Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Manuscripta Rhenaugiensia - Cod. St. Blasien 33 bis 37

[Pars II] - St. Blasien 34

Hohenbaum van der Meer, Moritz

[Südschwarzwald, St. Blasien], [1769/1770]

Millenarium Rhenaugiense, bis 1499 reichend

urn:nbn:de:bsz:31-46477

Visual Library

IX

Frontispicium

Ectypon est ex libro Evang. Sæculi Decimi. Ms. 17.

Millenarij
Rhenaugiensis

Sæculum II. III. IV. et V. ab Anno Christi

C M.

usque ad annum

M CCC.

adijciuntur ad Calcem
Sigilla antiquiora et nobiliora.
Archivij nostri
opera et manu

F. Mauritij Hochenbaum
van der Meer. p. t. Prioris
Anno 1769.

BIBLIOTHECA MONASTERII

X

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

XII

HOF-BIBLIOTHEK KARLSRUHE

Monendum iterum Lectorem putavi, ne omnia jam certa et expedita in hisce Saeculis à me expectet, monumenta enim, ut in plerisque antiquis, pauca supersunt, quod praecipue contingit, ubi Chartularium nostrum desinit, nimirum post initium Seculi duodecimi, usque ad finem decimi tertij. Quapropter tunc Chartas in margine designare coepi, secundum numeros Codicis Diplomatici, quem jam derelinqui curo. quod si aliquando nota numeralis desit, facile ibi poterit inveniri, cum Chartae omnes secundum annorum seriem distributae sint. Caeterum animadvertit Clarissimus Schoepflinus ad initium Suae Historiae Zaringo-Badensis, probe distinguendos esse Historicae veritatis gradus, ne certa cum verisimilibus confunduntur. Ad verisimilia certe saepius mihi confugiendum fuit, ubi certa defecerunt, ita tamen, ut ea pro certis nolim obtrudere. T. I. fol. 8.

Sed neque panegyrin Majorum nostrorum à me quisquam exigat, qui bene cum Cicerone norim, primum Historici munus esse, ut non solum nihil veri taceat, sed ut etiam male facta prodere non erubescat, quantum scilicet Philosophia Christi permittit.

Conspectum generalem Historiae nostrae, si à me poscas, videbis, prospera adversis ita fuisse intermixta, ut vix Seculum aliquod effluxerit, quo non Majoribus nostris cum extremis malis fuerit conflictandum. Saeculo primo Superiori vidimus, vix Monasterium à Fundatoribus constructum, jam pene extirpatum ab hominibus inimicis fuisse. Saeculo secundo, seu Christi X. videbis, inundatione Hungarorum tenebris fuisse demersum; Saeculo XI. ab Henrico IV. exagitatum: Saeculo XII. à Lenzburgensibus Comitibus irreparabili damno oppressum: Saeculo XIII. ex altera parte à Krenkingensibus Dynastis occupatum. Nec deinceps securiora tibi tempora promittas, ut enim Saeculo XIV. Sub Hussiacis advocatis nulla fuisse memorantur in Archivio nostro, Saeculo tamen insequente XV. Sulzenses Comites ferocia nihil aut parum Superioribus posteaculoribus cessisse videntur.

videntur Sæculo XVI. qualiter ab Hæreticis, ejectis Monachis, vastatum fuerit Monasterium nostrum, notius est, quam, ut referre necessum sit. Recruduit eadem Clades Sæculo XVII. proxime elapso, gliscente inter Helvetios bello. Quæ demum præsenti Sæculo XVIII. instent mala, si præterita non sufficiant, Deus novit, et ben ignus avertat. Disposuit sanè providentissimum Numen ita res Mnrij nostri, ut ne nimium in Sæcularem potentiam, atqs adeo in fastam excrescere potuerit, neque tamen omninò malis succumberet, sed justa in mediocritate jugiter conservaretur; cum alioquin à proportione suæ fundationis illustrissima hodie Monasteria facile antecellere potuisset.

Non adeo subjecta vicissitudini Disciplina Regularis, ut temporalis substantia fuit; etenim fervor primævus nondum barbarica vastatione extinctus erat, ut non ad Sæculum usqs undecimum perduraret; quo ad finem vergente novis stimulis per reformationem Hirsaugiensem accedentibus, vel inter Advocatorum persecutiones Sæculo XII. pulchrius enituit. Sed quod Lenzburgenses non poterant, efficere Krenkingenses in ipsum Claustrum illata peste, ut jam Sæculo XIII. aliam prorsus faciem Disciplina assumeret: quamvis id non tam privato nostrorum vitio, quam universæ ordinis Monastici corruptelæ adscribendum esse, ex Trithemio constet, qui ad annum 1245. sequentia scribit: Sicut in Monachis fervor S. Conversationis illo tempore omnino tepuerat, ita illis nullum divinarum Scripturarum studiū sapiebat, unde propter nimiam illius temporis Monachorum ignaviam, nihil aut parum litteris invenitur commendatum, quod nobis ad perfectionem Historiæ nostræ queat conducere, sed compellimur necessariò Hirsaugiensium opus gestis alienis per seriem complurium annorum, donec reformatio veniat, ornare. Hucusqs appositè in rem meam Trithemius. Sane ob defectum propriorum documentorum ex alijs vicinis

Chron. fus. Hirs. f. 578.

factis

sacris nostra conijcere vbeunque compellimur. Non tamen omnino otiosos nostrates fuisse, tot Mss. ad Diuinum saltem opus pertinentia demonstrant. Porro reformatio illa Burcfeldensis, quæ ad Seculum XV. Trithemium solabatur, nobis tamen, licet conaretur, nondum profuit.

De Sigillis, quæ ad Calcem addidi, no gratis id factum quis putet, pauca monebo. Rarissima, & antiquissima quædam sunt, quæ tenebris obvolvi non debent. Sane tria, Ludovici Germanici, S. Heinrici, Ottonum, præcipuè IV. obvia non sunt. Austriaca quædam, Herrgottus ex nostro Archivio digna censuit, quæ delineari curaret, operi suo genealogico inferenda.

Progressus Sigillorum ex istis exemplis videri potest. antiquitus enim Supremi duntaxat Principes Sigilla habebant, nec alia, quam illorum Capitibus signata, mox exhibebatur pectus, deinde umbilicus, postremo corpus integrum. Abbatum nostrorum Sigilla hanc retinuêre formam, cum Seculares jam Simbola imaginibus substituerent gentilitia primum Seculo XIIII. comparent ad pedes, donec exspirante Sequenti Seculo etiam ipsi meris Simbolis uterentur. Capituli Signum Betma virgo erat, cujus originale adhuc sub tribus clavibus conservatur jam quinque Seculis antiquius. Salmo pro Simbolo Mnrij primum Seculo XIV. ad finem reperitur assumptus, proindeque pisces Civitatis Rhenaugiensis vetustior est. Cera primum plerumque cum sit mixta, mox pura, denique Seculo XV. rubra.

Unum adhuc Lectorem precor, confusionem quamdam in Historiæ hujus descriptione benigne excusare velit; dum enim materias separo, necesse est, ab tempore recentiori sæpe redeatur ad præteritum, quod nauseam quamdam excitare potest. Verum meminerit, me non tam oblectamentum, quam accuratam rerum indaginem prosine in hac Lucubratione habuisse; unde necesse erat, singula seorsim perscrutari. Facile poteris, erudite Confrater! jam ordine Chronologico ad oblectandum, si placet, res ipsas disponere. Vale.

Caput I.

Sæculum Rhenoviense II. Christi X. ab Anno 900 usque 1000.

Caput I.

Eversio secunda Monasterij, eiusque separatio.

Ad initium huius Seculi nihil occurrit memorabile, praeter quandam cõmutationem, quæ facta est año 912. XXV. inter Rupertum Abbatem et Fabonem, qui bona sua à Wolvino in pago Cleggove in villa Hasela quondam accepta Mnrio restituit, et in vicem eorum alia accepit, in villa haud procul dissita, quæ dicitur ostrolvingen. Haselam cum alijs villis Cleggovie Ludovicus Rex Germaniæ Mnrio año 870. donaverat: credibile est. ergo, Wolvenum Restauratorem nostrum quædam bona ibi sita posterioribus annis Faboni tradidisse in beneficium seu feudum, cum Fabo Wolvenum, Senioremsuum, id est, Dominum seu Patronum in hac Charta nominet; illud etiam quod Fabo per hoc concambium accepit in ostersingen, derivatur pariter ex donatione eiusdem Ludovici, quamvis postea, nempe Seculo XII. Mnrium à Berchtoldo de Flacho alia bona in eadem villa obtinuerit. Cæterum per medium Sæculum cessant Chartæ, et subintrat Cellona. inquieta enim cuncta hoc tempore in vicinia nostra fuerunt. Nam primo Eckanger et Berchtold Suevie Comites, ex posteris Ruthardi Fundatorum nostrorum Satoris, Salomonem Episcopum Constantiensem ob villam Chronicon Stamheim, quæ primum Rhenaugiæ, deinde S. Gallo Reginon. donata fuerat, persequuntur, et año 914. in eodem loco, haud procul à Rhenaugia dissito, captum, in arce Duellensi includant, ea propter triennio post à Conrado Cæsare capitis damnati. Deinde Burchardus Dux Suevie año 919. teste Herrmanno contracto apud Vitodurum Rudolphum Regem Burgundiæ acie

fol. 357. subegit: quam aquam Crusius eamdem victoriam ipsi Regi

Henrico

Henrico aucupi ad añum 920. attribuat. Isti vero tumultus bellici in confinijs nostris sine perturbatione Mnrij accidere haud poterant.

Quod verò Caput est, Hungari paulo post totam Regionem igni ferroqs vastarunt. Exstat in quodam Ms. nostro dissertatio non inelegans eodem Sæculo decimo, ab authore nondum comperto exarata, qua docetur, nomen Hungari non à Gog et Magog, ut multi tunc credebant, sed à fame derivari, quod scilicet famem teutonicis den Hunger, quocunque pervenissent, relinquant. Mabillonius ad añum 962. fol. 558. meminit huius Epistolæ, eamqs attribuit cuidam Abbati S. Germani de monte falconis: mirum! si Halus derivationem teutonicam adoptavit. Econtra witichindus apud Reuberum * refert: Scytarum populum Hungaros, à quodam eorum Duce sic dictos. ab Hunnis, et hos à gotis originem trahere; certum est, hos ad finem Sæculi præcedentis ab Arnolfo Imperatore contra *Bohemiæ Ducem adscitos, accerrimos totius Imperij hostes per medium Sæculum exstitisse. Nam año 901. vastant Longobardiam, 907. Bavariam, 908. Saxoniam, et Thuringiam, 909. Alemanniam, 915. Fuldam usque pervenêre, 917. Basilea incensa alsatiam depopulantur, 925 orientalem Franciam adoriuntur, ut cæteras invasiones sileam; donec tandem ab Ottone Magno assistente S. Udalrico apud Augustam anno 955. ad internecionem deleti sunt: quæ omnia ex Reginonis Chronico, alijsqs coævis authoribus constat: ijdem cum Hermanno testantur, Martyrium S. Wiboradæ apud S. Gallum prædicto anno 925.[a] contigisse; unde Constantia frustra obsessa totum Rheni tractum Basileam usque vastarunt: qua procella necesse fuit, nostram quoqs Insulam in ipso Rheno sitam penitus fuisse absorptam. Silent quidem acta nostra, sed ipsum silentium satis alte ruinam, declamat, nullo documento usqs ad annum 963. relicto. Wurstisius apposite loquitur: Es soll niemand verwunderen, daß von der umbkehrung Augst, gleich so wohl, als anderen Stetten, keine sonderbahre historien zu finden, weilen dieses eine gemeine Lands-Verderbung gewesen, daß

mäniglich

CII.

* fol. 7.

a. Sub Engilb[illegible]to Abbate et Conrado Im[illegible]cta, scribit E. Kardus jun. ap[illegible]d Goldast.

fol. 81. Chron. Basil. mäniglich mit sich selbst zu thun gehabt. *

Audiamus Ec. Kehardum Juniorem de suo S. Galli Mnrio hanc tragædiam exhibentem, qualem in nostro quoqs accidisse judicare possumus: ait ergò: Ungri auditis tempestatibus regni, Noricos rapidi invadunt, et vastant, augustaqs diu obsessa precibus uodalrici Epi, repulsi, alemaniam nemine vetante turmatim pervadunt; pergit deinde narrando, qualiter Engilhardus abbas San-gallensis armatis fratribus ad suorum securitatem arcem ad fluvium Sintriam, postea Clax, et Abbatis Cella, teste Goldasto dictam, tumultuario opere excitari, munirigs fecerit, in quam, irruentibus jam prope Barbaris, cum Thesauro Ecclesiæ omnibusqs Monachis, unico excepto fatuo, qui ob corium ad consuendos calceos sibi denegatum, fugere nolebat, sese contulerit, senibus et infantibus Wasserburgi inclusis. Posteà Barbaros adventantes his verbis describit: ingruunt tandem pharetrati illi, pilis minacibus et spiculis asperi, locum omnem perscrutantur solliciti, nulli sexui aut ætati, certum est, misereri: quibus subiungit totum ædificium fuisse incendere molitos crematis valvarum postis, licet divina protegente manu, incendium relictis, fumi vestigijs illico subsederit. memorata subinde S. Wiboradæ passione, ait, Hungaros incensis ad S. Gallum domibus, viam, quæ Constantiam ducit, abijsse: tunc, inquit, villas proximas incurrentes investigant, et rapiunt, cunctaqs, quæ prætereunt, ædificia exurunt. Constantia quidem intus armis defensa, foris vero muros fuisse crematos. Augiam subductis navibus perstitisse incolumem, in quam San-gallenses Codices suos servandos intulerant, quamvis quæratur, non integrum eorumdem numerum fuisse restitutum. Ne tamen, eandem fortunam Insulæ nostræ favisse, quis putet, scribit, Hungaros Renum oia igne cædibusque pervadentes devolutos ad Sechingensem S. Crucis locum

in notis

ex utraque

ex utraqs ~~parte~~ Rheni ripa constitisse, pontem navi-
-bus juncturi, nisi quidam vir strenuus Hirminger cū
suis eos, qui ex Sechingensi parte erant, subito invasisset,
trucidatis plerisqs præter eos, qui Rhenum fuga trans-
-nataverant. Postremo navibus inquit, ungri de Schwar-
-Zwalde multis paratis in Alsatiam ipsi priores suas
Legiones transponunt, qua vastata et cremata Hoch-
feldi montem juræqs Sylvam festinanter transeuntes
Vesontium veniunt. Finita tandem, eodem referente
fuit Tragoedia per Conradum Regem Burgundiæ,
dum Saracenos ex altera parte Regnum infestantes
opportune contra Hungaros concitavit, quibus mutua
cæde se necantibus, ipse superveniens utrosque de-
-levit.

Ex præsenti Ekhardi descriptione de Mnrij nostri fato dubi-
tare non licet; quis enim credat, Hungaros hac ~~in~~ via per
Rheni tractum transeuntes, et Mnrijs specialiter inhiantes,
Coenobium tam insigne intactum reliquisse? à Constantia
certè Sechingam usqs oīa igne cædibusqs pervaserant,
proximas quasqs villas investigantes, nec Rhenaugiam
in medio sitam poterant præterire, quippe non alia via
usi, præter eam, quam Rheni defluxus demonstrabat.
Nec naves in Rheno, teste Eckardo, ipsis deerant, quas in
lacu Augienses subduxerant, quin imo nostrum Mnrium
huic tempestati omninò succubuisse ex lætali silentio ar-
gui posset, nisi ex sequentibus Chartis constaret, Monachos
jugiter fuisse superstites. Sane Diplomata Chartæ, et
Codices non solum superioris sæculi, sed etiam ad initium
præsentis certò conscripti demonstrant, eosdem cum rebus
pretiosis sacrisqs Reliquijs fuisse in loco tuto conservatos,
quod ad exemplum aliorum Monachorum nostri quoque
Monachi indubiè fecerunt, nam et frequens Barbarorum
reditus ea monebat, nec ignorabant, eos locis tutis non
im̄orari. Credibile est ergo, Rhenaugienses fuga dilapsos
postliminio redijsse, et fortè cum Ruperto Abbate adhuc
superstite ruinas reparare molitos, quo tamen Abbate
defuncto rebus ferme desperatis Monachi nostri S. Conradi
tunc Episcopi

tunc Epi, et Fundatorum nostrorum propin qui, utpote
veveni Restauratoris nostri nepotis, aut pronepotis au-
xilium implorauerint, qui omnem industriam suã impendit,
ut Mnrium denuo restitueret. Fuit S. Conradus in Epum
creatus anno 934. quando vero Mnrium nrum regendum
susceperit, non constat: certum est, anno 963. administrato-
rem nostrum fuisse, ut patet ex donatione Thoetonis, qui
in favorem nepotis sui Wisperti monachi ad mensam fra-
XXVII. trum quoddam prædium cum insigni annua pensione in
Trullikhova donavit coram præsentia Domini Chonradi Epi
cum consensu Monachorum. Et hic Thoeto est unicus hujus
Sæculi benefactor, cuius memoria ad nos devenit ideoqs
eò pluris æstimandus. Iam S. Conradum potius Restau-
ratorem secundum convenit appellare. Circa hæc tempora
S. Udalricus S. Conradi, ac Fundatorum nostrorum cognatus,
eundem S. Epum in vicino castro Louſen, forte adhuc Mnrio
nostro subjecto, convenit, ubi animas piaculares suis Sacri-
ficijs liberasse perhibentur: nec dubium, quin vicini nos-
tri Mnrij meminerint, et fortasse ipsi invixerint, certe pius-
sima consilia de restaurando penitus Coenobio contulerint.
Fuit anno 1230. atrigs huic Sancto Specialis quædam Eccle-
LVII. f. 321. sia in Insula nostra erecta, atqs à Conrado altero Epo
Constantiensi dedicata, ex quo constat, eos ut Speciales Mnrij
nostri Patronos singulari honore cultos fuisse, quorum festa,
vix facta Canonizatione in omnibus Calendarijs nostris me-
morantur. Ut autem restauratio à S. Conrado facta firmiter
consisteret, idem S. amplissimam facultatum ac privilegiorum con-
firmationem ab Ottone Magno ano 972. obtinuit. Sic enim Im-
XXVI. perator ipse testatur: Venerabilis Constantiensis Ecclesiæ Epus
Chuonradus nostram imploravit Serenitatem ... cujus petitioni
assensum præbentes, simulqs piorum constituta super immunitatem
Sancti Loci perpendentes, præcipimus et statuimus, ut præscriptum
Cœnobium ea immunitate subsistat, sicut Cartarum textus eidem
Loco conscriptarum enumerat etc. Et opportunè occurrit, quod Sige-
bertus Gemblacensis ad annum 960. de Ottone Magno scribit,
et Restaurationi Mnrij nostri apprimè convenit: Hoc tempore per
industriam Ottonis Imperatoris meliorato Imperij et Ecclesiæ statu
multa Mnria et Coenobia ad laudem Dei et honorem Sanctorum aut
restaurantur ut ampliantur, aut ædificantur. Ego hoc Diplomate
contentus S. Conradus, cum Otto Magnus paulo post discessisset, ab ejus
XXVII. filio et Succes[sore] Ottone II. ano 974. Similem immunitatem confirma-
tionem impetra[vit], quæ ferme ijsdem verbis concepta est. Sigillum
vide ad Calcem hujus Tomi Tab. I. et II.

Caput II.

Caput II.

Advocati Monasterij Sæculo Secundo.

Eamdem distinctionem, quam in priori Sæculo assignavimus ulterius retinentes, Advocatos primum Supremos Mnrij nostri, deinde minores, seu ordinarios adscribemus. Hago Ludovicum dictum Infantem Arnolfi filium, eiusqs in regno Franciæ Orientalis anno 900. Successorem, æquum est credere, fuisse Supremum Mnrij Rhenaugiensis Tutelarem, ejus namqs mentio fit in Ms. quodam Codice dicto S. Gregorij Sacramentario, ubi eius nomen sequentibus verbis exprimitur in Missa tempore Synodi pro Rege dicenda: Omnipotens sempiterne Deus, qui famulum tuum H. Ludovicum regni fastigio etc. item in alia oratione: Omnip. Semp. Deus cælestium terrestrium qs Moderator, qui famulum tuum H. Ludovicum etc. Hunc ergo, pro quo in divinis officijs preces fundebant, Supremum advocatum agnoscebant nostrates. XL. III. fol. 205.

Conradus Ludovico post decennium sicut in regno, sic in advocatia successit, cujus nomen Chartæ Tabonis adscriptum sic legitur: Anno ab Incarnatione Dni DCCCCXII. Regni Chuonradi Regis I. Anastasij vero II. Papæ I. mense octobri die veneris. Electus fuit Conradus ad finem anni ijj. eodemqs Anastasius tertius, non vero Secundus ut sæpe in his erat descriptor Chartularij. Hunc XXV.

Henricus auceps excepit anno 919. Rex Germaniæ, seu etiam Romanorum, licet coronam Imperij Romæ non acceperit, neqs ex critico illo tempore diploma aliquod vel charta eius nomine designata Supersit. Rex quidem Laudatissimus, Sed in vicinia nostra parum notus, nisi dum anno 920. Regem Burgundiæ prope Vitodurum acie subegit. Cui

Otto Magnus Successit anno 935. qui Supremam Advocatiam Suam sequentibus verbis dato Diplomate declarat: ut idem Mnrium cum personis sibi cohærentibus, terris quoqs cultis et incultis post Deum et Sanctos ejus nostro nostrorumqs Successorum municipatui subjectum, nullius Superioris aut inferioris personæ difficultate turbetur; igitur, ut prædictum est, sub nostræ tuitionis immunitate locus prænotatus subsistens ab omni etc. Datum est hoc Diploma anno ab Incarnatione 973. XV. Kal. Sept. id est, die 18.va augusti; ergo Otto non hoc, Sed sequenti anno, nonis Maij, id est, die 7ma ejusdem obijt, prout dum urspergensi XVI. hoc Diploma germanice refert Cangius T. I. fol. 374.

gensi, et Alberto Stradensi demonstrat Crusius, asserens aliud Diploma Epo Curiensi, eodem die et anno, eodemqs loco, nempe Constantiæ datum. Sane cum ipse Bucelinus, alias contrariæ opinionis testetur, Ottonem anno 973. Constantiam venisse, id non poterat maturius contigisse, cum Otto celebrasset Pascha Quintileburgi, Ascensionem Merseburgi, et Pentecosten, quæ incidit in 10.a Maij, Minilevij. Sic egregiè more suo defendit hanc Chronologiam taxin R. P. Geroldus, addens indictionem XV. non secundum computum Pontificium à Kalendis Januarij, sed Cæsareum quæ Constantiniana dicitur, ab 8.vo Kalendas octobris seu à die 24. Septembris numerandam esse.

Ottonis II. Diplomate simili Advocatia super Monrium nostrum demonstratur, quo eadem Imperialis tuitio ijsdem pæne verbis exprimitur. Datum est hoc Diploma non diu post mortem Patris, scilicet, 4to Kalendas Julij año 974. Wormatiæ anno Regni XIII. Imperij VI. ubi anni regiminis desumuntur ab anno 961. quando Otto II. à Patre in Consortium regni admissus.

Referre hic juvat Diploma Ottonianum inter omnia primum, quod ostentant Patres-San-Blasiani, in quo libertas Cellæ albæ his verbis exprimitur: ab omni hominum potestate liberam fecimus: quæ utique præcedentem subiectionem videntur supponere. Sed non conveniunt isti viri eruditissimi, utrum istud Diploma ab Ottone primo vel secundo fuerit datum? adscribitur annus Incarnãois 963. Regni 26. cui si fidendum, sine dubio illius author erit Otto Magnus, ut vult R. P. Hugo in sua diatriba: econtra R. P. Herrgottus substituere mavult Ottonem secundum et annum 983. Nam suspicatur rasuram ac correctionem passum fuisse Diploma, ea valida ratione ductus, quod subscribatur Hildepoldus Epus et Cancellarius vice Willigisi archicancellarij, cum tamen constet, eo tempore, nimirum anno 963. Willigisum nondum fuisse vel archiepiscopum, vel archicancellarium; certe in nostris Diplomatibus utriusqs Ottonis subscribitur econtra Willigisus Cancellarius in vicem Ruperti archinotarij. ex quibus totum Diploma San-Blasianum redditur suspectum; sive enim Otto primus sive secundus producatur, non videtur convenire cum Diplomatibus nostris, in quibus ijdem Imperatores confirmant, et ab omni difficultate

P. Herrgotto assentit. Schoepfelinus to. 1. Hist. Zar. fol. 100.

etiam

etiam inferiorum tuentur Monasium nostrum, cum omnibus sibi cohærentibus terris cultis et incultis ad se juste donative, ac legaliter pertinentibus; qualis erat Cella Alba, à Sigimaro sub Confirmatione Ludovici Regis Rhenaugiæ donata. Probabilis quidem est conjectura, occasione vastationis Hungaricæ dismembratam fuisse Cellam illam, sed tamen hactenus nondum sufficienter demonstrata. Tota pendet ex demon- authoritate istius Diplomatis San-Blasiani; quod si authenticum est, negari vix potest, currente hoc Sæculo factam fuisse dictam Separationem, sive deinde sub Ottone I. sive II. viginti nimirum annis serius aut citius, parum refert.

Otto III. Secundi filius in Regimine et tutela Monasij subsecutus est anno 983. cuius Diploma extat datum Quintilburgi anno 995. quo mandat restituendum Monasio quidquid Episcopus Constantiensis Gebhardus de bonis illius hactenus usurpaverat. Res aliunde, quam ex hoc Diplomate competeta non est: fuisse autem possessionem amplissimam textus ipse demonstrare videtur; quomodo enim pro exigua terra portione necesse fuisset Quintilburgi Imperatorem adire? quomodo Supremos adhibere intercessores Mathildam Imperatoris amitam Quedlinburgensem Abbatissam, Willigisum archiepiscopum, primum Electorem Moguntiæ, et Hildibaldum Reverendissimum Præsulem Wormatiensem? certe ipsa hæc expressio omnem illam terram, quam Epus usurpative tenuit, tractum satis magnum prologuitur; maxime, cum Cæsar Archiepos, Epos, Duces et Comites ab illa arceat, et Bannum centum librarum auri optimi in contrafacientes decernat: ridiculum enim foret, prorsus modica tantam minarum copiam prosundere. Sed, quænam quæso illa terra fuit? forte Cella alba, quæ à Monasio separata, et postea ab Epis Constantiensibus infestata fuit, quamquam Jamnolfus medius inter S. Conradum, Sanctumque Gebhardum, Epus dedicavit? Sed hanc restitutam fuisse non constat. Forte Cynastia Lauffensis? quam S. Conradus invisit, et inter primævas Monasij Fundationes numerabatur; pariter nihil constat de restitutione: credibile nihilominus est, fuisse quædam bona, quæ prius Rhenaugiæ fundata, postea in Constantiensium Eporum potestatem venerunt, qualia fuerunt Stamhemium, Lottstetten, Rafft, Langwisen, Talheim, ubi defacto adhuc jurisdictionem exercent; licet enim restitutio

facta

Quintilij castra à tempore augusti dicta Schud. p. 1. f. 36. Sigillum VI. in fine.

facta non fuerit, aut minus Constanter à Constantiensibus observata. Novum enim non est, præcepta Regia executione, aut effectu maxime contra potentiores caruisse. Existimat R. P. Geroldus, hanc usurpationem ab eo tempore fuisse derivatum, quando S. Conradus Mon̄rij administrationem suscepit, eiusqs bona, quasi propria curavit, ac cum bonis Episcopatus quodamodo confudit: unde contingere poterat, ut restitutio ipso adminiculante Mon̄rio, non statim omnia separata fuerint, maxime cum idem Sanctus paulo post nimirum anno 976. beata morte decesserit: quapropter ejus Successor Gaminolfus à monachis qui Wipertum elegerant Abbatem, exclusus, et post eum S. Gebhardus, quasdam possessiones nemine forte obsistente retinuerint, quousqs Notkerus Abbas, S. Gebhardo defuncto, ab eius Successore, Lamperto, Monacho quondam Petershusiano, coram Imperatore oblatas possessiones repetijt. Otto III. regimen cum vita deposuit año 1002

Advocati inferiores, seu ordinarij hoc integro Sæculo in Chartis nostris, quorum defectus hoc tempore maximus, duo tantum memorantur, scilicet Hilderadus in com̄utatione Pabonis anno 912. et Engilboldus in donatione Thoetonis
XXV. anno 963. Illum sic exprimit Pabo: cum Rectoribus Monrij quod dicitur Rinava, id est, cum Ruperto Abbate, eiusqs Advocato Hilderado. Hunc vero hisce proloquitur Theoto: In præsentia populi, et idoneis testibus, et Engilboldo Advocato. Cujus vero stematis et conditionis fuerint? hactenus incompertum, maximè cum præsenti Sæculo nomina familiarum nondū fuerint usitata: certum tamen est, fuisse Viros potentes in vicinia, quam conditionem requirunt Diplomata de Advocatis loquentia. Nec dubium, per integrum hoc Sæculum plures ejusmodi Advocatos fuisse substitutos, quorum tamen nomina ex defectu documentorum ignorantur.

Caput III.

Caput III.

Abbates Sæculi II.

VI. Rupertus.

Post initium Sæculi hujus Rupertum Abbatem fuisse Mon̄rij nostri constat ex Charta Pabonis data año 912. ubi refertur concambium factum cum Rupertо Abbate, utiqs Mn̄rio utile: cætera hujus Abbatis acta plane desunt; unde conijcere licet, eum infausta illa tempora vastationis Hungaricæ atigisse, quæ monumenta nobis omnia denegarut; maxime cum ejus prædecessoris Gozberti II. regimen, usqs ad primordia huius Sæculi sese extendisse videa-tur: certe anno 885. Sub Wichramo Abbate Rupertus nondum erat Monachus, cum ejus nomen in Cathalogo San-gallensi desideretur; Supersunt tamen Homiliæ Patrum, manu ipsius Ruperti Scriptæ, de quibus infra in Ms. LI. Mirari hic subit, quare idem ab Añalistris nostris alio nomine vocetur, Redepertus, cum in Charta Superiori expresse vocetur Rōpertus, vocali u, super o posita, ut pronuntiari debeat secundum dialectum eo ævo usitatam Ruopertus, aut Ruadpertus, id est, vel Rupertus vel Ropertus, quæ eadem sunt nomina. Similiter hallucinatur ille, qui putat, hunc Abbatem eundem esse, qui in columna quarta San-gallensi ponitur quartus Ruadpoldus, quod Albam fœminam ad latus sitam habeat; neqs enim vel locus iste huic Abbati congruit. XXV.

VII. S. Conradus Episcopus Constantiensis.

Hunc S. Antistitem Rhenaugiæ administratorem fuisse supra vidimus, nec im̄erito proinde inter Abba-tes honoris nostri causa collocandus est, licet neqs monachus, neqs Abbas regularis revera fuerit. Utimur eodem jure, quo Campidonenses, qui S. Udalricum in-ter Abbates suos numerant, quod post crematum ab Hun-garis Mon̄rium omnem operam pro reparatione im-penderit.

penderit. Sed nego alienum à moribus illius ævi fuit, quod Episcopi, et nominatim Constantienses, administratores et abbates Monasteriorum constituerentur: certe in Chartis et Diplomatibus hujus temporis mentio Solius S. Conradi sit ac monachorum, nullius vero abbatis Regularis, cujus nomen alias sine dubio fuisset insertum, nec opus fuisset novam facultatem pro eligendo Regulari abbate porquirere. acceptavit S. Conradus unacum monachis insignem donationem Theotonis, quæ singulariter in favorem Conventûs facta fuit, cùm bis in eadem Charta exprimatur: ad mensam monachorum, ad mensam fratrum; pro quibus proinde ille Sanctus præcipue paternam suam solicitudinem ostendit. Nego propria authoritate abbatiam usurpasse credendus est, quin potius à monachis expetitum fuisse, colligi potest ex eo, quod re egregiè restituta, in confirmationem privilegiorum generali, quam ab Ottone Magno, occasione novæ, dum Imperator anno 973. Constantiam adventasset, suo interventu impetravit, nominatim exprimi fecerit, liberam facultatem eligendi abbatem; secundum Regulam S. Benedicti abbatem inter se eligendi. Nego hoc contentus, decedente paulò post Ottone M. sequenti anno ab ejus successore simile Diploma obtinuit, ne scilicet ingravescente jam propria ætate alij Episcopi occasionem captarent. Murium usurpandi non potuit tamen præcavere, quin magna pars bonorum abijsdem retineretur. *

XXVI XXVII.

* Vere Monrij nostri. Restaurator Secundus quem titulum emeseri studuit, quod fundatorum nostrorum nepos exstiterit.

VIII. Wispertus.

S. Conradus anno 976. in cælum assumptus, seu potius ipso adhuc inter vivos agente, electus est à Fratribus in abbatem Wispertus jam monachus nominatus in Charta Theotonis anno 962. cujus erat nepos ex Trutkinhova. Is primus interpolatus fuit Catalogo San-gallensi sub nomine Wipract, id est, Wipraht, nam litteram c veteres cum sibilo efferebant, prout nos litteram S. pronuntiamus. Interpolatis porro illa in dicto Catalogo S. gallensi necessaria erat, cum Columnæ tres priores saltem, jam alijs nominibus repletæ essent, nec proinde Wipract usquam aliter

XXV.

adscribi

adscribi potuit, sed negs debuit, quam ad latus immediate sub Tingoldo monacho, qui primæva mana ultimus inter Rhenaugienses sub Wichramo erat conscriptus: diu tenere clavum Wispertas non potuit Benefactoris nepos, et ipse Benefactor, nam

IX. Sigehast.

Circa annum 980. renovata cum San-gallensibus confraternitate, prædecessorem suum eorum Catalogo inscribi fecit, post quem statim ipse his verbis notatus fuit: Sigehast Abba. quin et fratrum suorum, quamvis paucorum nomina inscribenda transmisit, quos tamen augere omni studio curavit, ut ex sequenti Cathalogo patebit. Decennio circiter in regimine transacto locum cessit.

X. Adalberto.

Cui circa annum 990. jam pedum gestabat, adscriptus eidem Cathalogo post columnam tertiam sub nomine Adalbract abba id est, adalbrast abbas. Idem abbas notatur in altero Ms. San-gallensi, seu Tabulis defunctorum: Adalbertus abbas de Rinowa, ad diem 26. aug. Brevissimum eius regimen insinuatur. cum nullus ex conventu ei adscribitur, cuius ratio esse poterat, quod primum sub eius successore sacerit notatus, qui se pariter cum integro conventu inscribi curavit. Nec solum breve, sed et inquietum et periculis plenum ejus regimen fuit: nam cum rustici census annuos Monasterijs ac nobilibus persolvere renuentes armis sumptis tumultuarentur, Nobiles econtra cum abbatibus, eos coercere satagebant. Vetum est ad pugnam supra locum, ubi postmodum Schafhusium excreverat, in qua Nobiles plurima suorum nece cruentam victoriam mercati sunt, inter quos noster quoqs Adalbertus abbas fuit. Eorum corpora cognatis ibi agentibus in sacello erecto et S. Petro dedicato honorifice sepulta: jam tunc Coco paradysi nomen coeptum imponi, quod crederent, in paradysum occisorum pro justitia animas susceptas fuisse: beneficium pro aliqno clerico sæculari adiunctum erat, donec elapsis circiter tribus sæculis in Monasterium S. Francisci seu S. Clarae puellare excrevit. Referunt hæc Stumpfius, Brusius, aliqs rerum germanicarum scriptores: Adalbertum vero nostrum tunc occubuisse testatur Chronicon Einsidlense, ubi dicitur:

ubi dicitur: miser abiliter, scilicet à rusticis occisus: me-
fol. 479. - monat quoq; Mabillonius tomo 4. anal. fol. 179. his verbis:
adelbertus Rhenaugiæ abbas miserabiliter occisus est
anno 990: ponit vir eruditus numerum rotundum cum
addere debuisset binarium: longius aberravit Bucelinus,
cum id scribit contigisse anno rotundo 900. nisi forte
sit mendum in impressis.
In Calendario quodam Ms. ad diem 26. augusti obitus
LXXIV. 2. adilberti abbatis hoc modo notatus: adilbertus c: v:
abbas Illi characteres multum negotij facessiverunt
diversis, quod indicare videantur, hunc abbatem fuisse
tantum Conversum: Sed non advertesunt puncta sub-
- strata, quibus scriptor se erasse fatetur; dum enim
multos cum hisce etiam notis Conversi adscribisset, per
- errorem easdem notas etiam huic apposuerat, sed cor-
- rexit vel doleoit per puncta, quod consuetum illa tem-
- pestate fuisse, plurimis exemplis ex nostris Mss. ostendi
potest. Verum cum hoc sæculo nullibi adhuc conver-
- sorum mentio occurrat, roboratus, errorem scriptoris quoad
illas notas subrepsisse.

XI. Not Kerus.

Statim interfecto adalberto Not Kerum fuisse electum
ex Diplomate Ottonis tertij dato anno 995. conijcitur, in
quo sequentibus nominatur: Cui Not Kerus Venerabilis
Abbas præesse videtur: is ipse enim erat, qui Episcopo
Constantiensi fortiter restitit, bona usurpata repetijt, gravis-
- simum Imperiale præceptum impetravit, ac utinam bona
ipsa obtinuisset. Hic abbas aliunde hactenus, quam ex isto
Diplomate erat incompertus, sed inspecto originali libro
S. gallensi, quem præoculis habeo, eundem reperi ante
columnam primam cum toto suo Conventu adscriptum;
quis enim alius ibi scriberetur ad Rhenovienses, nisi
Rhenovienses? accedit, quod character sit ejusdem omninò
manûs, quæ Wispertum, Sigehardum, et adalbertum inter-
- polaverat, Evidens igitur est, Not Kerum cum nomine præ-
- decessoris sui totum Conventum S. gallensibus ad inscribon-
- dum communicasse; qui comodiorem locum pro Rhenovien-
- sibus non invenerunt, quàm ante columnam primam,
cum secunda iam obtet interpolata, tertia autem et quarta
Rhenovienses Religiosos non contineret: Cathalogum
mox exhibebimus: Sit igitus

Caput IV.

Caput IV.

Monachi, et Fratres conscripti in Sæculo Secundo.

Quinam Religiosi in Monasterio nostro sub initium aut mediatem præsentis Sæculi vixerint? plane ignotum, tum quia monumenta nostra silent, tum quia in libro conscriptorum Monasterij S. gallensis à prima illa inscriptione facta anno 885. sub Wichram abbate, nulli amplius nec Monachi, nec abbates usque ad Wispertum, qui circa annum 971. electus fuit, conscripti reperiuntur; certum tamen est, intra centum ferme annos plurimos vixisse, maxime sub initium huius Sæculi, nec unquam monachos, vastato etiam Monasterio per Hungaros, penitus defuisse. Hademar Presbyter Scriptor quatuor Evangeliorum in Ms. 151. depictus, utique monachus noster huius rei testis esse potest: itaque præter eos juniores, qui ex Conventu Wichrami usque ad primordia huius Sæculi supervixerunt, addendi sorent illi, quos Goszpertus II. Suscepit, inter quos ipse numerat filium Suum Tolkerum: deinde etiam à Ruperto et S. Conrado Susceptos, licet appareat, post incursionem illam numerum monachorum valde sui se diminutum; Superfuere tamen, præter Wispertum, qui monachus memoratur ano 963. et Sigehastum, qui pariter ex monacho factus est abbas. Sex sequentes Religiosi, quos ipse Sigehastus catha-
logo San-gallensi inscribi fecit, quorum aliqui forte à Wisperto fuerunt Susceptí: nomina sunt ista:

Ödalker
Managolt
alberich
Perichker
Wadalhart
Engilscalch.

Hi ergo circa annum 950. aderant, verum paulo post insignior auctus fuit numerus. Nam præter adalbertum et Notkerum abbates, quindecim sequentes recenter reperti sunt Cathalogo San-gallensi sub Notkero ante columnam primam adscripti, qui cum quibusdam præcedentibus circa annum 995. simul vixerunt, hoc enim necesse non erat eidem catalogo iterato inscribere: nomina quidem abscisso olim ex parte anteriori truncata sunt, ea tamen ex posterioribus syllabis aut certe aut probabiliter restituere conabimur

Notker

ɔotKer abba	Notker abbas.
Nb.Ker prb.	alb.Ker.
rdelbr̃ prb.	adelbert.
to. prb.	Ato.
dalh̃ diac.	adalhart.
nelg diac.	Snelger.
rolt diac.	Kerolt.
rhtolo.	Firhtelo.
rdelbr̃.	adelbert.
ɔringer	Geringer.
N.ſtein.	Rötstein.
ɔripract.	Wiripract.
ɔlKelo.	Hol Kelo
to.	Otto.
ɔigeboto	Sigeboto.
ɔei.Kho	Kei.Kho.

cum priores tres notâ presbyteri afficiantur, et sequentes item tres nota Diaconi, credibile est reliquos fuisse simplices monachos, aut forte juniores, nondum ad statum clericalem comparatos: nec improbabile est, alb.Kerum, qui primo loco post abbatem ponitur, fuisse præpositum, quod pariter de supradicto ädal.Kero existimandum, cùm et alia abbatia hoc ævo Præpositos habuisse, compertum sit.

Ex his constat, post restitutum Monasterium Confraternitatem quoq; cum Monasterio S. galli, quæ decedente wichramo interrupta, fuerat denuo restorusse, cum quatuor abbates cum canctis monachis nostris ad exitum hujus Sæculi virentibus Libro San-gallensi fuerint illati. Vicissim S. gallenses in simili Fratrum conscriptorum libro Rhenaugiensi inscriptos fuisse non est dubium, hic enim in quodam Ms. hujus Sæculi Liber vitæ nuncupatus: quorum nomina ad commemorandum nomina actua in libro vitæ suscipimus, eumq; Sæculo decimo sexto fuisse perisse, ex monumentis constat, aliquod tamen similis libri fragmentum in eodem Codice adhuc superest, in quo Norbertus Abbas San-gallensis adscriptus reperitur, aliiq; sine dubio ex eodem Coenobio, quod ex eo confirmari posse videtur, quia cùm idem Codex aliàs sit certo pro Rhenovensibus Scriptus, tamen Festa San-gallensia singulariter continet, quæ proinde à nostris Speciali ritu culta fuerunt, sic enim Festum S. galli exhibetur cum vigilia et octava. Nec vero similitudine caret, eandem quoq; Fraternitatem initam fuisse cum Almio Angiæ Divitis, licet Catalogi utriusq; desiderentur. Inprimis enim in eodem Codice festa augiensia Speciali nota distinguuntur

L.XXV. fol. 237.

guuntur, cum additione nimirùm ipsius augiæ nominis; Sic ad festum S. Marci adscribitur augia: Sic ad diem vigesimum Augusti habetur: Inventio et exaltatio Sanguinis Christi in augia Sic ad festum S. Joannatæ notatur iterum augia: Sic denique, ut cætera, veluti geneseij, Firminij, Joañis et Pauli omittamus, die 19. octobr. habetur: Passio S. Januarij etc. augia et Rinaugia: quare enim hæc duo Monasteria jungerentur, nisi socidere fuissent juncta: deinde adsunt aliqua Mss. jam Sæculo 9no jo.no et jj.no à monachis augiensibus Scripta, quæ tamen jam Sæculo undecimo ad nostrum Monasterium devenerunt; videbimus eodem Sæculo Specialem Societatem Richardi Abbatis nostri cum Monacho Augiensi monache ab Hermanno contracte ejusdem Sodali notatam: denique in eodem fragmento inseruntur Rotmannus abbas augiensis ad annum 972. Warmannus ex monacho augiensi Episcopus Constantiensis, aliique quos pariter verisimile est, fuisse augienses; licet plures quoque Laici inscripti sint, qui ut Benefactores in Societatem bonorum operum admittebantur. L. LXXXI.

Fragmentum istud, licet posteriori Sæculo dicto Codici insertum fuerit, quia tamen nonnulla ex præsenti Sæculo continet, non dubito, ob connexionem hoc loco integre adscribere. Est porro instar libri S. gallensis in 4. columnas divisum, sed, quod summopere dolendum, non solum omnes prioris foly, sed et prima columna Secundi foly penitùs erasa est, ubi circiter centum nomina numerabantur: reliquit erasor tantum in columna Sexta quosdam, incipiendo à Uerino monacho, qui proinde eodem Sæculo undecimo inscripti fuerant, alius denique Sæculo duodecimo superveniens in superiori vacuo columnarum posteriorum inseruit plures tam ex Sæculo jo.mo quàm ex duobus sequentibus illos, quos aliunde exscripserat, hos verò ipsos præsens noverat: Constat porro ex Calendarijs aliorum Mss. plerosque Sæculo primum undecimo vixisse, in quibus dies obitus fuit notatus, cùm in libro Conscriptorum plerumque paulò post referantur: quod non omnes in alijs Codicibus experiantur, ratio esse potest, vel ex defecta documentorum deperditorum, vel, quod fortè obitus personarum non fuerit intimatus: placuit ex latere adnotare alia Mss. in quibus eadem nomina eædemque personæ propter temporis convenientiam leguntur.

Fragmentum

Fragmentum Libri
Fratrum Conscriptorum nostrorum
Ex Ms. 75. fol. 244.
NB. Columnæ quinque priores sunt erasæ
Columna 6ta.

Werin Monachus.	27. Nov. Ms. 71[illegible]2.
Burchardus.	29. Sept. C. Ms. 83. et 74.
Ludwicus.	25. ap. m. Ms. 74. 2.
Heinricus.	9. Jan. C. Ms. 74.
Herimannus.	Ms. 39.
Mathilt.	15. Jan. C. Ms. 74.
Ödilricus.	Ms. 17.
göta.	
Hademöt.	
Berta.	6. Febr. C. Ms. 79.
Ita.	7. Febr. C. Ms. 83. et 74.
Rögerus.	
Luitfridus.	
Macthild.	1. april. C. Ms. 74.
Irmingast.	
Judinta.	Ms. 39. in Fraternitatis consortium venit.
Mathilt.	16. apr. Ms. 74.
Luitkart.	C. Ms. 39.
Notkerus.	Ms 94. e Nocker.
Waltherus.	Ms. 36? Waldger diac.
Hadewic.	C. 29. decem. Ms. 83. et 74.
Berta.	29. aug. Ms. 38.
adilheit.	Ms. 17. in Fraternitatis consortium venit cæsilys Suis ulricus, Bertoldus, et Berta.
Eberhart.	Ms. 94. Eberhardus I. occisus.
Cönrat.	22. Febr. C. Ms. 74. 2.

Eadem columna Superius adscriptus

Arnolt.	14. Martij C. Ms. 39. et 74.

In Superiori vacuo, manu posteriori

Kerolt.	17. Martij c. v. Ms. 74.

acili.

acili.
Fenno.
udalricus. Ms. 39.
adalhardus.
wipertus.
granbertus.
Warmannus archiepus. Constantiensis Episcopus ex augia anno 1026.
Adelbret. cum aliisquam plurimis Ms. 39.
Glinhardus.
adelhart.
Richertus.

Columna Septima.

Luitpertus.
Reginbertus.
wipertus.
Anno.
Erchenbaldus.
aaron.
gamenolfus epus. Constantiensis anno 974.
Rumolfus.
albann.
Berengerus.
Rotmannus abbas. Augiensis anno 972.

Inferius recentiori manu.

Johanna dedit sericum pallium. Rudolfus.

Columna octava.

Adelgoz. 29. oct. l. o. Ms. 74. 2.
Wicotinus.
Norbertus abbas S. gallensis anno 1034.
Findican. S. Blasianus anno 1108.
Röstein abbas.
Imo.
antwart.
Ropret.
Sigehardus.
Engilscalc.
Notkerus.
Eberhardus.
Sigeboto.

omnes sunt

omnes sunt numero sexaginta quinq; inter quos insuper speciali nota digni sunt: gaminolfus Epus constantiensis, qui inscriptus fuit, vel ùt successor S. Conradi administratoris nostri, vel ùt specialis fautor, et confrater augiæ divitis. Sed quemquam mirari debet, quod Warmannus archiepus vocetur, cùm ex nostris etiam Mss. constet, illo ævo novum non fuisse, Episcopos honoris gratia vocari archiepiscopos. Item de Eberhardus probabiliter cum adelberto abbate anno 992. occisus fuit; hinc enim in Ms. 39. plures inscribuntur occisi, et tandem additur: adelbret cum aliis quam plurimis, quod ad illam necem se referre videtur. Denique notandus est Rustenus Abbas S. Blasianus, nullibi enim gentium alius hoc nomine reperitur: unde credibile sæculo duodecimo restauratam fuisse amicitiam et confraternitatem inter utrumq; Mnzium.

Caput V.

Disciplina et Consuetudines.

Sæculi II. Seu X.

Dubitari nequit ad initium huius sæculi eamdem et quidem optimam Disciplinæ normam fuisse in Mnzio nostro observatam, quæ à sanctis illis institutoribus circa medium sæculi elapsi introducta fuerat in loco sancto, prout Rhenaugiam vocat Otto M. in suo Diplomate: devastato deinde ab Hungaris Mnzio planum est, disciplinam quoq; eversam fuisse, donec à sanctissimo administratore Conrade paulatim reducta, ad finem huius sæculi aucto monachorum numero in integrum restitueretur.

XXVI. Equidem regulam S. P. N. Benedicti jugiter observatam fuisse, patet ex Diplomatibus et Mss. coævis; nam idem Otto M. de novo concedit facultatem secundum Regulam S. Benedicti eligendi abbatem; quod ejus filius Otto II.

XXVII. CXI. ijsdem verbis in suo diplomate repetit: Regula appellatus ab hoc, quod obedientium dirigat mores: quam Smaragdus auctor sæculi noni in cunctis ipsi S.mo Patri attribuit. Cæterum convenit cum nostris editionibus, nisi in titulo Cap. 56. qui sic habet: de vestiarijs, et calcearijs Fratrum. Festa verò S. P. Benedicti diversimode nostris kalendarijs

LXXI. CII. huius sæculi inscripta sunt: nam in Ms. 77. parte secunda legitur ad diem 21. Martij: in depositione S. Benedicti: alia tñ Mss. ad diem posteriorem ponunt Translationem

S. Benedicti

S. Benedicti abbatis.

Nihilominus votum Paupertatis non alio modo fuit observatum, quam in præcedenti Sæculo, ut constat ex Theotonis donatione, quam non aliter facit, quam sub ea conditione, ut Wipertus nepos eius, qui et monachus Rhenaugiensis Coenobij, ad necessitatem suam redigat, habeat, atqs possideat, omnibus diebus vitæ suæ, sine ullius contradictione: addituqs: si abba, aut Monachi, sive aliquis de potestate eorum, impedimentum sive ullam læsionem intulerint, hoc ipsum ad cohæredes Theotonis redeat: et, quod magis mirêre, huic contractui ipse S. Conradus suam authoritatem comodavit, ac ille ipse Monachus tam solers Disciplinæ Custos est creditus, ut post decennium in abbatem eligeretur. Inserta tamen est eidem donationi obligatio, ad mensam Monachorum singulis annis tribuendi tres modios farinæ, et sex situlas Cerevisiæ, et unam vini, et duos Frischingos, sive unū unius sicli valentem; et post mortem ipsius præfatares ad mensam Fratrum ipsius Monasterij redeat. XXVII.

Animadvertere hic licet, Fratres potiori ex parte cerevisia, quam vino fuisse usos, cum vineæ necdum ad tantam copiā excrevissent: singulari tamen ritu primæ uvæ benedici solebant, de qua et sequentia habentur in quodam huius Sæculi Ms: in nat: S. Xisti Epi: hac die novæ uvæ sunt benedicendæ, si adhuc maturæ sunt, sin autem, quando primùm maturescunt, Cellarius representat eas Sacristæ, ipseqs Sacerdoti ad benedicendum infra actionem ante illum locum, per quem hæc omnia, ubi quoqs armarius non deerit ad demonstrandum, quid Sacerdos dicturus sit. De Frischingis quid dicam? certum est, ea voce significari porcos, unius aut duorum añorum, [illegible] iva-tur enim secundum Du Cangium à Teutonico fry[illegible]: sed nunquid ex hoc sequitur, Monachos nostros carnem porcinam manducare solitos fuisse? res videtur admodū clara, cum eos Frischingos ad mensam monachorum destinatos fuisse dicatur: forte post ruinam Mñrij rebus arctatis Fratres carnibus vesci cæperunt: certe Mabillonius jam prius alicubi id factitatum testatur:* nisi dicere malis, solum pretium Frischingorum pro mensa Fratrum inservijsse, quod in præsenti charta unius sicli determinatur; siclus porrò juxta Du Cangium duos argenteos LXXI. fol. 389.

-genteos continebat, octo argentei unum Solidum aureum; ergo Siclus quartam partem ejusdem Solidi continebat.

Ad initium huius Sæculi bene constructum fuisse Mnrium ut juxta Regulam omnia necessaria adessent, colligitur
XLIII. ex Sacramentario S. Gregorij, quod sine dubio initiante hoc Sæculo pro usu Mnrij nostri conscriptum fuit: in hoc exhiben-
fol. 263. tur orationes seu benedictiones faciendæ in Sacrario, vestiario, Refectorio, Dormitorio, Hospitali /: ubi hospites et pauperes suscipiebantur :/ in domo infirmorum, in caminata, id est, in loco, ubi focus in camino pro fovendis à frigore Fratribus alebatur, quibus benedictionibus sequens rubrica præfigitur:
fol. 215. orationes in Mnrio Monachorum: in alio Ms. adduntur Benedictiones in Cellario et Coquina: in præcedenti vero sequuntur orationes speciales: pro Fratribus in via dirigendis, pro redeuntibus ex itinere; item in adventu Fratrum supervenientium;
fol. 154. alia oratio ad barbas tondendas confirmat consuetudinem in præcedenti Sæculo confirmatam indicatam. verum huius
LV. exstat effigies in alio Ms. ad finem quidem huius Sæculi, sed pro Mnrio etiam nostro conscripto, cuius barba nec prolixa est, nec ad cutem rasa, capilli toto capite prominentes, nisi in summo vertice, ubi rasura major conspicitur, ad similitudinem illius,
XIV. quam representat effigies S. Fintani post duo Sæcula depicta.
LXXI. Quidam Codex in præconio Paschali specialem mentionem facit abbatis omisso antistite his verbis: et abbate nostro cum grege sibi comisso: an quia tunc idem antistes et abbas erat S. Conradus?
fol. 511. verum in Missa, quæ dicitur generalis, forte post aliquot annos scripta, uterqs exprimitur: Domum apostolicum, Regem, Antistitem, et abbatem nostrum. Nec rarum erat, pro abbate in
XLIII. publicis officijs preces offerre, cum etiam altero Ms. habeatur specialis Missa pro abbate, item alia pro Congregatione; quin in ipso etiam Canone cujusdam Liturgiæ ad memento
LXXV. sequentia verba adduntur: Dominorum et Seniorum nostrorum,
fol. 237. quibus denotari Seniores Religiosos probabile est.
LXXI. Ritus in Sacrificio Missæ à modernis discrepantes sequen-
fol. 485. -tibus comprehendi possunt: duo quotidie decantabantur Missæ
LXXV. Solemnes: decantabantur, inquam, nam cum in ipsis Missalibus
fol. 103. adscriptæ sint notæ Musicæ, patet ipsum Sacerdotem celebrantem unacum choro decantasse ea, quæ modo submissa voce solet recitare. Apologia /: sic vocatur confessio /: ante altare recitanda, aliter formata est, imo alia pro Sacerdote, alia pro circumstantibus habetur. Introitus vocatur Antiphona; tractus: Domine non secundum peccata etc. dicebatur diurnus, quia quotidie, saltem in Missis de

in Missis de Tempore recitabatur etiam extra quadragesimam. Post offertoriam diversæ habentur formulæ offerendi panem, seu hostiam nondum consecratam, pro se ipso, pro omnibus, pro salute unius vivi, pro infirmo ch. Præfationes plerumq. speciales tam pro festis, quàm pro Dominicis et feriis: Prout etiam infra actionem, Seu Hanc igitur, in canone subinde Rex, subinde Imperator, subinde Antistes omittitur. Memento secundum post elevationem interdum omninò omissum reperitur. Agnus Dei habetur unicum, non nunquam duplex tantum. Post orationem Domine Jesu Christe, qui dixisti ch. sequentia adduntur: Habete vinculum pacis et Charitatis, ut apti sitis sacrosanctis mysteriis. oratio tertia, perceptio omittitur: sequitur Domine non sum dignus &c. et sanabitur spiritus meus. Multæ assignantur Missæ pro specialibus necessitatibus, et personis, ut pro monachis, pro amico, pro ipso Sacerdote, pro confitentibus ch. Publicam tamen pœnitentiam adhuc in usu fuisse, colligitur ex orationibus specialibus, quæ sub his Rubricis continentur: orationes et preces super pœnitentem confitentem peccata sua, more solito feria quarta infra quinquagesimam. Item: oratio ad reconciliandum pœnitentem feria quinta in Cœna Domini. Cæterum jejunia quatuor temporum servabantur hebdomada prima Martii et secunda Junii, quandocunq. occurrissent. XLIII. fol 229.

Festum S. Fintani plerisq. hujus Sæculi Calendariis fuit manu posteriori adscriptum, unico excepto Ms. LXXXV. ubi omninò apparet sub manu primâ, unde dicendum, postremis hujus Sæculi annis, quibus ipse Codex exaratus videtur, jam fuisse publicè cultum, vel Fintanum jam antea fuisse Sanctum vocatum, ùt ex vitæ ejus descriptione erui posse videtur: certum est, hoc in Calendario omnium primò comparere. Inserta est eidem Codici, sed manu recentiori Sæculi undecimi Senescentis oratio: Propitiare Dñe, qmus, nobis famulis tuis, per hujus S. Confessoris tui Fintani, qui in præsenti requiescit Ecclesia &c. additur denique aliud officium, sed manu recentiori. In duobus, item, Calendariis hujus Sæculi ad diem 3j. Julij: Dedicatio S. Fintani, manus est saltem initiantis Sæculi undecimi, unde colligere licet, dum festum ipsius solemniter celebrari cœpit, una fuisse quoque in loco reclusorij Sacellum ad ejus honorem dedicatum. Nam altaris dedicatio hujus Sancti notatur Sæculo duodecimo ad diem 12. Novembris, videantur, quæ de ejus cultu alibi fusius adduximus. T. XXV. fol. 243. L. XX 1°. L. XXXIII. L. XXXV.

S. Blasius hoc primum Sæculo inter Patronos primarios reperitur adscriptus post B. V. Mariam, et S. Petrum. vocatur enim Monasterium in Diplomate Ottonis III. dato anno 995. in honore S. XXIX.

in honore S. Blasij Martiris Constructum: Sicut autem
R. P. Geroldus male ex hoc infert, reliquias hujus S. Mar-
tyris primum hoc tempore Monio nostro illatas fuisse, ût
constat ex vita S. Pintani: ita minùs benè alij sentiunt,
eandem ante constructionem Monij jam adfuisse: constat e-
nim eas ipso tempore Restaurationis fuisse invectas. Sorte
in exemplum aut æmulationem Cellæ albæ, quæ tunc nomen
S. Blasij usurpavit, idem titulus Rhenaugiæ fuit prafixus,
ejus Festum perpetuo Calendarijs nostris adscribitur. Subinde
Litteris Majoribus: Specialiter notari meretur oratio ad S.
Blasium, quam probabiliter S. Blasiani à nostris mutuarunt,
CXI. in Codice hujus Sæculi, manu tamen Sequentis Scripta in
fol. 135. hunc modum: Omnipotens sempiterne Deus qui beatum Blasium
martyrem tuum ad te evocare dignatus es, da nobis quæsumus
ejus meritis adjuvari, ejusque precibus protegi. Per Dominum
nostrum Jesum Christum filium tuum qui tecum vivit et regnat
in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia sæcula sæculorum.
Amen. Oratio ad S. Blasium martyrem. Omnipotens sempiterne
Deus qui beatum Blasium martyrem tuum ad te evocare dignatus
es, da nobis quæsumus ejus meritis adjuvari, ejusque precibus
protegi. Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum qui
tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus per omnia
sæcula sæculorum. Amen. Oratio ad S. Blasium martyrem.
Omnipotens Deus me benedicat, et animam meam vivificet,
Jesus Christus, cor meum illuminet et visitet, et Spiritus San-
ctus Paraclitus Sensum meum semper declaret, et in viam
LXXXI. rectam me dirigat. Amen. Eidem oratio etiam in alio
f. 328. Codice, saltem inchoata habetur. adeo passim erat in usu, et
LXXI. omnibus nota: Specialis Missa cum Sequentia et præfatione
LXXV. propria de S. Blasio jam hoc Sæculo exhibetur, Sequenti
L. f. 96. vero eidem altare dedicatum notatur ad 27. Nov.
LXXXIII.

S. Mauritij nomen majoribus litteris Calendario præ-
LXXI. sentis Sæculi hoc modo inscriptum est: MAVRICII cum aliis
~~Lex~~ VI. millia DCLXVI. Martyribus, cui assignatur
L. f. 92. etiam Specialis præfatio, imo Responsoria prolixa, et
antiphonæ propriæ ad matutinam cum notis antiquis
videri possunt in alio Codice ejusdem ætatis, quod
ansam præbet credendi hoc Festum solemniter jam tunc
celebratum fuisse, ejusque S. Reliquias præsentes fuisse.
CXI. S. quoque Januarij Festum in omnibus Calendarijs nos-
LXXI. tris ponitur ad diem 19. octobris. de quo habentur
f. 74. Speciales Hymni, propria Sequentia, imo etiam vi-
f. 124. gilia, plura de hoc diximus Sæculo præcedenti.
S. Petrus et Paulus in quibusdam Codicibus vocantur
LXXV. Domini nostri, utique ut Singulares Patroni: sic ad
diem 29. Junij Scribitur: Passio Dominorum nostrorum.
LXXI. Donique S. Martires Felix et Regula, S. Alexander,
Eventius et

Crentius et Theodulus in Calendarijs nostris specialiter notantur. f. 106.

Dedicatio Ecclesiæ celebratur die 20 Julij; nam dies fixus erat, nec in certam Dominicam transferebantur Dedicationes. Adscribitur porro ipsa solemnitas in Calendario sequentibus verbis: Dedicatio Renaugiensis Monasterij quæ nomine antiquius vocabantur Basilicæ Monasteriales. Et hæc quidem est omnium prima Dedicatio, quæ reperitur in Codicibus nostris, adeoque forsan Ecclesia prima: nam illam Ecclesiam, quæ sæculo duodecimo erecta fuit, consecravit Epūs Basileensis anno jjjjj. decimo Septimo Kal. Decembris, id est jj. Nov. in ipso Festo S. Tintani, quo die etiam annuc recolebatur, translato Festo S. Tintani in diem proximam. Occurrit quidem in alio Codice Dedicatio Assumptæ virginis ad diem jj.tam Augusti: verum hæc Dedicatio, quæ ponitur jj. aug. non est Rhenaugiensis Ecclesia, sed Augiæ Divitis, ut ex Martyrologijs eruitur, ubi nominatur Dedicatio Insulæ Augiensis. vide seq. sæc. c. ult. Certe B. V. Maria in omnibus Diplomatibus nostris primo loco vocatur, in charta vero data anno 962. Sequentia addantur: In honore beatæ Mariæ semper Virginis, et S. Petri Principis Apostolorum, cæterorumque plurimorum. Ex quibus constat, non diminutum, sed potius auctum fuisse Ss. Patronorum et Reliquiarum numerum. LXXV. LXXI. XL. III. f. 56.

De Sacris Reliquijs in quodam Codice sæculi huius inchoantis sequentia leguntur: Hæc sunt reliquiæ, quæ hic continentur, S. Blasij Martyris et S. Hyppoliti, de lapide S. Stephani, de corpore S. Walpurgæ, de Monte Domini, de monte Synai. Simplicitas Patrum nostrorum in hac re magis adhuc patebit sæculis proximè sequentibus. XL. III. f. 56.

Ritus in Baptismo conferendo ijdem servabantur, qui sæculo præcedenti notatu tamen dignissimi. Postremo additur: Tunc vestiatur infans, et si Epūs adest, statim confirmari oportet; omnino enim præcavendum est, ut confirmatio non negligatur. Et statim antequam tactetur, comunicet eum sacerdos corpori et sanguine Jesu Domini nostri Jesu Christi. Et si in pascha baptizentur, omnibus septem diebus ad Ecclesiam veniant, et quotidie comunicentur corpori et sanguine Domini. Cantantur letaniæ, et per totam Ecclesiam Cerei ad Missam accendantur. Eadem Comunio et confirmatio præcipitur in alio Codice multo antiquiori, ad exordium nempe huius sæculi scripto; nam post Baptismum per trinam immersionem additur: Comunicas et confirmas eum. LXXI. f. 88. XL. III. f. 151. LXXV.

Sepulturam porro quod attinet, habētur prolixæ exequiarum ritus. Laici quoque in Monasterio sepeliebantur, unde in Lytargia ad initium huius sæculi scripta exprimitur: quorum corpora in hoc Monte requiescant. Idem repetitur post medium huius sæculi in alio Codice, quod præcipue intelligendum de Benefactoribus, qui Sepulturas in Monasterijs eligebant, imo paulo post Specialis Missa describitur Pro Elee mosinarijs, id est, ut ex sequentibus colligitur, qui Elee mosinas aut donationes Monasterio fecerunt. f. 257. XL. III. f. 256. LXXI. f. 491. f. 536.

Caput VI.

Caput VI.

Manuscripta Sæculi Secundi seu Decimi.

Licet præsenti Sæculo Monrium nostrum alteri devastationi pene succubuerit, non desunt tamen monumenta, non solum post illam ruinam, sed etiam ante conscripta. Repetitæ enim Hungarorum invasiones incolas reddidere cautiores, ut pretiosa quæque, et quæ pluris æstimabat, in loca tuta collocarent" Qua propter sicut Codices S. Gallenses in Monrio Augiensi fuere servati, ita nostri quoque vel ibi vel alio in loco manserunt illæsi. Nos modo singillatim recensere libet: ex quibus licet hactenus iam multa fuerint excerpta, restant tamen aliqua de singulis notanda, quæ simul Patrum nostrorum studia, labores, et occupationem demonstrabunt.

" quibus diutius detineri se illi prædones passi non fuerũt.

1. Ms. XLIII.

S. Gregorij Papæ liber Sacramentorum, et qualites Missa Romana celebretur. Codex est maxime æstimandus, nec facile aliarum Bibliothecarum similibus Sacramentarijs postponendus, quæ plerumque haud modice inter se discrepant. Hic idem Codex licet plerique ex Lyturgia D. Gregorij contineat, multas tamen additiones habet, et ad usum monachorum, et quidem, ut videtur, Rhenoviensium accomodatus est. Ad exordium præsentis Sæculi Scriptum fuisse, non solum characteres indicat, sed multo

f. 205. evidentius etiam Missa inserta pro Rege, in qua bis nomen Ludovici exprimitur. cum enim nullus alius deinceps Ludovicus Rex in historia occurrat, præter Arnolfi filium fratrem Ewendeboldi Lotharingiæ Ducis, qui Patri anno 900. Successit, mortuus ano 911. et Comuniter infans cognominatur, necesse est, ad minimum hoc initiante Sæculo Scriptum fuisse codicem. In oratione pro feria Sexta Parasceves Jo Francorum nama posterioni fuit erasum, et Substitutum Jo Christianorum, quod sine dubio sub Ottonibus factum, quando Francorum

f. 220. Germanorum que regna melius fuere distincta. alio tamen loco nomen Romanorum fuit retentum, in Missa nimirum contra Romani nominis

f. 247. hostes. Notari quoque meretur, quod in Missis defunctorum adhibeantur Lectiones modernæ ex libris Machabeorum, quos proinde etiam tunc pro legitimis agnoscebant.

2. Ms. XII.

Codex inter maximos pulcherrime Scriptus continet homilias seu expositiones Evangeliorum et Epistolarum à Nativitate Domini usq ad Pascha, sine dubio pro choro aptatus, licet lectiones admodum sint prolixæ, ut in hyeme esse consueverãt. Auctor adhuc dum ignoratur, sunt q probabiliter inedite, si paucas excipias, quæ ex S. Hieronymo sumptæ nominantur authenticæ. Exscribere placet hanc benignam pro pœnitentibus auctoris Sententiam: Si Sacerdotes confitentibus peccata sua grave pondus pœnitentiæ imponant, necesse est, ut aut pœnitentiam reyciant, aut certe Suscipientes, dum ferre non possunt, fracti et

fracti et desperati peccent, melius est enim Sacerdotibus in misericordia quam in crudelitate excedere. In fine libri sed posteriori manu hi versus leguntur: Ave florens rosa, Mater Domini Speciosa: Ille liber Rinaugiensis sis Servulus omnipotentis. cæterum character evidenter probat Sæculum decimum, licet subinde auctor lectorem remittat ad Smaragdum, qui Sæculo præcedenti ineunte floruit.

3. Ms. XLVII.

Liber Sententiarum de S. Isidori Epi Hispalensis de Sumo bono, utilissimus simul ac Doctissimus in quarto integro Scriptus, iam quidem typis vulgatus: sed exemplare istud in pluribus discrepat ab impressis, eisqs tanto magis præferendum. In fronte legitur sequens versus: continet in gremio cælum terramqs regentem virgo Dei genitrix.

4. Ms. L.

Iusti Orgelitani comentarij in Cantica elegantissime exarati hoc eodem Sæculo; quamvis Hymni, qui adduntur, forte ad initium sequentis pertineat: Homilia tamen Origenis et nonnulli Patrum Sermones postremo loco additi plane præcedens iam Sæculum sapiunt. videtur fuisse Augiæ Divitis, habetur enim ad Calcem iste versus: Augia quis Sancti servatur libera rerum, liber sit liber hic nobis servantibus iste.

5. Ms. CXI.

Regula SS. P. N. Benedicti in octavo cum elencho capitum ex integro perscripta, quamvis priora folia prologum exhibentia nonnullam temporis iniuriam sint passa. character evidenter est Sæculi decimi. Quod de Hymnis pariter videtur sentiendum, qui in altera voluminis parte adduntur, et plerumqs à modernis discrepant, nec facile nisi in nostris Codicibus reperiuntur. L. XXXII. L. XXXIII.

6. Ms. CXX.

Venerabilis Bedæ liber de arte Metrica in octavo, de se quidem eruditus, sed in hoc Ms. mancus, cum medietas ferme libri ab initio desit, ut videre est ex impresso coloniæ. Idem contigit secundæ parti codicis, quæ continet schemata seu tropos S. Scripturæ ab eodem Sæculo sancto ad Wigbertum levitam compositos.

7. Ms. XL.

Rhabani Mauri Expositio in libros Machabæorum, qui in hoc Ms. in tres dividuntur, cum in vulgata dispertiantur tantum in duos. cæterum cum hic codex indubitanter sit exaratus hoc Sæculo, haud multo posterior est ipso authore post medietatem præcedentis defuncto.

8. Ms. XLIX.

Liber Epistolarum S. Hieronymi ad diversos in quarto, haud parvi æstimandus, cum ab editis plurimum discrepet, authoritate tamen ob antiquitatem superet.

9. Ms. XVII.

9. Ms. XVII.

Liber Evangeliorum in parte anteriori opere musivo eodem Sæculo decimo tectus. Cuprum inauratum plateas tenet gemmas, lapides, aliaque ornamenta ex vitreo fluore diversis coloribus distincta. In quatuor angulis Evangelistarum habet Symbola: in medio Signum Christi Dñi dextera benedicentis, sinistra librum elevantis, coronam gestat in capite, amictus est toga viridi, pallio violaceo. Cujus Schema vide in fronte hujus Sæculi. Cæterum Evangelia Missis assignata multo sunt prolixiora modernis. In Evangelio primæ Missæ Nativitatis Dñi pergitur distincto tamen rubro colore in illis verbis: Christi autem generatio sic fuit, quæ altius à Diacono legebantur. Sabbatum jugiter vocatur Feria Septima. In Dominica Palmarum Lapsioni adduntur notæ musicæ, sed manu Sæculi undecimi. In Nativitate B. V. ponitur Evangelium visitationis. Subinde tertia manu Sequentis Sæculi Sequentia fuêre addita: In Fraternitatis consortium venerunt Hiltiburh, Cunrat, Hirish, et Hairih, Judintha, Adelhait cum tribus filiis suis, Ulricus: non vero Clericus, ut quidam legerunt: sed Bertoldus et Berta, qui postremi distincti esse videntur à filiis Adelhaidis, cum in recto efferantur.

10. Ms. CII.

Liber S. Augustini ad Petrum Diaconum de fide S. Trinitatis, cum quibusdam opusculis S. Hieronymi, Isidori, Bedæ, Rhabani: Item Albini seu Alcuini Magistri de S. Trinitate. Ex quibus plura videntur inedita. Codex est præclarus, licet diversa manu, ex integro tamen Sæculo decimo Scriptus. Insertum habet Martyrologium seu Calendarium, in quo Festa S. S. Benedicti, ejusq; f. 87. Translatio, S. Scholasticæ, S. Blasij, S. Mauritij et Januarij Cognatur. Festum S. Udalrici posterior manus adscripsit, sed S. Fintani deest, utpote recentius ipso codice.

11. Ms. LXXXI.

Aliquot vitæ Sanctorum, quorum plerumq; à Bolandianis ex hoc aut simili Codice jam fuerunt editæ. Certum est equidem, hunc Codicem à Monachis Augiæ Divitis fuisse Scriptum, ut patet ex quadam rubrica, quæ sic sonat: f. 205 Qualiter corpora Sanctorum Januarij et Sociorum ad nos, id est augiam insulam delata sint. Nihilominus ego expeditum videtur, Sequenti jam Sæculo ad nostram Rheni insulam delatum fuisse, uti adjuncta ad Calcem demonstrant, quæ continent authenticum Donationis instrumentum quorundam bonorum in Alsatia Mnrio nostro factæ. Cæterum fere omnia Scripta sunt apocrypha, quædam tamen satis æstimanda, f. 352. ut vita S. Leodegarij, S. Verenæ virginis, quæ Martyris titulum 297. in nostris Calendarijs nondum habet. Præcipue vero vita S. 329. Meinradi à Coævo Confratre composita, et à Suppari in hoc Codice 192. descripta. Sorte ob Consecrationem ac propter historiam S. Januarij, ejusq; Translationem, de qua jam semel superiori Sæculo egimus, nobis fuit Sæculo undecimo communicata.

12. Ms.

12. Ms. LXXI.

Codex est tripartitus continens lyturgias diversas trium Sæculorum. Pars altera reliquis vetustior est, et absqs dubio Sæculi decimi; id enim tum indicat character, tum defectus quorundam festorum, quæ posterioribus omnibus inseruntur, præsertim S. Udalrici, quod statim ab anno Sanctificationis 993. ubiqs in Alemañia celebratum fuit. Festum quoqs S. Fintani nondum habet. In proemio Paschali hæ habentur: Et gloriosissimo Rege nostro Ill. eiusqs nobilissima prole. Ex quibus verbis suspicari licet, Scriptum fuisse tunc Codicem Sub Ottone M. cum nullus alius hoc Sæculo occurrat, in quo utrumqs verificetur, et Regis videlicet titulus, et adiunctio prolis. Si dicas, fieri simul mentionem Abbatis, qui Sub illo nullus præfuit Mñrio; respondeo, sicut supra dixi, his verbis probabiliter intelligi S. Conradum, cum ibi nomen Antistitis omittatur. Festum Ss. Trinitatis in hac parte omittitur: Sed habetur Festum Divisionis Apostolorum. In Festo S. Ioannis Baptistæ duæ assignantur Missæ, quæ à singulis Sacerdotibus legebantur. Continet deniqs Missam decantatam S. Sigismundi Regis pro febricitantibus, plurimis miraculis assertam. Pars prima huius Codicis pertinet ad finem huius Sæculi, aut ad initium Sequentis. Habet in Calendario Festum S. Udalrici, et etiam S. Fintani, et litteris quidem maiusculis, atqs ut videtur coævis. Symbolum, ut ibi vocatur, Apostolorum in Missa cum additione Filioqs iam recitabatur, contra quorundam criticorum opinionem. In Missa Dominicæ Septuagesimæ legitur Sequentia, qua deponebatur Solemniter Alleluia cũ crebra repetitione eiusdem vocis: hodie jam pridie expirat. Demũ plurimæ adduntur Sequentiæ satis notabiles, licet enim permultæ ex Not. Kero S. Gallensi descriptæ sint, aliæ tamen nec ibi nec alibi reperiuntur. Pars deniqs tertia huius Codicis spectat ad Sæculum 15.tum

113.
372.
322.
568.
163.

13. Ms. XXXVI.

Severi Sulpitij libri Dialogorum de vita et gestis Ss. Martini et Brictij Episcoporum Turonensium. In fine adduntur variæ Inscriptiones de S. Martino Turonis affixæ. Liber est optimæ notæ Sæculi præsentis decimi. reliqua videantur in eius criterio et anatomia, quam super Manuscripta facit A. R. collega meus.

14. Ms. LXXXIII.

Liber Hymnorum, canticorum, orationum, Lectionum brevium p. cum regulis conficiendi Calendarium. Scriptum fuisse hunc Codicem ad finem huius Sæculi, prodit Sequens versiculus in hymno de S. Gregorio: Cuius Sacra lypsana felix fovet germania in Duellensi vertice monachili Servimine. Iam vero eum in eo vertice, scilicet Hochfu Seiel Monasterium diutius non steterit quam ab anno 968. usqs ad annum 1005. quo ad oppidum stein translatum fuit, monachili Servimine seu Servitio coli vix ibi poterant Sacra illa lypsana, quam circa tempus assignatum. Fatendum tamen est, hunc Codicem non pro Rhenaugiensi sed Campidonensi Mñrio primitus Scriptum fuisse, veluti ex contentis patet, unde ad diem 18. aprilis in Calendario adscribitur: Campidona ardet, scilicet ab Hungaris incensa año 919.

Schoepfelinus T. 1. Hist. Zar. f. 185. ab Hedwige Burchardi Sueviæ Ducis vidua año 968. fundatũ fuisse testatur.

Porro Burchardus

Sæc. X. Cap. VI.

Porro Burchardus Monachus Campidonensis factus abbas Rhenoviensis probabiliter eundem Codicem ad initium Sequentis Sæculi monasterio nostro intulit. Et hinc est, quod in Calendario mira confusione tam eadem quam diversa manu adscripti reperiantur tam Campidonenses, quam Rhenovienses, imo etiam aliorum Monasteriorum defuncti, veluti Venerabilis Wilhelmus Hirsaugiensis abbas, quidam etiam ad Sæculum usqs decimum tertium, quousqs Sane istius Codicis ad Monasterium nostrum adventus differri nullatenus potest; tum quia Rhenovienses plerique, et forte omnes, qui hic reperiuntur, iam Sæculo undecimo obierunt, tum quia Festum S. Fintani, eiusqs Dedicatio ad diem 31. Julij Superioris ævi characterem spirant, ut nisi rasura notaretur, plane videretur coævus. Insertus est huic codici Cyclus Sæcularis circa medium undecimi Sæculi compositus; cui alius deinde Sæculo duodecimo adjecit Sequentia: nimirum ad annum 1118. Hic natus Sum. ad annum 1128. Hic oppignoratus est Rudolfo mansus apud Trullinchova quarto idus Februarij post decem annos decem talentis Solvendus. ad annum 1141. Hic Presbyteratus ordinem gratia Dei accepi. ad annum 1145. Hic præstita est decima apud altenburg Lanfrido W. monacho, et folgedo, filioqs eius Conradó eiusqs filio... laicis pro restauranda cruce, quæ concessa est pro 32. talentis. quæ qualiter intelligenda sint, suo loco videbimus. Interim notandum est, hunc ipsum Interpolatorem Scripsisse quædam nomina in Calendarium v. g. Wolvenum Dominum et Restauratorem Rhenaugiæ, ex quo evidens est, et hanc manum fuisse Rhenoviensem, et hunc Codicem ante Sæculum duodecimum iam fuisse Rhenovij.

f. 31.

15. Ms. LXXV.

Prima pars huius Codicis continet Missale præclarum pro Mnrio nro, ab aliquo eius monacho descriptum, ut probant festa inserta, præsertim Dedicationis Ecclesiæ Rhenaugiensis. S. Fintanus exprimitur litteris maiusculis, et ut videtur coævis; ex quo probabile redditur, eius festum postremis annis huius Sæculi iam fuisse celebratum. Nam Codicem hunc circa finem Sæculi decimi exaratum esse, præter characterem, probat nomen Henrici in margine adscriptum in præconio Paschali ad illa verba: Et gloriosissimo Rege nostro Ill. Evidens enim est, posteriorem Sancto Henrico intelligi non posse, cuius regni initium cum contigerit anno 1002. Sequitur ante hunc annum Codicem iam fuisse Scriptum. Deinde patet ex Calendario, tunc maxime viguisse inter nostrum et S. Galli Mnrium confœderationem: atqui Sæculo undecimo hæc quasi sopita erat, cum nullus nostrum ex illo Sæculo reperiatur catalogo S. Gallensi inscriptus: ad finem vero Sæculi præsentis maxime sub Notkero abbate eam floruisse constat; ergo tunc nec serius exaratus fuit iste Codex.

Placet nomina Mensium ex Calendario præsenti adscribere.

Januarius

Januarius.	vocatur	Parmanot.	wadianus f. 65. in sequentibus differt: wintermanoth.
Februarius.		Hornunc.	
Martius.		Lencimanot.	
Aprilis.		Ostermanot.	
Maius.		Wuñemanot.	
Junius.		Prachmanot.	
Julius.	non habet nomen adscriptum.		Hewimanoth.
Augustus.		Arnmanot.	
September.		witimanot.	
october.		windemanot.	
November.		Helicmanot.	Herivistmanot.
December.		wintermanot.	Heilingmanot.

Pars altera huius Codicis ad Sum̄um pertinet ad Sæculum decimum tertium.

16. Ms. XXV.

Clementis Recognitionum libri 10. ad Jacobum Fratrem Domini: Item ejusdem Epistola prima ad Eundem interprete Rufino Torritano Aquileiense. Codex est eleganter Scriptus, et quidem absqs dubio iam Sæculo præsenti decimo: verum ob excisa hinc inde folia subinde mancus. Opus iam editum fuit Basileæ, et existit in Bibliotheca nostra. Disputatur inter doctos, an sit opus genuinum Clementis. Doctiores existimant apocryphum, ob contenta comica, et veritati historicæ non convenientia, maxime si idem liber sit cum Itinerario Clementis hactenus desiderato, quod tamen verisimile.

17. Ms. XXXII.

Continet tres partes, quarum prima et tertia subinitium huius Sæculi videtur Scripta, secunda vero saltem ad finem. Prima pars exhibet homilias diversorum SS. Patrum de tempore et festis. Secunda est specialis lucubratio non inelegans cuiusdam Anonymi in Epistolas Missales per annum, forsan nondum edita. Tertia complectitur sermones S. Leonis PP. de Passione Domini.

18. Ms. XXXV.

S. Gregorij Papæ Pastorale non nihil mancum, ut conferenti cum impressis patebit. Coeterum codex non ineleganter est Scriptus, et quidem subinitium decimi Sæculi, si non omnino jam Sæculo nono, licet censura Calmeti aliter sonet. Notari merentur in hoc Ms. interpretationes teutonicæ multis verbis adscriptæ, et quidem ab eadem manu, quæ similia adscripsit

Codici

Codici Sub numero 56. aliqua cum moderna dialecto magis conve-
nientia apponere iuvat. Delinquens: Delinquēs: missetuenten. ob-
staculum: widirstendido. Dedecus: honeda. Sedare: gestilta: absolutus:
enbunten. fascinare: pecalstrota. altorius: andero. Etiam: ouc. Im-
provisus: unsorges. Doctus: wiser. ostentare: zuomen. Integer: alang.
Efferre: erhepfen. bona: guot. fictum: lugi. Expendo: Spendo.
Suus: iro. ædifico: Zimbere. Sibimet: Selbero. lux: lichte. manus:
heme. opes: zictoma. Improbitas: ubeli. Culex: muccun. &c.

59. Ms. LI.

Homiliæ diversorum Patrum, quæ ut plurimum in collectione Alcuini
reperiuntur. Pro choro inservisse demonstrant divisiones in lectiones
ad marginem non raro appositæ. Scriptum fuisse hunc Codicem ad
initium Sæculi decimi, character ipse evidenter prodit; quin imo
Scriptor ipse ad finem raro exemplo Suum nomen apposuit, dum ista
subiecit: orate pro Scriptorem N. Ruadpertum. Salvum fac Servum
mitto ei auxilium. Dominus conservet eum. In adjutorium sit illi
omnipotens et misericors Dominus et omnes Sancti Dei. cum porro
ad initium huius Sæculi vixerit Rupertus abbas, coniectura facilis
exoritur, eum ipsum fuisse huius Codicis Scriptorem: præposuisse vero
notam nominis cuiuscunque per litteram N. quod forte eædem orationes
pro abbate dici consueverint. credibile est, Rupertum sui operis con-
servatorem Hungarorum manibus subduxisse Codicem.
Ad finem huius libri alius libellus adiunctus est, qui continet Sermones
quosdam S. Augustini de Dedicatione Templi aut altaris, atque pariter
præsenti Sæculo exaratum fuisse ex charactere dignoscitur.

20. Ms. CLI.

Libri quatuor Evangeliorum, quos ipse character Sæculo decimo vindicat.
capita sunt breviora, ac proinde plura. In margine signatur concordia Evan-
gelistarum. ultimum Evangelium hunc præfert titulum: In nomine Dñi
ñri Jesu Christi incipit Evangelium Secundum Theologum Apostolum
Joannem. Ad calcem conspicitur effigies Presbyteri, probabiliter Scrip-
toris huius libri et monachi nostri, calamo ruditer delineata. Tonsu-
suram in Summo vertice gestam capillis circumdatam, casula ampla
ex humeris defluit. Copiam eius habes ad finem huius Tomi.
adscribuntur huic imagini Sequentes versus:

Hoc tibi dat munus Deus Omnipotens Hademarus,
Cui peccatorum veniam concede Suorum,
Nostri Plasmator, cæli terræque creator.
Hoc lector poscas, si propria crimina noscas.

21. Ms. XLV.

Angelomi monachi et Diaconi Luxoviensis Comentarius in Canticum
Canticorum, cum dedicatione ad Luitharium Imperatorem, quæ præfa-
tioni hic interposita est. opus est integrum, sed iam editum in T. 15.
Bibliothecæ Patrum. folio ultimo adjicitur oratio moderna in festo
S. Benedicti recitari solita. interponitur folio 185. sed charactere juni-
ri Sæculi decimi tertij aut quarti, Sermo de Parasceve Dñi, sicut et
explicatio

explicatio Cæremoniarum in triduo ante Pascha, alio quidem calamo, sed pariter Sæculi inferioris.

22. Ms. LXIV.

S. Gregorij Papæ Homiliarum in Evangelia libri duo. Inservijsse pro lectionibus in choro indicant numeri marginales: pro cuius comodo subinitium præfigitur Elenchus Evangeliorum, et Homiliarum.

23. Ms. LXXVII.

Libri quinqs Sedulij Presbyteri Scoti, in quibus carmen suum Paschale prosâ reddit. character est initiantis Sæculi decimi; liber vero integre scriptus, sed iam Tomo 5.to Bibliothecæ Patrum editus. Præmittitur singulis partibus cum præfatione elenchus Capitum. In primo folio exhibetur minuto charactere oratio seu precatio teutonica satis prolixa, quã cum alijs eiusmodi teotiscæ linguæ specimenibus in unum volumen describere consultum foret; rara enim sunt, cum nec ipsa Diplomata ante finem Sæculi tertij supra decimum eo sermone exarata fuisse constat. Paucissima eaqs magis intelligibilia ex memorata precatione adscribere juvat: o Rex Angelorum! nu sholt tu mich irhorin, du dine warin triuwe, also du vernami dine diwe Mariam unde martham, die umbe dich irdigiton, daz ir brudir lazarus ghenas, der drie nathe begraben was, und di du in isze ufften vroliche danegen. in denselben nam in bit ich dich, daz du gelib hastos mich, und di gam̃ir urstenditte aller minir sunden, dur dini heiligin toth, den du dur unsis noth an dem cruce irstürbe, do du dir mitte irwbe, daz du die dine alle lostos von der helle. dur die selbun losunge bittet dich min zunge, daz du irlosest mine sele genadichlicher herre, dur dine gottlichun craft, undi dur daz helige grab, da din Licham inne lach ꝛc. Permiscentur subinde quædam latina verba, ut hodie vulgò moris est. adducuntur historiæ trium puerorum, Danielis et mulieris adulteræ ꝛc. Denique finis hujus precationis in ultimo huius Codicis folio adscribitur, ubi et Missa de S. Sigismundo, sed recentiori calamo invenitur.

24. Ms. XLIV.

S. Ambrosij libri tres de officijs per bellè ex integro perscripti. Notas subinde adjectas habent, quæ in editis desunt; sicut et tituli ac divisiones Capitum sæpe aliter exhibentur.

25. Ms. CXXXI.

Exempla diversarum Chartarum et Epistolarum ex diversis Chartis originalibus descripta. Hunc Codicem mole quidem parvum, sed pretio maximum, non una manus sed Sæculo decimo conscripsit, licet subinde, exempli causa diversi anni et priores et posteriores adscribantur. Imperatores multi alij occurrunt præter Ludovicum Pium, Carolum Calvum et Crassum, arnulfum, et Ludovicum Germaniæ Regem.

Pars prior, quæ usqs ad paginam 42. se extendit, scripta probabiliter est aut ab Hademaro Presbytero, de quo supra n. 20.

aut à Luit-

aut à Liutpertо monacho Cancellariо, qui Chartam Gozberti anno 892. exaravit, Scriptura enim ad finem Sæculi noni pertinere potest. Folio 12. habetur instructio: qualiter debeat Epistola formata fieri? ex præscripto Concilij Nicæni, cui subiungitur Tabula litterarum Græcarum numeralium cum explicatione latina. Formulæ Chartarum sunt: Traditionis, Precariæ, concambij, Reconciliationis seu Transactionis, cõmendationis, notitiarum, Cessionis, Concessionis Regalis, seu Diplomatum etc. à folio 57. incipiunt Epistolæ quædam hactenus incognitæ Thiatildis abbatissæ Montis S. Remarici, duæ ad Ludovicum Pium, una ad Judithamejusconiugem, et postrema ad quemdam Comitem Palatinum. Hanc Abbatissam Remontensem planè ignoravit etiam Mabillonius: p. 426) to. 1. comunicavi eas nostris PP. Congregationis S. Mauri, qui novæ Galliæ Christianæ inserendas promiserunt. Postremo à fol. 85. adduntur duæ Epistolæ, quarũ Sũmam dedit idem Mabillonius to. 3. anal. fol. 213. affirmans: esse duas ultimas inter formulas Alsaticas, quæ pro adjumento Historiæ Typis Regiis editæ fuerunt. Denique fol. 91. et 94. habentur duæ Epistolæ ad Sũmum Pontificem, quarum prior ad Hadrianum Secundum, qui præfuit anno 867. videntur pariter cum cæteris formulis inéditæ. Goldastus quasdam formulas S. gallenses edidit, sed cum istis non conveniunt. Exemplum huius Codicis transmissum fuit Bernardo Pezio, quod tamen inter eius impressa non reperitur: ratio forte fuit, quod ætas illius ad Sæculum usq; decimum quartum aut quintum depressa fuerit, cum tamen certo constet, characteres esse Sæculo decimo nullatenus juniores. Non solum pro illustranda Diplomatica, sed etiam Historica, præsertim quo ad ultimam partem, plurimum deservire potest. In ultima epistola citantur plures decretales Sũmorum Pontificum, quæ proinde illo ævo pro genuinis habitæ sunt.

Bernardus Pezius to. 6. anecdotorum fol. 86. affert Formatam ex Sæculo nono Ruodberti Epi. Metensis, quæ secundum præscriptum huius Ms. præfixos habet numeros ex litteris græcis compositos.

38.

III.

Christi XI.

Caput I.

Benefactores.

S. Heinricus II. cum S. Chunegunde.
Burchardus de Munzenhem.
dederunt
Castrum Weissenburg.
Beringen et Ensisheim.
Rufach et Herrinheim.

Fausto omine occurrit donatio S. Heinrici Imperatoris Sub initium præsentis Sæculi, quod ob turbas Sacerdotium inter et Imperium ad finem Satis acerbum fuit. verba Diplomatis Sequentia Sunt: Noverit omnium Christi fidelium nostrorumqs universitas, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, Parentumqs nostrorum, nec non per interventum ac petitionem dilectissimæ coniugis nostræ Cunigundæ videlicet Imperatricis Augustæ, cuidam Monasterio, Rinowa dicto, cui venerabilis Abbas Burchardus præesse videtur, Wizinburc Prædium, quod nobis ab uno ex lege homine, Otteram dicto iusto iudicum iudicio adiudicatum fuit, Situm in pago Clegeuwe, in comitatu vero Radebotonis Comitis, cum omnibus eiusdem prædij pertinentijs, agris, areis, ædificijs, terris videlicet cultis et incultis, curtificijs, manci piis utriusqs Sexus, pratis, pascuis, molendinis, piscationibus, Silvis, venationibus &c. per hanc nostram Imperialem paginam concedimus, atqs largimur &c. Wizinburc Seu Weissenburg in Cleggovia modo nullum amplius nominatur; dubium tamen esse non potest, antiquitus hoc nomine insignitum fuisse illud Castrum, quod postea Nova Kren Kingen, nunc vero Simpliciter Das Kreuckingen Schloss ad latus vici Bühl assurgens vocatur. Inde enim Nobiles de Weissenburg dicebantur, quorum omnium primus procul dubio iste Otteram occurrit: cuius stirpe deficiente Sæculo duodecimo Nobiles de Kreckingen, quorum antiqua Sedes haud procul in pago Alpegowe zu alt Kreuckingen prope Mettingen conspicitur, occuparunt, qui Se quoqs de Weissenburg ab hoc Castro teste Iselino nominabant. Hoc igitur Castrum S. Heinricus Mnrio donavit cum omnibus pertinentiis, quæ districtum Satis amplum indigitant, et Dinastiam quandã constituebant plures viculos continentem, nimirum Bühl, Riederen Dettikoven, Buchelco, Gunzen, Wyl, Wasterkingen, Hundwangen, Aichberg etq. Ex vita S. Notburgæ, quæ hoc Sæculo vixisse traditur, constat, locum Bühl nondum in formam iustæ cõmunitatis excrevisse, sed paucas duntaxat casas hinc et inde positas adfuisse. Nec morari debet nomen Prædij, quo denominatur, nam antiquis

qualescunqs

XXX.

qualescunqs possessiones, quandoqs etiam satis amplas designabat. accedit, quod alias nec Regia munificentia dignum, nec Augustæ conjugis petitione congruum videretur. Vadian de obscuris verborum significationibus apud Goldast: T. II. f. 59. art: Hradj voce ceu generali significantur, quæ in nostra possessione sunt. Certe Sigeberti Gemblacensis in suo Chronico scribit: Hoc ipso anno S. Henricus dum conventum cum Rege Francorum Roberto haberet, tanta libera litate præsentes cunctos affecisse, ut opibus Regum Persarum aut Arabum posset comparari Imperatoris munificentia. Sanctæ vero Cunegundis Filiæ Sigefridi Palatini Rheni largitas in Nuria alias satis comperta est, quæ post maritum proximo ano defunctum, rebus omnibus spretis, seipsam ordini nostro donavit, ac tandem teste Lamberto Schafnaburgensi anno 1083. ad nuptias agni vixdc assumpta fuit.

ano 1077. Bertolfo iam non Duci Comitatus quidã ab Henrico IV. iusto judicio sublatus, et Ecclesiæ argentinensi donatus fuit. Rhoenf. T. 1. f. 430.

Pinastia ita, regio Lixo iusto Judicum iudicio, id est, ut nonnemo interpretatur, Fürst Joseph Landgrieff, adiudicata fuit, quæ olteram ex legis hominis fuerat. Homo ex lex legibus in obediente veteribus significabat, unde Du Cangius eiusmodi legem affert: L. infra tempus illud non venerit, pro ex lege tenebitur, cum Principi non obediat. Territorium, quod Codefrit iure tenere videbatur, et suis amisit culpis, ut Boiouriorum continet lex, Meichelbeck Hist. Frising. T. I. char. XXVII. apud desing f. 87. item f. 224. Ir gütter nuzzüng gefasset fürsten Hoffürsthil, Boudinne in loco rei sitæ, fürst Ir Vogtzlu oder Jost Landgrieff. eorum Ir selbs lagen, oder von ordenhalben, Fürsten fürsten rest. Desing Reichsgrafen T. I. Qua propter suspicor, Olteram suisse rebellem Legibus Imperatoris. Singulariter vero in hac donatione notanda est venatio, cum venationibus, quæ in nostris Diplomatibus hic primo nomine tenus exprimitur, et ut vult Crusius, à S. Henrico primitus monachis et Clericis concedi consuevit. verum Mabillonius iam Sæculo nono testatur, aliquando venatum ferarum concessum fuisse Monachis, ad obtinendum corium pro cingulis ac calceis conficiendis. videtur nihilominus hanc donationem haud diu in suo robore permansisse; nam vix uno intersluente Sæculo idem Castrum Weissenburg à Liutholdode wizinburg iteratò fuit Mario concessum. In confirmatione quoq omnium possessionum ab Henrico III. anno 1049. id est post 26. annos nulla fit mentio wizinburgi, licet illud, scilicet postliminio restitutum, recenseatur in Diplomate Friderici II. et postremo in vidimus Basileensi. Benigo Capista, qui Chartularium conscripsit, cum in præsenti Diplomate nomen Wizinburc legere non posset, licet prima Syllaba satis sit expressa, maluit scribere: quoddam prædium, loco wizinburc prædium; exquo

consequitur

consequitur, circa medium Sequentis Saeculi, quo exaratum fuit Chartularium, iam Supterfugisse memoriam hominum, quamnam possessionem exprimeret praesens donatio S. Henrici. Credibile est ergo, vel eundem ottramum ex legem hominem haud diu post, maxime Secuta posteriori anno S. Henrici morte, allodium Suum violenta manu repetijsse* cuius tamen posteri, rerum melius conscii, illud posthac Mnrio restituerint.

* vel illud à Mnrio certis Subconditionibus et pactis recepisse:

Datum est hoc Diploma IIII. Kal. Nov. Indic. VI. año Dominicae Incarnationis MXXIII. anno vero Domini Henrici II. regnantis XXIII. Imperij autem X. actum Herinstein feliciter. omnia concordant praeter annos regiminis, qui rotundi ponuntur, deficiente nimirum uno vel altero anno, quod in Diplomatibus non peregrinum. Herinstein teste clarissimo Schoepflino insigne Sarthenon alsatiae est Herstein vulgo dictum, fundatum anno 830. ab Irmengarde Imperatrice Lotharij I. conjuge, ut refert Rhenanus. Irmengard Soror erat Adelhaidis uxoris Conradi filij Welfi et Fratris Ethiconis, quae Secundis nuptijs cum Roberto forti effecta est mater Regis Franciae eiusdem nominis. Schoep: Alsac. Illust. T. I. pag. 753. 778. et Seq. Subscribitur Guntherius Cancellarius vice Aribonis archicapellani, qui Archiepus Moguntinus creatus fuit año 1020. defunctus anno 1031. teste coaevo Lamberto Schafnaburgensi. Sigillum impressum est formae maximae referens figuram integram S. Imperatoris Sedentis in Throno. vide infine.

Inter Benefactores nostros S. Henricum censeri, adeo mirum non est, quam Henricum huius nominis quartum, qui anno 1071. Sequentem donationem in Chartulario nostro relatum fuit. Noverit omnium tam praesentium quam futurorum industria, quicquid in villa Ensisheim, et in villa Berin ingin in pago Hegowe in comitatu Ludovici nos habere videmur, ad Mnrium, quod dicitur Renaugia, pro remedio animae nostrae tradimus. data VII. Kal. aprilis año Dominicae Incarnationis || Domini Henrici quarti Regis 17. regni vero 15. actum est Basileae in Dei nomine Sumi feliciter. amen. Mirum, inquam, est, hanc donationem ab Henrico fuisse factam, qui eodem hoc tempore, nondum quidem excomunicatus, Sed tamen in deteriora iam totus prolapsus fuit, bona Ecclesiarum potius auferens, quam augens. Certe Lampertus Schafnaburgensis testatur, in praesenti anno duas dignitates Ecclesiasticas in vicinia nostra ab Henrico magna pecuniae Suma fuisse venditas. Meginwardo Abbati Hildesheimensi augiam Divitem pro multa largitione pecuniarum dedit, quamvis armata manu à Monachis eorumqs advocato repulsus inter utramqs Abbatiam insuper thesauro destitutus remanserit. Nec melius actum cum Carolo Magdeburgensi Canonico, quem Fratres Constantienses /. Sic vocantur a Lamberto./ Cathedralis Ecclesiae inquilini, utpote aperte Simoniacum

|| 1071. Indictione 9. anno autem ordinationis

aperte Symoniacum ab Epatu invaso ejecerunt, paulo post iussu Sumi Pontificis, quicquid contra niteretur, Henricus, depositum, et ex indignatione extinctum. Propter quæ aliaqs in umera mala, ut refert Trithemius in Chronico Hirsaugiensi, S. Petrus Damiani hoc eodem año ab Alexandro II. legatus Francofurti Regem gravissima objurgatione comonuit. Quomodo ergo credibile, Monasterium nostrum ab Henrico tam liberaliter fuisse habitum? Credo, id factum procurante Rudolpho Advocato nostro Comite Reinfeldensi, qui cum Sponsa Regis Sorore ducatum Sueviæ contra Berchtoldum Zaringiæ postea Ducem obtinuerat, et apud Henricum tunc plurimum valebat. Certe Lambertus hoc eodem anno refert, per interventum eiusdem Ducis Welfoni, filio Azonis II. ex Familia Fundatorum nostrorum, contra Ottonem Ducatum Boiariæ traditum fuisse. Augetur coniectura, quia præsens Charta data est Basileæ, haud procul Rhenofelda, cui proin præsens Rudolphus fuerat. Nec dubito Diploma ante quadriennium ab eodem Rege pro restitutione Mnrij contra Episcopum Constantiensem datum, Rudolpho agente fuisse impetratum. Basileæ, in quam, data est hæc Charta VII. Kal. Aprilis, quod convenire videtur cum eo, quod scribit idem Schafnaburgensis, nimirum, Regem compositis post Natalem Domini Goslariæ celebratum in Boiaria regni negotiis, ad Rhenum redijsse, ac postea Coloniæ celebrasse Pascha, quæ illo anno incidit in diem 23. aprilis, quo pervenire comode potuit à die dati Diplomatis, nempe 26. Martij.

Hinc credibile videtur Ensisheim notam esse in Alsatia villam haud procul Basilea sitam; quæ enim alia gentium est Ensisheim? In libro per antiquo feudorum pergameno fol. 6. et 24. referuntur bona in Ensisheim in feudum data Ioanni de Tengen, quæ forte dicuntur hoffstett, quod significat certam possessionis qualitatem, non vero Hoffstetten in hegovia, ut vult P. Renner, cum situm sit in Cleggovia: neqs ex donatione Ludovici, sed Heinrici derivatur. videtur adeoqs pagum Hegowe et Comitatum Ludovici referendum esse tantum ad posteriorem locum nempe Bersiningin, quod quidam interpretantur Peringen, alij Biesingen. verum probabilius intelligi debet vicus Bersliningen seu Berslingen, quē chronicon Schaffhusianum testatur adhuc Sæculo 14. extitisse in valle et Parochia Mörishausen, adeoqs in pago Heggowe, quod modo penitus destructum est, ut vix vestigia pristini situs supersint. Bernardus Pezius T. 6. anectodorum fol. 254. aliquas Chartas affert, quibus Henricus IV. Monasterijs beneficia contulit. Huic donationi subiungo aliam de bonis quibusdam in Alsatia sitis factam, licet non constet de certo tempore, cum authenticum careat dato.

careat dato. adscripta est per manum Notarij Thetarij pro illorum temporum more Manuscripto cuidam referenti vitam S. Fursei iam Sæculo decimo exaratam. cum vero Scriptor Chartularij, qui post initia Sæculi duodecimi vixit, hoc authenticum non exhibeat, videtur potius referendum esse ad Sequens Sæculum. Sed minutum temporum non im̄oramur, cum de re ipsa constat. Alsaticas donationes simul ob oculos ponere placet. Itaqs

L. XXXI. fol. ult.

Burchardus de Munzenhem et uxor eius Hazicha dederunt S. Mariæ et Congregationi Renaugiæ quicquid proprij habuerunt in Rubiaca /. id est in Rufach non in celebri oppido alsatiæ./ et agrum in Herinh: id est interprete Clarissimo Schoepfelino, qui authenticum legit, in Herrenheim.

Item Hadelhelm et uxor eius Renza dederunt eidem Congregationi decem Scazza et unum jugerum. Hic sub nomine Scazzæ latere videtur certa et magna quidem mensura agrorum, maior sane iugero. Licet nomenclatores potius videantur subintelligere annuum censum aut certam pecuniæ summam.

Sigero et filij eius dederunt undecim Scazza, et duo iugera, et duas perticas /. quæ ultima mensura iugero minor est, qualis modo Rüthen oder Saugen./ et domum eidem Congregationi.

L Henza dedit III. Scazza. qui singula cum domo et agris perpenderit, et quicquid vir nobilis Burchardus in Rufach possidebat, inveniet, donationes istas non fuisse exiguas. Et licet postremis locus non assignetur, dubitandum tamen non est, sitas fuisse circa Rufach et Herrenheim, quæ haud procul ab invicem distant, cum una simul Mn̄rio fuerint collata, et eadem in Charta comprehensa. additur in fine testimonium Notarij his verbis: Ego Thetarius scripsi et subscripsi. Superessent et alij Benefactores huius Sæculi, qui ideo in Societatem bonorum operum fuerunt admissi. Sed quia eorum donationes expressæ non sunt, quod forte minores, aut in rebus duntaxat nobilibus extiterint, Nomina saltem eorum ex Necrologiis nostris referamus, ubi de Fratribus conscriptis agemus.

Non tamen prætereundum, hoc Sæculo, forte sub Henrico III. elegantē copiam Principalis Fundationis ac Diplomatis Secundi Ludovici Regis factam fuisse, in cuius fine sequentia adduntur: Censales homines Renaugensis Ecclesiæ nunquam ab aliquo Abbate cuiquam in beneficium concedantur, et coram nullo Comite vel aliquo Sæculari iudice regantur, vel bannum persolvant, aut aliquod iudicium faciant, nisi coram Abbate et advocato, ubicunqs autem locorum sint, in Festo S. Ioannis Baptistæ in locis constitutis Censum debitum solvant, tam in morte, quam in vita /. quibus insinuatur das fall recht. /quicunque autem aliqua temeritate hoc transgrediantur, iusto Sociorum iudicio ad iustitiam constringantur, allode amittendo /. quod postea feudum dicebatur./ vel L. X. Solitos maioris monete prefate Ecclesie persolvendo.

A. II. n. 94.

Caput II.

Caput II

Advocati Saeculi III.

Primum ac Supremum Monasterij nostri advocatum hoc Saeculo se demonstravit S. Henricus II. Imperium adeptus anno 1002. Sancta mor-
te defunctus III. Idus Julias teste Hermanno contracto anno 1024. uno
nimirum anno postquam Castrum Weissenburg Monasterio donaverat,
de quo Capite praecedenti egimus. Recensetur in eo Diplomate Rate-
boto comes Cleggoviae, qui forte ordinarius Mnrij Advocatus fuerat.
Hic unus est ex progenitoribus Habspurgicis, vir alio in Diplomate
T. II. N. 188. coaevo bene expressus: quo proinde Clarissimus P. Hergottus in Sua
genealogia Diplomatica gentis Austriacae aprime est usus. Idem Rate-
bodo recensetur in actis Murensibus, quae hoc aevo magnam contentionē
inter doctos utriusque Mnrij viros concitarunt: P. Hergotto deprimente
auctoritatem istorum actorum, ut aetate multo posteriorum, nec ubique
veritati, praesertim in genealogia praxica consonantium: econtra Illus-
trissimo Principe Teidolino obscuritatem Diplomatum causante. Verum
his videtur plane superflua, licet cetera docte pertractata; Diplomata
enim actis declarantur, acta Diplomatibus firmantur. Similis contentio
ex praecedenti orta fuit de actorum Murensium Auctore, quem Clarissimus
Hist. Zar. P. Rustenus Heer in denudato Anonymo Murensi, assentiente Domino
T. 1. fol. 112. Schoepflino, vult esse Conradum Burglensem, Monachum primo S.
Blasianum, deinde Abbatem Murensem, postremo Praepositum Bürg-
lensem. Mavult R. P. Joannes Baptista Weiland Murensis auctorem
manere Anonymum, nec P. Rustenum suis coniecturis id assecutum, quod
valebat, contendit. His non obstantibus, manet suus Diplomati nostro
honor, quod exprimat unum ex certis prioribus Augustissimae Domus
progenitoribus. caeterum cum Rateboto Cleggoviae Comes dicitur, clar.mus
f. 337. P. Rustenus non improbabiliter Kanzelinum Ratebotonis Fratrem, dum
vocatur Comes Altenburgi, eiusdem Cleggoviae comitem esse intelligen-
dum, atque nullius alterius Altenburgi, quam illius, quod haud procul
Rhenovio Mnrio nostro subest, maxime, cum ex alia charta nostra multo
antiquiori, scilicet de anno 892. constet, Gozpertum Comitem ius dixisse
Altenburgi, minus tamen recte cum aliis supponens, eundem Gozpertum
simul fuisse Comitem et Abbatem, ut in Gozperto Secundo abbate nostro
ostendimus.

Juvat hic praecipua Capita Genealogiae Habspurgicae usque ad Rudolphum
I. Imperatorem attexere, cum ex posteris saepius nominandi sint in
historia nostri Monasterij, utpote per longius tempus eius advocati.
Derivant igitur citati genealogistae Familiam ab Etichone Alsatiae
Comite in Egisheim, qui iam ano 630. devixit, a quo per Etichonem II.
ac tandem per Gerhardum, qui obiit anno 1070. orta sit Familia Lotharin-
gica: per Adelbertum vero Fratrem Etichonis II. multisque aliis inter-
positis per Guntramnum Divitem Comus Austriaca: ac denique per Ber-
chtoldum Familia Zaringo-Badensis, ut in Speciali suo opere demon-
strat Clarissimus Schoepflinus. Nos prioribus emissis a Guntramno ordimur.

Guntramnus Dives
c. 970.

Rodebotho Comes Cleggoviae — — Berchtoldus Dux Carinthiae,
c. 1027. Marchio veron.
c. 1008.

wernharius
otto II.
wernherus
Adelbertus
Rudolphus
Albertus

Bercholdus
Ducum Zarinio-
rum Sator
ⓞ 1078.

Hermannus
Marchionum
Badensium
Sator ⓞ 1074.

Rudolphus Sator
Lineæ Laufenburgicæ.

Rudolphus Cæsar.

Conradus II. eodem anno, quo S. Henricus decessit, nempe 1029. Imperium et protectionem Mnrij nostri suscepit. Bellum in vicinia nostra contra wernherum Kiburg. comitem gessit. cum enim prædictus comes et Ernestus seu Ariovistus Dux Alemañiæ cum Guelfone Duce Boiariæ et Altorfij contra novum Cæsarem año 1025. rebellassent, hic arcem Kiburgicam año 1030. trium mensium spacio obsedit, atque obtinuit. anno vero subsequenti, cum idem wernherus et Ernestus arcem Falckenstein in Schwarzwalt destruxissent, à Manigoldo Nellenburgensi, conradi Belli duce copiis augiensibus instructo die 7. augusti acie superantur, et occiduntur. Sub hoc Imperatore anno 1032. unacum Burgundiæ, ab ultimo rege Rudolpho oblata, Imperio iuncta est altera pars Helvetiæ cisturanæ teste Mariano Scoto. decessit Conradus II. Nonis Julij anno 1039. relinquens filium hæredem Imperij, quem iam regem eligi fecerat anno 1026. Crusius f. 430. f. 433.

Henricum III. qui amplissimo Diplomate Mnrium in protectionem suam suscepit anno 1049. In quo omnia privilegia, singulasque possessiones ordine recensitas confirmavit. vide sigillum in fine: Supremam vero Advocatiam sequentibus expressit: oportet nos loca Deo consecrata nostro consolari iuvamine, atque imperiali tueri munimine. XXXI.

Post quam fundationem Restaurationemqs Mnrij à wolvenofactam retulisset, et qualiter idem in jus et dominium Ludovici Regis et aliorum post illum succedentium Regum et Imperatorum cum legitima libertate Mnrium manciparit, ea videlicet ratione, ut sub illorum defensione et imunitatis tuitione cum omni Jure et integritate consistat, subiungit: volumus, ut cum eodem jure sub nostra defendantur, et maneant Imperiali auctoritate pro remedio animæ nostræ, genitorisque nostri chönradi Imperatoris, nostræque genitricis Gisilæ etc. Recensentur autem in hoc Diplomate sequentia loca: In pago Turgöwensi, Martella, Helehenhowa, Holzheim, rödelfingen, Trullinhowa, Berihinhova, Truitinhova, Szlat, stamheim, Nuzböma, Morinswileri: et in Albegowe, cellam, quæ dicitur Alba, Aloffa, walkircha: seu quicquid illi in Italia in pago veronensi, et Tortonensi hæreditario jure provenit, id est curte nova, chodrum, et Rubessel: et in pago clechgöwe, Hectelinga, Sibilinga, Hovestat, Heidestat, Aldenburg, Balba, Suabowa, Raffa, wolvenesruiti, wichlinga, Haselacha, Arzinga, wizwila, lochringa.

vici sunt

vici sunt omnino triginta duo, licet multi fuerint omissi.
Pronuntiantur autem iam alia dialecto, nam Helehenhova significat Elken, Berihinhova brachen, Hechtelinga Gächlingen, Heidestat Jestetten etc.
Sicut pro nonnulla expressa sunt, quæ hoc tempore iam à Mnrio distracta fuerunt, ut stamheim, cella alba etc. ita in his simul confirmata censentur, quæ ad Mnrium legitime hactenus pervenerant, licet eorum nomina reticeantur. De locis tamen in Italia sitis merito dubitandum, an iam fuerint amissa, cum in hoc Diplomate primum suis propriis nominibus singilatim vocentur, quæ in præcedentibus chartis expressa non sunt, unico tamen Gaves excepto. Sane pagus veronensis iugiter sub Imperio Germanico perstitit, primum quidem sub Marchionibus welfis ex stirpe Fundatorum nostrorum, deinde post medium præsentis sæculi idem Bertolfus hoc in Diplomate nominatus simul Marchio veronensis constitutus fuerat, unde nomen Marchionis nepoti eius Hermanno cunctæque Familiæ postmodum Baadensis accrevit, ex quibus plures eundem Pagum tum nomine Imperij, tum etiam proprio rexerunt, ut videre est in Tomo 1o Historiæ Zaringo-Baadensis clarissimi Schoepfelini.
Cellam Albam nonnemo S. Blasianus ideo huic Diplomati insertam fuisse voluit, quod Rhenaugienses eandem Cellam ut propriam ab Imperatore sibi restitui contenderint, cum eius Parens Conradus Salicus eam libertate donasset. Sed nihil exstat in monumentis Archivij nostri de eiusmodi repetitione: Imo Conradus Cellam S. Blasij non tam à subiectione liberavit, quam eam de novo Ecclesiæ Cathedrali Basileensi subiecit, exemplum in hoc prædecessoris sui S. Henrici secutus, qui ut Monasterium in stein aliaque counivit Bambergensi Episcopatui, ita, nisi morte præventus, fecisset Mnrio S. Blasij. Per me tamen suspicari licet, Rhenovienses hoc tempore nondum omnino juribus suis in prædictam Cellam renuntiasse, coniectura ex eo ducta, quod
Ms. CIII. Monachi nostri donationem Sigemari disertis verbis hoc sæculo codicibus suis intulerint, de quo aliqua recurrent dicenda postremo Capite.
Additur huic Diplomati amplissima clausula, cum Ecclesiis cunctisque Ecclesiasticis rebus, cum mancipiis, curtilibus etc. et quod præ omnibus speciali consideratione dignum: cum vectigalibus, quo exprimuntur Regalia des Zolls, der Steüren etc. Subscribitur denique winitherius Cancellarius, qui Theodorico anno 1047. in Episcopum Constantiensem electo successit: vice Bardonis archicancellarij, archiepiscopi Moguntini, qui decessit año 1051. data V. Idus Julij anno Dominicæ Incarnationis 1049. Indictione 2. anno autem Heinrici III. Regis, Imperatoris II. /: nihil clarius pro distinctione Henricorum exprimi poterat:/ ordinationis eius XXI. Regni quidem XI. Imperij autem III. in Nomine Dñi, actum aquis feliciter

aquis feliciter. Amen. omnia concordant. Refert hoc Diploma abbreviatum Tschudius in Chronico parte I. ad annum 1049.

Praetereundus hic non est Berchtoldus, qui in praesenti Diplomate hisce nominatur: Monasterium Renaugia nominatum in Turgowensi pago in Alemañico Ducatu in Comitatu Bertoldi Comitis. Adducit hoc Diploma clariss.mus Schoepfelinus inter alia pro asserendo Berchtoldo stirpis Zaringo-Baadensis Satore, cui idem Henricus annulo pro arha dato Ducatum Sueviae promiserat: Sed mortuo Henrico Agnes Imperatrix, quae Imperium loco Henrici IV. Filij ad tempus administrabat, eundem Ducatum Rudolpho Comiti Rheinfeldensi unacum Filia Sponsa dedit, ex quo multae aemulationes exortae. Berchtoldo tamen in compensationem datus fuit Ducatus Carinthiae, comitatus veronensis, et praefectura cum Advocatia Turicensi. Imo Henrico IV. in profundum malorum Submerso, amicitia reintegrata est Rudolphum inter et Berchtoldum, cuius filius illius Filiam in matrimonium accepit, et electo in Regem Rudolpho contra Henricum gener adhaesit. Iuvat partem huius genealogiae pro gloria tantae domus, cuius stipitem exhibet Diploma nostrum, Subnectere. Itaque Berchtoldus noster obiit anno 1077. Sepultus Hirsaugiae, relictis tribus filijs Bercholdo, Hermanno, et Gebhardo, qui anno 1083. in Epum Constantiensem electus fuit, prius Monachus Hirsaugiensis. anno 1094. Synodum Constantiae celebraverat, in qua quatuor tempora stabilita sunt ac hebdomadas primam in quadragesima et infra octavam Pentecostes. Item tres tantum dies Festi in Pascha et Pentecoste statuti. obiit anno 1110. f. 36.

Berchtoldus II. Dux Zaringiae ab arce Zaringa in Brisgovia supra vicum eiusdem nominis posita sic dictus, Fundator Murij S. Petri, quod praedictum vicum paucis abhinc annis comparavit, ibidem cum Successoribus Sepultus, Sator Ducum Zaringicorum, qui tamen in Berchtoldo V. expirarunt.

Berchtoldus III. Friburgum Brisgoiae condidit anno 1120. ubi Schoepfelinus notat, nullas urbes antiquis germanis fuisse. Conradus Filius Berchtoldi III. Advocatus S. Blasij a Rusteno Abbate anno 1152. fuit electus, quod Monasterium à Conrado II. in feudum Episcopo Basileensi datum fuerat anno sui Regiminis primo, licet maneret in Dioecesi Constantiensi, ut refert clarissimus Schoepfelinus, notans ex Codice S. Blasiano Saeculi XII. ad annum 1025. Haec formalia: Cella S. Blasij Basileensi Episcopo traditur. T. I. fol. 99.

Berchtoldus IV. Filius tertij, frater Conradi, Rector Burgundiae Friburgum Helvetiorum condidit. obiit anno 1178.

Berchtoldus V.

Bercholdus V. Bernam condidit año 1191. destinatus Imperio, quod acceptis mille XI argenti Marcis Philippo Suevo cessit. cum eo expirant Duces Zaringenses anno 1218.

Hermannus Marchio filius Berchtoldi I. filius Frater II. Satorstirpis Baadensis adhucdum Superstitis in duobus ramis altero jam jam exarescentes, relicta uxore et liberis Juvenis factus Monachus Cluniacensis paucis postea annis Sanctitate celebris obijt. Filius eius Hermannus II. acquirit Baadam et Hochbergam. de quorum posteris videantur plura in Sæpe citato Schoepfelino. unum noto ex eadem Familia Sanctimonia celebrem, et alterum Bernardum Gustavum, de quo Suo loco.

Cæterum de Henrico III. Imperatore adhuc ex Hermanno contracto notandum, quod anno 1043. Synodum et Conventum maximum celebraverit Constantiæ Sub Eberhardo Episcopo Fratre warmanni Kiburgici, cui forte intererat etiam Abbas Rhenoviensis, ubi pax universalis Landfrieden, qualis alias nunquam, firmata fuit. Refert idem oculatus testis, hunc Cæsarem anno 1048. Dedicationi augiæ interfuisse Sub Theodorico Epō Constantiensi, et Bernardo augiæ Abbate piissimo. Certe Sæpius in Helvetia præsertim Tiguri et Solodori comoratum fuisse Henricum, ex auctoribus coævis constat, quod etiam uno anno ante mortem ipsius factum fuisse testatur idem Hermannus, qui addit, Imperatorem per ripas Rheni in inferiorem Germaniam descendisse. obijt anno 1055. relinquens Filium Successorem Æquivocum Sexennem.

Henricum IV. cum inter Benefactores retulerimus, æquum est, ut inter Advocatos Supremos referamus. distinguenda Sunt tamen tempora diutissimi eius Imperij, cuius initium Mnrio nostro malum, medium bonum, finis pessimus. Non loquor de illo tempore, quo Sub tutela Agnetis Matris et S. Annonis Archiepi Coloniensis Rege puero existente Satis pacate videbantur res nostræ decurrere; verum mox ut istis monitoribus Solutus fuit, vix quindecim annorum Juvenis circa annum 1063. Mnrium nostrum Rumoldo Epō Constantiensi in beneficium dedit. Ecce initium malum! restituit tamen Monasterium pristinæ libertati Diplomate adhuc extante anno 1067. in quo Supremam Suam tutelam luculenter ostendit, inter alia Sic inquiens: Prædictum Mnrium propriæ libertati concessimus, ut ex hac die et deinceps neque Epus, neque ulla alia persona eundem Abbatem eiusque Successores, Seu fratres inibi degentes audeat inquietare, ut liberi et quieti pro nostra Salute Omnipotenti Deo die noctuque preces valeant effundere. In fine additur: Sigehardus Cancellarius vice Sigofridi archi cancellarij recognovi. Data VI. Idus Junij anno Dominicæ Incarnationis

minicæ Incarnationis 1067. Indictione V. anno autem ordinatio-
nis Domini Henrici IV. Regis XV. Regni vero XI. scilicet à mor-
te Patris. actum Augiæ feliciter. amen. Chartularium habet Augiæ,
s: anno 1063. VI. Idus Junij Henricus fuit augiæ teste Tschudio. Regino
loco augiæ scribit Augeæ ad annum 859: s. R. J. geroldus putat Sub-
stituendum Augustæ, ubi Imperator hoc anno quidem celebravit
festum Purificationis, sed in Junio iam inde discesserat. Potius ergo
ex hoc Diplomate sano et integro videtur inferendum, coævis auc-
toribus non contradicentibus, Regem hoc tempore revera fuisse in
Augiensi Mnrio, ubi eum cum Rumolfo convenerint Rudolphus
Advocatus et gerungus Abbas noster. certe Scriptor Chartularij vix
uno Sæculo posterior in ea Sententia fuit. Hoc ergo Diplomate Advo-
catiam in Mnrium nostrum exercuit Henricus: quin imo plura
ex suo liberaliter adjecit anno 1071. ut supra vidimus. Ecce medium
bonum! at vero eodem Rege posterioribus annis in pessima ruente,
Ecclesias spoliante, omnia sursque deque vertente, Mnrio quoque
nostro maxima illata sunt mala, Ecce finem pessimum! satis
demonstratur iste finis ex Litteris Successoris et filij Henrici V.
qui in præcepto anno 1108. dato fatetur: Propter dispensionem, .XLII.
quæ temporibus Patris eius facta fuerat, multa inordinata, et injusta
pene ubique peracta fuisse, ac nominatim de Mnrio Renaugia
nomine beneficia plurima distracta et ablata esse, Advocatum
terminos iuris sui transgressum, Secundos Advocatos Substitutos,
Placitum contra antiquam loci consuetudinem habitum etc. De-
cessit tandem in excomunicatione Cæsar Sabinitium Sequentis
Sæculi anno 1106. unde malorum nullus cum Sæculo isto finis.
Advocatos ordinarios quod attinet, ex allegatis Litteris patet, eos
nunquam defuisse Mnrio, sed non semper propitios, licet nullus
in chartis expresse nominetur. Unicum non dubito nominare
Rudolphum Comitem Reinfeldensem Ducem Suevie, ac denique
Regem agente S. gregorio VII. contra Henricum anno 1077. In addition.
electum. genus huius Principis exprimitur in genealogia ad Schasnab.
actis Murensibus præfixa, quæ incipit hoc modo: Ista est genea-
logia nostrorum Principum. Theodoricus Dux Lotharingorum et
Chouno Comes de Rinfelda Fratres fuerunt. Horum Soror fuit Ita
Comitissa de Habespurg Reparatrix huius Murensis Coenobij.
Et paucis interjectis: Chouno Comes de Rinfelden genuit Ru-
dolfum Regem. Advocatiam huius Monasterij nostri gessisse
refert Jacobus Merck fol. 113. et R. J. Tridolinus ad fontem: imo
ipsa fata nostra cum ipsius fatis alternantia id haud obscure decla-
rant. Dum enim aulæ se propius insinuasset vir omni virtute
præsertim bellica

præsertim bellica, qua Saxones devicit, præstantissimus, beneficia iam memorata Mnrio nostro conciliavit. At vero mox ut arma contra Cæsarem movit ejus tyrannidis impatiens, et maxime postquam infelici pugna anno 1080. occubuit, Rhenaugia omnibus malis fuit exposita. Certum enim est, Rhenaugienses nostros jugiter partes Pontificias ac Rudolphianas fuisse sectatos; neque enim aliàs tot persecutionibus patuissēt, non obrupissent Consortium cum S. Gallensibus Henricianis, non adhæsissent Hirsaugiensibus, Petershusanis, Schafhusianis constanter ~~adhæsissent~~ Catholicis.

Ut autem rude saltem sistema horum temporum formari possit, audiamus, quid historici coævi tum in genere, tum ex vicinia nostra referant. Lambertus Scafnaburgensis narrat fuse, Disciplinam Monasticam fuisse labefactatam, plerisqs Monasterijs in Beneficium per Simoniacam pravitatem datis, qua se ipsi etiam Monachi inquinare non dubitaverint. Clerici insuper plerigs uxorati. Anno 1069. mortuo Rumoldo Constantiensi intrusus fuit Carolus Simoniacus, sed paulo post eiectus. Pro quo Henricus substituit Ottonem: sed ambo cum cæteris adhærentibus à Gregorio VII. anno 1074. excomunicati. anno 1077. Rudolphus in Regem electus eundem Ottonem expellit.

Crusius f. 461. ... 468. ... 480.

Henricus econtra Sueviam vastat, Berchtoldum Zaringensem assecla Rudolphi eijcit. anno 1082. Gebhardus Berchtoldi Frater ex Monacho Hirsaugiensi fit Epus Constantiensis, quem depellunt Henriciani Coriphæo Ulrico III. S. Gallensi anno 1092.

apud Gold. T. I. f. 68.

Has S. Gallensium Controversias sub Ulrico III. Abbate satis luculenter describit Burchardus Monachus eiusdem Mnrij, qui scripsit ad initium Sæculi 13.tij nisi quod totus quantus pro partibus Schismaticorum peroret. Itaqs continua bella contra Eckardum Abbatem Augiensem Fratrem Burchardi Nellenburgici, et Epos Constantienses Catholicos gessit. cum enim Eckardus ad Sum̄um Pontificem profectus in itinere fuisset captus, Ulricus Augiam invasit. Sed reversus Eckardus ope Berchtoldi Ulricum eiecit. Hic vicissim Brigantium, Kiburgum, Doggenburgum evertit. Econtra Eckardus Luitoldum in Abbatiam S. Galli intrudit, quem illico deturbat Ulricus. Burchardus supra memoratus, propagator Monasterij Schafhusiani, terras S. Galli vastat. Gebhardus Frater Marchionis Berchtoldi Sti Aurelij monachus, Duce Welfone suadente (ex stirpe Fundatoris nostri) à quodam Hostiensi Epo, ut putabant, (verba sunt Burchardi Schismatici c. 7.) et Romanæ sedis legato, Ottone Epo adhuc vivente, Constantiensis Epus effectus est, ab eodem Guelfone Constantiam introductus. Schoepfl. T. 1. fol. 62. Ulricus armata manu contra Eberhardum Berchtoldi Fratrem Constantiensē Epm primo Ottonem, deinde Arnolfum Schismaticos intrudit, iam factus ab Henrico Patriarcha Aquileiensis, à Papa Clemente scilicet antipapa confirmatus, quin Abbatiam S. Galli dimitteret. Præfuit strenuus

Strenuus Belli dux S. Gallo annos 46. conqueritur porro amare Scriptor ille Monachus S. gallensis, quod aliorum Monasteriorum Religiosi, praesertim S. Salvatoris in Schaffhusen, S. aurelij Hirsaugiæ, et S. Blasij s. quidni et Rhenaugiæ, S. gallenses veluti excommunicatos, et paralysi infectos aversati fuerint, adeo contemptibiles et exosos etiam aliis fecerint.

Inter hæc Rudolphus in prælio iuxta Oltram fluvium occiditur, qui teste Lamberto ante triennium Forchemij electus fuerat, media quadragesima anno 1077. a Moguntino archiepiscopo inunctus. Finit hic Historiam suam Lambertus, quo nemo puriusve teste Mabillonio annal. Ben. Sæc. XI. Historiam germaniæ huius ævi Scripsit, hic studio calamum retrahens, ne alli parti, contra historici munus, nimium favisse videretur. Quo occiso Henricus Imperator Berchtoldo Rudolphi genero Ducatum Sueviæ, cui Successerat, ademit, et Friderico Comiti stausensi concessit. Suffectus quidem Rudolpho contra Henricum fuit Hermannus anno 1082. qui et ipse cum vicinis Dynastis nostris partes Antistitias præsertim adversus Ulricum S. gallensem egregie tutatus aliquamdiu est: sed anno 1086. deposuit Regnum, et paulo post vitam, tyrannidi Henrici locum cedens, quin tamen defuerint, qui iustam causam tuerentur; inter quos Theodoricus quondam Monachus Hirsaugiensis, tunc Abbas Petrusianus, Gebhardum post liminio Sedi Constantiensi restituit anno 1105. Crusius fol. 480.

Ex hac Confusione facile conjici potest, Mnio nostro inter herbas, quæ ad muros quoque Rhenaugiæ Islingen, Elken ely; penetrarunt, haud licuisse manere quieto: maxime cum per id tempus, teste Dodechindo ad annum 1090. continuatore Hermanni, Catholici in Ecclesia rari habebantur, Schismatici vero plurimi. Satis constat ex Litteris Successoris Henrici V. ab excommunicatis Mnio nostro plurima damna fuisse illata. Probabile est Rudolphum in Regem electum unacum Ducatu Sueviæ etiam Advocatiam Rhenaugiensem Berchtoldo genero tradidisse. Contra quem Henricus alios Advocatos et quidem magni nominis partibus Suis faventes instituerit, qui alijs Advocatis minoribus vexandum Monasterium nostrum exposuerint, quorum præcipui erant Lenzburgenses.

Caput III.

Caput III.

Abbates Sæculi III

XII. Burchardus I.

Post initium huius Sæculi anno incerto Burchardus abbas huius nominis primus Successit Not Kero, qui in Diplomate S. Henrici de anno 1023. hisce nominatur: Monasterio Rinowa dicto, cui venerabilis Abbas Burchardus præesse videtur. obtinuit ergo insigne Castrum Weissenburg cum vicis adiacentibus præsertim Parochiali Bühl, ubi circa hoc tempus, aut paulo citius, ut refert traditio, S. Notburga, Patrona Gleggoviæ, Mater novem geminorum, virtutibus ac miraculis inclaruit. Mabillonius To. IV. añal. de Burchardo nostro hæc Scribit: Hoc item anno Burchardus Campidonensis et Rinogiensis obiit teste Hermanno, eique Rinaugiæ Birchtilo abbas Substituitur: ubinam Hermannus hæc referat, hactenus non inventum. Sed neque cum Bruschij ac Crusij abbatum Campidonensium Cathalogis convenire videtur, qui Scribunt ab anno 1011. usqs ad annum 1044. præfuisse Campidonæ Eberhardum Hertenstein de wineda. quidam nostrorum existimarunt, Burchardum non fuisse abbatem, sed tantum Monachum Campidonensem, et postulatum Abbatem Renaugiensem. Verum neque hoc satisfacit verbis Mabillonij, qui eidem Burchardo alium quoqs Successorem Campidonæ Substituit his verbis: Ernestus vero Dux alemanniæ, interpellante Matre Conrado reconciliatus, Campidonensem loco beneficij abbatiam accepit, Suisque militibus distribuit, nec multo post iterum rebellavit. Cum ipsum Originale F. Hermañi gratiose mihi die 19. Aug. 1769. concessum, præ oculis habeam, hæc ex ipso, quæ in editis nostris desiderantur, ex Scribo: ad annum MXXVI. Ernest Dux Alemanniæ cum eo ipso anno interpellante matre pacificatus, Campidonensem loco beneficij abbatiam accepit, Suisqs militibus distribuit, nec multo post pravo aversus consilio iterum rebellavit. Ipso anno Constantiæ Heimo Epus Subita morte pleuresi tactus decessit, eique Warmañus Successit annis ferme VIII. Burghardus quoqs Campidonensis et Rhenaugiensis abbas obiit, eiqs Rhenaugiæ Birhtilo abbas Substituitur. Bruñ. augustensis Epus, et welpho comes prælijs et incendijs inter se mutuo debachantur. Mirum! Si tantus vir Mabillonius hæc omnia ex suo confinxit nullo idoneo teste suffultus, imo Hermannum Coævum Scriptorem falso citans. Totius crediderim illos Historicos supra allegatos hæc eadem ignorasse, et Mabillonium revera ista in Hermanno ubicumque demum legisse. certe Eberhardus Campidonensis ante regimen Conradi Cæsaris nihil

f. 323.

T. I. f. 274. et 423.

memorabile

memorabile fecisse refertur, tempusq; sufficiens eidem supereſt, si post Ernestum, qui haud dia illam Abbatiam tenuit, collocetur. Praecessor Burchardi in campidonensi abbatia fuit stephanus Taradus, qui Lamberto Episcopo Constantiensi in regimine, extitit adjutor strenuus: potuit forte hac via innotescere Rhenovio Campidonum. Extat in Musaeo nostro praeclarum Ms. quod ad finem praecedentis Saeculi Campidoni Scriptum fuerat, praesenti vero Rhenovium venit, in eoque aliqui Abbates Campidonenses praeter plures Rhenovienses notantur: de quo suo loco plura occurrent dicenda. Caeterum cum Burchardus ante annum 1011. abbas Campidonensis fieri non potuerit, nos eum Abbatem Rhenoviensem ante constituimus, prorogato regimine Notkeri usq; ad illud tempus. Decessit teste Hermanno vide Mabillonio anno 1026. et quidem die 15. Septembris, quo notatur eius obitus in Calendario Ms. 74. 2. Ei

Crusius f. 423. l. XXXIII.

XIII. Birchtilo

Abbas substituitur, ut verba allegata Mabillonij sonant, id emgo in utroq; codice citato adscribitur ad diem 3. Aprilis parum mutato nomine; in Ms: enim 74. 2. Birchtilo Abba. in octogesimo tertio vero Birtilo abbas n.c. id est nostra Congregationis. Circumferebatur is ipse in spuriis Copijs libri Fratrum conscriptorum Murij S. galli. Verum ex alibi monstratis constat, in originali nec Birchtilonem, nec alium huius Saeculi Abbatem reperiri. Sufficit tamen tum coaevi auctoris P. Hermanni in chronico ad annum 1026. testimonium, tum etiam domesticum in duobus Necrologijs nostris ad asserendum in monumentis nostris superesse, pacato satis sub Conrado II Imperia, nisi dum sub initium sui regiminis Comitem Kiburgensem in vicinia, atq; Berchtoldum debellavit. In alio libro Ms. S. gallensi, qui proprie Necrologium seu tabulas Defunctorum exhibet, notatur ad diem 3. April: Birchtilo abbas de Rinaugia. Annus obitus incertus poni comode potest circa annum 1029. Eum subsequitur

XIV. Richardus.

Qui amplissimam privilegiorum confirmationem maximo Murijbono ab Henrico III. obtinuit die 11. Julij festo commemorationis S. P. N. Benedicti anno 1049. Sic enim idem Imperator ait: Venerabilis abbas Richardus nostris obtutibus praesentavit quoddam privilegium, cui erat insertum, qualiter pie memoriae Vir Wolvini pro remedio animae Suae propinquorumque Suorum felici commemoratione Monasterium, Renaugia nominatum, prius ab impijs hominibus neglectum, atque pene destructum, ob amorem Dni N. Jesu Christi eiusque Sanctae genitricis Mariae perpetuae virginis, nec non in honore S. Petri Principis Apostolorum, et S. Blasij Martyris, sincera devotione readificavit, et restauravit.

cetera videsis

cetera videsis capite præcedenti. Male tamen ex relatis verbis quidam notarunt, Richardum aram S. Blasij reædificasse, hoc enim de alio Abbate Scriptum postea referemus.

Melius suspicantur Analistæ nostri, Richardum præsentem fuisse Dedicationi altaris facta a S. Leone IX. in primordiis Fundati Mnrij Schaffusiani anno 1052. tametsi id nulla certa auctoritate probent. Quod autem hac occasione S. Leo Rhenaugiam venerit, atqs Richardo Jerosolymam profecturo benedictionem fuerit impertitus, ambiguum
fol. 44 plane ac voluntarium est. Chronicon Schaffusianum cum Trithemio testatur, Leonem IX. anno prædicto consecrasse aram S. Salvatoris, quæ intelligenda non est extitisse in ipsa Basilica nondum ædificata, sed potius in sacello quodam parvo hodie usibus profanis de-
in chronico. putato. Tschudius testatur, hanc consecrationem factam fuisse die 23. Augusti eiusdem anni. certum equidem est, S. Pontificem utpote germanum ex gente Tagsburgica ortum, germaniam iterato invisisse, ibiqs diutius commoratum. Eodem anno Wormatiæ Conventum celebravit, Augustamqs pertransiit. imo iam ante triennium occulato teste Hermanno Augiæ festum S. Clementis celebraverat: referente Trithemio Hirsaugiam advenit, et Adelbertum Comitem Calvæ ex sorore Nepotem agente Wiltrude eius Coniuge adhortatus est, ut Monasterium neglectum, in quo quidam Sæculares tantum Clerici habitabant, restauraret, ac Monachis restitueret. Quibus peractis Moguntiam Synodum 42. episcorum celebraturus perrexit. addit Trithemius: Iste Sūs Papa Leo IX. multa in germania bona fecit, Ecclesias, Capellas, et altaria in diversis locis absqs numero propria in persona consecravit. Inter hæc sacellum primævum Schaffusiæ fuisse, facile adducor, ut credam, maxime cum S. Leo Eberhardo quoqs fuerit cognatione iunctus.

Juvat hic non nulla de initiis vicini Monasterij subiungere, quod modo religioni et ordini nostro ereptum est. Itaqs Eberhardus Fundator Mnrij Salvatoris et omnium Sanctorum potentissimus comes Nellenburgi, filius Ebbonis, virtutibus et miraculis hoc tempore
Ms. 18. claruit: eius festum in quodam Ms. sed posteriori manu assignatur ad diem 26. Martij. Post duplicem Romæ et alteram compostellæ peregrinationem sex annis humilis Monachus in proprio Monasterio factus, tandem annis et meritis gravis decessit circa annum 1070. Lectissima eius coniux ex Comitibus de Kiburg non minus Sanctitatis fama illustris post mortem Mariti Mnrium S. Agnetis erexit, et ingressa est, adstipulante Burchardo filio, qui in regimine comitatus Petri Successerat. Inter reliquos Filios uto factus est archiepus Trevirensis, mortuus anno 1077. Eckardus Abbas Augiæ, de quo supra non nulla commemoravimus. Albertus adhuc juvenis domi obiit: duo reliqui in prælio contra Saxones pro Henrico IV. Duce Rudolpho

Duce Rudolpho anno 1075. occisi. undenam primi duodecim monachi in novum Mnrium à S. Eberhardo acciti fuerint non memoratur, Ex Hirsaugia esse non poterant, cum restauratio illius Monasterii illo tempore nondum fuerit perfecta: imo S. Wilhelmus Hirsaugiensis primum a Burchardo anno 1079. fuit invitatus. De qua re sequentia scribit Trithemius: Sigefridus monachus nostri Coenobij cum S. Patre Wilhelmo Monasterio Schafhusen nostri ordinis constantiensis Dioecesis per eundem Wilhelmum Abbas ordinatus est: quod Monasterium vetustate pene collapsum S. Pater pulchro tabulatu instaurans Monachis et Abbati praedicto donavit. Mirum vocari Mnrium vetustate collapsum, quod nondum 30. annis steterat, potius dicendum, ex incunabulis nondum satis emersum adolevisse. Fuit tamen praedictus Sigefridus Hirsaugiensis non primus sed tertius Schafhusiae Abbas, cum Secundus fuerit Liutolfus, primi vero Abbatis nomen omnino incompertum sit. Id constat tam ex Stumphio, quam ex Chronico Ms. Schafhusiano, quod affert aliquod fragmentum Instrumenti Dedicationis in hunc modum: anno 1064. Regnante Henrico IV. admodum adhuc puero dedicatum est templum Domini in hoc loco, qui Scephusa dicitur, à Rumoldo constantiensis Ecclesiae Praesule in honore S. Salvatoris p. Sub Secundo istius Mnrij Liutolfo p. Extat in Musaeo nostro Codex Scriptus à Joanne Trechiler anno 1467. exhibens vitam S. Eberhardi cum fundatione Mnrij, sed stilo adeo simplici, fabulis et contradictionibus admixtis, ut exiguam fidem mereatur. Proinde nec credendum, ubi ait, locum, ubi nunc civitas visitur, silvam fuisse, condensam latronibus infamem, nullumque aedificium adhuc extitisse praeter unicam casulam cuiusdam Eremitae, qui viatores rheno transveheret. certe chronicon Schafhusianum alia fundamenta suppeditat, ex quibus eruitur, iam tunc vicum aliquem ex superiori parte ubi Biesingen olim Parochialem respicit, adfuisse, ut constat vel ex litteris fundationis, in quibus vicus Schafhusen Monasterio donatur. quamvis fatendum sit, urbem hanc, sicut alias similes, sua incrementa ac perfectionem debere Monasterio.

L. S. c. 17. fol. 53.

CCXLI.

Sigefrido in Abbatiali munere successit Gerhardus Italus natione vir egregius, sed germanis invisus, qua propter abdicata abbatia Jerosolymam petiit, sacrum Sepulchrum armis vindicavit, cuius et custos fuit electus. Sed redeamus ad nos nostrosque Abbates.

Stumphius Crusius fol. 511. anno 1097.

Richardus abbas noster non minus Jerosolymitanum iter suscepit, de quo sic scribit Hermannus contractus ad annum 1050. Werinharius Frater meus Augiensis Monachus admodum doctus, et religioni vere deditus

Crusius f. 545.

rere deditus juvenis cum alio Monacho Luithario studio vitæ perfectioris flagrans peregrinationem clam pro Christo aggreditur, litteris remissis licentiam abbatis postulans, et impetrans, Et sequenti tempore Richardus Renaugiensis Abbas et Henricus item augiensis Monachus, hoc exemplum secuti, relictis omnibus idem propositum aggrediuntur. Cum Hermannus anno 1054. obierit, necesse est, hoc iterum captum esse anno 1050. nec magnum temporis spacium inter profectionem Werinharii et Richardi interfluxisse. Huiusmodi profectiones illo ævo frequentissimæ fuerant. Sic enim Lambertus Schasnaburgensis de seipso dolens scribit: Sine benedictione abbatis se Jerosolymam anno 1058. profectum fuisse, et sequenti anno redisse. Sic anno 1065. teste Marriano Scoto 7000. Germani cum Moguntino aliisque episcopis idem propositum secuti sunt. Interpolator quoque Ekeli in Ms. 83. ad annum 1140. adnotavit magnum iter in terram Sanctam quod Lambertus et Martinus ad annum sequentem referunt. Redisse Richardum scribit Humphius, et quidem cruce instar Equitum Jerosolymitanorum signatum, quidni et Reliquiis onustum, quarum magnam copiam ex illis partibus exhibent nostra Ms. Obitus Richardi incerti anni assignatur in Necrologio huius Seculi ad diem 16. Februarii his verbis: Richardus abbas n.e.

XXXIX. Ms. 711. 2.

XV. Gerungus,

Quem Bucelinus Cherungum seu Gerwicum vocat, præfectus est Murrio nostro circa annum 1060. nam in Chronico Schaffhusiano et aliis monumentis scribitur præsens fuisse Dedicationi Ecclesiæ Schaffhusianæ facta à Rumoldo Epō anno 1064. his verbis: Tertio nonas Novembris Murum novum Schaffhusij in honore S. Salvatoris et omnium Sanctorum dedicavit Rumoldus Epus Constantiensis, præsentibus Abbatibus Hermanno Einsidlensi, Imone Tabariensi, Heinrico Weingartensi, Arnoldo Petershusano, Gerungo Renaugiensi, et Wernero S. Blasiano. Porro ista Basilica, à S. Eberhardo ædificata, postmodum à Sigefrido Abbate adiuvante Burchardo Comite multo augustior, ut nunc visitur, columnis integris reædificata fuit, ut denuo consecrata anno 1104.

fol. 45. Rumpf. l. 5. c. 17.

XVI.

Rumoldus Epus Constantiensis.

Abbatiam nostram in beneficium ab Henrico IV. accepit circa annum 1065. Sic enim Imperator ipse in Diplomate dato anno 1067. testatur: Noverit omnium tam præsentium, quam etiam futurorum industria, qualiter Rümoldus constantiensis Epus impetravit à nobis in Beneficium quoddam Murum quod Rinaugia dicitur. Hoc enim tempore, remoto ab administratione Imperij S. Annone, Adalbertus Epus Bremensis occasione usus blandiens juveniliingenio Regis Henrici

Henrici, duas Abbatias, Laurihamensem, et Corbeiensem ab eo petiit, et obtinuit. at ne æmulationem apud alios excitaret, etiam invitis alias Abbatias obtruxit, ut S. Annoni Indensem, Mamundariensem et Eli-Kensem; Sigefrido Moguntino Seligestadiensem: Rudolpho Sueviæ Duci Campidonensem p. Inter eos, quibus invitis obtrusæ sunt Abbatiæ, merito numeratur Rumoldus Constantiensis Epus, qui multis precibus Regem flagitavit, ut Gerungum Suæ Abbatiæ, et Monasterium Suæ libertati relinqueret; Sic enim in Diplomate idem Rex pergit: Sed postea Gerungus eiusdem Monrij abbas venerabilis obtulit obtutibus nostris quasdam immunitates, quibus insertum erat, qualiter ante dictum Monrium à potestate Parentum nostrorum, Regum videlicet et Imperatorum, nec non et Patris nostri p. m. Imperatoris Augusti esset constructum, atque plenissima libertate roboratum, quorum morem etiam nos imitantes, prædictum Monrium, ipso etiam Epo in id consentiente, multumque nos super hac re efflagitante, propriæ libertati concessimus etc. Mabill. anal. Ben. ad annum 1063.

Vel hoc solo titulo Rumoldus ex serie Abbatum nostrorum non meretur excludi, cum eo ipso plurimum Monrio profuerit, quod illud in beneficium retinere noluerit. Fuit autem Rumoldus præclara stirpe de Bonstetten natus, Monachus quondam Einsidlensis, ab anno 1051. Epus Constantiensis, tantæqs integritatis, ut Henricus III. propriam Filiam ei educandam commiserit, quæ postea Rudolpho Reinfeldensi advocato nostro nupsit. Nec contemnenda coniectura R. R. Patrum Fridolini atqs Geroldi, qui putant, Rumoldum, Rudolphum, atque Gerungum simul Regem Augiæ commorantem adijsse, atqs præsens Diploma restitutæ libertatis impetrasse. Scribit idem P. Geroldus (: in notis ad Chartam 32.) nescio ex quo fonte, Gerungum interfuisse anno 1064. Dedicationi Monasterij Murensis, quamvis existimet, eo anno Rumoldum iam obtinuisse in beneficium Monasterium nostrum. In actis Murensibus exprimitur quidem Rumoldus, sed alij præsentes non nominantur præter Wernharium Comitem, et Burchardum Præpositum. Præcessit autem Dedicatio Murensis illam Scafhusianam 23. diebus. Possibile est, utrique Dedicationi adfuisse utrumque: et Rumoldum nunquam possessionem Monrij nostri usurpasse, sed Gerungum in administratione et functione Abbatiali reliquisse, donec eum per Diploma Regium penitus restitueret. Tschudius In vindicijs fol. 18.

Gerungus iterum

Reassumpsit, seu potius perrexit in regimine, tantæqs felicitatis fuit, ut Regem illum, alias bonorum Ecclesiasticorum invasorem, expertus fuerit Benefactorem anno 1071. Sed non diu duravit illa Serenitas. Nam Rudolpho contra Henricum anno 1076. in Regem electo, sed anno 1080. in prælio succumbente et occiso, versus est in luctum Chorus noster, plurimaqs mala Mnrio illata, plurima bona

plurima bona avulsa. Affigit Gerungus infelicia illa tempora, ut col-
ligitur ex præcepto Henrici V. in quo iubet, ut restituantur Monachio, quæ ungs
distracta fuerant à diebus Gerungi Abbatis, usqs in diem, quo Otto Abbas
effectus est. obiit circa annum 1094. die 8. octobris, prout notatur in ca-
lendario Ms. 74. 2. Gerungus Abbas ñ. C. Habetur etiam in tabulis de-
functorum S. galli Kerungus Abbas de Renaugia, sed ad diem 9. octob.
quo nimirum mors ipsius significata fuit. Rumoldus porro, cuius re-
gimen in Gerungi regimine implicitum, iam defunctus erat anno 1089.
Post Gerungum R. S. Geroldus reponendum putavit alterum quendã abbatem
Adelbertum auctoritate Calendarij seu Necrologij Ms. cuiusdam præfixi.
LXXIV. 2. Probat, hoc Calendarium scriptum fuisse sæculo undecimo inchoante. Deinde
inscriptos defunctos esse nostri Monij abbates, Monachos, et in societatem
bonorum operum admissos. Porro Abbates recensentur numero sex, quorum
quatuor primi ordine sibi successerunt in præsenti sæculo, scilicet
Burchardus, Gichtilo, Richardus, et Gerungus: Deinde Otto, qui Abbas
Monij nostri fuit post initium sequentis sæculi, ergo, concludit R. Geroldus,
Adelbertus inter nostros quoqs Abbates adnumerandus est; nimium enim
abest, hunc solum Abbatem ex alio Monio huic Calendario adscriptum
fuisse, cum reliqui omnes sint certo nostrates. Hucusqs optime R.
Geroldus. Nec tamen credere vult, hunc Adelbertum eundem esse,
qui ad finem præcedentis sæculi anno nimirum 992. fuit occisus,
cum filius Not. Kerus eius successor non inscribatur, quod signum
est, hoc Necrologium captum fuisse sub Burchardo, et usqs ad Ottonem
continuatum.
Re nihilominus penitius considerata, reperi, Calendarium istud quidem
sæculo undecimo et sortasis inchoante esse scriptum: at vero mortuos non
fuisse successive à diversis insertos eo tempore, quo obierunt, ut credebat
R. Geroldus, sed una simul omnes, si paucos excipias, ab eodem scriptore,
eodemqs atramento et calamo fuisse descriptos, et quidem sæculo duo-
decimo iam adulto, quo nimirum tam Otto Abbas, quam eius Subditi iam
erant defuncti: unde nulla suppedit ratio asserendi, hunc Adelbertum
alium esse ab eo, qui ad finem præcedentis sæculi, adeoqs haud procul
ab aliis inscriptis, decessit. Nec obstat, quod Notkerus successor Adel-
berti omissus fuerit; omissus enim etiam fuit Cuno antecessor Ottonis,
quem tamen ipse R. Geroldus ad annum 1095. collocandum existimat,
omissi fuerunt et alij Calendario Codicis 83. post Birchtilonem inserti.
Facile namque contingere potuit, ut qui simul omnes ex diversis vo-
tulis et Calendarijs iam à Centum et quinquaginta ferme annis in-
scriberet, unum vel alterum omitteret. accedit, quod ab omni errore
scriptorem illius Necrologij excusare impossibile sit; errabit namqs
hoc ipso in nomine Adelberti, cui addidit notas Č V. id est conversi,
licet sortasis ille ipse errorem correxerit, puncta quadam illis notis
submittendo: erravit in Hadewire ad diem 5. Maij, quem conversum
pariter scripsit, cum tamen constet ex Codice 83. fuisse Monachum
eadem die notatum. Sed proxime de hoc Necrologio redibunt plura.
videtur itaqs coniectura R. S. Geroldi levior ad statuendos duos
abbates

Abbates Adelbertos, cum unus ubigo hactenus fuerit assignatus. Denigo nego tempus hoc loco pro regimine huius abbatis superest, ut putavit P. Geroldus, volens nimirum lacunam implere, cum alij Abbates, ut mox videbimus, vacuum istud satis usqo ad Ottonē reficiant.

XVII. Chuno

Postulatus ex Petri Domo indubie successit Gerunga, quicquid nonnulli senserint, qui eum aut in aliud tempus distulerunt, aut omnino ex Abbatum nostrorum syllabo expungere conati sunt. Inter quos R. P. Beatus in sua Advocatia Tutelasi canonem impugnat eo ex capite, quod Otto postulatus ex Mōrio Hirsaugiensi teste Trithemio iam anno 1085. fasces Rhenaugienses tenuerit: Sed inspicienti facile patebit contrarium, nam Trithemius ad illum quidem annum notat, triginta supra centum Monachos Hirsaugienses diversis Mōriis fuisse in Abbates datos, Sed ex prosequitur, non illo omnes anno, Sed plerosqo subsequentibus, quos uno in loco recenset, ne excidant memoria, imo dum de Ottone nostro loquitur, prius refert, Anselmum ad Monrium Burense fuisse pro Abbate tranomissum, qui pastorem ovibus Christi non inutilem se exhibere studuit. Deinde addit sequentia: ad eundem quoqs locum Buren Otto Monachus non inelegans persona missus est, et post Anselmum in Abbatem constitutus: quod an sub Wilhelmo factum sit aut eius successore Gebhardo, non satis cognitum habemus. Idem Otto post modum etiam Coenobium Rinove constantiensis Diœcesis regendum suscepit. Ex quibus saltem hoc satis cognosci potest, ad Monrium Renaugiense post longius temporis intervallum pervenisse Ottonem. Quod quidem non ante septimum sequentis Saeculi contigisse, ex Diplomate Henrici V. eruitur, in quo idem Rex ait, se Ottoni Abbatiam Rhenaugiensem contulisse, cum dicto primum anno Henricus Patri in Regimine Imperiali successerit. In eodem Diplomate præcipitur, ut Monrio restituantur, quæ ablata fuerunt a diebus Gerungi abbatis, usqs ad initium regiminis Ottoniani: quibus verbis aperte designatur tempus intermedium, quod inter utriusqs abbatis regimen intercesit.

Verum scrupulus omnis tollitur per Manuscriptum Petershusanum, quod Saeculo duodecimo exaratum, ac ferme coævum, Canonem luculenter hoc tempore Abbatem Rhenaugiensem fuisse enarrat. Excerpta mihi humaniter comunicata adscribo: Anno ab Incarnatione Dñi 1086. Gebehardus tertius eiusdem nominis Constantiensis Reverendus Epūs exiimūs precibus impetravit a Wilhelmo divæ memoriæ Hirsaugiensi abbate, ut venerabilem virum Theodericum Monrio S. Gregorij, quod dicitur Domus Petri, dirigeret, quatenus eidem præesset, et regularem vitam inibi iuxta normam sui Monij institueret. Post multa narrantur sequentia: Habebat autem idem venerabilis Pater tunc temporis egregios viros valde religiosos optimæ famæ et doctrinæ subcura sua, in quibus erant Meinradus pridem abbas, de quo superius retulimus, Bernardus Scholasticus, et Cōno, atqs Wernharius de Alshusin caligaro oculis. Gozhalmus, et Eberhardus, atqs Heinricus Scriptor, hi omnes ex antiquis Fratribus scilicet et Sigiherus Scholasticus, et Eppo, atque Gebhardus avus meus. Cum auctor hic faciat mentionem avi sui, Se Supparem illis

fol. 60.

fol. 62.

se supparem illis temporibus esse demonstrat. Post intervallum hæc
eodem fol. de Cunone ponuntur: Erat alius quidam Presbyter Cono nomine in ipso
Monrio, quem etiam antea nominavimus, vir iniquam famosus valde
ex prioribus Monachis, qui etiam Rinaugiensis Monrij regimen præ-
-meruit, illuc quippe in abbatem assumptus fuerat pp. Hic aliqua in
litteris ad me datis emissa fuerunt, ratione addita: quia amicis auribus potius
quam calamo committenda sunt. legerunt tamen ea nostrates in ipso codice:
Cunonem nimirum infelici verberatione famulum excepisse, quo mortuo
abscedere coactus Cuno aliquamdiu vagatus ejum se esse finxerit, atqo
Sacramentum Confirmationis pluribus fuerit impertitus. Scriptor His-
-toriæ malæ factæ præterire non debet, maxime si pœnitentia fuerit sub-
-secuta, quam de Cunone nostro Sequentia declarant iterum ex Mann-
Scripto communicata: ad Monrium Suum pristinum hoc est Domum Petri
redüt, et se Magisterio venerabilis Theoderici abbatis subdidit. . .
ubi cum aliquamdiu grari infirmitate detineretur, aliquantulum exinde
convaluit, sed tamen usque ad mortem suam mutus permansit.
Mutum Deo vindice seu potius miserante factum fuisse Cunonem ex
his sequi videtur, ut qui lingua potissimum peccaverat, lingua puni-
-retur: licet reticeatur, an hæc pœna ipsum assecerit iam demum reversum,
vel adhuc vagantem.

Ex his sequitur regimen abbatiale Cunonis Rhenaugiæ fuisse brevissimum,
nec ante annum 1090. inchoasse, nec perdurasse usqo ad annum 1100.
In Chronol. const. ad an. 1100. Bucelinus alterutrum ex istis annis assignat. R. P. Geroldus, Subdubitans
tamen de eius regimine, comode collocandum putat ad annum 1095.
nec ego abnuo, cum certiora haberi non possint. litteris posterioribus
ad me datis 18. Julij 1768. asseritur: Cunonem ano 1099. adhuc Peters-
-husij fuisse, ac post paucos annos rediisse.

XVIII. Wolvene II.

Cum Cuno usqo ad ætatem Ottonis minime pervenerit, qui primum
anno 1107. Abbatiam Rhenaugiensem obtinuit, opportune Wolvene huius
nominis Secundus Spacium istud annorum explet. Certe Catalogus con-
-scriptorum Monrij S. galli eum non solum abbatem vocat, sed etiam
-mediate ante Ottonem statuit, ita ut uno tractu, uno eodemqo atra-
-mento et calamo cum integro Ottonis conventu adscriptus fuerit,
charactere evidenter Sæculum duodecimum exprimente. Quo fit,
ut iste Wolvenus Abbas, aut immediate præcesserit Ottonem, aut om-
-nino nullius hominis existentiam significare possit. constat plane,
Ottonem renovasse confraternitatem cum Monrio S. galli, cuius libro
se, ac Suum Conventum inscribendum transmisit. Quis dubitet, eum
pariter antecessorem Suum, nimirum Wolvenum, qui forte tunc adhuc
in vivis erat, utpote resignata Abbatia, ad inscribendum comunicasse,
cum id plerumqo in alijs eiusdem Catalogi abbatum et Conventuum
inscriptionibus factum reperiatur, ut nimirum antecessor abbas si-
-mul inscriberetur. Sic Sigehardus nispertum præponi fecit: Sic
Notkerus renovata confœderatione inscribi adelbertum: Sic wie-
-hramus in ipsa institutione confraternitatis adiungi antwartum
et Wolvenum

et Wolvenum restauratorem et Prædecessorem Suum.
Inscribitur Wolvene in Sæpe dicto Calendario Ms. 74. 2. ad diem 6. tam Maij, qui hic ipse intelligendus sit, de quo loquimur, cum tempus aliæque circumstantiæ ad amussim conveniant, licet ibi notam Solius S. Monachi adjunctam habeat. Nam ut supra advertij, Scriptor iste in eiusmodi notatis sæpius erravit. Nihil malis dicere, Wolvenum istum resignata Abbatia inter alios Monachos ut privatum vixisse, obliterata quasi eius dignitatis post mortem memoria. Quidquid causæ fuerit, cur tantum Monachus in dicto Calendario notetur, mirandum sane foret, cur reliqui omnes unacum Ottone in Catalogo S. Gallensi descripti. Simul reperiatur in isto Necrologio, et hic unus Wolvenus fuerit prætermissus. vixit ergo hoc tempore Wolvenus aliquis in Monrio nostro: cum Necrologium posteriori manu scriptum, et sæpe mendis respersum, Monachum duntaxat notat: Catalogus vero S. Gallensis ubique integer et Coævus Abbatem et prædecessorem Ottonis adstruit, cui ergo prærogativa coniecturæ debetur, maxime cum hiatus temporis Abbatem interponendum exigat. An porro Wolvenus iste ad gentem Guelficam Fundatorum nostrorum pertineat, non constat, prout Suspicatur Illmus Senckenbergius Dissert. XI. apud Wegelin Tom. II. §. 14. pag. 333. Ex his corrigi potest, quod alibi nobis visum est, ubi rem nondum satis examinavimus. Sæpius enim contingit, ut ex posterioribus antecedentia melius dilucidentur, nec errorem gravate à quocunque moniti corrigere cunctemur. atque ista huic loco adscribenda putavimus, ne memoriæ excidirent, cui potius ad Sequens Sæculum pertinere videantur.

Caput IV.

Monachi et Conversi Sæculi III.

Sub initium huius Sæculi illi Monachi vixerunt in Monrio nostro, qui in libro fratrum conscriptorum unacum Notkero Abbate ad finem præcedentis adscripti sunt. Verum iam interrupta illa confœderatione toto hoc Sæculo nulli amplius Rhenaugienses reperiuntur, præter eos, qui ad initium Subsequentis Sub Wolveno et Ottone adhuc superstites erant. Extat quidem Codex iam ad finem Sæculi decimi exaratus, qui quosdam 83.
in Calendario exhibet Religiosos nostros: verum liber iste primum circa annum 1056. videtur illatus fuisse Monrionem ex Cœnobio Campidonensi. Inscribuntur illi Sequentes Abbates, sed manu diversa, quos Secundum ætatem, quam characters præsefert, adnumeramus.

Kisilbridus Abba.	30. Jun.
Rudolfus abba.	12. Decemb.
Birtelo abba.	9. April.
Wolvene Dominus et constructor loci huius.	22. Decemb.
Wilhelmus pie memorie abbas Hirsaugiensis	5. July.
Notpertus ab.	2. Sept.

Quidam nimis præcipitanter hos omnes adsciverunt in numerum Abbatum nostrorum, præter unicum Wilhelmum, non advertentes, Codicem ipsum

Codicem istum primitus Campidonæ fuisse scriptum, certe Kisil-
-fridus, et Rudolfus, quem alij Landolfum nominant, Abbates fuerunt
Campidonenses: quorum prior obiit anno 1048. posterior vero paulo post,
certe eodem anno, Abbatiam deposuit. Jam vero cum isti maiusculis
litteris et characteribus ipsi Calendario correspondentibus exarati sint,
dubium non est, eosdem adhuc Campidonæ fuisse insertos. venit ergo
paulo post codex iste Rhenaugiam, cum nullus alius Abbatum Campi-
-donensium ibi reperiatur, sed potius Birthelo Abbas Rhenaugiensis
cum nota ñ. č., id est nostræ congregationis, qui circa illud tempus
obiit. cum hoc igitur Abbate Birthilone etiam alij Religiosi Rhenau-
-gienses inscripti huic Calendario fuerunt, ut ex manu posteriori,
quam referunt, facile coniectare licet, maxime cum eorum nonnulli
in alio quoq; Ms. reperiantur eodem die defuncti, de quibus dubium
714. 2. nullum non est, eos Rhenaugienses fuisse, sicut et ipse Birchtelo eadem die
3. Aprilis in utroq; notatur codice. Hinc nego mirum est, exhiberi
Restauratorem nostrum Wolvenum, nullum vero Abbatem alium, evi-
-denti testimonio, omnes sub Richardo fuisse inscriptos, cum alias
nulla foret ratio, cur non et ipse Richardus et alij subsequentes
nominentur. Beatus Wilhelmus Hirsaugiensis tum ob celebritatem
nominis, fuit adscriptus, tum ob confœderationem, quam ipse cum
Monrio nostro instituit. Denigs Notpertus S. Gallensis, qui obiit
anno 1071. manu posteriori fuit illatus, vel ob similem confœde-
-rationem, quam vistum interruptam, vel potius plane occasiona-
-liter à quodam Scriptore, qui cum in margine addiem tertiam Septem-
-bris adnotaret festum S. Remacli, simul eodem tracta, atramento et cala-
-mo adscripsit prædictum Notpertum, qui referente Burchardo monacho
apud Goldt. S. Gallensi, ille eiusdem S. cultum paulo ante introduxerat, et in eiusdē
fol. 67. profesto decessit.

Ferro Monachi Rhenoviensi manu post Birchtilonem inscripti sunt
Sequentes:

Hiltepold m. et pbr.	o	4. april.
Adalbr m.	o	5. april.
Huppolt pbr et m.	o	22. apr.
Hiltine m.	o	24. apr.
Purinc m.	o	j. Jun.
Imo m.	o	2. Jun.

Hi in altero Ms. non exprimuntur, adeoq; ecs antiquiores reliquis iudico,
qui præter multos Laicos eadem die in utroq; notantur. Sunt tamen tan-
-tum tres Monachi:

Anno m. et pbr.	o	9. Febr.
Hadewic m.	o	5. Maij
Liutholdus m.	o	5. Febr.

Horum postremus plane manu Seculi duodecimi adscriptus
fuit, idemque reperitur denuo in Catalogo S. Gallensi sub otto-
ne abbate cum alijs ex eiusdem Conventu. De Hadewic etiam
notandum, eum in Ms. altero eadem quidem die occurrere,

Sed eum nota C. V.

Sed cum nota c. v. conversi, quod mendum esse, plane non dubito, adeogs standum Manuscripto praesenti 83. antiquiori, quod cum nota m. Monachi affigit, maxime cum nulli in isto alij occurrant, conversi. Sed iam ad alterum convertimur codicem. Igitur Manuscriptum numero 74. 2. plerosque huius Saeculi Monachos in Calendario exhibet. licet enim iam circa medietatem eiusdem sit exaratus, inscriptiones tamen defunctorum omnes, si paucos caricos excipias posterioribus Saeculis adiectos, factae sunt una simul vergente iam ad medietatem Saeculo duodecimo. Id evidenter demonstrat character ipse, non solum quia notas Saeculi eiusdem praefert, sed quia omnes eadem manu eodemque atramento exprimit, usque ad Ottonem Abbatem eiusque Conventum, qui proinde defuncti erant, antequam inscriptio inchoaretur. quod confirmatur ex eo, quia dum plures una die defunctos descriptos reperit, eos sub communi nota expressit, quod fieri haud potuisset, si diversis annis, quibus mortui sunt, fuissent adnotati. Sic Bertoldus et Diethalmus inscribuntur non singuli, sed una simul sub eadem nota mi. Monachi die ij. aprilis: Sic 29. Maij Ernal et Ebbo Conss: Sic denique Bertoldus et Egilolfus Conss. 31. Decemb. Non igitur ut quidam hactenus putaverunt, singuli, dum mors contingeret, successive adnotati sunt, sed unus quidam Scriptor circa praedictum tempus ex praehabitis rotulis et calendariis, aut forte Maiorum relatione omnes uno tractu, qui bene multi sunt, descripsit usque ad Diemarum Abbatem, cum ipsum reliquosque posteriores, imo etiam duas Sorores Juniores sub Ottone notas, adeogs tempore inscriptionis adhuc viventes non exhibeat. Ex quibus proinde mirum non est, quosdam errores subrepsisse, licet plurimum huic Scriptori debeamus, sine quo plerique Confratres nostri huius Saeculi ignoti manerent.

Abbates quos exhibet praesens Codex, supra retulimus, nunc subiungimus Monachos, exceptis iis, quos sub Ottone Saeculo insequenti vixisse certo constat. Sed nego hi omnes hoc Saeculo currente defuncti sunt, cum Necrologium istud se extendat usque ad annum circiter 1140. Sed quia discerni ab invicem non possunt, et plerique saltem unacum Abbatibus hoc durante Saeculo in vivis erant, eos una simul ante conspectum ponere libet, et quidem eo ordine, quo in Calendario notantur:

Gotehardus n.c. m. o. O. Jan. id est, nostrae congregationis Monachus obiit.
Arnoldus m. — — 29. Jan.
Gerungus m. — — 15. Febr.
Hucb. }
Liutold } m. n.c. — — 5. Febr.
Sigifridus m. — — 17. Febr.

Eberhardus

Eberhardus m.	28. Febr.
Bernardus m.	13. Martij.
Gerardus m. et Presbr. n.c.	14 Martij.
Bertholdus m.	14. Martij.
Herimannus m.	28. Martij.
Erlevinus / Özelinus m. n.c.	7. april.
Diethalmus / Bertoldus m.	11. April.
Ludewic m.	25. april.
Wolfardus m.	30. april.
Ripoldus m.	2. Maij.
Crast m.	5. Maij.
Wolvene m.	6. Maij.
Heinricus m.	7. Maij.
Anshelmus m.	9. Maij.
Euikerus m.	28. Maij.
Eppo m.	29. Maij.
Chuonradus m.	13. Junij.
Sigeboto m.	2. Julij.
Lutherus m.	3. Julij.
Marquardus m.	17. Julij.
Cuonradus m.	28. Julij.
Adilbertus m. n.c.	31. Julij.
Eberhardus m.	9. aug.
Eberhardus m.	19. aug.
Landoldus m.	21. octob.
Luodolfus m.	30. octob.
Adilbertus m.	2. Nov.
Burchardus m.	9. Nov.
Gerungus m.	13. Nov.
Dietolo m.	20. Nov.
Werin m.	27. Nov.
Uodalricus m.	28. Nov.
Henricus m.	13. Decemb.
Bucco m.	14. Decemb.
Adilbero m.	21. Decemb.

In hoc Catalogo mirum est, inter tot Monachos nullum reperiri nota Presbyteri affectum; nam gerhardus manu posteriori adscriptus fuit. certe codex præcedens 83. inter novem Monachos supra relatos saltem tres habet Presbyteros: et Annonem quidem diserte eodem die 9. Februarij vocat Monachum et Presbyterum, qui in hoc Ms. solum nota Monachi afficitur. Incredibile omnino est, non fuisse plures, idqs evidenter cum reliquis nostris Mss. et ritualibus pugnat, in quibus plurium Sacerdotum una simul fit mentio. repugnat etiam moribus eiusdem quin et superiorum ac subsequentiũ

ac subsequentium Sæculorum. In Catalogo S. gallensi nec Annoni nec alijs additur. Ab Ottone nota Presbyteri; unde sequitur, vel omnes vel saltem plerosque fuisse Presbyteros. Id ergo iterum in incuriam scriptoris reijciendum est: sicut et id, quod subinde particulas n.c. nostræ congregationis adiecerit, plerumq; verosimiliter non necessarias omiserit. Pariter Hucbaldum, Erlewinum, et Heinricum sine speciali nota scripsit, ad quos tamen nota Mn. Monachi Socia, adiecta spectat. Denijs Walconum 8ta Maij nota Abbatis assiciendum fuisse, supra ex Catalogo S. gallensi ostendimus. His addendus Rudolfus Presbyter et Monachus Abenaugiensis author explanationis in Psalmos, qui cum in his Catalogis non occurrat, dicendum est, eum ante medium huius Sæculi vixisse, vide infra Mo. 15.

Conversi hoc primum tempore, et quidem magno numero occurrunt, licet ante mediatem huius Sæculi in Mnrium nostrum non fuerint adsciti. Certe Mabillonius testatur, ante Sæculum undecimum incognitos fuisse in Monrijs nostris eiusmodi conversos, qui solis laboribus externis forent deputati. Et alibi probat, fuisse primum á S. Joane Gualberto circa annum 1030. introductos. Idem scribit Marquardus Hergott in veteri Disciplina Monastica. Rum[s] Calmet affert quidem aliqua vestigia talium Conversorum superioribus Sæculis, sed admodum levia, et formam nostrorum conversorum non exprimentia. occurrit quidem aliquando distinctio inter clericos ac simplices Monachos, item inter litteratos et illiteratos: sed quando conversorum antiquitus fit mentio, intelligendum de illis, ut explicat Mabillonius, qui iam adulti ad conversionem venerant. Nihilominus hoc eodem Sæculo Conversorum institutum mox ubique invaluit, quod perutiles ad opera externa haberentur; unde S. Wilhelmus eorum manibus novum Monrium Hirsaugiæ ædificavit: nec dubito, novam Basilicam nostram subinitium sequentis Sæculi dedicatam a bipsis fuisse constructam.

T. 5. ann. fol. 51.

T. 4. f. 448.

Praef. f. 62. Comment. in S. Reg. f. 38.

Modum vivendi à B. Wilhelmo conversis præscriptum, nec à nostris moribus diversum describit Trithemius: Surgebant nempe ad nocturnas vigilias orationes privatas in minori choro dicturi: quibus finitis licebat illis ante expletas vigilias cubitum redire. Sumo mane Missam audiebant, et ad Capitulum culparum conveniebant. Postea, qui volebant, confitebatur: ac deinceps unusquisq; ad opus sibi pergebat iniunctum. ad Completorium omnes ad Ecclesiam redire iubebantur: singulis quatuordecim diebus in Dominica et in festis maioribus Communicabant. Erant illa tempestate Hirsaugiæ centum quinquaginta Monachi, et circiter quinquaginta Barbati, quo eos nomine iam tunc vocabant, quod barbam radere prohiberentur. Tales igitur Conversi in Mnrio nostro præsenti Sæculo vixerunt, quorum nomina ex

fol. 68.

nomina ex Sæpe dicto Ms. Subijcimus.

Liutoldus	cv. id est conversus	2. Jan.
Nokerus	cv.	15. Febr.
Hiltepoldus	cv.	24. Febr.
Cuntram	cv.	26. Febr.
Winza	cv.	8. Martij.
Geroldus	cv.	17. Martij.
Egizo	c.v.	19. Martij.
Acelinus	c.v.	22. Martij.
Arnoldus	c.v.	26. Martij.
Sigibot	c.v.	28. Martij.
Cuntram	cv.	1. April.
Uodalricus	cv.	18. April.
Ozmanicus	c.v	24. April.
Hantwic	cv.	5. Maij.
Latfridus	cv.	11. Maij.
Winielis	cv.	21. Maij.
Geroldus	cv.	26. Maij.
Ernal } Ebbuono }		29. Maij.
Uozo	cv.	1. Junij.
Swikerus	cv.	27. Junij.
Acelinus	cv.	4. Julij.
Ailbertus	cv.	5. Julij.
Willebolt	cv.	30. Julij.
Werinherus	cv.	7. Aug.
Ruocelinus	cv.	9. Aug.
Manegolt	cv.	25. Aug.
Liutpoldus } Marquardus }	cvsi	30. Aug.
Marquardus	cv.	1. Sept.
Hiltepoldus	cv.	13. Sept.
Wienant	cv.	26. Sept.
Elbiwinus	cv.	27. Sept.
Hunoldus	cv.	24. octob.
Gerungus	cv.	27. octob.
Marquardus	cv.	30. octob.
Heinricus	cv.	30. Nov.
Adilgoz	cv.	2. Decemb.
Ricwinus	cv.	8. Decemb.
Egilolfus	cv.	17. Decemb.
Bertoldus } Egilof }	cvsi	31. Decemb.

Ex his ergo constat, præsenti Sæculo ad Monrium nrm assumptos fuisse: potius mirandum, eos numero ferme adæquasse reliquos Monachos. verū non omnes huic præcise Sæculo esse adscribendos, iam monuimus, quia plures medietatem sequentis attigerint. Extructio non solum Basilicæ, quarum Dedicatio mox occurret, imo ipsius Mōnrij, quod ad Sæculū tertium iam ruinosum esse poterat, videtur occasionem præbuisse Susceptioni tot Conversorum. Ideo tamen prætereundi non fuerant, quia licet ad Chorum frequentandum idonei non essent, veritamen Monachi votis adstricti erant, qui labore manuum vivebant, et digni censebantur, qui Necrologiis insererentur.

Caput V.

Caput V.

Sorores et Fratres conscripti.

Sæculi III.tij

Non solum Conversos sed etiam Sorores hoc Sæculo adiunctas fuisse Monio nostro ex Sequent. sæpe citatis Mss. nostris constat. Hunc morem adiungendi Moniales Cœnobiis Monachorum antiquissimum in ordine nõ fuisse Mabillonius docet, qui eiusmodi Monasteria vocat duplicia. In partibus quoq; nostris haud erant infrequentia: Sic in S.Gallo, Sic Muris, Sic Einsidlæ Sorores memorantur. Rhenaugiæ tamen ante Sæculum undecimum nullum earum vestigium comparet. Trithemius in Chron. Hirsaug. plura Monia duplicia facta fuisse commemorat, ubi etiam quædam inclusæ fuerunt. Credo apud nostrates saltem tale institutum ex Benefactoribus fuisse, promanatum, quæ sua offerebant cum pacto alimentorum, ut ex pluribus Chartis nostris patet. Ex traditione habetur, quæ forsan in progressu historiæ ex chartis archivij roborabitur, Domum istis Sororibus deputatam in Capite Insulæ nostræ sitam fuisse, quæ nostris adhuc temporibus, ante erectionem novæ Ecclesiæ S. Felicis et Regulæ Sub Abbate Bernardo II. factam, conspiciebatur. Credibile est, antiquiorem Ecclesiam ad initium Sequentis Sæculi ædificatam inservisse istis Sororibus, cum aditus ad eam respiceret portam illius Domus, altari Sumo sub turri lata ex quadris constructa orientem versus sito. Regulã seu normam, quam Sorores istæ secutæ fuerunt, nondum perspexi, nisi credamus, eas revera fuisse Moniales sub Regula S.P. Benedicti militantes. Jam earum conversationem vel ex inclusa Mathildæ Calendario inserta perspicere licet, cuius clausuram pariter ad Ecclesiam prædictam S. Felicis et Regulæ adsitam fuisse, antiqua fert traditio. Cum in institutis Inclusarum postea secutæ fuerunt plures.

Codex antiquior numero 80. licet nullos habeat Conversos, unam tamen exhibet Sororem ad diem jj. Septembris, ubi legitur: Lucrat S. verum alterum Ms. 74. 2. plurimas refert, quas describemus, omissis illis, quæ sub Abbate Ettone viventes Catalogo S. Gallensi insertæ sunt.

Willibirc S. id est. soror obiit			jo. Jan.
Engila S.	—	—	j6. Jan.
Iziderun S.	—	—	23. Jan.
Werinburc S.	—	—	8. Febr.
Werinburc S. n.c.	—	—	29. Febr.
Tannicha S.	—	—	4. Martij.
Bertha S.	—	—	8. Martij.
Anna S.	—	—	14. Martij.
Hemma S.	—	—	15. Martij.
Helwic S.	—	—	22. Martij.
Mahtild S.	—	—	25. Martij.

Enliza S.

Enliza S.	—	—	j. April.
Helwic S.	—	—	j 0. apr.
Willibure S.	—	—	j 8. apr.
Gezila S.	—	—	25. apr.
Adilheit S.	—	—	26. apr.
Engilbure S.	—	—	j 3. Maij.
Hadewic S.	—	—	5. Junij.
Becela S.	—	—	8. Junij.
Willibire S.	—	—	30. Junij.
Dsuuib S.	—	—	8. Julij.
Bertha S.	—	—	9. Julij.
Imburch S.	—	—	29. Julij.
Tipepire S.	—	—	2. Sept.
Elniza S.	—	—	6. oct.
Amiza S.	—	—	j 5. oct.
Diemut S.	—	—	j 5. Nov.
Gepa S.	—	—	j 6. Nov.
Adilheit inclusa	—	—	j 9. Nov.
Friderun S.	—	—	j 2. Decem.
Albegunt S.	—	—	j 9. Decem.

Tot Sorores nimirum triginta et unam usque ad medium Sæculi subsequentis Rhenaugiæ vixisse non est incredibile, quando sub initium regiminis Ottonis Abbatis diminuto incolarum numero, sex tamen Sorores vixerunt, et quinque tantum monachi, undecim vero conversi. Sorores plerumqs vetulæ admissæ fuerunt, quarum inscriptio in Necrologium haud multo temporis impendio constabat.

Inter Fratres conscriptos illi primo loco nominandi sorent, qui in aliis Monrijs nobis confoederatis decesserunt, et procul dubio nostris Necrologiis inserti fuerant. licet eorum nomina unacum Necrologiis perierint: cuius iacturæ exemplum se primum hodie mihi obtulit. quoad S. gallenses tamen res expedita videtur, cessasse hoc integro Sæculo veterem Societatem, cum in eorum catalogo nullus Abbatum nostrorum nullusqs Monachorum usqs ad Ottonem fuerit inscriptus. Causa huius Scissionis saltem eousqs extensa esse poterat, quod S. gallenses sub Ulrico III. eorum Abbate perpetuo adhæserent Henrico IV. Schismatico, cum econtra Monrium nostrum iugiter devotum perstiterit Summo Pontifici. Inter has autem partes bella continua atque vixas per medium ferme Sæculum perdurasse, supra vidimus. Econtra instituta fuit Confraternitas cum Monrio Hirsaugiensi sub B. Wilhelmo Restauratore. Nam Rhinaugia inter octoginta circiter Monria in Societatem Hirsaugiensium assumpta numeratur

numeratur à Trithemio numero octavo. Recensentur quoqs Schaf- p. 85.
-fhusa, Einsidlen, Augia, Muri, S. Blasij, Petershusen, Zwifalten.
Sed S. galli Monium prætermittitur. verba Trithemij transcribere
iuvat. // Multi Rectores unacum Subditis suis comissis Confraternita-
-tem cum ipso S. Wilhelmo, et Monachis Hirsaugiensibus perpetuã,
pactis, suffragiorum interpositis, laudabilem contraxerunt, diversis
diversa post mortem subsidia orationum dantes et recipientes. Ce-
sis nos eorum Monachorum nomina ad posteritatis notitiam perve-
nire præsentium tenore cupimus, cum quibus amicitiam inisse
Confraternitatis Sanctmum Wilhelmum, dum adhuc in præsenti
viveret vita, scimus. // Recensitis deinde post Cluniacum Monasiis,
ut diximus, postremo sic concludit: // Hoc compacta sonabant, ut
quoties defunctus aliquis de Monachio sub Confraternitate præfata
susceptus in Coenobio Hirsaugiensi denuntiatus fuisset, constituta
pro eo mox fierent orationes, vigiliæ, Missæ, Disciplinæ, et elee-
mosynæ, quas pariformiter et ab aliis pro se fieri post mortem sin-
-guli expectabant. Denigs si quando contigisset, aliquem Monachorũ
de Coenobio hanc Confraternitatem cum Hirsaugiensibus habente,
ad Hirsaugiam venire, cum tanta suscipiatur charitate, ut non
alienus et advena, sed domesticus et incola Coenobij huius esse
putaretur. Similis exhibitio charitatis impendebatur Fratribus
huius Monij Hirsaugiensis ad ea loca venientibus, cum quibus con-
-fraternitatem confœderationem habebant. // hucusqs Trithemius.
S. Wilhelmus inscriptus fuit Calendario Codicis nostri octogesimi
tertij tertio Octonas Julij, id est die 8ta eiusdem mensis his verbis:
O. hoc est obiit, Wilhelmus pie memoriæ abbas Hirsaugiensis.
Trithemius eius obitum refert ad diem præcedentem quarto nonas
Julij anni 1091: cuiusnam prævaleat authoritas? an Mss. nostri
cœvi? an potius Trithemij, qui suam historiam ex monumentis
ipsius Monij excerpsit? forte noster Scriptor diem, quo Rhenaugiæ
annuntiatus fuit obitus, notavit: Ille verum mortis adscripsit.
An cum aliis quoqs Monasteriis Rhenaugienses nostri confraternitatem
instituerint, non constat: fortasse cum Campidonensi et Petershusano
id factum est, unde abbates fuerunt postulati. Nec improbabile,
cum vicinis Schafhusianis arctiorem amicitiam initam fuisse, cum
eorum fundatores pariter à partibus Pontificijs stantes, videantur
Calendarijs nostris inscripti, scilicet Eberhardus, Ita, et Burchardus.
Primam Coloniam à Rhenaugiensibus sub Eberhardo subministratã
fuisse, sicut pro certo affirmare, ita prorsus negare non audeo. At
vero cum Monrio S. Blasij Confraternitatem hoc sæculo floruisse,
certum redditur ex Codice, qui in Bibliotheca Cæsarea Windo-
-bonensi asservatur; Sic enim S. Blasiani in eo loquuntur:
Huius pacti consuetudinem nihilominus persolvere solemus
Fratribus nostris Rinaugiensibus. Pactum hoc idem est, ac cum
Hirsaugiensibus

Hirsaugiensibus initium fuerat, et legere est in Rev.mi Bernardi II. Jo. IV. fol. 48. Porro Codex ipse ad Sæculum 12.mum vel ad finem ij.mi referendus est, teste eruditissimo Gentiloti Bibliothecario Cæsareo, à quo hæc in S. Blasium, et exinde nobis Communicata sunt. Verum non tantum Monachi, sed et Seculares Benefactores in participationem bonorum operum admissi fuerunt, proquibus pariter quædam Suffragia proportionaliter fiebant. Eorum nomina ex duobus notis Calendarijs adscribimus, quorum plerique saltem hoc Sæculo vixerunt. In Codice octogesimo tertio antiquiori Sequentes recensentur:

Adelunc L. id est laica, o 31. Jan.
Werinherus L. — — — 4. Febr.
Ita L. — — — 7. Febr.
Wolpero pbr. — — — 14. Febr.
Ruotpert pbr. — — — 23. Apr.
Gisila L. — — — 14. Maij.
Regilint L. — — — 19. Aug.
Berta L. — — — 29. Aug.
Egilolfs L. — — — 20. Sept.
Adelheit L. — — — 30. Nov.
Becela L. — — — 17. Nov.
Burchardus L. — — — 17. Decemb.

Duo illi Presbyteri cum notam Monachi non habeant, potius credendum est, eos fuisse Benefactores, aut forte curatos, qui Sacramenta populo administrabant, quod per Seculares potius quã Regulares usque ad finem Sæculi 18ti factum fuisse probabilius est.

Tres Sequentes in utroque Ms. 83. et 74. 2. eadem die notantur:

Anna L. — — — 1. Maij.
Burchardus L. — — — 29. Sept.
Hadewic L. — — — 29. Decemb.

In Calendario Codicis 74. manu paululum antiquiori exarati sunt Sequentes, cum Scriptor aliorum nominum ordinarius eos in linea recta Scriptos circumscribere debuerit.

Bertoldus L. — — — 9. Jan.
Wiggerus L. — — — 20. Jan.
Cõno L. — — — — 15. Febr.
Asinburc L. — — — 29. Sept.
Adelgoz L. — — — 29. Oct.
Cõnradus L. — — — 5. Nov.

Porro manu ordinaria, qua alij Monachi et Abbates nostri descripti

descripti sunt, exhibentur isti:

Mathilth L. — — — 16. Jan.
Azala L. — — — 19. Jan.
Triderun L. — — — 24. Jan.
Kočili pbr. — — — 26. Jan.
Oza ob — — — — 27. Jan.
Hucb. — — — — 5. febr.
Arnoldus L. — — — 14. Martij.
Willibic L. — — — 16. Martij.
Mathilt L. — — — 1. Apr.
Heinricus L. — — — 27. apr.
Atn L. — — — — 8. Maij.
Atn L. — — — — 15. Maij.
Ita L. — — — — 22. aug.
Willibure L. — — — 27. Sept.

De Roceline Presbytero idem Sentiendum, quod supra de alijs diximus. Oza et Hucb id est Hugobaldus, non habent adiunctas notas nec Laici nec Monachi, ut ille Scriptor saepius incurius fuit. Totius tamen Laicos censemus, quia nota Monachi non tam facile fuisset omissa. Triderun, Itam, et Arnoldum probabiliter credimus fuisse Benefactores duodecimi Saeculi, de quibus suo loco. Addantur in isto Necrologio etiam alij sed charactere ordinario posteriori, quos proinde ut certo ad Saeculum duodecimum pertinentes illuc differemus. alios vide infra Cap. VII. Mr. I.

Dum ista de Confoederatis nostris Scribo, tristis nuntius advenit, Monrium S. Blasij nobis foedere iunctum heri, id est 23. Julij 1768. intra paucas horas penitus exustum fuisse. aedificium erat amplissimum, pulcherrimumq;, et vix ad finem perductum. Preciosa fuere erepta: utensilia omnia concremata. Rmus noster R. P. Placidum ablegavit, qui afflictis solamen et obsequium offerret.

Caput VI.

Caput VI.

Disciplina Sæculi III.tij

Reflorescentem sub Notkero Abbate Disciplinam Monasij nostri hoc Sæculo continuatam, imo adauctam fuisse, dubitandum non est; hoc enim et ex publicis et ex privatis monumentis conjici potest, certe Godechindo teste ad annum 1027. vigebat Disciplina Monastica in Odilone, Guilielmo, Richardo, Helia, Bernardo Augiensi etc. ad finem quidem Sæculi ab Henrico IV. eique adhærentibus valide concussum fuit Monasterium nostrum, maxime postquam strenuus Advocatus noster Rudolphus Rex anno 1080. occubuit: sed velinter persecutiones eo pulchrior constantia enituit, nam eadem hoc tempore Codices de Disciplina à nostratibus descripti ostendunt, eandem iugiter in melius fuisse reformatam. Providit Divina misericordia Sæviente maxime Henrico de viris Zelo plenis, qui Monasticum institutum præcipue in nostris partibus plerisque in Coenobijs sustentarunt. Monasterium Einsidlense præcedenti Sæculo fundatum, mox tantas radices egit, ut palmites Sueviam late extenderet. unde Colonias misit in Petri Domum, in Murense Monasterium ac denique in Hirsaugiense cum B. Friderico primo post restaurationem Abbate circa anno 1069.|| Disciplinam ex integro per omnes ferme germaniæ partes reintegravit, missis successive ex discipulis suis triginta supra centum Abbatibus diversa in Monasteria, ex quibus et nos Ottonem ad initium Sequentis Sæculi obtinuimus. Juri facta primos incolas dedit: Schaffhusio secundos, sed fama atque proventu non minus primos. Hauserat Wilhelmus ex Monasterio Cluniacensi novum Monasticæ observantiæ Spiritum, quem duobus libris ad nostras germaniæ mores accomodavit, qui videri possunt apud P. Hergottum in veteri Disciplina Monastica. Unde non dubitandum, quemadmodum Beatus ille vir in Specialem Societatem nos admisit, ita et reformationis normam nobis communicasse. Id testatur Trithemius sequentibus verbis: "Nomina Monasteriorum ordinis nostri ex Hirsaugia per ipsum B. Wilhelmum Abbatem et suos discipulos post eum vel denuo institutorum, vel ex desolatione reformatorum seriatim exprimere decrevimus, ut plura extitisse, quam centum ostendamus. Primum igitur omnium Caput et principale Monasterium est Hirsaugiense studium maius, quod novum à fundamentis extruxit. Subiungit deinde Trithemius Syllabum sub hoc titulo: Monasteria Nova. Twifalta: S. Gregorij in Hercynia Silva etc. Sequitur alter titulus: Monasteria reformata, inter quæ locum trigesimum primum occupat Rhinaw. Recensentur quoque Scaffhusen, Gegenbach, Schuttera, Ettenheim, utrumque Schwarzach, augia maior,

|| iam ante S. Wilhelmum, qui resignante Friderico ex S. Emerami Ratisbonensi Monasterio postulatus anno 1069

apud Hergott. fol. 273.

Augia maior, Weingarten, ypne, Elchingen, Heremitarum,
Campidonense, Oxenhusen, S. Blasij, Mure, Wiblingen, S. Petri
et Pauli in nigra Silva etc. Finem claudit Trithemius in hu-
-ne modum: Hæc nomina Monasteriorum Ordinis nostri conscripta
Inuenimus, quæ vel à principio fundationis Suæ Monachi Hir-
-saugiensis Cœnobij primi inhabitantes regularem, plantavere
disciplinam, vel antiquitus fundata est, et nimia vetustate,
Sive neglecta institutione deformata, ad regularis observantiæ
tramitem reformarunt.
Constitutiones Hirsaugienses à Cluniacensibus deductas in Monrium
nostrum fuisse illatas, evidentius probant monumenta adhuc ex-
-tantia, Scilicet Manuscripta, quorum aliqua ex ijsdem Constitu-
-tionibus excerpta sunt. Extat quoq; integer liber tertius hoc Sæculo LIV.
descriptus Udalrici Cluniacensis Monachi Sanctitate clari de
Consuetudinibus Cluniacensibus tractans, cui titulus de obedientijs:
nec dubium, quin priores duo libri adfuerint, iniuria temporum
cum plurimis alijs nunc deperditi. Udalricus postmodum in Bris-
-goviam delatus author fuit Monasterioli Cella dicti, primitus quidem
Cluniaco, nunc vero Monasterij S. Petri Subiecti, ut constat ex Chartis
à Schœpflino relatis. Præcipue aliqua ex hoc Manuscripto nro T. V. Hist. Ear: Baad:
notamus, ex quibus Consuetudines Patrum nostrorum desumi poterunt:
reliqua in Dacherio Tom. IV. Spicilegii inquirenda relinquimus.
Itaq; à Carnium esu illo ævo abstinuisse adhuc dum nostrates, aut
certe per istam reformationem abstinentiam fuisse reductam,
constare videtur, Sic enim in prædicto Ms. C. 45. de Fratre subita SU.
infirmitate correpto legitur: // Prior ad horam prandij Infirmario fol. 67.
admonente eum invisit, et Si ad reficiendum consederit, inde eum
tollens ad alios carnis refectionem habentes ducit: facit etiam
carnem apportari, et per manum ipsius porrectam præcipit, ut come-
-dat: ab ea vice absq; baculo, quem famulus inter comedendum prope
eum ponit, nusquam incedit. Similia habentur in Constitutio- apud Hergott.
-nibus Hirsaugiensibus: ubi tamen permittitur usus lardi seu fol. 554.
pinguedinis loco olei: consuetudinis bibendi tempore collationis . . 467.
Sæpius mentio occurrit. Stamineis id est laneis camiseis pro in- . . 473.
-duseis utebantur. . . 424.
Capite 28.in Ms. nostro de vestimentis Sequentia habentur: // fol. 42.
cuilibet Fratri unoquoq; anno datur frocus novus et nova cuculla,
novum pellicium Secundo datur anno: paulo inferius numerantur
Summatim vestimenta: // Duo frocci et duæ cuculle: duo stamineæ,
et duo femoralia; Sacerdotibus ob nocturnam mutationem tria:
duo paria calceorum cum corrigijs suis: unum par vitronum:

duo paria

paria Caligarum: tria pellicea: quinqs paria pedulum. Ad
lectum: Capitale, coopertorium, vel cotum, et stragulatum. cor-
-rigia cervina, in quo pendet cultellus cum vagina, et cum filo
et vagina /: id est acu: / Procus et cuculla de tali sunt panno, et
ambo non magis, quam quinqs solidos valeant, talis monetæ, quæ
plus habet æris quam argenti. ||

fol. 32. Officia Monachorum varia singillatim describuntur, quorū aliqua
iisdem verbis dabimus: || Præcentor et armarius. armarij nomen
obtinuit, eo quod in eius manu solet esse Bibliotheca, quæ et alio
nomine armarium appellatur /. forte quia plerique libri ad chorum
36. pertinebant. / Apocrisarius est, qui custodit Ecclesiæ thesaurum,
41. et quicquid à popularibus ad altaria offertur. Camerarius pecu-
21. -nias de villis recipit. || Specialis ritus habetur de ordinando Priore,
cuius nomen hoc Sæculo loco Præpositi aut Decani invaluit.
Hergott 491. Imo in Constitutionibus Hirsaugiensibus mentio etiam fit Sub-
fol. 499. -prioris. Sub sequenti nomine: || Claustralis Prior vicarius est
Maioris per omnia Prioris: hic est, qui in Claustro iugiter mora-
-tur, et qui præcipue pondus totius ordinis portat: Pergit Codex nr̄
46. in recensendis officijs: || Celerarius eadem benedictione, qua Prior, et
ordinatur et absolvitur: curam gerit de fabis codidie dandis, et non
sine adipe, si est dies, quo licitum est: et de oleribus cōminutis
et coctis: præter hæc in septimana tres dies id est II feria IV. et VI.
pietantiam habemus: alios vero generales et hoc, quod in die Domi-
-nica et V. feria de piscibus: et si non sunt olera, continuatur generale.
Item quotiescunqs XII. fiunt lectiones, generale habemus. In
festis, ut est v. g. Translatio S. Benedicti, utrumqs et generale
et pietantiam habemus: et fabæ septis aut fladonibus mutantur:
in quibus etiam præter panem solitum dari solet una tortula de
ovis farinaqs conspersa: Item similiter in anniversariis. Porro
adeps non datur à septuagesima, et in adventu, nisi in hoc oc-
-currant festa XII. lectionum. Item in brevi notatur sum̄a porcorum et
arietum, qui debentur de obedientiis nostris || etq. ex quibus declarari
possunt, quæ superiori sæculo de Trischingis diximus, eos nimirum,
f. 47. ratione pinguedinis mensæ Fratrum deputatos. Subiungit Codex
noster solatia Cellerarij || etq. Secundus est, qui annonam recipit, quem
et granatorium vocamus: huic quando necessis est tota collecta,
Prior iñotescit, quanti modij de illa et illa obedientia sunt
venturi etc. tertius est Suffraganeus Cellerarij, qui vinū recipit,
et custodit: vindemia consum̄ata ei quoqs indicatur à Priore,
quantas vini carrandas debeat expectare etc. || Sequentibus
capitibus agitur de Ostiario, stabulario, et Eleemosinario: hic
postremus pauperum curam gerit, primus hospitum, stabularius
equorum

equorum. Postremo multis agitur de infirmis et decedenti-
-bus Fratribus, et Suffragiis tam pro his, quam pro aliis, quorum
obitus per brevia, id est per litteras intimantur, peragendis.
verum funeris forma melius exhibetur in alio rituali nostro huius
Sæculi, quam referemus Monrio nostro accomodatam, postquam alia
Scitu dignissima ex eodem descripserimus. Itaque
In Ms. 114. Inter alia præscribitur ritus Novitium Suscipiendi
et admittendi ad Professionem Monasticam. Titulus sic habet: fol. 129.
Incipit ordo ad Clericum faciendum. Ex contextu patet, præcipue
Sermonem esse de faciendo Monacho, cuius tonsura non alia fuit à
clericali: unde post orationem sequitur alia rubrica: Item alia,
Scil. oratio, ad clericum vel Monachum faciendum. Interposita
oratione pergit rubrica: Et inter tondendum dicat has antiphonas:
Tu es Domine qui restitues hæreditatem etc. Deinde sequitur titu-
-lus: oratio ad Capillaturam. pro quo repetendum, quod iam alibi
advertimus, tonsuram duntaxat factam fuisse in Sumo vertice, relictis
in occipite capillis, qui tamen ad certam prominentiam succidebantur.
Subiungitur oratio ad barbam tondendam, quæ tonsio non fiebat no-
-vacula sed forfice abs Abbate, qui hanc Cæremoniam peragebat, facile
applicabili. In Constitutionibus Hirsaugiensibus additur: vestiuntur
absqs cucullas, capellum frocco eorum assuitur, ne notabilis difformi-
-tas appareat. Iuxta Regulam Ss. P. N. Benedicti Novitij nec ton-
-deri, nec Monasticis vestibus indui debebant. Quapropter Capitulare
Aquisgranense de año 817. n. 34. vetat tonderi, aut vestimentis fol. 380.
pristinis imutare Novitium. At vero in ordine Cluniacensi, qui
medio Sæculo undecimo Coepit Sub S. Odone, contarium præcipitur;
Sic enim inter alia habet: Finito capitulo ducit eos prius rasos Ma- Hergott. fol. 165.
-gister Novitiorum in Cameram ad mutandum vestimentum.
In Constitutionibus Hirsaugiensibus vetatur Suscipi ad Novi- 380.
-tiatum, nisi tantum quis barbæ habeat, ut tonderi possit. In Supra
citato Ms. / LIV. f. 30. / nostro c. 15. prohibetur, ne Scholaris puer et Añum 20.mum requirebant.
imberbis facile in Claustrum recipiatur. Porro tonsuram sibi Trit. fol. 97.
mutuo Fratres per vices ante vigilias duodecim circiter Festorum fol. 45.
faciebant.
Ritum Solemnis Professionis Monasticæ prosequitur Rituale nostrum
in hunc modum: Post Evangelium maioris Missæ ordinatio Monac-
-horum est agenda hoc modo: Hic imediate ponitur formula Professio-
-nis, quæ illi, quæ exhibetur in Constitutionibus Hirsaugiensibus f. 443.
Similis est: || Ego Frater N. promitto stabilitatem, et conversionem
morum meorum, et obedientiam secundum Regulam S. Benedicti
coram Deo et Sanctis eius, in hoc Monrio Rhenaugiensi, quod est
constructum in honore S. Mariæ Genitricis Dei, in præsentia Dni
N. Abbatis. || Pergit rubrica: || Hoc postquam singuli legunt, tunc
veniam

veniam. Super manus et pedes genua petentes, i. id est ferme prostrati, hunc versum dicunt: Suscipe me elc. quibus conventus respondet adiungendo gloria Patri. Ipsi Novitij gyrum facientes flexis poplitibus postea prosternunt se adorationem, i. id est, toti prostrati precumbunt. / et Dominus Abbas stans imponit. Kyrie eleison p. Sequuntur preces, i. id est quatuor orationes. / hic surgunt Novitij ab oratione et Dominus Abbas conspergit eos aqua benedicta, et cucullas ita benedicit, i. unica Scilicet oratione. / Item exuendo frocum dicat, ad unumquemqs, induat te p. tunc osculato Abbate vadunt in Chorum, et omnē conventum osculantur. || Et sic finiebatur ritus Professionis Monasticæ. Post

|| ad singulos, exuat te p. Inter induendum cucullam dicat

f. 443. Professionem addunt Constitutiones Hirsaugienses: tribus diebus caput non denudant ingiter Capello, quod alibi Capitium vocatur, coopertum, in cucullis dormiunt, Sed tamen frocco exeunt.

Eodem in Codice, qui specialiter Ritus Rhenaugienses exhibet, habetur

f. 140. modus visitandi infirmum pro extrema unctione impertienda, cuius formam ita describitur: || per istam unctionem et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quicquid peccasti per visum, per auditum, per gustum, per odoratum, per tactum, per incessum, per ardorem libidinis. || Sequuntur tredecim orationes satis prolixæ. Deinde talis rubrica: || Si exitus eius tardior fuerit, agenda est ipso Domno Abbate vel Priore pronuntiante letania hoc modo: || Lytania est amplissima, cui plures inseruntur Sancti in hodiernis Lytanijs omissi. Maiori atq; alternante charactere expressi sunt sequentes: S. Maria, S. Joañes Bapt. S. Petre, S. Paule, S. Blasi, S. Januarij cum Socijs tuis, S. Maurici cum Socijs tuis, S. Gregori, S. Nicolae, S. Benedicte, S. Tintane, S. M. Magdalena, S. Felicitas, S. Cecilia, S. Scholastica. Porro S. Tintanus in altera quoq; Lytania huius Codicis exprimitur.

Folio 154. habentur orationes dicendæ mox, ut defunctus fuerit, additurq; rubrica: || tunc Conventus exiens, ut consideat ante Capellam S. Mariæ, i. Sacellum erat infirmorum, / cantat vesperas pro Defunctis, officiū, et Matutinum, i. id est Nocturnos et Laudes. / Sola hac collecta Sequente p. Inter lavandum, qui sciunt Psalmos, non cessant à Psalmodia, et Sacerdos dicat hanc collectam, Suscipe p. Postquam vestitus defunctus fuerit, turificatur et aqua aspergitur, in feretrum levatur, et portatur usq; ad hostium contra Conventum, qui cum venerit ad finem alicuius psalmi, hoc prior observat, et tabulam percutit tantum semel, / Sæpius in hoc rituali occurrit mentio huius tabulæ portatilis malleolo ligneo percutiendæ. Dimissa statim psalmodia ab omnibus inclinatis dicitur oratio Dominica, et Prior: et ne nos p. Subjungens duas orationes. Tunc conventu præcedente portatur in Ecclesiam, / Seu Sacellum. / S. Mariæ Sub Responsorio, Subvenite p. Ibi defunctus ante altare S. Mariæ sustentatur usquedum pro eo hæc collecta à Priore vel Abbate dicatur: Deus veniæ p.

Relinquebatur

Relinquebatur ibi funus, donec tempus pro Sepultura instaret. Sequitur enim Sequens Rubrica: ll. Rursum imposito feretro responsorium, Ne recorderis p. et pulsatione omnium Signorum iam incoepta portatur in Ecclesiam. Sepulchrum verocum factum fuerit, dicenda est Collecta Super illud: Deus, qui fundasti p. Missa Maiori finita Sacerdos indutus stola et alba accedit ad Feretrum, et armarius accito alio Fratre incipit Kyrie p. ad quod cum omnes Similiter responderint se inclinans, et Sacerdos absqs Salutatione dicit has Collectas etc. Tunc praecedente conventu elevatur corpus: ant: In Paradysum. Sequuntur plures psalmi cum antiph, aliaeqs Caeremoniae, quas longum esset describere. In fine additur rubrica: His ita expletis facta ab omnibus inclinatione ante et retro, et Septem psalmis impositis redit conventus in Chorum etc. Inclinationes illas ante et retro, quae Saepe occurrunt, dicit P. Hergottus, Significare inclinationem corporis, quae contra orientem incipit, et finit contra occidentem.

Cultum S. Tintani hoc Saeculo, Si non ante, caepisse, alibi fuse demonstravimus, ostendimusqs, fuisse probabiliter à Sum̄o Pontifice in numerum Sanctorum relatum. Nec minus veneratio aliorum Patronorum, inter quos occurrunt etiam S. Nicolaus, S. M. Magdalena, SS. Felix et Regula p. insigniter propagatus fuit. In quodam Ms. post Martyrologium Usuardi Saec. duodecimi enumerantur Reliquiae, quae Sine dubio iam praesenti Saeculo in Mon̄rio nostro colebantur. Posterior manus añotavit, eas inclusas fuisse in magno Sarcophago año 1143. qui eas legere velit, iam Saepius descriptas reperiet: Sunt enim ultra centum et decem Sanctorum. Sed miscentur Subinde apocryphae, quae etiam caeteras Suspectas vel dubias reddunt. Tales Sunt de vexillo S. Michaelis, et de altari, quod ipse dedicavit: quae quamvis aliquo Sano Sensu à Mabillonio explicentur, ut et de Pallio S. Michaelis, quo Scilicet altare ipsius tegebatur: omnem tamen explicationem refugit, quod Sequitur: De loco Michaelis, ubi draconem interfecit. Hinc fidem ferme Superant: De Sanguine Dn̄i, de Spinea Corona, de vestimento Dn̄i, de cruce in tribus locis, de vestimento S. Mariae, et de pallio eius, de vestimentis S. Joañis Baptistae, cum ipse tantum Zona pellicea circa lumbos uteretur: de Sanguine S. Stephani Protomartyris, de maña, de paño in quo crucifixus est Dominus, de S. Benedicto, duo dentes de S. Martino etc. Plurima à Richardo Abbate Hierosolyma reduce fuisse relata, fidē faciunt, quae Sequuntur: de terra, in qua natus est Dominus, de buxo, quem Dominus in manu portavit, de Sede, in qua Sedit, quando jejunavit, de Sepulchro Domini: de loco ascensionis, de praesepio Dn̄i, de cera, in quam ignis descendit de coelo in Hierusalem, forte Sabbato Sancto, qua die quotañis id factum fuisse narratur, etc. Sanctorum tamen Patronorum nostrorum Reliquias praesentes fuisse non ideo incredibile redditur: ut S. Alexandri PP. et M. S. Blasij Ep̄i et M. S. Januarij Ep̄i et M. S. Mauricij M. S. Regulae V. et M. S. Silvestri PP. etc. Notantur in margine quaedam Reliquiae manu ferme coaeva, quae eidem Sarcophago postea occlusa fuisse videntur, Scilicet de S. Gordiano, quae per Burchardum Abbatem ex Campidona obtineri poterant: de S. Trutperto: de S. Meginrado M. de S. Pelagio M. de S. Firminio, quae eadem manu ad finem adscribuntur: S. M. Magdalenae, Priscae, Emerentianae, Pelagiae, quae fuit peccatrix, Nicolai, Dionisij, Eustachij Ducis, Faustini, Mathiae ap̄li año 1135. Treviris in Mon̄rio S. Eucharij inventum est: poterant isthinc obtineri Reliquiae, et prioribus Superaddi. Non Sine ratione Sargovagus ille vocatur Magnus, qui non Solum tot, Sed etiam tam magnas Reliquias, utpote integra ossa et costas caperet. Subiungitur his reliquiis prolixa Sequentia de S. Nicolao cum notis antiquissimis. Porro alias Caeremonias, ritus et consuetudines particulares n̄ri Monrij com̄odius mox ad Singula Mss. huius Saeculi añotabimus.

XXXIX. fol. 123.

Trith. in chron. Hirsaug.

Caput VII.

Caput VII.

Manuscripta Sæculi III.tij

1. Ms. XCIII.

Martyrologium perantiquum, quod Rv.mus Calmet Censuit Sæculi X.mi, probabilius tamen ad Sæculum undecimum pertinere videtur. Mancum est in medio et in fine: quibusdam diebus nulli omnino adscribuntur Sancti. Picturæ quorundam Divorum in margine occurrunt. Plurima continet de S. Germano aliisqs Patronis Antisiodorensibus, et particularia quædam de Mon̄rio Fuldensi, forte ex utriusqs Mon̄rij Martyrologiis ||per Bolandianos editis ex toto convenit. Festum S. Tintani manu posteriori ad marginem Sæculo circiter duodecimo adscriptum fuit. Ex quo patet, tunc saltem Mon̄rio n̄ro fuisse præsens. adscribuntur in margine pauci defuncti, qui videntur fuisse Benefactores n̄ri Sæculo duodecimo, sunt autem sequentes:

|| fuit excerptum atqs descriptum, neqs enim cum ullis alijs Martyrologiis

ij. april. Herimañus ⊖.
ij. Maij. Burchardus ⊖.
3. octob. Riheza — ⊖.
5. octob. Sybelin — ⊖.

Richenza forte Kiburgica, filia Arnolfi, hæres Lenzburgica, quæ obiit anno 1139.

Nonnulli æstimarunt, hoc esse illud martyrologium, quod sub nomine Rinoviensis sæpius citatur à Bolandistis. Sed oppido errarunt, ut ex collatione utriusqs evidenter constat. Certum itaque est, illud fuisse aliquando nostrum, sed anno 1623. ab Eberhardo Abbate donatum R. P. Stephano Vito Societatis Jesu, qui monumenta huiusmodi undequaqs præsertim in vicinia nostra collegit. laude dignus Eberhardus, quod Hagiographis com̄unicarit, sed dignior futurus, si saltem copiam retento originali. Videtur scriptum fuisse Sæculo nono, convenitqs cum Martyrologio Hieronymiano. videatur Bollandus in Præfat. ad Tomum primum Januarij fol. 47. Item Præfatio ad Tomum VII. Junij, ubi Solerius, unus ex Bollandi continuatoribus, totum hocce Martyrologium repræsentat impressum. Idem Solerius in præfatione ad suam Usuardinam editionem folio 8. narrat, quomodo ad manus Jesuitarum pervenerit.

fol. 99. Cæterum ad finem Martyrologii nostri adduntur lectiones plures ex SS. Patribus pro officio defunctorum, ex quo patet non semper ex scriptura, aut modo desumptas fuisse.

2. Ms. XXXIX.

Martyrologium Usuardi, et Regula Ss. P. N. Benedicti, utraq; bene Scripta, quamvis ad finem primum huius Saeculi, cum die prima Januarij continentur S. Odilo, cuius cultus circa añū 1070. invaluit. Notat porro Mabillonius Tom. II. Anal: frequenter Martyrologium et S. Regulam simul in uno volumine compacta reperiri propter lectionem Capitularem: quibus addebatur etiam Necrologium, cuius fragmentum huic Codici praefigitur, et subnectitur modus legendi sub hac forma: Obierunt nostra Congregationis Abbates, Fratres, Sorores, Benefactores, et alij familiares nostri. Praefigitur Martyrologio Praefatio Usuardi ad Carolum Regem scilicet Calvum, quae forsan edita non est, saltem in Editione Solerij alias omnium optima non extat. videtur praeterea liquis exemplaribus convenire cum primaevo Usuardi Martyrologio, licet subinde variet, maxime per additiones, quae post Usuardum sunt factae. Festum S. Tintani ad diem 15. Novembris manu primaeva litteris majoribus et rubris hoc modo exhibetur: In Alemañia Scī Tintani Conf. Ex quibus evidenter patet, hunc Codicem à Monacho Rhenoviensi fuisse Scriptum, licet calamo paululum recentiori sequentia addantur: qui Scothis natus cum Suevis collocat artus. Solerius in auctariis ad Martyrologium Usuardi notat, Sancti Tutelaris nostri festum ad hunc diem in Codice Hagenogensi Sequentibus verbis licet corruptis exprimi: In Episcopatu Constantiensi Monasterio Kinaugensi S. Findani Confessoris qui multum Confert Eugenijs. Scribendum fuisset, egenis, et loco Kinaugensi Rinaugensi. addit alterum errorem ipsse Solerius inquiens: Idem est, ni fallor, qui apud Castellanum pridie ponitur. Die 22da Nov. additur octava S. Tintani eadem manu recentiori Saeculi duodecimi, quae etiam adscripsit ad diem 20. Octobris octavam S. Januarij. Festum S. Felicis et Regulae habetur ad diem 11. Septembris. calamo vero posteriori ad diem 28. Junij Dedicatio ad S. Udalricū et ad S. Regulam, quae diversae erant Ecclesiae una quidem die, sed non eodem anno consecratae: de quibus Sequenti Saeculo agetur. die 26. Nov. item posteriori manu additur festum S. Conradi Canonizati añō 1120. ex quo vetustas huius Codicis patet. In fine Martyrologii adiuncta est Epistola Chromatij et Eleodori Episcorum ad S. Hieronymum, et eiusdem responsum circa vitas et Martyrologia Sanctorum, quae notatu dignissima foret, nisi à Baronio probaretur Suppositicia.

Folio 125. Codicis nostri praefigitur Sequens titulus S. Regulae nostrae: In Christi nomine incipit Regula Sanctissimi Benedicti. Sequitur post prologum Syllabus Capitum, deinde hic titulus: Incipit textus Regulae. Capite 61. expirat reliquis à codice abscissis ac deperditis.

3. Ms LVII.

3. Ms. LVII.

Lectiones breves, Capitula, et orationes per annum. Præfixit huic Codici Elenchum Theobaldus Abbas, dum adhuc privatus esset anno 1588. ex quo sequi videtur, plerasq eius tempore adhuc in usu fuisse. Nos pauca ac præcipua notamus.

fol. 1. Preces ad primam et completorium vocantur Maiores, et sunt admodum prolixæ, pro Regibus, Episcopis, Abbatibus, Fratribus et Sororibus etc. Benedictiones item ad lectiones Matutinorum afferuntur quam plurimæ ac diversæ, quæ non amplius sunt in usu. Orationes pro Suffragiis Sanctorum implorandis non minus erant copiosæ, quæ haud dubie secundum ritum Cluniacensium ante altaria recitabantur: ex quibus proinde numerus et nomina altarium antiquissimæ ac primævæ à restauratione Ecclesiæ conjici potest, cum secunda Ecclesia primum sub initium sequentis sæculi fuerit ædificata. Sunt autem sequentes:

1. De S. Cruce.
2. De S. Maria.
3. De S. Michaele.
4. De S. Jo: Baptista.
5. De SS. Petro et Paulo.
6. De SS. Apostolis.
7. De S. Stephano.
8. De SS. Blasio, Januario, et Mauritio.

Quibus postremis, certum est, duos alios primæva manu fuisse simul adscriptos, ita ut horum omnium unum esset altare: Sed hos duos posterior manus erasit, et eorum loco posuit SS. Placidum, Alexandrum, Felicem, et Regulam. Credibile etiam est, SS. Petri et Pauli, ac Sanctorum Apostolorum unum fuisse altare, licet diversa Suffragia ibi recitarentur, prout mox sequuntur orationes de omnibus Sanctis Martyribus simul: deinde de Communi Confessorum, Virginum, ac de omnibus Sanctis: et specialiter de S. P. Benedicto, et de S. Fintano, cuius orationi propitiare additur etiam altera: Misericordiam tuam Domine nobisquæsumus, interveniente B. Fintano Confessore tuo clementer impende, et nobis peccatoribus ipsius propitiare Suffragiis. Ad finem Codicis assignantur varij et prolixi Psalmi, nempe Graduales, Familiares, Sricenarij, a Prostratis dicendi pro tribulatione, pro negligentia corporis Christi etc.

4. Ms. LXXIV. 2.

Continet quatuor partes diversas, quarum prima est Calendarium Rhenoviense circa medietatem Sæculi undecimi exaratum, cui additur insigne Necrologium sub Diemaro Abbate Scriptum, de quo plura Superius. Secunda pars habet Capitula, Orationes, lamentationes &c. Scriptas Sæculo duodecimo. Tertia pars est quoddam Chori Directorium affine em Sæculi undecimi exaratum. Quarta exhibet orationes Sæculo duodecimo adscriptas.

In Calendario sequentia notatu digna occurrunt. Natalis S. Blasij, Mauritij, Januarij, Findani, litteris maiusculis manu primæva exaratis exprimitur. Item S. Benedicti abbatis, et S. Udalrici. Abetus vigilia SS. Philippi et Jacobi, et die 21. Sept. Conceptio S. Joannis Baptistæ. Octava S. Januarij et S. Fintani, cum huius vigilia, item festum S. Conradi, manu Sæculi duodecimi adscripta sunt. Die 13. Decembris notatur Dedicatio Ecclesiæ S. Leonardi Gemunden manu posteriori: quæ etiam eadem die occurrit in Ms. 83. In præsenti Calendario occurrit Pater Arnoldi Wasserfelz Gemunden, unde sequitur, Ecclesiam ibi sitam pertinuisse ad Monasterium, et forte ab eodem Arnolde aut Patre eius Monacho fuisse incorporatum, maxime cum alia bona tradiderit in Wilaco in pago Turigouue sub Ottone Abbate, scilicet in Bülach, fait fontaine nobilis charta 119. Dominus in Wasserfelz et in Gamuodingen, cum etiam alias possessiones habuerit in pago Barræ nempe Podilishurin. occurrit de hoc Sermo sequenti Sæculo. Folio 18. habetur Sequentia de S. Fintano: Eia nunc Secij &c. et folio 20. antiphona prolixa: Laude &c. Sed manu Sæculi duodecimi adiuncta.

Directorium licet ab initio pro choro Rhenoviensi Scriptum non fuerit, dubitandum tamen non est, plerasque Cæremonias Rhenojj abrogatas fuisse, cum non frustra in Monasterium illatum, atque ex eo aliud directorium pro choro nostro sequenti Sæculo descriptum fuerit. aliqua interim hic notamus:

Psalmi prostrati, id est Pœnitentiales iam dicebantur in quadragesima. Forma cooperiebantur in festis, id est Sedilia tapetibus. antiphone O. ante Nativitatem Dñi habentur numero undecim, quod plane inauditum. In festo S. Innocentium sequens rubrica legitur: ad Capitulum legitur de Regula, Silentium in Claustro observatur. In vigilia Epiphaniæ notatur: In hac die semel reficientes ab adipe tantum abstinemus. De translatione festorum sequens occurrit mirabilis rubrica: Festa S. Benedicti et annuntiationis si venerint in Hebdomadam Sanctam octava die priusce celebranda, et anticipanda sunt. In præcipuis festis assignatur Processio et circumgestatio Sacrarum Reliquiarum. In festo S. Xisti præter benedictionem novarum uvarum, præcipitur benedictio Novellæ Fabæ, Novelli Panis, et Musti, Suis temporibus in refectorio post inchoatam et interruptam lectionem mensalem à Sacerdote in mensa principali impertienda.

S. Ms. CXIV.

Rituale continens Cæremonias Baptizandi, Confirmandi, Professionē religiosam emittendi, inungendi, Sepeliendi etc. Scriptus est Codex pro Monrio nō Rhenoviensi à quodam Monacho nostrate, adeoque plurimum æstimandus: Character magnus et nitidus. Calm et retulit ad Sæculum decimum, alij melius ad undecimum: mihi à diuitiū Sequentis referendus videtur, ob Sanctos Conradum et Nicolaum
" litteris maiusculis lytaniis insertos, et quidem manu prima, vaslicet inæqualitas pergameni aliquam diversitatem præseferre videatur: porro cultus S. Nicolai post annum 1127. invaluit, cum eius Sacrum corpus Barium translatum fuit iuxta Compilationem chronologicam apud Pistorium. Parum tamen „inter est, nos pauca, quæ pronotitia historica facere possunt, annotamus.

fol. 8. Benedictiones, quæ cum aspersione aquæ benedictæ fieri consueverunt, diversa indicant ædificia, nimirum Dormitorium, Refectorium, coquinam, Cellarium, Sacrarium, Chorum, Calefactorium seu caminatam; Sensus enim orationis id perhibet, licet titulus sit fere deletus: denique ad S. Mariam, cui Sacellum infirmorum consecratum
37. erat à proprio Sacellano quondam provisum. Ex rita Baptizandi colligitur, morem adhuc fuisse, plures simul in Sabbatis Paschæ et Pentecosten Baptizandi, adeoque extra casum necessitatis Baptis-
50. -mum infantium eousque dilatum fuisse. Evangelium præcipitur à Diacono legendum. Baptismus ipse fit per trinam immersionem. additur Sequens rubrica: antequam lactetur infans, vel quicquam gustet, corpore et Sanguine Domini Cōmunicet eum Sacerdos ita dicens: In principio erat verbum p. Ordo confirmandi immediate interpositus Baptismo satis indicat, Infantes Baptizatos statim fuisse confirmatos, si nempe adesset Pontifex, qui in præsenti exprimitur.
78. Subiungitur ordo Baptizandi infirmum, qui licet brevis sit, præmittitur tamen brevissima benedictio aquæ. In præconio Paschali
81. iam omittuntur illa verba in Superiorum Sæculorum codicibus expressa: O certe necessarium p. et o felix culpa. Expresso Papa non fit mentio Antistitis, denique additur: et gloriosissimo Rege nostro N. cunctoque exercitu Christianorum. Referuntur variæ benedictiones
87. Scilicet agni, Casei, Ovorum, panis, vini, putei, domus, Segetum, vinearum, hortei, novarum frugum p. Specialiter vero notanda est
98? prolixa benedictio Salis et aquæ ultra viginti folia explens, ad diversas hominum utilitates, et ad omnia valde necessaria, et ma-
123. -xime proposite animalium, additur benedictio super fustes et capsellam iter agentium, id est super baculum et peram peregrinantium ad limina Apostolorum, quæ Specialis est, nec cum Cōmuni conveniens. Sequitur ritus professionis monasticæ, et visitandi infirmum, quos Superiori Capite descripsimus.

S. Ms.

6. Ms. LIV.

Udalrici cluniacensis de consuetudinibus cluniacensibus liber tertius, tractans de obedientiis, seu diversis Monachorum officijs: ex quo capite praecedenti plura excerpta dedimus. Scriptus fuit subsinem huius Saeculi, adeoque paulo postquam ipse auctor hos libros S. Wilhelmo nuncupatos exaraverat. Nec dubium, quin reliqui duo libri adfuerint, modo deperditi.

7. Ms. CIII.

Duo diversa continet Manuscripta, utraque Saeculi praesentis, sed posterius characterem antiquiorem permixtis distongis refert, et tanto pluris aestimandum, licet duntaxat officium S. Tintani, scilicet hymnos, antiphonas, et responsoria, et ab initio hymnum de S. Blasio exhibeat. Hoc officium per partes retulimus in comentario in vitam S. Tintani: notas musicales habet antiquissimas. demonstrat evidenter, hoc Saeculo solemnissime hoc festum fuisse celebratum. Hymnus de S. Blasio continet stropham memoratu dignissimam, quae praesentiam Sacrarum Reliquiarum dilucide indicat in hunc modum:

Gaudeas tandem retinens Patronum,
Blasio multum decorata Sancto,
Compta thesauri pretio iucundi
Augia Rheni.

Ex quo patet, ab initio hunc hymnum Rhenoviji fuisse compositum, ac deinde San-Blasianis comunicatum, omissa illa stropha, quae Augiae Rheni mentionem faciebat.

Additur huic hymno coaevis litteris donatio Sigemari, quae Cellam albam, id est S. Blasij Monasterij contulerat; eademque donatio ad verbum descripta exhibetur folio praecedenti, quod ad alind volumen pertinebat; nam licet illa pars Codicis in fronte fuerit compacta, constat tamen recentiorem esse, et ex posteriori descriptam, cum quasdam particulas lineis eadem manu insertas, in ordine linearum exhibeat. Quid sibi velit haec iterata huius donationis hoc Saeculo inculcatio, ne latet: nisi credere velimus, hoc factum fuisse ex dolore amissae Cellae albae, ne scilicet posteri ignorarent, cum memoria adhuc recens esset, S. Blasij Monasterium iam valde succrescens, subiectum olim fuisse Rhenaugiae. Certum interim est has copias ex ipso authentico fuisse descriptas, et non ex chartulario, quod primum circa medium sequentis Saeculi compilatum fuit.

Prior pars huius Codicis exhibet Epistolam S. Hieronymi ad Paulam et Eustochium de assumptione B. V. Mariae: ex qua notantur octo lectiones in eodem festo recitandae. Item octo aliae in festo Nativitatis eiusdem gloriosae virginis. Dubitat quidem Erasmus, an haec Epistola

sit partus

Sit partus genuinus S. Hieronymi: Farvenses vero et Cluniacenses adeo eam æstimabant, ut omnes lectiones etiam tertij nocturni omisso Evangelio in hoc festo ex ea inaudita exemplo legerint.

8. Ms. LXXIII.

Continet duo itineraria, et in fine fragmentum aliquod expositoris in libros Regum. Itinerarium primum in loca Sancta est Arnulfi Episcopi galli, quod composuit S. Adamnanus abbas Hyensis, auctor vitæ S. Columbæ, quæ in Bibliotheca Kasshusiana Sæculo octavo manuscripta asservatur, et nuper Rhenovij descripta fuit. Porro hoc itinerarium scripsit Reginbertus Monachus Augiæ Divitis sub initium huius Sæculi, cui præfixit Prologum et quosdam versus, item quosdam alios versus ad finem.
Itinerarium Secundum, quod dicitur S. Antonini, eo quod mentio illius ab initio fiat, opus est nullius fidei, nullius prorsus nisi antiquitatis precij. videtur compositum ab aliquo Placentino. Impressum fuit à Bolandistis ad initium Tomi II. mensis Maij. Frustra igitur putavere nonnulli auctorem huius fabulosæ descriptionis plenæ solœcismis esse Monachum Rhenaugiensem. Possibile tamen est, sub Richardo nostro abbate Hierosolymam peregrino fuisse descriptum, et Rhenaugiæ illatum, neque enim character illius ætatem longius fugere mihi videtur.

9. Ms. LXXXII.

Breviarium continens hymnos, cantica, lectiones, id est capitula, et orationes per annum sine psalmis. A. R. P. Basilius Subprior nr. in nove, quem format Super Manuscripta Commentario, demonstravit, scriptum fuisse pro Monasterio Farvensi, nec iuniorem esse Sæculo undecimo: neque tamen senior esse potest, cum mentionem Conversorum faciat. Quomodo Rhenaugiam venerit, non constat, Sæculo subsequenti iam fuisse præsentem, prodit Hymnus de S. Fintano illius ætatis manu præfixus. Inferri posse videtur, Monachos nostros cum reformatis Monasterijs consuetudinem habuisse. certe Farvensis disciplina latius tunc propagata fuit.
Cæterum continentur in præsenti Codice hymni quam plures non facile alibi inveniendi: orationes etiam pro eodem festo plures in diversis horis recitandæ. Adiungitur notabilis ordo providendi Infirmum Fratrem, Commendationis animæ et Sepulturæ.

10. Ms. LXXXVIII.

Continet tres partes discrepantes, omnes tamen hoc Sæculo Scriptas, sed non pertinentes ad Monasterium nostrum. Prima exhibet Calendarium in principio et in fine mancum. die 4. octobris notatur Dedicatio huius Ecclesiæ, procul dubio Lucernensis, ubi adhuc dum post festum S. Leodegarij Solemnis Dedicatio celebratur, nam et festum eiusdem Sancti, et S. Mauritij cum vigilia, Patronorū

Patronorum illius Ecclesiæ, distincto colore notatur. Quædam anniversaria subinde inscripta occurrunt. Pars altera continet antiphonarium notis antiquissimis superimpositis nempe introitus, gradualia, et cætera huiusmodi ad S. Missæ Sacrificium pertinentia. Tertia denique pars habet orationes Missales. In festo S. Benedicti duplex assignatur Missa, una cum orationibus modernis, altera de Comuni Abbatum.

11. Ms. XX.

Lectionarium Matutinale pergamenum pulchro et magno charactere à Rhenoviensi Monacho Sæculo undecimo conscriptum, continens lectiones de tempore et Sanctis ab Adventu usque ad Pentecosten. Lectiones sunt prolixiores modernis, et octo priores ex Scriptura desumptæ, sicut historiæ de Sanctis omissa Scriptura in octo lectiones distribuuntur. In tertio tamen nocturno semper sunt quatuor Lectiones de homilia Evangelij. In Paschate et infra octavas more Canonicorum, ut vocant, assignantur tantum tres lectiones. Historiæ de Sanctis pleræque sunt à Bolandistis editæ, subinde tamen in aliquibus discrepantes, aut omnino diversæ. Huic Codici præfixa est pagina, in qua cum notis antiquis habetur festum SS. Reliquiarum: Oratio quoque habet plures notas musicales; ex quo sequitur, fuisse pluribus inflexionibus et protractis sillabis decantatam.

12. Ms. XVIII.

Est pars æstivalis eiusdem Lectionarij, continens lectiones à Pentecosten usque ad Adventum; Veteres enim Breviarium in duas tantum partes dividebant. Folio 333. habentur illæ lectiones de vita S. Fintani, in quas comentarium in præsentem historiam conscripsimus; cæteris enim sunt antiquiores, et Sæculo undecimo exaratæ, divisæ more solito in octo partes. Sub finem folio 605. habentur aliæ octo lectiones quæ complectuntur postrema facta vitæ eiusdem S. Fintani: Sed characterem præferunt Sæculi duodecimi, aut decimi tertij, et hæ probabiliter in octava, quæ tunc primum fuit instituta, legebantur.

Folio 217. festum S. P. Benedicti in Julio vocatur comemorationis et non translationis, Folio 282. habentur Cæremoniæ in Nocte Resurrectionis Dñi haberi solitæ: dum nimirum septem Monachi exeuntes de Choro Historiam Evangelicam ad vivum exhibebant. unus Diaconus alba dalmatica indutus personam Angeli referebat: tres in cappis humeralibus cooperti Mulierum officio fungebantur: Christus Dñus Casulam albam gestabat, Reliqui duo cappis amicti Apostolos Petrum et Joannem repræsentabant.

tabant. cantabantur versus et responsoria ex Evangelio; ibant ad Sepulchrum, redibant ad Chorum, qui pariter suas subinde adjungebat voces. Tandem multis interpositis cæremonijs cantor imponebat Hymnum Te Deum Laudamus, et populus benedicebatur à custode. Quæ sane cæremoniæ numerosum Conventum exigebant. Folio 563. habentur posteriori manu de S. Catharina Lectiones propriæ cum hymno et Sequentia: item Sequentia de S. Nicolao.

N. 3. Ms. XXXVII.

Libri 15. S. Augustini de SS. Trinitate. Codex est integer solicite scriptus, cui præmittitur longus et exactus index omnium capitum totius operis.

14. Ms. LXIX.

S. Augustini Libri quatuor de doctrina christiana, integre ac perbelle scriptus, ac notis marginalibus uberioribus à coævo Scriptore instructi. cum editione Patrum Congregationis S. Mauri ita convenit iste Codex, ut nullus alius melius. Inmultis tamen adhuc discrepat: et sunt quædam, quæ eruditi illi Patres in alijs Manuscriptis non legerunt. adscripsit hæc R. P. Subprior Basilius in suis notis.

15. Ms. XXVII

Rudolfi Monachi et Presbyteri Rhenaugiensis patria Tigurini Explanatio Psalmorum, et nonnullorum canticorum. Opus magnū et spissum, pulcherrime ego Scriptum, inter præcipua Musæi nostri Manuscripta facile numerandum, quod non solum Monachus Coenobij nostri scripsit, sed etiam eruditissime composuit, et hinc demonstravit, doctos viros inter nostros illo ævo non defuisse. adjecta quædam in margine eadem manu prima ava probant ab authore ipso Scriptum fuisse Codicem. Cæterum ex Charactere ipso constat, falsam esse illorum opinionem, qui hactenus senserunt, opus ad scribendum esse Rudolfo de Radegg, qui cum authore nostro nihil præter nomen cōmune habet, cognomina siquidem seculo undecimo nondū passim in usu erant. Radeggius attestantibus chartis seculo primum decimo quarto vixit, Patria Rhenaugiensis, non Tigurensis erat, neque Monachus ullibi dicitur, sed Magister Scholarum, et quidem in Eremo Domum cum Pomario Rhenaugiæ donavit, non calicē aureum, quod qui alterutrius donationem scripserunt, silentio præterire non potuissent: Denique Poeta celebratur à Logi pontio, non inter-

pres scrip-

-pres Scripturarum. Verum authoris nostri præclaras dotes manus coæva nobis Codici ipsi inscriptas reliquit, quod paulo post mortem ipsius fecisse videtur; ex quibus patet, eundem inter Benefactores quoqs nostros esse collocandum. Nullus occurrit Rudolfus Presbyter inter Monachos nostros adscriptus. Necrologiis n. 83. et 74. Est tamen aliquis notatus in Ms. 39. qui forte hic ipse Rudolfus noster est. Notavimus etiam priorum Codicum Inscriptiones multum excedere Sæculi undecimi medietatem. Verum hic ipse Codex abunde supplet in hac parte cuiusqs catalogi defectū. Superest ut adscribamus, de quibus mentionem fecimus, versus, in quibus veluti in compendio vitam ac dotes authoris perspicere licebit:

Codicis est huius Rudolfus Presbyter auc
Divini cultus bonus atque fidelis adauc } tor
Turegi natus generoso germine pri
quina quinqueñia tetra tetreñia vixit ibi } dem
Post opibus, patria, notis sprotis et ami
Et Monachus factus ad claustra Dei genitri } cis
Quæ propriis rebus, sum̄oque labore para
usibus Ecclesiæ pietate sua com̄oda } vit
Scilicet has glossas stili fulgore niten
Ysidorum, Rabanum quoqs Pateriumqs decen } tes
Et geminos calices, quorum prior aureus ex
Alter ab argento spectacula lucida præ } stat
Hocque sibi Fratres pactum super his tribueb
Hæc ut ab Ecclesia nulla ratione reced } ant
Id sperans lucri sibi promeritis munera
Post obitum sacra Fratrum prece posse iuva } ri
Vos ergo Fratres mutuæ date ius pieta
Solvite commissum, precibusque iuvate bea } tis

16. Ms. XCI.

Liber Hymnorum, Lectionum brevium, et Responsoriorum pro choro inserviens. Multos continet Hymnos proprios in festis particularibus, quos alibi haud facile invenies. licet character prima fronte ætatem superiorem intuenti ostendat, si tamen rite examinetur, ad Sæculum undecimum pertinere dignoscitur: imo hymnus de S. Nicolao folio 33. descriptus, ad finem huius Sæculi Codicem reijcere videtur; cum Sancti illius corpus primum anno 1087. in apuliam seu magnam græciam translatum fuerit. Credibile est ad Monr̄ium augiæ Divitis pertinuisse, cuius fit mentio in hymno de S. Marco in hunc modum: Cuius sacratis artubus salutis auctor omnibus Christus moderno tempore compsit solum germaniæ: lætare felix augia honore tanto prædita etc.

17. Ms. LXV.

17. Ms. LXV.

Antiphonarium cum Responsoriis prolixis dispositum iuxta ritum Romanum seu Gregorianum. Ad Ecclesiam Soledorensem olim pertinuisse festa propria S. Ursi et Victoris, S. Mauritij et Sociorum probant. totum notis antiquis Signatum est, et obantiquitatem suam haud Spernendum. Forsan per Rv.mu Udalricum Hochillius Ecclesiæ aliquando archipresbyterum ad nos devenit, mancum tamen in principio et fine.

18. Ms. XCVII.

Graduale: Item Hymni et Canticа cum notis antiquissimis. Codex est Singularis nota dignus, ob Specialia, quæ continet à nostris moribus diversa. Nam tropos prolixos Missis anteponit, paraphrases quasdã exhibentes. Deinde ad Kirie eleison, et gloria in excelsis versiculos plurimos intermiscet, v.g. Kyrie leyson, Pater infantium. Christe leyson, Imago genitoris. s. folio 98. habetur Symbolum apostolorum græce, sed latinis characteribus Scriptum. Post Missam de Dedicatione fol. 37. adduntur quædam antiphonæ Disciplinam Spectantes: Monasterium istud circumda Domine... Sit in eo Sanctitas, Castitas, Spiritualis Disciplina, obedientia etc. à folio 127. incipit liber Hymnorum, quorum multi Speciales Sunt, nec alibi facile obvij. usibus Monrij nri inservisse, prodit antiphona de S. Tintano à progenie. fol. 200. manu Serme coæva adscripta ad finem Subjiciuntur tres benedictiones ensis seu gladij.

19. Ms. CVIII.

Divi Augustini libri duo de Sermone Domini in monte, eiusque liber de quinq hæresibus. Præmittitur elenchus Evangeliorum, qui in editis non reperitur. Codex est integer, character initiantis Seculi undecimi pulchre Scriptus. folio 150. additur manu Sæculi undecimi Interpretatio Theotisca quorundam nominum Subtali titulo: De volatilibus: Aquila, aro: Capus, Falcko: accipiter, habuch. Sir, Sparenuare: Milvus, wiho: vultur, gir: Merops, grunspecht: grus, girinuch p. folio 189. Subiungitur quædam Epistola cuiusdam A. ad quemdam G. cui miserat præcedentem librum de quinque Hæresibus. Missa fuit Bernardo Pezio anno 1729. verum in eius operibus non reperitur.

20. Ms.

20. Ms. CXXXII.

Prima pars huius Codicis continet offertoria cum notis superpositis. folio 113. exhibetur hymnus angelicus graci idiomatis, latinis tamen characteribus scriptus; post Dñe fili unigenite Iesu christe, adduntur verba: He agyon pneuma, id est Sanctus Spiritus. Ex quo patet, eundem hymnum utroqs idiomate olim à Monachis nostris fuisse inter Missarum Solemnia decantatum, veluti notavit Calmetus in Itinerario Helvetico pag. 83. Sequuntur à folio 114. plurimæ Sequentiæ, quarum notæ non inter lineas, sed ad marginem adscriptæ sunt. Sequentia de S. Fintano, aliæqs satis demonstrant, fuisse à Rhenaugiensi Monacho Codicem exaratum: quin imo authorem Sequentiæ de S. Januario fol. 120. Rhenaugiensem predit eius initium: Pangat ymnum Renaugiensis insula Martyrum plena etc. In Letanijs pro Rogationibus habentur plures invocationes pro Summo Pontifice, Imperatore, Episcopo, et Abbate p. Cæterum iste Codex tam a principio quam in fine est mancus. mutilis.

21. Ms. CXXXIX.

Ordo ad frigidam aquam, et caldariam, et ad ferrum, et ad vomeres, per quæ nempe olim probabantur homines de crimine suspecti. Similem ordinem, non tamen per omnia cum isto convenientem ex Ms. Wossofontano edidit clarissimus P. Pezius Tom. II. anecdot. pag. 35. de qua re videatur eiusdem Dissertatio Isagogica Num. XII. pag. XLVIII. et Seq. In præsenti Codice à fol. 23. adduntur aliæ diversæ benedictiones: interquas præcipue notanda est illa super vasa in antiquis locis reperta, ut nimirum arte fabricata gentilium ab omni mundentur immunditia, et Fidelium usibus inserviant. à folio 28. additur probatio per panem et Caseum, ex quo sumi debebat dimidia untia, ut si quis furtum fecisset, non posset deglutire, sed faucibus constrictis, inflato ore, cum spuma, dolore et gemitibus, delictum prodere cogeretur. Libellus porro iste tam in principio quam in fine est mancus.

22. Ms. CXLIX.

Libellus de octo partibus orationis, seu Regulæ gramatices, scriptus ad finem præsentis Seculi. videtur confectus ad normam illius, qui J. I. Ven. Bedæ sub simili titulo. Saltem ex eo constat, Scholas Monrio nostro nunquam defuisse.

23. Ms. XLVIII.

S. Gregorij Papæ quatuor ultimi libri in Job, scilicet à trigesimo secundo usqs ad trigesimum quintum. Codex est sanus et integer atqs nitide descriptus. Iisdem præcedentes libri plures eiusdem operis in alijs Mss. nostris continentur: nam Sub Num. 13.

habentur

habentur à primo usqs ad decimum sextum: item num. 87. priores quings libri: item Num 38. libri sequentes usqs ad decimum: Intermedii tamen libri à decimo sexto usqs ad trigesimum secundum desiderantur.

24. Ms. LXXXVII.

Eiusdem S. Gregorij Papæ libri quings priores Moralium in Job mox citati, manu non minus nitida descripti: nec quicquam deest Codici à capite ad calcem integro et sano, promissa dedicatione ad Leandrum Episcopum Hispalensem.

25. Ms. CXXVI.

M. Tullii Ciceronis Cato Maior, seu liber de Senectute. totus est notis eruditis interlinearibus et Maginalibus refertus, et ad calcem quadam dilucidatione auctus, adeoque eo pluris estimandus.

91a

Christi XII.
Caput I.
Benefactores.

Plures sub initium huius seculi se offerunt Monij nostri Benefactores, forte quod diligentius adnotati fuerint à Scriptore chartularij, qui hoc eodem tempore vixit: Sunt autem sequentes:

Friderun — — — dedit — — — Eggingen.
Bertoldus de Flacho — — — — — ostrolvingen.
Landfridus de gisingen — — — — — Tollilshusin.
Arnoldus de guotmoutingen — — — — Willacum.
Bernardus de griesheim — — — — — Griesheim. Riuthi Spreitenbach
Liutholdus de wizinburg — — — — wizinburg. wizwila. Arcinga. Rödelingen. Bockperch.

Friderun cum manu filii sui Marquardi donavit Monrio, quod dicitur Rinaugia, totum prædium, quod in villa Eggingen, quæ sita est in pago prope Ulmam, hereditario iure hactenus habuit, villa Eggingen modo aliis characteribus scribitur, scilicet Eckingen, quod duabus horis distat ulma versus Echingam. Prædium subamplioni significatione, prout in donatione S. Henrici advertimus, accipiendum esse, colligitur ex adiunctis, nempe tam manci pus utriusque sexus, quam pratis, pascuis, agris, molendinis etc. tum etiam ex addita conditione, ut nimirum tam ipsa Benefactrix, quam eius filius Marquardus, quam etiam filia Ita in eodem Monrio præbendas et mansiones secundum morem et consuetudinem Caterorum ibi manentium deinceps habeant. quod dicitur secundum morem Caterorum, evidenter probat, plures eiusmodi Mansionarios Monrio tunc adhabitasse.

Friderun viduam Marquardi fuisse, ipsa testatur dum ait: Pro XLII.
remedio dilecti animæ Mariti mei Marquardi. Ex nobili quoque prosapia ortam, non dubito, quandoquidem Comitem Gerungum de Pölingen testem suæ donationis adhibuit: esse vero vocandam Comitissam, prout fecerunt Maiores nostri, vehementer subsisto, cum non ita expeditum sit, ad fœminas eum titulum illo iam ævo fuisse extensum, aut ita passim familiis adscriptum, levius videtur, quod non nemo autumat, Friderun fuisse illam, quæ in libro Fratrum conscriptorum S. Gallensi Roberti Regis

Gallorum

Gallorum nomini subiungitur; quasi vero non plures Friderun illo tempore extiterint, quarum plures tum Sorores tum Laicæ in Necrologiis nostris occurrunt. Hæc probabiliter illa est, quæ sub Diemaro abbate notata fuit obiisse die 24. Januarij. Eius filia ita adscribitur ad diem 7. Februarij in utroqs Mss. tam 74. quam 83. Nisi Soror effecta est, quæ sub Ottone vixit, teste Catalogo S. Gallensi, cuius tamen obitus non notatur in Necrologiis nostris, quod supervixerit Scriptores, atqs Diemarum abbatem. Marquardus filius procul dubio Monachus fuit effectus, et ab eodem Necrologii Scriptore notatus ad diem 17. Julij obiisse. Credamus igitur, Friderun fuisse nobilem Suevam, non vero ex Gallia oriundam, quæ alia bona, nisi in meditullio Sueviæ, non videtur possedisse.

Data est hæc charta in pago Hegowe apud Ramisheim, id est Ramsen, in Comitatu Ödalrici Comitis de Ramesberch, ipso præsente, regnante Domino IIII. Henrico Rege sub cuius nomine intelligi Henricum V. evidenter ex eo constat, quia Gerungus de Etölingen occurrit in alia quoqs charta n. 47. quæ data est sub Ottone abbate, cuius regimen sub regimine Henrici V. includitur. Nisi credere malis, eam datam fuisse imediate ante vel post Ottonem abbatia vacante, cum in charta nullius abbatis nomen exprimatur, sed simpliciter dicatur: ut Mon̄rij rectores et Fratres deinceps habeant facultatem etc. Certum est, hasce chartas, ut notavit P. Geroldus, non fuisse ordine chronologico descriptas, cum charta 34.ta memoretur Diemar abbas, et in sequentibus pluribus abbas Otto. Similiter Henricus perpetuo Rex dicitur, nunquam Imperator, et plerumqs quartus, subinde quintus.

Charta hæc com̄ode collocari potest ad an̄um 1105.

Bertoldus de Flacho cum manu Fratrum suorum Rödolphi et Liutoldi tradidit ad Mon̄rium S. Dei genitricis in Rinowa omnem hæreditatem suam, quam habuit in Ostrolvingen. conditionem addidit, ut deinceps mansionem suam, sicut quilibet Monachus ibidem habeat. Ex quo sequitur, eum factum fuisse Monachum, et alterutrum illorum esse, qui inscribuntur Necrologio Ms. 74. 2. ad diem 14. Martij, vel 12. aprilis. Quod vero in Catalogo Conventus Ottoniani S. Gallensi non exprimatur, ratio est, quod primum post com̄unicatum illum Catalogorum Mon̄rio nostro associatus fuerit. Cæterum sub Ottone contigisse hanc donationem exprimitur sequentibus verbis: In ius et proprietatem prædicti abbatis Ottonis et Monachorum, et in perpetuum eorum successoribus transeat. Subiungitur: actum Renaugia coram multis testibus, Rege Henrico IIII. seu verius quinto.

Landfridus de Gisingen tradidit hæreditatem suam, quam habuit in Podilshusin, et situm est oppidum in pago, quod Bara dicitur ‡ ea ratione

‡ iuxta Danubium ad Mon̄rium quod Rinowa dicitur,

caratione, ut mansionem suam in prædicto Monasterio sicut quilibet Monachus habeat. cum igitur chartaista præcedenti conformis sit, idem iudicium de utraq; formandum. Quia vero Landfrid etium deest in Ms. 74. signum est, cum supervixisse scriptorem illius Nebrologij. Distinguendus est porro vir iste nobilis de Gisingen ab alio Landfrido Comite, qui iam Sæculo nono inter Benefactores nostros recensetur. ad finem chartæ additur: actum in ipso Monrio Dño Ottone Abbate præsidente, et Dño Henrico IIII. Rege regnante. Fodilshusen hactenus in mappis Geographicis invenire haud potui, licet non tantum villa sed oppidum in Pago Baræ in præsenti charta nominetur. Notat P. Reñer inveniri in libro feudali fol. 5. et 25. quapropter mirum non est, amissū fuisse, primo enim in feudum dabantur eiusmodi bona, postea non requisita investitura omnino amittebantur.

Arnoldus de guotmuotingen dat hæreditatem suam, quam habuit in Fodilshusin, et höbam unam in uillaco in pago Zurigowe. Gutmatingen haud procul à Randegg: illud prius intelligendum esse, sudet pagus Baræ, cui inerat Fodilshusin, cum econtra illud alterum in pago Hegowe reperiatur. Willacum illud esse, quod modo Bülach nuncupatur, extra dubium est. adiecit porro Arnoldus conditionem, ut post obitum eius ex prædicta höba in anniversario suo Fratribus servitium detur, id est, Mensa solito melius instruatur. Hic prima vice occurrit mentio anniversarij in chartis nostris. obiisse creditur die 14. Martij. Benefactor iste, uti notatur in Ms. 74. 2. Arnoldus L. id est laicus. Data est charta sub Ottone abbate, et Henrico Rege, qui iam vocatur quintus. Porro hæc ultima charta est à chartularij Scriptore exarata: qui utiq; laudem meretur amplissimam obtam nitidam Monumentorum descriptionem, videturq; haud diu Abbatem Ottonem supervixisse. ut autem in ultimis chartis omnem fidem meretur, utpote ipso vivente, quin et presente factis, ita ordinem in istis non curavit observare, quem in præcedentibus melius curaverat.

Bernardus de griesheim tradidit ad Monrium Rinowa, quidquid hæreditario iure in prædicta villa possedit: et in Riuthi höbam unam, quæ ambæ sitæ sunt in pago Cleggowe: et iam höbam unam in villa nomine Spreitenbach, quæ sita est in pago Zurichgöve, et omnia ad ea pertinentia, id est, Ecclesiasticam donationem in griezheim, et eius legitimam advocatiam cum cunctis etc. ea ratione, ut deinceps in eodem Monrio necessaria, sicut quilibet Monachus habeam, et prædicti loci Abbas Otto et Monachi et eorum Successores potestatem habeant ex ipsis rebus faciendi, quidquid ipsis visum fuerit etc. actum in præfato Monrio coram multitudine populi, et Liutholdo eiusdem Ecclesiæ Advocato, et Not. Kero fratre eius de wizinburc, et Gerungo et Fratre eius Liutholdo de stöfingen, cæterisq; quam plurimis idoneis testibus, regnante Dño Henrico IV.

Henricum IIII. Certum igitur est, sub Ottonem Abbate et Henrico V. factam fuisse hanc donationem: Sed non minus certum est, id contigisse extremo eorum regiminis anno, cum in Diplomate Lotharij dato año 1125. dicatur: hanc donationem nuper fuisse factam.

Sed quoniam Specialis ista Regia huius donationis confirmatio ostendit, eam maioris momenti fuisse, iuvat ipsa verba Diplomatis attexere. Sic igitur habet: || Præterea idem Religiosus Abbas /. Dietmarus /. quoddam prædium in villa, quæ dicitur Griezheim proprietati Coenobij sui nuperius cæteris traditum, Regiæ Maiestati nostræ tuendum concessit: cuius prædij donationem testibus idoneis, quos ipse obtutibus nostris præsentaverat, diligentius inspectam, ratam esse volumus, ac nostris Successoribus per præsentis paginæ virtutem roborandam transmittimus, fuit enim in prænominata villa, videlicet Griezheim, quidam homo nobilis nomine Bernardus, qui amore æternæ vitæ compunctus ad præfatum Monrium tradidit, quicquid hæreditario iure in prædicta villa ~~Spreitenbach~~, quæ ~~Sita est in pago Z~~ possederat, et in Riuti hobam unam, quæ ambæ Sitæ sunt in pago Cleggove, addidit etiam hobam unam in villa Spreitenbach, quæ Sita est in pago Ziurigowe. Hæc omnia etc. Igitur assignandus est huic donationi annus 1124. qui immediate præcessit expeditionem huius Diplomatis, et ultimus fuit tam Ottonis Abbatis, quam Henrici Regis.

Cæterum ex hac charta evidens est, ad Monrium nostrum pertinuisse in Griesheim ius Patronatus, rem Ecclesiasticam, unacum decimis, præter insigne prædium ipsi Domino de Griesheim antehac proprium. Quando autem aut quomodo deperdita sint, hactenus ignotum: Monrium S. Blasij hodie rem Ecclesiasticam et decimas possidet, nobis quidam Census, procul dubio ex prædicto prædio, relicti fuerunt. Spreitenbach inter Tigurum et Badam haud procul à limago situm est, quod postea in feudum datum, ut testantur libri nostri feudales, denique plane amissum est. Bernardum porro nobilem Benefactorem factum esse Monachum Rhenaugiæ, haud obscure constat ex eadem charta, præterquam quod eius obitus sub nomine Monachi notetur in Necrologio Ms. 74. ad diem 13. Martij, ubi legitur: Bernardus mus, id est Monachus.

Liutholdus de Wizinburg insignis Benefactor et Advocatus Monrij nostri, concambium primo cum Abbate Ottone celebravit, tradens ei prædium suum, quod in Wizwile habuerat, cum omnibus iustitiis ad idem pertinentibus: et vicissim ab eiusdem Monrij Rectoribus recepit quicquid in Alpigowe in loco Bürgilun nuncupato habuerunt, et unam hobam in pago Hegove in villa Marinshusin dicta: cum alias non constet, quomodo ista loca ad Monasterium pervenerint, probabile est, ea ex primæva fundatione Monrio incorporata fuisse. Burgilun porro seu Bürglen haud procul

procul Gurtwila situm est: Morishausen in territorio Schaffhusiano pa-
gum Barae respicit. Dato caret haec commutationis charta; sub Ottone
tamen abbate fuisse scriptam ex eo colligitur licet quia idem
Luitholdus, ut supra vidimus, testis adscriptus reperitur donationi
Bernardi de Griessen, quae extremo tempore Regiminis Ottoniani
facta est; adeoque probabiliter illa commutatio istam donationem
praecessit, cum nec donationem ipsius Liutholdi diu post mortem
Ottonis differendam censeamus, invadentibus advocatiam Lenz-
burgensibus. Itaque idem
Liutholdus de Wizinburg carnali legitimo haerede captus, Deum
haeredem possessionum suarum constituens, tradidit ad Monasterium
Dei genitricis in loco Rinowa in pago Turgowe, quicquid haere-
ditario iure possedit in pago Cleggowe, in locis his nominibus,
videlicet arzingen, wizinburc, wizwilo, Rödelingen, Boch perch, cum
omnibus ad ea pertinentibus, scilicet hominibus utriusque sexus, mili-
taribus et rusticanis, id est nobilibus et plebeis, pratis et pomariis,
silvis, renationibus, molendinis, piscationibus. Donationem fuisse
amplissimam ex tota charta patet; licet enim Arzinga, Weissenburg,
cum adiacentibus villis iam alias Monasterio donata fuerit, illa tamen
saltem ex parte Monasterio decesserant quae per hanc donationem non
reddita fuerunt, sed etiam adiecta villa Buchberg et Ruedelingen,
ubi plures census adhuc dum Monasterio persolvuntur, praeter Dominium
directum; feudo in Cantonem Schaffhusianum translato. Forro
weissenburg iam altera vice Monasterio donatum, nondum tamen exinte-
gro diu sub Monasterii dominio perstitisse videtur; cum hoc eodem Saeculo
Nobiles de Krenkingen nomen de weissenburg usurparint, ex quibus
prognatus Bictelmus anno 1172. Abbas Augiensis, et anno 1188. Episcopus Con-
stantiensis, qui se de Krenkingen et weissenburg post mortem alii
nobiles de Krenkingen, quocunque quaesito forte agnationis titulo,
castrum Weissenburg post mortem Liutholdi invaserint. Certum est,
et Nobiles Krenkingenses simul vocatos a Weissenburg, et vicissim
castrum istud weissenburg postea ab ijsdem Krenkingensibus nova
Krenkingen dictum fuisse, ad distinctionem nempe veteris Kren-
kingen in pago Alpegovensi prima illorum Nobilium possessione.
Caeterum hanc donationem factam fuisse sub Diemaro Abbate existi-
mo; cum alias ratio assignari non posset, cur non et ipsa una cum altera
Bernardi de Griessen specialiter per Lotharium Regem confirmata
fuisset, si nempe expeditionem illius Diplomatis praecessisset.
Accedit, quod Liutholdus iam senex, et forte morti proximus veluti
testamento ex abbe haeredem instituerit Monasterium. Itaque
collocari potest haec charta ad annum 1120. quo ipso Lenzburgenses
ex altera parte advocatiam Rhenaugiensem noviter invaserunt,
post mortem nempe Liutholdi advocati sine prole decidentis: licet altero
subsequenti Saeculo Nobiles de Krenkingen abstracto prius castro Weiss-
enburg, eandem Advocatiam veluti iure haereditario aut possessioni
annexo magna vi, et maiori nostro damno usurparint. Caeterum dies
emortualis Liutholdi in quodam Ms. notatur ad diem 30. Martij.

Caput II.

// nuncupabat: sive deinde Frater Liutholdi Nobilis, qui in charta Bernardi de Griessen memoratur, filio

Caput II.

Advocati Monasterij

Seculo quarto, Christi duodecimo.

Henricus V. haud secus ac Pater Supremam Advocatiam erga Monasterium nostrum monstravit, hoc cum discrimine, quod cum illius initium et finis malus, medium esset bonum: huius econtra initium et finis bonus, medium fuerit malum. Quin vere statim ut a Patre pessimo descivit anno 1105. Monrïc nostro de Pastore optimo providit, eidem præficiens Ottonem Abbatem virum doctissimum, quondam S. Wilhelmi Hirsaugiensis discipulum, et tam Abbatem Burensem. Credibile est, id factum fuisse procurante B. Gebhardo III. Episõ Constantiensi, eiusdem Ottonis Condiscipulo Ducis Zaringiæ fratre. Nam, ut refertur in Dodechindi appendice ad Marianum Scotum, in ipsa expeditione, qua Henricus Senior Saxoniam molichatur intrare, filius eius de exercitu cum paucis aufugit, qui Sueviam petens a Legato Pontificis Gevehardo Constantiensi Episõ de excõmunicatione absolvitur; ibi ergo Ecclesiasticis rebus sacris ordinatis, assampto secum legato Romano Baiariam Saxoniamq; petüt p. ordinavit ergo dictante Gebhardo res sacras Ecclesiasticas, et ut Buccelinus addit, Pastores Ecclesiis præfecit expulsis Schismaticis: idemq; refert Trithemius addens: omnia prudentissime disponere coepisse potuisse. Inter has ordinationes et dispositiones non dubito numerandam esse Constitutionem Ottonis Abbatis, de qua ipse Henricus charta 42. ait: Otto Abbas ipsum locum Renaugensem ex nostra Concessione legitime obtinuit. Nec contentus Henricus hac ordinatione, paulo post Monrium in integrum restituit, cunctaq; damna eidem illata resarciri præcepit, litteris datis ad Renaugensem Advocatum, Servientibus, ac familiæ, quæ sic sonant: Quoniam per dissensionem, quæ temporibus Patris mei facta est, multa inordinata, iniusta et noxia pæne ubiq; peracta sunt, nos quia Deo protegente regnum patrum nostrorum cum pace possidemus, volumus, ut Ecclesiæ Dei, quæ nostræ ditioni ac defensioni subiacent, legitima iura habeant, et quæ per subreptionem utilitati eorum contraria facta sunt, corrigantur. Unde præcipimus, ut quicquid in tempore bellorum de Monrio Renaugia nomine beneficiorum distractum et ablatum est, Ottoni Abbati et fratribus restituatur. Advocatus, cui inscribitur hoc præceptum, probabiliter ex Comitibus Lenzburgensibus erat, qui iam ad finem præcedentis Sæculi hanc Advocatiam occupasse videntur. Charta hæc date caret, sed et sensu eruditur, datam fuisse ano 1105. Primo enim, ut notat P. Geroldus, Henricus se ipsum Regem nominat, post coronationē

post coronationem vero Suam factam año 1111. in litteris Suis se Semper Imperatorem Semper Augustum vocat, ut ex chartis nostris patet, licet ab aliis etiam Deinceps Rex tantum nominari consueverit. Deinde loquitur de damnis tempore Patris Sui paulo ante illatis, Seqs Regnum recenter adeptum dicit, quod in pace possidere coepit: quæ omnia verificantur statim post obitum Patris, qui contigit in Augusto anni 1106. Ergo asserendum, aut ad finem istius anni hanc chartam fuisse datam, aut anno Subsequenti; nam constat año 1108. iam alios bellorũ motus incepisse, Regemqs multis dehinc expeditionibus occupatum fuisse.

Circa idem tempus anno probabiliter 1107. alterum mandatum direxit idem Rex Henricus ad quendam nobilem virum pro restitutione cuiusdam huobæ Monrio ablatæ. Hæc Sunt verba: H. Dei gratia Rex L. Suam gratiam, Sicut nos amatis, et gratia de nostra ulterius gaudere vultis, firmiter præcipimus, ne amplius vos de illa hoba, quam Servus vester Suelhart in loco Hovestettin habet, intromittere præsumatis, Sed ad Servitium Monachorum de Rinova redire iubemus, ut non ultra ab eis ullam inde querimoniam audiamus. ‖ Hæc charta easdem habet observationes, quarum in præcedenti mem inimus, ut nimirum primis Regni eius annis datam fuisse credamus. Postponenda tamen videtur mox memoratæ chartæ, quia eandem ut monitionem præviam Supponere videtur, convenitqs, generalem restitutionem ante fuisse decretam quam particularem, maxime cum querimoniam iterato ex parte Monrij Regi motam fuisse insinuetur. Porro Sicut per litteram H. nomen Henrici designatur, ita per litteram L. nomen illius viri nobilis, qui unus erat ex amatoribus, id est adhærentibus Henrico Juniori. Forte Comes erat Cleggoviæ, ubi iacet Hovestettin. vix tamen credo, fuisse Liutholdum de Weissenburg in Monrium nrum alias tam liberalem; nam videtur, nobilem illum virum præsumpsisse se se intromittere, id est, Servum Suum in possessione iniusta illius huobæ defendere.

Verum Henricus mutatus in alium Patri pravitate haud cessit; nam anno 1111. Sumo Pontifice Paschale capto præter coronam Imperij Investituras quoqs extorsit; quas tamen idem Pontifex reverso in Germaniam Henrico revocans, Concilium generale in laterano habuit anno 1116. in quo Cæsar Solemniter fuit excomunicatus. Turbæ in Germania exinde excruduerunt antiquæ, à quibus Episcopatus Constantiensis imunis esse non poterat, ulrico Epo à Cæsare constituto, et hactenus Sæpius per Pontificem reiecto Monrio nostro quam infensus fuerit Imperator /. ottone abbate iugiter Pontificias partes Sustinente. / ipsemet paucis fatetur in Epistola postmodum data: ‖ Erga vos /. alloquitur totam Congregationem Rhenaugiensem. / vestramqs Ecclesiam fecimus, quod nec Deo nec bonis hominibus placere Scimus. ‖ quibus vero in rebus hæc male facta constiterint, non exprimitur; quia tamen additur: ‖ concedimus, atqs iubemus,

vos pristina

vos pristina libertate uti; ‖ Satis clare indicatur, hæc adversa in rejectione liberæ facultatis in administratione temporalium, et Advocati electione sita fuisse. Subactum nempe iam erat hoc tempore à Lenzburgensibus Rhenoviam, qui iugiter partibus Schismaticis adhærebant. quæ coniectura evidentius roboratur ex eo, quia Gregorius Cardinalis legatus in charta 29. ait: Se cognovisse libertatem, quam Ecclesia de Rinaugia habuit, quamqs Dominus Rex suo præcepto firmavit, quapropter mandat Rudolpho Comiti Lenzburgensi, ut eidem Ecclesiæ debitam libertatem habere permittat. Quamvis enim de præcepto Lotharij Regis paulo post emanato hic sermo sit, concordat tamen etiam quoad litteram cum hocce Henrici mandato; idqs saltem ex eo constat, libertatem per eosdem Lenzburgi Comites fuisse sublatam. Hanc autem libertatem in Advocati electione et donationes, id est advocatiæ proventibus et juribus. ‖ constitit Se idem Gregorius testatur in litteris præcedentibus charta 38. Similia erauntur ex litteris Honorij II. Sed de his postea. Interim certum est, Henricum quintum resipuisse, et sicut anno 1122. cum Calixto II. dimissis investituris se reconciliavit in comitiis Wormatiensibus: sic denuo Monium nostrum, quantum in ipso erat, in integrum restituit; imo, quod mirere, veniam petere hisce litteris non est dedignatus: ‖ Henricus Dei gratia Romanorum Imperator augustus Renaugiensi Abbati totiqs eius Congregationi Salutem et gratiæ Suæ plenitudinem. Nos, qui Ecclesiarum defensores esse debemus, crebra petitione Epi divæ memoriæ C. ut sit devicti, erga vos, vestramqs Ecclesiam fecimus, quod nec Deo nec bonis hominibus placere scimus. Sed quia vero humanum est peccare, diabolicum vero perseverare; fatentes peccasse, indulgentiam petimus nobis, prænominatiqs Præsulis animæ, et ea ratione concedimus, atqs iubemus, vos pristina uti libertate. ‖ Notæ Chronologicæ itidem huic Chartæ desunt. Verum ex nexu historiæ evidenter probat P. Geroldus, datam fuisse post annum 1122. adeoqs anno subsequenti 1123. Nam antea non resipuerat Imperator, et Erlongus Epus Herbipolensis, quem sub littera initiali E. intelligi iudicat, utpote intimum Henrici Consiliarium, hoc ipso anno defunctus est, cuius obitus hic supponitur. Fuit porro Erlongus ex Comitum Calvensium prosapia, qui Monium Hirsaugiense fundaverant, ab Henrico IV. contra Rupertum in Sedem Herbipolensem intrusus anno 1104. et aliquoties electus, tandem post mortem Ruperti pacifice institutus. Eius consiliis utpote viri industrij utebatur Henricus V. adeo, ut eum ad Conventum Coloniensem, ubi Principes Imperij contra Henricum convenerant, ablegarit anno 1116. quod tamen occasionem præbuit, ut se ab Henrico separaret, cum ob communionem cum eodem à Principum Conventu exclusus fuisset, veluti refert Chronicon Germanicum Mutij apud Pistorium. Henricus in vindictam eidem Ducatum Franconicum, Epatui Herbipolensi alias annexum, adimere conatus est: cui tamen fortiter restitit.

-tit. Ergo si Erlongus fuit ille Epus, libertas augiensis iam ante annum 1116. tentata fuerat. Cur Lenzburgensibus contra Monasterium faverit, nescio; nisi forte illis cognatione iunctus, aut alias in aula Cæsaris utpote Schismaticis familiaris. Mirum tamen non est, Henricum pro eius anima fuisse solicitum, quia eidem iam anno 1120. reconciliatus fuit, eidemqs Ducatum restituit. Joachim Münzcab. P. I. fol. 241.

Lotharius II. qui Henricum excepit in Imperio, Speciali Diplomate Monasterium nostrum in suam protectionem suscepit año primo Regiminis sui, id est anno 1125. eiusqs præcepta et conscriptiones super im̄unitate Sancti loci, ut ait, petente Diethmaro Abbate confirmavit: volumus, inquit, ut idem Coenobium cum omnibus intrinsecus et forinsecus sibi cohærentibus sub nostræ tuitionis im̄unitate subsistat, et ab omni alienæ inquisitionis seu exactionis molestia securum permaneat etc. Specialiter vero exprimit privilegium libere eligendi Abbatem secundum Regulam S. Benedicti, et Advocatum, qui nullum sibi substituat, sedita se agat, ut si Abbati displicuerit, loco cedat, et alius, qui melior ei visus fuerit, succedat. Abbas nulli extra familiam Ecclesiæ aliquod beneficium præstet etc. Deniqs donationem Bernardi de Griesheim nuperius factam coroborat. Subscribitur præter Monogram̄a ipsius Lotharij, Embrico Præpositus et Archidiaconus Erphephordiensis, postea año 1128. Epus Herbipolensis, ad vicem Archicancellarij Adelberti Moguntinensis Archiepi, qui eam sedem tenuit ab anno 1109. usqs ad añum 1137. atqs præcipuus in electione Lotharij Ducis Saxoniæ author fuit. Datum est Diploma III. Non. Novembris año Dominicæ Incarnationis 1125. Indict. III. Regni vero eiusdem Serenissimi Regis Lotharij año I. actum Wormatiæ in Domino feliciter amen. Electus fuerat Lotharius Moguntiæ die 30. Augusti eiusdem anni, et die 13. Septembris aquisgrani coronatus. Post hoc Diploma deficiunt in nostro Archivio reliqua usqs ad annum 1208. ex negligentia tam hominum quam temporum, cum tamen plura ab Imperatoribus obtenta fuisse vix liceat dubitare. Ex monumentis igitur aliis supplendum est, quod ex parte deficit.

Conradus huius nominis III. Imperator procul dubio Mon̄rium nr̄ū in suam protectionem recepit. Hunc enim Othmarus Abbas anno 1146. Ulmæ com̄orantem adüt, à quo testis adhibitus est pro confirmatione fundationis Mon̄rij Interlacensis. Quis iam credat, abbatem nostrum profectum esse ad Imperatorem ad obtinenda alieno Mon̄rio privilegia, et sui oblitum neglexisse confirmationē propriorum impetrare? aut Cæsarem idoneum testem iudicasse abbatem nostrum pro institutione novi Mon̄rij, et denegasse proprij Coenobij tutelam illo tempore impertiri consuetam?

Fridericus

Fridericus I. dictus barbaroſſa, anno 1152. electus ſucceſſor conradi tutelam in Monzium nrm demonstravit, dum unacum Hermanno Epſõ Constantiensi Diethelmum nobis Abbatem praeposuit circa annum 1156. Diploma adfuiſſe non dubito, quod cum alijs monumentis illius temporis perierit. Imo ipse Fridericus unacum Supremo jure advocatiæ ordinariam quoq; advocatiam in Monzium nostrum exercuit, nullo ad tempus alio Advocato substituto. Id enim testatus
A. L. n. 18. Otto IV. in Diplomate dato anno 1209. in quo conceptis verbis ait: Fridericum Imperatorem eandem advocatiam in manu Sua tenuiſſe, et Servitia ordinaria pro ea à Monzio suscepiſſe. Quod itidem ijsdem pene verbis Fridericus II. in Bulla aurea de prædicto Barbaroſſa Avo Suo confirmat.

Einstamen filius Henricus VI. electus anno 1190. post Sexennium defunctus vix aliquid negotij cum Monzio nostro habuit, utpote cum Siciliæ Regno plerumq; occupatus.

Ordinarios Advocatos raro Monzio nostro defuiſſe, ex dictis constare potest, ac simul eosdem Advocatos plerumq; Suiſſe persecutores. Sic enim Henricus V. anno 1106. mandat ipsi Renaugiensi advocato, ut beneficia tempore bellorum sub Henrico IV. distracta restituantur, addens: Hoc etiam præcipimus, ne Advocatus terminos iuris Sui transeat, ne secundos Advocatos habeat, Sed placidum Suum secundum consuetudinem antiquam loci teneat. Similia repetit in charta post reconciliationem Suam anno 1120. data. Quid Lotharius in Suo Diplomate de advocatis anno 1125. Scripserit, Superius audivimus, Honorius II. Sasa anno subsequenti hæc adjecit: Nullus Advocatus constituatur, nec aliquis quolibet ingenio Se ingerat, vel intermittat, nisi quem Abbas elegerit: qui Si in aliquo ei restiterit, concesſa potestate careat, et alium apostolica authoritate Abbas constituat. Ex his, inquam, evidens est, advocatos nostros iugiter Suiſſe infestos, contra quos Summorum Principum protectionem toties implorare necesſum erat. Mox videbimus hos præcipue Suiſſe Lenzburgenses Comites, qui iam ad finem præcedentis Seculi subultimis Henrici IV. turbis ab eodem advocatiam in Monzium nostrum obtinuiſſe videntur. Substituti quidem subinde fuerunt alij, inter quos Liutholdus de Weissenburg, in Monzium nostrum propitius, Sed renitentibus Semper Lenzburgensibus, quorum potentiæ resistere nemo poterat, maxime Imperatorum favore Suſultis: quod præcipue Sub Friderico contigiſſe credibile est, donec emortua stirpe ano 1172. cum Ulrico Lenzburgensi ipse Barbaroſſa advocatiam ad manus Suas recepit.

Cæterum in chartis nostris præter Liutholdum de Weissenburg, unicus nomine Suo exprimitur Advocatus Rudolphus de Lenzburg: Sane nominari haud merebantur: His Sumatim memoratis neceſse est, ut Lenzburgensium persecutiones enucleatius describamus. Sit Itaq;

Caput III.

Sumi Pontificis protectio, et Lenzburgensium oppressio.

Honorius II. Summus Pontifex anno 1126. sua protectione speciali dignatus est Monasterium nŏm, et contra invasionem Lenzburgensium defendere. quapropter iuvat eos simul producere in Scenam. Itaque ad instantiam Diethmari abbatis confirmavit Monasterio quaecunque legitimis fidelium donationibus hactenus acquisivit, ac in posterum acquisiturum foret. Vetat sub divini interminatione judicij, ne ullus hominum idem Monasterium perturbare, eius possessiones minuere, aut in beneficiam dare audeat. Subjicit deinde facultatem libere eligendi Advocatum et Abbatem. Denique Bullam concludit consuetis illo tempore execrationibus, ut si quis contravenire temptaverit, reum se divino judicio cognoscat, et à sacratissimo corpore Dñi alienus fiat, sitque anathema in die Dñi extremo igne comburendus, amen. Subjicitur Monogramma Honorij cum sigillo plumbeo, et hac subscriptione: Datum Lateranis per manus Stilmerici Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarij, vice Domini Friderici archicancellarij et coloniensis archiepiscopi VI. Kl. Martij, anno ab Incarnatione Domini 1126. Indict. III. Pontificatus Dñi Honorij PP. II. anno I. Non bene convenit annus Incarnationis cum anno Indictionis et Pontificatus; electus enim fuerat Honorius anno 1124. die 21. Decembr. quapropter P. Geroldus putat, revera hanc Bullam emanasse anno praecedenti 1125. eoquod notante Mabillonio nonnunquam Bullæ Pontificiæ horum temporum integro anno æram Dionysianam reperiantur prævenisse. Nihilominus probabilius mihi videtur, annum Incarnationis esse relinquendum; cum hanc bullam post Lotharij diploma datam fuisse ex litteris Cardinalis Gregorij verisimilius sit. Cum igitur illud diploma in Novembri anni 1125. conscriptum fuerit, necesse est, Bullam Honorij anno sequenti VI. Kl. Martij fuisse signatam, Error ergo potius in Indictione et anno Pontificatus subrepsit, nisi cum Pagio ad præsentem annum dicere volimus, annos imperfectos à Pontificibus non fuisse numeratos: proindeque S. Pontificatus primum cœptus fuit numerari à die prima Martij anni 1125. dies 24. Februarij adhuc in anno prima pontificatus includebatur. Eodem hoc currente anno Gregorius Cardinalis ad instantiam Diethmari Abbatis ob infestationem Comitum Lenzburgensium scripsit Epistolam ad Lotharium Regem charta 38. ex qua sequentia colliguntur: Imo Lotharium ad querelam Abbatis Diethmari mandasse Comiti Lenzburgensi, ut ab infestatione Monasterij

deo[illegible]steret

desisteret, et Fratribus præbendam Suam dimitteret.
2do Postea vero Lotharium perperam ab Adversariis informatum Abbati Diethmaro præcipiendo dixisse, quod aliter quam res haberet, causam Suam illi notificaverit. 3tio Hinc Abbate ad audientiam non vocato de eadem Causa contraria mandasse: Scilicet Comiti Lenzburgensi permisisse titulo Advocatiæ Monasterium infestare. 4to Eundem Cardinalem prospere per Alemanniam iter fecisse, cui obviam venerit abbas de Rinaugia, et Submultorum testimonio libertatem Ecclesiæ in Advocati electione et donatione manifeste cognovisse: cuius possessionem semper tenuerit usque ad tempora Antecessoris Sui. 5to. confirmationem eiusdem libertatis recenter primum à Rege, deinde à Pontifice fuisse impetratam. 6to quapropter humiliter Supplicando Suggerit, ut quod pri us iuste fecit, mutare non velit, quatenus eorundem Fratrum orationes, qui Religiosi Sunt, et Deum timent, meritò habere debeat. Ex quibus ulterius deduci potest, iam Sub Antecessore Lotharij, id est Henrico V. usurpatam fuisse à Lenzburgensibus Advocatiam: quibus per Henricum anno 1123. remotis, et instituto Liutholdo de Weissenburg, Lenzburgenses iterum post mortem Henrici advocatiam occupaverint.

Inter tot Lenzburgenses Comites, qui circa hoc tempus vixerunt, præcipuum Monasterij persecutorem fuisse Rudolphum filium Ulrici Divitis, ex sequentibus chartis constat. qua vero occasione advocatiam involaverit, est plane obscurum, cum possessiones Lenzburgensium terminos nostros non attigerint. Litteræ ista supponere videntur, id iam prius fuisse factum, cum ad informationem Comitis Lotharius retractaverit Sententiam. Diploma Lotharij et Bulla Honorij id ipsum videtur, nempe ad tempora Henrici IV. ut loquitur eius filius in Diplomate dato anno 1136. adeoque circa annum 1060. ubi tam universo in Imperio, quam nostro in Coenobio omnia Sursum deorsum versa fuerunt. Credibile proinde est, ab Henrico IV. tunc Advocatiam Monasterij nostri Lenzburgicis fuisse traditam in remunerationem Servitiorum, cum iugiter Imperatori contra Pontificem adhæserint. Nam et Ulricus Divites anno 1077. Legatos Pontificios Bernardum Abbatem Massiliensem, et Christianum Monachum ad dispositionem Henrici IV. cepit, ac diutius retinuit. Bertholdus Constans; Continuator Hermanni apud Urstisium pag. 347. ad annum 1077. Henricus comitem Ulricum de Lenzburg in beneficiavit ut optime meritum, eo quod venerabilem Abbatem Bernardum, Apostolici legatum, adhuc in captione cruciaret, anno 1085. mortuo Ulrico Divite, et uxore eius Richenza filia Ratebonis Habspurgici, eius filij Ulricus, Arnolphus, et Rudolphus, Wernerum Habspurgicum avunculum armis impetiere, et impulere, ut titulo hæreditatis Maternæ quædam bona illis cederet. Residebat porro Ulricus Lenzburgi, Arnolphus Badæ, et Rudolphus Thugij: qui duos posteriores plures procrearunt liberos, et Comitatum Lenzburgicum mortuo anno 1110.

anno 1110. Sine filiis Ulrico fratre hæreditarunt. anno 1114. ambo hi Fratres, Sed præcipue Rudolphus locis piis Semper infestior adstitit Suitiis contra Mon̄rium Einsidlense in re gravissima finium regundorum, quos et armis defendit, quicquid Diplomatum, Sententiarum, Excom̄unicationum obtinerent Einsidlenses. anno 1120. ut ex litteris eo anno datis refert latius de gent. Migrat. pag. 521. ijdem Rudolphus et arnoldus Landgravij fuere in Kleghaw. Potuerunt ergo ex vicinia Advocatiam Rhenaugiensem invadere. In Necrologio Einsidlensi pag. 834. apud Hergottum Sequentia leguntur: Non. Jun. ob. chunradus de Lenzburg, dictus de Baden anno 990. videntur igitur eiusdem prosapiæ fuisse. anno 1127. Arnolphus Badæ residens Advocatus Ecclesiæ Scaniensis Seu Schwiss, eidem Ecclesiæ quædam bona Uraniæ Sita donavit, eo quod in præfata Ecclesia degentes multis modis offenderat. Sed non Sic Rudolphus Semper pervicax. Quemadmodum enim Einsidlensibus non cessit, ita mandato duplici Henrici V. tam de anno 1106. quam de anno 1123. non deterritus, Mn̄rium vexare perrexit, imo nec Diplomate Lotharij, nec Bulla Honorij ab usurpatione iniusta revocari potuit: quin potius ut renitentes fortius et efficaciter exerceret, Castrum in angusta Isthmi, quam per Rheni flexum peninsula Rhenaugiæ facit, parte erexit, ubi facile omnes proventus ex Turgoviæ vicis retinere poterat, ut ne præbendam quidem Monachi reciperent. Interea tam gregorij Cardinalis, quam Honorij Papæ admonitione emendatum haud fuisse Rudolphum postea videbimus. mortuus est anno 1136. relictis tribus itidem filiis, inter quos præcipuus Ulricus, qui eandem renitentiam ostendit Sententiæ Conradi Imperatoris pro Einsidlensibus datæ anno 1144. Imo cum postmodum Fridericus Barbarossa in Imperatorem eligeretur, apud quem unus ferme Ulricus omnia poterat, omnium consiliorum ipsius arbiter, ipso agente Basileæ año 1152. (. non vero anno 1150. ut Scribit Tschudius.) Suitij à banno Imperiali per Cæsarem, et ab excom̄unicatione per Hermannum Ep̄um Constantiensem Solvuntur. Facile censeri potest, eundem et Rhenaugiensibus prævaluisse, eosq̄ iugiter Sub ipsius iugo fuisse pressos. obiit año 1172. cum totum Comitatum Lenzburgensem cunctis reliquis præmortuis possedisset. Sed nec ipse prolem reliquit, ac proinde tota hæreditas transiit ad Kiburgi comitē, cui Matrimonio iuncta erat Richenza Arnolphi filia totius familiæ Lenzburgicæ ultima. Deniq̄s Sequenti Sæculo per Rudolphum Habspurgicum primum postea illius familiæ Cæsarem, uterq̄s Comitatus genti Habspurgicæ accrevit. Interim ne plurium Lenzburgensium nomina confusionem pariant, placuit breve aliquod Schema Genealogicū attexere.

Ulricus Lenzburgensis
Cuius uxor Richenza
Filia Ratebonis Habspurgici
obijt 1084.

Ulricus

Ulricus Lenzb. ⊖ 1110.

Arnolphus Badæ 1129.

Rudolphus Tugi ⊖ 1136.

Ulricus ⊖ 1137.

Arnolphus ⊖ 1138.

Wernerus Abbas Einsidlensis ⊖ 1142.

Chuno ⊖ 1139.

Richenza nupta Kiburgico, omnium bonorum ultima hæres.

Hubertus ⊖ 1130.

Arnoldus ⊖ 1140.

Rudolphus ⊖ 1160.

Ulricus, in quo tota hæreditas reunita, Consobrinus Richenzæ Kiburgicæ, obijt 1172.

Sed redeamus ad historiam, Cur Lotharius Imperator libertatem, quam Monasterio asseruerat, tam cito revocarit, ratio poterat esse, quia cum statim post eius electionem Fridericus et Conradus ille Sueviæ, hic Franconiæ Dux Fratres arma contra eum sumpserint, ipseqs Conradus à nonnullis Rex Salutatus fuerit, indigebat Lotharius favore Principum. adhærebant Conrado Henrici V. ex Sorore nepoti quædam Civitates, Spira, Norimberga, Ulma, Augusta, Rotwila, quæ ultima anno 1126. et 27. diutinam obsidionem fortissime sustinuit, ea propter à Conrado, postea Imperatore effecto, donata Judicio Imperiali aulico. Hinc Credibile est, Lotharium cessisse importunitati Rudolphi. Sed Abbas noster Diethmarus ad Ecclesiasticam potestatem recurrit, ut ex præsenti Charta vidimus. Nam Gregorius legatus non solum Lothario Regi, sed etiam Rudolpho Comiti hunc in modum scripsit: U Frater Gregorius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis et Apostolicæ Sedis legatus: quem titulum etiam præsefert præcedens epistola, præmisso tamen Regis Lotharij nomine. Quisnam iste Cardinalis Gregorius fuerit, operæ pretium est, indagare, qui in historicis obvius non occurrit, licet chartæ nostræ coævæ quibusvis alijs videantur præponderare. Igitur sunt aliqui hoc tempore Gregorij Cardinales ab authoribus memorati: Sunt enim etiam plures legati Apostolici in Germaniam destinati, inter quos occurrit præcipue Gregorius S. Angeli, qui postea Honorio Successit sub nomine Innocentij II. Idemque iam anno 1121. et 1122. in Germaniam pro sedando dissidio de investituris ablegatus fuerat. In galliam quoqs anno 1125. vel 26. /. dissident enim Baronius et Pagius. / legatione fungebatur. Verum hic non fuit Presbyter sed Diaconus Cardinalis, nec legatio in Germaniam hoc tempore eidem convenit. Alius Gregorij Cardinalis S. Sergii et Bachi numeratur à Baronio inter electores Innocentij II. Sed hic pariter Diaconus fuit. Tertius Gregorius Cardinalis de Crescentio missus fuerat in Daniam año 1128. qui et ipse in Diaconatus tantum ordine censetur. Pro electione Lotharij duos legatos missos in Germaniam fuisse constat: Sed Pagio attestante nullus horum vocabatur Gregorius. anno 1127. Gregorius S. Crucis Presbyter Cardinalis legatus in Germaniam fuit, qui S. Norbertum Epum Magdeburgensem confirmavit ex Baronio n. 20. iuncto n. 13. ad annum 1126. 1130. unicus annus deficit, quo minus eundem quem quærimus Presbyterum

-byterum Cardinalem tituli Apostolorum missum fuisse in Mon̄rium Cassi-
-nense ad Sedandum Schisma in electione Abbatiali, Sed errat, dum
Subiungit, eundem hoc ipso anno destinatum fuisse in Galliam; hic enim
erat Gregorius Diaconus tituli S. Angeli, de quo Supra, cum econtra ille
SS. Apostolorum Presbyter fuerit. Forte invenit Baronius alia legatione
eodem anno functum illum Presbyterum, et cum Diacono confudit. Onuphrius
Panvinius in chronico Pontificum ad annum 1138. refert, post mortem
anacleti antipapæ, qui contra Innocentium II. electus fuerat, constitu-
-tum fuisse Successorem ab eius factione Sub nomine victoris IV. Grego-
-rium Presbyterum Cardinalem SS. Apostolorum creatum Sub Calisto II.
qui tamen post paucos dies agente S. Bernardo vero Pontifici Se Se Sub-
-misit, retento titulo Presbyteri Cardinalis. Hunc igitur probabilius
credo, nostrum esse Cardinalem legatum, qui forte petente Lothario
Rege Roma missus fuerat, ut Se opponeret conrado ab aliquibus in
Regem electo, et paulo post excom̄unicato. Quæcunqs fuerit illa occasio,
Certum est ex chartis nostris transijsse hoc tempore per Germaniam
quendam Gregorium Presbyterum Cardinalem: Sed fortasse id non
intelligendum de anno 1126. ut non etiam ad Subsequentem extendi pos-
-sit, quamvis idem Cardinalis legatus memoret, in præterito año datū
fuisse diploma Lotharij, quod Signatum est anno 1125.
Scripsit ergo legatus iste ad Illustrem virum Rudolphum Comitem
de Lenzburg, ut ab Ecclesiæ Rhenaugiensis infestatione omnino
desistat, et debitam libertatem eam habere permittat, ne contra privilegium
Romanæ Ecclesiæ faciendo anathematis Sententiam merito incurrat. Sed Ru-
-dolphus minas excomunicationum contemnere assuetus, ab invasione prætacta
nullatenus destitit. Unde ad ipsum Sum̄um Pontificem recurrere est coactus.
Diethmarus Abbas pro implorando auxilio, quod et ab Honorio Papa præsto
fuit, Sub initium anni 1127. die nimirum 7ma aprilis Scripsit Udalrico
Constantiensi Ep̄o, ut Rudolphum Comitem de Lenzburg diligenter admoneat,
quatenus ab infestatione Mon̄rij Rhenaugiæ desistat, et in antiqua et con-
-cessa libertate Sibi dimittat: quod si parere contempserit, debitam de eo jus-
-tiam faciat, id est excomunicationis Sententiam in eum denuntiet. Udal-
-ricus Ep̄us Constantiensis ab anno 1111. ex familia Kiburgica hoc eodem año
mortuus est, postquam Mon̄rium Creuzlinganum à Se fundatum Oeningen-
-sibus tradidisset. cuius mors impedimento esse potuit, ne mandatum Pontifi-
-cium executioni mandaretur. Successit in Ep̄atu Ulricus II. ex Baronibus de
castel ob infestationes inimicorum optima fide destruxit, Sed ob id odio ha-
-bitus et à Canonicis et à Subditis tandem resignavit, et in Mon̄rium Suum
S. Blasij Se recepit anno 1138. anno 1140. pie mortuus.
Ut autem Rudolphus Comes Ep̄i monitis faciliores aures præberet, Honorius
Simul ad eum ipsum litteras dedit, in quibus eum redarguit, quod contra
nobilium Consuetudinem Mon̄rium Renaugiense multis gravaminibus
infestare præsumpserit, et in eius fundum Castrum construere, quod
Mon̄rio valde damnosum est, inchoarit. quapropter mandat, ut è tanta
præsumptione

existimemus. Narrat Baronius ad annum 1126. n. 1. Gregorium Cardinalem tituli

præsumptione desistat, et præfatum Monasterium in antiqua et concessa sibi ab Imperatoribus libertate omnino dimittat. quod si contemptor extiterit, Canonicam sententiam, quam in illum Adalbricus Constantiensis Epus dederit, ratam se habiturum minatur. Inchoatam fuisse ait constructionem eius Castri, unde de Epocha dubitare non possumus. conspiciuntur adhuc rudera, ex quibus præter turrim ex lapidibus quadris muroque latio ædificatam, constat, murum ab una parte Rheni ad alteram fuisse deductum cum fossa profunda, super quam per pontem dabatur gressus in Castrum, quod retro portam extitisse muri extantes declarant, turri ex latere portæ sita, nec aliunde Rhenaugiam nisi per Rhenum dabatur ingressus. Hanc arcem deinceps perpetuam fuisse Advocatorum Sedem, ex decursu Historiæ constabit. patet etiam aus der Lage der Gegend K. I. n. 3. A.

Cæterum tantum abest, ut Lenzburgenses hoc Castrum destruxerint, ut etiam ad posteros tempore Sulzensium Sæculo 15.to perduraverit, ex quo nunquam non innumera mala illata sunt Monachis, quousque tandem ad finem eiusdem Sæculi per Helvetios destructorum.

Caput IV.

Abbates Sæculi IV. Seu XII.

Primus huius Sæculi Abbas fuit Wolivenus II. ut ad finem præcedentis ostendimus: de quo cum nihil memoratu dignum supersit, ad alios properamus.

XIX. Otto.

Hunc ante annum 1108. non fuisse abbatem nostrum, ex charta Henrici V. probavimus, quod quidem ex eo evidentius constat, quia primum anno 1106. Otto ex Monrio Hirsaugiensi fuit datus Monrio Burensi, et, ut ait Trithemius, postmodum etiam Coenobium Rinawe regendum suscepit. De eo pauca exscripsimus ex priori editione chronici Hirsaugiensis, nunc potiora subjicimus ex altera, eaque fusiori editione S. Gallensi: ad eundem locum s. Scilicet Büren. / postea mibus est Abbas de conventu huius Monrij Hirsaugiensis Monachus nomine Otto ad regimen animarum satis idoneus, vita et conversatione præcipuus, et divinarum Scripturarum non ignarus, consilio promptus, et cautus, in Spiritualium conversatione solicitus, in administratione temporalium rerum singulari providentia circumspectus. Denique pro sua prudentia tanti habitus est, ut non solum abbas unius Monrij esset iam memorati in Büren, sed etiam administrator fieret alterius coenobij, quod Rinawe dicitur constantiensis Diœcesis. qui venerabilis pater utrumque Monrium in utroque videlicet statu provide et utiliter satis disponendo gubernavit. Hactenus Trithemius, hanque laudem ipso facto meruisse ostendit in præclara administratione Monrij nostri. Non tamen fuit Otto ille œconomus Hirsaugiensis, ut putavit cum crusio P. Geroldus, de quo ad annum 1088. idem Trithemius scribit, quod multis annis cellarius, et paucis mensibus Prior fuerit, addit enim in eius elogio, fuisse venerabilem Senem, moribus maturum atque reverendum: in altera editione nominat ætate provectum, qui proinde ad ætatem Ottonis nostri pervenire non poterat. accedit, quod Otto ille œconomus iam Senex successerit in Priorato Hirsaugiensi Theodorico anno 1086. in Abbatem Petershusanum postulato, ut vidimus priori Sæculo ex Ms. eiusdem Monrij. cum autem per pauco menses Prior fuerit, non potuit eo aut sequenti anno postulari in Abbatem Burensem, cum certo constet, Azelinum anno 1095. ex Hirsaugia fuisse primum Abbatem Burensem constitutum, quem postea in regimine subsecutus est Otto noster anno 1101.

Monasterium Bürense situm in Ducatu Wirtenbergico Diœcesis Augustanæ haud procul Ulma, nunc cum oppido, quod accrevit, Secta Lutheranæ Blaubeüren nuncupatum, fundatum fuit ab Anselmo Palatino Tubingensi, eiusque filiis Henrico et Hugone circa annum 1095. ut Litteræ fundationis ab Urbano II. datæ perhibent. Colonia prima ex Monrio Hirsaugiensi unacum Azelino primo Abbate novo Monrio invecta. Eidem defuncto anno 1101. ex eadem Hirsaugia Successor datus Otto noster, qui 18. annis præfuisse, atque anno 1119. obiisse à crusio Bruschio ogo scribitur, certum tamen est ex chartis nostris, eum duobus Successoribus suis in eodem Monrio Burensi supervixisse, quibus adeoque non morte, sed resignatione illius Abbatiæ locum dedit, reipsa utique expertus, non potuisse satis

utrique

utriqs Mon̄rio longius dissito provideri. Perrexit igitur in regimine Mon̄rij nostri utpote antiquioris ac celebrioris usqs ad annum 1124. nam sequenti Diethmarum iam fuisse abbatem ex Diplomate Lotharij constat.

Occasio, qua Otto abbas Mon̄rio nostro datus fuerit, sine dubio eadem erat, quæ constituendi Cunonem abbatem. Præterquam enim, quod Mon̄rium nostrum adhuc vivente S. Wilhelmo cum Hirsaugiensi foedus inierit, Gebhardus Ep̄us Constantiensis Apostolicæ sedis legatus, et Theodoricus abbas Petershusanus vir æqs magni nominis ex familia comitum Kiburgi, ambo Ottonis in Hirsaugia olim sub B. Wilhelmo condiscipuli, videntes, Cunonis Regimen secus, quam optaverant, evenisse, forsitan et per Wolvenum Mon̄rio persecutionibus obruto non satis esse consultū, virum egregium expertumqs abbatialis Regiminis præficiendum curarunt, occasione oblata ab Henrico Juniore, qui Patris excomunicati partes deserens año 1105. ex consilio Gebhardi res præcipue Ecclesiasticas melius instruere est aggressus. quod quidem à se circa Ottonem factum idem Henricus postea in Diplomate suo testatum reliquit. At Otto rebus dubiis se im̄iscere non est ausus, nisi permitteretur Abbatiam Bürensem ad tempus simul cum Rhenaugiensi retinere. Postea vero in Præsulatu Rhenaugiensi stabilitus, priori sede dimissa, nostram retinuit solam.

Interfuisse Ottonem Dedicationi Mon̄rij S. Agnetis Scaffhusij ab Ita comitissa fundati scribitur. Sed vereor, ne illa dedicatio contigerit antequam Otto Rhenaugiam advenerit: Sane nihil certi ex chronico Scaffhusiano de illa eruitur, quam quod facta fuerit post mortem dictæ Comitissæ. Ipsum quoqs Mon̄rium S. Salvatoris omniumqs Sanctorum, à Sigefrido abbate Splendidius ædificatum, dedicatum fuit anno 1104. à Gebhardo Constantiensi Ep̄o: Sed qui nam interfuerint, necdum ex tenebris Schaffhusianis in lucem prodiit. Certius est, fuisse præsentem Ottonem nostrum Dedicationi Monasterij S. Petri in Silva Hercinia anno 1113. Eius enim nomen diserte exprimitur in charta desuper erecta, quam integram videre est in Schoepfelini historia Zaringensi T. V. fol. 48. Formalia sunt ista: Anno ab Incarnatione Domini MCXIII. Indict. VII. VIII. anno Regis Henrici V. II. Kal. Octobris feria III. dedicatum est Monasterium nostri Coenobij à venerabili Witone Curiensi Ep̄o, in honorem S. et Individuæ Trinitatis, ac victoriosissimæ Crucis, et beati Petri omniumqs Apostolorum: Dn̄o Udalrico Constantiensis Ecclesiæ electo præsente et annuente, unacum septem Religiosis Abbatibus; hoc est Dn̄o Eppone, tunc temporis eiusdem Mon̄rij Prælato, Brunone Hirsaugiense, Rusteino de S. Blasio, Adalberto Scaffhusense, Dietgero de S. Georgio, Ottone Rinaugiense, Egenone Augustense, tantæ solennitati concurrentibus, et in cunctis, quæ poterant, devote agentibus etc. Notandum, quod dicatur Monasterium Coenobij fuisse consecratum, stilo nempe veteri, quo maiores Ecclesiæ vocabantur Monasteria, quales etiam Cathedrales erant, unde denominatio Germanica Inüusse. Deinde Ottonem

nostrum

nostrum vocari Abbatem Rinaugiensem, non vero Burensem, vel à nobilioni et antiquiori Coenobio, velquod hoc tempore Abbatiam Burensem iam resignasset.

Horum exempla secutus Otto sequenti anno Basilicam novam à se erectã Monrij nostri dedicari fecit, advocato in hunc finem Rudolpho Epõ Basiliensi, cum per id tempus Udalricus Constantiensis, utpote à cæsare per baculum et annulum investitus, nondum confirmatus à Summo Pontifice, aut Epãli unctione consecratus esset. Verum de ista dedicatione mox plura.

Renovavit Otto Abbas Confraternitatem cum Monrio S. Galli, quod tamen ante annum ſſſ7. vix factum fuisse credo, quotandem Ulricus III. Abbas S. Gall. iuratissimus fuit ait Bucelinus. Fuit Episcopus S. Gebhardi Constantiensis, imo et Hirsaugiensium, et omnium partes Pontificis tenentium, Aquileiæ Patriarcha decessit. Facta est igitur ista confoederationis renovatio sub Mangoldo Abbate S. Galli, quem quidam de Bottstetten, alij de Bottenstein, rursum alij de Manbüren appellant, de quare Tschudius sequentia ad annum ſſ24. Manbürru ist Manurrnn gnaũt ligt in Dr. flöcß am ũmr.... Mirum! Manurrn, quod hodie feudum S. Gallense Monrio nostro incorporatum est, iam illo quoquandam relationem ad Rhenaugiam habuisse. Chronicon Scafhusianum fol. 84. affert chartam Comitis Nellenburgici de anno ſſoo. cui inter plures subscriptos reperitur Udalricus de Mamern, fortasse Mangoldi parens. Ponit quidem Tschudius electionem Mangoldi ad annum ſſ24. verum contradicunt Bucelinus et Vadianus, qui ex veteribus monumentis Regimen Mangoldi affigunt anno prædicto ſſ17. ut videre est apud Goldastum fol. 89. Habuit Mangoldus fratrem Rudolphum Abbatem augiæ Divitis, in cuius electione facta anno ſſ22. memoratur idem Mangoldus Abbas S. Galli, ut habet Chronicon Ms. in Musæo nostro: ex quo sequi videtur, tunc Mangoldum iam fuisse Abbatem. Quidam annos Regiminis Udalrici III. numerant 46. alij 42. Ipsum schisma mox enatum favere videtur opinioni nostræ. Nam cum Henricus V. Imperator quendam suæ factionis defunct igo Udalrici hominem itidem Henricũ promovere conaretur, Conradus Zaringensis Mangoldum prætexit, atqs prævalere fecit, quæ potius conveniunt anno ſſ17. quam ſſ24. quo Henricus savire desiit, factiones exs expiraunt.

Obitus Ottonis abbatis signatur in Ms. 742. ad diem 26. Nob. his verbis: Otto abbas ñ. C. Neqs de anno magna difficultas esse potest, certum est enim anno ſſ25. iam demortuum fuisse, cum tunc iam præfuerit Diethmarus Abbas, et quidem die 3. Novembris, qua die signatur diploma Lotharij. Igitur iam anno præcedenti ſſ24. devixerat Otto, cuius dies emortualis penitus 26. eiusdem mensis. neqs tamen maturius eius decessum statuere convenit, cum in eodem Diplomate memoretur donatio Bernardi de Grieſsheim nuperius facta, quæ tamen Ottone abbate in vivis existente contigit.

XX. Diethmarus.

XX. Diethmarus.

Ex præcedentibus constat, Diethmarum non solum fuisse immediatum Ottonis in Abbatia Successorem, sed etiam ad finem anni 1124. aut ad initium sequentis fuisse electum. Notatur ultimus in libro fratrum Conscriptorum S. Galli post columnam quartam in spacio vacuo, et quidem solus, cum Otto una cum Conventu reperiatur inscriptus, unde existimandum est, eum statim post electionem fuisse adnotatum, et renovationem Confraternitatis ad posteriores annos Ottonis esse collocandam. Merita huius Abbatis parva non sunt. Imprimis enim duas Ecclesias de novo ædificatas consecrari fecit: unam in Martelen anno 1126. ab Udalrico Epo Constantiensi, alteram ab eodem Pontifice in Ruedlingen anno 1130.

Quod vero præcipuum est, mox ut administrationem Monrij suscepit, supremum auxilium sibi sentiens necessarium, ab utroqs Christiani orbis capite confirmationem privilegiorum Monrij obtinuit: à Lothario quidem Rege die 3. Nov. año 1125. ab Honorio autem Papa die 24. Febr. anno 1126. quod à nullo Prædecessorum factum memoratur; hæc enim prima Sumi Pontificis Bulla in archivio nostro est. Sed neqs his contentus, cum à Lenzburgensibus connivente Imperatore molestaretur, maxime erecto ad angustias peninsulæ castro, summum iterum Pontificem interpellavit, et tantum effecit, ut idem Honorius tum ipsum Rudolphum Comitem Lenzburgi, anathematis cominatione deterreret, tum Udalrico Epo in mandatis daret, ut auxilio suo præsto esset. Quin Abbas noster Diethmarus Gregorium Cardinalem legatum personaliter adivit, ac binas similiter litteras pro tutela Monrij contra advocatorum infestationes impetravit.

Cætera acta huius Abbatis interierunt, eius tamen ulterior solicitudo desumi potest ex eo, quod Chartas et Diplomata Monrij in unum volumen, quod Chartularium vocamus, describi fecerit; quo deficiente plurima documenta interijssent. Sed neqs certus annus eius mortis statui potest. Analistæ nostri, cum plerique putarent, Diethmaro immediate successisse Diethelmum de Otwilare, cuius electionem ponebant ad annum 1144. facile usqs ad hoc tempus eius regimen protrahere poterant. Nunc vero quando constat, esse interponendum Othmarum, qui quidem anno 1146. præfuit, ambiguum est, an usqs ad annum prædictum pervenerit. Neqs tamen id prorsus negare velim, cum pro Regimine Ottmari Abbatis sufficiens adhuc supersit.

XXI. Othmarus.

Hunc Abbatem inter Diethmarum et Diethelmum esse collocandum demonstrat Diploma Conradi II./III./ datum Ulmæ anno 1146. pro fundatione Monrij Interlacensis in Dioecesi Lausanensi, in quo inter testes post Hermannum Constantiensem Epm secundo loco ponitur Othmarus de Rinaugia. Diploma istud videri potest apud Clrmum Schöepfelinum Historiæ Zaringo Badensis T. V. à fol. 88. quod quidem invicte

" Abbas

invicte existentiam huius abbatis hactenus prorsus ignoti comprobat, nisi quis dicere velit, loco Othmari legendum esse Diethmarum, quem tamen hoc anno iam demortuum fuisse supponunt añalistæ nostri. Ego quidem super hoc dubium consului tum Clrmũ Dñum Schoepfelinum, tum Illmũ Dñũ Baronem de Zurlauben Regis christianissimi Mareschallum virum plane in antiquitatibus versatissimum, ut publica eius monumenta probant. uterqs legendum esse Othmarum testatus est, et posterior quidem adfirmavit, à semetipso visum atqs descriptum fuisse diploma illud interlacense in originali. Tantorum virorum auctoritate suffulti, distinctum à Diethmaro Othmarum adstruimus, maxime cum illud diploma solemnissimum fuerit, quo ipsa fundatio Mõñrij Interlacensis Canonicorum Regularium ord. S. Augustini in Epatu lausanensi et Comitatu Burgundiæ per Seilgerum oberhoven facta confirmatur, et præter alias adijcitur donatio ipsius Conradi Regis, cum confirmatione Lutholdi Præpositi, et Conradi Ducis advocati, adiecta insuper libera facultate deinceps eligendi Præpositum et Advocatum.

Othmarus igitur Abbas Imperatorem Ulmæ existentem adiit anno 1146. ibiqs extitit die 21. Julij: nec aliam ob causam, ut facile ominari licet, nisi ut privilegia Mõñrij Regia auctoritate confirmari curaret, et protectionem Cæsaream contra Lenzburgensium oppressiones impetraret. Confirmat hoc exemplum Mõñrij Einsidlensis, cuius Abbas Gero, eiusqs successor eiusdem Conradi Regis contra Rudolphum Lenzburgensem imploravit authoritatem. Nec obest, quod huius rei chartæ et diplomata desint; deperditas enim fuisse nullum dubium est, quandoquidem ferme per sæculum ab anno nempe 1126. usqs ad 1208. deficiant documenta, ita ut et Abbatum series magnum patiatur hiatum. Nec dubitandum, quin Rudolphus Junior filius Rudolphi Senioris Lenzburgensis, qui obiit anno 1136. patris exemplum secutus pariter Mõñrij advocatiam seu potius proventus invaserit: qua in potestate firmatus fuit, postquam Fridericus Lenzburg~~ensis~~icis plurimum favens anno 1152. adeptus est Imperium.

Quemadmodum vero initium, ita et finis Regiminis Ottmari abbatis satis obscurus est, qui tamen desumi potest ex institutione sequentis Abbatis Diethelmi, ac proinde pluribus annis ultra quinquagesimum huius sæculi regimen abbatis Otthmari se se extendit.

XXII. Diethelmus de Ottwilare.

Hunc Abbatem omnes Catalogi impressi et scripti exhibent, Bucelinus, Gallia christiana etc. P. Petrus in Suevia Ecclesiastica inter alios Abbates è S. Blasio postulatos eum recenset inquiens: ad Rhenoviensem mitram prope Scaffhusium Diethelmus alter loci fundator celebratus. In codice membranaceo S. Blasiano sequentia leguntur: Item Diethelmus Abbas Rhinaugiensis Coenobii prius frater nostræ Congregationis. Verum de anno, quo postulatus est, non omnes conveniunt. Plerique cum monumentis quibusdam recentioribus S. Blasianis eius initia statuunt ad annum 1144. quod tamen subsistere nullo modo potest. Imprimis, quia ut ex Diplomate Interlacensi vidimus, Othmarus adhuc anno 1146. præsedit: deinde charta quædam antiqua mentionem primum facit ad añum

1160.

1160. Denique ibidem disserte exprimitur, eum tam per Regis Friderici præceptum, quam per Hermanni Constantiensis Epi instantiam fratribus Rhenaugiensibus postulantibus concessum fuisse. Jam vero licet Hermannus anno 1140. Cathedram Constantiensem iam occuparet, mortuus anno 1167. tamen Fridericus ante annum 1152. Regio throno sublimatus nondum fuit; Igitur Dietelmus anno 1144. Monrio nro abbas datus non est. Neque officit aliquid, quod sub Regimine Guntheri abbatis S. Blasiani Rhenaugiam venisse dicatur, qui año 1141. abbatiam illam adiit: nam cum primum anno 1170. decesserit, latissimum relinquitur spatium pro postulatione Diethelmi.

In archivio nostro nihil de eo reperitur, præter unicam schedam, sed ob antiquitatem omni æstimatione dignissimam: quam proinde pro fundamento historiæ huius abbatis ponimus. Est autem sequentis tenoris: Nota sub anno Dni Mo. Co. LXo. Diethelmus de otwilare frater Mangoldi religiosa et nobili ortus prosapia in primæva iuventute à parentibus suis huc ad serviendum Domino est adductus, ac cum magna dote prædiorum oblatus. Hic cum adhuc Innior bonis polleret moribus, maioris Prioris officium ei est iniunctum, et tam in exterioribus, quam etiam in spiritualibus negotiis se utilem præbuitet aptum. cum morum eius probitas et alijs Monriis innotesceret, contigit, quod fratres de Rinaugia eum in abbatem sibi eligerent, et tam per Regis Friderici præceptum, quã etiam per Hermanni Constantiensis Epi instantiam impetraverunt. Sed cum in eodem Monrio regularis vitæ custodiam aliquatenus servare statuisset, conati sunt de eius morte tractare. Denique ut ab omnibus pene refertur, veneni malo est morti addictus. Vir igitur venerabilis sentiens sibi vitæ adesse punctum, sacro unctionis oleo et Dominici corporis sacramento se munivit, die quo sancto Palmarum, qui eo anno quinto Idus aprilis extitit, hora tertia cum iam ab omni Ecclesia Domino ad passionem tendendi cum palmis obviam progreditur, et ipse carnis ergastulum egressus, cum palma victoriæ præmium vitæ et immortalitatis coronam à Domino percepit.

Author huius narrationis ferme videtur coævus, qui de fama publica, et Diethelmi fratre Mangoldo ut sibi et aliis noto mentionem facit: Sed scheda ipsa præsens recentior est. P. Stanislaus Wilperz in annalibus S. Blasianis ait: hæc fuisse ex chronico antiquo S. Blasij, quod non amplius extat, à Rhenaugiensibus descripta. Credibilius mihi videtur, fuisse è S. Blasio communicatam. eius characteres à moderno P. archivario dicuntur reperiri in archivio S. Blasiano circa finem sæculi decimi quarti, et initium decimi quinti. Sane illam ætatem evidenter præseferunt. Copia eiusdem schedæ post liminio S. Blasianis reddita fuit, cui tamen, ut videbimus, error irrepsit. annus præfixus epocham Diethelmi firmat, ita tamen, ut quandam latitudinem admittat. Fridericus atque Hermannus post annum 1152. sæpius convenerunt, ex quibus coniectura quædã pro Diethelmi electione deduci posset. Refert Bucelinus ad añum

1155.

1155. Hermannum à Friderico impetrasse confirmationem limitum Episcopalium à Dagoberto quondam statutorum. Trithemius ad annum 1180. narrat: à Friderico diè 2. Martij Concilium præsente Hermanno fuisse habitum, in quo Adela à thoro Cæsaris ob consanguinitatem fuit separata. Schudius ad annum 1188. adducit privilegium Monasterio Tabariensi in præsentia Hermanni à Friderico concessum. Mangoldi electio in Abbatem S. Blasij, quæ contigit anno 1180. suadet, ut electionem quoque fratris ipsius Diethelmi serius factam fuisse credamus. Maiores nostri huic assignarunt annum 1189. Sed neque auctores illos in chronologia ita exactos esse deprehendi, ut non sæpissime uno vel altero anno aberrarent. Sane postremus ille annus optime convenit cum chronotaxi Schedæ sæpe dictæ præfixa; sic enim tam electio quam obitus Diethelmi sub anno, id est circa annum 1180. contigisse, verissime dici potest. Enim vero annus ipsius emortualis statuendus est ille, in quo dies palmarum incidit in nonam aprilis. Sic enim legit P. Gerboldus, nempe Sto Idus aprilis. Sic et alii antiquarij expertissimi, quos desuper consului, et inter hos ipse Princeps et abbas S. Blasij Martinus Gerbertus. Qua propter in errorem inductus fuit P. Stanislaus Wilpert, quod qui Schedam nostram descripsit, loco Sto Idus aprilis, posuit pridie Idus, ac consequenter diem obitus in annalibus suis assignavit ad annum 1183. electione eius necessario ad annum præcedentem 1182. anticipata, ut Diethelmus vix uno anno præesse potuerit Monasterio nostro. Certum igitur est, diem nonam aprilis esse expressam, quæ cum Palmarum Dominica hoc Sæculo convenit anno 1150. 1161. et 1172. prior annus applicari nequit, cum tunc Diethelmus nondum fuerit abbas. ultimus absolute quidem non repugnat, minus tamen convenit cum chronotaxi monumento nostro præfixa, præterquam quod tamdiu præfuisse Diethelmum non sit verisimile. medius ergo annus nempe 1161. est præferendus, cum quo omnia optime conciliantur, nec multum distat ab opinione analistarum nostrorum, qui hactenus assignarunt annum 1158. excepto P. Gerboldo, qui bene noverat, potius sequentem cum die Palmarum convenire. Hæc quidem certiora de Diethelmo nostro sunt. Caterum serius è S. Blasio comunicatum fuit sequens elogium: Diethelmus S. Blasij filius circa annum 1144. ad regimen augiæ Rheni vulgo Reinau accersitus. Erat vir egregiæ staturæ, verecundus, mitis, et humilis, et humanus, minus acquirendorum bonorum artifex, et in omnibus rebus perficiendis longe felicissimus, ut fundator celebratus. alia vice sequentia transcripta sunt: Diethelmus postulatus est ad Monasterium Rhei nov circa tempora Dñi abbatis Guntheri, factus abbas ibi rexit Monasterium laudabiliter. Ex stilo satis patet, ex recentiori calamo hæc excerpta profluxisse, nego tamen magnæ authoritatis esse possunt, cum P. Stanislaus Wilpert in annalibus suis, licet recondidissima quæque excusserit, de his nihil memoret. Nihilominus

Diethelmum

Diethelmum magnarum virtutum hominem fuisse dubitari non potest, qui dignus habitus sit, et a fratribus nostris expeti, et auctoritate regia expetente piissimo Epo concedi. Prædicatum illud, quod fuerit mirus acquirendorum bonorum artifex, quidam nostrates, forte ex nimium levi suspicione, in dedecus Dietelmi, detorquent, quod nimirum acquisierit Monrio professionis suæ cum dispendio eius, cuius Abbas extiterat, quippe bona non pauca Rhenaugiæ primitus fundata nunc S. Blasio deserviunt. quod artificium fortassis fratres nostri non ferentes in im̄ane scelus prolapsi sint. Saltem nullum superest vestigium, ex quo velut alter fundator Rhenaugiæ unquam celebratus fuerit, aut celebrari possit. quia tamen pauca monumenta, quæ relicta sunt, nihil nisi laudem ipsius spirant, ego potius his insistendum crediderim, atqs fratres nostros tunc existentes ab omni sceleris suspicione absolvendos. Si vera est integra historia, nos potius loco Patrum nostrorum veniam rogare convenit, atqs Diethelmum aliquando Abbatem nostrum instar Martyris invocandum, ut bona dignetur reddere pro malis, quæ forte ipsi intulerunt antecessores nostri.

Gallia christiana duos Diethelmos adducit, ambos ex S. Blasio postulatos his verbis: XIX. Diethelmus I. ex Monacho S. Blasij factus est abbas augiæ Rheni circa 1144. Item XXVI. Diethelmus II. de Ottwilare postulatus è S. Blasio anno 1259. Erroribus plena sunt omnia. ultimum enim annum fuisse scribendum puto 1159. Deinde ansam ad ponendos duos Diethelmos ex eo profectum fuisse arbitror, quod viderint, Diethelmum de Ottwilare a Friderico Rege anno 1144. non potuisse constitutum esse, hinc alium posuerunt, qui anno præfato, et alterum qui anno 1159. Monrio nro prælatus fuerit, cæterum familia de Ottwilare, germanice Ottwiler, non ignobilis, nec incognita est in monumentis antiquis, habuitqs præter memoratos duos abbates Diethelmum et Mangoldum, alios quoqs insignes.

XXIII. Henricus I.

Occurrit hic abbas, hactenus nobis ignotus, opportune ad explendam lacunam bene magnam, in monumentis S. Blasianis, de quo Clrmus P. Stanislaus Wilperz in Epitome Historiæ S. Blasianæ pag. 374. Sequentia scribit: Jussu præterea Conradi Archiepi Moguntini ob jus Patronatus in griesheim inter Mangoldum S. Blasij et Heinricum Rhenaugiæ abbates vertentem litem, quoniam ob rationum, allegationum, testium et privilegiorum argumenta nemo decidere volebat, aut poterat, Hermañus Epus Constantiensis Rhenaugiæ Præsulem eo permovit, ut acceptis XXX. Marcis argenti omne jus in Ecclesiam griesheim S. Blasio dimiserit anno 1187.

XXXIII. Anonymus.

XXIII. Anonymus.

Post Diethelmum Series Abbatum magnum patitur hiatum, nempe usqs ad initium Sequentis Sæculi, cui explendo unius abbatis regimen, nisi bene longum, non aut vix sufficiet. adfuisse tamen abbates ex historia et Sequentibus chartis indubitanter redditur, iugiter enim in suo vigore perstitit Monȓium, ac post advocatos Lenzburgenses, præsertim Ulricum ultimum eius familiæ Surculum, ipse Imperator Fridericus I. anno 1170. advocatiam in se suscepit, et quodamodo administravit. In proximo quoqs diplomate Ottonis Regis de anno 1208. Monȓium disperte abbatia vocatur. Ecclesia denqs S. Felicis et Regulæ haud multis post Diethelmum annis noviter erecta, et anno 1167. dedicata fuit. Fa est ergo, ut credamus, neqs Abbates hoc intervallo defuisse Monȓio nro, in quorum forte cognitionem, deficientibus ex incuria hominum propriis, ex monumentis aliunde communicandis cum tempore desiniri potest, sicut nuper detectus fuit ex Diplomate Interlacensi Othmarus Abbas: proximus quoqs Henricus de Wartenbach ex unica fere inscriptione Sacrarum Reliquiarum innotuit.

Caput V.

Monachi, Sorores, et Fratres conscripti Sæculo IV.

Pauci hoc Sæculo restant adscribendi, eo quod plerique, qui ad tempora Dietmari Abbatis usque pervenerunt, iam fuerint priori Sæculo inserti. cum enim in Calendariis nostris, quæ adhuc dum supersunt, promiscue inscripti fuerint Monachi addies obitus ferme toto præcedenti Sæculo unacum magna parte præsentis, discerni non poterant, quonam sub Abbate decesserint. Non tamen ultra Dietmarum sciilla necrolo-gia extendunt, cum nec ipse nec reliqui post ipsum illis inserti reperiantur. Altera pars huius Sæculi multo obscurior est, ubi de-ficientibus monumentis nec Abbatum nomina, multo minus Mo-nachorum ad nostra tempora transmissa fuerunt. Superest, ut pau-cos adscribamus, qui quoquo modo inveniri poterant. Et imprimis quidem occurrit Conventus Sub Ottone Abbate, quem studiose hunc in locum distulimus, quique expressus est in libro fratrum con-scriptorum Monrij S. Galli post columnam tertiam interpolatam hoc modo:

Otto Abbas. — — —	o. 26. Nov. Ms. 74. 2.
Arnolfus. — — —	— 2. Sept.
Sauigerius. — — —	— 16. Maij.
Burchardus. — — —	— 22. aprile.
Anno — — — — —	— 7. Maij.
Luitoldus — — —	—
Monachi.	
Heberhardus. — —	— 9. Decemb.
Lanperdus. — —	— 15. Junij.
Beringerus. — —	— 14. Decem.
Rudolfus. — —	— 3. Decem.
Albarn. — — —	— 8. Decem.
Heinricus. — —	— 7. Maij.
Diethelmus. — —	— 23. Febr.
Ruogerus. — —	—
Arnoldus. — —	— ij. Febr
Hernest. — —	—
Cuono. — —	— ij. aug.
Conversi.	
Ita. — — —	o. 22. aug.
Mahtild — — —	— 22. Jan.
Guota. — — —	—
Mahtilt — — —	— 27. Febr
warburc. — — —	—
Rikinza. — — —	—
Sorores.	

Mirum est,

Mirum est, tam paucos adnumerari Monachos, et tam multos conversos. Cæremoniæ, quæ describuntur in directorijs huius Sæculi, sane plurimo plurimos exigebant, qua propter credibile est, post renovatam cū S. Gallensibus confœderationem, cōmuni catum go conventum istum, numerum Monachorum fuisse adauctum. Clerigos porro notantur ad diem obitus in Ms. 74. 2. Et licet multi eiusdem nominis præcedēti Sæculo adscripti fuerint, non tamen sunt ijdem, cum alio plane die decesserint. Cæterum illi, qui in prædicto Necrologio non occurrunt, unus nempe Monachus, duo Conversi, et tres Sorores, non solum Abbatem Cllonem supervixerunt, sed etiam scriptorem ipsius necrologij, cum fere iuniores cæteris in hoc Catalogo S. Gallensi notentur. Credibile est, cuitoldum Monachorum ultimum ipsum fuisse, qui reliquorum obitus Calendario inscripserat.

Frater conventum istum Cllonianum alij Monachi ex reliquis monumentis erui possunt, inter quos est Waldger et Egino qui in Ms. CIV. f. 191. manu huius Sæculi adscribuntur: waldger Diaconus obiit in V. Idus Julij. Egino Presbyter obiit in XIII. Kl aug. Marquardus c. 17. Julij. Ms. 74. 2. filius Friderun Benefactricis nostræ, et frater Itæ. Nam cum in chartis donationis conditio adiecta sit, ut præbendas et mansiones in Monrio habeant, notetur go Marquardus Monachus in sæpedicto necrologio circa hoc idem tempus, probabile est, eundem effectum fuisse Monachum. Similiter

Bertoldus de Hachain donatione sua exprimit, quod velit mansionē suam in Monrio habere, sicut quilibet Monachus. duo autem occurrunt hoc ævo Monachi defuncti Bertoldi, unus 15. Martij, alter 12. aprilis, quorum alteruter sine dubio hic noster benefactor erat.

Bernardus de Griesen insignis benefactor necessaria sicut quilibet Monachus condixit; proindego ille esse creditur, qui sub nomine Monachi decessisse notatur die 15. Martij.

Landfrid de Gisingen ait ex hac hora se mansionem in Monrio sicut quilibet Monachus habiturum. cum vero in prædicto Calendario non reperiatur, dubio procul Scriptorem illius supervixit.

In Ms. 99. habetur ad initium fragmentum Necrologii amplissimi, in quo adscribuntur Monachi, qui probabiliter hoc præsenti Sæculo vixerunt. Sunt autem Cuonradus sb. et Pilgrin m. Conradus fortasse ille est, qui in Ms. 74. notatur obiisse die 15. Junij. unicus ibi signatur conversus nomine Walicho C. Sed in charta separata, quæ pariter fragmentum est alterius Necrologij, habentur duo conversi Adelgoz et Rudolphus. Sorores in singulis fragmentis signantur, et in maiori quidem tres scil. Adilheit, Becela et Mahtilt. In minori vero Trutwib.

Adilgoz in Ms. 74. notatur decessisse die 2. Decemb. Rudolphus 9. eiusdem mensis, et idem esse videtur, qui in Catalogo S. Gallensi enumeratur. Becelæ Sororis obitus notatur ad diem 8. Junij. Trutwib cum ibi desideretur

ibi desideretur, supervixisse reliquos dicendo est.

Ad finem Ms. 81. habetur quædam donatio, quæ scripta fuit à Notario et Monacho huius Sæculi, cui nomen Thetharius. In alio Ms. n. 83. ad cyclum fol. 92. notatus reperitur quidam Landfrid Monachus ad annū 1148. proinde ad mediotatem huius Sæculi his verbis: Hic, id est prædicto anno, præstita est decima apud altenburg Lanfrido M. fm. et Folgodo, filiegs eius cōrado laicis pro restauranda cruce, quæ concessa est pro XXXII. talentis. filium Conradum bis ex errore scriptor expressit. an Lanfridus Monachus iste idem sit cum Lanfrido de Gisingen benefactore, dubitare licet propter additā litteram W. quæ quid significet, ignorare me fateor, si idem est, usque ad hoc tempus pervenisse Lanfridum constat, Inscriptionem autem in Calendarium Ms. 74. ante annum 1148. iam desisse. crucem illam insignem fuisse oportet, pro cuius restauratione necesse erat præstare decimas, totgo talentis concessa fuit. Notat tamen du Cangius in Glossario, talentum non semper 100. libras, sed quandoque unā tantum significare. quem in modum accipiendum esse arbitror, quod idem Scriptor ad annum 1128. addiderat: Hic oppignoratus est Rödelsö mansus apud Trutinhova IIII. Id. Febr. post X. annos X. talentis solvendus. Ceterum idem Scriptor inter Monachos huius Sæculi omittendus non est, licet eius nomen ignoretur, plura enim nomina Calendario huius Codicis 83. eadem sua manu addidit: ad annum 1146. in Cyclo sequentia apposuit: Magnum Ierosolymitanum iter, quibus indicavit crucem signatorum in Palæstinam profectionem, ex aliis historicis satis notam: de semetipso autem sequentia adscripsit: ad annum 1116. Hic natus sum. ad annum vero 1117. Hic Presbyteratus ordinem gratia Dei accepi. ex quo constat, eum iam anno ætatis suæ 23. sacerdotio initiatum fuisse, ac proinde reliquos etiam Monachos plerosque, quam primum per ætatem poterant, Presbyteros effectos, licet denigo deinceps idem ordo eorum nominibus non addatur. Nec prætereundum puto illum Monachum, qui præsenti Sæculo chartularium pulchro charactere conscripsit, ac de suo non nunquā annos præsertim Pontificios addidit: ac licet in his punctum omne non semper tulerit, nunquam tamen satis laudandus pro sua industria fuit ut qui tot chartas alias deperditas ad posteros transmisit. addendi denigo forent tot alii qui codices huius Sæculi sua manu scripserunt: ac utinam saltem nomen proprium expressissent, ne perpetua sepulta manerent.

Restat, ut modo laicos, fratres conscriptos, seu qui in bonorum operum participationem admissi sunt, adscribamus, quorum cum multi Sæculo præcedenti iam à nobis enumerati fuerint, quod ab aliis ad idem tempus Sæculum pertinentibus discerni nequiverint, supersunt tamen non pauci ex Ms. 99. quos plerosque ad præsens

ad præsens Sæculum pertinere existimo, tum quod in Calendarijs Mss. 80. et 74. ad Superius præcipue Sæculum pertinentibus non reperiantur, tum quod ad inferius Sæculum saltem ut plurimum referri haud possint: Sunt autem sequentes:

Adelbertus cum alijs quam plurimis.

Adelbertus. C.
Adelbertus. pbr.
Adilheit. C.
Anno. C.
Arnolt C.
Eberhardus C. eccisus.
Herhardus.
C. Miles de Gershain.
Kuotmuot. C.
Hermannus pbr.
Hiltepoldus.
Hilterat.
Hugelbrecht
Imma C.
Neemias.
Nolker.
oprecht C.
Ricivin C.
Rudolfus prb.
Ruopertus. C.
Selgerus. prb
Sigehrit. C.
Slmuot. C.
Tippolt.
werinhere.
Wernherus. prb:
wolverat. C.

His, quos F. Geroldus in ordinem alphabeticum redegerat, addendi sunt sequentes ab illo omissi:

Herhart comes.
Kötmut. C.
Beringer. C.
Liucarth. C.
Cönrad.
Liutold. C.
Liugart. C.
Beringer.

Addita est quibusdam nota Presbyteri, quos tamen potius Seculares fuisse existimo, cum hoc ævo Monachis Presbyteris nota non Presbyteri sed Monachi adderetur. Similiter quibus omissa est laicorum nota, nihilominus laicos fuisse credibile est. Fuerunt autem hi omnes benefactores Monrij nostri, cum non aliter solerent in Societatē bonorum operum admitti, nisi in gratiani animi significationem ob præstita beneficia. Notandum porro hic est, hos omnes in unico folio fragmenti necrologici inscriptos reperiri, in quo per litteras dominicales quatuor decim tantum dies indigitantur, inter quas cum littera F. sit ultima, videtur ibi expressam fuisse posteriorem medietatem Mensis Martij aut Junij. Jam vero si intra dies quatuor decim ultra quadraginta nomina Fratrum conscriptorum unius Calendarij leguntur, quot et quanti non forent, si integer annus huius unius Calendarij superesset? Sunt etiam quidam alij hoc eodem in folio inscripti, qui ob vetustatem legi non possunt. Hos saltem ex lege gratitudinis conservare nos decet. Quorundā nomina manu posteriori Sæculi decimi tertij aut quarti ibidem superaddita fuerunt, quæ hic subijcere placet:

Joannes dictus

Joannes dictus Ling.
H. Miles occisus in Bern.
Nicolaus Barn. p.
Ex Scheda separata prædictis addendus videtur Longer. in qua eadem manu posteriori, unoqs vel altero Sæculo recentiori sequentes exprimuntur:
... ridus et Fridericus dapifer.
gerunt in Bawaring.
... Blumenberg.
Miles de gershaim.
Forte iste est C. Conradus de gershaim supra notatus. Nomen primum fortasse significat Landfridum.
In alio quodam Ms. notatur ad diem 30. Martij: O. Liutholdus L. qui benefactor noster de wizinburg est.
Pro coronide oblivioni dandus non est Pater Arnoldi probabiliter benefactoris nostri, qui in Calendario Ms. 74. notatur ad diem 14. Martij, cum addito: Wasserstelz gemunden, // credibile est, hanc Ecclesiam fuisse Monrio nro ab his benefactoribus incorporatam. Gemunden antiqua lingua Theotisca confluentiam aquarum significat, forte ad Wasserstelz applicari potest. Mabillonius T. II. annal. f. 78. Hornbach ob duorum rivulorum confluentiam gamundium sive gamundiæ dicebatur.

// unde ~~ad diem~~ cum tum in hoc tum in altero calendario Ms. 83. ad diem 15. Decembris notetur Dedicatio S. Leonardi in gemunden.

Caput VI.

Caput VI.

Novæ Ecclesiæ hoc Sæculo erectæ.

Referuntur in Ms. 57. Instrumenta quædam, quibus exhibentur Dedicationes novarum Ecclesiarum. Inserta sunt illi Codici, qui alias ad Sæculum præcedens pertinet, in foliis vacuis manu ferme coæva scilicet Sæculi huius ac subsequentis. Interquinqs Dedicationes quatuor factæ sunt Sæculo præsenti, quinta paucis postmodum annis. Has igitur hoc loco referre, et quod ad eius fieri poterit, describere iuvat.

Imprimis igitur nova Basilica Mon̄rij dedicata fuit anno 1114. cuius instrumentum iam damus: Anno Dominicæ Incarnationis MCXIIII. Indict. VII. XVII. Kal. Decembris dedicatum est hoc Mon̄rium à D̄no Rōdolfo Basiliensi Ep̄o in honore Sanctissimæ Dei genitricis Mariæ perpetuæ virginis, et S. Petri Principis ap̄lorum, Alexandri PP. et Mart. Blasij Ep̄i et Mart. Januarij Ep̄i et Mart. Mauritij Mart. Findani Conf. Hi igitur præcipui Ecclesiæ huius Patroni. verum cum ista Dedicatio ipso die festo S. Fintani nimirum 15. Novembris peracta fuerit, uti etiam in Calendariis nostris deinceps notatur, translatum fuit officium de S. Fintano in diem sequentem, cui cedere pariter S. Othmarus debuit. In Ms. 30. additur alia insuper dedicatio his verbis: ipso die dedicatio S. Michaelis et S. Mauritij. de quo tamen Sacello non constat, quandonam ædificatum fuerit, licet eius mentio sæpius sub nomine tamen S. Michaelis tantum recurrat. Cæterum in hoc instrumento Ecclesia vocatur Monasterium more veteri, de quo alias, cum totum Monasterium cum principali Ecclesia censeretur consecratum.

Mirum videri potest, cur non ab Ep̄o Constantiensi sed Basiliensi hæc dedicatio dicatur facta: sed inspecta historiæ serie mox omnis disparebit dubietas. Nam mortuo B. Gebhardo II. Ep̄o ex familia Zaringensi anno 1110. Constitutus est Udalricus Kiburgicus ab Henrico V. in aula ipsius existens. Sed Paschalis Papa, ut supra advertimus, renuit ei confirmationem impertiri, eo quod per annulum et baculum investituram receperit, licet tam cleri quam populi consensum accepisse testaretur Theodoricus abbas Petrusianus ipsius cognatus Kiburgicus, qui et ipse sequenti anno decessit. Itaqs primum sub Gelasio II. anno 1118. fuit ordinatus. Hinc est, quod etiam novum Monasterium S. Petri in nigra silva año 1113. dedicaverit witto curiensis Ep̄us in præsentia electi Udalrici Constantiensis. Porro Rudolphus Basileensis nominatur hoc etiam anno 1114. in quodam Diplomate Henrici V. dato Basileæ pro Mon̄rio Einsidlensi contra Suitenses, referente Tschudio. Ex quo erroris convincitur Pantaleon, dum Rudolphum, quem nominat quartum Comitem de Homburg, iam anno 1112. mortuum esse scribit. Certe wurstisius biennio post eundem Rudolphum, quam vis frustra, abbatiam Fabariensem Episcopatui subijcere

conatum

conatum fuisse testatur. Ipsum Udalricum Constantiensem Epm electū, cum aliis Abbatibus, pro more illorum temporum, Dedicationi Basilicæ nostræ præsentem fuisse, credibile est, quemadmodum et consecrationi Supradicti Monŕij S. Petri cum abbate nostro præsentiam suam accomodavit. Forsan adfuit et abbas S. Blasij, cum in libro constructionis mentio huius Dedicationis occurrere videatur illis verbis: Huius temporis initiatus est locus Rinaugia, à quo etiam sumpsere privilegia sua, ut docet calculatio sive descriptio chronicarum. Nota illa: huius temporis, significare videtur regimen Rusteni abbatis S. Blasij, qui hoc tempore floruit, et reperitur in quodam fragmento fratrum conscriptorum nostrorum: non vero regimen Wernheri abbatis, qui primum anno 1170. electus, et 1175. mortuus est: quamvis tempore Dedicationis nostræ alter Wernherus floruerit abbas primus Wiblingensis postulatus è S. Blasio. Scripsi pro hoc nodo solvendo S. Blasianis, sed solvere nemo voluit turbatis ob incendium rebus.

Secunda Ecclesia hoc Sæculo dedicata fuit in Martelen ad honorem S. Galli et Antonini. Dedicationis instrumentum eodem in Ms. sic legitur: anno Dominicæ Incarnationis MCXXVI. Indict. IV. XVII. Kal. Junij dedicata est Ecclesia S. Galli et S. Antonini Mart. apud Mars. id est Martelen. à venerabili Udalrico Constantiensi Epō, in nomine S. et individuæ Trinitatis, et in honore S. et victoriosissimæ crucis, et S. Dei genitricis Mariæ, et præcipue in honorem Sanctorum Galli et Antonini Mart. et aliorum, quorum reliquiæ hic continentur, Stephani Protom. Cyriaci, Ypoliti, Silvestri, Remacli, Magni, Ceciliæ, Nataliæ V. Sequitur, hanc Ecclesiam constructam fuisse à Diemaro Abbate eo ipso tempore, quo Lenzburgenses maxime persequebantur Monium nūm, nisi iam ab Ottone Abbate cœpta sit ædificari. Porro Martelen, cum nullam proprium Sacerdotem haberet, unacum aliis vicis Subiacebat Parochiæ Rhenaugiensi.

Dedicatio ista in supra memorato Ms. 80. primæva manu notatur ad diem consecrationis nempe 18. Maij, et in Ms. 83. manu posteriori. Ex quo patet, eiusmodi dedicationes etiam à nostratibus celebratas fuisse. Udalricus Epūs, de quo supra, ex comitibus Dillinganis et Kiburgicis cognatum suum S. Conradum à Romano Pontifice anno 1120. Sanctorum albo adscribi fecerat, confirmationem ante biennium anno 1118. à Gelasio II. Monacho Casinensi obtinuerat: nec diu dedicationi huius Ecclesiæ supervixit, qui ipso anno sequenti 1127. teste Bucelino mortuus.

Tertia Ecclesia dedicatio refertur ad annum 1130. in Ruedlingen hoc modo: anō Dñicæ Incarnationis MCXXX. Indict. VIII. VII. Idus Maij dedicata est Ecclesia S. Margarethæ apud Röd, id est Rödelingin, à venerabili Udalrico Constantiensi Epō in nomine individuæ Trinitatis, et in honore S. Crucis, et S. Dei genitricis Mariæ, et præcipue in honore S. Margarethæ virg. et Mart. et aliorum, quorum Reliquiæ hic continentur, Silvestri PP. Bl. S. Blasij Epi et M. Vincentij M. Mauricij M. Ceciliæ V. et M. aliæ M. etc. reliqua nomina legi non possunt. Notatur in Ms. 80.

Valerij

in Ms. 80. ad diem 9. Maij Dedicatio Basilicæ S. Margarethæ ad Rödelingin. ex quibus verbis dubitari non potest, eundem locum in instrumento pene deletis designari. Liutholdus de weissenburg paucis antea annis vicum Ruedlingen Monrio dono dederat: et licet in ea donatione res Ecclesiastica non fuerit expressa, eam tamen in illis verbis generalibus inclusam fuisse, quicquid hæreditario iure possedit: item cū omnibus ad ea pertinentibus, ex isto instrumento facile deduci potest. Hanc igitur Ecclesiam Diethmarus quoq; Abbas ædificavit, Udalricus vero Constantiensis Epūs huius nominis Secundus, qui primum immediate subsecutus est, consecravit, erat is ex Illustri familia de Castel, postulatus ex Monrio S. Blasij, quod an. 1138. Episcopatu dimisso iterum redit, post biennium nempe 1140. pie defunctus.

Quarta Ecclesia anno 1087. in Rhenaugiensi Insula nostra dedicata fuit honori S. Felicis et Regulæ. Instrumentum Dedicationis sic habet: Anno ab Incarnatione Dñi M.C.LXVII. Indict. XV. III. Kal. Julij dedicata est Ecclesia S. Felicis et Regulæ a' Venerabili Ottone Constanſ. Epō, in honore S. et individuæ Trinitatis, VII. Sigillorum, Nativitatis, Baptismi, Passionis, Sepultura, Resurrectionis, Ascensionis, et Secundi adventus, ac victoriosissimæ Crucis, et in honore Salvatoris, et Mariæ genitricis eiusdem Dñi nri Jesu christi, S. Michaelis, et omnium Supernorum Civium, Sed et Beatorum Patriarcharum et Prophetarū: Specialiter in honore S. Mart. Felicis et Regulæ, et Sanctorum aliorum, quorum Reliquiæ hic continentur; de cruce Dñi, de vestimentis S. Mariæ ... Petri et Pauli, andreæ apl̄orum, Fabiani, Calisti, Sixti, et Martyrum Joannis et Pauli, Laurentij, Pelagii, Pancratij, Gervasij, Protasij, agapiti, Albani, Theodori, Chrisogoni, Abdon et Semen Mr. Chrisanti et Alexandri, Silvestri BB. Cecilie etc. Hæc dedicatio manu recentiori ad dictam diem legitur in Ms. 39. in margine. Cæterum evidens est ex hoc instrumento, Ottonem II. anno 1087. iam fuisse Epūm Constantiensem, cuius electionem nonnulli ponunt ad annum subsequentem. Qua propter alij verius scribunt, Ottonem anno 1165. Hermanno Arbonensi, qui ultimus dicitur fuisse Monachus Cathedralis Ecclesiæ, in Epātu Constantij. Successisse, et anno 1166. vita fuisse functum. Inter pauca, quæ de hoc Epō Ottone posteritati relicta sunt, hoc instrumentum notatu dignum est. Successit Bertholdus de Buonang. Cæterum Otto dicitur Wernharij Secundi filius, Nepos Ratebonis. vid. F. Heer pag. 344.

Quisnam Abbatum nostrorum ædificaverit hanc novam Ecclesiam S. Felicis et Regulæ, non constat. Si enim Diethelmus de Ottwilare anno 1161. iam decessit, saltem dedicata Subeius Successore hactenus innominato fuit. Forte cultum horum Sanctorum à S. Blasio tulit, ubi Speciales Patroni esse dignoscuntur. Credibile interim est, occasionem condendæ huic Ecclesiæ datam fuisse à Sororibus, quarum domus, in qua habitasse perhibentur, nostris adhuc diebus conspiciebatur in fronte Insulæ huic Ecclesiæ fere contiguæ, undeet ibi Sepultæ fuerunt, et quædam inclusa memoratur in Mss. nris ad S. Regulam.

Ecclesia ista

Ecclesia ista vetustate iam labescens viginti abhinc annis sub Bernardo II. destructa fuit. Erat remotior ab insulæ ora, proximiorq; aræ, ita ut ibi desineret, ubi præsentis initium conspicitur. Orientem versus erecta est, cum moderna respiciat occidentem. aditus ad eam ex latere patebat. Turris eminebat ex lapidibus quadratis supra chorum aræ proximæ, in se altare Summum complectens. Pictura in eodem altari animas piaculares repræsentabat, quam modo ad latus Coemeterij in peristilio collocarunt. Verum illa hoc ædificio multo recentior est, utpote Jesuitas et Capucinos exhibens; destructæ nimirum iam diutius imagines sacræ a Protestantibus fuerant. Prater altare Summum duæ minoræ ex utroq; latere sita erant, quorum alterum ex parte dextra seu intuentibus sinistra intra Specialem latioremq; fornicem consistebant, distinctum quasi sacellum formans, subquo Nobilium de Wald Kirch Sepultura in crypta subterranea latebat.

Quinta Ecclesiæ Dedicatio in eodem Ms. adinitium Sequentis Sæculi refertur, quam cum alijs hoc loco audire non pigebit. Anno ab Incarnatione Dñi M. CC. X. Indict. XIX. IV. Kal. Julij dedicata est Ecclesia S. Udalrici et S. Conradi Conf. a Venerabili Chönrado Constantiensi Epō, in honore S. et individuæ Trinitatis, et Septem Sigillorum, Nativitatis, Baptismatis, Passionis, Sepulturæ, Resurrectionis, ascensionis et Secundi adventus, ac victoriosissimæ Crucis, et in honore S. Salvatoris, et S. Mariæ Genitricis eiusdem Dei et Dñi nri Jesu Xti, et S. Michaelis archangeli, omniumq; Supernorum civium, Sedet Beatorum Patriarcharum et Prophetarum, et Specialiter in honore Sanctorum Conf. Udalrici et Conradi, et aliorum, quorum Reliquiæ hic continentur: Joannis Baptistæ Andreæ ap. Bartholomæi ap. Stephani Protom. Fabiani PP. et M. Dyonisij Epī et M. Justi Ep. Laurentij M. Mauricij Ducis. Sebastiani M. Georgij M. Carponij M. Firmi et Rustici Mart. Wenzeslai M. Benedicti Abb. Galli conf. Magni conf. Aræ M. Hilariæ matris eius, Dignæ, Eunomiæ, et Eutropiæ, pedissequarum eius.

Hæc Dedicatio assignata die in citato Ms. 80. et in altero 99. fol. 59. manu utriusq; posteriori. Nec dubitare licet, hanc Ecclesiam ædificatam fuisse in horto conventuali nondum incluso, cuius loco postea Abbas Theobaldus erexit Ecclesiam S. M. Magdalenæ, tertio altari S. Epīs Udalrico et Conrado dedicato, quod modo ab anno 1761. Beato Nicolao de Rupe Sacrum est, Secundario Patrono S. Udalrico retento: cui etiam additus fuisset S. Conradus, nisi multiplicatio nominum remoram posuisset, qui tamen Sanctus in Ecclesia principali ad aram S. Blasij Secundarius Patronus est. Utriq; huic Sancto meritissime dedicata fuit Ecclesia, utpote fundatorum nostrorum agnatis, et de Monio pio optime meritis. Hanc porro Ecclesiam ædificavit Henricus I. Abbas de Wartenbach. Consecrator erat Conradus II. Comes ab Andechs Dñus à Degernfeld, qui hoc eodem anno 1210. in Epātu Succedebat Wernhero

Baroni

Baroni de Staufen in Brisgovia, possessori et emptori Castri Kussenberg haud procul Rheinheimio. Memoratu dignum est, in descripto Instrumento Sanctos Gallum et Magnum non vocari Abbates, sed confessores tantum; unde credibile est, S. Othmarum fuisse primum Mon̄rij S. Gallensis Abbatem. Sanctus vero Vincentius per errorem vocatur Papa, cum scribi debuisset Martyr. S. Mauritius vocatur Dux, stilo nimirum eodem, quo scripta est scheda ab eodem Henrico Abbate capiti eiusdem S. Martyris adiuncta. Supra recensuimus reliquas ex Ms. 18. in Ecclesia S. Udalrici contentas, quæ non conveniunt cum reliquis istis in præsenti Ms. 57. pro dedicatione eiusdem Ecclesiæ relatis. Utraqs scriptura videtur coæva, et si est intelligenda de eadem Ecclesia, ut vix dubitandum, dicendum erit, reliquas pro diversis altaribus recenseri. Certe S. Afra cum Sodalibus suis Specialis Patrona inibi erat. Fortasse illas reliquias ad Ms. 18. adscripsit quidam, quæ nondum in præsenti Instrumento Mſi. 57. enumeratæ erant.

In Ms. 80. notatur etiam Dedicatio in Bechinhoum, id est Benken, in honorem cuiusdam Sancti Apostoli, cuius nomen erasum est. Dies assignatur 8. Maij im̄ediate præcedens dedicationem Ecclesiæ in Rüdlingen. Cum igitur utraqs Dedicatio una eademqs manu eodemque tempore inscripta sit, credibile est, ambas Ecclesias ab eodem Ep̄o diebus proxime sibi succedentibus consecratas fuisse, proindeque hanc quoqs Dedicationem Ecclesiæ in Bencken ad præsens Sæculum et ad annum 1130. pertinere. Idem dicendum est de Ecclesia in Altenburg, cuius Dedicatio in eodem Ms. manu haud recentiori, adeoqs præsentis Sæculi adscribitur ad diem 20. Julij.

Caput VII.

Caput VII.

Disciplina Regularis.

Disciplinam Monasticam usqs ad medietatem huius Sæculi sub Ottone ac Diemaro abbatibus bene constitutam in nro Monrio fuisse, dubitandum non est. Huius rei breve sed efficax testimoniū dedit Cardinalis Gregorius in litteris, quibus Rudolphum comitem Lenzburgensem ad meliora hortatur, subdens: quatenus eorū fratrum orationes, qui Religiosi sunt, et Deum timent, merito habere debeas.

Dehinc, si vera est historia Diethelmi abbatis, malos adfuisse fratres, ac disciplinæ impatientes, necesse est: abindeqs collabi cœpta videtur disciplina claustralis.

Porro consuetudines Religiosorum nostrorum hoc Sæculo satis clare colligere possumus ex Directorio quodam sub numero 59. inter Manuscripta nostra, ubi ritus Hirsaugienses ex antiquiori Directorio sub numero 80. ad mores Monrij nri Rhenaugiensis accomodantur. Patet ex hoc imprimis, præcipuam curam fuisse operis Dei, orationesqs in choro ad excessum usqs fuisse prolongatas, quibus ferme per totam diem occupari necessum erat, nullo relicto spatio pro opere manuum, paucissimoqs pro lectione Spirituali. Cæremonias in ijsdem divinis officijs multiplices habebant, sacrasqs vestes identidem induebant. Processiones multas et stationes ad altaria instituebant. Sacram Regulam in plerisqs observare studebant. Matutinum post mediam noctem cantabant, laudes ad ortum Solis lucis. Somnus meridianus concedebatur. Ieiunium ex Regula præscriptum erat, ita tamen, ut labores, id est festa XII. lectionum dispensaretur: haustus pomeridianus permittebatur: a carnibus, non tamen sagimine, abstinebatur: Integrum hocce Ms. foret describendum, si omnes Cœremonias et consuetudines adnotare vellemus. Præcipuas saltem dabimus, ex quibus ea, quæ diximus, aliaqs dignosci poterunt.

In Dominicis et festis ordinarijs, qui introitum cantabat, alba erat indutus; similiter et sacerdos in medio ante altare cantans Evangeliū, qui sic indutus redibat ad chorum. ut postea allato Thuribulo sub cantico Benedictus incensaret altare maius, quod dominicum appellatur, quod ibi corpus Dni asservaretur. In maioribus vero festis sacerdos cantans cappa indutus erat, similiter et armarius; reliqui saltem ad missam maiorem albis vestiebantur. Responsoria et Benedicamus, quin et versus, duo decantabant ad gradus altaris. Formæ, id est sedilia plicatilia chori, tapetibus ornabantur: item etiam Dorsalia, id est tapetia appendebantur in parietibus ad dorsum cantantium. In præcipuis festivitatibus omnes litterati, id est, ad chorum destinati, non conversi, cappis ornabantur. Candelæ in altari pro diversitate dierum diversæ ardebant, subinde tres, quinqs aut septem. In eisdem festis duobus thuribulis incensum offerebatur. Antiphonam ad cantica Evangelij repetebant etiam ante gloria Patri, ita ut ter cantaretur. In Sum̄is festis tota Eccle-

sia

-sia tapetibus ornata erat: Sex magni Cærei à primis festis per totam diem lucebant: tres coronæ ex luminaribus factæ sub matutinis accende-bantur. Inter festa porro præcipua numerantur assumptionis S. Mariæ, SS. apostolorum Petri et Pauli, S. Blasij, S. Januarij, S. Tintani, S. Mathæi, et S. Mauritij. In adventu Casulis levitæ seu Planetis plicatis ute-bantur, Antiphonæ O omnino duodecim assignantur. Festum Concep-tionis B. V. M. ritu speciali et solemni, recentiori tamen manu describitur, postquam nempe ex speciali fundatione in Monrium nrm fuerat introductum. In vigilia Nativitatis Dni: Dnus Abbas Sermonē facit aliquantum prolixius in Capitulo, nam in crastino omnino ultra solitum breviatur. Ex quo patet, Sermones huiusmodi in vigiliis et festis haberi consuetos fuisse. In festo Purificationis neqs cappæ neque fa-nones /: id est Sindones à teutonico fahnen :/ excepto Abbate habentur, ne per cæram defluentem ~~perturbentur~~ inquinentur. In secundis vesperis fit comemoratio S. Blasij et Tintani. Officia S. Blasij, S. Januarij, S. Gre-gorij, S. Mauritij propria habentur. Cineres in capite Quadragesimæ abbas omnibus imponebat, ipse ultimus à Priore recepturus. In eisdem Quadragesimæ diebus preces erant maxime prolixæ; nam quotidie, etiam in festis XII. lectionum 130. Psalmi addebantur, cum Poeniten-tialibus, officio defunctorum, et gradualibus per horas distributis. Sæpe laudes duplicabantur, quando nempe duo festa protunc non trans-feribilia, vel cum maiori feria concurrebant: Nocturni autem divide-bantur, ita ut duo de uno, et tertius de altero festo decantaretur. Ad initium Quadragesimæ libri distribuebantur in Capitulo: Singuli priores libros afferebant, et armarius notabat à Fratribus acceptos. Sequitur: Post librorum distributionem datur licentia /: procul dubio ad bona opera perficienda :/ ita tamen, ut ieiunent cum discretione et moderate, ne corporis valetudinem, maxime ad exercitium Divinæ Servitutis amittant, tribus diebus in Hebdomada, id est in feria II. IV. et VI. per quadragesimam Fratres silentio vacant usqs ad sextam; qui volunt, ad confessionem veniunt; quotidie absqs feria IV. et VI. in quibus Processio agitur, post orationem Fratres in choro lectioni vacant etc.

Feria 5ta. Maiori Singuli fratres lavabant pedes pauperibus, eisqs ad mensam ministrabant, omnes quoqs ultimis quatuor diebus comuni-cabant, etiamsi aliud tale quid acciderit. Post prandium mandatum solemne abbas facit fratribus, Sulogia seu candidissimos panes et potum subministrat etc.

In Parasceve fratres comuniter totum Psalterium cantant: qua die crudas herbas et aquam sumebant, vino pauperibus dato. In vigilia Pentecostes post Capitolum loquuntur Fratres, post sextam eunt dormitum: postquam surrexerint, lotisqs manibus orationem per-fecerint, vestiuntur hi, qui Missæ officio sunt adscripti. Sæpius fit mentio pectendi capitis, quibus capilli prolixiores infra verticis rasuram indicantur. à festo omnium Sanctorum usqs ~~ad~~ in Septuagesimam privatis noctibus /: si nimirum nullum festum occurrat. /: post nocturnos

officium

officium pro defunctis agitur ad S. Mariam, ibiqs canitur matutina laus /. laudes./ de omnibus Sanctis. Hæc tamen Regula ab octava Nativitatis Dñi usqs in octavam Epiphaniæ non observatur. In crastino /. die animarum./ 12. pauperes cum pane, cerevisia, vino, et carne ubertim sunt reficiendi.

In vigilia S. Fintani assignatur processio post vesperas, et in festo post laudes. In octava duo Nocturni de S. cecilia, tertius de S. Fintano, laudes duplices. Maior Missa de S. Fintano, plerumqs enim duas Missas decantabant. Memoratur quoqs ordinaria quædam processio ad S. Fintanum: item ad S. Mariam, ad quam per coemeterium ibatur.

Processiones solemnes quibusqs Maioribus festis instituebantur, in quibus circumferebantur Reliquiæ, cruces, candelabra, textus Evangelii, cæteraqs mobilia ornamenta. Stationes quoqs ad singula altaria sæpius fiebant. Pro diebus Rogationum hæ notantur: finitis matutinis pro fidelibus defunctis Fratres eunt dormitum, et plus solito dormiunt, nec sonitu, ut moris est, excitantur, quia propter secuturam processionem parvo intervallo postea meridiantur. Igitur post prandium processionem habebant: Reliquias omnes collo pendentes gestabant, In festo S. Marci baculis non utebantur, nec reliquias ex collo, sed ex crucibus gestatoriis pendentes portabant: cucullis operta erant capita. A festo omnium Sanctorum notatur: abhinc usqs in caput ieiunij processio nudipedis non agitur: mandatum quoqs pauperum hodie a Fratribus finitur, sed in hospitali eodem apparatu, quo et prius, illis impenditur.

" baculos in manibus tenentes nudis pedibus incedebant.

De jeiunio statuitur in vigilia Epiphaniæ: In hac die nullius abstinentiæ vestigium observamus, præter id, quod ab adipe abstinemus. In Festis XII. lectionum non ieiunabant secundum ritum Hirsaugiensium, hinc ordinatur ut eiusmodi festa non in vigilias, sed in alios dies transferantur vel anticipentur. Ad mensam continuo lectio habebatur, et quidem in festis de homilia quadam ad idem festum pertinente: alias vero lectiones scripturæ ad mensam continuebantur, ubi dimissæ erant in choro. Post mensam expectabatur, donec servitores refecti essent, ut simul nonam decantare possent, post quam haustus dabatur in refectorio. Hinc statuitur, ut in festis XII. lectionum post prandium Fratres lectioni vacent, donec servitores surrexerint à mensa, et tunc cantatur Nona, et postea itur ad refectorium ad bibendum. Post Pentecosten secundum edictum Præceptoris nostri S. Benedicti amodo per totam æstatem in privatis diebus /. id est, in quibus nullum festum celebratur./ extra octavas /. hæ igitur etiam eximuntur./ feria 4. et 6. ieiunium persolvimus, nisi aut præ nimietate æstus, aut alia necessitate hoc relaxet indulgentia ordinem tenentis, aut iniuncta obedientia alicuius operis. Restandem eo devenit, ut prima duntaxat feria 4ta post octavam Pentecostes ieiunarent, reliquis vero bis reficerentur. Pergit textus: quoties vero in ijsdem feriis concedimus, toties nudis pedibus orationem facimus: post capitulum silentium resolvimus, post tertiam lectioni vacamus,

post sextam

post Sextam in lectis aliquamdiu pausamus; audito Signo, si processio sit agenda à singulis Fratribus, calcei in claustrum deportantur, deinde manibus lotis, pexisq; capitibus, post pulsationem duorum Signorum sit oratio etc.

A festo S. Luciæ usq; ad Purificationem quoties bis comedimus, post prandium cum Nona Servitores non expectamus, sed statim ut chorum intramus, eo stantes ordine, quo solemus ad horas, finito versu, eam cantamus, et per se postea Servitores, nec amplius ante vesperas ad bibendum in refectorium redimus.

Folio 229. sequens exhibetur titulus: De mutatione consuetudinum quarundam in eodem mense scil. octobri: In ipsis Kal. octobris extoto dimittitur pausatio meridiana. Si sunt XII. lectiones, post prandium sedemus in claustro ad lectionem, usquedum Servitores surrexerint de mensa: pulsatur Signum Maius, et oratione facta, quod minus est, ut Nona cantetur, ambulamus solito more in refectorium, ut bibamus. Sed aqua nequaquam alterius ponitur. In privatis diebus aurora apparente Scilla (i. campanula) pulsatur, et continuo nocturnalibus calceis indati, lotis manibus, et pramissa breviter oratione cantamus Primam, sequentibus Septem Psalmis et Letania, qua finita vacamus lectioni usq; ad tertiam. Pulsatur Scilla, et tunc primum diurnalibus nos calceamus: lotis manibus, et qui volunt, facies lavant, pexoq; capite imus ad Ecclesiam, et ad orationem procumbimus... Facimus ter orationes, post quas et aliud Signum pulsatur, et tertia canitur, Missa quoq; Matutinali adiuncta. Non solum post capitulum, sed etiam post Sextam, pramisso tamen à Priore Benedicite, habemus licentiam loquendi, quamquam illud brevissimum spaciam soleat esse, nam non amplius erit, quam ut Sacerdos et ceteri ad Missam servituri lavent manus, ut sint ad induendum se parati. Pulsatur Signum, donec omnes occurrant ad orationem: qua facta imponitur Letania, et hi se vestiunt. Si autem feria quarta aut Sexta pulsatur breviori Signo, quam alio die, et prius nos discalceamus, quam occurramus ad orationem, ut nudis pedibus faciamus processionem. Finita Missa Signum pulsatur ad Nonam, et orationem facimus, priusquam exeamus ad lavandum pedes, aut si non est ea dies, in qua processio fiat, in choro tamen legendo expectamus, usquedum Servitores potuerint reficere. pulsatur demum aliud Signum ad Nonam.

Folio 228. ponitur alius titulus: de observatione Regularium consuetudinum in hyeme. à Kl. Novembris usq; in Coenam Dñi, et usq; in octavam Epiphaniæ, postquam semel surgimus, postea in lectum non redimus. Hic inchoamus, ut triginta Psalmos ante Nocturnos canemus. Ergo postquam Fratres de Ecclesia S. Mariæ

simul exeunt,

simul exeunt, præter si qui opus habent ad necessaria ire, vel quos frigus tenet, calefacere, revertantur in chorum, et ut singuli consederunt, capita cucullis contegunt, quos etiam, priusquam consurgant, abstrahunt. Juvenes juxta custodes suos sedent, et unusquisque postquam caput cooperuerit, facit, quod sibi videtur, vel quod potuerit. Inter vallum autem eiusdē horæ ita debet temperari, ut à claustri priore, id est vicario Prioris Maioris, cum abscondsa. laterna, totum claustrum possit circuiri. videt namque, si omnia claustri ostia sint serata, perlustrat dormitorium a fine usque ad finem, pergit in domum infirmorum, ut videat, quomodo se ipsi habeant, signo matutinali talis cautio debet adhiberi, ut post matutinum s. laudes, inchoata prima lux valeat videri. aperte. quod si quando non observatur, prima tamen cum cæteris ad eam pertinentibus non differtur. quæ si quando finita fuerint, priusquam in choro fratres legere valeant, item capite cooperto in choro expectant, donec per priorem ecclesiæ ostio pulsato exire debeant. Post vesperas cum nec canetur, nec officium defunctorum agatur, in dormitorium imus, et calceos diurnales cum nocturnis mutamus. Tangitur cymbalum, et lotis manibus eamus ad bibendū, si tempus permiserit. Postquam denuo ad lectionem consederimus, pulsatur scilla ad collationem. ... Procurandum est, ut adhuc luce apparente dormitum eamus, quod tamen raro fieri potest, quando bis comedimus. Qui plura volet, ipsum codicem adeat: nos ex aliis codicibus huius sæculi quædam excerpta dabimus.

Caput VIII.

Manuscripta Sæculi XII.mi

1. Ms. LXXX.

Primus Codex ad initium huius Sæculi Scriptus est Directorium quoddam, quod ad introducendos ritus Hirsaugienses ex aratum fuisse consuit Rev.mus Calmetus: quod ita intelligendum arbitror, non quasi quia ijdē ritus iam prius Rhenaugiæ essent incogniti, sed ut magis per hunc Codicem exprimerentur. Multa præsertim in Calendario præfixo adiuncta fuerunt, quæ aliquam Confusionem parere videntur: sed cum pleraqs eandem aut coævam manum exprimant, parum interest, an dicamus statim ab initio Codicem Rhenovij fuisse Scriptum, an vero alibi quidem primitus exaratum, statimqs Rhenaugiæ introductum. Illud tamen probant festa propria Monasterij nostri rubro charactere expressa, scilicet S. Blasij, Mauritij, Januarij, Tintani, cum dedicatione Basilicæ nostræ, quorum officia propria exhibentur in corpore. accedit, quod nullum vestigium appareat, ex quo alterius cuiuscunqs loci fuisse, existimari possit.

// in chorum Rhenaugiensem

De ætate huius Codicis maior difficultas esse potest. Character non respuit tempus indicatum, neqs historiæ Mōnrij nostri repugnat, imo apprime convenit, si dicamus, ab Ottone Abbate ex Hirsaugia postulato allatum, aut Rhenaugiæ descriptum fuisse. Unicum obstaculum præbet festum S. Conradi Calendario insertum, qui primum anno 1120. in numerum Sanctorum relatus est. Verum id magnam annorum distantiam non importat, cum hoc tempore adhucdum præfuerit Otto Abbas: deinde certum non est, hoc festum prima manu inscriptum fuisse: deniqs non improbabile est, eundem Scriptorem, qui v.g. circa annum 1110. Codicem primitus exaravit, post decennium alia festa inscripsisse. quid, si dicamus, idem ab ipso Ottone abbate, aut à Scriptore chartularij, qui hoc tempore floruit, factum fuisse? Dedicatio in Martelen B. Galli et antonini, quæ contigit anno 1126. eadem manu adscripta videtur ad diem 16. Maij: econtra Dedicatio S. Margarethæ in Rüdlingen posteriori manu ad diem 9. eiusdem mensis, quæ facta est anno 1130. Ex quo consentaneum est, codicem saltem hoc anno esse antiquiorem. Ad mensem Februarium in spacio vacuo adscripta fuit Regula pro inveniendo anno Bisextili, atqs exemplum additum de anno 1168. hoc ipsum autem confirmat superiorem huius Codicis ætatem, cum evidens sit, hæc addita esse juniora. Præter Dedicationes Ecclesiarum nostrarum Calendario adscribuntur quædam etiam altarium consecrationes. Die 24. Junij habetur Dedicatio altaris S. Brigitæ V. manu recentiori, quod forte idem altare fuit, quod postmodum Sanctarum Virginum nuncupabatur. Die 11. Nov. additur Dedicatio altaris S. Tintani, et S. Nicolai. et die 27. eiusdem mensis Dedicatio altaris S. Blasij. Scriptura harum Dedicationum antiqua est, nec Sæculum 13.tiū videtur excedere. quid ergo dicendum, cum in consecratione Basilicæ de anno 1114. nullius huius altaris mentio fiat? certe altare S. Blasij antiquissimum fuisse oportet, cum abs Abbate Henrico de Aitlingen renovatum fuisse dicatur; processiones quoqs

ad idem altare

adidem altare saepius memorentur. Divinando aliquid dicam: cum omnia monumenta huius Saeculi ab anno 1126. deperdita sint, in libro autem constructionis S. Blasij dicatur sub Wern hero abbate, id est abaño 1170. usqs ad annum 1178. Initiatum fuisse locum Rinaugia, quo phrasis novam dedicationem indigitat, forte quocunqs casu destructis prioribus altaribus, alia unacum Ecclesia fuerunt dedicata.

Ad finem huius Codicis adduntur sequentia: Privilegium Ludovici. duo priv. tria privilegia Ludovici Regis. Privilegium unum Ottonis II. et unum Ottonis III. Verum est, adesse tria diplomata Ludovici Regis germanici, et singula Ottonum. Sed quid sibi velint prima illa verba non capio, nisi credere velimus, scriptorem per repetitionem seipsum correxisse, ac primo notasse unum privilegium, deinde alia duo, ac demum concludisse adesse tria. Nam alterius Ludovici v.g. Pij hoc tempore diploma non amplius extitisse videtur, id enim sine dubio cū reliquis scriptor chartularij descripsisset, qui eodem hoc tempore vixit, quo iste codex in lucem prodiit. Quod vero privilegium Ottonis IV. hoc loco omittatur, quod datum fuit anno 1208. probat, haec scripta fuisse currente praesenti Saeculo duodecimo, ac proinde codicem ipsum longe esse antiquiorem, atqs ad incunabula huius Saeculi pertinere, cū additio ista multum recentior esse debeat, et post alias additiones in folio ultimo iam detrito superinscripta.

2. Mo. LIX.

Aliud directorium chori Rhenoviensis, quod unice nostris usibus deputatum, et maximam partem ex praecedenti desumptum fuit. fuisse autem haud diu post praecedens conscriptum, consequi videtur ex disciplinae nostrae statu, qui post mediet atem huius Saeculi collabi coepit. Porro hic ipse Codex se demonstrat, florente ordine Secundum Hirsaugiensium consuetudinem fuisse exaratum, dum in persona prima communiter ait: Jejunamus: Surgimus, in us ad chorum etc. quae sane in illud tempus non cadunt, ubi haec amplius observata non fuerunt. Caeterum cum plura ex eo capite praecedenti descripserimus, hic nihil restat, nisi ut lectorem plura scire cupientem ad ipsum codicem remittamus.

3. Mo. LXII.

Aurelij Prudentij Clementis Caesar augustani, viri Saecularis, et militis cohortis Palatinae, ut discimus ex praesenti codice fol. 32. opera Poetica, non solum ad officium Divinum, sed etiam ad historiam Sacram inservientia, elegantissime descripta sunt, et fortasis ipse copiosa charactere minuto glossas interlineares et marginales eruditas et copiosissimas apposuit. Folio 33. aevum suum prodere videtur descriptor, dum his verbis incipit:

Istius libri praecepit opuscula scribi
Abbas Magnificus Domini Bertholdus amicus.

verum cum nullum Bertholdum inter nostros abbates numeremus, praeter S. Gallensem, qui circa medium Sequentis Saeculi aliquamdiu praefuit,

præfuit, character vero codicis infra ætatem præsentis Sæculi deprimi se non patiatur, alius Bertholdus nobis quærendus est. Sed non occurit, nisi in S. Blasio Successor Rusteni ad annum 1125. qui regimen suum produxit usqs ad annum 1141. quemqs Bucelius haud modica eruditione præditum laudat. Hunc his versibus significari, eo citius adducor, ut credam, quia in folio primo quædam fragmenta conspiciuntur illarum precationum, quas ad San. Blasium illius Clientes dirigere solent. Credibile est, hunc codicem paulo post Diethelmum de otwilare Abbatem postulatum Rhenaugiæ fuisse illatum. Certe diutinā possessionem nostram demonstrant attestata in primo folio averso ante quinqs circiter Sæcula scripta: Iste liber pertinet Monrio Rinow prope Schaffhusen.

Ad finem libri alius calamus carmen prolixum apposuit eruditum sane alicuius Poetæ Belgæ in laudem Mosellæ fluminis: Itemqs alios versus de lapidibus pretiosis moraliter explicatis. Folio ultimo cernere est Regulas pro harmonia servanda in arte Musica, quæ eo minus spernendæ, quod huius pariter Sæculi duodecimi manu exaratæ videantur. In ipso hoc volumine sæpius occurrunt notæ antiquæ musicales, et præter has una simul litteræ, quæ pro soni distinctione assumptæ sunt, ut hinc modus antiqui cantus dignosci facilius possit. fol. 67.

4 Ms LXVI.

Glossarium prædarissimum totius S. Scripturæ et præfationum S. Hieronymi, in quo nomina et verba obscura, Hæroica, aliaqs exponuntur, sæpe secundum ordinem alphabeti, ut in S. Evangelia, Eruditus Calmetus censuit Sæculi superioris, potius tamen videtur reponendum ad duodecimum, aut saltem huius initium, quando plura à Nostratibus Mss. iudico fuisse exarata. Author doctissimus quidem latet, sed sine dubio Monachus descriptor noster interpretationes theotiscas latinis vocibus super imposuit. Clr.mus Pezius T. I annectod. glossarium Teotiscum S. Scripturæ eddidit ex Ms Monrij Moosnensis, Sæculi ut credit, decimi. Multa cum nostro conveniunt, plurima non habet, aliqua discrepant, quorum quædam exempla subnecto, ut ex iis progressus linguæ Teotiscæ aliqualiter intelligi possit. Itaqs nomen obtrectator noster interpretatur pisprahare, Pezius, pisprahac. Imponere, pitruga: Pez. pitrugitu. ad fæminas: Ze den huffen: Pez: huffin. vespertilio, fledirmus: Pez fledarmus. Stigmata, animal: Pez anamal. amita, pasa: Pez: pasun. ventriculum, wamba: Pez wampa. Illuvies, unsubirida. Pez usuprido. apparitores, die nist maña: Pez inchnechta. In præsidio in der vesti: Pez: in dero vesti. assatura, spiz praten: Pez pratun. Bajulus, tragere:

Pez:

Pez. tregil. latomus Steinmeizila: Pez. Steinpozilo: Calamus, rora: Pez. fedara: Tympanistria, Spiliwa. Pez. Spilaro; Manica, hantruhen: Pez. hantruhun. Botrus, trubo: Pez. truso. etc.

5. Ms. LXVII

S. Augustini Sermones diversi iam editi à Roterodamo T. 10 fol. 291. Sed non eo ordine, quo in hoc codice positi sunt. fol. 1. exhibetur interpretatio teotisca mensium, quam apponere placet, ad dignoscendam lingæ cum tempore mutationem:

Januarius.	gener.
Februarius.	Hornunc.
Martius.	Merzo.
Aprilis.	abrello.
Majus.	Maio.
Junius.	Brachodo.
Julius.	Haumanodo.
Augustus.	Ögesto.
September.	Herbest.
October.	Herbest.
November.	Herb.
December.	Wintermanodo.

unus Eine. duo Zewene. tres, Edrie. quatuor, vire. Notandum porro, tres autumni menses à germanis distinctos fuisse addito numero, ita ut September esset Ier Erste Herbstmonat. adduntur in hoc codice fol. 46 et 85. Exorcismi contra morbos non omni Superstitione vacui.

6 Ms. LXVIII

Sermones insignes de tempore, et in quibusdam Sanctorum Solemnitatibus hactenus quantum constat, nondum editi. Probabile est ut erudite probat A. R. P. Subprior in notis ad hunc codicem, auctorem esse Eliam Archiepum Barensem, qui ad finem præcedentis Sæculi ex Monrio Cavensi sub Urbano II ad illam Ecclesiam regendam assumptus fuerat.

7 Ms. LXXXVI.

C. Salustii Crispi catilina, seu Bellum Catilinarium. Codex integer à Capite ad Calcem descriptus. Sed exhibet in fronte præfationem haud spernendam, cuius extrema ad finem libelli videntur addita. Hæc in editione amstelodamensi desideratur, sicut et glossæ copiosæ, quæ inter lineas et ad marginē adduntur, et huic Ms. ornamentum ac pretium non modicum conferunt. demonstrant quoqs, Studium litterarum a Monachis nostris non intermissum.

8. Ms. CXXXV.

9 Ms. CXXXV.

S. Augustini altercatio cum Feliciano Ariano de unitate Trinitatis, de quo tamen dubitant eruditi, utrum sit germanus partus Augustini. a folio 70. incipit indubitatus eius liber de praedestinatione gratiæ. Codex est integer et sanus ad finem praecedentis autumnitium huius saeculi duodecimi scriptus. In fronte alia manu, sed ferme coæva praefiguntur sequentes versus:

Domna Genaugensis genitrix pia cuncta regentis.
Protege tantillum, veniat quocunque, libellum.

9 Ms. XXXI.

S. Augustini Sermones 69. Super dicta Evangelica ad populum habiti. Codex est magnus, integer, et nitide scriptus. Convenit mendis exceptis cum iam editis. ad calcem legitur hoc dysticon:

Alma Dei genitrix potens Genaugia civis,
Est liber iste tuus, quod locus ingenuus.
Iste liber est Sce Marie.

Subiungitur deinde Apologia satis elegans, alia quidem sed coæva manu, pro Monachis praesertim Benedictinis contra Clericos, qui illos a cura animarum et sacramentis administrandis arcere conabantur. Opera pretium foret, si haec apologia hoc ipso tempore, quo ista controversia, opusculis scabiosis editis, et adiuvantibus etiam saeculi potestatibus, recrudescit cum doctis notis publici juris fieret. Denique additur decretum Bonifacii IV. Sunt nonnulli s. Et S. Gregorii: Qui debet missam celebrare s.

10. Ms. XXXIII

Honorij Augustodunensis Presbyteri et Scholastici speculum Ecclesiæ sive sermones per annum tam in festis quam in dominicis. Sunt in hoc codice nitidissime descripti, et fortassis vivente adhuc authore, qui floruit circa annum 1120. multaque alia opera teste trithemio edidit. Codex est integer, si unum aut alterum folium ad finem excipias. Praemittitur Clenchus seu potius Synopsis sermonum. Plures sermonibus miscentur rubricæ, ex quibus discimus ritum, qui hoc saeculo in concionibus servabatur.

11 Ms. XLVI.

Ovidii Nasonis Metamorphosis. descriptus est hic codex praesenti saeculo charactere minuto et aquali: ad finem tamen est manens. Saltem ex eo deducitur, Monachos nostros hoc tempore nondum penitus abiecisse litteras politiores.

12. Ms. LXXIV

12. Ms. LXXIV

Codex nitide una eademq manu huius Seculi conscriptus, quamvis diversa opera contineat. Primum est expositio S. Hieronymi in Danielem cum præfatione. Convenit cum editis, nisi quod capita aliter dividantur. Secundum est expositio in Cantica Canticorum non quidem Iusti Orgelitani, qua habetur in Ms. 50 quamvis hic erronee nomen Iusti præponatur. Sed neq est S. Thomæ aquinatis, quamvis eius operibus aspersa reperiatur, ut vel ex ætate huius Codicis constare potest. Idem iam adverterat Cornelius a Lapide in præfatione in Cantica, qui hanc expositionem tribuit Haimonie Halberstadensi Epo. Tertium opus huius Codicis a folio 218 est quidam tractatus de Matrimonio, cuius author latet. quarto denique sub finem additur quodam Compendium ad faciendas litteras aptum, cum alphabeto græco pro litteris formatis prout habetur in Ms. 131. Seculi decimi. In fronte huius codicis manu Sæculi subsequentis legitur: Iste liber est Ecclesie de Zinowe.

13 Ms. LXXXIX.

Regula S. P. Benedicti: Item Regula S. Augustini, et liber S. Ambrosij de conflictu vitiorum et virtutum. qua omnia una æquali manu initiantis huius Seculi conscripta sunt. Regula S. Patris paucis verbis discrepat ab editis. folio 63. Incipit præfatio Beati Augustini in Regula, quam Monialibus Composuit. Hanc ex Epistola ad Sororem desumptam fuisse eruditi judicant, et sola inter regulas genuinus partus S. Augustini est. Tertia pars huius Codicis continens librum S. Ambrosij in nostris editis non reperitur, et ides pluris æstimandus, nisi revera alterius sit authoris.

14 Ms. LXXXIV.

Iste codex diversa continet opuscula diversa manu exarata. Primo ponitur S. Augustini expositio in Epistolam primam S. Joannis ap. deinde a folio 128. Sequitur Cassiodori liber de Institutione divinarum litterarum, meliori manu quam præcedens conscriptus. de hoc opere monet Mabillonius, id esse a Monachis omnibus diligenter legendum, sine dubio quia tradit, quomodo utiliter sua studia instituere debeant. denique a folio 199. additur liber eiusdem Cassiodori de anima, quo usus est Rabanus in suo opere de eadem materia ad Lotharium Regem. In fine Codicis legitur iste versus:

Iste Genaugiensis liber est christi genitricis.

15. Ms. CXVII

15 Ms. CXVII

Brevis explanatio librorum apocalypsis, exodi, Numeri, deuteronomii, et Iudicum, una manu ad initium huius Sæculi scripta, sed authoris hactenus incomperti.

16. Ms. CXXIV

S. Anselmi archiepi cantuariensis liber, cur Deus homo? Item cuiusdam Epistola de cœna domini. Nec non quædam excerpta ex operibus S. Augustini. videntur scripta ad initium huius Sæculi. Epla illa comunicata fuit Bezio, sed ab eo non publicata.

17 Ms. CXXV

Graduale cum notis antiquis. fol. 146. habetur festum S. Fintani manu coæva. et fol. 179. eiusdem sequentia. videntur pleraqs conformia cum contentis in aliis Mss. similibus.

18. Ms. CXXVII

Ciceronis liber de senectute, eiusqs quatuor orationes in Catilinam, pulchro charactere huius Sæculi exarata cum notis ~~mar~~ eruditis marginalibus.

19 Ms. CLII

Cantica Canticorum carmine ritmico, non tamen prorsus consono expressa, ut patet ex primo et ultimo versu, quem hic exscribimus: Quem sitio votis, nunc oscula porrigat oris etc. In quibus ipse habitas, sponsam dilecte revisas. Character est initiantis huius Sæculi.

20 Ms. CXLVII

Parvus iste libellus diversa continet: Imprimis opus metricū Theodoli authoris quinti Sæculi, tractans de miraculis veteris testamenti, et fabulis poetarum. Deinde a fol. 16. poema cuiusdam Thobaldi Phisiologi, qui proprietates animalium spiritualiter explicat. hoc opus prosa videtur redditum fuisse fol. 52. a fol. 24 incipit Prudentii liber historiarum S. Scripturæ, qui etiam extat in codice LXII. a fol. 72. incipit ordo probandi homines de crimine suspectos per panem et caseum, qui prolixior est illo, qui habetur in codice CXXXIX adduntur denigs ac miscentur quædam excerpta ascetica et devotionalia ex SS. PP. et S. Scriptura.

21 Ms. CXXXVI.

Dialogus inter Magistrum et discipulum in quinqs libros distributus, de præeminentia Status Monastici supra Statum Canonicorum Regularium: ubi præcipue probatur, Monachos Clericos idoneos esse ad curam animarum. Dolendum hunc codicem sub initium esse mancum. Inter plures authores, qui de hac re præsenti Sæculo scripserunt, nulli videtur hoc opus aptius inscribendum, quam Ruperto Abbati Tuitiensi, qui decessit año 1135. et scripsit de vita vere aplca libros quinqs Dialogorum a Martene editos. ad calcem codicis additur decretum Bonifacii IV. et aliud S. Gregorii Papæ, prout habetur in Ms. 31. In apologia S. Petri Damiani fol 614 refertur utrumqs decretum, sed suppresso nomine S. Gregorii, ita ut solius Bonifacii esse videatur.

22. Ms. LXX.

22. Ms. LXX.

Missale ad minimum Sæculo duodecimo Scriptum, quod incipit fol. 24. nam præmittuntur Sequentiæ manu Sæculi 13. ubi inter alia fol. 23. occurrit oratio pro recuperanda terra Sancta. fol 115. oratio pro furto quolibet. fol. 125. Sequuntur Epistolæ. et fol. 241. Evangelia. fol 221. vigilia et festum S. Fintani Superadditæ fuerunt eadem aut æquali manu.

23 Ms. V.

Codex maximus, qui inscribitur Passionale seu legenda Sanctorum a Kal. Augusti usqs ad Kal. Februarii. Revera tamen cum passione SS. Simonis et Judæ expirat, quapropter si folia identidem excisa computentur, ferme medietate sua deficit, ut etiam ab Elencho præfixo desumi potest. Calmetus in diario Helvetico huius codicis Speciale m mentionem facit, et ait: In eo legitur vita S. Mansueti Epi Tullensis Scil. fol 96. duobus libris conscripta ab Adfone O. S. B. abbate Drevensi (: Montierenderf :) in campania diecæsis Catalaunensis. obiit adfo aõ 992.

24 Ms. CXLIII

Sermones seu tractatus ex SS. Patribus, potissimum ex S. Augustino, qui an omnes editi, aut editis conformes? me latet.

25. Ms. CXXIX.

Hymni per annum de tempore et Sanctis fol 29. et seq. habentur duo hymni de S. P. N. Benedicto a modernis diversi. fol 62. adjecti sunt manu posteriori tres hymni de S. Fintano. fol 75. habetur officium integrum de S. M. Magdalena cum notis antiquis.

26. Ms. CXLIX.

S. Anselmi cantuar: Elucidarium seu dialogus Sum̃am totius theologiæ breviter complectens. quædam continet, quæ in editis desunt. Item eiusdem libri duo, cur deus homo: contra gentiles: qui melius occurrunt in Ms. 124. Codex videtur Scriptus ad finem Sæculi huius.

27 Ms. CXLIX.

Libellus de octo partibus orationis, seu Regulæ gramatices a quodam Scholæ Magistro conscriptæ.

28. Ms. CL

Vita S. Leonardi abbatis, quæ pressius refertur a Surio Tom. VI fol. 116.

Sæculum Rhenaugiæ.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Sæculum Rhenaugiense V.

Christi XIII

Caput I

Krenckingenses Pseudo Advocati.

Mirum est monumenta Monasterii nostri cum tempore decrevisse. Sane archivium nostrum nunquam magis hiulcum est, quam post initium Sæculi præcedentis usqs ad medium præsentis. libet tamen colligere fragmenta, quæ supersunt, ne penitus intereant. Causa huius defectus procul dubio in magnam persecutionem advocatorum nostrorum tum Lenzburgensium tum Krenckingensium reijcienda. Illos Monrio nostro infestos supra vidimus, quorum ultimus Ulricus cum anno 1172. decesserit, pronum est credere, advocatiam Monasterii nostri ad manus ipsius Imperatoris Friderici I devolutum fuisse, ut ex diplomatibus tum Ottonis IV. tum Friderici II constare potest. Mirari hoc loco subit, quod comites Kiburgenses etiam primi stematis advocatiam Rhenaugiensem non occupaverint, postquam Lenzburgensium, qui idem ius usurpaverant, per Richenzam filiam Arnulphi et patruelem Ulrici hæredes extiterunt, et possessiones suas circa Rhenaugiam late extenderent. Rumina enim in Turgovia possidebant: Hermannus quoqs anno 1178. Diesenhovum mænibus cinxit, et ad oppidi formam redegit. Certe Udalricus anno 1227. maximis impensis Advocatiam S. Gallensem ambierat, nec tamen obtinere potuit. Ex quibus plane constat, Monrio nostro nihil unquam cum Kiburgensibus comune extitisse. Tschudius

Fridericus I. Imperator anno 1173. id est altero post mortem dilecti sui Lenzburgensis Basileæ fuit, ibidemqs teste Tschudio advocatiam Beronensem, quam idem Ulricus tenuerat, in se suscepit, unde idem de Rhenoviensi factum non dubito. Post decennium idem Cæsar Constantiæ conventum maximum Imperii habuit, in der fürnemsten statt zu Costantz, inquit Tschudius, ubi præscripta formula homagii, quæ postea corpori Iuris feudalis inserta fuit. anno 1190 in oriente occidit Fridericus, a quo tempore advocatiam Monasterii nostri a Krenckingensibus invasam fuisse vix dubitare licet. Reliquerat Fridericus in orientem profecturus Philippum filium pro ducatu Sueviæ administrando: Filius alter Patrem in expeditione fuit comitatus: denique Henricus dictus VII. iam diu Rex Romanorum electus in apulia comorabatur, utpote in regno quod per constantiam uxorem adeptus fuerat. ad hunc prædicto anno, qua Pater Fridericus periit, in Italiam profectus est Philippus: Ducatus vero Suevici administrationem comisit Diethelmo ex nobili familia de Krenckingen, et Weisenburg, tunc Abbati augiæ Divitis, ut nos docet Chronicon Ms. in Musæo nostro. Idem testatur Otto de S. Blasio Scriptor æqualis cap XLIII. apud Urstisium T. I. Philippus in Siciliam Imperatorem rediit año 1196. citatus ab eo, negotiis suis per omnem ducatum Diethelmo Constantiensi Epo comendatis. Credibile ergo est, fol. 237.

per hunc

per hunc regionis administratorem advocatiam Rhenaugiensem comissam fuisse familiaribus suis de Krenckingen, cum certum sit, circa hoc tempus hanc advocatiam ab iis usurpari cœpisse, in qua re vel maxime prævalere poterant, dum idem Diethelmus

NB. Diethelmus cap I Sæculi præc: apud Sanfridum de Gisinge electus dicitur aō 1188. et hic año 1194.

año 1194. Simul constitutus est Constantiensis Cpus, anno denique 1206 mortuus. Interim anno 1196. Henrico Rege præmatura morte defuncto eliguntur in Schismate prædictus Philippus (qui in litteris hoc momento ex Engelberg acceptis asseritur año 1198. eius Monasterii advocatiam in se suscepisse:) Berchtoldus V. Zaringensis, qui pecunia accepta Philippo cessit, et Otto dux Saxoniæ, qui tandem año 1208 occiso Philippo prævaluit, copiamque Rhenaugiensibus fecit, querelas suas contra Krenckingenses proponendi.

Crusius p. I. l. 11. c 18 ad finem.

Horum familia primam sedem suam in Alpegovia ad fines Cleggoviæ tenuit. Nam circa annum 1150. quidam Krenckingensis Dominus in Thiengen Friderico pertranseunti libertatis suæ prærogativam fastuose ostendit. Arx vetusta Krenckingen sita erat inter Gurtwilam et Bondorf haud procul a Mettingen. año 1152. celebratur Marquardus a Krenckingen, qui fundavit Mōnrium Canonicorum Regularium in Tezelen, quod inter prima fundationis nostræ bona numeratur, postea eodem Sæculo translatum in Riederen, cuius primus advocatus constituitur Conradus a Krenckingen. Diploma fundationis affert Petrus in Suevia Ecclesiastica, ubi nominat Marquardum de Weisenburg. quia

fol. 715.

imo iam ad initium Sæculi duodecimi nempe año 1119. inter Benefactores S. Blasii numeratur Arnoldus de Krenckingen. verum quæ antecessores familiæ Krenckinganæ Mōnriis contulerant, posteri rapuerunt: et quidem mōnrio nostro infensissimos fuisse statim patebit. Interim mirari subit, cur iam sub medietatem illius Sæculi vocetur a Weisenburg, cum tamen a Mōnrio nostro illud prædium detractum fuisse eo certius constet, quod in Bulla aurea Friderici II iubeantur et Weisenburg, et novam Krenckingen restituere.

LXI Querelæ contra Diethelmum et Conradum fratres de Krenckingen abs Abbate et fratribus Rhenaugiensibus delatæ fuerunt ad Ottonem IV. regem Rom. Super eo, quod gravia damna nomine advocatiæ ipsis contra debitum inferebant. Sed questio ista per Eberhardum Salzburgensem Archiepum, et Waltherum Curtiensem Cpum prædicti archiepi suffraganeum in hunc modum concordata fuit, ut prædicti de Krenckingen advocati Mōnrii quidem persisterent, illis autem nulla alia servitia præstentur, quam quæ olim Friderico Imperatori, dum advocatiam prædictam teneret, exhibita fuerunt. quod si inposterum Rhenaugienses se gravatos sentiant, liberum recursum ad Imperatorem tanquam supremum advocatum habeant. Confirmata fuit hæc concordia ab Ottone speciali diplomate, quod cum sigillo raro adhuc extat, et datum est apud Nurenberc V. Idus febr. annus non exprimitur; videtur assignandus 1109. Etenim año 1108. in februario Philippus adhuc regebat Imperium per conventionem año præcedenti cum Ottone factam, atque Otto illo ipso tempore morabatur in anglia teste Trithemio. anno vero 1110. iam sub initium Otto in Italia fuit.

Italia fuit, illuc pro auspienda corona ab Innocentio III. profectus in Julio anni elapsi. accidit, quod in hoc diplomate rex et non Imperator vocetur, quo significatur, eum nondum fuisse coronatum, praeterquam quod ano 1210 Italiam fuerit excommunicatus, ut adeo diplomatis huius expeditio ultra hunc annum differri non possit. J. P. Geroldus hunc ipsum 1210 assignat.
In litteris Engelberga 8 Jan. 1769. datis assertur diploma ab Ottone IV. ano 1210 Abbati nostro Henrico Wartenbach concessum: quo in systemate dicendum foret, illud diploma in Italia fuisse expeditum: aliud tamen sentiendum de diplomate nostro, quod datum est die 9. febr. Norimbergae. Testatur Trithemius Ottonem anno 1209. sub initium magnum conventum celebrasse, ut in Martio iam fuerit in Alsatia: locus igitur ac dies melius convenit cum ano 1209.
Conradus Krenchingensis in isto diplomate nominatus subscripsisse reperitur apud Schudium ao 1184. duidam alteri diplomati Caesareo. Diethelmus vero probabiliter ille ipse erat, qui cum filiis suis postea ao 1241. advocatiam Friderico II vendidit.
Postquam otto ano 1210. excommunicatus, atqs a Papa depositus fuit Electores Imperatorem crearunt Fridericum II. Henrici VI filium ano 1213. qui cum exercitu constantiam ex Apulia veniens Ottonem obviam habuit Uberlingae, desertumqs a suis per Rheni tractum in Saxoniam usqs fugavit. Ne memorabile quidquam deinceps otto fecisse reperitur, donec ano 1218. interiret. Interim sub Friderico Krenchingenses advocatiam Rhenaugiensem caupabant, atqs Monasterium miris modis exagitare, bonisqs spoliare non cessabant. Ob has oppressiones Abbas cum Monachis diploma Friderici, quod in favorem Principum Ecclesiasticorum ediderat, per Praepositum et Decanum Basilecnsem vidimatum iisdem Krenchingensibus opposuit. Datum est hoc diploma mense aprili 1220. in cuius ingressu Fridericus fatetur, se Principibus Ecclesiasticis plurimum esse obstrictum, quod ei contra Ottonem fideliter adhaeserint, ipsum ad culmen Imperii promovendo, promotum in ipso firmando, et deinde filium eius Henricum Regem et dominum benigne atqs concorditer eligendo. Meminit postea pressurarum, quae turbis in Imperio exortis Ecclesias maxime per advocatorum guerras misere divexabant: quae turbae per Dei gratiam nunc quiescant. Ex quo colligitur, datum fuisse diploma antequam ab Honorio III. ano 1221. excommunicaretur, quo facto prior pestis recruduit.
Verum maxima difficultas pro authentia huius diplomatis in eo sita est, quod Henricus Friderici filius ano 1220. nondum in regem electus fuisse videatur. Plerique enim historici cum Trithemio id referunt ad annum 1222. Schudius posteriorem assignat 1224. alii cum Crusio praecedentem 1221.

Econtra

Econtra diploma præsens sequentem habet epocham: año 1220 anno regni romano germanici octavo, quæ neutiquam sibi adversantur. Ne autem suspicari liceat, errorem in transumpto nostro vidimato irrepsisse, eadem chronotaxis exhibetur in impresso apud funiq archivii Imperialis partis generalis continuatione secunda, ubi additur, diploma datum esse Francofurti, quod in nostro authentico omittitur. Ex his evidens est, quod hactenus historici ignorabant, Fridericum antequam proficisceretur Romam ad Imperialem coronam accipiendam, quam eidem año 1220 in Novembri die S. Cecilia Honorius III imposuit, procurasse electionem in germania filii sui Henrici pueri deceñis. Error historicis subrepere poterat, quod Fridericus post Bieñiū, cum interim cum Papa in dissensionem incidisset, eandem electionem Herpipoli año 1222. renovari fecerit, et subsequenti 1223. aquisgrani neoelectum ab Engelberto archiepo Coloniensi coronari.

fol. 145.

LXIII Contenta in hoc diplomate in favorem Principum Ecclesiasticorū ac præcipue Monasterii nostri sequentia sunt: 1. renuntiat Imperator Juri Spolii: bona ab intestatis Prælatis relicta successoribus adiudicat: testamenta vero rata se habiturum promittit. 2 Nova telonia et novas monetas in eorum territoriis sine ipsorum consensu se non facturum: Econtra Ecclesiis concessas defensurum. 3 homines proprios, aut servituti eorum addictos nullibi recipiendos statuit. 4 advocati Ecclesiarum, si damnum inferant, duplum restituant, et centum marcas argenti camerae Cæsareæ in poenam solvant. 5 Feuda à vasallis vindicata Ecclesiis deinceps salva maneant. 6 Excommunicati, si denuntiati fuerint, promittit Imperator se vitaturum, atqs proscripturum, si ultra sex septimanas in excomunicatione perstiterint. Ex quo articulo iterum evidens est, hoc diploma datum fuisse, antequam Fridericus Italiam adiret, cum iam ab año 1221. ipse excomunicationem incurrisset. 7. Nulla castra in fundis Ecclesiarum Prælatis invitis esse construenda, constructa vero destruenda. quem articulum præcipue Rhenaugienses advocatis opposuerunt. 8. Jurisdictionem Ecclesiis, eorumqs p Prælatis inviolatam esse custodiendam, nec per officiales Imperii usurpandam. Præcipit porro hæc omnia etiam a successoribus observanda.

Subscripuntur huic diplomati testes quatuordecim Epi, inter quos tres primi sunt Electores, Sifridus Moguntinensis, Theodoricus Trevirensis, Engelbertus Coloniensis, Henricus Basileensis, q. signatur per Conradum Metensem et Spirensem Epum. Expeditum fuit sub sigillo aureo, cuius exemplar Epi saltem ibi præsentes sibi sub eodem sigillo fieri curarunt. Unde cum tale authographum Epus Basileensis suæ Ecclesiæ intulisset, ex eodem transumptum nostrum descriptum ac vidimatum

fuit.

fuit, ser C forte conradum Ecclesiæ Cathedralis Decanum L. quæ nota, quod nomen significet, ignoro nisi forte litteram S. A Nicolaum indigitet, qui fuit præpositus S. Leonardi: et per C. forte iterū Conradum Decanum S. Petri eiusdem civitatis Basilensis. fuisse vero tres, qui præsens instrumentum condiderunt, ex vestigiis trium sigillorum constat. Cæterum quo anno hæc vidimatio pro Monrio nro facta fuerit, pro certo statuere non licet, cum omne datum ibi desit. Præsenti sæculo contigisse, ex Krenchingensium persecutionibus constare potest, cum ad finem Eiusdem de subsequenti sub austriacis advocatis eiusmodi contentiones cessaverint. Rei character huius chartæ repugnat, quo minus credamus scriptā fuisse intra annum 1221 et 1241. quo Krenchingenses peraliam Bullam auream ab advocatia Monrij nri remoti fuerunt. Etenim his litteris nequidquam proficientibus, tandem Burchardus abbas ab istorum advocatia penitus liberari contendit. cuius occasionem opportune oblatam mox referemus, postquā alias turbas, quæ hoc tempore in vicinia nostra adiderunt, breviter perstrinxerimus.

Itaq; ano 1230. Fridericus quidem Imperator Pontifici Gregorio IX. reconciliatus fuit: at Tigurini eodem anno, dum steuras a clero exigunt, excōmunicantur a Conrado Epō constantiensi, et clerus ferme universus longo tempore extra civitatem inexilium actus. ano 1237. mortuo Conrado in Epatu Successit Henricus, qui castrum, qui castrum Kisenberg emit, ac reædificavit. turbæ deinde in vicinia nra exortæ; nam Abbas S. gallensis Conradus intimus Cæsaris conciliarius iusto bello aggreditur Epum constantiensem ano 1236. comitesq; in Kiburg ac Doggenburg. Interim Fridericus filium Henricum rebellem subiugat, ac carceri mancipat, ibi postea extinctum: cuius loco in Regem Romanum eligi procurat alterum filium Conradum ano 1237. a ~~Pontifice~~ quo rediens in Italiam longobardiam vastat, et iterato ano 1238 a Pontifice excōmunicatur. Tunc ira percitus auxilia ex proxima germania, quanta potest, convocat: inter quæ multi ex vicinia nostra instructi armis et militibus Seculares et Ecclesiastici adproperant. Uranii quoq; Schuizii, et undervaldenses teste Tschudio ad an. 1240 accurrūt. Tigurini ea propter excōmunicati et interdicti, Cæsari tamen assistere non destiterunt. Deniq; inter alios Abbas noster Burchardus, ut fidelis Imperii vasallus præsto adest. His copiis instructus Fridericus terras Pontificias vastat, ac Roma frustra obsessa, acri ac diuturna obsidione Faventiam premit, quam non nisi fame et inedia coactam in deditionem accipit, postquam omnis, quam secum adduxerat a vasallis, pecunia inter milites Cæsareos consumpta esset, et Imperator inaudito hactenus more ex corio signatam monetam jussisset distribui. Memoriæ proditum est, Helvetios hac occasione similia bullæ nostræ aurea privilegia obtinuisse, ut nempe ab Imperio imposterum non separentur, neu alicui particulari Principi seu Advocato et domino permittantur.

Hæc igitur loco.

Hoc igitur loco abbas noster Imperatori exposuit gravamina et pressuras, quas a Diethelmo de Krenchingen, eiusqs filiis, qui se pro advocatis Ecclesie Phenaugiensis gerebant, contra iustitiam incessanter sustinuit, supplicans humiliter et devote, ut ipsum et Ecclesiam suam ab eorum molestationibus clementer eripere dignaretur. Impetravit intuitu servitiorū suorum, quae ipsi Friderico et Imperio praecipue in hac expeditione impendit, ut advocatia Monrij auferretur a Krenchingensibus, et Imperio, ut decebat, restitueretur. Ne vero id aegre ferrent ipsi Krenchingenses, qui non minus praesentes Caesari militabant, id non vi aut imperio factum sed iusta emptione et quidem magni ponderis. Promisit nempe Imperator, se ex Imperii collectis pro advocatia Phenaugiensi Krenchingensibus daturum mille et ducentas argenti marcas duobus in precariorum terminis, quas in alemannia proxime continget exolvi, solutis tamen in praesenti centum marcis, quantumvis Caesar, Faventia licet in potestatem redacta, pecuniae inopia premeretur. Forte iidem Krenchingenses eadem penuria laborabant, ut eo libentius venderent, quod iuste usurpaverant.

LXIV Extat hac de re charta ab ipsis Krenchingensibus expedita, qua fatentur, se libere et spontanea voluntate hanc in venditionem consensisse. Pater Diethelmum se nominat, filios Wernherū et alterum Diethelmum. Subscribuntur Burchardus abbas Phenaugiensis, Rudolphus Comes de Habechesburc juvenis, postea Caesar, de quo scribit Crusius: Rudolf Graff von Habspürg wart ano 1274. zum ritter geschlagen, Keyser Friderichs des andern statt hat inn dz Reych gehebt, Ist sonst selbs so brym Keyser gewesen. Subscribitur item Godfridus de Flecken Stein, aliqs novem viri nobiles. data est Faventiae mense Maio, id est statim post factam deditionem; nam obsideri caepit mense octobri ano 1240. septem mensibus durarit obsidio; igitur in Maio anni 1241. iam in potestatem Caesaris concesserat.

Licet porro hanc advocatiae translationem Fridericus paulo post in bulla aurea data prope Tybur firmaret, nihilominus Krenchingenses, saltem qui domi remanserant, a molestando Monrio non cessarunt. nam vix elapso abhinc anno graves vexationes Phenaugiae intulerunt, adeoqs exarsit contentio, ut adversarii opera Abbatis excōmunicationi subiicerentur. Contigit autem ut Dei vindicta praecipuus illorum caederetur atqs ob excōmunicationem Ecclesiastica sepultura privatus jaceret. quapropter soror ipsius ac filius supplicarunt Eberhardo Abbati successori Burchardi, ut iniurias remitteret, absolutionem postularet, ac in Ecclesia Monrij defunctum sepeliri permitteret. offerunt pro compensatione damnorū 16 marcas argenti, quarum medietas persolvenda sit in Dominica Misericordia Domini, id est secunda post Pascha, altera in Ascensione. quod si alibi foret sepeliendus, insuper

xx marcas.

xx marcas argenti se soluturos spondent in ipsa die sepultura. Ex quo patet, illo tempore magni proventus fuisse Mönrijs, quando nobiles ibi sepeliebantur: patet etiam, ordinariam Krenchingensium sepulturam fuisse Rhenaugiæ.

Excōmunicationes hoc avo haud rara fuerunt, sic enim año 1248. in annalibus Einsidlensibus refertur Wernerus ab Homberg ad instantiam abbatis ab Cpō Constantiensi excōmunicatus, nec alius excōmunicavit Krenchingensem istum. qua vero occasione fuerit interemtus, non constat. Rudolphus habspurgius juvenis ferox 24 annorum hoc ipso anno bello aggressus est cognatos suos Rudolphum patruum suū in Lauffenberg, et Hermannum comitem Kiburgicum, eiusq; nepotem itidem Hermannum Dominum in Lenzburg, Zug, Brauenfeld, Diessenhofen etc. Tortassis his turbis implicati Krenchingenses iacturam cuiusdam fecerunt, qui maxime infestatus Rhenaugiæ, et ea propter excōmunicatus fuerat. Porro instrumentum præsens amplius in originali non extat, sed solumodo copia a P. Sebastiano de Valestein facta in archivio asservatur, omni tamen fide digna. Obsides interim usq; ad plenam solutionem xx xvi marcarum argenti, dati Mönrio sunt C. Miles de Triuillingen, C et B. fratres dicti Steingolt. quod vero adeo metuerent excōmunicationem, ratio esse poterat, quia proscriptio Imperialis, iuxta diploma datum anno 1220. sequebatur excōmunicationem. Hinc in instrumento bis exprimitur, eundem nobilem non solum excōmunicationis et interdicti, sed etiam proscriptionis sententia fuisse irretitum. confecta est hæc charta Rinōwe præsentibus abbate, priore et fratribus dicti Mönrij, Bertoldo Sculteto, nimirum novæ civitatis Rhenaugiæ, Chōnrado advocato, seu potius Notario, Rōdolpho Holbe, Chōnrado Pistore, Bertoldo coco etc. adscribuntur quoq; præter obsides iam memoratos, nobiles viri Rudolphus et Henricus de Berge; Ulricus nobilis de Balbe, C. de Triuillingen, et Wilhamus Rebanus primus, qui vocatur in chartis nostris. datum IV idus id est 12. Martii, Indict. II. aō 1243. Quinam fuerint isti Krenchingenses, integris litteris non exprimitur, sed tantum initialibus pro more illius ævi. Sola Kunigund soror semel disperte nominatur, Pater vero ac filius per litteram H. quâ probabiliter nomen Henrici designatur. Certum sane est, Krenchingensium familiam in multas lineas [illegible] fuisse dispertitam, ut ex annotationibus ab eruditissimo Dño de Holler Supremo regiminis in Thurgovia Præfecto Subministratis, additis etiam aliis a me collectis, constare potest. Filius Henricus, de quo in præsentiarum agimus, procul dubio idem est, qui anno 1264. ab Cpō constantiensi oppidum Thiengen in feudum accepit: Idemq; año 1264 Mönrio

S. Blasii

S. Blasii incendiis et rapinis damnificavit æstimatione octoginta marcarum argenti denique mole debitorum pressus villam Betmaringen S. Blasio cessit. Econtra alius Krenckinganus Hartmannus nomine ab eodem S. Blasii Monrio meruit in Benefactorum numerum recenseri. alius, cui nomen Joannes, Monriū Monialium, quod Paradysus nuncupatur, Bellicis infestationibus appetiit, a Nicolao III año 1262 excomunicationis comminatione deterritus. Econtra alteri Monrio Monialium in valle S. Catharinæ benefecit conradus de Krenckingen, dum pro Susceptione Suæ filiæ Berchtæ tradidit partem villæ in Obergalingen, quam ex augia Divite, forte per Abbatem Wilhelmum acceperat.

Fuere Krenckingenses præsenti Sæculo potentissimi in Kleggovia: verum eorum potentia videtur potissimum ab usurpata advocatia Monrii nri incrementa sumpsisse. Nam dum restituere coacti sunt, quæ Monrio detraxerant, illico eorum celsitudo resedit. Non tamen destiterunt ab infestatione Monrii, rebus in Imperio turbatis, prout videbimus acturi de Joañe Abbate de Krenckingen, quousque eorum arces per Rudolphum Cæsarem destructæ sunt, dum invalescentibus Habspurgicis Kleggoviā pene totam amiserunt, licet nonnulli illorum ad Sæculum usque 16tū pervenerint, hodie tamen prorsus expirarunt.

Caput II

Bulla aurea Friderici II

Sed revertamur ad Fridericum Imperatorem eximium Benefactorem, imo tertium restauratorem nostrum, quem in castris prope Tibur una cum Abbate nostro Burchardo reliquimus. hoc itaque in loco cæsar præstantissimum illud diploma a Sigillo
LXV aureo Bulla aurea dictum Monrio nro concessit, quo non solum advocatiam de manu Krenckingensium redemit, sed etiam insignes prærogativas atque regalia superaddidit, multis etiam locis et possessionibus aut de novo concessis, aut saltem recenter confirmatis. verum operæ pretium est, ut singula suis numeris distincta recenseamus.

1 Suis impensis exsolvit advocatiam, ac pleraque loca, quæ pseudo advocati aut venditione aut oppignoratione alienaverant, pro quibus 1200 argenti marcas impendit. Marca porro duas libras, quatraginta aut etiam sexaginta solidos continebat. patet sane ingentem fuisse pecuniarum vim, cum ex contributionibus Imperii publicis numerari debuerit. Hoc eodē sæculo nempe año 1260. Krenckingenses Eberhardo de Waldpurg Epō constantiensi villam Neukirch vendiderunt pro 750 marcis argenti. 2 Monrium in imediatam Imperii protectionem

Suscepit,

Suscepit, ita quidem, ut nullus præter Imperatorem deinceps advocatus existat: Sub nostra, inquit, et Imperii protectione recipimus Speciali in demanio et manibus nostris eos tenere de cætero promittentes, et quod nulli alii teneantur, nisi nobis et Imperio pro tempore respondere. contra facientes mulcta 100 librarum auri cuius medietas Mon̄rio cessura sit, deterrens. Declaravit autem Imperator, hoc non esse novum Monasterii privilegium, sed a se in̄ovatum, cum fuerit Imperiali gloriæ incorporatum a prima fundatione. Quanta prærogativa hæc sit, experiuntur Mon̄ria quæ hac im̄unidate carent, eandemqs ingentibus expensis comparare moliuntur. Certe allata huius Bullæ verba tantæ fuerunt efficaciæ, ut in confirmatione privilegiorum sub Josepho I. Imperatore obtenta sine negotio titulus Imperialis Mon̄rii exprimi potuisset, ut monumenta Archivii n̄ri docent, nisi superfluus visus fuisset iam sub protectione Helvetiorum constituto Monasterio. 3 Titulum Principis Fridericus dedit Abbati nostro: Dilectus Princeps noster. Notum est hoc ævo eundem titulum præcipuis Prælatis Ecclesiasticis dari cœpisse: quidam paulo ante eum iam obtinuerant, alii vero serius, plurimi hucusqs eo caruerunt. Ulricus Abbas S. Galli teste Urstisio hoc eodem sæculo año 1204 a Philippo rege Principis titulum obtinuit. Ulricus alter Abbas Einsidlensis año primum 1274. a Rudolpho rege per speciale decretum eo fuit condecoratus teste Tschudio ad hunc annum. In bulla illa generali in favorem Prælatorum Ecclesiasticorum per Fridericum II /: non vero primum :/ data aõ 1220. iidem Prælati universim vocantur Principes. cum vero hoc diploma specialiter pro Mon̄rio n̄ro vidimata fuerit Basileæ, haud diu post eius emanationem /: non vero primum in concilio Basileensi :/ credibile est, eius nominis prærogativam iam sibi ab eo tempore arrogasse Abbates n̄ros. Certe tribus deinceps sæculis, nimirum usqs ad decimum quintũ in publicis archivii nostri actis hic titulus reperitur attributus. Hinc est, quod celeberrimus P. Blasius deinde Abbas S. Blasii, dum pro confirmatione privilegiorum vien̄æ apud augustissimũ Josephum I. laboraret, Abbati nostro Geroldo II. rescripserit, iam facili negotio liberum eiusdem tituli usum a Cæsarea Majestate obtineri posse. Falsum proinde est, Burchardum hunc nostrum Abbatem ideo dictum fuisse Principem, quod simulesset Abbas campidonensis, nam alios tunc ibi præfuisse ex syllabo Abbatum apud Crusium et Bruschium certo constat: præterquã quod campidonenses primum ad finem sequentis sæculi, nimirum aõ 1340. sub Carolo IV. Principum nomenclaturam adepti sint. Similitudo nominis quosdam decepit; nam Burchardus primus, non vero secundus, utramqs Abbatiam campidonensẽ et Rhenaugiensem iam ad initium sæculi undecimi administravit.

4.to Locum Rhenaugiensem titulo civitatis suprema authoritate condecoravit, et cum omnibus pertinentiis et juribus denuo Monasterio subiecit. Hic primum occurrit nomen civitatis Rhenaugiæ attributum; unde quæ de antiquo eius tituli

usu referuntur,

fol. 116.

usu referuntur, fabulosa existimo. locus sane apertus videtur fuisse, antequam muro a Lenzburgensibus ad angustias circumflexi Rheni superiori Sæculo duderetur: ex quo tempore ædes quæ tantum intra Monrium et inferiorem pontem extiterant usqs ad illam portam, qua modo superior dicitur, deducti capêre, ut meliorem atqs ampliorem civitatis formam constituerent. Certe alia quoqs loca nobis vicina his primum sæculis civitates haberi cœperunt. Diefenhovium ad finem præcedentis a domino Kiburgensi muro circumdatum et civitas appellatum fuit. nec multo vetustior est quoad nomen urbis Schaffhusia. quin imo castrum teste du Cangio non simpliciem quandam munitionem, sed urbem minorem, cui Epūs non soleret insidere, medio ævo significavit. unde omnino dicendum videtur, Rhenaugiam Lenzburgiis debere nomen urbis quam Papa et cardinalis præcedenti sæculo Stilo utiqs Ecclesiastico vocarunt castrum contra Monrii iura ædificiari
fol. 251. captum. B. Rhenanus libro tertio rerum germanicarum Sequentia in hanc rem affert: In libro provinciarum gallicarum annumeratur vindonissa castris maxime sequanorū, hoc est, oppidis vulgaribus, et quæ Epūm non habent. in hunc enim sensum decreta Pontificum castri nomen datorum usurpant. confirmatur eadem veritas, quia in chartis superioris sæculi dicitur cæpisse castrum a Lenzburgensibus construi; ex quo sequitur, Rhenaugiam ante non fuisse castrum, non urbem, sed simpliciem vicum. Deliquitur Fridericus nomen et prærogativam castri, seu ut ipse distinctius loquitur, civitatis, iam a pseudo advocatis in gravamen Monrii usurpatam, ita tamen ut eius iura, qua post Lenzburgenses etiam Frenckingani distincta volebant, ipsi Monrio adiudicat. ~~Sunt autem ista v civitatis~~ redderet, atqs subiiceret. unde civitatem cum pertinentiis monrio adiudicat. Sunt autem ista civitatis iura et pertinentia: Senatus cum consule, forum, nundina, telonia, et cætera huiusmodi, qua nominatim Imperator ad Monrium pertinere mox enumerat.

5to concedit Monrio ius moneta per verba cum moneta, quod interpretatus du Cangius: ius cudendi monetam, vel emolumenta, qua moneta domino obveniunt, citans chartam Pontii Comitis Tolosani de aō 1037, ubi Sequentia continentur: Dono tibi dilecte Sponse mee maiore Gratū albiense, et civitatem, et moneta, et mercatum. Dominus an antea iam Monrio competierit, certum non est, cui tamen posse videtur ex Sæpe dicto diplomate pro Monrio nro vidimato, ubi idem Imperator ait: Item nova telonia et novas monetas in ipsorum territoriis Sive Suris ditionibus ipsis inconsultis Seu nolentibus non Statuemus de cætero, Sed antiqua telonia et iura monetarum eorum Ecclesiis concessa inconvulsa et firma conservabimus, et tuebimur

eb. Regalē.

Regale hoc opido æstimandum est, quod nec ipsi iuri territoriali adhæret, sed ex speciali privilegio obtineri debet. usus hoc fuisse aliquando Abbates nostros probabile est, Geroldus II numismata aurea et argentea cudi fecit, quæ non solum pro memoria inserviunt, sed etiam pro pecunia currente hodiegs expendun tur. Comites Sulzenses cum insignibus Mōnrii Salmone nempe et effigie S.ti Fintani monetas cudebant, dum advocatiam sibi arrogantes idem ius usurpabant, licet forte aliunde eodem privilegio comitatus Cleggovia gaudeat. adsunt eiusmodi Numi in Musæo nostro, quos depingi curavi, et ad calcem vitæ S.ti Fintani apposui. Nec prætereibo hoc loco volo, Friderici II. plures Numos me ex Sicilia per Dnum J.B. de Doring in Gotmadingen nactum fuisse, quos pro ampliori memoria tam munificii in nos Imperatoris delineari curavi. Tab. III.
Cæterum hodiegs Abbates nri ius monetæ exercent, dum saltē eius valorem determinant, et tam a vicinis quam remotis Principibus hoc iure frui agnoscuntur.

6.to Ius Fori in civitate Rhenaugiensi Idem Mōnrio Frodi dit quod interpretatur Du Cangius: Nundinas, seu Ferias: id est ius constituendi nundinas seu ordinarias in hebdomade seu generales in anno, una cum emolumentis inde provenientibus. unde idem citat chartam Epi alei antisiodorensis, qua dicitur: Justitia Epi est, forum, telonium Epi est, quicquid de foro est erit, et Justitia de omnibus hominibus Epi est. Censetur hoc ius ad civitates et maiores vicos pertinere. Abbas noster Basilius p. m. cum non parvo Mōnrii ac Subditorum emolumento hoc iure usus hebdomadariū frumenti forum ad inferiorem pontem instituit, comodidate ex Rheni defluxu captata.

7.mo Concessit Fidericus Pedagia: cum pedagiis. Sub quo nomine Lestte du Cangio veniunt omnes prestationes, ac census annui etiam in capita distributi: quamvis specialiter significent idem ac telonium a transeuntibus et eorum mercibus prestari solitum: hic tamen ut aliquid distinctum amplius quid importare debet, ac singulariter vectigalia significare, qua iam Henricus III. in diplomate nobis dato ano 1049. expreserat, atqs per hanc Bullam auream de novo confirmantur.

8.vo addit Imperator: cum piscationibus, venationibus, molendinis, Jurisdictionibus et rationibus omnium prædictorū. quibus verbis procul dubio cum illimitata quasi iurisdictione cætera quoqs regalia intelliantur, quæ Principibus Imperii concedi solebant. addit hic iterum S.t Geroldus, animo in austriacos minus bene affecto, incusans P. Bonēr, quod sine ratione Figurinos redarguat, quasi ipsi in cæteris extra Rhenaugiam locis Jurisdictionem contra Mōnrii Jura usurpaverint, quærendum

esse quandonam

esse, quandonam austriaci comitatum Kiburgensem obtinuerit quocum simul Monrium iuribus in vicos illos adiacentes spoliarint. Sed pace tanti viri dixerim, ipsum potius sine ratione loqui, sane sine ullo monumento aut vestigio, sine quo tamen historico aut antiquario tamparum honorificum est loqui, ac sine lege Jurisconsulto. certum quidem est, comitatum Kiburgensem hoc sæculo ad Rudolphum postea Imperatorem devenisse et dehinc ad eius posteros: nihil tamen negotii Monrio nro cum comitatu Kiburgensi fuisse, iam sæpius demonstratum est. imo Lenzburgenses, qui illum comitatum neutiquam possidebant, primi ac unici ferme fuerunt huius iurisdictionis invasores, veluti chartæ ac diplomata nostra aperte loquuntur, ut mirum sit, virum in iis versatum ista non videre potuisse. Krenckingenses digni scilicet Lenzburgensium successores, nihil veriti Kiburgicos, oppidum Rhenaugiense cum adiacentibus simili injuria occupabant, ut vel ex præsenti aurea Bulla constat. Restitui quidem omnia debuissent, sed quam parce id fieri soleat, neminem latet, et nos hodiedum experimur. quapropter mirum non est, posteriores possessores seu Austriacos seu Tigurinos ablata semel Jurisdictione perstitisse, nempe extra limites oppidi Rhenaugiæ.

Caput III

Rudolphus Cæsar, et Hermannus eius Filius.

Per auream Friderici Bullam, excomunicationemqs Krenckingensium Monrium in pristinum statum restitui cæpit, et sperandum fuisset ex integro damna fore reparanda, nisi ob collisionem Imperium inter et Ecclesiam ingentes turbæ hoc tempore enatæ fuissent quæ usqs ad electionem Rudolphi primi ex familia Habspurgica Cæsaris perdurarunt. Etenim Friderico año 1245. in Concilio Lugdunensi deposito magnum subsecutum est interregnum. Electus quidem fuit Henricus Hassiæ et Turingiæ Princeps agente Pontifice, quem, quod ei Prælati Ecclesiastici maxime faverent, Irn pfaffen König nuncupabant: verum is in obsidione ulmensi sagitta traiectus accedente Dissenteria año 1247. extinguitur. Insecuta teste Trithemio ingens fames in germania, ut multi inedia perirent. año 1249 Wilhelmus Comes Holandiæ rex rom: constituitur: et interea Fridericus olim Imperator Traiecti año 1250. ætatis suæ 64. diem extremum obiit: cui constanter adhærebant Tigurini, propterea iterato excomunicati ferme per decennium e civitate eiectis clericis año proximo Conradus Friderici filius Siciliæ Rex in germaniam quidem venit, sed subito repulsus altero abhinc anno 1252. in Sicilia interiit. Felicior aliquando eius filius Con-

radinus,

rodinus qui patrium Solum, Ducatum nempe Sueviæ aliquam diu obtinuit, infelicissimus tamen, dum haud multis interiectis annis a Carolo Andegavensi iussus est Neapoli decollari una cum Friderico austriæ Duce ex Aripe Marchionum Badensium. Sic ultimus Surculus fundatorum ac Benefactorum nostrorum ex gente guelfica aõ 1269 Sanguis fuit.

Interea latrociniis ad plenum plena erant omnia, ut ad annum 1254. notat Trithemius, et ad cumulum malorum etiam Guilielmus Rex aõ 1256. occubuit. Electi subsequenti anno in Schismate Alphonsus Castellæ rex, et Richardus frater Regis Angliæ. verum quietem Imperio non reddiderunt, sed turbarunt magis. quapropter Tigurini advocatum et Capitaneum ad tempus eligere coacti sunt, qui eos contra hostes undiqs grassantes tueretur, nempe Rudolphum Habspurgi comitem, qui fortasse et Monasterii hui advocatiam administrabat. Nam et Uranienses cum Subsilvanis et Suitensibus eum advocatum suum constituerant: cuius ditiones maxime exercverant, extincta Aripe Kiburgica, cuius hæres per matrem suam fuerat. Verum prælijs delectatus Saxius cum vicinis Berchtoldo S. Gallensi, Witoduri, Wilæ, aliisqs in locis, et Epõ Basileensi Rhenofeldæ congreditur. Tandem aõ 1273. in Regem Romanorum, dum Basileam obsideret die ultima Septembris electus fuit, ac Imperii dignitatem ad pristinum splendorem reduxit, extirpatisqs latronibus, et latronum castellis solus Ecclesiis et civitatibus ius dicere, ut verus advocatus aggreditur. De hac re Trithemius ad ãnũ 1281. sequentia scribit. Contra latronum et prædonum insolentiam Rex Rudolphus de consensu Principum Francofurdi congregatorum misit exercitum, et multa eorum habitacula brevi tempore funditus destruxit. alibi vero nempe ad ãn 1290. ultra septuaginta eius modi castella ab ipso destructa fuisse testatur. Ne autem quis putet, hæc nostra parum interesse, certum est, a Rudolpho demolitum pariter fuisse castrum Frenchingense seu Witzinburg, quod quidem in bulla aurea tertia Monasterio additum, a Frenchingensibus vero nullatenus evacuari potuit, unde latrocinia sua maxime in monasterium exercebant.

Tschudius ad ann. 1264.

Equidem Stumpfius, dum hanc Rudolphi in castella vastationem memorat, unius huius arcis tanquam præcipuæ mentionem facit. Ad ipsum audiamus: Rudolph von Habspurg sol selbst im anfang seiner Regierung im riss allenthalb die räubschlösser umgeworffen haben, eins in Solothurn abgebrochen: darunter sy Wissenburg mit viel von steinen gelegen belagert und eingenommen, zů letst mit prünnen verbrennen und verstellen lassen. Diss vollendt da diss Wissenburg sygt gewesen nun bey dem Closter von Kreuzlingen.

f. 406 a.

darius adhuc

Clarius adhuc rem exprimit eruditissimus P. Christophorus Hartman historicus plane eximius in annalibus Einsidlensibus dum agit de Burchardo abbate ex eadem Krenchingorum seu Weissenburgentium familia progenito: ubi de arce prædicta in hunc modum prologuitur: Aliud castrum habet proculo Schaffhusia in comitatu Lacobrigensi situm funditus evertat Rudolphus I Imperator ob latrocinia, quæ inde frequentia ut alias ex locis, per ea tempora fiebant, cum sex hebdomadas continuas obsedisset anno Dni 1274. Retinent tamen inde Barones nomen sicuti et Iurisdictionem. Iurisdictionem forte tenuerunt, quousque eam una cum tota ferme Aeggovia austriacis præsertim alberto Rudolphi filio ao 1299. divenderent. Per huius nihilominus arcis destructionem Rudolphus Cæsar verus Monrii advocatus tandem Rheni augiam a Krenchingensium invasionibus penitus liberavit.

Eodem anno 1274. quo alias abundantia frugum feliciora tempora promittebat in vigilia S. Thomæ Apostoli infeliciter ad pontem Rheni inferiorem cum aliis tredecim nobilibus aquis Rheni submersus est eiusdem Cæsaris Rudolphi filius Hermannus seu potius Hartmannus. De anno tamen inter historicos non convenit, dum quidam præcedentem, alii subsequentem statuunt, quo comitia augusta in Natali domini celebrata sunt, quibus interesse cupiens in itinere constitutus Hartmannus fuerit. Nos medium annum a pluribus authoribus assignatum elegimus. Locum etiam plane alium a nostro nonnulli sed errore omnino palpabili statuunt. Stilhemius id Basileæ factum ait: Schudius Rheinovii haud procul Strasburgo. Necrologium Wetting. id factum asserit anno 1281 zu Rodolfz. Sed quare non in Wettingen, ubi monumenta Habspurgica, Sepultus? quare non in Zurzach, Waldshuth, Brugg, quæ medio itinere propiora sunt Rheinovio? P. Gustenus in anno Murensi denudato ad calcem id asserit. Sed P. Hergott, qui excerpta ex originali edidit, T. ult. fol 248. hæc solum exscripsit. XII. K al. 1274. obiit Hartmannus comes de Habspurg in Rheno submersus. Sic se habere, nec superiorem Rustenii inscriptionem reperiri vidit A. R. P. Subprior die 30 aprilis 1769. Sepultus quidem, intestinis exceptis, fuit Basileæ, sed sepulchrum eius non amplius extare testatur Iselinus in notis ad Schudium. Ego ipse soluis Annæ uxoris Rudolphi cum filiolo parvulo sepulchrum ibi conspexi. Haud procul Monrio nro hoc naufragium contigisse referunt Gerardus de Roo fol 22. Hafner p. 1. f. 615. Bonmeister fol 702. Urstisius in chron. Basil. f. 179. sequentia scribit: Herman Rudolphi Sohn ist ano 1280 mit dreyzehen ritterbrüeder da er bey Rheinöw im ünteren thürlinöw über den rhein setzen wollte, da ist im das gschirr umbgeworffen worden, also war im ist Leyb. Ring gab Basel nüssmesse zu basel.

Contra

Econtra testis omni exceptione maior est monumentum in Ecclesia nostra hactenus conservatum, ubi nimirum intestina eiusdem Principis fuere condita. Nam in Ecclesia veteri, quae ante destructionem anno 1705. delineata fuit, sepulchrum huius Hartmanni conspiciebatur in eodem loco quo hucusque situm est, ita tamen, ut versus medium Ecclesiae inter seriem columnarum ante scamna virorum appareret, super quod iacebat cippus scuto Habspurgico insignitus, ubi sequens legebatur inscriptio: anno 1292. in vigilia S. Thomae ad inferiorem pontem Rheni submersus est Hartmannus Rudolphi I Imperatoris filius cum tredecim Nobilibus, cuius viscera hic ante gradum altaris S. Blasii sepulta sunt. Procul dubio id primum erat sepulchrum statim a morte erectum, nam cum Ecclesia constructa fuerit sub initium praecedentis saeculi, ratio nulla suppedit eadendi id loco motum fuisse. Unde contigit, ut etiam in nova huius Ecclesiae constructione solum hoc sepulchrum in loco pristino permaneret, omnibus aliis laicorum eliminatis, Abbatum vero ac Fundatorum situ comodiori collocatis. In Epitaphio novo conficiendo laborabat Geroldus II an insignia nova austriaca addenda essent, aut sola Habspurgica delineanda? Desuper consultus Comes de Trautmansdorff Orator Caesareus ad Helvetios pro solis Habspurgicis pronuntiavit. Epitaphium ipsum sic legitur:

Hartmanno
Serenissimo Principi Austriaco
comiti Habspurgico Landgravio Alsatiae
Rudolphi I augustissimi Imperatoris
Filio natu minimo
quum
Devastatis praedonum arcibus
optata quiete
Tota gauderet germania
Die 20ma Decembris anno 1280
cum 13 Nobilibus hic ad inferiorem Rheni pontem
Infelici naufragio submersus
cuius viscera
Corpore Basileam devecto
hic loci in veteri iam destructa Basilica
ante annos 430.
fuere condita.
Hoc pium aeternae memoriae monumentum statuit.
Geroldus II abbas Rhenoviensis etc.
anno 1710.

Dicte quidem

Recte quidem hic memorantur destructa latronum arces in Singulare Monrii nri bonum: 1281. quo anno duas chartas dedit Hermanus cum fratre suo Alberto, nulla mentione facta Rudolfi fratris minimi: unam in favorem Monrii Wetingani, alteram Monialium in Tös, quæ signata est die 23 Sept. 1281. witoduri apud Hergott. addenda fuisset ætas Principis 18. aut verius 19. annorum: nec porro vocandus filius Rudolphi natu minimus, sed potius secundo natus; præcessit enim ætate Rudolphum veluti probat clarissimus P. Hergottus in monumentis austriacis, ubi pariter refert, eundem Hermannum desponsatum fuisse anno 1273. Joanæ Eduardi Regis anglorum filiæ cui non solum promissa donatio propter nuptias mille marcarum argenti reditûs annui, sed etiam provisurum Rudolphum Patrem, ut in Regem Romanorum, vel saltem ærelatensem eligeretur. Hæc quoq; comode exprimi potuissent in Epitaphio nostro, vocando Hartmannum Sponsum Joanæ filiæ Regis Angliæ, atq; in spem regni aut Imperii destinatum. Exhibet Hergottus tabula hæc Iconem utriusq; Sponsi nimirum atq; Sponsæ ex tabulis archivii civium Vindobonensium ubi pariter Hartmanno Simplex seo Habspurgicus pro insigni appictus est. Cæterum nullum relinquitur dubium ob hanc quoque sepulturam fuisse Monasterio nostro Rudolphum Patrem, atq; albertum fratrem, de quo mox plura dicenda occurrent.

#eo ipso tamen Statuendus non erat anus 1280. Sed subsequens

P. I T. III. fol 21.

Caput IV.

Albertus Cæsar Benefactor & Advocatus

Albertus Rudolphi filius natu primus Dux austriæ, ac postmodum Imperator male audit apud plerosq; Helvetiæ scriptores, prosterea quod eos libertate spoliare, ac ditionibus suis adjicere tentaverit. Nobis tamen aliquando mitius de eo sentiendum, cum Benefactor noster extiterit, et licet advocatiam Monrii Imperio detractam familiæ suæ vindicare contenderit, revera tamen tam ipse quam Successores ipsius potius tutores contra vim aliorum, quam raptores instar præcedentium advocatorum extiterunt, veluti monumenta Archivii nôri excutienti, atq; imparcialiter perpendenti patebit. Nos singula persequamur.

Atq;
Mortuo Rudolpho I. Cæsare anno 1291. plurium electorum Suffragio electus fuit Adolphus Nassaviensis, cuius tamen æmulus Albertus ingiter suos retinuit fautores. Tota Superioris regionis loca, ut tunc vocabantur, die Orts weltlütt in obern landen sprach, darz um Zürich, Romanum præstiterant Adolpho: hinc ille Alberti in eos ira, quibus iratus vindictam comminatus fuit. Reliqui his in partibus, excepto Wilhelmo

Abbate

Abbate S. Gallensi, ut plurimum favebant alberto, praecipue Henricus de Klingenberg Episc Constantiensis benefactor noster, et Eberhardus Dux Wirtenbergius. Res tandem eo devenit, ut anno 1298. per quinq electores, refragante licet Trevirensi et Palatino, Adolphus Moguntiæ deponeretur, et eligeretur Albertus. Utrinq arma assumpta, et auxilia comparata: ex utraq Rheni parte infesti exercitus descendunt: tandem apud Gosenthal f. Rontium est Monialium inter Spiram et Wormatiam: Adolphus cum Wilhelmo S. Gallensi superatur, ipseq ab ~~abbate~~ alberto vulneratus a circumstantibus occiditur. Mox Albertus iterato ab omnibus Electoribus Francofurti electus, et aquisgrani coronatus, ad superiorem Rhenum revertitur, et amicos suos eximiis praemiis ac privilegiis remuneratur, inter quos Henrico Constantiensi Abbatiam Augiensem, tunc opportune vacantem, ad dies vitæ in beneficium tribuit.

ex charta Hergotti 652. conf. Valbertum anno 1298 die Senhovii et Waldishuti fuisse.

Hoc eodem tempore facta est donatio Praefecturæ Flachensis ab Alberto Rontio rege: nec dubium, quin in praemium fidelis assistentiæ. Charta donationis in originali non amplius extat; credibile tamen est, hanc donationem insertam fuisse diplomati confirmationis omnium privilegiorum, quæ hac occasione imperator et alius locis liberaliter attribuit. Existimo, haec monumenta primum deperdita fuisse ad finem elapsi seculi, quo vasalli Nobilibus de Rinech in controversia cum Tigurinis extradederentur. Excerpta, quæ in illis instrumentis inveniuntur sunt sequentia: wir Albrecht von Gottes gnaden Römischer Künig zu allen zitten merer des richs etc. ütbrechtigen vnd bekennen ünsers closters Pfinow abbt vnd convent ze rüsten, wenn sich in dem krieg ze stand vnd tolben für handlungen, absterbennen todtschläg, krbfeid, vnd wer in solo betrifft, dass sonsten nit offenbarlich leib vnd erbens krafft zugehörend wären, zitbrugen wären, allerdings ze besetzen, ze entsetzen, vnd ze entsetzen. Data dleuntur littera die 9 Nov. anno 1298. Agnita fuit haec donatio ab ipsis Tigurinis tunc in hac re adversariis, ut etiam vasalli nostri esse voluerint, empta nempe hac ipsa praefectura. quanti vero fuerit aestimanda, patet ex eo, quod medietas eius postmodum vendita fuerit p 9000 florenos. Statimq seculo sequenti in feudum data comitibus de Seltz Rudolpho et Ottoni, quorum hic primo in vicinia nostra occurrit mentio, et forte filii q̃dam Hermanni Judicis Imperialis aulici, qui extruxit in Charta anni 1302. Hi porro idem feudum anno 1351. vendiderunt Waltero de Gachnang: possea ad diversas devenit familias nempe de Waldkirch, Fulach, Beyer, Heinch de Wildenberg, denigs ut praefatum, ad cantonem Tigurinum, qui idem feudum in monumentis nostris adhuc obtinet. Multa alia bona, decimas et census Rontium in illis locis et adiacentibus possidet quæ ex hac donatione promanare dubium non est, cum ante hoc tempus nullum eorum vestigium in monumentis nostris compareat, immediate vero post hanc donationem sapius ac distincte occurrant maxime in libro feudorum, de quo exactius seculo sequenti agendum. Interim patet verum esse quod de Alberto ad praesentem annū 1298 scribit Tschudius alias ipsi non sine

VIII. n. 119.

non sine causa infensus, quod nimium Monasterio sibi dedita benefactis prosequi non obsisterit. Albrot fürt seine gottsfürchte und Christliche in gůtem eyfer.

Vndi Albertus non solum benefactor sed etiam advocatus esse voluit Monasterii nostri. Suspicor, præcedentem donationem in hunc quoq finem fuisse factam, ut Rhenaugia advocatiam in eum eiusq posteros transferet. Nam omnibus modis, tam blanditiis quam minis, tam benefactis quam persecutionibus conabatur, quos poterat, ditioni suæ subiicere. Exprimit tamen Rhenaugiam Schudius nominatim, dum eam inter loca ab Alberto conquisita recenset. Exscribam pauca ex auctore tam gravi, quo vicinam nostram concernunt, et statum Monasterii nostri ubertim depingunt: Albrot König zoug an sich weltlich gůt, den schwarzwald, die Reichsvogtey S. Blasii etc. Bernetingen, Closs und schirmpfligt vber die fürstlichen von Rotenechingen ... also sinny zu an zu verbrot an alle Gotshüser S. gallen, Einsidlen, Lutterey, Pfeffers, Pfeffingen, Münster etc. Dann was sonderlich mißfellig der Gotshüser ämter der Kirch sinne, und gepflegt, der nimmer mehr über die gewalten soll haben, noch Reichsvogt sin den elsin Römischen Reichs oder Künig. Ethliche den verendt fürsten, der Römischen Kirch, als S. gallen, Einsidlen etc. es hat auch kein Reichs noch Künig gewalt den sinen oder Reichsvogtygen der gotshüser zu Arrondieren in der Kirch sachen, noch einichen fürsten und frowen Lehenschaft abzelosen, den elsin so lang nit Reichs oder Künig lehn sin erwelt oder vogt über der gotshüser an sin statt zu ordnen, und so bald es stirbt, wäre derselben gewalts vögten gewalts ny und dem neuen Künig heimgefallen. vber Künig Albrecht hätt sich in dem Rich ingriffen, zoge solich Reichsvogtyen über der Kirch gotshüser an sine Hand, und nachkommen rechtlich entfromdet dem Rich etc.

Mitius de hac re loquitur analista Einsidlensis, dum adannum 1299. refert, impulsu Alberti ab Ioane abbate Leopoldum filium, quem superioribus regionibus præfecerat, advocatum fuisse electum, quod honorificentius sibi, et Monasterio utilius judicaverit, devincta hac ratione cæsaris voluntate totaq; austriaca domo. Ex quo habitus est Ioannes abbas, et qui eum secuti sunt Monasterii antistites, austriacorum Principum merito addictissimi et observandissimi. Hoc ipsum etiam de nostris Abbatibus Rhenaugiensibus dici posse, ex decursu historiæ patebit.

fol. 222.

222.

Caput V.

Incorporatio Parochiæ S. Nicolai.

Inter benefactores huius sæculi oppido numerari meretur Henricus a Klingenberg, antea Rudolphi cæsaris cancellarius postea Epus Tridentensis, denique ab anno 1299. etiam Constantiensis, cuius beneficia quidem contigit ante donationem Alberti, qui tamen ob seriem historiæ præponendus erat.

Hagen

Itaq; Henricus miseratus sortem Mon̄rii, quod ex malis per advocatos illatis nondum plane emerserat, eidem temporalia emolumenta Ecclesiæ parochialis ad S. Nicolaum año 1296 liberaliter, sine ullo reciproco onere adiunxit. Non levis autem momenti hanc donationem fuisse ex eo constat, quia decimas haud exiguas in subiectis parochiæ locis importabat, licet quædam iam pridem ad Monrium pertinuerint. Porro illa loca præter Rhenaugiam fuerunt Martelen, altenburg et ellitzon, et ex parte Bencken et Trullicon; quin imo in antiquo libro an̄iversariorum inter ecclesias filiales recenventur quoq; Andelfingen, Azen, Buchberg, lauffenberg, quorum dedicationes et patrocinia suis diebus adnotantur. Formalia huius chartæ adhuc in originali extantis sunt sequentia: f. I n 15.

Nos Henricus p. nostri capituli com̄unicato consilio et deliberatione præhabita cum eodem, ipsiusq; consensu requisito, adhibito et obtento, Ecclesiam Parochialem S. Nicolai in monte et oppido Rhenaugiensi nostræ Diœceris /: cuius ius patronatus ipsis dinoscitur pertinere :/ quoad temporalia /: retentis nobis nostrisq; Successoribus omnibus Spiritualibus et juribus Epis copalibus in eadem ac specialiter reservatis :/ dictorum Abbatis et conventus ac Mon̄rii supra dicti Rhenaugiensis usibus et mensæ in perpetuum damus, conferimus, donamus, an̄ectimus, et liberaliter applicamus etc. Subditur vero, Presbyterum Sæcularem esse Ep̄o præsentandum, ut ab eo tanquam Vicarius perpetuus investiri possit, cui congrua conveniens præbeatur. Appensa fuerunt huic chartæ sigilla tā Ep̄i quam capituli ch Cathedralis. Ius Patronatus procul dubio iam ab ipsa fundatione ad Mn̄riū pertinebat, cum Wolvenus, qui jugiter Dominus loci vocatur, dederit, quicquid iuris ei erat in ipso loco, qui Rhinova dicitur: verum ad Parochum pingues proventus cum non paucis decimis spectabant, qui iam per Henricum Ep̄um Monrio attributi fuerunt.

Sciendum tamen, præter hanc S. Nicolai Parochiam, aliam quoq; Rhenovii fuisse, quæ a Monachis administrabatur, non quidem in Basilica Monasteriali, sed in Ecclesia SS. Flicis et Regulæ, quæ in insulæ nostræ area sita erat. verum post incorporationem prædictam Parochiani Monasteriales relictis sedibus suis causa muniendi semetipsos in loco firmiori ad S. Nicolai Parochiam se transtulerunt, ut dicitur in instrumento mox adducendo. unde factum, ut ob carentiam oblationum et eleemosinarum Monriū ipsum pateretur defectum in luminaribus aliisq; ad cultum divinum necessariis. Iterum ergo Abbas Conradus cum suis Monachis recursum habuit ad curiam Constantiensem, quæ preces benigne admisit, et sæpe dictam parochiam S. Nicolai unitam cum SS. Felicis et Regulæ penitus Mon̄rio incorporavit, ut iam ab ipsis Monachis, decedentibus Sæcularibus presbyteris, administrari posset. proindeq; facta est ex Sæculari iam Parochia regularis. Expedita fuit altera hæc charta anno 1298. fib LXXXII LXXXIII.

et quidem

Et quidem absente Henrico Epō, qui nimirum quinto Kalendas Augusti adhuc in castris Alberti contra Adolphum morabatur. Patet vero ex hoc amplius Rhenaugiam Alberto favisse; qui enim alias intimus ipsius amicus Henricus tam liberaliter Monrium habuisset. Neqs dubitandum, secundā quoqs hanc chartam cum ipsius præscitu fuisse concessam, cum ipsius sigillum iterum a vicariis fuerit appensum. Sed en verba ipsius chartæ: Magistri Walther Scholasticus, et Chunradus Pheffert (: id est Pfefferhart, ex qua familia Nicolaus II. Epus Constantz. obiit Año 1346.) Præpositus S. Joañis Constantiensis Ecclesiæ Canonici vices gerentes Venerabilis Patris et Dni Henrici Epi etc. indulgemus, quod iidem Parochiani a custode supra dicti Monrij dum moram traherent in parochia prædicta S. Regulæ (: id est dum morarentur :) hactenus gubernati, ab eodem custode, vel alio idoneo Sacerdote Monacho, quem Abbas qui pro tempore fuerit, ad regimen animarum ipsarum dioecesano præsentaverit, postquam Rector, et Incuratus prædictæ Ecclesiæ cesserint, vel decesserint, quiqs eidem Dioecesano in Spiritualibus, et dicto Monrio in temporalibus respondeat, cum ipsa Ecclesia gubernentur.

ap. Tschuct. pag. 372.

Patet ex his, Parochiam inferiorem Monasterialem comuniter a custode seu armario fuisse administratam; in superiori ſo vero Parochia S. Nicolai non tantum Rectorem seu Parochum, sed etiam incuratum seu Capellanum curam animarum gessisse. quod mirum videri non debet, cum ob vicus adiacentes supra memoratos satis magnus fuerit Parochiæ districtus. Du Cangius Incuratum pro curato accipit, cui cura animarum demandata: exemplum affert instrumenti de año 1318. ubi nominantur: Antonius Capellanus Incuratus Alavardi. qui idem author in verbo Rector notat, sic subinde vocari Parochum, et vicarium dici curatum. Porro ex eo, quod dicitur Parochianos ex Monasteriali Parochia se se recepisse in locum firmiorem causa muniendi semetipsos, inferre licet, ex eo tempore, quo castrum a Senzburgensibus in fundo Monrii ædificari cæpit, id est, oppidum munitum ex superiori parte peninsulæ ab istmo nempe usqs ad Ecclesiam S. Nicolai, inter alia damna, quæ ex hac constructione Monrio provenere, unum etiam fuisse, quod Parochiani prædicti se se receperint in superius illud castrum seu oppidum derelicta parochia Monasteriali. Hinc est, quod et in Bulla aurea Friderici aliisqs chartis aliquoties munimentorum, seu munitionum occurrat mentio. Hoc ipso enim tempore, cum ob Schisma Imperii inter Adolphum et Albertum infesta essent omnia, quælibet munitio aut locus quodamodo clausus pro illorum temporum ratione ab infestationibus hostium incolas aliquatenus tueri poterat.

poterat. His inconvenientiis optime per providam Epi liberalitatem provisum fuit, uniendo scilicet parochiam Monasterialem pene desertam cum altera S. Nicolai, et hanc Monrio totaliter incorporando, sub directione tamen Epi quoad spiritualia parochiam ipsam concernentia. Traditur tamen ad instantiam civium Rhenaugiensium, Ecclesiam S. Nicolai abs abbate relictam fuisse parochialem, quam alias supprimere et in Monrium transferre potuisset: imo prædictam Ecclesiam de novo consecratam, et per vicarium sæcularem denuo administratam fuisse, quod forte deesset Monachus, qui id posset. Similem unionem fecisse reperitur idem Epus in favorem Monrii Einsidlensis, etiam partibus Alberti addicti. obiit eximius benefactor noster año 1306. postquam oppidum Kaiserstul in vicinia nostra Epatui constantiensi coemit a Dinastis Regenspergiis, qui illud ex hæreditate obtinuerant Nobiliū a Kaiserstul dictorum, paule ante extinctorum. Octo millia Marcarum argenti a Bucelino solvisse asseritur pro Kaiserstul, sine dubio addita arce Röttelen, quæ Tschudio teste una simul coempta fuerat. augiam Divitem idem Episcopus quidem ab Alberto año 1298. in beneficium acceperat: verum ipse benefactor eam ditiorem reddidit, et sponte fratribus resignavit, ut Monachum loco sui eligerent. Cius in Epatu antecessor Rudolphus erat Habspurgicus ex linea Lauffenbergia, Præsul pariter omni laude dignus, qui sæpius Rhenovii comorari consuevit, ut constat ex chartis, quas ibidem dedit. Primam chartam affert Hergottus ad annum 1286. in qua confirmatur emtio quædam pro Monrio Rutinensi ord. Præmonst. haud procul Tiguro ad lacum sito, quæ facta est ab Elisabetha uxore Ludwici comitis de homburg in festo S. Calisti, id est die 24. octob. Raperswilæ. hunc contractum Epo confirmandum obtulerunt, quod et Rhenaugiæ factum quatriduo post in festo S. Lucæ, altera Charta pariter data est Rhenaugiæ año sequenti 1287. die 1 Martii, qua Rudolphus Epus Mrio S. urbani quasdam res donat in Herzigenbusch ditionis modo Bernensis. In hac charta nominat se ipsum Rudolphus Tutorem ac Defensorem puerorum piæ recordationis Domini Eberhardi Comitis de habspurg fratris sui dilecti. Pueri illi Hermanus I erant, et Eberhardus II. Frater vero erat istorum puerorū Pater, Eberhardus, Sator lineæ Habspurgo-Kiburgicæ. Huius Eberhardi sigillo munitam chartam ex Hergotto de scribi fecimus, quæ pariter Rhenaugiæ data est año 1282. die 14 Febr. Venduntur ibi duo scoposæ prope Surse sitæ a Joanne de Ciche zur Fich, Monrio Dominorum et Dominarum montis angelorum, duplex nempe erat Monriū, in quo raro exemplo simul uno die 140 Moniales circa hoc tempus vota emiserunt.

LXXIV.

LXXV.

LXXIII.

Tertia charta, quam Rudolphus Epus Rhenaugiæ dedit, signata pariter est año 1287. die 5 Junii, qua confirmat venditionem

LXXVI.

quandam

quandam factam Monrio Wettingensi nomine Rudolphi pupilli ex altero fratre gottfrido nepotis sui, cuius pariter tutorem se nominat. Quarta charta Rhenaugiæ data Rudolphus confirmat, indulgentias quasdam altari S. Catharinæ Figuri im grossen Münster a Conrado Epo Cavantino concessas die 18 Nov. ani 1288. prout videre est in
LXXVIII. excerptis Illmi Zurlaubij 7 apr. 1769. Quinta charta ab eodem Epo Rhenaugiæ data est die 7 Martii ano 1289. in qua confirmatur emptio quædam pro Petri domo facta a Monrio S. Joanis in valle Turæ. Officium Tutoris suorum Nepotum magna incomoda et damna accivit Rudolpho, quem cognatus ipsius Albertus Dux austriæ magnopere idcirco persequebatur. Tot chartæ ab eo Rhenaugiæ datæ saltem probant, eundem Epum sæpius Rhenaugiæ comorari consuetum fuisse, quid ni et abbati Conrado amicissimum. Obiit Rudolphus ano 1293. postquam ab ano 1274 Epatui præfuisset. Sequenti Sæculo videbimus, eum advocatiam Rhenaugiensem tutorio nomine administrasse et ab Alberti impetitionibus egregie vindicasse.

Caput VI.

Abbates Sæculi V. Christi XIII.
XXIV. Heinricus II de Wartenbach.

Interrupta aliquantisper ad finem præcedentis Sæculi abbatum nostrorum serie, iam ad initium præsentis sistitur indubitatus Heinricus I. cuius et effigiem superstitem habemus in perpulchro codice, quem aut ipse descripsit, aut describi fecit. argumenta, quæ probant, codicem illum exaratum fuisse aut ad finem elapsi, aut ad initium huiatis Sæculi, pariter ævum huius abbatis determinant, illa paulo post capite ultimo Manuscripto primo ponderabimus. Cæterum effigies ipsius probat pariter eximium cultum erga Beatissimam virginem et S. Fintanum, qui testes indubitati sunt Rhenaugiensis incolatus, præterquam quod ex officiis in illo codice contentis id luculenter evincatur. Virginem coronatam in medio sistit cum puero Jesu et ad faudes S. Fintanum cum ipsius nominis inscriptione, e manu scheda propendet, ex qua sequentia leguntur: Ista tibi dona genitrix et virgo patrona. Heinricum dantem serves apud omnipotentem
Ms. XIV. Et ne dubitare liceat, Heinricum istum fuisse Abbatem nostrum, ipsemet ex altero latere genuflexus comparet cum pedo abbatiali librum ipsum offerens, hancqs gerens in capite inscriptionem: Heinricus abbas. Imaginem istam dudum delineari curavimus, et scoliis vitæ S. Fintani
XIII. adiunximus. Similem imaginem exhibet codex præcedens, eiusdem formæ; quapropter dubitandum non est, eius quoqs jussu fuisse descriptum.

Superest

Superest et aliud monumentum huius abbatis, quod non solum præ
nomen, sed et cognomen gentilitium nobis servavit. cum etenim
anno 1607. die 30 Junii sub abbate Udalrico, ipso præsente cum
~~Prio~~ Priore aliisqs nonnullis, capsulæ argenteæ apertæ fuissent,
in quibus includebantur capita SS. Patronorum Blasii atque
Maritii, in illorum priori scheda sequentis tenoris inventa
est: Anno MCCVI. Sigillatum est hoc caput S. Blasii Epi et
Martiris sub Domno Heinrico abbate de Wartinbach. Refe
runt hoc factum antecessores nostri testes ferme oculati,
de quorum fide dubitare non licet. Ita habet P. Romanus
a Saufen, P. Fridolinus ad Fontem, et ante hos P. Nicolaus Fort-
man qui decessit año 1630. Extra hanc schedam nomen
Wartenbachii in nostris monumentis non occurrit. Cæte-
rum plures viri insignes tam Ecclesiastici quam Seculares
ex hac familia prodierunt. Sic Heinricus a Wartenberg
(idem enim est atqs Wartenbach:) año 1271 erat Abbas S.
Galli in Schismate electus, qui tamen sequenti anno teste
Tschudio occubuit. Idem author refert Hermanum Juni-
orem et ultimum Stematis veteris Kiburgici año 1254
duxisse uxorem Elisabetham comitissam de Wartenberg.
quod vero mirandum, coævus nostro Abbati teste Bucelino in
Chronologia constantiensi fuit Engelbergæ electus Hein-
ricus a Wartenbach, non quidem, ut ille author scribit, anno
1203, sed, ut ex illo Monrio desuper mihi ex monumentis
com̄unicatum fuit, iam año 1197. laudatur ut reparator
Monrii, qui illud ex cineribus restituit. ut fundator Parthe-
nonis Monialium, ut vir doctus ac pius, qui denigs privilegia
et im̄unitates Monrio suo obtinuit ac tandem año 1223.
pia morte defunctus est. Credibile tamen non est, hunc
peregrinum nobis Abbatem in illa scheda notatum fuisse, cū
id verbis ipsius repugnare videatur, illa enim loquendi for-
mula: Sub Domno Abbate Heinrico de Wartenbach. plane
dominum et Abbatem loci indigitat. Itaqs a maiorum nostro
rum opinione hac in parte non recedendum, maxime cum
de Heinrico quodam Abbate hoc tempore Monrio nro præ-
sidente alias ex codice et effigie ipsius certo constet.

Quæ egerit noster Abbas Heinricus erga Sanctos Patronos et
reliquias tam devotus, quorum effigies et capsas mire coluit,
ex aliis monumentis, licet hoc tempore nimium parcis, colli-
gi potest. Si enim ab initio huius Sæculi usqs ad añum cir-
citer 20. ut veri simile est, suum regimen extendit, utiqs
concordiam cum pseudo-advocatis Krenckingensibus iniit ar-
bitris archiepo Salzburgensi et Epo Gurzensi, ab Ottone IV. di
plomate confirmatam. Ecclesiam SS. Conradi et Udalrici in

horto

in horto ædificavit, et año 1210 à Conrado Epo Const. consecrari fecit, quæ postmodum S. M. Magdalenæ vocata fuit. Forsan et primam illam Bullam auream a Friderico II Romanorum Rege Principibus Ecclesiasticis concessam, Basileæ, pro defensione ac emolumento Sui Monrii vidimari fecit. In historia diplomatica Monrii Stein Mss. ab Gerhardo Dunteler pastore in horgen, quæ servatur Tiguri apud illius hæredes, pag 23. 24. afferuntur chartæ de año 1222. quibus Abbates de Rhenaugia, Scafusa, et Wagenhusen ex comissione Honorii III supra dicto Monrio restituunt Ecclesiam S. Nicolai. Nomina non exprimuntur, semper tamen præmittitur Abbas Rhenaugiensis. Hæc comunicata ab Illmo Zurlaubio 7 apr. 1769. videantur litteræ. Tigurum postea per scripsi ad possessorem originalis, qui eadem respondit, nomina scilicet non exprimi. In charta Hergotti 239. ad anum 1229. testis adscribitur Abbas de Rinowe, quem Hergottus vocat Henricum. quod si verum est, ergo diutius vixit. Tandem pluribus persecutionibus a Dinastis Krenckingensibus perpessis intra anum 1220 et 1230. Decessit. P. Beatus Muosmorti eius diem 17 augusti, sed arbitrarie tantum, ut et aliorum, quorum emortualis certus dies latet, designat. cæterum Wartenberg Præfectura est hodiedum Bernatibus in confiniis Basileensium deserviens, postquam familia cum sæculo circiter decimo quinto expiravit.

XXV. Burchardus II

Successisse creditur Henrico, cum nemo alius memoretur. Is Monrium a pressuris Krenckingensium penitus liberaturus, ipsemet Fridericum II ~~adiit~~ iam Imperatorem adiit auxilia pro facultatibus suis una cum aliis Helvetiorum populis in Italiam allaturus et quidem contra Pontificem nimium quantum Friderico infensum. Evicit tandem Krenckingenses, ut pro magna pecuniæ suma advocatiam ad manus Imperatoris restituerent, qui pro servitiis sibi ab Abbate exhibitis ex Imperii vectigalibus argentum stipulatum persolvi curavit, adiecta aurea Bulla, in qua Abbatem Principis titulo exornavit, longa privilegiorum ac legalium serie adiecta.

Ex pluribus Mss nostris eruitur, Burchardum devicta Faventia, dum alii spoliis profanis inhiarent, copiosum sacrarum reliquiarum thesaurum collegisse, anuente Friderico Rhenaugiam deportandum. Hinc est, quod deinceps ad diem 15 octob. quo fortasse advenerunt, celebratum fuerit in Monrio nro festum SS. reliquiarum de faventia. Coniectura ex eo firmatur, quia idem festum superiori ævo in Mss. nusquam occurrit: at vero post Burchardi tempora celebratum fuisse, constat ex sequentibus codicibus. In Calendario Msci 80 manu posteriori referente præsens sæculum adscribitur ad dictam diem, et 5tam octobris: commemoratio

memoratio Sanctarum reliquiarum de Faventia. Similiter ad Directorium N. 59. fol. 190. in Superiori vacuo huiusmodi manus adscripsit. Sic in parte tertia Msi 7 fol. 632. exprimitur manu primæva, sed hæc ipsa est Sæculi 14ti. Sic Abbas Theobaldus sua manu idem festum expressit in calendario quod præfixit codici 57mo. Econtra in Ms. 14. 75. quæ censentur huius initiantis, aut proxime elapsi Sæculi, nulla plane mentio SS. reliquiarum de Faventia occurrit. Accedit, quod nullibi gentium de observatione huius festi compertum sit: deinde genium eius ætatis, quo per eiusmodi, ut credebant, pia furta, obsequium se deo præstare arbitrarentur. Reliquias oportuit esse insignes, quales tamen fuerint, me latet. in Ms. 29.

Cæterum Burchardus noster Faventia cæsarem comitari debuit Tiburum, ad impetrandam auream Bullam, quæ data est die 17. aug. ani 1241. unde si ad diem 15am octobr. domum rediit, probabiliter año sequenti ad Sanctos, quorum cultor fuit, abiit; nam.

XXVI. Eberhardus I

Iam año 1242. dicitur electus in chartis Monrii Marbacensis in gallia Christiana relatis, verba sunt sequentia: Eberhardus I. vocatus solum electus, año 1243, nonnulla prædia Marbacensi Monrio vendit. /: forte Rufach, et Herrenheim :/ adhuc præfuit año 1243 et 1245. certe año insequenti 1243. Monrii nostri abbas erat, cuius nomen diverse exprimitur in charta illa, qua Krenckingenses pro absolutione Patris, in excomunicatione occisi, solicitarunt. Hic igitur Krenckingensibus molestiis exagitatus, eos per Epum Constantiensem Henricum de Tañegg excomunicationis sententia feriri fecit. ad quem enim alium Abbas noster recursum haberet, cum tota circum regio nostra contra Sumum Pontificem Friderico Cæsari eiusqs filio Conrado Regi adhæreret, qui hoc ipso anno, perhibente Trithemio, Ducatum Sueviæ administrabat? certe Walterus S. Gallensis, Henricus Constantiensis antistites, Tigurini, Rudolphus Habspurgicus pro Friderico pugnabant. Eberhardus noster adhuc præfuisse scribitur año 1245. quo aut certe sequenti decessit, ut mirum non sit, plura de eo memoriâ non fuisse prodita.

XXVII Henricus III
De Thann.

Episcopus Constantiensis aliquamdiu administravit abbatiam Rhenaugiensem, qui cum obierit año 1248. ne eius regimen nimium decurtare cogamur, saltem ab año 1246. illud suscepisse credimus. Fuit autem authoritate Innocentii IV. Sumi Pontificis datus Abbas Rhenaugiæ, forte quod Monriu indigeret præpotenti Præside. Extant quatuor litteræ seu Breviaplca eiusdem Papæ, in quibus fatetur, Monrium nrum prædicto Episcopo fuisse comissum: Monrium Renaugense, inquit, sub certa forma bonæ memoriæ Epo constantie comisimus gubernandum. LXVII
Illa certa forma non extat in archivio nostro, existet autem procul dubio in constantiensi. constat saltem ex sequentibus, fuisse

tantum

tantum provisionem temporariam, non vero incorporationem perpetuam. Caterum idem Henricus dicitur Princeps optimus, licet qua bona Monrio nro præstiterit, nesciatur. Episcopatui Constantz ab anno 1233 laudabilissime præfuit, cigs aram Hüsenberg comparavit, ac ferme cellarium readificiavit.

XXVIII. Joannes a Krenchingen.

Mortuo Henrico Epō et Abbate nrō die 2da Aug. anō 1249. electus fuit in Abbatem ex Monacho Rhenaugiensi Joannes a Krenchingen non sine suspicione factionis; amissa enim advocatia Krenchingenses titulo Abbatiæ Rhenaugiæ dominari conati sunt. Nonnulli hunc abbatem prorsus eliminatum volunt. Sed si mali Pastores non sunt numerandi, ô quot Principes et Antistites oportet omittere? certe Monrio nrō ut Abbas præfuit. alias fratres contra administrationem Abbatis sui conqueri non potuissent. Hinc a gloriosis historicis simpliciter abbas nominatur: sic Bucelinus eum in serie abbatum collocat, item gallia Christiana, qua eum disperte Joannem vocat.

f. 5. c. 18. Sic Stumpfius: zů Rheinaů was einer von Krenchingen abbt. Sic denigs Schudius in chronico ad annum 1259. de eo sequentia refert: Jetzo zů der zit was ein abbt zů Rinow im turgöw ein groß herr von Krenchingen, der trybt das Gotzhus übel dürch sich selbst, und dürch sine blůtfründt: da wurdend gotzhus lüt und convent frowen zu abbt Berchtolden von Falkenstein, das er sich des underwünde: das tůt er, und satzt grossen kosten und arbeit darumb, und wolt üch ein zit dasselben dann von abbt zů Rinow im Rhetzer in sinem gwalt gehept haben, als er in an sinem brůder gehept hat, da stůnd es dürch sin practick in Rom, wann ers dasselben und andern abbt Berchtold hat groß můy und unkost um dasselb abbty. Den die frowen von Krenchingen warend jetzo zitten mächtig. Zletzt behielt abbt Berchtold die selb abbty, das sy im blib, mit Bulla Alexandri 4. hic dormitat bonus homerus erat enim Innocentius: / Des dichten wiben.

XXIX. Berchtoldus a Falckenstein abbas S. Galensis, et Rhenaugiensis.

Hanc Berchtoldus a Fratribus admonitus libenter, ut erat impigrandi cupidus, hanc spartam subiit, atqs apud Pontificem Innocentium IV. Lugduni tunc degentem tantum effecit, ut tria simul rescripta pontificia in eius favorem expedirentur die 7. Septr. ao 1249. Unum Breve dirigitur ad ipsum Berchtoldum, quo Pontifex ipsi committit curam Monrii nri, secundum formam, inquit, qua Episcopus Henricus tenuerat, ne scilicet Monrium in bonis suis eatenus possit detrimentum, et ut iura sua sarta tecta conserventur. alterum Breve datum est ad Monachos Rhenaugienses, quo firmiter præcipiendo mandat

Pontifex

Pontifex, ut eidem Abbati Berchtoldo obediant. Tertium denique inscribitur Anselmo a Schwanden Abbati Einsidlensi quo praecipitur, ut si forte Fratres Rhenaugienses praedictum Berchtoldum ut abbatem suscipere nollent, eos per censuras ecclesiasticas compellat. Ex quo sequi videtur, non omnes fratres concorditer Joannem respuisse, sed quibusdam huic adhaerentibus, amicos duntaxat Berchtoldi opem implorasse. Verum Berchtoldo non solum contra Kenckingenses pugnatum fuit, sed etiam contra Epum Constantiensem Eberhardum a Waldburg, qui ad exemplum sui praedecessoris Henrici eandem nram abbatiam retinere moliebatur. Haec contentio praecipue exarsit ano 1250. et duravit usque ad annum 1254. Rem audiamus ex annalibus S. Galli. Fervebat inter haec nova Epum const: inter et abbatem S. Galli contentio super juribus quibusdam spiritualibus Monrii, et etiam ratione abbatiae Rhenaugiensis, quam sibi vendicare Epus volebat. quas ob causas non solum diversae suspensionis et excommunicationis in abbatem et Epum, sed etiam Beneficiorum privationis sententiae in alios clericos et Monachos a diversis authoribus prolatae fuerunt. Ut vero tanta discordia Ecclesiasticos inter Principes tolleretur, Innocentius Papa haud parum solicitus Epo Metensi per litteras aplicas totam causam cognoscendam comisit, atque ut Monrium Rhenaugiense Berchtoldus retineret, quamdiu id Pontifici visum esset, salvo tamen Jure Diaecesano Epi ordinavit.

Interim notari meretur, similem contentionem sequentibus annis invaluisse inter saepe dictos Praesules ratione Monrii Augiae Divitis. Dum enim Eberhardus Epus Burchardum ab Hoven abbatem cogeret ad resignandam sibi abbatiam, Berchtoldus contra omni virtute obnisus est, ac tandem effecit, ut Albertus de Ramstein Monachus S. Galli Abbas Augiae institueretur. Contigere haec ano 1259. teste Tschudio, vel 1261. et sequenti, ut vult Bucelinus. Heraque enim Epatui subiicere conatus est Eberhardus: multa etiam reipsa acquisivit, inter quae in Cleggovia a Baronibus de Krenckingen oppidum Neukilch, emit pro 350 argenti marcis, ut iam semel me notasse memini. Item praefecturam Klingen cum oppido Clingnau a Nobili viro Waltero de Klingen pro 1000 marcis a 1260 obtinuit teste Bucelino et Mangoldo ex chartis archivii Epalis. Econtra idem Epus Henrico de Krenckingen, de quo supra, oppidum Thiengen cum omnibus suis pertinentiis in feudum concessit ano 1262. Ex quibus apparet Krenckingenses tandem ~~conces~~ consensisse ac convenisse cum Epo Constantiensi contra Berchtoldum S. Gallensem. Hs Tschudius litem inter Joannem de Krenckingen et Berchtoldum Abbatem retulerat ad annum 1229. verum ex actis S. Gallensibus constat, Berchtoldum

iam dudum

iam dudum expulisse Joannem, ac deinde cum Eberhardo rem sibi fuisse ratione abbatiæ nostræ. videtur tamen ex contextu historiæ propterea Brenchingenses non acquievisse, sed jugiter tum bonis tum Abbatia vindicasse; sic enim omnes, qui de hac re scripserunt, Vadianus, Schudius, Stumpfius testantur, Brenchingenses armis contra Berchtoldum Rhenaugiam vindicasse studuisse; verbo Stumpfii sunt: [illegible] Ire strafen abbt mit sibi / seine fründen von dem Closter ettingen den abbt von S. gallen gewaltig bekriegt. prævaluerat quidem initio Berchtoldus maxime decreto Pontificio munitus: verum an non postliminio Brenchingenses abbatem suum restituerint, adeo expeditum non

B. I. 15. est. Annales S. Gallenses ad finem huius historiæ addunt sequentia: wie aber diss abbtey / Brinaldi / wider dem abbt Berchtolden kommen, ist uns nit bewußt. quibus saltem insinuatur hunc abbatem amisisse sæpe dictam abbatiam.

n. 13. In extractibus archivii nostri notatur, Berchtoldum post mortem Innocentii III. quæ contigit die 7 aut 13. Decemb. anni 1254. libere resignasse regimen Rhenaugiense, electumq; fuisse Eberhardum I. cum alius abbas assignari non possit. quæ ratio sufficiens non est. cum Eberhardum ex sola instrumento Brenchingano, quo petitur absolutio in excommunicatione ouisi, noverimus, quod indubitanter datum est anno 1247. proindeq; Electis Eberhardi post mortem Innocentii differri nullatenus potest. Non minor error incepit Petro Logio nostro, Rea congregationis, gallia christiana, et Diario S. Jonani a Lausen, cum Berchtoldo in abbatia Substituerunt Diethelmum de Otwilare. Nihilominus non fabulâ a vero Berchtoldum molestiis Brenchingensium fractum post mortem Innocentis sibi Papa renuntiasse abbatia Rhenaug. Reconsiliavit se certe Berchtoldus teste Schudio cum Epo Eberhardo: credibilesq; est plura in monumentis S. Gallensibus sub hoc abbate diutius superstite invenienda fore de Rhenaugia nisi eam dimisisset.

Schud. Paternum supervixit Berchtoldus ut abbas S. Gallensis usq; ad annum 1271. traditur, Disciplinam regularem neglexisse, fastui sæculari magis deditum, denique morbo fatenti vexatum, et a suis, re vera derelictum in arce Rosenbergdecessisse. Habetur in Calendario Mscri nri 29 ad diem 1. Martii. Berchtoldus abbas S. Galli obiit. ex quo demum sequi videtur, eum non mansisse abbatem nostrum usq; ad obitum suum. Porro familia ipsius Falkensteinia maxime hoc ævo floruit. Richardus, rex Angliæ Regis, electus in Regem Rom. uxorem duxit filiam comitis de Falkenstein teste Trithemio ad ann. 1257. quam sororem Wernheri archiepi Moguntini dicit Schudius ad ann. 1260. huncq; una cum fratre Philippo fuisse ab illo dum in angliam reverteretur, constitutum Imperii vicarium. ano 1265. alius

Berchtoldus.

Berchtoldus de Falckenstein Monrii Murbacensis abbas fuit qui ano 1298. alberto austriaco fuernam cum alijs pertinentijs vendidit. Eadem familia precipue Bernæ ac Friburgi præpotens fuit.

Joannes a Frenckingen iterum.

Credibile est, post resignationem factam abs abbate S. Gallensi Joannem a Frenckingen, utpote obice remoto, iterum invasisse abbatiam Monrii nostri, tempore utiqs turbulentissimo. Sane Bucelinus ad ann 1364. sequentia scribit: Rhenaugia sub abbate Barone de Frenckingen res prospera, illustrissimi nominis viris dotalis in variis Monrijs vita se devovendibus: laus tamen ista a Bucelino potius ex proprio genio, quam ex aliquo idoneo monumento addita fuit: quin potius usqs ad annum 1380. exagitatam a Frenckingentibus Rhenaugiam fuisse, res non prospera, satis plane deudua arguunt.

Sive tamen Joannes a Frenckingen sive alius Monrio nro præfuerit, certum est Rhenaugiam nec abbate nec bono ordine prorsus destitutam fuisse. Supereste enim ordo prescriptus ab abbate tam piscatoribus, quam hominibus propriis monasterialibus ano 1359. qui licet post initium sequentis seculi in librum feudalem inscriptus fuerit, expresse tamen suam originem ano præterito his verbis adscribit: Volgt die Rächtung der Fischer zů Rinow und andre enden zů Ellikon, Büdlingen. Büdlisdorf. factum ano mo. cc° LVIIII°. prima die Maij. In hoc ordine prescribitur certus census a piscatoribus singulis septimanis in piscibus solvendus: præterea ut omnes pisces ad pontem vel molendinum Monrii abbati post sonitum ad primam et vesperas venum offerantur: ut eos solus abbas ubigs locorum usqs ad sanguinem punire possit, deinde vero per advocatum seu præfectum. Mentio ibi fit Camerarii seu Celerarii: item antiquioris consuetudinis, qua certa vini et panis portio piscatoribus dabatur. Constituitur etiam ordo pro tempore, quo salmones capiuntur, ut nempe Rhenaugienses piscatores omnes salmones, quos per diem capiunt, Monrio tradant, quos vero de nocte, per mediam partem, quam etiam reliqui piscatores omnes in alijs locis tradat quocungs tempore ceperint. fuit porro hic ordo postea sæpius renovatus, multiplicatus, et immutatus.

Quoad homines Monasteriales, Gotzhüs Lüth, constituitur, ne discedant, nec nubant, nisi ex præscripto ordine: ne alibi iudicium quærant, nisi coram abbate, ipsiusqs solius iudicio stent etc. Et hic quidem ordo omnium primus atqs antiquissimus est, qui in archivio nostro scriptus asservetur, qui deinde paulatim ad maiorem molem excrevit,

usque dum

G. IV. 7.

usqsdum ad initium Sæculi 15.ti Sub titulo Urbarii Seu consuetudinum in libro pergameno pulchre describeretur, et hactenus pro fundamento erga Subditos Rhenovienses inserviit.

XXX Conradus ab Herten.

Familia huius abbatis dicta est ab arce Sita inter Keficon et Ellikon.
f. 5. c. 28. Euphemia ab Herten teste Stumphio prima fundamenta posuit Monrio virginum, quod haud procul a Kiburg Tös nominatur. Iuxta Annalistas nostros Conradus initium Sui regiminis posuit año 1280. ex quo Sequitur, ipso ad clavum Sedente eversam fuisse tot illatis malis infamem arcem Weisenburg Seu Nova Krenckingen a cæsare Rudolpho: pro cuius digna gratitudine eius filius Hartmannus, licet fato nimium tristi extinctus, monumentum hactenus perstans in Ecclesia nostra consecutus est. Huius abbatis prima Supersunt feuda ab ipso collata. nam año 1286. Iacobo Sumenfro ~~quod~~ quosdam census et agros contulit in Buchberg et Rudlingen prout notatur in libro feudali iam citato, qui paulo post exaratus fuit.

Præclarum de hoc abbate nobis Supeditavit monumentum Illmus atqs Erudit.mus Dominus Beatus Fidelis antonius L. B. de Zurlauben Regis Christ.mi Mareschallus ex archivio capituli Solo-
B. I. 17. b. dorensis S. ursi, archivio nostro additum. patet ex hac charta, Conradum nostrum eius fuisse authoritatis, ut ei año 1249. merito causa quædam Iudicialis a Sede aplca tanquam unico
LXXVIII Iudici delegato demandaretur. Est enim instrumentum citatoriū quo Se Conradus nominat, Divina permissione abbatem Monrii Rhenaugiensis, nomen Suum Sola littera initiali C. exprimit. citat partes ad ipsum Monrium Suum, quarum una erat quidam clericus ex Novo castro, id est nova civitate, vulgo, Neuchatell, Sive Neuburg, altera vero duo cives Solodorenses; data est 12 Kal. Ian. Indictione III. anno præmemorato. appendet Sigillum oblongum quod exhibet Abbatem tonsum, et Stola amictum, qui dextera pedum pastoralem, Sinistra librum tenet. Circumscriptio non nihil detrita est, legi tamen Sequentes litteræ possunt: S.....
RADI.... NAVGENSIS ECCLE.... quæ Sine dubio Sic Sonat. Sigillum Conradi Renaugensis Ecclesiæ Abbatis. Monria passim hoc ævo Ecclesiarum nomine expressa referuntur. Hoc Sigillū omnium primum atqs antiquissimum nostrorum Abbatum est, ac Simile illis, quæ videri possunt ad finem huius Sæculi.

Nihilominus quoad temporalia magnam penuriam passum fuisse Conradum, Monrio non Solum per pseudo advocatos, sed etiam per antecessores Suos pessum dato, constat ex litteris Henrici Epi Constz in quibus Sequentia habentur: cum honorabiles et Religiosi viri abbas et conventus Monrii Rhenaugiensis defectū intolerabilem temporalium patiantur, ita quod ad Sustentationem ipsorum et familiæ ipsis necessariæ congruam et honestam dicti Monrii non Suppetant facultates etc. Hinc per Supplicem expositionem Suam a memorato Epo incorporationem Parochiæ

oppidi

oppidi Rhenaugiensis obtinuit, ut supra fusius dictum. Imo ab ipso Cæsare Alberto neoelecto año 1298. cuius partibus iugiter faverat, præfecturam in Flachthal cum aliis beneficiis impetravit. Et ut a pseudo advocatorum pressuris deinceps perpetuo tutum esset Monrium, advocatiam transtulit in domum habspurgicam lineæ Faufenbergicæ, quod tunc quidem cum non parvo Monrii emolumento factum, donec meliori fato cum bona austriacorum venia particeps fieret Monrium libertatis Helvetiorum, quorum protectioni et advocatiæ post sesqui sæculum non alterius scenæ prologum aperiat. Mortuus tandem asseritur Conradus noster año 1303. die 23. octb. B.I. n. 13. fol. 126.

Caput VII

Monachi, Sorores, et Fratres Conscripti.

Quemadmodum superiori sæculo pauci poterant Religiosi ex monumentis nostris adnotari, ita in præsenti multo pauciores esse cogimur. Huius rei defectus reijciendus est in Necrologii nri iacturam non sine causa a maioribus nostris deploratam, quod si superesset, non solum abunde satisfaceret nobis, sed etiam exteris viris eruditis, qui avide pro illustranda familiarum historia eiusmodi monumenta perquirunt. Certe eo dignius publica luce foret, quo vetustius Necrologiis Monriorum Einsidlensis et Wettingani, quæ tamen Hergottus genealogiæ suæ Diplomaticæ inserere non dubitavit. Porro amissionis huius meminit año 1599. visitatio Episcopalis in monasterio nostro habita: et multo expressius supplicatio ad Nuntium apostolicum a Priori et Conventu nro año 1604. directa, in qua inter alia hæc proponuntur. Necrologion seu liber et catalogus mortuorum in isto Monrio, incertum, quibus casibus, aut qua sive iniuria temporum, sive incuria et negligentia hominum, nullus plane reperitur, et extat, sed prorsus periit, et probabiliter per duos sacerdotes apostatas annis abhinc quadraginta et amplius dissutus, dissectus et distractus creditur. Hæc illi. Adfuisse autem certo certius evincitur, tum ex plurimis anniversariis, quæ celebrabantur etiam privatorum Religiosorum, quorum quædam fundationes in archivio extant, tum ex diligentia a majoribus nris adhibita, qua et laicorum obitus calendariis nostris adscripserunt; quis sibi persuadeat eos tam incurios fuisse, ut ipsorum fratrum obitus notare negligerent? B.I. 117. M

Cæterum in monumentis archivii nri identidem fit mentio conventus et Fratrum Rhenaugiensium, quos proinde semper iusto numero adfuisse, nullum dubium est. Ita Otto IV. in Diplomate dato aõ 1209. sæpius exprimit præter abbatem, etiam fratres. Sic Innocentius Papa IV. aõ 1249. scribit: Dilectis filiis Conventui Monrii in Rinowe. Sic año 1296. Epus Constr. nominat honorabiles et religiosos viros abbatem et Conventum Monrii Rhenaugiensis

Sic denique

Sic denique año 1298. albertus cæsar donationem suam dirigit:
Cum Abbt und Convent unsers closters zu Hinow. Nomina tamen singulorum paucissima supersunt. Colligamus iterum fragmenta d vere fragmenta, quia literas solum initiales nobis exhibent. Memorantur itaq; in instrumento, quo Frenckingenses absolutionem et sacram Sepulturam in excommunicatione occisi postulant año 1342. praeter Abbatem C. scilicet Oberhardum, cuius nomen integrum charta subiicitur, sequentes Religiosi:

H. Prior. — Henricus Prior.
C. de Nuwenhusen. — Conradus de Neuwenhusen.
C. de Albishon. — Oberhardus de albishon, Seguninus.
Al. de Lapide. — Albertus de Lapide, cum Prior.
Ul. de Yberc — ulricus de yberg.
C. Cellarius — Conradus Cellarius.
H. Beclarius. fratres dicti loci — Hiselfridus Beclarius.
Integra illorum nomina adscribere arbitrarium est. Sq tamen usitatiora pro illo ævo seligamus, erunt fortasse. vid. supra.

Discimus exinde, Religiosos nullis officiis praeditos ritu nobiliu potius ex cognominibus familiæ, quam prænominibus notos fuisse. quid sibi velit officium Beclarii, nondum compertum habeo, nisi nomen abbreviatum esse credamus, A Bibliothecarium significare. In alio instrumento, quod refert Clmus Hergottus in genealogia diplomatica, quo Luitholdus Senior de Regensperg Rudolpho comiti de Habspurg filio Gottfridi vendit arcem Balm pro 290 marcis argenti adducuntur testes Abbas et aliqui de conventu Rhenaugiensi solo nomine officii, spatio relicto pro nominibus propriis, sunt autem scripti hoc modo

Der Abbt
Der Küster
Der Leder
Der Kamerer von Hinowe

His et alii extranei adduntur, inter quos Herre conrad der lugginer ab dem berge zu Hinowe. Herre Walter der lüginer der von Nunkilch genant. Hartman von gestetten, Wernher und Heinrich von gesteten. Herman der lingge. Rudolf der sant Knebr burger von Hinowe, und andere bidber lüte genüge. diz geschach und wurd dirre brieff gegeben zu Hinowe in dem Kloster ano 1294. die 13 Sept. Nomina scabinii atq; camerarii hactenus incomperta manserunt, neq; in originali exprimuntur, ut inspexit et perscripsit D. de Köller Supremus Præfectus in Thiengen. Abbatem fuisse Conradum ab Herten extra dubium est. Similiter et custodem Heinricum de Brasberg, discimus ex alia charta mox referenda. Cæterum licet huic contractui soli officiales Religiosi interfuerint, alios tamen Monachos in claustro extitisse, quis dubitet?

Triennio ante hoc instrumentum expeditum idem nobilis vir Luitholdus de Regensperg, dum adhuc Dnus in Balm existeret, vendidit Huobam quandam haud exigui momenti sitam in villa Aesch

Monachs nro

Monacho nro Heinrico de Brasberg pro 10 argenti marcis. In charta desuper conscripta archivii nostri nominatur praedicty Monachus his verbis: Herr Hainrich von Brasperg Inn manche von Hinowe. Facta est haec emtio 2r Bulbr in Ir bürg in vigilia S. Jacobi āno 12 93. Solemniter vero sequenti die festivo ad Summum altare Honorii traditis subscripta: an Irun altar ze Hinowe, da min hir abbit Cunrad, und d die Herrin von Hinowe vil progessin warin. Litera tandem isto feria sexta post dictum Festum conscripta, et non solū sigillo ipsius Fultholdi de Regensperg et Nepotis ipsius aquivocati Sed etiam Rudolphi Comitis Habspurgici communita fuerunt. Cum dicantur adfuisse Religiosi, qui Conventum conficiebant, utrique plures aderant praeter duos illos officiales post trienia memoratos. Notari quoq; meretur, quod non tantum Henricus Monachus Domini titulo cohonestetur, Sed etiam reliqui omnes eiusdem Conventus fratres: Ir die herrin von Hinowe, qua nomenclatura abhinc deinceps perpetuo illis data.

Hunc porro contractum credibile est, a Brasbergio initum non privato nomine, Sed officii, quod gerebat, nempe Custodis, cum ex pluribus archivii actis constet, proprios proventus ad Sacrarium pertinuisse: in his quoq; litteris traditio fit non ipsi duntaxat Henrico, Sed toti Monrio: inne und dem gotshuse von Hinowe. Fuisse autem custodem atq; Presbyterum evidens fit ex inscriptione cuiusdam calicis argentei, quod habetur in veteri inventario Sacristiae in hunc modum: Dedit hunc calicem tibi christe Heinricus Monachus de Brasbere Presbyter huius clavigeri Ecclesiae. quin imo eundem Heinricum fuisse quoq; Parochum ad S. Regulam, constat ex litteris datis āno 12 94. pro unione Parochiae S. Nicolai, in quibus asseritur, quod Parochiani S. Regulae hactenus a custode Monrii gubernati fuerint. Dicitur obiisse die 4 Decembr. quo ex fonte ignoro, annus plane est incertus.

His pauciss. Monachorum nominibus addenda sunt Sorores, quarum nomina inscripta leguntur duobus Calendariis, quorum unum ad initium huius Saeculi Sub abbate Heinrico de Wartenbach, alterum Sub medium eiusdem exaratum fuit. In priori solo ista leguntur: Ms. n. 29.

13 Januarii Meichtild Soror.
9 Februarii Meichtild ⊙
25. Maij Herburc ob.

duabus postremis nulla adiicitur qualitatis nota, probabiliter tamen Sorores fuere.

In utroq; Ms. sequentes occurrunt:

18. aprilis Elizabeth inclusa, apud S. Regulam Sepulta obiit. illud apud S. Regulam referendum esse ad to Sepulta, non vero ad to inclusa constat ex altero Ms. n. 29. in quo simpliciter legitur: Elizabeth inclusa ⊙. proinde virgula post to inclusa addenda.

13 Junii Margaretha m. ob. quid sibi velit littera m cum superposito ⊙ exprimitur in altero Ms. n. 29. per nomen Sanctimonialis.

16. Junii

16. Junii gertrud m. ob.
1 Julii Beatrix pie recordationis obiit. iterum non exprimitur qualitas Monialis, sed in alt. Ms. eadem die sic nominatur: Beatrix Sanctimonialis &c. et hinc probabiliter duas superiores Mechtilt et Herburg moniales quoqs diximus.

In posteriori Ms. solo adiunguntur duo sequentes:
31 Januarii Hem̄a inclusa.
3 Septembris. Anna m. has ergo altera huius saeculi medietate vixisse oportuit, cum codex ipse vix ante annum 1245 lucem aspexerit.

Adscribuntur his ipsis calendariis quidam laici, qui probabiliter in bonorum operum consortium adsciti fuerant, aut quorum anniversaria celebrari debebant, et quidem in utroqs Mss.
22. Februarij. Ita laica
10 Maij Hugo laicus
13 aug. Burchardus miles de Burcpe ob.
2 Nov. Mechtilt laica obiit.

In posteriori Ms. 29. leguntur sequentes:
28. feb. Crafth miles de Burcpe obiit.
23. Martii Binnus Scholaris.
fortassis Craft filius erat, aut certe successor Burchardi militis, id est Equitis des Ritters in Buchberg. Binnus Scholaris ante mortem probabiliter in consortium admissus. His adijciuntur in eodem posteriori codice:
1 Martii Berchtoldus abbas S. Galli, qui modus inscriptionis in calendario, ubi nullus alius abbas vel Monachus noster reperitur, satis declarat, eum nunquam in quieta possessione Monrii nri fuisse, et cum post resignationem multis annis usqs ad annum scilicet 1271. supervixerit, non videbatur inter nostros reponendus, licet suffragia consueta ei non fuerint denegata. Siquet ex hoc inscriptiones etiam in hoc posterius calendarium factas fuisse praesenti saeculo. Caeterum corrigendus Vadianus fol. 90. Dum Berchtoldum ait obiisse die 10 Junii año 1272. postremus qui inscribitur dicto codici, est Henricus Abbas S. Georgii, an in Sylva Hercinia, vel prope Stein?

Caput VIII

Disciplina Saeculi XIII.

Disciplinam Regularem primis huius saeculi temporibus nondum penitus neglectam facile crediderim; idenim demonstrant codices nostri, qui his ipsis annis exarati sunt, ex quibus specialiter eruitur, officium divinum decenter, graviter, et cum prolixo cantu celebratum fuisse. Certe vel
Ms. 14. unicus codex Abbatis Heinrici De Wartenberg id poterit testari. Cultus quoqs Sanctorum, Beatissimae Virginis, cuius Hymnus proprius, alias angelicus dictus, gloria in excelsis Deo, in eiq

missis

Missis canebatur. Nova Ecclesia constructa, capilla S. Blasii et Mauritii argenteis theris inclusa; quin et sub medium eiusdem Seculi, illatis ex Faventia Italiæ urbe novis et copiosis Sanctorum reliquiis per Burchardum Abbatem huius nominis secundum, novus fervor est excitatus. Moniales in prora navis nostræ a devota vitæ observantia non defluxerunt, quarum quædam Elisabetha et Hena inclusarum ritum continuarunt. Conversos quidem nullos reperimus, adfuisse tamen ad exordia huius centenarii non negaverim, quorum paulatim penitus cum hoc Seculo expiraverunt. Habitus regularis cum tonsura antiqua in summo vertice capillis circumfluis, et barba non adeutem rasa servabatur, ut vel in effigie abbatis Heinrici videre est.

Litteris etiamnum dabatur opera, ac saltem scribendis pulchre codicibus, ut etiam speciale munus Bibliothecarij adfuisse memoretur. quin imo et Schola hactenus a Religiosis instituta fuit cuius testis Binnus Scholaris esse potest. quousque ad finem huius Seculi ac deinceps hæc Sparta Secularibus Sacerdotibus comissa fuit. Doctos demum ac Zelo animarum ferventes Monachos non defuisse colligitur ex eo, quod ipsi per se Parochialia munia ad S. Felicem et Regulam administrarent, quo deinde imposterum etiam Presbyteris Secularibus demandata fuerunt. In Basilea tamen Romii cura animarum non exercebatur, Sepeliebantur tamen ibi Nobiles defuncti, ut ex Frenchingensium historia, et Hermanni Habspurgici eruitur. Vehementia utriusque disciplina forsan adscribenda etiam morti illi, qui invaluit, non nisi nobiles in Cœnobia admittendi. Certum enim est, tales duntaxat in nro Monrio ab hoc ævo usque ad Seculum XIIIm Septimum reperiri. Fuere Sunt Heinricus de Wartenberg. Joannes de Frenchingen, Conradus de Neuwenhausen, Heinricus de Brasberg, cum Caveris, imo et Cognati Berchtoldi de Falkenstein, qui in Cœnobio nro eius auxilium imploraße perhibentur. Nobilis certe familia, sub cuius nomine Comitis Bil. de Falkenstein hodie Josephus II. Imperator Romam Sede vacante peregrinari sustinuit. Verum Regularis Disciplina exinde intepescere cœpit, dum magis Nobilitas quam Doneitas in susceptione novellorum Religiosorum respiciebatur, unde paulatim Domini vocari gestientes ad institutum Canonicorum declinabant, Scholas, Curam animarum, ac tandem disciplinam aspernabantur, se satis fecisse credentes, si officia divina in Ecclesia persolverent.

Quis vero miretur, invalescentibus Advocatorum persecutionibus institutum Monasticum in deterius prolapsum fuisse, quodin reliquis etiam Cœnobiis pejus ibat? Certe absente in castris Cæsareis Burchardo II Abbate, litigantibus deinde inter se Berch

toldo I.

Waldo S. Gallensi, Joannie de Brenchingen, et Ego Constanb. de se se mutuo armata manu ex Monrio pellentibus Regula observari non poterat. Ultimus Abbas Conradus ab Hertenn ordinem aliqualenus reduxisse videtur, sed pro more illius evi satis languidum, maxime cum et in temporalibus deficiens Monrium ab ipso curandum, et ad melioris incrementa promovendum esset. Non tamen adeo deperdita erant nostra, ut non pro dignitate etiam ab exteris perpetuo respicerentur, ductis a Friderico II. privilegiis maximis, et Imperii Principum propriis, favente Alberto Cæsare, et Comitibus Habspurgicis, maxime Rudolfo Ego Constanb. sæpe Rhenaugiæ commorantibus. Reliqua ad disciplinam et consuetudines huius evi pertinentia Lectori ex Mss. colligenda relinquimus, quorum Catalogum cum brevibus notis iam subjicere cogitamus. Ne tamen Regularem Disciplinam in Monrio Bumbaxd nro defecisse quis credat, deplorantem Trithemium sæpius circa hæc tempora audiat. Sane ad annum 1231. hæc scribit: Monasticus ordo nimium per totum orbem Christianum hoc tempore a primæva institutionis fervore tepuerat.

In chron. fusior Hirs. fol. 548.

Caput IX.

Manuscripta Sæculi XIII.

i Mss. N. XIV.

Missale per magnum pulcherrime exaratum, characteribus auro fulgentibus, et diversis picturis insigne. Illud ipsum est, quod Henricus de Wartenbach primus huius nominis ab Sæculi Abbas vel ipse scripsit, vel scribi pro Monrio nro Rhenaugiensi fecit. Character ad sæculum præcedens reduci posset, propius pugnat etiam vigilia SS. Philippi et Jacobi, quæ post annum 1300. vix unquam reperitur. Verum præfationes modernæ eliminatis antiquis fuadent, initium huius Sæculi pro natali istius codicis assignandum, quod perbelle convenit cum Henrico abbe nro ibidem depicto et inscripto. Specialis nota digna sunt effigies Sacerdotis consecrantis et Episcopi Celebriam Dedicationis, quas Illmus Princeps S. Blasii sub cuspe arci incisas fuisse, mihi est fassus. Caterum totus codex scatet notis antiquis, cantu prolixo, quem celebrans una cum choro declamare solebat. fol. 44 exhibetur in inferiori parte folii quædam confessio peccatorum teutonica, sed manu Sæculi sequentis, quæ, quod ad nros Monachos aeo modata fuerit, ex sequentibus conjici potest: Ich regih mich schuldich, [illegible] ich ungehorsam ... mit ungehorsamen wandel. ich regih mich schuldich, das ich meinen Gedanken [illegible] nit enfacht, als ich von rechte sol. das ich minn Zit [illegible] nit [illegible] als ich sol. das ich mine [illegible] als ich sol, die mir gebannen sint. das ich minen abt, noch min prior, noch mine brüder [illegible] nit [illegible] als ich schuldig bin, noch die [illegible] mich [illegible] die mir [illegible] Capitelen

Bazilien Irrobotten sint, und ungewohnlich stehen und gan
zo Rorr, zr Cilesr, zr mersr, zr alten Zitten etc. ex his constat
capitula publica habita fuisse. Sorro orthographia non est in
iisdem verbis aequalis. Sit etiam mentio de libro scribendi,
sub quo nomine intelliguntur septem Sacramenta.

fol 66. exhibetur integer ordo Missae, de calamo pariter sequen
tis saeculi, qui procul dubio notatu dignissimus est. Encho-
atur a praeparatione ad Missam, qua prolixior, quam moder-
na, magna tamen ex parte cum ea convenit. Deinde praescri-
buntur preces inter vestiendum dicendae a modernis discre-
pantes. Manipulus vocatur phano, ad phanonem. Psalmus
Iudica in ipso aditu ad altare dicebatur, osculato altari, pariter
osculum figebatur crucifixo in Missali exhibito, prout vestigia
monstrabat, et adhuc mos est in Missa Pontificali. Post Sanc
tus praescribitur lotio manuum. Post agnus dicitur Haec tibi
et Eulogia. ad Sumptionem calicis: Corpus et sanguis Dñi
nri Iesu christi proficiat s. denique additur prolixior gratia-
rum actio. Ad canonem fol. 71. in margine rubro scripta
sunt sequentia nomina: Alexander, Gregorius, Clemens, quae
sunt Summor. Pontt. qui quaedam canoni addiderunt, veluti:
qui pridie, Alexander: Diesq nostros, Gregorius: occurrunt
praeterea hoc in codice orationes et sequentiae speciales ali-
bi non obviae. In parte secunda fol 53. notatur festum SS.
confluentis et Alexandri, qui Salzoni erant Monrii 20. M. in
Scafhusa. Videbimus postea, etiam S. Finianum illo in Monrio
coli consuevisse. In tertia parte huius codicis, quae conti-
net Epistolas et Evangelia fol. 95. Passio Dñi exhibetur cum
notis antiquis, et characteribus distinctis pro personarum
diversitate, nam T. significat tardius, C citius, a altius esse
canendum.

Ms. XXIX.

Missale praecedenti simile, mole tamen aliquanto inferius.
Simile, inquam, ut putares ab eodem scriptore aut pictore,
saltem quoad priorem eius partem delineatum fuisse, quam
vis vero in multis cum eo conveniat, in plurimis tamen
discrepat, multa festa in decursu omittit, et sequentiis illis
alias diversas substituit. Ex calendario quoq; eruitur, non-
nihil ab illius aetate deficere. Adscribitur die 5 octb Comme
ratio Reliquiarum de Lausentia, et quidem manu prima-
va, quod in altero imo omnibus antiquioribus deliberatur
manifesto indicio, post reditum Burchardi II ex Italia fuisse
inchoatum. fol. 43s. habentur orationes pro fundatoribus
et restauratoribus, ex quibus evincitur, eas in anniversario
restauratoris nostri Wolveni recitatas fuisse, nam sin-
gulari superimponitur numero plurali hoc modo: Propitiare
quaesumus Dñe animabus famulis fidelium tuorum restauratoris fundatorumq; nostrorum s. fol 57s. in medio cuiusdam lectionis incipit alius character quadratus

quadratus gothicus, coævus tamen, nam utroqs usos fuisse ex chartis nostris currentis ævi indubitatum est. Prætereundi non sunt versus calendario adscripti, quamvis post medietatē Sæculi insequentis, quibus misere describitur ruina civitatis Basileæ ex terræ motu causata. en ipsos:

M.C. ter ducto, simul L. sextoqs reducto,
anno carnali Christi, mundo quoqs nati,
In quibus horruimus merito, nunc cum caro simus,
In sucæ festo, cuius crebro memor esto,
quam datur ignotus tantus terræ fore motus,
qui male contrivit urbes, et sternere quivit,
castra simul muros tam fortes, tamquoqs duros,
quod Basilea satis gemit, in paribus quoqs muris NB. fors fatis,
versaqs coequata sunt terræ culmina grata.

Wurstisius fol. 76. alios refert versus, qui cum hac chronologia non conveniunt: nostra tamen cum facto ad amussim ipso teste concordat.

3 Ms. LXXXV.

Psalterium cum canticis nitidissime scriptum a Joañe Monacho Monrii Scafusiani, prout ipse ad calcem his verbis testatur: año Dominicæ incarnationis Millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio scriptum est hoc psalterium a Joañe peccatore in claustro Scaphusensi in Dei nomine amen. quandonam nro Monrio unacum quibusdam aliis illatum fuerit, incertum. Præfigitur calendarium cui nonnulli Benefactores inserti. Die 19. febr. habetur S. Seguntius Epus Trevirensis, et 5. octob. SS. Constans et Alexander Martyres, unacum vigilia et octava, quorum translatio notatur ad diem 30 octr. hanc non sine miraculis factam fuisse ab Adelberto abbate Scafusiano ad initium Sæculi XII refert chronicon Scafhus. fol 65. Memoriam horum Sanctorum Patronorum saltem conservant Scafhusiani, dum in eorum Ephemeridibus hodiedum diem 5. cum nomine S. Constantii signant. Horum festum etiam Rhenaugiæ celebratū fuisse superius meminimus, et reliquias quoqs comunicatas fuisse, testatur catalogus Reliquiarum. Econtra etiam S. Fintanus tum eorum calendario præsenti, tum lytaniis fol 328. inseritur. Die 2 Nov. notatur Dedicatio Scafhusensis Monrii fol. 276. depingitur S. Fides virgo et M. prout plures Patronorum imagines ferme similes nostris in superioribus Mss. occurrunt. S. Fides præpositura erat in alpegove prope gravenhusen ad Monrium OO SS. pertinens, ubi bona quædā et sylvas Scafhusiani hodiedum possident.

4 Ms. XIII.

Codex magnus et spissus, continens integros libros sexdecim priores Moralium S. Gregorii Papæ in Job. character est pulcher et æqualis, ad gothicum tamen tremorem nonnihil inflexus. Ad initium exhibetur imago Abbatis cum pedo Pastorali offerentis librum Christo Dño, quæ cum haud absimilis sit illi, quæ continetur in Ms. XIV. Heinrici de Wartenbach, simileqs genium sapiat, credibile est, eiusdem iussu hunc quoqs codicem fuisse descriptum. clauditur volumen his verbis explicit tertia pars Moralium liber sextus Decimus.

4 Ms LXXVI.

5. Ms. LXXVI.

Continet iste codex meras glossas et explanationes in libros poetarum, scilicet Ovidii de remedio amoris, et in libros fastorum. Item Horatii de arte poetica, et in aliquot eius epistolas. Scriptus est diversa manu: incipit quidem characterе huius saeculi, sed continuatur posteriori, licet glossa in Horatium a fol 41. videantur antiquiori ac nitidiori manu exarata.

6 Ms. LV.

Missale seu graduale, in quo continentur introitus, Kyrie, gloria, et reliqua in Missis solemnibus decantari solita cum notis antiquis. Scriptura est nitida cum literis subinde initialibus aureis. Pro nro Monrio Scriptus ab initio non fuit codex, cum festa propria S. Finlani aliags desiderentur. Adiuncta sunt festa Monrii Scafhusiani. Sed praecipue attendenda sunt specialia, quae habentur de S. Augustino, quem respiciebat Scriptor huius codicis. fol. 99. gloria cum interpolationibus exhibetur. fol 104. Ite Missa est sequenti modo interpolatur: Ite sine dolo et lite, pax vobiscum, Missa est. Item: Ite, pax vobis vita Missa est; Deo, qui est alpha et omega gratias. fol. 106. Sequitur liber Sequentiarum.

Ad calcem huius codicis folium aliquod, ne periret, adnexum est, quod repraesentat notas antiquas cum lineolis quatuor in Scriptas, ac proinde raro exemplo demonstrat variationem Scripturae musicalis.

7 Ms. XCVI.

Psalterium Davidis cum canticis. Scriptura ad finem huius saeculi declinat: habet tamen subinde literas initiales similes praecedenti et alteri supra n 3. qui certe Schaffhusianus esse nec obesse videtur, quod in fragmento Calendarii, quod ad initium praesentis codicis exhibetur, occurrat festum S. Finlani utpote etiam Schaffhusii celebratum.

8 Ms. XXVIII.

Breviarium magnum et Scriptum pro Monrio nro satis elegante sub initium huius saeculi exaratum, cui praemittitur Calendarium, ex quo sequentia notanda: die 26. Martii habetur festum S. Eberhardi fundatoris Scafhusiani. 8. Maij manu recentiori Translatio S. Finlani. Ad finem Junii, 26. Julii et finem eiusdem mensis notantur anniversaria abs Abbate Conrado Rejer de jestetten vulgo Huresel fundata. 16. octob. Commemoratio Reliquiarum de Faventia. 14 Vigilia. 15. Nov. Finlani Conf. 15 decemb. Dedicatio basilicae S. Lebrardi ad Gemunden. 23 Dec. Wolvenus comes, restaurator huius Monrii. Haec rubro calamo codicis ferme coaevo scripta sunt.

fol. 14. Praemittitur manu sequentis saeculi officium S. Corporis Xti et fol. 21. S. Catharinae. fol. 29. Lectiones octo breves de S. Finlano, quae etiam habentur in codice antiquiorum. 38. Sequuntur Hymni eiusdem Sancti. fol. 46. prosple incipit hoc Breviarium ab integro Psalterio. fol. 236. Cantica. Hymnus Ambrosij et Augustini. Fides Athanasii. fol. 244. Hymni de tempore et festis.

et festis. Deinde capitula, collectæ seu orationes etc. fol. 291. Vigilia Martyrum subinde a moderna discrepans præsertim in lectionibus. fol. 292. incipit lectionarium, quod lectiones multo breviores exhibet, quam in antiquioribus habentur. fol. 406 lectiones aliæ de S. Fintano, quæ in altero codice desiderantur. a fol. 471. extant officia propria de quibusdam Sanctis, scilz Nicolao, Blasio, Gregorio, Benedicto, Alexandro, Remigio, Yra, Mauritio, Dionysio, gallo, Januario, Brictio, fintano, Magdalena.

9 Ms. XXIII.

Missale magnum pro Monrio OO. SS. Schaffhusii Scriptum. Præmittitur Calendarium, in quo ad diem 15 Julii habetur S. Margaretha V. Bolandistæ ad hanc diem in Sanctis prætermissis sequentia notarunt: S. Margaretha male hoc die adjecta est Martyribus Hieronymianis in codice Rhinoviensi, distincto ab aliis charactere; iam superius diximus, in multis ecclesiis Sanctam eandem coli solitam 13 Julii: Constat porro ex præsenti codice, non solum in Martyrologio olim nostro Hieronymiano, quod Bolandistæ ab Eberhardo Abbate obtinuerunt, sed etiam alibi S. Margaretham ad diem 15. Julii adscribi, quod etiam contingit in Ms. 85. 88. et 28. die 5. octob. habetur festum Schaffhusianum SS. Constantis et Alexandri, et die sequenti S. Fidis V. die 15. Nov. erronee scribitur: S. Fintani abb. quem a Schaffhusianis celebratum ex aliis codicibus constat.

10 Ms. XC.

Codex diversa manu, ut plurimum tamen huius sæculi scriptus. Primo exhibet compendium circa res divinas. Sive de rebus et signis. agitur præcipue de Mysterio SS. Trinitatis ex S. Augustino iuxta modum libri sententiarum Petri Lombardi. opus est mancum, utpote de signis seu sacramentis nihil habens. a fol. 17 fragmenta expositionum super varios scripturæ textus. fol. 29 sequuntur Sermones Innocentii III Papæ de tempore et Sanctis, ubi præcipue notandus sermo famosus de aurea rosa fol. 42. a fol. 66. videntur adiuncti alii sermones Eliæ Epi Parensis, prout habentur in Ms. 68. fol. 105. Expositio super cantica S. Gregorii M. seu potius eius Discipuli Paterii multo prolixior, quam in editis habeatur. fol. 113. Comentarius V. Bedæ in Tobiam. fol. 120 Augustinus de decem plagis, quod opus forsan ineditum, aut Augustino male attributum.

11. Ms. XCVIII.

Gaufridi Vidriacensis glossæ litterales et historicæ in libros metricos gualteri de castellione. Edidit hoc præclarum poema Quinti curtii historiam alexandri M. referens ex Mss. S. Galli et Engelbergæ P. Athenasius Gugger año 1659. Sed glossæ istæ prolixæ et eruditæ gaufridi editæ non sunt, nec in illis saltem Bibliothecis repertæ. Explicatum fuisse hoc poema in scholis quoqs nostris Rhenaugiensibus, ex isto Ms. satis aperte constat, quod tamen ad finem huius sæculi referendum.

12. Ms. CV.

12 Ms. CV.

Psalterium Davidis cum notis quibusdam interlinearibus, et marginalibus. Præmittitur calendarium, ex quo tamen primi duo menses deficiunt. Ex hoc constat, codicem quidem scriptum fuisse a Monacho Benedictino, sed non Rhenaugiensi, cum Patroni nostri manu sæculi posterioris sint additi. Ex aliis sanctis rubro colore scriptis coniectare licet, fuisse primitus exaratum in Mon̄rio S. Joannis, forte in valle Thure, cum eius conceptio quoqs assignetur ad diem 24 Sept. Patroni Scaffhusiani adduntur manu Rhenaugiensi. Cæterum cum ad diem 20. Maij manu recentiori adscribentur sequentia: Pentecosten anno M.CCCLXIX. patet æram huius Ms. referendam esse ad sæculum præcedens, cuius nondum adulti character est testis. Præmittuntur libro quædam imagines de incarnatione et Passione Dn̄i, sed oppido rudes.

13 Ms. XLII.

Com̄entarius authoris mihi nondum noti in decretum Gratiani, seu concordiam discordantium canonum. Codex est integer, et satis nitide pro hoc sæculo scriptus, in folio prævio inter alia leguntur hi versus:

Tres silicas obulus: obulos tres dragma: sed octo
unita fert dragmas: duodena dat untia libram.

14 Ms. CXVI.

Sermones varii. Item visio quædam terribilis de pœnis alterius vitæ videatur de huiusmodi Mabillon. T. II. añat. fol. 492.

15 Ms. LXXIX.

Liber Philosophicus tractans de Meteoris, character deterior, et ad finem huius sæculi referendus.

16. Ms. LXIII.

Definitiones seu Statuta et decreta capituli generalis ordinis Cisterciensis de año 1289. fol. 81. incipiunt alia nonnihil posteriora, æstimanda sunt, quia coæva manu descripta. qua ratione ad nr̄m Mon̄rium devenerint, hactenus ignotum. Addita sunt ad calcem huius codicis duo folia, quæ sunt fragmenta alicuius calendarii, quibus liber aliquis compactus fuit. Plura añiversaria in eo notata demonstrant, pertinuisse ad Ecclesiam S. Martini in Benken, quæ ante introductam hæresin filia erat Parochiæ nr̄æ Rhenaugiensis.

17 Ms. CXVII.

Sermones de tempore authoris incerti, non ineleganter scripti. a fol. 127. adduntur manu nonnihil juniori quædam exempla seu historiæ concionatoriæ.

18 Ms. CXLV. 2.

Libellus continens Psalmos feriales cum antiphonis, adiunctis quibusdam canticis et hymnis, qui cum modernis non usquequaqs concordant.

19. Ms. CXLIV

Vita, Inventio, et translatio S. Antonii Abbatis, quæ a Bolandistis editæ non sunt, præter alteram translationem, cuius fragmentum ad calcem huius libelli reperitur.

20 Ms. CXXXVII.

20. Ms. CXXXVII.

Missale seu Graduale cum notis antiquis. Possessor huius libri fol 1x g. Sic legitur?: Pro bis quoingo liber Solidis hic dicitur emtus huius possessor Humbertus noscitur esse. Ex quo constat, quanto in pretio codices hoc ævo adhuc fuerint, cum iste sit mole exiguus, ut dicitur ~~pulgo~~ vulgo in 1x.

21 Ms. CXV.

Sermones de tempore et Sanctis authoris ignoti, qui scripsit ad finem præsentis Sæculi.

22. Ms. CLV

Breviarium cum Rubriis pulcherrimum Theotiscis Scriptum vergente ad finem hoc Sæculo 13tio forsan pro Monialibus Scriptum fuerat, et quidem ordinis S. Benedicti; nam qua de S. Finnano leguntur posteriori manu adscripta sunt. Scriptor huius codicis se ipsum aliquoties prodit, fuisse familiæ de Bathenbac, forte Bachberg, cuius Pater Joannes vocabatur, mortuus die 20 Decemb. Rubrica directiva pulcherrimum habentur a fol. 5 1/5. Der adwente muos alwent hier Sonnentag han etc. fol 6 1/2. exhibetur Simbolum apostolorum, sed manu posteriori Sequentis Sæculi: Ich gelob in got vatter allmæchtigen, der ain schœpfer ist himelrichen und erdrichs, und aller creatur: ich gelob etc. ad calcem ad nectitur alia missa ad iudicium faciendum, et quidem scripta Charactere antiquiori Sæculi superioris.

23. Ms. CIX.

Psalterium Davidicum cum canticiis.

24 Ms. C I.

Officium proprium, nec non vita et passio S. Catharinæ V. M. quæ forsan iam isto Sæculo in Patronam Monrii nri adoptata fuit. Nota antiquæ textui superpositæ sunt. Officium a S. Pio V. antiquatum. Passio vero, ut hic legitur, non reperitur edita.

25 Ms. LXXXVIII

Sermones de tempore et Sanctis cuiusdam anonymi auctoris. Præmittuntur codici quædam fabulosa de S. tribus Magis, aliisqs.

26. Ms. VII.

Codex a maximus continens Bibliam Sacram seu libros historicos veteris testamenti, usqs ad librum ~~Esth~~ Paralipomenon inclusive. Capita per totum sunt aliter distributa, quam hoc ipso Sæculo ab Hugone de S. Caro distributa cœperunt.

27 Ms. CXXX.

S. Bernardi Abbatis Libri 5. de consideratione ad Eugenium Papam, integre scripti. Ad finem additur Sequentia de S. Nicolao

28. Ms. XCIX. 2.

28 Ms. XCIX. 2.

Constitutiones Sororum ordinis Prædicatorum tam latino quam teotisco sermone ad initium huius Sæculi descriptæ, prout litine habentur apud Holsteinium T. IV. pag. 128. Miscetur fol. 17. alius tractatus de observantia Regulari, utroqs iterum sermone exaratus. Quod porro pro Monrio vallis S. Catharinæ fuerit scriptus, liquet ex formula professionis fol. 3. quæ ad Priorissam illius Monasterii dirigitur.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

193

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Millenarij
Rhenaugiensis
Sæculum VI. et VII.
Christi Nati
XIV. et XV.
ab anno 1300. usque
ad annum 1499.

Accedunt ad Calcem

Schemata genealogica

Illustrißimorum Comitum de Habspurg et Sultz.

Nec non Dißertationes

De infelici Naufragio Hartmanni

Rudolphi Cæsaris Filij,

Et de originibus Cellæ Albæ

Cum excerptis Historiæ S. Blasij.

Manu et Studio

P. Mauritij Hochenbaum van der Meer

Monachi Ord. p.t. Prioris Rhenaugiæ

anno 1770.

Præfatio.

Duo Tibi Sæcula Sisto, Lector Benevole: Historiæ nostræ Rhenaugiensis, planè inter se diversa: unum adversitatibus carens, languidum, et pauca memoratu digna complectens: alterum contra nihil nisi bella, horrida bella spirans, fervens, et factorum involutionibus mirandum. Videbis in eo catenas, enses, domesticas turbas, totius conventûs pulsiones, armatos utrinqs manipulos, vastationes, quæ medium Sæculum tenuerunt, et publicam quoqs historiam viciniæ nostræ non parùm illustrant. Refloruit nihilominùs Insula nostra post Sævissimam hyemem meliorem in modum; Deo sic misericorditer disponente, ut discamus vel rebus perditis spem non abijcere, sed in ipsum confidere, cuius solius est salvare et adiuvare.

Origo mali semper advocatia fuit, quæ iam inde à Lenzburgensium tempore derivanda videtur. Antiquissimi comites de Baden in argovia, dum advocatiam Monasterij Seconiensis tenerent, potentiam suam in viciniam usqs nostram protenderāt: Suspicor et Comites de Lenzburg Badensium hæredes, cum per Seconiam et Waldishutum in ipsam Cleggoviam, teste Latio, penetrassent, advocatiam Monasterij nostri involasse. Extinctis Lenzburgensibus, partem Cleggoviæ Krenckingenses Dynastæ possidebant, atqs una simul advocatiam Rhenaugiensem usurparunt. Verùm Comites de Habspurg Lenzburgensium hæredes, cum Seconia Cleggoviam quoqs ex parte primùm, deinde diminutis Krenckingensibus ex toto fermè adepti, deiectis per Fridericum II. Krenckingensibus, advocati Rhenaugiæ adlecti fuerunt.

His advocatis pace rara per sesquisæculum frui licuit Monasterio, donec stirpe Laufenbergo, Habspurgica in feminam desinente, prætensum istius jus hæreditarium Comites de Sulz vi et armis vindicare tentarunt, oppositis contrà ex parte Monasterij Ducibus Austriæ advocatis ex Mascula prosapia petitis: quousqs tandem horum viribus in vicinia nostra intercisis, advocatia Rhenaugiensis Potentissimis Helvetiæ Cantonibus anno 1466. delata est. Et hic tandem finis advocatorum turbis. Ubi resumptis viribus Rhenaugia pristinum decorem induere cœpit, ab Eberhardo II. nullum alium abbatem, prætorquam ex græmio nacta, quin et alijs Monasteriis præclaros Præsules comodavit, ut adeò restitutionem tam in temporalibusquam spiritualibus nulli alteri quàm sibi ipsi debeat, licèt rursus auspicatus interdum magnoperè, præsertim defectionis tempore, interruptus fuerit.

quod

Quod reliquum est, Lectorem moneo, Documenta nostra à Sæculo XIV. fermè omnia Teutonico idiomate conscripta esse, quem retinendum censui; Latio tamen sermone non deserto; si tamen latius et non potiùs vulgaris dicendus est sermo meus. Sed qui elegantias quærit, ne quæso! ultra progrediatur. Benigne exhaustam à me materiam ne quis credat, ubi potè continuis officij molestijs fatigata: innumera supersunt penitiùs indaganda. Quæ propter classes, cistas, et numeros chartarum accuratiùs designari, in Tomis archivij, quorum iam fermè quinquaginta descripti, inquirendas, nam Codici Diplomatico præcipua tantum monumenta, aut aliàs neglecta, vel aliunde petita inseruli. Vale Lector! et ubi aliquas veritates delectas, aut quosdam errores profligatos reperieris, Deo gratias age: ubi secùs, emenda. Ad Calcem quædam fragmenta per occasionem elaborata, ne pereant, addidi.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Sæculum Rhenaugiense VI.

Christi XIV.

Caput I.

Benefactores.

Plures hoc Sæculo, quô Rhenaugiæ optata quiete frui licuit, occurrunt Benefactores, licet beneficia ab ipsis collata non maximi semper ponderis fuerint. Nonnulli quoqs Anniversaria fundarunt, quorum memoriam, æquum non est ut patiamur interire, deperditô aliàs Necrologiô, cum eum in finem Monrio benefecerint, ut eorum memoria maximè in Sacris conservaretur. Itaqs

Jacobus Neno, eiusqs uxor Adilhait cellaria de Lengmanek pro salute suarum animarum donaverunt curiam suam mediam sitam in Küllivangum, et duas Scoposas sitas in Sulze Monasterio S. Mariæ in Rinaugia. Curiam interpretatur du Congius Prædium Rusticum, quæ et curtis et Mansus dicitur. Scoposa teste Guilimanno genus est mensuræ tritici, seu potiùs fundus, ex quo annuatim certus frumenti canon solvendus est. + Caret charta notis chronicis, sed cum data sit sub Conrado Abbate, et Heinrico de Citlingen cellario, necesse est, eam ante annum 1303. collocandam esse, prout eam Rvdmus Bernardus ad annum 1302. reponit. Dolendum valdè, quod laboriosissimus iste Abbas solertiam suam desiderari passus sit in annotandis locis, ex quibus documenta exscripsit, cum aliàs ex forma et contentis suis hæc charta venerandam redoleat antiquitatem, et per se satis veritatem testari videatur. Subscribitur enim: actum Rinaugiæ coram Domino Cunradi dicti in clivo inferiori in strata publica. Conradus iste, ut patet ex charta LXXX. de anno 1294. Parochus erat ab dem Berge: quod additur dicti in clivo inferiori, cognomen subintelligere debemus, veluti niderbühl, ex stilo istius ævi. quapropter et cellaria superius cognomen Adelhaidis scilicet Kellerin significabat: + enumerantur testes, quorum quidam ex aliis chartis sunt noti: Echo Scholasticus seu Scholæ magister; Heinricus dictus an der Lewe, in aliis chartis dicitur ame Lewen, in illis verò de anno 1306. an dem Lewe: Raveling ex aliis quoqs chartis notus:

Hermannus Ling, qui in aliquo Necrologio nostro, et in charta Hergotti de anno 1294. occurrit. Rudolfus Hand Knab, in ijsdem litteris memoratus, et alias Rhenaugiæ ex cognomine notus etc. Sigillum suum etiam apposuit Heinricus nobilis de Radlegge, de qua familia inferiùs plura. Cæterum loca, ubi hæc beneficia fuerunt collata, videntur sita fuisse in alsatia.

LXXXV.

Habsp. f. 256.

+ Scoposa, Latifundium, mensura agri. Hergott. ad chartam 279. Huoba modus agri cum habitatione coloni; ibidem.

+ Si non forte nomen officij, quod in chartis huius ævi sub verbo cellarij, hodie Ambtmann, sæpius occurrit, indicare velit.

Altara donatio

LXXXVII. Altera donatio seu potiùs cessio facta quoqs est quorundam devotorum in Alsatia super jura quædam, quæ habebant in curiam sitam in Willa Nakke, quam conventualis de Brasberg custos año 1291. emerat à Nobili de Regensperg. Nomina porro Benefactorum istorũ qui sponte et liberaliter omnibus juribus in favorem Mõnrij renuntiarunt, sunt: Wellicus Rector in Münchwiler, Nicolaus, et Adelhaidis soror eius, Lotfridus, Katharina et Walterus, qui aut fratres aut proximi agnati fuisse videntur. Cæterum signata fuit charta per Nicolaum Abbatem Ettenheim ünster, anno 1305. die 15. Sept.

W. IV. 3. Hanc igitur donationem præcessit quædam altera facta año 1303. ab Ulrico et Waltero de Altenklingen, qui posterior Præfectus Ducum Austriæ factus fuisse videtur. Donarunt porrò Decimas suas in Benken, quas R. id est Rudolphus Brums feudi titulo possidebat. Datæ sunt litteræ die ultimo anni, et appensum sigillum prædicti udalrici de Altenklingen.

LXXXVIII. Domina Ita vidua Rudolfi de Griessheim año 1306. decimam huobam et silvam in Rechberg, scoposas in Griessheim, scoposam, prata et silvam in Riederen, pensionem in Rinheim, quas precarias longo tempore habuit, sponte et liberaliter resignavit: et in vicem gratitudinis recepit pensionem ad dies vitæ ex Decimis in Martelen. Quapropter inter Benefactrices unacum marito merito collocanda, nam præcariæ non dabantur nisi ijs, qui eadem bona Monasteriis donaverant. Ita videtur habitasse Rhenaugiæ, ubi eidem pensio annua præstanda fuit. Huba, Hova, nunc Hoff, mansus, prædium, subinde teste vadiano partem fundi significat, nempe prata, aut terram arabilem. Subscribuntur testes: Joañes de Trüllichen dictus Schwager, qui etiam in supra dicta charta de año 1302. nominatur, ex cuius familia Scaffhusiana sequenti sæculo prodiit Eberhardus II. Abbas noster: Berchtoldus de Balbe: Otto et Luttoldus de Ullingen fratres Henricus ab dem Lewe: Petrus Doctor Fuerorum Mõnrij Renaugiensis: Albertus Scultetus ... dictus Turp: Rudolfus dictus Wäglos etc. Datum Renaugiæ die 15. Junij.

LXXXIX. Berchtoldus Schrötli civis in Gravenhusin, servus Monasterij Rhenaugiensis, año 1307. bonum aliquod in Mettingen, quod à Monialibus eiusdem loci comparaverat pecuniâ certo numero et pondere persolutâ, Rhenaugiæ donavit in redemptionem juris hæreditarij omnium rerum tam mobilium, quam imobilium, quod bonũ annuatĩ solvit duos modios tritici et totidem avenæ, salvô tamen iure des Hobtvals: pro quo post eius mortem solvenda una marcha argenti puri, unacum vestibus eiusdem Berchtoldi: insuper à dominio Mõnrij per hoc non absolvatur, sed quamdiu vixerit, sit omni fidelitate et obedientia obligatus. utitur verbo donavit;

quapropter

Quapropter inter Benefactores hactenus collocatus fuit. Litteræ expeditæ sunt abs Abbate et Conventu Mon̄rij OO. B. Schafhusij, ad quos Gravenhusen pertinebat, cum consensu Præpositi Hans de Widilo, et Monialium ibidem. Abbati nomen, quod in præsenti charta reticetur, fuit conradus de Liebenfels electus año 1313. ex chronico Schaf. fol. 70. // 1298. mortuus

Año 1315. 12 Augusti Mechild Eberharts des Tryen Tochter donat Mon̄rio Rhenaugiensi partem curtis in Metmanhaslen, quæ an̄uatim præstat sex quartalia tritici. ex diar. Rev.mi Bernardi.

Año 1317. die 7. Aprilis Hugo, Gertrudis et Agnes de Tañegge donant pro salute animarum suarum, maiorumqs suorum, solius Dei respectu, agrum situm in Munolfingen dictum in Turna, ex quo pro an̄iversario annuatim præstanda sunt conventui duo quartalia tritici. actum in præsentia Dn̄i Nicolai von Tannegge Closterherren ze Rinowa /. et aliorum etc. B.V. 5. /. erat is germanus prædictorū Benefactorum./

Anno 1325. Vir Nobilis Henricus de Freienstein tradit Mon̄rio das Burchstall in dem Ritte ze Hasela, aliaqs non nulla, sub conditione, ut ea Heinricus et Henicelj filij eius iterum à Mon̄rio in feudum recipiant sub anno censu duorum obulorum ad solemnitatem S. Mauritij præstandorum. donat insuper proprium hominem Johannem den aman. adscribuntur præter Abbatem Henricum Herr ulrich der Keller, herr Cunrad der Custer, Herr Cunrad der Kamerer, Herr Berchtold der Schulmeister, Priestere: herr Johannes von Mandach Ritter, ulrich der Baje von Baden, Berchtold der Spichmeister, Hainrich dedachs, cunrad der Luchs, Berchtold der Kramer, der Broger, und ander erbar lute genug. qui videntur esse Rhenaugienses, cum litteræ datæ sint Rhenaugiæ. Idem Henricus de Freienstein subscribitur in chartis nostris de anno 1315. et 1319. de arce Freienstein sequentia tradit Bulingerus in Chronico Ms. Tigurino fol. 114. ad annum 1334. die Zurcher excom̄unicirt Ziehen vor Freienstein, ist ein alt fest Schloss am Irchel und an der Tös, neben Korbis uf einem Büchel zimlich hoch, das gewonend und blunderten si, und verbrantents, ward doch bald wider gebuwen, und hernach im Jahr 1443. von wegen des gfangenen vogts von Kiburg im grund verbrent. XCIX.

Anno 1327. Rudolfus de Radegg Rector puerorum loci Heremitarum tradit Rhenaugiæ Domum cum pomario pro an̄iversario, ut quemadmodum Pater eius iam antea constituerat itidem Rudolfus nomine, dentur duo modij tritici, — — — — — Religiosis Coenobitis et pauperibus pro anniversario, et unus modius Nucum Dn̄o Custodi pro alendo lumine, atqs octodecim denarij cellario. Appensum est sigillum Joannis Abbatis Einsidlensis, quod ipse sigillo careret, licet aliàs ex Nobili familia ortus, C.

cuius

85. cuius insignia rotam fractam repræsentant. certè in charta data Rhenaugiæ anno 1302. hæc leguntur formalia: Sigillum suum etiam apposuit Heinricus nobilis de Rodegge: qui aut frater aut patruus Rudolfi nostri extitit. Stumpfius l. 5. c. 36. eandem nobilem familiam refert, quorum antiqua sedes in quodam arce haud procul Rhenaugia in cacumine montis Jurassi, qui ex ista parte Irchel vocatur, inter Tuffen et Ebersberg: qua tamen destructa Rhenaugiæ habitasse ex istis chartis liquet. Errat tamen idem Stumpfius, dum hunc Rudolfum Magistrum Scholarum Religiosum dicit fuisse Monrij nostri; constat enim evidenter ex chronico Hartmañi Einsidlensis, fuisse clericum et Presbyterum Sæcularem. quapropter etiam distinguendus est aliquot Sæculorum intervallis à Rudolfo nobili Tigurino Religioso quondam nostro et auctore Explanationum in psalmos. Ministerialem fuisse comitum Habspurgicorum, liquet ex charta, quam Tschudius, Hergottusqs afferunt ad annum 1311. in qua Rudolfus comes Habspurgicus Suuitenses rogat pro dissione captorum Religiosorum Einsidlensium: aber Sunderlich, inquit, umb Meister Rudolf den Schulmeister der uns von eigenschaft zuehört. Exempla non desunt in chartis nostris, quæ probant, etiam homines nobiles vocari proprios aliorũ Illustriũ, maxime si eorum Ministeriales fuerint. Neqs mirandum Habspurgios proprios homines habuisse Rhenaugiæ, cum et Rhenaugia eiusmodi pluribus in locis possederit; maxime cum ijdem Habspurgici fuerint Advocati nostri. Pro eodem Rudolfo de Radegg utpote viro eximio intercessit etiam Nobilis Dinasta de Regensperg litteris datis ex Palm, quas itidem Tschudius descripsit. Inhumanam illam in Sanctum locum invasionem. Suitensium duobus libris carminicè descripsit oculatus testis Magister noster, ex quo historiam contexuit Hartmannus chronographus. Irruptio facta est die Sancto Epiphaniæ, et post undecim hebdomatas Dominica Palmarum captivi stipulato litro dimissi. floruit posthac diutiùs Rudolfus in Schola Einsidlensi, et inter alios viros eximios ibi educavit Epũm Constantiensem et Abbatem S. Galli laude quoqs non modica in Rhenaugiam redundante, ubi Schola similiter florente Radeggius educatus et instructus fuerat. memoratur in charta quadam nostra ad annum 1338. Rudolfus quidam Ludi nostri moderator: an idem Radeggius postliminio Rhenaugiam reversus sit, ideo tam on certum non est. Hoc ipso anno, quo istam donationem fecit, nempe 1327. alter Radeggius decimam quandam feudalem in Bencken habuit, unde annuum pensum unius libræ coræ

XCII.

Hergott Gen. dipl. vol. III. chart. 718.

G. IV. 12.

vide Subfinem huius cap.

jugiter

Sacristiæ

Sacristiæ nostræ solvere tenebatur. Fundus quem donavit Rodeggius Mon̄rio, adhuc conservat nomen ipsius gentilitium.

Inter præcipuos huius Sæculi Benefactores numerandi veniunt Dn̄us Joannes in dem Bach filius Berchtoldi Thuengensis, quem dicunt fuisse ibidem Sacellanum ad S. Michaelem, et Soror ipsius Anna, quæ videtur fuisse Monialis Begina, quales illo ævo frequentes fuerunt, cum Soror semper vocetur geminato nomine Swester aña sin Swester. Hi pro remedio animarum suarum Majorumqs suorum Mon̄rio Rhenaugiensi liberaliter dederunt mediam huobam sitam in Dangstetten, et censum annuum pecuniarium ex frumento ex eadem huoba provenientem: Item vineam sitam in dem Rintal, id est Kürnachertal, atqs dimidium modium tritici ex Scoposa ibidem sita, cum decimis in omenrüti ad eandem Scoposam spectantes, quas hactenus feudales à Mon̄rio tenuerant, ex quibus liquet, Scoposam Schupose non semper significare certam frumenti mensuram, ut viri eruditi apud Du Cangium crediderunt, firmata fuit ista donatio auctoritate Dn̄i Joañis de Fridingen Equitis ac Præfecti in Kusach, nec non Hainrici de Imodingen nomine Sororis añæ, et acceptata à Domino Hainrico de Aitlingen cellario Rhenaugiensi, in præsentia plurium testium Rheinheimij añe 1341. inter quos nominatur Cunrad der Keller von CVII. Rinhain, id est proventuum receptor, unde Ambts Keller, et ut loquitur Dn̄s de Zurlauben, Fermier. CV.

Anno 1343. Joañes Weniger dictus Waltzhuter Donavit Mn̄rio Rhenaugiensi ad manus Dn̄i Heinrici de Aitlingen cellarij quatuor modios tritici ex omnibus bonis suis ze Rinheim und ze Dangstetten di Eigen und Erbe sint, præstandos, sub conditione tamen, ut ob supervenientiam forte liberorum tantum duo modii tribuantur Mon̄rio. Ratificata pariter fuit donatio per prædictum Joannem de Fridingen in arce Küssaberg, ubi quoqs untervogt, subpræfectus erat.

Anno 1345. die 28. Septembris Adelhat (seu Adelheit) Rudolfi Schärer vidua, filia Ulrici Baijo civis Rhenaugiensis, vendidit Mon̄rio an ir seel gerät (adeoqs pro añiversario nullo alio expresso pretio) tertiam partem curtis des Hoffs zu tegermoos, cuius duas partes possident die Erberen Herren ze Syon. adscripti quoqs octo eius filij et advocatus fürsprech Heinricus broge de Diessenhoven. Confecta est hæc charta in Judicio civitatis Rhenaugiensis præsidente Abbate Heinrico (an de Neuenburg, vel de Aitlingen) non exprimitur. (et traditio facta ipsi conventui unseren Kloster herren ze Rinowe, et appensum utrunqs sigillum tam Abbatis, quam civitatis. BV. 9.

Anno 1348. die 28. Novembris Illustres Comites de Habspurg, CLX.

nimirum

nimis am Agnes Mater, filia Symonis Landgravij Alsatiæ, eiusq; tres filij, Johannes, Rudolfus, et Gotfridus anniversarium perpetuum Rhenaugiæ fundarunt pro Joanne eorum Patre, in clade Grynoviana 21. Sept. anno 1339. occiso, et omnibus Antecessoribus Habspurgicis, in vigilia S. Mathæi quot annis celebrandam: Item Missam aliam de Beata legendam post festum S. Mauritij pro Dña Agneta, quo tamen Missa post mortem comutanda sit pastiter in anniversarium defunctorum cum eleemosina distribuenda pauperibus. Mortua postea est Agnes Mater post triennium scilicet anno 1351. stipulantur post istis anniversarijs duodecim Marchas argenti, quorum decem assignant de civibus Rhenaugiensibus nomine feudarum solvendas. Ut potissimum sunt hæc charta Horgottus atq; Rustenus in genealogia eorundem Comitum, atq; sigilla huic charta appensa publicarunt. Cetera res ipsa transacta est Rhenaugiæ. †

† Eruditissimus Horgottus to. 1. gen. Dipl. pag. 242. ita scribit: Agnes Joannis I. uxor alia sacra expiatoria annuatim facienda in Monasterio Rhinoviensi pro Augustissima gente Habspurgica instituit, pro cuius fundo præter multas alias largitiones annua tributa civium Rhinoviensium assignavit.

CXII. Anno 1339. Rudolfus de Adlikon Eques tradit quoddam bonum in Martelen, quod annuos census solvit sesmodios tritici, tres sibiginis, sex avenæ, certas pecunias, gallinas, et ova. Exprimitur hæc traditio nomine venditionis pro memoria animarum: an iro seel gerete Ze kaufen geben: verum cum pretium aliàs in eiusmodi contractibus necessario taxandum non exprimatur, intelligenda est vera fundatio anniversarij, uti iam semel innuimus. Erat fundus eius non spernendi census feudum Comitum Habspurgicorum, quod mirandum non est cum et nos feuda in alienis territoriis possideremus. Ea propter tres Fratres superius memorati, Joannes, Rudolfus, et Gotfridus nexum feudalem remiserunt addita ratione, quod non conveniat Dominos Conventus Rhenaugiensis ut pote Religiosos feudis esse astrictos. Benefactor tamen Rudolfus de Adlikon alium fundum liberum ijsdem Comitibus titulo feudi restituendum tradidit. appensa sunt quatuor memoratorum sigilla.

BI. jj. Anno 1366. Adalricus cognomine Civis Rhenaugiensis, et uxor eius Elisabetha cum liberis Monasterio donaverunt Domum suam cum pertinentijs, item Pomarium et vineam, sitas vor dem oberem tor, und ze Rot, id est Rodershof. Signata sunt litteræ per Nicolaum Kanoff Scultetum et Judicium Rhenaugiense, cum sigillo civitatis, directæ ad Abbatem Henricum, quem vocant unseren gnädigen herren abbten des Gotshus ze Rinouwe.

Nobiles de Eitlingen seu aitlingen, ex quorum familia duo Abbates maxima parte huius Sæculi præfuerunt Monasterio, plures donationes fecerunt. Anno 1386. Henricus de Eitlingen filius Hugonis Rhenaugiæ incola tradit Molendinum in Martelen cum omnibus juribus: Curias cum jus directum spectaret ad Comites Habspurgicos, sæpedicti tres Fratres dominium suum liberaliter Monasterio cesserunt, non recepto alio fundo in compensationem, sed umb di fruntschaft und liebi, so si zu dem vorgeschribenen gotshus haben. appensa similiter tria sigilla Habspurgica.

CXVI. Ano 1380.

Anno 1280. Joannes de Eitlingen eiusq; filius Conradus altari S. Blasij donaverunt census quosdam ex bono Rbo in Lienhaim, nimirum duos modios tritici, actotidem avenæ cum gallinis et ovis, durch Gottes willen, inquit, und des Erwurdigen abbt Hainrichs der des Hansen Bruder war. Facta est enim hæc donatio paulo post mortem Henrici huius nominis ac Abbatis Secundi, Nam Abbas Caresel, sic se nominat Conradus Mayer de Jestetten, pariter Dominium directum in prædictum censum remisit. Fuerunt Eitlingenses singulariter devoti erga S. Blasium, ut de utroq; Abbate nostro suo loco videbimus. CXX.

Anno 1282. Conradus ab Eitlingen Joannis filius, postea factus Rhenaugiæ Scultetus, Monrio donavit bonum in Jestetten, quod annuatim dat unum modium tritici, duos avenæ, decem Schilling, unum anserem, tres gallinas, et triginta ova. Hæc constituit singulatim distribuenda, Abbati anserem, Custodi, Sacellano S. Blasij, Sacristæ et Junioribus Dominis reliqua, sub conditione, ut diem octavum Conceptionis B. V. ritu solemni instar festi assumptionis B. V. celebrent, in honorem eiusdem ac totius ipsius Sacræ prosapiæ. Situs quosdam ex descriptione colligere licet. CXXI.

Anno 1284. Joannes ab Eitlingen Presbyter Friderici filius pro se ac Patre suo constituit anniversarium, pro quo vendit Monrio receptis 15. Libris obulorum domum suam cum horto ac pertinentiis, sitas Rhenaugiæ inter Laniariam et Balneum, Badbrunnen, item tres vineas sitas in Rinhaim, cum pro his bonis receperit pecunias, credibile est, eas pretium non adæquasse, ut pro inde anniversarium fuerit celebrandum. Litteras expedivit Conradus de Eitlingen Scultetus cum sigillis, cum ipse Hall Johans, id est Vater Sun Pater Joannes proprio sigillo careret, unde constat, clericos nondum sigillis usos fuisse. † Memoratur circa hoc tempus et alius quidam Joannes ab Eitlingen Monachus Cœnobij nostri: Quapropter ne multitudo Eitlingorum confusionem pariat, tentabo Schema eorum genealogicum attexere. BV. 12.

† ut et supra de Rudolfo de Radegg vidimus.

Nobilis de Eitlingen

Hugo. — Henricus I. Abbas

Henricus

Joannes. — Henricus II. Abbas

Fridericus. — Conradus Scultetus

Joañes Presbyter. — Joañes Monachus

His Benefactoribus etiam addendi sunt alij plures, qui pro more huius ac superiorum Sæculorum homines quosdam proprios Monrio donaverunt. Inter hos sunt Nobiles de Kenzieth gesungi. Pater et filius, qui medietatem liberorum Adelhaidis uxoris Conradi de Wirwil Libera liter tradidorunt. Diethelmus de Krenzingen donat Mrio B. V. Mariæ Adelhaidem uxorem Conradi de Rieden anno 1233. Eodem anno Conradus de Jengen Sifridum Dötzlinger, qui pro media parte ad ipsum pertinebat, ad altare Maius totum Renaugiæ obtulit, ob servitia ipsi prestita, bene

ficio

-ficio singulari existimans remunerandum, si totum juris Mõnrij faceret.

G. IV. 12. Dña Guta Birin Equitis Filia et vidua pro remedio aĩæ suæ donat Rhenau-
-giæ Annam Burstin de Bondorf cum quatuor liberis: charta expedita
sub sigillo et auctoritate Nobilis viri Diethelmi de Krenkingen, cuius
et ipsa Nobilis Mulier Guta propria erat: Sa min herr ist, und des recht
XCIX. eigen ich bin, anno 1320. Nobilis Henricus de freienstein donat spontè
G IV. 13. hominem proprium Johannem den Amman, anno 1325. Rudolphus comes
CXXVII. Habspurgicus cessit medium hominem teste eius filio Joanne I. año 1320.
Joannes IV. Habspurgicus anno 1403. donavit Hermin et Vrenem luter-
-lich duch gottes willen, und der Barmherzigen Mutter Marie ze lob und
ze eren, und miner Seel helf und trost, recht und redlich mit ir lib und
mit allem irem gut. Denique Fridericus IV. Dux Austriæ sequenti sæculo
similem fecit donationem. Ex his sequitur, jus propriorum hominum
illo ævo magni fuisse æstimatum, de quibus cum plura occurrant documen-
-ta, non pigebit pro illustranda historia speciale caput adornare.

Caput II.

De Hominibus Propriis.

Ex charta de anno 1307. qua Berchtoldus Schröttli civis de Gravanhusen servus Mon̄rij Rhenaugiensis transigit super hoc ipsum jus servitutis, liquet, illud in sequentibus fuisse constitutum. Primò in iure Spolij omnium rerum tam mobilium quam immobilium, pro quo idem Burchardus cessit bonum in Mettingen, quod annuatim solvit censum duorum modiorum tritici, et totidem avenæ. Secundò in Mortuario, quod dicitur Hobval, sunt formalia eiusdem chartæ, quod nihilominus reservatur Mn̄rio post mortem solvendum per unam marcham argenti puri. Tertiò in dem gewandfal, additur enim, salvis etiam vestibus eiusdem Berchtoldi ad perceptionem secundum consuetudinem in Mn̄rio Rhenaugiensi hactenus approbatam. qui quidem duo effectus secundus et tertius distinguuntur à primo ut inclusum ab includente; non enim jus mortuarij accipiendi tam pingue est, veluti jus Spolij; unde cum hoc Berchtoldo intuitu donationis suæ remissum fuisset, nihilominus reservatum fuit illud. Quartò in servitiis et obsequiis personalibus secundum conditionem personæ, quæ proprietatis juri subiecta erat; nam propterea Berchtoldus non erat à Dominio absolutus, ut in charta exprimitur, sed pro tempore vitæ suæ sicut alij servi erat omni fidelitate et diligentia obligatus. Quinto in omnigena subiectione quoad jurisdictionem; homines enim proprij ubicunqs existerent à Domino judicari et ab aliis coram illo conveniri poterant, et debebant. cuius exemplo plura extant in A. I. 35. Ms. I. 9. 10. etc. LXXXIX.

Itaqs mirum non est, tot chartas præsenti ævo tamqs operose super hoc jure fuisse confectas. Nos plerasqs referemus, omissis ijs, quæ non solùm pro illustranda hac materia, sed etiam historia Mn̄rij ac viciniæ nostræ deservire poterunt. quæ supra ex donationibus recensuimus,

Anno 1307. Berchtoldus Abbas S. Blasij concambium fecit unius servi pro alio in Buckenried, tantiqs æstimatus iste contractus, ut etiam nomine totius conventus perfici debuerit, quod cū proprium sigillum non haberet, præfati Abbatis comuniri petiit. delineari curavimus istud sigillum, ubi videri poterit etiam sigillum conventus nostri illo iam tempore fabricatum, et adhuc in scrinio sub tribus clavibus clauso existens. GIV. 6.

Anno 1312. Elisabeth Abbatissa Turicensis totusqs conventus, habita non semel sed multoties diligenti deliberatione, permutavit Gertrudin Stath, pro Hedwige Scaffhuser, eo quod viciniores utrinqs uberiora obsequia præstare possent. Sigillum appensum Abbatissæ, quo et conventus ipsius utitur: ex parte Rhenaugiæ verò duplex additum sigillum tam Abbatis Henrici, quàm conventus 9.

Eodem anno Abbatissa et conventus in Othmarsheim similem celebrat comutationem, renuntians omni juris subsidio. et circa idem tempus litteris pariter extantibus, sed sine dato, Henricus Abbas S. Trutpertiquinqs homines proprios, quos in Erzingen et Buckenried habebat, tradidit Rhenaugiæ pro aliis quinqs alibi existentibus. 10. 11.

Anno 1320. Joannes I. comes Habspurgicus offert liberam divisionem liberorum ex Domina Willeburg Dn̄i Lutholdis filia procreatorum, quam Pater ipsius comes Rudolfus pro media parte dederat 13.

dederat Mnrio. actum Rhenaugiæ in vigilia Simonis et Judæ.

14. Anno 1337. Joannes I. Comes Habspurgicus offert liberam divisionem liberorum ex Sigefrid Nobilis de griesheim, cum assensu filiorum suorum, vendit Renaugiæ, pro tribus libris Briseger. id est Breisgauer. Hedinun die Schmidinin, und Itum ir tochter. Emit eosdem Henricus Abbas genant von der Nuvenburg.

15. Anno 1340. Diethelmus de Krenzingen genant von Weissenburg partitur Septem homines proprios, quorum quatuor Sorte obvenere Monrio nostro, reliquis tribus se contentum fatetur.

16. Anno 1346. Udalricus Epus Constantiensis comutat anam filiam Jacobi Sculteti de Küsaberg, pro Anna filia Henrici Friesen de Rinheim, Solemnitatibus consuetis adhibitis, et appenso Sigillo capituli constantiensis datum in Castro Castelen.

17. Anno 1352. Joannes Abbas S. Joannis in valle Thuræ comutat annam uxorem Rudolphi Laingrubers cum liberis, pro Adelhaide uxore Cunradi de Berge. Sigillum duplex tam Conventus quam Abbatis dicti Monrij.

18. Anno 1364. Hainricus Abbas S. Blasij tradit, unanimi deliberatione et consensu præhabito, quinqs homines proprios in Rinhaim, pro Ita de Inglicon cum Sex eius filiis. Jam nunc Conventus S. Blasianus distinctum Sigillum à Sigillo Abbatis habuit, et huic chartæ appendit.

19. Anno 1366. Joannes Comes de Froburg Haubtmann der Hochgebornen herzogen von Österreich tradit eorundem nomine jurato consilio præhabito Sigismundum Schmid von Reggingen pro Thoman Hofstetter von Baldingen. Datum Badæ an Sonentag nach Sant Othmarstag.

20. Anno 1368. Esso von Espenstein, und Rudolf der After von Vile vendunt Abbati Hainrico pro duabus libris obulorum Walterum Nifrer hominem proprium vivum et mortuum, cum corpore et bonis. Masculi viliori pretio vendebantur, maxime cum eorum bona essent exigua.

21. Anno 1371. Walterus de Gachnang nomine nepotum ex fratre, quorum tutor erat, vendit Hainrico Abbati Elisabetham ab der Egge pro triginta Sex libris obulorum, reservans nihilominus duos filios iam natos. En quantum pretium pro unica fœmina.

22. Anno 1385. Henricus et Joannes de Rosenegg, quorum posterior Supremus Præfectus Turgoviæ erat nomine Ducum Austriæ, testantur, quòd Conradus Verener Solutis decem libris obulorum se ab eorum Servitute transtulerit in Servitium Monasterij Rhenaugiensis. tanto meliùs erat, Servire Monrijs sub pedo Pastorali unter dem Krumen Stab.

25. Anno 1391. Joannes IV. Comes Habspurgicus vendit Abbati

Conrado

Conrado Joannem Raitmann (aqua familia Rhenaugiensis Reuti-
-mann.) pro quatuordecim libris pecuniæ sortis, quæ vocatur Stebler.
appensum est Sigillum eiusdem Comitis, datæ litteræ die lunæ ante
festum S. Urbani.

Anno 1395. et sequenti iterum com̄utarunt fœminas proprias 26.
cum Abbate Curesel, Joañes Abbas S. Blasij, et Rudolfus Abbas S. Joannis 27.
in valle Thuræ.

Jus ~~Quo~~ eiusmodi in proprios homines etiam in feudum dari consuevisse, 28.
probat charta Cūnonis seu Conradi Abbatis Mn̄rij S. Galli, das
on alles mittel zugehört dem Stulze Rom. Hic enim jus suum di-
-rectum in Joannem von Stich, quem in feudum receperant Joañes
et Henricus Balber cives Witodurenses, liberè dimisit in favorem
Mon̄rij Rhenaugiensis eiusdem ordinis S. Benedicti, cui fratres illi
Balber prædictum servum tradiderant. Verzicht sich aller ansprechen,
es si mit rech alt onrecht. datum wilæ des Gottshaus statt im
Thurgau cum Sigillo Abbatis S. Galli anno 1399.

Reliqua de hominibus propriis omittimus: non tamen prætereun- G IV. 14. b. C.
-dum est, quod anno 1434. Anna Grasserin Renaugiensis, eo quod
sine consensu Abbatis Hugonis Matrimonium Witoduræ contra-
-xerit, quinquaginta florenos, solvere coacta fuerit, insupèrque Rhenanos
jus suum piscandi in Rheno, quod in feudum receperat, pe-
-nitùs amiserit. Ex quo tam ius caducitatis, quàm non nubendi
sine consensu Domini aperte colligitur.

Caput III.

Sæc. XIV.

Caput III.

Genealogia Habspurgica.

Quæ in consequentibus de Advocatis Mon̄rij nostri relaturi sumus, plane intelligi nequeunt, nisi idæa quædam de Domo Habspurgica præ oculis habeatur; Hanc igitur, quantum nostra interesse potest, breviter prænotare necesse est. Constat ex suprà dictis Sæculo undecimo cap. 2. Albertum Divitem abnepotem fuisse Ratebotonis in charta nostra S. Henrici notati, qui obūt año 1027. aut paulò post, neqs enim certus annus emortualis ex chartis eruitur.

Albertus Dives uxorem habuit Itam ex gente Guelfica Fundatorum nostrorum, de qua proinde quædam audire non pigebit, Acta Murensia sequentia habent: Uxor /. Alberti. / Comitissa de Pfollendorf filia Sororis Ducis Welf. Hic Welf huius nominis quartus dictus Senior ex Azone II. Duce Spoleti et Marchione Tusciæ, et cunissa Sorore alterius Welfi III. Comitis Altorfensis procreatus erat. quo sine liberis decedente eius Mater Nepoti suo ex filia Welfoni quarto hos Germaniæ comitatus attribuit. Soror huius Welfonis IV. Vulfidis nomine, mater fuit Itæ uxoris Alberti Divitis Comitis Habspurgici. Fratrem quoqs habuit Henricum Superbum Ducem Saxoniæ et Boiariæ. Uterqs tam Henricus quā Albertus unacum Welfone bello implicitus fuit contra Hugonem Palatinum Tubingæ et Comitem Brigantiæ et Curiæ, qui et Advocatus erat Mon̄rij Bürensis, cui hoc ævo simul præerat Abbas noster Otto, successor Wolveni II. Abbatis, qui an ex eâdem Welfonum familia ortus fuerit, nondum constat. Verum Fridericus I. Barbarossa ex Italia occurrent, qui et ipse nepos erat ex Juditha Welfonis Senioris, Comitiis Ulmæ habitis, Hugonem proscriptione damnavit, nisi Welfoni Duci se dederet, qui eum carceri addixit. Patet ex his Habspurgicos et Austriacos saltem per lineam Maternam ex Welfonibus procreatos fuisse, quorum iam Genealogiā prosequamur.

Crusius to. 1. pag. 626.

De Abbate Divite adhuc notandum, eum cum Friderico Cæsare in terram Sanctam profectum fuisse contra Saracenos, ibidemque Saladinum, fugasse. Inde reversus condidit oppidum et arcem Walzhut ex vico, qui iam antea pro custodia Herciniæ extiterat. Otto de S. Blasio cap. 21. apud urstis. to. 1. hæc scribit. Pro his, id est pro ijs, quæ Welf liberaliter cesserat Friderico Imperator Alberto comiti de Habspurgh, qui filiam Comitis Rudolfi in matrimonio habebat, concessit Turicensem comitatum et Advocatiam Seckingensis Ecclesiæ cum prædiis conquisitis de Biedertan. obūt anno 1199. Filium relinquens.

Alberto

Guilimannus pag. 217. 232.

Rudolfum I. qui ab Ottone IV. Cæsare anno 1209. Vicarius Superioris Germaniæ, à Subsilvanis capitaneus, et ab Henrico de Wartenbach Abbate Montis Angelorum Advocatus constitutus fuit. Ecclesiæ Beronensi quam unacum Kiburgi Comitibus læserat,

Idem pag. 256.

serat, ampliſſima dote ſatisfecit. Præfecturæ Uraniensis loco ab Henrico Imperatore comitatum Reinfeldensem anno 1231. recepit, jam Alsatiæ Superioris Landgravius unacum Patre dictus. obiit anno 1232. relictis filiis.

Alberto et Rudolfo, qui præcipuam hæreditatis divisionem fecerunt. Alberto Austriaca Stirpis Satori obvenit comitatus vin- Guilimannus fol. 283.
donissensis seu Habspurgicus cum Landgraviatu Alsatiæ: Ru-
dolfo cognomento taciturno Laufenberga, waldishuta, Kleggovia;
quo Advocatorum nostrorum Parente tantis per dimisso, alteram
Alberti lineam sectemur, qui anno 1240. in Syria rebus præclarè
gestis decessit. genuerat ex Helvige comitissa Kiburgi.

Rudolfum Romanorum Regem ex Anna Gertrude, cuius huius
duplex nomen probat P. Rustenus in anonymo Murensi pag. 248.
obiit Rudolfus anno 1291. Filij Rudolfi Cæsaris: Albertus primus
Dux Austriæ postea Cæsar; Hartmannus in Rheno submersus die
20. Decembris, cuius intestina Rhenaugiæ sepulta; et Rudolfus
Dux Sueviæ, Comes Turgoviæ et Kiburgi, ante Patrem anno 1290.
mortuus relicto pupillo Joanne dicto Parricida, eo quod Albertum
patruum et Tutorem Suum patrimonium diutius retinentem
anno 1308. inter Badam et Reinfeldam in loco, ubi postea Mo-
rium Campi Regii ædificatum est, occidisset. Sub hoc Alberto
initium datum fuit Saderi inter Communitates Sylvestres, Ura-
niam, Suitium, et Subsilvaniam, maxime postquam Præfecti
ab Alberto præpositi, ut ait Hartmannus ad annum 1309. mandata In Chron. Einsidl.
Regis per Superbiam et libidinem posthabuere, Tyrannidem usi contra
populos Imperij liberos.

Sex Alberti Cæsaris recensentur Filij: anno 1307. Fridericus Pulcher † Rudolphus Rex Bohemiæ, qui
postea Cæsar mortuus anno 1330. Lupoldus Bellicosus, qui Argentorati ante Patrem obiit anno 1307.
decessit anno 1326. Ottohilaris, qui moriens anno 1339. duos reliquit fi-
lios Fridericum et Lupoldum, qui impuberes decesserunt anno 1344.
Albertus Sapiens vitam produxit usque ad annum 1359. denique Hen-
ricus Sapiens ad plures abiit a. 1327.

Ex his Stemma propagavit Albertus Sapiens, cuius Filij Rudolfus
obiit anno 1363. Fridericus anno 1362. Albertus cum trica anno 1393.
Lupoldus probus Sempacensi in prælio occisus anno 1386. Ex
quibus Albertus cum trica genuit Albertum mortuum anno 1404.
ex quo prodiit Albertus Secundus Cæsar, maritus Elisabethæ Sigismundi
Cæsaris filiæ, obiit 1439. Lupoldi probi proles numerantur:
Wilhelmus mortuus anno 1406. Fridericus cum vacua bursa Advo-
catus noster Specialis, qui decessit anno 1439. et reliquit filium
Sigismundum archiducem ultimum Advocatum nostrum. Item
ex Lupoldo probo alius Lupoldus, et Ernestus Ferreus propagator
Lineæ Austriacæ-Cæsareæ.

Jam redeundum nobis est ad lineam Habspurgo-Laufenbergia-
quæ proprio Habspurgi nomen retinuit, præcedentibus Au-
-striacis

-striacis se nominantibus. Igitur Rudolfus Taciturnus laufenbergæ residens nepos Alberti Divitis defunctus est circa annum 1347. et ex Gertrude Renspergia genuit Rudolfum præpositum Basileensem, postea Epum Constantiensem, de quo plura diximus præcedenti Sæculo: Eberhardum Satorem lineæ Kiburgicæ, de quo pauca postremo loco dicturi sumus: et Gottfridum I. huius Stematis propagatorum, Recensentur et alij Taciturni liberi, sed ad notitiam historiæ nostræ parum conducunt.

Gottfridus I. ex Elisabetha ochsensteinia genuit Rudolfum et Gottfridum II. quos pupillos anno 1271. moriens reliquit sub tutela Rudolfi tunc Præpositi Basileensis, et post biennium Epi Constantiensis, quapropter graves persecutiones ab Alberto Austriaco cognato suo, qui eandem tutelam affectaverat, passus est. restitit tamen Epus vi et armis auxiliantibus vicinis Principibus usqs ad mortem, quam oppetiit anno 1293. altero pupillorū Gottfrido II. iam antea sine liberis extincto.

Tschudius.

Rudolfus filius Gottefridi anno 1310. ab Henrico VII. Imperatore constitutus fuit vicarius Imperij Suitiis, Uranijs, et Subsylvanis, ijsdem satis acceptus.+ Uxorem primam habuit Elisabetham ultimā Raperswilæ comitissam, quæ prius matrimonio iuncta fuerat Ludovico Comiti Hombergensi, cui genuerat wernherum: at Rudolfo Habspurgo duos genuit filios Rudolfum et Joannem. Mortua itaqs Elisabetha matre comitatus Raperswilanus in duas partes divisus fuit, et vetus quidem Raperswil wernero Homburgensi, novum autem Habspurgo cessit, donec extincto wernhero utrumqs Raperswil Habspurgicis subijceretur. Rudolfus porro mortua conjuge Elisabetha Raperswilana secundam uxorem, duxit Mariam comitis Friderici de Öttingen filiam. obijt Rudolfus anno 1314. aut 1315. quo eodem alter ipsius filius Rudolfus apud Morgarten pro Leopoldo Bellicoso pugnans occisus est.

+ hic teste Hergotto to. I. gen. dipl. pag. 237. à Regenspergiis obtinuit castrum Balbe: sed illud ad Regenspergios rediit, postliminio ad Habspurgios reversurum.

Joannes I. anno 1337. à Tigurinis apud grinau occisus susceptis filijs ex Agnete, canonissa Seconiensi. Joañes II. primò Raperswilæ sedit, reliqui Laufenburgi: anno 1355. à Tigurinis fuit captus, et ferme per triennium detentus: vendidit deinde reliquias destructi Raperswil Alberto Sapienti archiduci Austriæ: obijt anno 1380. relictis ex Elisabetha Nidoviensi Joanne III. dicto Hensle, qui improlis obijt anno 1395. et Adelhaide uxore Henrici Comitis Montfortij. Rudolfus alter filius Joannis I. anno 1380. Præfectus erat archiducum Austriæ in Tur- et Argovia: obijt anno 1383. relicta hærede Joañe IV.+ uxor Neza seu Agnes de Hochenlandenberg genuit ursulam ultimam huius Stematis, quæ nupta fuit Rudolfo Comiti Sulzensi Hartmanni filio cum ampla dote Cleggoviæ, Krenkingen, et Rotenberg. obijt Joannes IV. anno 1408. Tertius Joannis I. filius Gottfridus improles obierat anno 1375. postquam partem suam

inferioris Alsatiæ Landgraviæ Joanne II. Rudolpho et Gotfrido et Agnete

+ qui eodem anno 1383. conrado Heller Schaffhusiano licentiam impertiit oppignorandi castrum Dussenthal, quod comitis feudū erat, ut ex Scrinio Jostetæ constat, wir graf Johans von Habspurg wilent graf Rudolfo Sälgen sun tun kunt p. Huic uxor p.

Cleggoviæ

eleggovia anno 1263. Rudolfo patri vendiderat.

Linea postrema Habspurgo Kiburgicorum ab Eberhardo filio Rudolfi Taciturni exorditur; uxorem enim habuerat Annam Hartmanni Junioris ex primo Kiburgicorum Stemate filiam, qui obiit anno 1263. cum hac Eberhardus adeptus fuerat alteram partem comitatus Kiburgici, in qua Burgdorf, Thun, et Tribergii Nellenburg. nam alteram partem Rudolfus Cæsar ob matrem suam, filiam Hartmanni Kiburgici Senioris, qui obiit anno 1263. occupaverat. descendentes ab Eberhardo titulum comitum Kiburgicorum relicto Habspurgico sibi ex Matre arrogarunt. Decessit Eberhardus anno 1280. relictis filiis Hartmanno et Eberhardo, quorum patrum tanta erat discordia, ut unus alterius esset interfector. Horum in pupillari ætate Tutor itidem fuit Rudolfus Episcopus eorum Patruus, ut ex charta nostra do anno 1288. constat. occisus fuit Hartmannus anno 1322. Eberhardus verò obiit anno 1335. relictis filiis: Hartmanno, Rudolfo, et Berchtoldo. Hartmannus decessit anno 1380. cuius filii Egon et Berchtoldus reperiuntur interfuisse concilio constantiensi, quod ultimum huius lineæ expirantis monumentum est. porro præter titulum comitum Kiburgi, seu quos dicebant Landgravios Burgundiæ scilicet minoris.

Hæc clariùs videri poterunt in Schemate à nobis delineato, et quam necessario præmittenda fuerint, constabit ex mox dicendis de advocatia Monasterij nostri, ubi videbimus, plerosque recensitos nostros fuisse Advocatos aut Supremos aut ordinarios, solis exclusis ex linea Kiburgica, quibus nullum unquam negotium cum Monasterio nostro fuit. Qui exactam Genealogiam Domus Habspurgicæ et præsertim Austriacæ perspicere cupit, adeat Hergottum, et Austenum, qui ad calcem Anonymi Murensis eam in compendio exhibuit, uterque verò plurimùm chartis ex archivio nostro usi sunt.

Caput IV.

16.

Sæc. XIV.

Caput IV.

Advocati Supremi Sæculi XIV.

Albertum I. austriacum Regem Romanorum fuisse advocatū Supremum Mon̄rij nostri ad initium huius Sæculi, constat ex ijs, quæ ad finem præcedentis diximus, ubi relata eius donatione Vallis Flacensis advertimus, eum nominasse Rhenaugiam Monasterium Suum. Eō occiso anno 1308. in Regem electus fuit Henricus VII. comes Luzenburgensis Princeps optimus, qui Suam Supremam in Mon̄rium nostrum Advocatiam Saltem hoc demonstrasse videtur, quod Rudolfo Gottfridi filio ex linea Laufenburgo-Habspurgica anno 1310. advocatiam Imperialem in Superiores has germaniæ provincias com̄iserit, unde et Advocatus provincialis nominatur.

Tschudius ad hunc an.

Mortuo in Italia Henrico año 1313. in Schismate anno sequenti duo Imperatores electi fuere magnô Imperij damnô, Fridericus III. filius Alberti, et Ludovicus Bavarus, qui tam en ambo diverso tempore Supremum jus in Mon̄rium nostrum exercuisse reperiuntur. Plerique in vicinia nostra adhærebant Friderico exceptis com̄unitatibus Sylvestribus urania, Suizia, et Subsilvania. Itaque Fridericus Statim anno proximo 1315. advocatiam Rhenaugiensem tanquam Imperiale feudum agnovit, dum Joanni Habspurgico facultatem concessit, ut illam confirmare tanquam pignus dotalitium posset Mariæ Öttingensi Novercæ Suæ, cui eam Stipulatus fuerat Rudolfus Pater. Eodemque anno Fridericus hanc Advocatiam pactis mutuæ hæreditatis inseruit inter prædictum Joañem Habspurgicum et Wernherum comitem Hombergicum fratres uterinos.

XCIV.

XCV.

Defuncto Friderico anno 1330. et pace cum Austriacis Stabilita, Ludovicus Cæsar privilegium nundinarum anno 1332. civitati Rhenaugiensi elargitus est, ut nimirum diebus Sabbathinis habere nundinas possint, und geben dem selben Marckte alle die recht, oriung, und gewonhait, die der Marck ze Schaffhusen hat. Datum est Diploma Ravenspurgi cum sigillo permagno, quod delineari curavimus. Idem Ludovicus Scafhusium unacum Rheinfelda, Tiguro et S. Gallo oppignoraverat, pro pecuniæ summa Ducibus Austriacis anno 1330. Ex qua tamen hypoteca año sequenti liberantur Tigurum et Civitas S. Galli, locô quorum Austriacis cessêre Brisacum et Neoburgum. obijt Ludovicus anno 1347.

CIII.

Tschudius.

Carolus IV. Luzenburgius Rex Bohemiæ, qui Ludovicum Secutus est in Imperio, confirmavit pacta hæreditaria inter Habspurgicos et Hombergios anno 1360. ubi denuò exprimitur advocatia Rhenaugiensis, et Fridericus prædecessor Rex Romanorum vocatur, ut patet ex collectione Glafeij pag. 290. – 295. com̄unicata per Illustrissimum Dominum Zurlaubium.

Wenceslaus

Wenceslaus mortuo Patre anno 1378. Suffectus nihil egit, quod nostra intersit, nisi quod Joañi IV. Habspurgio per Diploma datum anno 1393. filios ex Agnete Landenbergia uxore et Ministeriali Suanatos comitum dignitate donârit, ac feudorum Imperialium capaces fecerit, in quibus includebatur quoqs advocatia Rhenaugiensis, si nempe masculi fuissent procreati. Hergott fol. 770.

Deposito Wenceslao anno 1400. creatus fuit Romanorum Rex Rupertus Bavarus, qui Joanni quarto advocato nostro facultatem impertijt, Judicium provinciale in Gleggovia im̄utandi, et judices certo numero, nimirum duodenario constituendi, cùm antea pluralitas partium sine discrimine prævaleret. anno 1408. eidem Joanni monetam et Theloneum Rhenaugiæ in feudum Imperiale Rupertus confirmavit tanquam Mon̄rij advocato. quæ licèt ad sequens sæculum pertinere videantur, hoc tamen loco monenda erant ad concludendam Habspurgiarum ex linea Laufenbergia advocatiam. Superest aliud monumentum respectu Ruperti Regis in deductione Judiciaria concernente advocatiam Mon̄rij nostri contra comites Sulzenses, quæ circa annum 1447. Archiduci Austriaco oblata fuit. in hac leguntur sequentia: uf dis ward der brief gelesen, war dazumal LXX Jar alt, der lut och wi der aller durchlüchtig furst Künig Ruprecht den Edlen graf Rudolfen von Habspurg gelihen hab Lofenberg och den Schwarzwalt und Rinow, unz an sin widerrufen. Hæ ultimæ particulæ satis clare innuunt, advocatiam hanc fuisse merè ab Imperio dependentem. Cæterùm anni hic positi non conveniunt cum Rege Ruperto, neqs comes Rudolfus Habspurgicus sub eo ullus vixit. credibile est authorem huius relationis, cum multa in judicijs anteactis perlecta ex memoria referre cogeretur, mente subinde confusum fuisse. fortè collatio istius feudi facta ~~est~~ Rudolfo comiti à Wencislao comite recitata Cæsare fuit. Simul et altera collatio à Ruperto facta comiti Joanni, quæ ambo scriptor confundens, et epocham remotiorem sumens, dixerit ante annos circiter septuaginta advocatiā cū cæteris ibi memoratis à Ruperto Cæsare fuisse Rudolfo Habsburgico concessam. omnia ibi conficta in re tam seria esse non possūt. Saltem ex his constare potest, Imperatores jugiter supremam advocatiam in Mon̄rium nostrum exercuisse. CXXIV. CXXIX. AI. fol. 248.

Præter summum hoc jus Imperiale advocaticum in Mon̄rium nostrum, necessaria quoqs erat Principum Austriacorum protectio in his partibus prædominantium, maxime quando Imperialis potestas à Domo Austriaca fuit seiuncta. Post Albertum I. Cæsarem has Regiones Turgoviæ, Argoviæ, Lenzburgi etc. regebat Fridericus pulcher natu major ab anno 1314. cæsar de quibus suprà egimus. Mortuo Friderico anno 1330. Otto hilaris frater ipsius viciniæ nostræ jus dabat: quem respicit charta quædam in originali XI. 7.

adhuc

adhuc cum Sigillo existens, qua Præfectus Turgoviæ ulricus de Klingen ottonis officialis ad instantiam ulrici de Balbe Cellarij Monrij remittit Judicio Abbatis Henrici causam quandam ratione Manhusen, eoquod de bonis Monrij non nisi Abbas eius officiales iudicare debeant. Mortuus est otto anno 1339. et post ipsum duo filij improles Fridericus et Lupoldus anno 1344.

Post hos hæ regiones ad Albertum Sapientem itidem Alberti cæsaris filium devolutæ sunt, cuius tutelam erga Mnrium nostrum, licet litteræ, ut multæ aliæ, deperditæ sint, testatur hisce conceptis verbis Filius eius Rudolfus in charta nostra de año 1363. wir Rudolf von Gottesgnaden Herzog zu österrich, zu Styr, und zu Kerenten, unt Graf zu Tyrol etc. thun Kunt, das der Erwürdig unser getrewer lieber fürst, unt Kanzler, bischof Johans von Gurck, unser Haubtman, unt Lantvogt zu Sevaben, unt in Elsazz, unsers Vatters Seligen Herzog Albrechts von österrich, dem Gott gnade, offnen brief gesehen hat, daran er dem Schulthenzen Seligen von waltzhut, zu denen ziten sinem Landvogt in Ergew unt im Turgew, Empfolch, unt gebot, das er dem erwürdigen geistlichen herren dem abt von Rynow, sin gut nit liezze, behefte, noch angrife etc. Decessit Albertus anno 1358. postquam per conjugem suam Comitatum Pirretensem Familiæ suæ adiecisset. Refert de eo hoc loco Tschudius, eum anno 1356. Basileensibus terremotu, in quodam Ms. nostro descripto, attritis subsidia copiosa submisisse, licet eodem tempore bello cum eis esset implicitus.

Rudolphus itaqs Alberti Sapientis filius cognomento ingeniosus, suam protectionem in Mnrium nostrum sic pergit demonstrare:

CXVII. darumbe und von Sunderen gnaden, die wir zu den egenanten abten haben, empfelhen, und gebieten wir ernstlich uch allen unseren gegenwertigen, und Kunftigen haubtleüten, Landvögten, pflegeren, und amptleüten in Ergew, und im Turgew, das ir denselben abt von Rinow von unser wegen haltent bi den vorgen gnaden etc. Datæ sunt litteræ Seahusij die 28. Augusti año 1363. et Sigillo ducali munitæ. De hoc Rudolfo sequentia scribit Bulingerus in chronico Ms. fol. 214. Herzog Rudolf ein guter herr macht frid mit den Eydgenossen, mit beding, das Zug und Clarus im namen österrich von Schweiz und Zürch sollen befogtet werden. obijt Rudolfus biennio post datas nostras litteras, nimirum anno 1365. mediolani anno ætatis 26. Conjugem habebat catharinam filiam Caroli IV. Imperatoris, non vero Margaretam Tyrolensē dictam Maultach, ut perperam scribit Tschudius.

Cum Rudolfus sine liberis decessisset, has regiones obtinuerunt eius fratres Albertus cum trica et Leopoldus probus, quorum nomine Joannes Nobilis de Rosenegg supremus in Turgovia præfectus amplissimam dedit omnium privilegiorū confirmationem, quæ hodiedum in confirmationibus cæsareis, post diploma Fundationis et Bullam auream, de verbo ad verbum recensetur. Quapropter operæ pretium erit, nonnulla

exinde

exinde ob oculos ponere. Ich Johans von Rosenegg ein freyer Herre CXVIII.
der hochgebohrnen Fürsten der Herzogen von österreich meiner
gnädigen herren Landrichter in ir grafschaft zu Turgew tun
kund und vergich offentlich mit disem brief, das ich an der selben
miner herren statt, und an dem dag, als diser brief geben ist,
offentlich zu gerichte sas, und kam da im gericht der Hochwür-
-dig Fürste Abt Heinrich des gottshus ze Rinow Sanct Benedict ordens etc.
das der Abte des egenanten gottzhus zu Rinow dieselb sin gottzhus,
und die stat ze Rinow, und andere sin gütter und dörffer mit allen
gerichten, zwingen und bennen, wildbennen, Munzen, Marckten,
zöllen, mit vogteyen, mit lüten und gütter, und mit aller zugehörde
innhabe, und würcklich nießen, und darüber richten soll, und das er auch
darzu vögte nemen, setzen und entzezen sol, wie dick er will. etc.
Pœna adycitur in contrafacientes centum librarum auri. datæ sunt
litteræ in Judicio provinciali cum ipsius sigilli appensione anno
1374. Idem Præfectus de Rosenegg eodem anno conformiter his pri-
-vilegiis adiudicavit judicaturam in wildisbuch dem Fürst Heinrich, GIV. 22.
ut iterum Abbatem vocat.

Sequenti anno Leopoldus Archidux per se ipsum, dum Scahusiæ CXIX.
moraretur, litteras protectorias Monrio dedit hunc in modum: wir Lu-
-polt von gottes gnaden Herzog zu österreich, zu Steyer, zu Kerenden,
und zu Krain, graf zu Tyrol etc. tun kunt, das wir den erberen und
geistlichen den abbt von Rinow, und sin gotzhus in unser besunder gnad
und scherm genomen haben. davon empfehlen wir dem Edlen unserem
lieben oheim graf Rudolfen von Habspurg, oder wer unser Landvogt in
Swaben, und in alsazzen ist, und allen anderen Houbtleuten, pflegeren,
undervögten und ambtleüten im Ergew, und im Turgow, den diser
brief gezeigt wird, und wellen ernstlich, das si den egenanten
Abbt, und sin gotzhus schirmen, was si das bedurffen, und in, oder
sins gottzhus lüt oder gut nieman lazen angriffen etc. Datæ sunt
litteræ die 28. Augusti anno 1375. Subscriptus Dominus Dux per
se. quibus conformiter Supremus argoviæ Præfectus austriacus CXXII.
walch /. id est walterus. / ze der alten Klingen, anno 1384. per
sententiam contra Rudolfum de Alticon liberavit duas curtes Mnrij
in Glatfelden et Zweinthal à pæstationibus von den Steuren,
quos exigebat. Ex quibus patet, hæc loca tunc pertinuisse ad Argoviam,
cum civitas Tigurina teste Bulingero vix aliquid extra muros possideret.
cæterum Leopoldus probus /. quem titulum reipsa meruisse neqs helvetici
scriptores nisi nimium acerbi denegant, gravissimo bello cum fœderatis
implicitus fuit, à quibus vastatum Kiburgum, Thurgovia, exustū Willacum
seu Bülach, ipse denique Leopoldus, dum suis succurreret, in prælio Lem-
-pacensi cum quadringentis nobilibus occisus año 1386. inter quos numeran-
-tur à Tschudio: Fridrich von Erzingen, Haman von wiswil, Albert von
Rechberg, duo Nobiles de Friburg etc. Albertus cum trica eius frater
obüt anno 1395. Reliquit Leopoldus duos filios, Ernestum ferreum, à
quo posteritas propagata per Fridericum IV. placidum Imperatorem,
Maximilianum I. etc. et Fridericum cum vacua Bursa, qui ad initium
sequentis sæculi extincta linea Laufenburgo-Habspurgica Advocatus
specialis seu ordinarius Monrij nostri electus fuit.

Caput V.

20.

Caput V.

Advocati Ordinarij.

Superiori Sæculo vidimus, ad annum 1241. Advocatiam Rhenaugiensē è manibus Krenkingensium redemptam fuisse per Fridericum II. et Imperiali protectioni iterum imediate unitam. Non diutamen perstitit hæc à particularibus advocatis imunitas, quod rebus plerumqs in Imperio turbatis necesse fuerit vicinum potentiorem Tutorem pro more illius temporis in auxilium vocare, prout et alia Monria et civitates Imperiales consueverant. Certum est hoc toto Sæculo Mnrium nostrum Advocatos habuisse comites Habspurgicos ex linea Laufenburgia sibi succedentes. difficile tamen est ob monumentorum defectum, certam epocham determinare, quô annô hæc illorū Advocatia incæperit: Nihilominus indubitatum videtur, iam vergente præcedenti Sæculo inchoasse, licèt fide Historicorum constet, eandem particularem Advocatiam pro suis descendentibus vehementer affectasse Albertum Austriacum, etiam antequam Imperium adipisceretur. verum opponente se fortiter Rudolfo Episcopo Constantiensi nomine nepotum suorum hoc eius desiderium ad effectum non pervenit.

Tschud. Simler. Duling.

Itaqs Gottfridus I. Rudolfi taciturni filius durante illo diutino Imperij interregno circa annū 1260. Advocatus noster erat: quo mortuo anno 1271. Rudolfus Epus eius frater nomine pupillorum eandem Advocatiam cum cæteris bonis administravit. vidimus Sæculo præcedenti memoratum Epum sæpissimè Rhenaugiæ comoratum fuisse, ut demonstrat chartæ pro diversis negotijs ab ipso Rhenaugiæ expeditæ. quod quidem non in Monasterio, sed in arce Rhenaugiensi factum videtur, cum aliæ chartæ circa id tempus datæ de anno 1294. etc. exprimant locum Monasterij: Ze Rinowe in dem Closter. cum igitur ~~Rex~~ Arx ad superiorem portam tunc sedes Advocatorum extiterit, procul dubio Epus tunc toties ibi comorans advocati munus nomine pupillorum exercuit. accedit quòd alter filiorum Rudolfus, præmortuo in pupillari ætate Gottefrido, postea hanc Advocatiam veluti propriam et à Majoribus acceptam tenuerit, uti chartæ mox allegandæ haud obscure demonstrare videntur. Etenim

73. – 78.

Rudolfum Gottfridi filium possedisse veluti hæreditariam advocatiā Rhenaugiensem et arcem memoratam luculenter asseritur in litteris à Joanne I. eius filio anno 1315. pro stabiliendo dotalitio Novercæ Suæ Mariæ Ottingensi datis: Die Festi und die vogtei ze Rinowe, ... du unser Vatter selig besessen hatte. Et ne de hac re dubitare liceat, confirmatæ sunt istæ litteræ per Fridericum Cæsarem Alberti filium, ipso Badæ sententiam pronuntiante, quibus inter alios testes subscribitur Hartmannus Kiburgo Habspurgicus Eberhardi filius, ut adeò apud Reliquas duas lineas Austriacam et Kiburgicam in confesso fuerit, advocatiam Rhenaugiensem ad tertiam Laufenburgiam pertinuisse. Subscriptus denique est ijsdem litteris etiam Lutholdus de Krenkingen, ex prosapia illorum, qui advocatiam usqs ad medietatem fermè præcedentis Sæculi tenuerant, evidenti testimonio, iam à Sua ad Habspurgicam Domum idem jus fuisse translatum. + occurrit idem Rudolfus Advocatus noster in charta data anno 1295. post mortem Patrui sui Episcopi tanquam

XCIV.

+ Hinc anno 1294. comes iste Habspurgicus Rhenaugiæ emit Dinastiam Balbe à Lutholdo de Regensperg, et adhibuit testes Abbatem pluresqs de conventu. LXXX. occurrit p.

LXXXI.

tanquam testis subscriptus praeter conradum Abbatem nostrum, his verbis: Rudolfus comes de Habsburg Domicellus, ubi nempe Rhenaugiæ Luitholdus de Reggensperg Monachio S. Blasij vendidit curiam in Eschinon seu Eschingen. Item in charta de anno 1210. ubi Comes Rudolfus de Habsburg filius Joannis Chuonrat capaces feudi masculini facit in aliquo bono sito in Balbe enzwischen desgotshus gut von Rinowe. Testatur quoq; eius filius Johannes in litteris de anno 1220. das unser herr und vatter grafe Rudolf seligr dem gotshus ze Rinowe 120 wildebaren herren Lutolt seligen tochter halbe gab und geben hat. Denique iam semel monuimus, eadem Rudolfum anno 1210. ab Henrico Imperatore confœderatis Uraniis, Suitensibus, et Subsilvaniis fuisse datum Præfectum Imperialem: at factione quorundam, ut nonnulli scribunt Austriacorum, anno 1212. ab eadem præfectura amotus fuit teste Tschudio: da er den Schweitzeren sehr lieb war. contulit se deinde Rudolfus in galliam, paulo post die 22. Januarij anno 1314. in Montepessulano vulgo Montpellier mortuus, et in sepulturam Maiorum ad Monachium Wetlingense relatus, relictis duobus filijs Rudolfo, et Joanne.

Rudolfus eius filius vix biennio superstes saltem hoc videtur advocatiam suam manifestasse, quod Rudolfum de Radegg Rhenaugiensē patriū, sē Magistrum scholarum in Einsidlen à Suitensibus captum liberari petierit; sunderlichen den Meister Rudolfen den schulmeister, der uns von Eigenschaft wegen XCII.

Rationes, quas Hergottus to. 1. gen. pag. 238. et 239. affert, graves sunt, quibus probat nullum Rudolfo filium fuisse Rudolfum, adeoq; hanc chartam Patri adhuc viventi adscribendam esse.

XC

fol. 270. col. 1.

XCV.

XCVI.

ist. date sunt litteræ die 12 Martij anno 1314. Hæc nihilominùs charta viros eruditos in partes divisit. eius enim auctoritate Chr. mus F. Rustenus cum P. Hergotto defendunt, Rudolfum Patrem primum anno sequenti obiisse, quòd existiment hanc chartam abeodem hoc præsenti anno fuisse datam. Contra Dñus Dñus Zurlaubius Mortem Patris relinquit, iuxta communem opinionem anno 1313. aliam, et chartam præsentem non Patri sed filio attribuit, ex ea maximè ratione, quod Rudolphus Pater se nunquam Dominum Rapperswilæ, ut in his litteris contingit scripserit. Licet porrò hæc ratio non subsistat, cum ex charta de anno 1256. constet, post mortem primæ coniugis hæredis in Rapperschwil eundem titulum abeo usurpatum, laisse; nihilominùs nulla cogit necessitas, ut chartam Radeggij Patri et non potiùs filio tribuamus, qui ab Hartmanno primum recensetur occisus die 15. Nov. ano 1315. apud Morgarten, quandò Luipoldus Dux Austriæ ulturus iniurias, quarum occasione Radeggius captus fuerat, Monachio Einsidlensi, cuius advocatus erat, illatas, Suitenses cum Confœderatis infelici prælio adortus est. Tschudius idem referens Rudolfum ibi occisum die este vocat fratrem Joannis, adeoq; à Patre bene distinguendum.

Joannes I. defunctis Patre et fratre solus Advocatiam Rhenaugiensem possedit, quam eodem anno 1315. pro hypotheca dotalitij Adelheidæ suæ, ut supra vidimus, confirmavit: uf du stand, du si von unserem vatter selig einmals in unnatte, dem hof zu Martel, di vesti und die vogtei ze Rinowe, di vesti ze Biberstein, mit lüt und mit gut etc. umb ein und zwenzig hundert march gutes silbers. laisse porro eandem Advocatiam feudum imperij, testatur his verbis: Die wil von dem Römischen Rich ze lehen han, litteræ datæ sunt die 7. Junij. verum eodem ano et mense die 18.ta ejusdem pactum mutuæ successionis idem Joannes pepigit cum Wernhero Comite Hombergij fratre suo uterino, in omnia bona, quorum præcipua exprimuntur comitatus Cleggoviæ et Advocatia Rhenaugiensis. confirmavit hæc pacta Fridericus Rex constantiæ his verbis: vice versa idem Joannes ipsi Wernhero comitatum suum in Klettgow ac advocatiam

ac advocatiam

advocatiam in Rinowe, et generaliter omnia talia feuda, quæ à nobis et Imperio dicti comitis tenent, et possident, et tenere ac habere debent, accedente ad hoc nostro consensu et auctoritate expressis, per manus nostras Regales unus alteri pepigit ac legavit, quod vulgariter dicitur

GIV. 13. ain gemächede. Supra iam vidimus, hunc Joannem confirmasse donationem cuiusdam fœminæ propriæ factam Monrio nostro anno

Hergott f. 633. 1320. anno 1325. Quædam liberaliter donavit Hospitali Schassusiensi Sitain Balbe, ubi se nominat: Wir Hans Landgraw vom Kleggoe.+ Tschudius ad annum 1322. Sic scribit: Graff hans von Raperswil und Lauffenberg müste Herzog Lupolden wider die waldstett zu helffen versprechen, aber er tett inen wenig. Nihilominus cum Tigurinis bello implicitus fuit, à quibus primo prælio victor dum spolijs inhiat, superatus et occisus fuit apud Grinau año 1337. Sic breviter Tschudius: Graff hans ward an S. Matthæus dtag vor Grinau erschlagen, morendes an S. Maurizen dtag von Agnes seiner gemal und Kint begraben: scilicet wetingam pro sepultura delatus. Eadem vidua et filij pro eodem Joanne advocato nostro, omnibusqs antecessoribus suis, nec non pro se ipsis, anniversarium perpetuum

+ quem titulum hic primùm ab eo usurpatum testatur Hergott. gen. dipl. to. I. pag. 241.

CIX. Rhenaugiæ anno 1348. fundarunt, de quare egimus supra C. A.

Verùm hæ ipsæ istius fundationis litteræ demonstrant, filios Joannis I. nempe Joannem II. Rudolfum, et Gottefridum simul post mortem Patris Advocatos Rhenaugienses fuisse, aiunt enim: und haben unser burger von Rinow geheissen, das si dien egenanten herren, des Gottshus ze Rinow, geben sont die zehen march silbers, die si nu werdent geben ze nechsten sanct Martis tag, die si uns schuldig sint von stür wegen. Neqs enim vel cives Rhenaugienses suos vocare, vel præstationes ab ipsis exigere potuissent, nisi titulo advocatiæ. Jam ~~vero~~ anno 1341. Joannes

CVI. II. Andreæ et Eberhardo Hoppeler witodurensibus fratribus facultatem dedit oppignorandi bonum feudale pro dotalitio triginta et unius Marcharum argenti Filiæ Conradi Grunis de Rinowe uxori dicti Andreæ. anno 1350. Joannes comes, dum Nobiles Tigurinos à plebe eiectos et ad se Raperswilam confugientes restituere occulta quadam machinatione niteretur, reprodita Tiguri captus fuit, tandem post biennium liberatus, molestiisqs fractus, Raperswilam à Tigurinis interim penitùs destructam Alberto Sapienti Duci Austriæ año 1354. vendidit. Eodemqs anno Joannes unacum fratribus Rudolfo et Gottfrido ius directum in bonum quoddam in Martelen remisit,

CXII. quod Rudolfus de Attlikon Monrio tradiderat, ut litteræ cum sigillis eorum appensis adhuc demonstrant. Neqs simultanea eorum advocatia diutius duravit, divisione bonorum hoc currente anno inter se facta.

CXIII. Gottefridus igitur solus ab anno 1354. Advocatus noster fuit, cui Rhenaugia obvenit. Joannes præter novam Raperswil, quam statim vendidit, obtinuit arcem griessenberg et claronensem ditionem, quam hypothecariam Habspurgici ab Austriacis tenebant, Pars Rudolfi fuit Dinastia Lauffenbergia cum cæteris

ad arulam

arulam flamen sitis, nec non comitatus in dem Sissgau, cum obliga-
tione annuatim (quatuor) quodecim Marchas Sesori Agneti der Juinsboven
ze Seckingen. Gottfrido denigs cessit vetus Kaperswil, cum Marcka,
die Statt ze Rinow et comitatus in cleggau. Civitas Rhenaugia
aliter intelligi non potest, quàm ex jure advocatiæ in Monasterium.
anno 1362. Gottfridus vocatus Landgraw im cleggo in litteris datis Herrgott fol. 705.
auf dem Landtag ze wilmadingen in favorem Friderich des Rot
Edelknecht von gravenhusen; testes subscripti: Joannes von Kyn-
Kingen der Edelsseysher, Hue et Heman Ritter von Griessheim.
Eodem anno omnes tres Fratres Joannes, Rudolfus et Gottfridus jus di- CXVI.
rectum in molendinum Martellense, quod Hainricus de Aitlingen
Monrio donaverat, libere remiserunt, um die fründschaft und liebi,
so si zu dem Gotzhus hatten: quod tamen non obstat, quin Gottfridus
solus tunc Monrij advocatus fuerit. cum ex pactis divisionis bonorum CXIII.
constet, litteras præsertim feudales nomine omnium fratrum fuisse
expediendas.

Anno 1363. Rudolfus solus factus est Advocatus noster, quando Gottfridus
Frater ei vendidit hæreditatem suam in cleggau. Litteras asert Clarissimus Her- fol. 726.
gottus ex Archivio archiducali Ensipontano, quæ ratificatæ sunt, ge-
fferget, coram Magistratu Scafhusiano. Eiusdem Rudolfi advocatiam
evidenter probat compositio litis, quam ipse solus fecit inter Abbatem CXC.
et conventum Rhenaugiensem, quæ quidem litteræ datæ erant, sed per-
peram à Maioribus nostris repositæ sunt ad annum 1362. constat enim,
eas differendas post annum 1363. quando Rudolfus unacum cleggoria
advocatiam Rhenaugiensem à fratre Gottefrido obtinuit. Refert fol. 370.
Tschudius, Rudolfum nostrum iam ano 1370. ab Hermano Abbate con-
stitutum fuisse advocatum Monij S. Galli. In libello Judiciali contra M1. n. 55.
Sulcenses comites dicitur, Rupertum Cæsarem ante septuaginta circiter fol. 248.
annos contulisse Loffenberg, den Schwarzwalt und Rinow, quod fieri
debuisset intra annos 1270. et 1280. Erratum in nomine Cæsaris iam
supra monuimus, et loco Ruperti ponendum aut Carolum IV. aut
eius filium wenceslaum.

Inter sæpè memoratos tres fratres Habspurgicos primus sine
liberis obiit gottfridus anno 1375. deinde Joannes II. 1380. relinquens
filium unicum Joannem III. qui ad distinctionem patris Hensle
vocabatur. Rudolfus denigs decessit ano 1380. qui itidem filium uni-
cum reliquit Joannem IV. dictum. Hic unacum cleggoria Rhenaugien-
sem advocatiam ex hæreditate patris obtinuit. anno 1380. fecit pacta
mutuum cum Joanne III. patruele suo, ita ut ipsi donas et Kyn- CXXIII
Kingen die vesti mit dörfer und lütten, so pfand ist von der
gnädigen Herrschaft von österrich, soden Rinowe die Statt mit der
vogtie des Klosters daselbs. Econtra Joannes III. seu Hensle der
Aeltere donavit Joanni IV. seu Hans dem Jungeren das Schloss Rot-
tenberg, und die Herschaft, die auch pfand ist von osterrich.
Nihilominùs alter alteri ad dies vitæ in feudum restituit, quod do-
natum acceperat, sub annuo censu duorum anserum in festo S. Martini
præstandorum. Verum hæc pacta ex parte Joannis III. ad effectum
non pervenerunt.

non pervenerunt, eodem sine liberis præmortuo circa annum 1395. ita ut Joannes IV. ad finem usqs advocatus noster persisteret. Quod Habspurgici pignora Austriaca obtinuerint, causa erant bella contra Tæderatos, in quibus cùm multa servitia impenderint, in solutionem expensarum oppignorata plura bona fuerunt. Sic teste Tschudio Leopoldus Rudolfo Habspurgico in pignus dedit den Schwarzwaldt anno 1378. Dinastiam Kren-Kingen iam sub initium huius sæculi ab Alberto ~~huius sæculi~~ cæsare emptam fuisse tradunt. Rottenburg vero primùm anno 1371. comes de Hochenberg vendidit austriacis teste Trithemio ad hunc annum.

GIV. 25. Itaqs Joannes IV. anno 1391. Abbati nostro Curesel vendidit hominem proprium Hansen Raitman pro 14. libris Stebler. anno 1401. cum consensu

CXXV. coniugis suæ Agnetis de Hochenlandenberg, et utriusqs sigillo, cōmutationem fecit cum eodem Abbate et conventu, freundich, lieblich, und gütlich, recepit nimirum duos modios tritici, et duos siliginis ex sacello in Rinsfelden ad Mon̄rium pertinentes, et vicissim dedit quinque modios siliginis von dem hoff ab dem hinderen dietenberg. Eiusdem Joañis

CXXVI. authoritate anno 1403. die 28. Julij habitum est Judicium provinciale.

gen. dip. vol. uf der Rinhalden by Rinow, ubi Haini, non verò Han ut scribit Hergottus,

III. CMXVIII. am weg se et omnia sua Rhenaugiæ tradidit. appensum est sigillum eiusdem comitis, quod ex archivio nostro exhibet Hergottus to. I. tab. 19. n.

CXXVII. 45. Eodemqs anno et quidem prius, nempe sabbato post Festum corporis christi, Joannes comes donationem fecit Mon̄rio, concedendo Hencin et vrenen proprietatis jure sibi competentes. Denique anno 1408. Rupertus Rex

CXXIX. Romanorum feuda Imperialia impertitur constantiæ die 27. Martij Joanni IV. Habspurgico, inter quæ numerantur: der Zolle uff wasser und uff lande, und die Munze zu Rinow, als das von alter her kom̄en ist. adeoqs titulo advocatiæ, quem super Monasterium possidebat. Hanc quoqs Ruperti cæsaris concessionem in libello Judiciali contra Sulzenses intelligi, credibile est. Mortuus est paulo post nimirum die 18. Maij eiusdem anni Joannes IV. ultimus omnium ex stirpe Habspurgo laufenbergia, unicam relinquens filiam ursulam Matrimonio postea iunctam Rudolfo Hartmanni comitis Sulzensis filio. ex qua re plurima mala accita sunt Monrio, cum advocatia delata fuerit Friderico IV. archiduci austriæ, ut sæculo sequenti videbimus. + Interim patet, sub nullis advocatis hactenus Mon̄rio nostro licuisse esse quietiori, quam sub Habspurgicis.

+ Annus ac dies emortualis ultimi huius comitis Habspurgici teste Hergotto gen. dipl. to. I. pag. 251. ex solo Rotulo Rhenaugiensi seu libello iudiciali constat, in quo sequentia leguntur: an. D. 1408. acht tag vor urbani do starb graff Hans von Habspurg.

Hisce diebus repertæ sunt quædam litteræ quibus involutum seu compactum erat vetus quoddam urbarium. In his Agnes de Habspurg nata de Landenberg oppignorat dotem Ecclesiæ den Kirchensaz zu wil auf dem Rafzerfeld, pro mille florenis acceptis, ut ex inde quotannis solvatur census quinquaginta florenorum Henrico Tetti Kofer constantiensi. datæ sunt litteræ anno 1429. fidejussores: Albertus de Breitenlandenberg cognatus Agnetis, et Joannes de Homburg: præterea subscripti. Jo. de Tengen: hans Truchsess: Wessenberg. Qua ratione hæ litteræ Rhenaugiam pervenerint, nondum constat. + Tetti Kofer nobilis est familia constantiensis, quam adducit Bucelinus in chronologia constantiensi ad annum 1342. ubi et sequentes memorantur, ex quibus postea quidam Religiosi Rhenaugiæ vixerunt: Engelin de Engelse: Harzer de Salenstein: de Freyburg: de Lindau: Herdler p. et anno 1342. Diethelmus de castell Abbas Divitis augiæ.

+ Similes adsunt in archivio nostro Z I. 12. de año 1447. ubi Ursula Agnetis filia eiusdem Eccliæ dotem oppignorat Conrado Hovenschilt dem Landschreiber im Cleggau. Porrò Agnes ultimi Habspurgici uxor Rhenaugiæ sepulta fuit teste Guillimano l. VII. cap. VI. apud Hergott t. I. pag. 251.

Caput VI.

Caput VI.

Feuda Sæculo XIV. collata.

Feudorum recipiendorum incapaces adhuc dum fuisse habitos monachos, ex supra dictis constare potest. At non sic se res habuit de feudis conferendis, quæ hoc Sæculo copiose occurrunt, licèt certum sit, iam superiori Sæculo eam consuetudinem invaluisse, parcè tamen litteris expressam. Ratio huius, ut videtur, corruptelæ, quæ non in exiguum damnum Mon̄rij exercevit, esse poterat, tum ut plures adjutores rebus ut plurimum confusis adhiberentur, † benè meritis remuneratio impenderetur, qua in re non raro affectio erga consanguineos sese insinuabat: tum qui a nondum Abbates aut Cellarij adhibitis scribis Sæcularibus jurisdictionalia per se ipsos exercebant, unde advocatiæ seu præfecturæ sæpius concedebantur Nobilibus in feudum, in defectu Advocatorum, qui hoc Sæculo segnius sese negotijs Mon̄rij intromittebant.

† qua ex ratione viri eruditi judicant inevitabilem tunc fuisse vassallorum in feudationem, tum ut p.

Extat adhuc in originali liber Feudorum in pergameno, conscribi cœptus anno 1330. Sub Abbate Henrico de Nevenburg, cuius feuda prædicto anno collata folio primo exhibentur. Sequuntur deinde alia usqs ad folium 16. diversa manu tam pro præcedenti quam subsequenti tempore confuso ordine adscripta, intermixtis etiam quibusdam urbarij initijs maxime pro hominibus proprijs et Piscatoribus. omnia tamen hoc Sæculo concludi videntur, cum prædicta pagina 16. incipiant feuda ab Hugone Abbate ad initium Sæculi sequentis collata. adduntur denique reliqua magno numero usqs ad Abbatem Bonaventuram. Nos quantum fieri poterit, in hoc Sæculo consistemus, neqs omnia, sed præcipua tantùm, et quæ observatione historica digna sunt, recensebimus, adhibitis alijs nostri archivij documentis.

Nobilia feuda Rhenaugiæ existentia recensentur fol. 8. omninò duodecim, quæ quod omnia simul collata sint, sequi videtur ex eo, quia una simul manu inscripta sunt. En singula:

Die Ritter Lehen zu Rinow.

Item von Müllinen ir Ritter lehen mit sinem zuogehort, und hat och den pflanzer mit sinem umgrif. — Müllenen.

Item von aitlingen ir Ritterlehen mit siner zuogehört. — Aitlingen.

Item von Mandach ir Ritterlehen mit p. — Mandach.

Item Brümsin ir Ritterlehen p. — Brümsin.

Item die im winckel etc. — winckel.

Item die von grieshan etc. — Griesheim.

Item die von Henckart etc. — Henckart.

Item die von Ört etc. — ort.

Item die Esler etc. — Esler.

Item die von Jestetten etc. — Jestetten.

Item die von Tiesbach etc. — Tiesbach.

Item Rudolf Schulthas von wintertur das Ritterlehen, das die von Albis mit siner zugehört ingehebt hand. — Schulthais Albis.

Folio 11. aliqua horum feudorum enumerantur, forte à superioribus accepta, et additur aliud:

So hat ir (Ritter lehen) Joannes von Balb eines. — Balm.

Hæc eadem feuda repetuntur folio 73. et 74. manu Sæculi sequentis tanquam hoc Sæculo ab illis familijs possessa. videntur fuisse singula domus speciales istis Nobilibus veluti vasallis concessio

concessæ, quæ ubi nunc existant, quis divinabit? tentare tamen licet, an aliquæ saltem designari possint.

Das Ritterhaus dem von Müllinen proculdubio Situm fuit in der au; sic enim legitur fol. 77. collatum fuisse feudum dem herren Haman von Mullinen, gesessen zu disen Ziten zu Brugg, das Ritter lehen gelegen in der au, das vor war dessen in winckel. et additur: anno 1425.

Castell. idem feudum collatum fuisse Hamani de Mullinen filio in presentia Joannis im winckel, et Wilhelmi im Turn. fol. 48. Hæc leguntur: ain gut se costerlingen hant vor Ziten ingehebt der von Müllinen von Castell. Hæc Domus modo interüit, et quondam Sita erat supra Nenglinshalden, ut modo vocatur, prout colligitur ex alio textu eiusdem libri feudalis folio 73. ubi Sequentia leguntur: Item es ist ein husgestanden in der ow, haut der im winckel ingehebt, haist yetz der lang agger, und haut den inn der Landawer, was auch etwan der von Mullinen.

Das Ritterhaus von aitlingen fuit auf der halden, ita legitur folio ij. Hainzlis Hus von aitlingen uf der halden ist lehen. et folio 73.

Spät. conratz von aitlingen hus, das der Spät ingehebt haut, und yetz clewi von ow genant abent von Ellikon empfangen. foliotamen prius citato ij. aliusquoqs de aitlingen nominatur: so het ir Johans von aitlingen ains, scilicet Ritterlehen, nisi forte duæ Domus eiusdem familiæ fuerint feudales. Folio 80. occurrit quædam domus uf dem Rain, so Ritterlehen, und denen von Spät gehört, ist anno 1498. dem Hansen Flisser alt Schulthais zu Rinow verlihen worden, welcher einen adelichen tra-

Jänteler. ger georgen Junteler Stellen müssen. R. P. Xenner notat hoc feudum postea devenisse ad wellenburgios, ac demum anno 1630. defitiente masculo hærede ad Monirium redüt. Suspicor hanc domum uf der Halden und auf dem Rain fuisse eandem, et forte illam, quæ Sita est supra Rhenum à Sinistris descendibus ad pontem.

Das Ritterhaus von Mandach probabiliter est illa domus, quæ nunc das alte ambthaus vocatur, ubi Ludimagister pueros instruit; sic enim legitur fol. 87. hoc feudum anno 1496. collatum fuisse Sebastiano de Mandach, quod eius Pater Henricus habuit iro hus zwischen Frostnegg und Schulthais Flissers hus gelegen mit aller Siner nuzung und zugehört, so ein Ritter lehen ist. addit P. Xenner: dis lehen hat das gotshaus an sich erkauft anno 1612. Hoc feudum antea habuit Haman von Mandach, Pater Henrici, ut scribitur fol. 73. Pater Hamani probabiliter etiam vocabatur Henricus, cui aliud quoqs feudum adscribitur fol. 10. his verbis: Hainrich von Mandach hat zu lehen die Rütti zu dorff, und was darzu gehört.

Das Ritterhaus von Brümsin incertum qualis domus intelligatur, de qua simpliciter quoqs fol. 73. habetur: Item die Brümsi hand ain Ritterlehen gehebt.

Das Ritterhaus von winckel probabiliter alia domus non fuit, quam quæ Stetit auf der au in dem langen acker, et post modum ad familiam de Mullinen devenit, de quo vide Supra das erste Ritterlehen.

Das Ritterhaus von grieffshaim non aliter explicatur, quam quod in civitate Situm sit fol. ij. Herr wernher und Joannes von grieffheim hand der Ritterlehen zu Rinow ainer der hüser, so in der Stat ligent.

Reliquorum

Reliquorum domus Equestres nullo indicio designantur. cum autem adhucdum supersint, quæ illud nomen retinuerunt, proculdubio singulæ singulis familiis in feudum datæ erant. Sunt autem sequentes. Das waldkirchish grosse hauss, quod modo est liberi Baronis de Schrofenberg eiusqs consortis de Diessbach, cuius antecessores eandem aut similem domum ut vasalli Mon̄rij possidebant. Item ex uno latere das haus auf dem Buck: ex altero, das, so dem Sebastian Kempf gehört: à fronte an dem Korb das Koleren haus, quam Præfectus Mon̄rij inhabitat: denigs das Stulzishe haus bey dem oberen Thor, quod est Josephi Meyer chirurgi Monasterij. Forte sequentibus sæculis, ubi eædem domus ad alias familias Equestres devenere, res clarius patebit.

Præter enumeratas domus Equestres alia fol. 11. assignatur familiæ de Balb: so het ir Johans von Balb eines. de qua scribitur fol. 73. Der von Balb oder von Mörlan hus, haut hans widmer, genant Bantli, und jetz conrad grubler. antequam Rhenaugiam deseramus, alia feuda hoc sæculo ibi collata sunt adducenda, in quibus familiæ nobiles, aut saltem antiquæ Rhenaugi enses occurrent.

Anno 1330. abs Abbate Henrico de Neuenburg fuit collatum feudum Nicolao de Trüllicon sin hus und den wingarten in der owe ze Rinowe. Eius filio Rudolfo de Trullikon abs Abbate secundo de aitlingen adscribuntur in Eglishaldum apud pontem vinea et pomerium. ubi notandum, Eglishalden modò vocari Negelishalden, Pontem verò antiquitùs imediatè sub illo clivo Rhenum transijsse ad alteram ripam, ubi rivus Schalmengraben dictus influit in Rhenum, ita ut via Regia transiret per altenburg. quæ aperte colliguntur ex ijs, quæ hoc eodem codice dicuntur fol. 58. de antiquo et novo ponte erecto sæculo sequenti, quandò occasione incursus bellici ille prior fuerat dejectus. Domus Rudolfi de Trullicon, utrum eadem sit, quæ fuit familijs de winckel et Mullinen, me latet; certè ut notatur folio citato unacum vinea destructa fuit et in agrum mutata, qui adhucdum pro censu annuo solvit ein Eimer wein testem vinearum priscarum. Idem Nicolaus de Trüllicon simul ab Abbate de Neuenburg acceperat ein hof und huob ze Trüllikon, ein guot ze Gozmanshusen etc. Trullicon.

Eodem anno Hainrich der Tacks, cunrad und Peter sin bruoder hant einen wingarten in der owe zwischen des linggen und des honings wingarten.

Ad finem huius sæculi in feudum obtinuerunt Rhenaugiæ Hug Buocher conrad des Buochers sun ain Bumgarten halben an den Kugelhof und den anderen halbtail hans Spichmaister. fol. 2. der alt Lepfer ainen wingarten hinter sinem huse.

Berchtold der Schnezer von Schaffhusen den infang ze Rinow, das Eberhartes des Trüen was. fol. 3. Schnezer.

Cunrad sun der Jung von Meckingen het das hus in der owe ze Rinow, den Boumgarten, den mann spricht der Münlicher Michels halden ain tail. Meckingen.

Dictus Rüefli ainen Boumgarten hinter des weibelshuse. fol. 4.

Hinrich Rubli dimidiam partem an Michels halden. fol. 9.

Hermann Spichmaister den Kugelhof in der ow.

Der waldshuoter des Siblingers wingarten zu Rotlouben bi der mudligass.

Cuonrad von Rass den urzacher vor dem tor, den unteren garten.

Hans

Hans Spichmaister het ze lehen des Linggins hus. fol. 11.

His de feudis in civitate Rhenaugiensi expeditis, convertimur ad alia in aliis locis: inter quæ præcipua sunt, per quæ advocatia seu jurisdictio minor concedebatur, veluti contigit in Altenburg, Martelen, Bencken, Trutti Kon, Andelfingen, Torrlicken, Bülach, Eglisau, Zwental, Glatfelden, Höri, Seglingen, Buchberg, Ruedlingen, Ellicken, Mettingen, Wiechs, Flach et Volcken. etc.

Aitlingen. Advocatiam in Altenburg emit pro 53. marchas argenti Henricus ab Aitlingen secundus anno 1352. à Nobili Dña Catharina de Krenkingen, sedeam Abbas iste statim consanguineis suis in feudum concessit, donec eo mortuo anno 1380. Monrio restituerentur. M. I. 3. aliud feudum hoc sæculo ibidem recepit conradus de Meckingen nimirum hofstatt und acker: item ipsius filius wisen und äcker, die des Kuderer buwet. fol. 3.

Meckingen

In ober Martelen advocatiam receperunt Herman et Wilhelm am Stad von Schaffhausen, item pratum in nider martelen. fol. 5. walter von Gachnang habet advocatiam quatuor prædiorum in Martello. fol. 2. Fridbold Hermans seligen sun von Scaffhusen hat ein guot ze Martelle, und ein Schuoppose ouch ze Martelle fol. 1. walters des Keller sune hant den zehenten ze Martell uf der Kisin un huobe. fol. 1. die Mörler von Schaffhuse habent bonum in Martell. fol. 5.

am Stad. gachnang. Fritbold. Keller. Mörler.

Advocatia in Bencken iam ad initium huius sæculi data fuerat in feudum Nobili Equiti de Wartte, ut ipse testatur in litteris adhuc extantibus charta CII. Verum Rudolfus Epus constantiensis, non ille de Habsburg, sed à Montfort, qui anno 1318. in schismate electus, et anno 1330. veluti favens Ludovico Bavaro excomunicatus fuerat, eam advocatiam sibi vendicavit, promittens, daturum se Monrio æquivalens in Rorbis, sed non servans. Mortuus est arbonæ Epus anno 1331. non vero anno 1333. ut vult Bucelinus in chronol. const. cum in hac charta nostra iam insinuetur defunctus: und wir sy bischof Rudolfen seligen von constent geben, und das bischof Rudolf seligen sprach etc. absolutus viginti annis post mortem ab excomunicatione Rudolfus fuit. Restitutam porrò advocatiam in Bencken ope huius viri Nobilis de Warth constat, nam data fuit in feudum Henrico Fridbolt ut scribitur in nostro codice feudali fol. 10. cæterum apertè ex istis constat, plurima feuda antehac fuisse collata, quæ in hoc libro non continentur, cum Nobilis de Warth nusquam compareat. Idem Fridbold aliud bonum in Bencken in feudum habuit. fol. 1. + Joannes Kolb het ze lehen ain guot, lit ze Bencken, heisst des Gundelharters guot. fol. 5. Item otto von Balb, vel Cunrad von Aitlingen het ze lehen ein guot ibidē.

Wartt. Fritbold. Radegg. Balm. Westenbach.

+ der zehende ze Bencken der des von Randegge war, der ist zins aigen, und giltet ain pfundwachs ad die custrye. f. 3.

+ in litteris oppignoratitiis agnetis de Habspurg de aō 1429. Truchsesij dicantur de Wessenberg, ergo eadem familia.

Advocatiam in Truti Kon habuit Joannes Truchsess von Diessenhofen, qui dicebatur de Westenbach, fol. 4. + imo etiam in Trülliken et Örlingen, ut habetur fol. 67. item in Klein Andelfingen ex folio 25.

quæ feuda

quæ feuda postea Nobilis de Landenberg obtinuerant. Idem Truch- Landenberg.
-sesius curiam in groß andelfingen titulo feudi habebat, et transitu
per Turam das Var ibidem, quod annuatim solvit quatuor modios
avenæ. Anno 1330. Feudum recepit Lowe Peters seligen sun von Low.
Schaffhusen den bülhof ze örlingen fol. 1. die von Schitterberg hant Schitterberg.
ain zehenten ze andolfingen uf ainem guot. Sifrid von aitlingen Aitlingen.
hat ain huobe ze Trullikon. Rudolf de Trullikon nomine feodi
in gottmanshusen proppe Truttikon. Scholasticus noster habet an huob
an dem Ran ze Trullikon fol. 1. quis iste Scholasticus seu Moderator
Scholæ fuerit sub Abbate Secundo de aitlingen, postea patebit. Hans Bru- Brumsi.
-msi ain huob ze Trullikon. fol. 2. Herr Hermann von Liebuvels Ritter Liebenfels.
hat ain huob an der Blattun zu Trullicon. Heinrich von urzach hat urzach.
ain huob, da die Knaben von husun ufsizend uf dem Kilhof ze Trül-
-likon. Herr Egebrecht der Schulthais von Schafhusen hat ze lehen Egbrecht.
Rublis bühel by andelfingen. fol. 3. Joannes in dem Turn von andol- im Turn.
-fingen hat ze lehen des Richters guot. f. 4. Hainrich von Buoch ain Buoch.
hof ze gottsmanshusen. Hainricus Lang de Scafusa habet feodum pratum Lang.
in Trullikon f. 8. Andres Hopler und Peter von willeberg hant an guot Hopler. welleberg.
ze Torlikon by andolfingen f. 9. Hainrich von Mandach hat ze Mandach.
lehen die Rütti zu dorf by andolfingen: fol. 10. anno 1371. haben
Albrecht und Lupold Herzogen von osterreich Elsbethen witwen des
Truchseß von Diessenhoven gegen dem hof zu groß Andelfingen
per 560. fl. ausgelöst. VIII. n. 1.

Conrad am Lewe habet advocatiam in willach, id est Bülach sub Lew.
Abbate Secundo de aitlingen. fol. 1. idem repetitur fol. 44.

Idem Conradus Lewe habet advocatiam in Buochberg, Ruedlin-
-gen, Ellicon, f. 1. Dominus Hainricus, modo Joannes Nobilis de Tengen Tengen.
habet nomine Feodi advocatum in Buochberg, in Ruedlingen, in Ellikon,
in Eglinsowe curiam nomine advocatiæ, et advocatiam in glatfelden,
in Zeveindal. fol. 6. Item Jung herr Hans von Tengen habet advo-
-catiam hori, et Seglingen, glatfeld, Zweindal. Jam præcedenti
Sæculo nimirum anno 1286. aliquod feudum collatum fuisse in
Buchberg Jacobo Sunnenfro, suo loco dictum est. fol. 7. ad finem
præsentis Sæculi Joannes von fula habet Buochberg et alia feoda Fulach.
fol. 10. Zu Loufen.

Joannes von Münchingen hat ze lehen ain vogtag über ain guot Munchingen.
ze nidra Mettingen, das der Ritter buwet, und ain guot lit in dem
selben dorf, das cunrad selig in der gassen buwet. fol. 2. idem re-
-petitur fol. 47.

Lewe Peters seligen sun empfengt ze lehen anno 1330. die wog- Lew.
-taie ze wiechse, da der griebiler ufsizet. fol. 1. fol. 57. Sequentia
habentur: Herr Hans von Randegk ain vogtye ze wiechs, da vor Randegg.
Ziten der grübler ufgesessen ist, hand ingehebt, die leven, und
Swager /: id est post Lewen :/ von Schafhusen. ufsizen idem ac an- Schwager.
stossen significare, ex litteris feudalibus patet.

Advocatia in Flachtal, id est Flach et volcken, et ad pertinen-
-tia, paulo post donationem ab Alberto Cæsare anno 1298. factam,
collata fuit Sulzensibus persolutâ pecuniâ, reservato tamen jure Sultz.
feudali: anno 1251. Rudolfus et otto Fratres de Sulz idem feudum
vendiderunt walthero de Gachnang Hartmans sun zu Goldenberg, Goldenberg.
ut refertur

YIII. n. 119. ut refertur in dem Klag-libell dem von Rinck wider Zürch, ad quos tandem devenit istud feudum. Patet iterum, feuda antiquiora in Libro feudali deesse, nec omnia huius Sæculi accurate inscripta; cum primū sequenti Sæculo eius collatio recenseatur, habentur tamen alia feuda eodem in loco. anno 1330. empfangt Nicolaus von Trillicon ain vogteye ze ulahe, quod intelligendum de particulari quodam prædio. folio 1.

Hettlingen. Eodem anno empfangt uolrich von Hettelingen ain huobe ze Sala vel curiam. Sala in dem flachthal situm est, et fortassis derivatur à terra Salica, quam Desing in der Reichsgeschiht fol. 49. vult dictam esse vom dem Saal, quæ erat præcipua pagi portio, cuius possidendi Salis masculi erant capaces. Idem feudum in Sala ad finem huius Sæculi datum fuit Joanni Erhardi filio de ulme, quæ solvit X frusta, vel ultrà, forte habet Hans von Imedingen. Otto von Balbe het ze lehan das guot ze Flach fol. 2. notatur alibi hoc feudum sollen vor zitten die chorherren zu constentz gehebt haben. walter von Gachnang, ille ipse, qui advocatiam emerat empfangt ain guot ze Flach, da die Schmitti uf stat, gilt 1. mod. Trit. fol. 3. Idem habet lignum in Stonack apud alta, id est alten.

ulm. Imedingen. Balm. Gachnang.

Præter ista loca, in quibus advocatia data est in feudum, sunt et alia plurima hoc Sæculo collata, quorum aliqua subnectimus. Conradi Swagers filius de Scafhusa habet feodum Stilitz dictum in Nydra Slat. f. 4. Der Steiner und der alshuser von Diessenhoven hant ze lehen ain huobe ze ossingen fol. 8. Hainrich Fritbolt den zehenten ze wilgenspuh. fol. 10. ibidem iam priùs habuit öhan von Schafhusen ain Schuppos. fol. 3.

Schwager. Steiner. alhuser. Fritbold. ohan.

Ze Jestetten hant Berchtold und Johans die tursendaler ze lehen ij Juchart acker gelegen an den Bisen, und ain wingarten f. 2. Egli am Stad hat an guot an huob von uns ze Jestetten. f. 4. Johan von Fula habet aliquid in Jestetten fol. 10. Otto von Balbe hat zu lehen den wingarten, und ain anders guot ze Balm. die wis in Barshlat, das guot im volckenbach: ain gütli ze Lienhan. pratum in lottstetten, et domum in Balm. fol. 2.

am Stad. Fula. Balm.

In Erzingen Johannes, otto, et fratres sui de Stuelingen habent bonum, quod colit Johannes völki, et solvit V. mod. trit. fol. 2. Berchtold Schnezer hat zwen tail des werckzehenten zu Erzingen f. 3. Niclaus de Trullikon Schuppose in wiswil. Hug von wessenberg hat ain zehenten ze Riederen. fol. 1. Hans Schneveli de Scafhusa, et anno 1397. Jo. Fridrich de waldshut habent bonum in Harthusen et Erzingen, quod sequenti Sæculo habuit Hainrich von Sultz halbgraff. O. I. n. 23.

Stuelingen. Schnezer. Wessenberg. Schneveli. Fridrich. Sultz.

Ze Berwangen ain wise, ain Schuppose, und ain wingarten hat Buri von Schaffhusen. f. 1. Ibidem feudum habet Johannes de gehtlingen und sin bruder von Krenzkingen. f. 2. Der Endinger het ain hof und den zehenten ze Berwangen. f. 2. Der Hübscher des Kleinen zehenten zwen tail. f. 3.

Buri. gehtlingen. Endinger. Hubscher.

Ze Balterswil bonum, und die Rüttinan in langenlo habet conrad am Lewe. f. 1. wilhelm in dem Turn von Schafhusen ain guot ze grisham. f. 2. Medicus quidam Screta Scafhusianus olim maioribus nostris affirmavit hoc Sæculo Abbatem quendam wilhelmum in turn Rhenaugiæ præsedisse, cum id impossibile sit, credibile est, bonum illum doctorem

Lew. im Turn.

illum doctorem hunc wilhelmum vassolum fecisse Abbatem.

In Tettikon seu Tettickhoven habet huobam Joannes de gehtlingen. f. 1. conradus Loufer, modò conradus Brümsi (quæ est familiæ parsim turn.) habet feodum frovensteig unter Krenkingen et decimam unter Riederen. Hugo von ach sive aick von Tüngen hat acker und wisen zu ober Lauchringen, von dem git er jerlig an rossisen zu sant Tindanstag. fol. 4. Herr Rudolf Nobilis de Tengen de wasserstelzen habet decimam in Reggen Superiori. Item Joannes Nobilis de Tengen, qui dicitur de wartenvels, habet bona in Ensishan. f. 6. hæc bona in alsatia ab Henrico IV. fundata fuisse, suô locô notavimus; hinc falsa sunt, quæ hic addit P. Renner.

gehtlingen. Brumsi. Aick. wasserstelz. anno 1360. OV. 5. wartenfvels.

In Rinham Rudolf de Trullikon. f. 1. item Joannes et Berctholt Schnezer hus und hoffrüti. f. 3. Das war über den Rin solvit 2. mod. Silig. et 2. avene. OV. VI. Hans Schnezer decimam in wilchlingen fol. 3. otto von Balb den wingarten zu Kusaberg. f. 2. der Peter des Rebmans war. f. 1. Der Münzer von Schaffhusen hat ain huobe ze trasadingen. f. 1. walther de Gachnang Bonum et huobam in Siblingen. f. 2. postea Niclaus der Dörflinger von Schafhusen. f. 3. Hainrich der Jestetter Miles hat ze lehen von uns, der ze Jestetten sizet, ainen Korn und höi zehenten ze osterfingen, und ain guot ze Münchilch f. 4. posteà alij receperunt, ut videre est fol. 7.

Munzer. Dorflinger. Jestetten.

Die Jungen Kiburger von waldshut hant ze lehan ain müli ze Reken fol. 11. aliud bonum ibidem walther Endberg, deinde otto von ulingen anno 1363. Rudolf et Hainrich von Tengen, deinde die alser. OV. VI.

Kiburg. Ensberg. ulingen. Alser.

Anno 1308. Nobili de Girsperg bonum Henkart in feudum datur. Y. 1. n. 2. Das wittum zu berg war lehen von Rinow anno 1347. T. III. f. 6.

Girsperg.

Der Sporer von winterthur, der pfil kan slahen, het ze lehen fol. 10. Sed non exprimitur ipsum feudum. qui plura volet, adeat ipsum librum, ex cuius confusione hæc excerpta æqui boniq̃ consule bone lector, inservient pro Sæculis sequentibus. Interim colligere est, plurimas familias Nobiles hoc iam Sæculo vassalitio nexu devinctas fuisse Monasterio ex quibus circiter 70. ad marginem notavimus, plures deinde sequentur. De urbariis huius Sæculi vide Sæc. Seq. cap. 16. ad calcem.

Caput VII.

32.

Caput VII.

Abbates Sæculi XIV.

XXXI.

Henricus III. ab Kitlingen.

Conradum ab Herten adhuc anno 1302. præfuisse discimus ex donatione Jacobi Neno, in qua Abbas Cunradus nominatur, eidemq; additur Heinricus Cellarius ipsius Monij dictus de Citlingen, qui proinde saltem anno sequenti Abbas electus fuit. Hunc primo omnium Hergottus exhibet in charta quadam folio 580. quam expedivit præfatus Abbas in favorem Lutholdi de Regensporg filij adelhaidis comitis udalrici de Kirt, per quam quædam bona abavo materno promissa vindicare nititur. asservatur authographum in archiducali archivio ænipontano, sine notis tamen chronologicis, unde Hergottus eam reponit circa annum 1300. Sed cum ex donatione Meni constet, hoc anno adhuc vixisse Conradum, et Henricum fuisse cellarium, reponendus est annus 1303. sic vero prædictam chartam concludit Abbas Henricus: wir von gottes ordenunge abbet Heinrich des gotshuses ze Rinowe. Kunden allen ... darum behenken wir unser insigel offenlich ad disen Brive p. Recurrit idem Abbas Renaugiensis, in donatione Itæ de griesheim anno 1305. Ubi dicitur Heinricus Dei gratia Abbas Rhenaugiensis, cit antiqs duo prædecessores eius Berchtoldus Sant gallensis, et Conradus dictus ab Hert in. eodem modo nominatur in charta permutationis cum Berchtoldo Abbate S. Blasij anno 1307. In permutatione cum Abbatissa Giv. 12. Turegi anno 1312. et in donatione Dominæ Guttæ anno 1320.

Singulariter devotus extitit iste Abbas erga S. Blasium, ad cuius altare anno 1310. fundavit cum consensu Conventus Capellaniam, ita ut Sacellanus seu Regularis seu Sæcularis teneatur singulis diebus, una duntaxat in hebdomade die excepta, Missam in prædicto altari celebrare in animæ Suæ remedium et omnium fidelium defunctorum, maximè eorum, qui suas eleemosinas ad id faciendum erogarunt. Dos, quam attribuit Abbas ampla fuit, et sequentibus verbis in litteris expressa: videlicet possessiones suas in Merlach solventes tres modios tritici, sex quartalia siliginis, unum maltrum avenæ, porcum solventem quinqs solidos, unam heminam vini, et in recompensam earundem possessionum cum pertinentiis Monasterio antedicto, ipse Abbas possessiones suas in Nakke solventes sex fusta donavit et tradidit eidem Monrio. Item census videlicet tres modios tritici de domibus ibidem sitis in Rinaugia in Monte. Item sex fusta de manso dimidio in Nakk, quem idem Abbas comparavit. Item decem fusta de decima in Arzingen, quam idem Abbas emit pro C. dicta an der Matten. Item de possessionibus in Riederen quinqs modios siliginis, quinqs solitos denarios. Scafurs quas idem Abbas comparavit. Item vineam suam in Rinaugia in der owe juxta vineam, quæ dicitur Kalbrunnen: confirmata fuit hæc fundatio prime à Vicario constantiensi

constantiensi die 27. februarij, deinde ab ipso Episcopo Eberhardo die 6. octobris anno prædicto. XCI.

Anno 1315. Heinrich von Gottesgeleze Abbt ze Rinowe componitur cum Udalrico Nobili de Niderhasla, mediante Henrico de Rümlang Equite, ratione boni in Metmenhasela, quod Udalricus Monrio cessit, et vicissim quandam peccuniæ summam recepit. eodemqs anno Mechtild Nobilis de Niderhasala cedit prætensioni in prædictum bonum receptis quatuor libris denariorum. eius advocatus in hac causa fuit Rudolfus Nobilis de Ottwile Tigurinus, ex cuius antecessoribus quondam fuit Abbas noster Diethelmus; nomine Monrij causam dixit Albrecht Scultetus Rhenaugiensis, judex denigs fuit Rudolfus de Liuckhoven consiliarius et consul Tigurinus. XCIII. XI. 4.

Anno 1319. Litem feliciter evicit Abbas Henricus contra Lutholdum de Regensperg Dominum in Balm, qui piscationem in Rheno prætendebat ex sua saltem parte von dem volckenbache unzanden werde. Judices compromissarij erant Eppe von Schwandegg, wenzel von goldenberg, Cunrad de Tengen, Eberhard Schwager de Schafhusen, quibus præsidebat Conradus Schultetus de Baden, qui decidorunt piscandi jus ex utraqs parte Rheni competere Monrio, magnò sanè proventu, quando eadem lis sæpiùs deinceps recruduit. testes erant Hainrich de Tengen, Hainrich de Vreienstein, Joannes Truchsesius de Diessenhoven, de Randegg, Friderich Schultetus de Schafhusen, de Ulma, Rudolfus de Wasserstelzon, de Balbe, Ulrich et Hainrich de Mandach, Suthold de Ulingen, Eppi Schultetus Rhenaugiensis, Martwart et Hartman de Jestetten etc.

Anno 1321. Idem Abbas statutum fecit ratione debitorum, quæ nonnunquam Religiosi decedentes relinquebant, ut salaria anniversariorum et pro vestimentis defuncto intra anni spacium obventura creditoribus cederent. anno 1322. Concessit Udalrico Parocho in Bülach, ut quædam bona, quæ pro annuo censu quinqs quartalium ceræ tenebat, donare posset altari noviter erecto ad honorem SS. Othmari et Catharinæ, ita tamen ut prædictus census deinceps quoqs annuatim persolveretur Monrio. Anno 1325. in donatione Nobilis de Freienstein nominatur Abbas Hainricus: sicut et in donatione Rudolfi de Radegg per litteram initialem H. id est Heinricus. Quapropter falsum esse constat, hoc eodem tempore præfuisse quendam Wilhelmum in Turn, de quo altum silentium in monumentis nostris. Scribitur decessisse Henricus ab Aitlingen huius nominis primus die 23tia octob. annus tamen certus latet: videtur pervenisse usqs ad annum huius sæculi vigesimum nonum.

XXXII.

XXXII.

Henricus IV. de Neuenburg.

GIV. 3. Sub hoc Abbate conscribi' cæptus est liber feudorum, quod si factum anno
1330. non diu ante ad regimen perveniße videtur, cum post electionẽ
renovationem feudorum Abbates non distulerint. Eodem anno 1330.
in litteris udalrici de Klingen Præfecti Austriaci in Swgovia pro libor-
-tate jurisdictionis in bonis Monrij propriis, nominatur Henricus Abbas, non-
-dum tamen addito cognomine. Causam pro Monrio proposuerat udalricus de-
XI. 7. Balbe Keller id est cellarius Monrij, contra Conradum Brümsi von Rinow,
et Katrinam herren Cunrads Seligen des Lutpriesters von Rinow tochter,
quod intelligendum est ex matrimonio ante Sacerdotium contracto, Anno
1337. Sigefrid von grieshein verkauft dem Erwirdigen abt Heinrich
GIV. 14. genant von der Nuenburg Hedinun undir dochter Kun ze Rinowe. Eodemps
anno hic abbas quosdam refractarios in Ezzingen, decimas solvere renuen-
-tes per Sententiam excomunicationis compulit ad parendum: ubi notan-
CI. 3. -dum, illo tempore ante plenam Parochiæ incorporationem, duas decima-
-rum partes pertinuiße ad Monasterium, tertiam verò ad Rectorem Parochiæ
ante biennium, id est anno 1328. Diethelmus et Conradus de weißenburg,
quorum subdominio Ezzingen
situm erat
consecerunt quandam decimam particularem, de qua lis exorta erat, Joanni
de aitlingen Kilchherren, id est Parocho in Ezzingen. Idem Diethelmus
CI. de Kren Kingen dictus de weißenburg anno 1340. quosdam homines pro-
+ Seu Rectori, aut cui dos Ecclesiæ in comendam data fuerat. id verso pro- -prios ex comunibus ortos hominibus parentibus cum Abbate nostro divisit.
CIV. -ventus sex annorum illis vicissim permisit eum in finem, ut das Si ihn schirmin, unde ius Sabem advocatiæ weißenburgensibus competere videtur.

Anno 1328. exorta lite inter Præposituram Riedersen et Monrium nostrũ,
arbitri pro Rhenaugia pronuntiarunt, quod à ducentis annis Subditi
Rhenaugiæ in willer decimas nunquam Præposituræ præstiterint.
Arbitri erant: Parochus in Grieshein Rudolfus de gehelingen Decanus, Par-
XI. 4. -rochus in Ezzingen ulricus, Rudolfus Ludimagister Rhenaugiensis,
Item Decanus in waldshut et Custos in Zurzach. Nomine Monrij præsens
erat Haini Vaitlingen der Keller des Gotshus. Ille ipse, qui postmodũ
factus est Abbas huius Stematis Secundus. Idem Cellarius occurrit in
donatione Joannis Berchtoldi Sacellani Jungensis de ano 1341. et in
donatione Joannis Wäniger de anno 1345. Item anno 1345. emit
Hainrich von aitlingen Keller ze Rinowe nomine Abbatis et con-
XI. 7. -ventus pro tredecim marcis argenteis et dimidia bonum in wasto-
-Ringen à Nobili viro Friderico de Eudingen: Litteras signavit no-
-mine Ducum Austriæ Joannes Sculletus et Magistratus waldshuti.
Sambstag vor S. Joannis tag zu Hungechten: Jorte weinachten.

CVIII. Anno 1342. Abbas Henricus Nobili viro Henrico de Jengen concessit,
ut hypothecam constitueret in bona quædam feudalia in Recken uxori
Suæ Catharinæ de Montfort, anno 1345. authoritatem Suam imperstitac-
BV. 9. -tui, quo' Adelhait Scherrin cessit Conventui tertiam partem des Hals
bergmas. Adsunt Litteræ concernentes das wittum zu berg de ano 1347.
Sed nomen Abbatis non exprimunt, Simpliciter enim dicunt: dem
T. III. f. 68. Erwirdigen Herren von gottes gnade dẽ abte des Gotshus ze Rinowe.
quapropter annus emortualis huius quoque Abbatis incertus est,
cuius dies assignatur ad diem 29. octobris. Sed cùm nego initium
regiminis eius Successoris ad determinatum annum allegari possit,
libera relinquitur facultas hanc mutationem collocandi usque ad
annum 1352. quo Henricum Secundum de aitlingen iam præfuisse
creditur. Statuamus ergò pro anno mortis Henrici de Neuenburg
circiter annum 1350.

XXXIII.

XXXIII.
Henricus V. de aitlingen II.

Hic Abbas anno 1352. emit Advocatiam seu jurisdictionem minorem in altenburg pro 53. marcis argenti à Nobili Matrona Catharina de Krenkingen dicta de weissenburg Filia Diethelmi, de quo suprà, et uxore Rudolfi de Tengen. Confirmatus fuit contractus Schaffhusii coram Magistratu cum Sigillo civitatis, et Schulteti Friderici de Randenburg. Nomen Abbatis Henrici bis exprimitur, sed sine addito cognomine. Hanc præfecturam Abbas Secundus de aitlingen fratri suo Joanni in feudum concessit: sed mortuo Abbate idem Joannes unacum filio suo Conrado anno 1380. Simpliciter Monrio et Successori Abbati Conrado restituit. CX. MI. 3.

Anno 1353. emit idem pro quindecim marcis argenti à fratribus Henrico et Joanne de Jestetten das guot, das man nennet antunhusen mit der wischenze. quia verò jus directum feudale spectabat ad Nobiles de Tengen, ijdem hoc remisso aliud bonum eius locò receperunt. Sunt autem omninò sex Nobiles de Tengen, qui huic contractui consenserunt, singulorum Sigillis appositis, quorum primum est Conradi Præpositi Embracensis. CXI.

Sub initium Regiminis sui litem quandam habuisse fertur Henricus Abbas cum Elisabetha Boutlingerin Schaffhusiana ratione vitalitij: Abbas per officialem Constantiensem gravatus Papam Gregorium XI. appellavit: Causa comissa Abbati Petershusano; sed quomodò finita, non constat. Ita hanc rem narrat Reodmus Bernardus in diario fol. 135. Sed cum gregorius XI. primùm sedere cœperit die 28 Decem. anni 1370. hæc controversia potiùs ad finem quàm ad initium regiminis huius Abbatis ponenda est. + + Bulla autographa quæ extat C. III. 5. designat an. VII. regiminis, consequenter anum 1477.

Anno 1356. In Ecclesia S. Nicolai dedicatum est altare B. Virginis in die SS. Innocentium à Venerabili D. Joanne Epo Constantiensi in honorem B. V. M. et S. Joannis Bapt. et S. Jo: Evangelistæ, et in honorem SS. Innocentium etc. acta sunt hæc sub Dno Joanne de Diessenhoven Plebano istius Ecclesiæ. LI. 6. 6.

Anno 1359. Henricus Epus Constantiensis prætendit per primas preces obtrudere Monrio in Monachum Conventualem et Confratrem quendam Gastonem filium Peregrini de Ebnet armigerum. Sed melius abs Abbate informatus à Prætensione sua destitit, desuperqs ad instantiam Abbatis instrumentum publicum per Notarium Badenæ expedirifecit. CXIV.

Prænominatus Epus Henricus ex Nobili familia de Brandis anteà Abbas Einsidlensis anoquoqs 1361. Abbatem nostrum in pristinam possessionem des Kellergerichts in Rinhaim reposuit, vicuius bis in anno in Maio et augusto judicium haberi possit, et mulctæ (excepta pœna sanguinis) pro duabus tertijs eidem Abbati competat, tertia vero Epo nomine Castri Küsaberg quod jam wernherus de Staufen Epus circa annum 1205. emerat. datum gotlieb, vigilia Jacobi, cum Sigillo. OV. 4.

Non minùs Abbas iste devotum se exhibuit erga S. Blasium, de quo sequentia habentur in Ms. n. 18. Anno ab Incarnatione Dni MCCCLXIIII. Indict. II. Venerabilis Dnus Hainricus abbas Monrij Rhenaugiensis cognominatus de aitlingen Secundus, reædificavit altare S. Blasij, quod propter honorem et decorem Monrij prædicti tulit de suo antiquo loco, et statuit in locum, ubi nunc reconditum est. Et est dedicatum VIIII. Kal. Julij et consecratum abs Dno Fratre Petro ord. Prædic. Epo citonensi vicario Epi Constantiensis Dni Hainrici de Brandits

Sub Urbano

237

Sub Urbano V. et Carolo IV. cum postea Ecclesia nostra sæpius fuerit renovata, situm huius altaris determinare non licet.

Anno 1368. Comites de Habspurg Abbati Henrico cedunt dominium directum in Molendinum Martelense, quod Monasterio donaverat Hainricus de aitlingen Rhenaugiensis Hugonis filius.

Anno 1368. Henricus Abbas consensum dat Rudolfo et Friderico de Tengen, ut eis liceat vendere bonum et decimas in Reczen, quæ feuda erant Monasterij, prout etiam exprimitur in libro feudorum folio quarto, quod proinde folium longè ante hunc annum conscriptum fuerat. Idem Abbas vendidit Conrado de Aichaim Cantori in Zurzach pro 172. aureis, gold gulden, decimas in Baldingen.

Anno 1368. acceptavit Henricus traditionem Udalrici Vetulos Rhenaugiensis: charta est Nicolai Kunolfi Schulteti Rhenaugiensis, qui Abbatem nominat unseren gnedigen herren abt Hainrich des Gotshus ze Rinow.

Eodem anno comutat Abbas Henricus cum Abbatia Tigurina Frauenmünster Conradum Hofstetter von Baldingen, pro Sigi. Schmid von Stetten: ze Rhynau in unserem closter an den nächsten Samstag vor S. Gallen tult. ex Mo. Durstelleri communicante Illmo Zurlaubio.

Circa hoc tempus dispensiones non modicæ exortæ sunt inter conventum et Abbatem Henricum, præsertim quòd eis constitutam annonam non sufficienter præberet. Litem composuit Rudolfus Comes de Habsburg advocatus noster, determinando, quid singulis Abbas, quam diu vixerit, præstare deberet, annuo in copia S. Sebastiani Haszer non exprimitur. Hactenus res ista ad annum 1368. reposita fuit. Sed cum primum anno 1368. Rudolfus d'Gotfride fratre advocatiam Rhenaugiensem cum parte cloggevie emerit, referenda est hæc compositio ad annum 1368.

Anno 1369. Abbas Henricus curatum in Reinheim præsentavit Conradum Ludewici de clingove, in locum defuncti Joannis Bogner, de Stockach. Hæc præsentatio est una ex primis, quæ à quadringentis adhuc annis extet.

Anno 1372. consentit abbas Henricus, ut Joannes Schnezer Schaffusianus uxori suæ Margaretha pro 75. marcis argenti oppignorare possit decimas in Riederen feudales Mon.

Joannes de Rosenegg Supremus Austriacorum Ducum præfectus in Turgovia, in præclara sua privilegiorum ratificatione data anno 1374. Abbate hunc vocat den Hochwürdig Fürsten abt Heinrich des Gotshus ze Rinow. Idemque eodem anno facit in Sententia, quâ judicaturam adjudicavit Monasterio in bonis pertinentibus in wildisbach, animadvertere licet, hunc titulum ab Henrico resuscitatum ab hoc tempore ad centum usque annum circiter annos in usu fuisse.

Anno 1375. comutat Henricus Abbas cum Sifrido von gahtlingen zu der neuen Kren Kingen, agrum gelegen zu Bühel ze Bon Steg, umb den acker gelegen ze der neuen Kren Kingen 6ß dem wyer. gegeben ze der neuen Kren Kingen am Samstag nach unsers herren ufart.

Eodem anno consentit Henricus in emptionem alicuius decimæ, quam emit Dñus Fridericus de Cilingen Religiosus et Camerarius Monasterij pro 60. Libris ab Hainrico Rüessli.

Anno 1376. Henricus werlich Presbyter de Rinaugia gratiam expectativam obtinet in Parochiam Buel à Gregorio XI. quæ pertinet ad jus patronatus

jus patronatûs Mnrij S. Findani ord. S. Ben. Notandum est, hoc tempore festum S. Fintani in Bühl quoqs feriatum fuisse. Cæterùm cùm in istis litteris nomen Abbatis non exprimatur, certum quoqs non est, Henricum ad hoc usqs tempus pervenisse; probabile tamen, attigisse annum fermè octogesimum huius Sæculi, quò primum eius Successor certo occurrit. FI. 3. Dominorum Abbatis et conventus Mnrij

XXXIV.

Conradus III. Majer de Jestetten.

Anno 1380. Freitag nach S. Jacobs tag in dem heumonat litteras dedit iste Abbas, quibus feudum remisit in quoddam bonum in Lienhaim, quod annuatim solvit duos modios tritici et totidem avenæ. donaverat hoc bonum seu feudum Joannes de aitlingen altari S. Blasij frater Henrici Abbatis, qui in his litteris defunctus dicitur. CXX.

Anno 1382. Sub eodem Abbate (qui perpetuo se ipsum nominat, et ab aliis nominatur Kuresel, ob insignia capitis asinini propria nobilis familiæ Majer de Jestetten et werth, quæ orr infrà Laufen unacum otterspul, cuius rudera nuper invisi, ad eam spectabat.) Sub hoc inquam abbate et cum eius consensu Joannes Schnezer Schafhusianus oppignoravit decimas in wiswil Mnrio feudales pro 25. Marcis argenti.

Anno 1384. Abbas Kuresel cum bona quædam in glatfelden et Zweintal oneribus publicis gravarentur, apud walterum de alten Klingen Præfectum Austriacum Badenæ egit, ut prædicta bona libera et exempta pronuntiarentur. CXXII.

Anno 1386. Lite exorta inter Haini Swizer, et Haini Schilling cives Rhenaugienses, Conradus de aitlingen Schultetus et filius præmemorati Joannis, nepos Henrici Abbatis, eos ad Judicium ambtmanni Domini Abbatis remisit. Advocatis Monrij hoc Sæculo sola superior iurisdictio comissa erat, cætera administrabantur, tum per Schultetum in civitate, tum per præfectos singulariter constitutos in bonis et in districtu Mnrij. KI. ii.

Anno 1388. Abbatis huius cognati Nobiles de Jestetten anniversarium solemne fundarunt in Ecclesia Parochiali Jestettensi, ubi et Sacellani ingeritur mentio. Fundator præcipuus erat Bernardus de Jestetten, qui pro se et suis, maximè pro Patre Henrico, et Matre Agnete nata de Hunaberg memoriam fieri jubet. Nuper stolam ex quisquiliis Ecclesiæ in Jestetten extractam accepi, quæ utriusqs insignia præfert, et hanc ipsam ætatem sapit. DIV. i.

Sub hoc Abbate Henricus Pfister de Veringen anno 1387. per gratiam expectativam obtinuit Parochiam in Berg. anno 1391. alter Parochus in Bühel Henricus werlich de quo supra ædificavit et donavit Ecclesiæ domunculam cum cella vinaria. Diar. Rm. Bern. iam ruinosam

Anno 1400. consensit abbas Kuresel, ut ~~Ecclesiæ~~ decimæ feudales in Riederen, quæ iam sub Henrico prædecessore oppignoratæ fuerant, vendi possint ab Isacho Zöchler Schafhusiano Joanni et Conrado fratribus äscher de Kaiserstul. PI. 4.

Joannes IV. Habspurgicus in litteris suis de anno 1401. et 1403. sæpiùs nominat eundem Abbatem Kuresel.

In donatione vero Molendini in Krenkingen de anno 1404. dicitur: der Erwyrdig geistlich Herr und Fürst abbt Kuresel des Gottshus der Stifft Ze Rinow. qui idem titulus ibi sæpius repetitur. PI. 5.

In Ms. 28. ad Menses Junium et Julium in Calendario præfixo sequentia reperiuntur anniversaria notata manu huic tempori coæva: In Festo Joannis et Pauli MM. venerabilis in Christo Dominus Kuresel

Abbas

Abbas Mõnrij huius pro Suæ animæ Salute Missam festive de Beata Virgine et gloriosa celebrari constituit, in cuius remedium duo dedit quartalia tritici de vinea Henrici de Blosen, et hec celebratio, qualiscunqs dies sit, fieri debet. Ⓟ Crastino alexij Dominus Kurz. Abbas Mõnrij huius in remedium Sue aĩe Missam de gloriosa Virgine Maria celebrari constituit, pro qua dedit quinqs florenos. Venerabilis in Christo Pater Dñus Kurz. huius Mõnrij Abbas de S. Benedicto Missam festivè in Sue aĩe remedium celebrari constituit, pro qua quidem Missa dedit V. florenos, officium cuius prout in breviario continetur cum gloria in excelsis et alleluia Justus germinabit.

Mortuus asseritur Conradus Abbas die 9. Novembris, sed añus non exprimitur, cum verò post Mensem octobris añi 1404. eius memoria in monumentis nostris non occurrat, eius mors illo anno scilicet 1404. reponenda est, cum eius Successor Conradus de Gissingen in verè sequentis anni iam compareat.

Caput VIII.

Caput VIII.

Monachi Sæculi VI. Christi XIV.

Paucissimi notantur Monachi in isto Sæculo objacturam Necrologiorũ, quibus inscripti erant, cum Calendariis antiquis eorundem obitus non amplius soleret adscribi. Revera tamen per pauci Religiosi hoc ævo in Monasteriis degebant, cùm neglecta disciplina Monastica instar Canonicorum viverent, et numerus in choro utcunqs suppleretur per Sacellanos et Scholares. Sane in Monasterio S. Galli septem tantum Monachi simul vixisse reperiuntur, et in Einsidlen haud pauciores. Nomina eorum, qui in chartis nostris supersunt, singilatim adscribimus.

Burchardus Stäuchelin de Capella à Rv.mo Bernardo in operoso catalogo suo notatur ad annum 1306. et 1310. et dicitur munus custodis obijsse. quod additur de capella, nescio an ad cognomen pertineat, an vero ad patriam, fortassè von capel. In extractibus archivij nostri dicitur vixisse sub Abbate secundo de Aitlingen, ex quo sequeretur, cum oppidò senem fuisse factum. B. I. 17.

Nicolaus de Taunegg exprimitur in litteris fundationis aniversarij Hugonis, Gertrudis, et Agnetis Nobilium de Taunegg ad annum 1317. his verbis: actum in præsentia Domini Nicolai von Taunegge Closterherren ze Rinowa. creditur fuisse præcedentium frater Germanus. B. V. 5.

In charta Nobilis viri de Freienstein, quâ Monasterio quædam donat in feudum recipienda anno 1325. nonnulli Monachi tanquam testes memorantur Da zegegen waren erber lute, Herr Ulrich der Keller, Herr Cunrad der Custer, Herr Cunrad der Kamerer, Herr Bertold der Schulmeister, Priestere. Sequuntur alij viri Nobiles. XCIX.

Herr Ulrich der Keller non videtur alius fuisse ab Udalrico de Balbe, qui ad annum 1330. occurrit in litteris Udalrici de Klingen supremi Præfecti in Turgovia, coram quo repetiit, et obtinuit judicaturam super prædium Manhusen, ubi his verbis compellatur: Herr Ulrich von Balbe des Gotzhus ze Rinowe. Arcem proximam Balm nuncupatam ad hanc familiam, quæ sæpiùs in chartis nostris occurrit, olim pertinuisse, non dubito, licèt hoc tempore unacum parte Cleggoviæ iam ad Dynastas Regenspergios, et ab his ad Comites Habspurgios pervenerit. à Rev.mo Bernardo hic Religiosus asseritur anno 1329. anniversarium fundasse pro se ac Majoribus suis. Diu tamen non supervixit, cum teste eodem Abbate obierit anno 1330. am montag vor aller Heiligen. K. I. 7.

Herr Cunrad der Custer ex notis Rmi Geroldi primi fuit ex familia Brümsin Schaffhusiana, quæ ramus quidam fuit familiæ in Turn. dicitur à Rmo Bernardo vixisse adhuc anno 1368. ac tunc fuisse Camerarium, nisi forte cum sequenti fuerit confusus, defuisse enim laboriosissimo huic Abbati sufficientem chrysin constat. B. I. 17.

Herr Cunrad der Kamerer, certè distinguendus est à præcedenti Custode, cùm ut distinctus testis in ijsdem litteris adducatur; hinc male à Rv.mo Bernardo præteritus, licèt eius cognomen hactenus incognitum. XCIX.

Herr Bertold der Schulmeister vix inter Religiosos numerandus, quamvis

quamvis fuerit Sacerdos, cum et alij Scholastici hoc Sæculo in Monasterio nostro fuerint Presbyteri Seculares.

Fridericus de Ehringen anno 1375. Camerarius emit quasdam decimas Rhenaugiæ in judicio civico expeditas præsidente tamen ipso Abbate

K.I.9. Henrico Secundo de aitlingen, ut testatur authographum.

Joannes de aitlingen Monachus anno 1384. præsens erat fundationi

B.V.13. anniversarij facti ab olim Joanne de aitlingen Presbytero Seculari filio Conradi. Ipsque ~~Abbatis~~ Monachus numeratur primus inter electores Abbatis Henrici de Betmaringen adhuc Sequenti Sæculo anno 1409. Quapropter falsum est, eum vixisse anno 1398. Sicut ex quadam copia

R.I.5. 4. perperam asseritur; nam in originali, quod habetur numero præcedenti, Scribitur Heinricus, non vero Joannes. Herr Hainrich von aitlingen Keller des gothuses von Rinowa. Forsè Henricus iste post modum factus est Abbas huius Henrici Secundus, qui sicut et alij post modum Abbates effecti, in pluribus chartis memoratur.

Hi pauci quoad nomen ex litteris Archivij nostri nobis cogniti sunt, nec tamen dubium, plures extitisse, cum isti vix numerum Abbatum huius Sæculi excedant. Certe in plerisque chartis numero plurali occurrunt: Die Herren des Convents, licet ab anno 1000. usque ad annum 1375. per meridietatem fermè Sæculi nullius nomen exprimatur. Sed quotus hodie in actis publicis exprimitur? Cæterum nullos amplius hoc Sæculo in Monasterio nostro constat fuisse conversos seu fratres laicos, nullas etiam in propria domo sorores, cum nullum vestigium in monumentis compareat, licet postea limimiò restituta videantur, ut suo loco videbimus. Fratres tamen conscripti saltem ex alijs Monasterijs procul dubio Necrologijs nostris inserti erant, nisi tantam huius Sæculi socordiam fuisse credamus, ut hæc etiam laudabilis consuetudo intermitteretur.

Juvat adscribere quosdam Sæculares Sacerdotes in chartis nostris expressos, qui, ut videtur Comensales Religiosorum fuerunt, et quemadmodum et in alijs Cœnobijs, pro Salario Audia litteraria excolebant, educationi Juventutis intenti, et dicebantur Scholastici, Rectores Scholæ seu puerorum, vel etiam Ludimagistri vel Schuelmeister.

LXXXV. Echo Scholasticus occurrit primus in donatione Jacobi Neno anno 1302.

LXXXVIII. Petrus Doctor puerorum Monasterij Rhenaugiensis anno 1208. testis adducitur in charta Dnæ Stæ de grieshein Benefactricis nostræ.

XCIX. Berctold der Schulmeister Priester iam notatus fuit supra in litteris Nobilis de Freionstein anno 1228. ubi diximus, eũ Monachis accensendũ nonesse.

R.I.11. Rudolfus Ludimagister habetur in charta de anno 1208. qui an fuerit ille de Radegg inter Benefactores nostros numeratus, fortasse ex Eremo in patriam Rhenaugiam reversus? valdè subsista, cum usque ad illum annum Einsidlæ cõmorasse perhibeatur.

G.IV.9. Joannes D'mgs Scholasticus habet an huob an dem ran Ze Trullikon Ita liber feudorum folio primo, qui proinde circa medium huius Sæculi vixisse videtur. litteras cognominis expressi prout ibi extant, nam divinare non possum. Nec dubium alios et quidem plures per reliquum tempus eiusmodi Magistros adfuisse, utpote amovibiles, licèt plures hactenùs per istud Sæculum non comperierim.

Caput IX.

Caput IX.

Disciplina Sæculi VI. Christi XIV.

Disciplinam litterariam Presbyteris Sæcularibus in Monasterio nostro comissam fuisse iam ab ovo huius Sæculi, mox audivimus. Saltem hoc Abbatibus et Monachis nostris dandum, quòd eam per homines doctos utcunqs foverint; cuius testis esse potest Rudolfus de Radegg, in Schola Rhenaugiensi educatus: testantur quoqs Codices manuscripti, quos si non ipsi Monachi exararunt, saltem conscribi fecerunt, vel certe conscriptos compararũt, quorum non nulli magno ære steterunt. Pari modo cum animarum seu Parochiæ administratio Clericis Sæcularibus relicta ac demandata fuit.

Disciplina Ecclesiastica in Templo et choro ampla fuit. Satis celebritate colebatur; licèt horas Canonicas potius de plano recitatas cõmuniter extra solemnitates fuisse, credibile sit, ob exiguum Monachorũ numerum, quem Schola suplere debebat. Animadvertere hîc cum Mabillonio licet, continuum illum laborem in perpetua quasi psalmodia, quem Cluniacenses primùm incæperant, ac deinde per Hirsaugienses in nostrum Monasterium introductus fuit, haud diu substitisse; neqs finem ab auctoribus intentum fuisse adimpletum, ut nempe otiositas vitaretur, cum mens eodem psallendi opere fessa magis tandem vacare deprehenderetur. Sanè non frustrà S. Pater noster Benedictus in S. Regula brevem et puram debere esse orationem statuit, nisi ex affectu Divinæ inspirationis protendatur, atqs in Conventu omninò breviandam esse orationem, maiori etenim fervore ad orationem reditur, si labore manuum aut lectione seu studio utili nonnunquam interrumpta fuerit. Sed redeamus ad nos.

Anal. Bened. ad an. 1063.

Cap. 20.

His temporibus multa anniversaria celebrari cœpta, duplicatis etiam officiis divinis. Solemnitates quoqs præcipuè cum majori ornatu Templi, pluriumqs Candelarum lumine, non solum in altari, sed etiam tabula separata ac multis lampadibus fuisse cultas discimus ex charta de anno 1383. Festum SS. Confratris nostri Fintani non solum Rhenaugiæ, sed et in alijs locis ad Monasterium pertinentibus, uti in Bühl, saltem à colonis et Feudatariis cum abstinentia ab opere Manuali hoc ævo feriatum fuisse, traditur in quodam archivij nostri documento.

CXXI.

B. I. 22.
F. I. 3.

At vero Disciplinam Monasticam hoc ac sequentibus duobus Sæculis totam fermè fuisse neglectam, negari non potest, quamvis id non tam vitio privato, quam totius ordinis nostri acciderit. Certe nostrates non instar Monachorum, sed potius Canonicorum vivebant: bona separata non solùm inter Abbatem conventumqs erant, sed et privati Religiosi sua habebant stipendia. Plerique officia custodis, cellerarij, camerarij et ijs similia cum proprijs proventibus administrabant: Prioris verò, qui disciplinæ invigilaret, officium, penitùs suppressum erat. Heinricus de Ritlingen primus Capellaniam ad S. Blasium ex bonis Abbatiæ, ut videtur, fundavit, adhibito tamen Capituli consensu. Abbas conradus de Jestetten, alijqs etiam privati Religiosi, ut Ulricus de Balbe, anniversaria pro se suisqs constituerunt. Quinimò ipse Episcopus Constantiensis præbendam Monachi non aliter respexit, ac beneficium quoddam

XCIX.

Ecclesiasticum

Ecclesiasticum, quò virum quendam nobilem suum cognatum per pri-
CXIV. -mas preces anno 1259. instituere sine aliâ vocatione divina aut
prævio novitiatu attentavit, mirum sanè exemplum, quo jus primarum
precum Ejus etiam ergà Monasteria sibi arrogavit.

CXVII. Extat charta in archivio nostro de anno 1321. quæ clarè ac conceptis
verbis exprimit, singulis Religiosis proprios fuisse annuos reddituŝ,
stipendia anniversariorum attributa, et certos quoque numos nomine
vestium assignatos. Hæc enim ex statuto quodam Capitulari solemniter
facto jubentur proillo anno, quò quis debitis gravatus mortuus fuerit,
creditoribus adnumerari: residua porro hæreditas ad illum vel illos per-
-tineat, cui vel quibus de jure debetur, quæ expressio ambigua est, et
sortasse proximos agnatos designat. Sta nimirum Justitiæ ad Sepul-
-crum usque intenti erant, ut paupertatis Religiosæ omnino oblivis-
-cerentur. Boni christiani, boni clerici, mali Monachi! Extat charta
cum utriusque Sigillo tam Abbatis quàm Conventûs, cui merito manus
posterior adscripsit, iam nullius momenti esse post restauratam Dis-
-ciplinam Monasticam, quando nec debita contra hæc privato Religio-
licet, et omnia ex Communi massa solvuntur.

Hic vivendi modus diu sine lite circa temporalia durare haud
potuit. unde factum, ut Capitulares querentur[22] contra Abbatem Hen-
-ricum II. de Aitlingen de præbendis non sufficienter præstitis.
CXV. causam inter Abbatem den Herren Abbt Heinrich, und die Herren
und Convent gemeinlich des Selbigen gotshus Ze Rynow composuit
anno 1363. Advocatus Monasterij Rudolfus comes de Habspurg, sed ad
dies vitæ duntaxat Abbatis Henrici: ubi et certus modus seu mensura præ-
-benda determinatur, at nimirum Abbas singulis, qui fuerint Presbyteri,
tempore vindemiæ in suo cuique vasi tribuat septem mensuras vulgo saum
vini: item 12. libras 12. pfund pfening Seafhauser werung, et totidem
modios tritici; per mediet atem ad festum S. Martini, et per alteram me-
-dietatem ad festum Pentecostes solvenda: ac denique duodecim carros ligni.
Ex his videri posset, Presbyteros in domibus privatis habitasse, quod quidem
à Custode factum, Sæculo sequenti videbimus, ubi tamen constabit, mensam
cõmunem jugiter observatam. quodsi igitur Abbas præter mensã cõmunem
stipulata superiùs pacta observare debebat, sequitur profectò præbendas
pro illo ævo non fuisse exiguas.

O tempora! o mores! mirum planè qua ratione ordinem S. Benedicti
in publicis litteris, et in his ipsis, de quibus loquimur, præferre potue-
-rint, cuius Sacram Regulam vix ullo ex capite observabant. Similis
compositio ad initium sequentis Sæculi per compromissum à Joanne
Apud Hergott. Geneal. dipl. charta CMXV. vol. III. an. 1402. Habspurgico facta est inter Abbatem et Conventum Murensem ra-
-tione proventuum in Surse, ubi decretum fuit, ut Abbas intra septem-
-nium ædificia Monij separet, et singulis Monachis Presbyteris und
den Ss Kappen antragen, super veterem præbendam annuatim tri-
-buat duo maltera tritici, et unum avenæ. quæ pro more illius temporis
dignoscendo dicta sunto.

Caput X.

Caput X.

Manuscripta Sæculi XIV.

1. Ms. XV.

Codex pretiosissimus, magnus et pulcherrime Scriptus, intermixtis multis picturis, quæ ultra quinquaginta folia implent. Exhibet historiam Sacram teutonicis Rythmis ~~exhibit~~ compositam, cui sæpiùs inseruntur facta alia ex historicis prophanis deprompta. Desunt tamen ab initio aliqua folia, et in fine plura: quod factum credo, dum irruentibus hostibus codex sæpe in tutiora fuit deportatus: deprehenduntur adhuc luti vestigia, et picturæ aliquæ madefactæ fuerunt deturpatæ. Aucthor hoc opus dedicavit Friderico II. Imperatori, cuius filius Conradus IV. ad illud perficiendū eum fuerat adhortatus fol. 310. ubi Augusta huius Imperatoris prosapia profertur. Nomen aucthoris fol. 479. his versibus indicatur:

Sin nam ist wol bekant,
Rudolf von Enze warzer genant.

Mortuum fuisse in Italia antequam opus absolveret, eius continuator ita testatur:

Er starbe in welschen Richen ...
Er starb am Salamone etc.

Ex his videri posset, authorem fuisse Monachum Rhenaugiensem, qui Burchardum Abbatem fidelem Friderici Secundi vasallum, a quo aurea Bulla donatus fuit, in Italiam fuerit comitatus. Verum P. Hieronymus Pctius in suo glossario ad calcem tomi III. Scriptorum rerum Austriacarum, ex hoc opere plures textus descripsit, et authorē vocavit Rudolfum de Anse. Character quoqs Codicis nostri ad Sæculum XIV. potiùs declinat. operæ pretium foret ~~sive~~ scire, ex quonam Ms. idem author editus fuerit? Saltem codex noster antiquissimam ac nitidam copiam exhibet. Picturæ sunt rudes quidem, sed auro et vivis coloribus ornatæ. Ex his vestes Pontificum instar Episcoporum nostrorum notandæ, item aspersio aquæ lustralis ad feretrum Salomonis, scuta militum, in quibus præter alias figuras sæpiùs pileum depictum deprehendi: desinit codex in capite 15. libri III. Regum, cuius hi versus sunt ultimi:

Dis Buoch seit uns für war,
do er geriesset in daz ander Jar,
das Nadab do richte
nach Küniglicher pflichte.

2. Ms. CXVIII.

Sermones Sacri de tempore ab Adventu usqs ad Pascha authoris incogniti, charactere huius ævi obscuro conscripti.

3. Ms. VI.

Missale maximum, Monasticum, Dioecesis Constantiensis, ùt festa inserta docent. Instructum est ad modum modernorum missalium, ut nempe festa integra legi possint, non verò, ùt in antiquis, orationes, Evangelia et reliqua separatim singula. continet nihilominùs ritus et rubricas à modernis multum discrepantes, maxime in hebdomada Sancta circa folium LXXX. Folio CXIV. assignatur præfacio de SS. Trinitate singulis Dominicis à Pentecoste usqs ad Adventum decantanda;

-cantanda: quem adeò ritum Clemens Papa XIII. nuper restauravit, non verò adinvenit. In Præconio Paschali omittitur illa interiectio: o certe Necessarium Adæ peccatum. Gloria in excelsis cum interiec-
-tionibus de B. V. Maria habetur folio CXXXVIII. Caterum incunabula huius Codicis potiùs ad finem quam ad initium huius Sæculi XIV. re-
-ponenda.

4. Ms. CVI.

Jacobi Januensis sive de voragine legenda aurea Sanctorum, qui vixit circa annum 1290. Manuscriptum hoc plurimùm differt abeditis, quorum plura extant in Bibliotheca nostra ex primis impressionibus Sequentis Sæculi: quædam etiam vitæ habentur ibi non extantes. Folio 527. adjicitur sequens precatio ad S. Apoloniam, quam, quia dolore dentium crucior maximo, adscribo: Ant: Virgo Martyr egregia pro nos-
-bis Apollonia, effunde preces ad Dominum, ut tollat omne noxium, no pro reatu criminum morbo vexemur dentium: ora pro nobis etc. oratio æterne ac mitissime, qui ad tolerandapro tui nominis gloria carnis tor-
-menta Spiritu fortitudinis electos tuos roborare non desistis, tribue quæsumus, ut qui beatæ Apolloniæ Virginis et Martyris tuæ, quæ excussis pro tui nominis confessione dentibus, acerbissima morte triumphare fecisti, memoriam facimus, precibus eius et meritis à dolore dentium, et ab omni periculo corporis et animæ protegi, et eripi mereamur etc. Subjungitur rubrica verbis non sanè Theologicis concepta: ut oratio sit præstans in se, tunc compara tres Missas in honore B. Apolloniæ V. et M. Sed nego apologistam Legendarum me profiteor; sicut non omnia probanda, sic nec singula rejicienda sunt.

5. Ms. CXII.

Pars prima Legendæ seu Passionalis Sanctorum, incipiens à Nativitate Domini.

6. Ms. CXIII.

Pars altera eiusdem Legendæ, in qua multa continentur ex suprà scripto Jacobo de Voragine, multa etiam alia adjiciuntur, ut videre est in elencho desuper studiosè facto, et cum editis collato. Caterum hos duos codices pertinuisse ad ordinem S. Francisci colligitur ex bene-
-dictione Monialis, quæ ad calcem adjungitur. Postremò legitur hæc rubrica teutonica: Nün wüst mann der schwester gelückt, git ir das crucifix, würfft das wichwasser über sy, und den wyroch, Nün gang hin im frid amen.

7. Ms. CVII.

Sermones de Tempore authoris Anonymi. Scriptus est codex ad ini-
-tium huius, vel finem præcedentis Sæculi.

8. Ms. CXIV. 8.

Liber germanicus cum canticis cui titulus: das buoch der gotlichen weisheit. Habetur quoque in alio codice Papyraceo Sub num: CXCIV.

9. Ms.

O. Ms. C. 1.

Psalterium cum Canticis pulchro et æquali characterе conscriptum à Monacho nostri aut vicini Monasterij, ût constat ex Sanctis, qui tum in Calendario præfixo, tum in lytanijs subiunctis continentur, inter quos est etiam S. Findanus manu primæva scriptus: nec non ex invocationibus pro Abbatibus ac Monasterijs. Familiam quoq; suam scriptor prodit, dum ad diem 12. Januarij addit: Frater meus Joannes de Friburg obiit. Item ad diem 9. Februarij: Burchardus de Friburg obiit, qui procul dubio cognatus eius erat. Sicut cognata Margaretha, de qua ad diem 19. Januarij ita scribit: Ancilla mea Margaretha de Elwangen obiit. Notantur quoq; aliorum obitus una eademq; manu, qua codex ipse scriptus est: ad diem 8. Januarij: Hainricus Comes de Sulze obiit: cuius mors cum anno 1000. contigerit, iuxta schema Genealogicum ab Eruditissimo Dño Cloggavio Archiprafecto de Koller confectum, et his diebus gratiosè mihi traditum, firmatur ætas huius Manuscripti, cuius characteres aliàs sæculo huic unicè conveniunt. Die 11. Martij legitur: Adelhaidis de Zolse obiit die 7. Maij. Brun de Homberg obiit. 8. Novemb. Sophia de Friburg obiit, quæ iteram ad familiam primi scriptoris referenda est. Devenit hoc Ms. Sæculo sequenti ad manus alias, quæ ad diem 10. Martij adscripserunt: obiit soror mea Adelhaidis de Than, et ad diem 15. Maij: Catharina de Than obiit. Sed et tertius quidam possessor, forsitan anno 1499. quo Cana Domini incidit in diem 19. Aprilis, ut ibi notatur, scripsit ad diem 5tam Maij: obiit Pater meus Hot, et ad diem 4. Julij: obiit Conrad de Hot. Denique per Dominos de Forster ad Monasterium nostrum aut redit, aut venit.

addiem 3. Oct. vero: Pater meus Burchardus de Friburg obiit.

Margaretha de Friburg quam die 22. Maij obijsse notat. Nonnullis negotij facessit alia ſ.

1645.

Ic. Ms. XXVII.

Psalterium cum Canticis et Hymnis. Ad calcem habentur Lytaniæ, in quibus continetur S. Findanus, igitur in nostro aut vicino Monasterio scriptum.

M. Ms. LX.

Pars Breviarij ordinis Cisterciensis in Gallia conscripta. Maturè tamen proximo Sæculo devenit ad Monasterium nostrum, cum ad diem 20. octobris in Calendario sequentia legantur: Hic inductus est Burchardus de Jestetten anno 1348. manu pariter Sæculi ijsti adscripta sunt Festa S. Findani, Januarij etc. Cæterùm addiem 11. Januarij notatur anniversarium Abbatum ordinis nostri: et ad diem 20. Nov. anniversarium omnium Parentum nostrorum, quæ etiam reperiuntur in Ms. numero C. die 18. Martij notatur anniversarium Domini Honorij Papæ: et ad diem 14. Julij: Philippi Regis Francorum, mirum est, ad diem 4. octobris S. Franciscum vocari Presbyterum. folio 290. habetur officium proprium de S. Bernardo.

M 2. Ms.

N2. Ms. CXXXIII.

Breviarium continens capitula, hymnos, Psalmos, Antiphonas, et orationes, pulcherrime scriptum ab aliquo Monacho SS. B. Schaffhusij ad normam illius, quod habetur sub Num. 85. Præmittitur Calendarium, exhibens festa B. Patronorum Schaffhusij constantis, Alexandri, Leguntij Fidis p. S. Fintanus in hoc omittitur, fors non amplius ibi celebratus. In commemoratione S. Benedicti ij. Julij Speciale officium: uti et pro Festo S. Mauritij, quod tamen in tota Diœcesi recitabatur, prout quoq; festum S. Januarij die 19. octobris. In folio ultimo manu recentiori adscripta est oratio de S. Theobaldo Epō, qui probabiliter idem cum S. Ubaldo Epō Eugubino. Cæterum Codex ipse Sæculo præcedenti, aut certè ad initium huius est exaratus.

N3. Ms. CX.

Aliud Breviarium scriptum hoc Sæculo ab aliquo Monacho Gallocuiusdam Monasterij, in quo S. Michael Archangelus Speciali in cultu fuit. à folio 167. immiscetur ordo Missæ cum Canone, in quo quædam diversa à modernis ritibus continentur. † ad finem codicis subnectitur appendix nonnullorum Festorum et Specialitor S. Fintani, uti et officium eius votivum, quæ scripta sunt in papyro, et probabiliter circa medium sequentis Sæculi post exhumationem Corporis S. Fintani, quo tempore igitur Codex jam fuit Rhenaugiæ.

† Præfatio notis musicis modernis constat, sed tres tantùm habet lineas, non quatuor aut quinque ut modo.

N4. Ms. CXXIII.

Diurnale cum Cursu Mariano pulchro satis charactere exaratum, et quidem pro Monialibus ordinis S. Dominici in valle S. Catharinæ, uti ostendunt festa propria ac Solemnia S. Catharinæ Dominici, Thomæ Aquinatis, Petri M. etc. ad initium completorij dicitur: Sorores sobriæ estote, et vigilate, quia adversarius. Confessio sequens: Confiteor Deo et S. Mariæ, et S. Dominico, et omnibus Sanctis, et tibi Soror, quia peccavi nimis cogitatione, locutione, opere, et omissione, mea culpa, precoste, ora pro me.

N5. Ms. CXLII.

Cursus Marianus et officium defunctorum, cum alijs precibus, propriè incipit à pagina 25. Scripsit Monachus Schaffhusianus circa finem huius Sæculi, ut constat ex Sanctis Patronis insertis, pag. 138. habetur et iam S. Fintanus, uti etiam in collectis ibi subiunctis.

Præmittitur huic libro Kalendarium scriptum à Monachis Mönrij nostri post medietatem Sæculi sequentis, quo tempore iam erat Rhenaugiæ. addidom 21. Maij Abbas Joannes Theobaldus

Sequentia

Sequentia notavit: In die obiit Sigismundus Ruspli Prior Coenobii Rinow 1572. addiom 8. Maij rubro colore Charactere ordinario Scripta est Translatio S. Findani Conf. adeoqs haud diu post inventionem eius Sacri Corporis, quæ contigit anno 1446. die 14. Mar. Vigilia S. Findani. die 15. eiusdem: Findani conf. Dedicatio Mönsij. 22. eiusdē. octava S. Findani. a pag. 407. prosequitur idem Scriptor Rhenaugiensis: et imprimis assignat regulas pro recitando cursu Mariano per annum. deinde Rabot Benedictiones, Capitula Brevia, et preces ad primam, quas in domo Capitulari, post annuntiata Festa Sequentib dici, recitandas dicit. pag. 425. exhibentur orationes notabiles pro Suscipiendis hospitibus etc. Superius etiam post Kalendariū addiderat varias preces de Passione Dñi et B. Virgine, nec non ordinem Cōmunicandi laicos, a nostro paulo diversum, dicit enim insuper sacerdos: accipite Fratres viaticum Corporis Dñi nostri Jesuchristi, qui hoc custodiat ab hoste maligno, et perducat animas vestras ad vitam æternam. Arbitror hæc Scripta fuisse à Nicolao Ruger, qui anno 1463. constitutus est administrator, et anno 1468. Abbas, ut suo loco videndū.

Nō. Ms. CLXV.

Bonifacij VIII. Sextus liber Decretalium, hoc Seculo Scriptus in pergmagno folio membranaceo, quem Sequenti Seculo comparavit Rvmus Joannes Jayer Sebastianus Epūs Arausicanus, cui adnexus est commentarius Joannis Andreæ. Sequuntur et alij undecim Codices eiusdemagnæ formæ papyracei, eandem materiam Juridicam tractantes, quos memoratus Epūs describi fecerat: nuper verò illi omnes abb Rvmo Domino Januario Abbate nostro comparati fuerunt ex hæreditate Nobilium de Payer im Hoff, de quibus Suo loco dicendum. Hactenus enim non nisi Codices pergamenos attulimus, quibus iam Subjiciendi sunt papyracei, si qui fuerint memorata digni: quem modum Servabimus etiam Sequentibus duobus Seculis, donec Membranacei penitùs expirent.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

255

54.

Sæculum Rhenaugiense VII.

Christi XV.

Caput I.

Benefactores.

Horridum Sæculum tam quoad Spiritualia quàm et temporalia aggre-
-dimur, dum Monasterium pseudo-Advocatorum injuria pæne depressum,
invicta tamen Prælatorum constantiâ in libertatem tandem assertum,
Subsidiis quidem temporalibus cœpit reflorescere, institutis tamen Monas-
-ticis longa desuetudine obliteratis restitui nondum potuit. Benefac-
-tores nihilominùs tempore licèt iniquo non penitùs defuêre, inter
quos iam supra recensuimus Joannem IV. ultimum Habspurgo-Laufen- CXXVII.
-bergicæ prosapiæ comitem Advocatum nostrum, qui anno 1403. quosdam
homines proprios Monasterio donavit. Quod etiam fecit Fridericus
IV. Dux Austriæ anno 1427. primus alterius Habspurgicæ lineæ CXLIV.
Monasterij nostri Advocatus.

Anno 1403. Haini am weg von Lonningen hat sich mit frigem CXXVI.
willen siner fryheit enziechen, und an das Erwürdig gottshus
ze Rinow mit lib und mit allem sinem gut genzlichen ergeben.
Profectò si, qui partem suorum bonorum Monasteriis donavit, Bene-
-factores censentur, quantò magis illi, qui propria contemptali-
-bertate, cum omnibus suis seipsos tradunt, servitiò et onere in
posteros quoqs suos translatò. Hæc traditio confirmata fuit am
Land-tag uff der Rinhalden by Rinow, die 28. Julij auctoritate
Joannis IV. Habspurgici. Litteræ insertæ sunt genealogiæ diploma-
-ticæ Hergotti, sed perperam scriptum Hann am weg, loco Haini pag. 800.
am weg, ut habet originale nostrum. Sigillum appensum exhibet
Hergottus tab. 19. Num 46.

Anno 1404. Conradus Bænner civis Keiserstulensis donat Mo- CXXVIII.
-nasterio Molendinum, die Mulli, die gelegen war underhalb
Krenkingen, reservato ad dies vitæ usufructu. Abbas Curesel in
his litteris ter vocatur Princeps, der Erwirdig und gaistlich
Herr und Fürst apt Curesel des Gottshus der Stifft ze Rinow.
Expeditio facta est per Hans Escher Schultheis und Rath zu
Kaiserstul.

Anno 1416. Die Ersam Frow Vren oswalt von Siblingen,
Sesshafft ze Rinow git zu des Gottshus handen alles das guot, das CXXXVIII.
si jezo hat, als für bass jemer gewinnen mocht. Litteræ factæ per
Senatum Rhenaugiensem præsidente Claus Külli Vogt des Er-
-wirdigen geistlichen Herren apsHugen, id est officiali præ-
-fecto, quem hodie vocamus obervogt. unde frustra ex eiusmodi
litterarum expeditionibus cives Rhenaugienses quandam judi-
-caturam, ut vocabant, sibi arrogare nitebantur. Advocatus porrò
prædictæ Verenæ adstitit Hainricus Scherer Schultetus Rhe-
-naugiensis.

Sediam

CXLIII. Sed iam ad præcipuam huius Sæculi Benefactricem convertimur Dominam Margaretham de Bethmaringen, natam de Tettingen, quæ fortasse fatria erat Abbatis nostri Heinrici de Bethmaringen. Hæc anno 1425. liberaliter Monasterio donavit ir eigen Kilchen und Kilchensaz, und ouch das Kilchenlichen (. jus Patronatus.) zu Jestetten, mit dem win und Korn groß und Kleinen zehenten, und ouch mit dem witem, und allem dem so darzu und darin vendert gehöret, nutz usgenom̄en, frilich und unbetwungenlich, ledklich mit allem recht, und ouch gar lutter, und gantz an alle Sire wort und geding: Gott dem allmechtigen, und der wirdigen Jungfrawen Marien Siner Muter, und allen Gottes heiligen zu lob, und zu eren, und ouch umb Singen und lesens willen, an das vorgedacht Gottshus zu Rinow, und an den disch gemeines conventz deselben Gottshus etc. Motivum huius donationis sic exprimitur. weil si bedacht das das wirdig Gottshus der wirdigen Magt Marien, der hochgelopten Zwelfbotten Sant Peter und Sant Paulus, und Sant vindons zu Rinow an zittlichen gut nit als mächtig ist, das die Münch, so in dem hailigen orden Sant Benedicten in dem vorgedachten Gottshus zu Gottes dienst zu volbringen geordnet sint, ir notturft zittlicher narung haben mögen; darum von solich mangels und gebrehens wegen diselben Munch vor unlangen zit von irem Gottshus gewichen waren, als das das Gottshus an behüglich ait Gottes dienstes ganz gewidwet, und irseitz stünd, das Kleglich ist zehören, und wan si mit ganzer begirt genaÿgt sy gottsdienst ze ufen, und zemeren, darum so wolte si von göttlichem insprehen, ir und ir vorderen seelen zu trost, und zu hail, und zu abwärchung ir sünden, ir aigen Kilchen etc. Advocati nempe paulòante Monasterium expilaverant, redditusqs abstulerant: aliud motivum subiungitur, quod jura Ecclesiastica melius in Ecclesiasticorum potestate consistant: den si wol bekante, das solich Kirchen von göttlichem rechten billicher in Gottshuser, denen in leyen handen stunden.

Constat equidem tam ex diplomate Ludovici Germanici de anno 870. quam etiam eius filij Caroli Crassi de anno 870. jam à tempore Restaurationis Ecclesiam in Jestetten omnemqs decimationem ad Monasterium pertinuisse, sed qua ratione interea ad manus Laicorum pervenerit, quis divinabit?

Non minus inter Benefactores recensendus est Der Vest Hans Ulrich von Tettingen Margarethæ Nepos, qui im̄ediatus hæres eiusdem rei Ecclesiasticæ erat, et ob animæ suæ Majorumquè suorum salutem libere renuntiavit juri suo in favorem Monasterij. Litteræ expeditæ Schafhusij cum sigillo civitatis Do-
CXLIII. minæ Margarithæ, Hainrici de Erzingen advocati assistentis, et memorati Joannis Udalrici de Tettingen. In recognitionem tanti beneficij data est Dn̄æ Margarithæ Sum̄a florenorum 255. et pratum aliquod amplum: ipsa verò per novas litteras de evic-
D. IV. 3. tione cavit. Anno subsequenti 1426. confirmata fuit hæc do-
n. 4. natio per Martinum V. Sum̄um Pontificem, et anno 1427. exe-

cutioni

-cutioni mandata per Joannem Abbatem in Stein, virum insignem, qui teste Trithemio in provinciali Capitulo ordinis nostri anno 1432. Augustæ celebrato Præses erat electus. Fuit porro in execu-tione congrua pro vicario determinata, qui sponte tunc resignavit, et vocatur Joannes Tregger. comparet hic paulo post in Parochia Rhenaugiensi, quorsum procul dubio translatus fuit. Testes huius executionis fuere Joannes Abbas Schafhusianus, atqs duo Monachi Rhenaugiæ Rudolphus de Rischach, et Burchardus Hagen. Abbas quoqs noster Hugo annatas ratione Jestettensis Rectoratûs constantiam solvit florenis 31. ut adeò et Episcopi consensus non defuerit. n. 5.

Inter Benefactores numerari quoqs meretur Martinus V. Sum̃us Pontifex, qui propria sua sponte anno 1426. alias duas Parochias in Erzingen et Rheinheim pleno jure incorporavit, cum anteà jam maior pars decimarum et jus Patronatûs ad Monasterium per-tinuisset. Motivum ferme præcedenti simile additur, ob Mn̄rium ab hostibus pœnè vastatum, et muros per Rhenum deiectos. Executio eidem Abbati Joanni in Stain demandata fuit: verum cum plura obstacula intercesserint, rem narrandam ad proximum caput dif-ferimus. Hic reliquos Benefactores in minoribus licèt rebus exequimur. CXLV.

Anno 1452. Herr Joannes Felwer dier Zit Schuelmaister Zu Baden, und Margreth Schererin von Rinaw sin elich huss fraw tradunt Monasterio Zwei höff Zu Jestetten, und ouch Spalenstains gütlin, sub conditione, ut ad dies vitæ annuatim eis tribuantur 35. Stuck. quapropter ista traditio potius vocatur venditio, quàm donatio, ac reverà speciem vitalitij habet. Litteræ factæ sunt Schafhusij ad manus des ersamen priesters Herr caspar Hoffman̄ conventual des Gotshus Zu Rinow, nomine conventûs et Abbatis Eberhardi, sub sigillis civitatis Schafhusianæ et Domini Felwer. CLXXX.

Anno 1472. Conradus gasser Rhenaugiensis quædam bona donasse dicitur altari S. Blasio à Rv.mo Abbate Bernardo. In catal.

Anno 1473. Hans Diessenhover von Tängen vendidit Mon̄rio suas decimas in Rheinheim: postea anno 1483. nonnihil de pretio remisit, ut fiat perpetua illis memoria in sacris. B. V. 14.

Illustrissimorum Comitum de Sultz anniversarium notatur in quodam antiquo libro Parochiali Ecclesiæ S. Nicolai manu huius sæculi, ubi dicitur die 9. Decembris eundum esse ad Monasterium pro anniversario Generosorum comitum et comitissarum de Sultz: quod probabiliter institutum fuit post medietatem huius sæculi, quando in Ecclesia nostra sepulti sunt. Illustrissimam Dominam ursulam Joannis IV. Habspurgo-Laufenbergici filiam, uxorem Rudolphi comitis de Sultz et Matrem trium fratrum Joannis, alvici, et Rudolphi sepultam Rhenaugiæ fuisse certum est: nec

alio

alio Sanè in loco, quam Sub lapide grandi cui insculptus fuit Leo Habspurgicus in idea veteris Ecclesiæ Signato littera F. licet inscriptio ingredientium hominum pedibus deleta fuerit. Proximum huic lapidi Sepulchrum erat memoratorum comitum de Sultz ad latus Septendrionale Ecclesiæ, cuius inscriptio per medietatē deleta, Sequentia tamen adhuc legi poterant: Anno 1487. Sturb Rudolf der wolgeboren Edel graff von Sultz. anno 1493. Sturb der wolgeboren graff von Sultz... qui posterior certe est alvicus dicto anno defunctus, licèt eius nomen extinctum fuerit. Nec dubium Joannem quoqs in reliqua parte lapidis inscriptum fuisse, qui obiit anno 1491. certè Sine aliqua donatione aut fundatione anniversarium celebratum non fuisset; unde Comites isti, qui dum Advocatiæ Rhenaugiensi inhiabant, erant inimici possimi, facti Sunt posteà, deperdita omni Advocatiæ Spe, amici optimi. mearum porro partium erit, in decursu historiæ neutrum dissimulare. fuère et alia Nobilium anniversaria in nostro Monasterio celebrata, quæ tamen deperditis libris nostris enumerarè non possumus.

Lit. g.

E. e. Landenbergici Speciale monumentum habebant: credibileqs est Agnetem Matrem ursulæ ex ea familia ponè filiam fuisse conditam, quam Rhenaugiæ Sepultam testatur Guillimanus

Habspurg. pag. 334.

Caput II.

Caput II.

Summorum Pontificum atqs conciliorum Protectio.

Anno 1420. Supplicatum fuit Sum̄o Pontifici Martino V. pro confirmatione privilegiorum ex parte Mon̄sij nostri, eidemqs Supplicationi adscriptum Fiat, ut petitur. Datum Romæ apud S. Petrum Decimo Kal. april. anno tertio. quæ porrò causa fuerit, ut expeditio huius brevis differetur, ignoro, nisi fortè quod capto Abbate, et expulsis fratribus nemo fuerit, qui expeditionem urgeret. Id nihilominus factum anno 1425. ubi inter alia Pontifex ait: Immunitates, privilegia, nec non libertates, et exemptiones à Regibus et Principibus concessas auctoritate Apostolica confirmamus etc. Datū Romæ apud Sanctos Apostolos XI. Kal. Xbris, Pontificatûs nostri anno octavo. Subscribitur G. de Imola. fortè Giovanni, id est Joannes. A. I. n. 31. CXLII.

Idem Pontifex anno sequenti 1426. confirmavit donationem Ecclesiæ in Jestetten et proprio motu incorporavit Ecclesias in Rheinheim et Erzingen, et quidem ratione Rheinheim nulla mota fuit difficultas. at vero Erzingæ Parochiam possidebat Joannes Ulricus Truchsesius de Diessenhoven Canonicus Constantiensis, cuius fratres eodem tempore ratione pissimæ piscinæ in Örlingen graves lites contra Monasteriū intentabant. Is iam anno 1408. per provisionem Gregorij XII. dictum beneficium obtinuerant, tunc vacans per mortem Joannis Schaffhuser, quod Mauritius quondam Joannis Comitis de Habspurg natus per annum quidem possidebat, sed cum ad Sacerdotium promoveri neglexisset, iterum amisit. Itaqs Truchsessius controversiam movit Hugoni Abbati ratione decimarum in Erzingen, Trasadingen, Wilchlingen, et Rechberg, quam decidendam Martinus V. die 4. Februarij anno 1430. Abbati S. Jacobi extra muros Constantiæ commisit. Interim moritur Papa, et Eugenius IV. eius Successor revocat omnes concessiones beneficiorum, quæ effectum nondum erant sortitæ, ut hæc erat ratione Parochiæ in Erzingen. At verò Abbas Hugo causam decimarum Basileæ in concilio prosequitur, efficitqs ut Truchsesius anno 1431. Ab Henrico Abbate Portæ cæli ordinis Præmonstratensis Protectore Regularium citatus, et contumax excomunicationi subijceretur. Eadem causa sequenti anno 1432. Romæ sub Eugenio IV. in favorem Monasterij decisa fuit, sed nondum peracta: renitente enim Truchsesio similis nihilominus sententia Basileæ in concilio contra ipsum anno 1437. fuit lata: sed ipso agente iterū revocata. Alio igitur modo Rhenaugienses rem Romæ aggressi, obtinuerunt à Sum̄o Pontifice Eugenio IV. ut non obstante sua revocatione de novo incorporationes istorum beneficiorum confirmaret, cum præcipue in finem, ut exprimit Pontifex, ut tandem lites circa decimas finem sortirentur; data est hæc bulla eodem anno 1437. et sequenti anno 1438. executioni mandata per Fridericum Augiæ Divitis Abbatem, CXLV. E. IV. 3. 4. 8. n. 9. n. 10. 14. 15. n. 12. 13. 17.

postquam

postquam amicabilis compositio cum Truchsesio iam cathedralis Ecclesiæ custode facta fuerat constantiæ die 21. Maij anno 1438. per Præpositum Turicensem Dominum Joannem Tanhem, quem partes elegerant arbitrū. Pacta his duobus articulis conclusa, ut Truchsesius simpliciter Parochiam Erzingensem Monasterio resignet: Ipse verò contrà annuatim, quoad vixerit percipiat 200. florenos auri de Rheno, 10. maltera avenæ, et 6. Maltera tritici. Testes huic conventioni præsentes erant, Hermañus de Landenberg, canonicus constantiensis, Henricus, ulricus, et Joannes Truchsesij; nomine verò Abbatis nostri aderat officialis Monasterij, qui dicitur Nicolaus Schriber.

Anno 1436. confirmata fuerunt Diplomata Monasterij nostri à concilio
CL. IV. Basileensi, imo descripta, et cum originalibus diligenter per deputatos comissarios collata, ita ut hoc instrumentum non solùm vim confirmationis, sed etiam renovationis, et ut vocant vidimus habeat. Licèt porrò tunc concilium iam variis tricis cum Pontifice involutum esset, nondū tamen creato antipapa Schismaticum erat; imò omnia eius acta, præterquam quæ apertè Schisma redolent, posteà ab ipsis Sum̄is Pontificibus approbata. Subscribitur Bullæ cum plumbo, cuius ect ipson vide parte superiori, inter alios E. de Senis, procul dubio Enæas Silvius Senensis postea Pontifex Pius II. chartæ autem vidimatæ sunt numero undecim, nempe Honorij Papæ II. Ludovici Germanici, Ottonum primi et secundi, Henricorum secundi et tertij Friderici II. etc.

Anno 1446. eiusdem concilii Basileensis Legatus de latere Ludovicus
C. I. 10. cardinalis Arelatensis Mon̄rio nostro per guerras et littes diu vigentes ad penuriam redacto indulgentias varias concessit, quas lucrari possunt, qui id visitaverint, maxime in præcipuis festivitatibus, vel die Sabbati Missam de B. V. aut antiphonam Salve Regina audierint. Similes indul-
12. -gentias ipsum concilium sequenti anno concessit, per ordinariū paulò
13. post probatas et promulgatas.

CL. XXXII. Anno 1455. Callixtus III. Sum̄us Pontifex ad instantiam Abbatis, Prioris, et Conventus Rhenaugiensis per Ludovicum de Ludoviscus, Protonotarium et causarum Sacri Palatij Auditorem sub pœna excom̄unicationis ipso facto incurrenda, et privationis omnium bonorum interdixit comitibus de Sultz, ut ab infestatione Monasterij Rhenaugiensis desisterent. De qua re plura suo loco: Hic tamen sub rubrica protectionis Sum̄orum Pontificum prætermitti non debuit.

Caput III.

Caput III.

Advocati Supremi Monasterij.

Superiori Seculo cap. XV. nota vidimus, Rupertum Cæsarem advocatiam Rhenaugiensem tanquam feudum Imperiale precariò donec revocaretur, contulisse Joanni IV. Habspurgico, qua ratione abunde suam Supremam advocatiam in Monasterium nostrum declaravit.

Mortuo Ruperto anno 1410. Substitutus fuit Jodocus Marchio Moraviæ, qui paucis mensibus supervixit. At verè Sigismundus anno 1411. electus, Arenuè manus Imperatoris obiit, præsertim, dum ad extinguendum Schisma inter tres Pontifices, Concilium Constantiense coegit: cuius plures chartæ in archivio nostro extant. Præcipua est de anno 1418. CXXXVI. qua veluti Tutor Supremus privilegia nostra his verbis confirmat et renovat: Verneuren, bestettigen, und confirmiren, in betracht des löblichen gotsdienstes den sy deglichen volbringen in irem gotshuse etc. geben zu Constantz donerstag vor S. Margrethen tag mit unserem Kaiserlichen Maiestet insigel, quod videri potest ad calcem partis præcedentis.

Idem Cæsar anno 1417. cum Monasterium molestaretur à creditoribus defuncti Advocati Joannis IV. imò et tam num viventium eius hæredum, fortalsis à Comite de Montfort, aliud Diploma dedit, quò per longum demonstrat, Monasterium Rhenaugiense utpote Imperiale, nullo modo posse conveniri obdebita contracta ab Advocatis, qui nomine Cæsaris Monasterium ab invasionibus malorum hominum tueri debent, operæ pretium est nonnulla exscribere: Dasselbe Closter mit Samot Sinen untertanen luten, und gutteren zu uns und dem hailigen Römischen Riche gehören, und auch in unserem und des Richs Sunderlichen Schirme, und von unseren vorderen an dem Riche manigfeltiglich begnatet und gefriet sint ... Sonderlich so sin wir und andere unsere nachkomen Römische Kaiser, und Kunige obristen Vögt aller und jeglicher Klöster in dem Riche gelegen und zu vorus des vorgenanten Closters zu Rinow etc. geben zu Constenz des nechsten montags nach S. Martins tag, mit unsem Königlichen Majestet insigel. CXXXIX.

Anno 1434. Sigismundus confirmavit privilegia civitati Rhenaugiensi concessa, præsertim illud de non evocando ad extraneum Judicium. Usi sunt hoc diplomate cives rebelles anno 1417. ad profanandam, ut vocabant propriam et distinctam judicaturam. Responsum tunc fuit, subreptitiè ostentum fuisse per nimiùm infestos comites de Sultz, qui similia rescripta annis 1429. et 1430. à bone Cæsare pro se contra Monasterium expiscati fuerant. Verum ego nonnihil subsisto, quòd cives plerosque in illis turbis pro Monasterio stetisse inveniam, nihilque in illo diplomate contineatur juribus nostris adversum, cùm judicium civium idem ac Abbatiale fuerit, cui vel ipse Abbas vel deputatus ab eo officialis præsidere solebat. Patrius Monasterij intererat, ut jura civitatis contra invasores sarta tecta manerent; sovètque conjecturam hocce diploma ab ipso Monasterio impetratum fuisse, quod nominatim in illo judicium provinciale Leggoviæ excludatur.

das Landgericht

das Landgericht, quô præcipuè Comites de Sulz tam Civitatem quam Monasterium exagitabant. Sane contra id ipsum Judicium Regijs rescriptis munitum fuisse Monasterium mox videbimus. Nec obstat, quod istud diploma anno 1437. Sub nomine Comitis de Sulz in Judicio Imperiali Rotwilæ vidimatum fuerit; constat enim ex actis nostris, non fuisse paradoxum in eodem Judicio, quod jugiter favebat Monasterio, quædam Sub nomine Sulzio contra Sulzenses decreta fuisse, quandò nimirùm Comitis Præsidentis nomen ex more Sententijs præfigebatur: Rescripta porrò, quibus dicti Comites Telonium, Monetam et Judicium Sanguinis Rhenaugiæ locô feudi Regalis impetraverant, licèt Subreptitiè obtenta fuerint, Saltem probant, illa jura non ad Sultzensium hæreditatem, ut volebant, Sed ad Imperium pertinuisse. Quidquid Sit de diplomate à Sigismundo Civibus dato, illud iam modò per fœderatos Helvetios Protectores nostros, quantum juri Monasterij præjudicare poterat, Cassum ac nullius roboris declaratum est, et ut aiunt extra rerum naturam eiectum, cuius Sola memoria in libellis illis impressis tempore controversiæ asservatur.

Sigismundum in regimine excepit anno 1438. Albertus II. Austriacus, Sed ob eius breve regimen Sesqui anni tantùm nulla de eo charta extat in archivio nostro: refertur autem in libellis mox adductis Simile omnino privilegium hoc anno 1438. Civibus ab eo datum: quod cum per omnia conforme Sit antecessoris diplomati, idem pariter de eo judiciū esto. Advocatiam Saltem Supremam ex eo derivare licet, non tam in civitatem, quam in Monasterium Imperiale, cuius intererat, ne Subditi ad judicium extraneum avocarentur.

Anno 1440. Fridericus inter Duces Austriacos V. Imperator huius nominis III. die prima Januarij Imperium est consecutus, quod in añū usqs 93.tiū huius Sæculi produxit. Insigni diplomate confirmavit, privilegia Monasterij nostri anno 1442. quod licet aliàs conforme

CLXI. Sit Diplomati Sigismundi, Specialia tamen addita Sunt duo privilegia de non avocando, et de proscriptis Suscipiendis: wir haben, inquit, auch den obgenanten abt und convent zu Rinow, und ihren nach Kom̄en dise besunder gnaden getan, und tuen in die auch wissentlich in Krafft dis brieffs von Römischer Küniglicher macht, das niemand wer der Sey, deßelben abt, Convent, und irer nach-Kom̄en eigen leut und hindersessen, die in Zugehören fur dhein frömde gerichte nit heischen noch fürwenden Soll um einicherley Sachen willen ... Sie mogen ouch in iren gerichten offen verschriben echter uff ire recht enthalten etc. quæ procul dubio propter Sulzenses turbas expressa fuêre: et præcipue quidem Semper magni habitum fuit privilegium, quo proscripti verbi gratiâ à Judicio aulico Rotwilano Rhenaugiam confugientes protegi, atqs Securi esse possent, donec causam Suam jure prosequerentur. Datum est diploma mit unserem Küniglichen Majestat insigel,

-tat insigel, quod vide loco citato zu constentz, am dinstag nach S. Cat-
-herinen tag.

Anno 1487. Maximilianus I. filius Friderici Rex Romanorum pariter CLXXXVI.
privilegia Monasterij nostri confirmavit in forma prædecessorũ suorum
Sigismundi et Friderici. Licèt enim hoc tempore Rhenaugia iam sub
tutela Fœderatorum Helvetiæ constituta fuerit, nihilominus Impera-
-tores adhodiernum usqs diem suam supremam protectionem non dimi-
-serunt. Sigillum iam alia in forma solis scutis constans sine Regis effigie
delineatum supra videri potest. geben in unser Stat Antwerph an S.
Martins tag nach Christi geburde in virzehenhundert und sibenunac-
-hzigsten, unser Reichs im anderen Jare. quod intelligendum ab
eius electione in Regem Romanorum, quæ facta fuerat año præcedenti
die 16. Februarij.

Adsunt aliæ litteræ, ut vocant, Missivæ eiusdem Maximiliani
anno secundo sequentis sæculi datæ ad Abbatem nostrum Henricum
de Mandach, quibus eum laudat, quod rebus suis consuluerit, comen- CLXXXVIII.
-dat negotia sua ulteriùs, seqs gratum fore promittit: quæ qua occa-
-sione datæ fuerint, ad sequens sæculum examinandum reservo.

Cap. IV.

64.

Caput IV.

Fridericus IV. Dux Austriæ Advocatus, Eiusqs ac Monasterij fata adversa.

Ultimum ex Stirpe Habspurgo-Laufenbergica Advocatū nostrum Joannem IV. mortuum fuisse die 18. Maij anno 1408. constat ex rotulo
A. I. 26. archivij nostri circa annum 1435. conscripto, in quo acta Hugonis Abbatis cum Comitibus de Sultz diffusius enarrātur, à nobis iam modo declaranda.

Advocatiam Rhenaugiensem ambiebant tres Joannis hæredes: Rudolphus Comes de Montfort, Hermannus Comes de Sultz, et Fridericus Dux Austriæ Comes Tyrolis. Montfortius prætensionem videbatur habere, quia natus erat Adelhaide Matre, quæ filia extiterat Joañis II. Habspurgici, Soror Joannis III. et nupserat Hainrico Comiti
Hergott gen Dipl. chart 894. de Montfort Domino in Tettnang; unde et anno 1411. comitatum
Tschud. adan. 1411. Kiburgicum ob alias quoqs prætensiones in pignus ab Austriacis Wilhelmus Montfortius obtinuit. Hermañus Comes de Sultz decedente Joanne IV. omni carebat titulo ad consequendam advocatiam Monasterij nostri, sed cum his in partibus Præfectus esset Austriacus, quem Landvogt vocabant, occasionem nactus, dominia haud exigua familiæ suæ adijciendi, vix mortuo Joanne, Agnetem relictam viduā persuasit, ut filio suo Rudolpho desponderet Ursulam filiam unicā, Res sequenti modo describitur in facti specie anno 1447. Alberto Duci
A. I. 35. præsentata: Da nun der selb graff Hans von tot abgangen, und Kainen Herren von Habspurg sonder alain jez min frowen von Sultz sin tochter noch tod verlassen; do was min graff Herman sälig von Sultz unser gnädig Herrschafft von österrich Landvogt in disen Landen, der fur zu, und vermehlet minen Herren Graff Rudolfen, und ietz min frowen von Sultz zusamen, und maint min frowen by Loffenberg und Rinow zu behalten. Facta dotalitia
CXXXI. exhibet Hergottus charta 918. facta die 6. Julij eiusdem anni 1408. in quibus tamen nihilomninò de Rhenaugia continetur, sed promittantur tantum Dynastiæ in Rotenburg et Krenckingen, item Landgraviatus Cleggoviæ, et Telonium in fluelem, transitus in pago uraniensi, ex germanica in Italiam: Agnes verò Mater pro viduitatis sede sibi reservat arcem et Dynastiam in Balm. Sperabat nihilominùs Hermannus et alia consequi, ut eventus docuit.

Fridericus Dux Austriæ non solum nomine familiæ Habspurgicæ, iam in altero ramo extinctæ, sed etiam titulo emptionis advocatiam postulabat, cum viventi Joanni IV. /. erat enim Dux ditissimus, licèt postmodum dicterium cum vaca bursa sustinere cogeretur: econtra comes admodum pauper. / plurimùm argenti præstiterat sub pacto, ùt post eius obitum ditiones illius ad Domum Habspurgo-Austriacam redirent: imò ex alia quadam charta apud
n. 930. Hergottum constat, iam à Patre Friderici sub ea conditione pecunias fuisse præstitas. ut igitur Advocatiam Rhenaugiensem nancisceretur Fridericus misit Wernerum de Falckenstein, quē Tschudius
to. 1. pag. 569. col. 1.

vocat Hans

vocat Hans von Wolkenstain Sins gemahels hofmeister. Nec minus reliqui comites nuntios suos Rhenaugiam destinaverant.

Inter hæc Abbas Conradus de Gisingen comunicato consilio cum Schaffhusianis et Waltzhutensibus, quorum municipio tunc Monasterium gaudebat, re maturius perpensa, Fridericum Ducem eligendum esse censuit, præcipuè quòd ille vicinis regionibus latè dominaretur, cui nempe præter Turgoviam, Argoviam, et Brisgoviam, magna etiam pars Helvetiæ adhuc dum pareret. Respondit itaque Falckensteinio, delaturum se advocatiam Friderico, si privilegia, imunitates, et jura Monrij rata habere, eaqs defendenda promitteret. Cuius pacti cum expressum mandatum Ducis adesse videretur. profiteretur Nuntius, cum consensu totius conventus ac populi salutatus est advocatus. Hoc exemplum secuta Abbatissa Seconiensis anno sequenti 1409. Feuda, quæ comites Habspurgici possederāt, concessit, nempe Lauffenburgum, Seconiam, atqs Claronam. Hergott chart. 939.

Haud diu dissimulavit dolorem de jactura Rhenaugiæ Hermanus Comes de Sultz, sed victoriis elatus, quos nomine austriaco contra Abbatis Cellanos in Rintal, et Basileenses in pago Rauracensi reportarat, anno 1410. absente longius Duce, Rhenaugienses coegit, ut homagium sibi tanquam Advocato præstarent. quâ re indignatus Fridericus comitem à præfectura amovit, substituto in locum eius Joanne de Lupfen. Durch solichs verba sunt Rotuli, min gnädige Herrschaft von österrich über graf Hermañ erzürnet ward, und sezten in von der Landvogtye, und ward dozumal min herr Graf hans Sälig von Lupfen Landvogt. Sero tandem sapuit Hermannus, et Rhenaugiensibus scripsit, ut Domui Austriacæ ad manus comitis de Lupfen jurarent. Litteræ datæ Rhenofeldæ Mitwoch nach S. Ulrichstag anno MCCCC. undecimo. CXXXIII.

Dux verò Fridericus cum esset Badenæ die 24. Augusti eiusdē anni Rhenaugiensibus confirmavit privilegia; ubi et sequenti CXXXIV.
anno 1412. teste Tschudio cum Foederatis Helvetiis pacem, ut putabat, solidissimam pepigit ad quinquaginta annos. Nach solichem, pergit rotulus, hielt unser gnädiger herr Herzog Fridrich das Gottshus gnädiglich in gutem Schirm und one trang vil Jar. Ex his alijsqs tum supra relatis, tum deinceps referendis facilè conijcere licet, ex quanam scaturigine prodierit ille titulus manu recentiori cuidam copiæ harum relationum præfixus: Der Grafen von Habspurg misshandlungen wider das Gottshaus Rheinau; neqs enim quæ egit ursula in aliam familiam translata, adscribenda sunt toti familiæ Monasterio nostro tanquam infensæ.

Hos inter annos nempe 1414. Præfectus Austriacus in Argovia Burchardus de Mansberg, litem quandam composuit inter Monasterium et cives Rhenaugienses ratione Mortuarij des fahls ad dies vitæ Hugonis Abbatis in præsentia Nobilium Walther

de Hochen Klingen

Rudolf de amberg de Hochenklingen, Hermann de Liebegg, Rudolf de Hatwil, Hermann de Rinach, Joan Schultes vogt zu Lenzburg, ulrich
K. 1. 12. Klingenfus vogt ze Baden &c. donerstag vor S. Georgen tag.

Annus 1415. admodùm infaustus Friderico, quò eius bursa evacuata, dum omnes simul ditiones amplissimas, ut nec Imperatori cedere videretur, amisit. Dum enim Sumum Pontificem Joannem XXIII. clam Constantiâ è concilio eductum Schaffhusium ditionis suæ oppidum destinat, tantus furor in eum subitò exarsit, ut nisi sub specie servi à Truchesio de Diessenhoven ministeriali suo ereptus fuisset, de vita periclitari potuisset. Secutus est ergò Papam Schaffhusium, quem die 29. Martij, quæ erat Parasceves per Neukirch waldishutum, ac deinde secundo Rheno Brisacum mittit. Interim Cæsar ipse, Friderico proscripto et excomunicationi per Patres concilij supposito, exercitum in Turgoviam ducit. die 30 Martij idest Sabbato Sancto,
Tschudius. Stein et Diessenhoven per Burgravium occupatur. Die Paschæ Fridericus Schaffhusium deserit, oppido suorum fidelitati commisso, quod statim ab Imperiali exercitu obsideretur. Hoc in turbido non vacandum ratus Comes de Sultz, Rhenaugiam accurrit, et homagium à civibus iterato extorquet inscio Cæsare, ut rotulus testatur: Graf Herman von Sulz und sin sun unterzugen sich des Gottshus one befelchnuss des Künigs, und hielten das gottshuss unschirmlich, und namen selber dem Gottshus das sin täglich zu allen ziten. Rem sic describit species facti Judicialis: als das Rich vor Schaffhusen und vor Diessenhoven lag, kam Graf Herman von Sultz Seel. gen Rinow gerent, und hat da so vil mit denen von Rinow geret und reden lassen, das die von Rinow dazumal graff Rudolfen Seeligen, und miner frowen von Sultz geschworen hand. Nihilominùs Rhenaugienses non priùs juramentum præstiterunt,
CXXXVII. quàm Comes per litteras reversales sequentes conditiones iniret: usgelassen dise nachgeschribene try stuck: des ersten, ob es wär, das sy min Herr von österrich von morn über acht tag nächst geckünpig endschitti, so sont sy ir aiden ledig sin: Item das ander stuck, ob sich die von Diessenhoffen in solicher wise und mainung öch nit gesezt und geschworen hettin dem Burgrawen von Nürenberg an mins herren des Künigs statt, so sond die von Rinow ir aiden aber ledig sin: Item das Tritt stuck wer, ob die von Schaffhusen die von Rinow von des huldens und schwerens wegen, so sy getan haben, bekümerten, und angriffen weltin oder wurdin, so sond sy ir aiden aber ledig und los sin. datæ sunt hæ litteræ an den nächsten zinstag nach S. Ambrosien tag anno MCCCC. quintodecimo, id est die 9. Aprilis. Putabant nempe Rhenaugienses, Schaffhusianos, prout Dux ipse sibi persuaserat, fore constantiores pro partibus Austriacis: Verum teste Tshudio ab illis maiorem persecutionem sustinere cogebatur Fridericus, quos pluribus beneficijs sibi devinctos habebat. Tradiderant enim sese Schaffhusiani iàm sexta die aprilis, si verum est, quod scribit Tschudius.

Novi advocati

Novi Advocati de Sultz perquam molesti esse pergebant Monrio, non obstante confirmatione immunitatum, quam Abbas Hugo die 18. Julij à Sigismundo impetraverat: nec magis profuit secundum eius Diploma contra infestationes Monasterij datum die 15. Novembris ipso Festo S. Fintani anno 1417. titulo debitorum à comite Habspurgio relictorum, in quo saltem declaravit Cæsar, Advocatiam Rhenaugiensem ad Imperium pertinere.

Anno 1418. Dux Fridericus agente comite Palatino Sororio suo reconsiliatus Sigismundo Imperatori sub tali conditione fuit, ut omnes ditiones suas in manus Cæsaris quidem dimitteret, eadem tamen paulò post recuperaret. Verum cum restitutio longiùs differetur, Fridericus secundò constantiam insalutato Cæsare reliquit, rebus suis in Tyroli consulturus, quam frater eius Ernestus invaserat. Reversus tamen denuo rebus utcunqs compositis post varias interlocutiones uberlingæ et Munsterlingæ habitas, tandem ad præstandum Imperatori homagium admissus, simul feuda Imperij ab eo recepit die octava Maij anno 1418. Licèt porro Sigismundus ipse una die Tigurin se contulisset, restitutionem Helvetijs persuasurus, nihil tamen egit, cùm illi obtenderent, se mandato concilij et Imperatoris ad actos ditiones Ducis occupasse iam in compensationem expensarum retinendas. Litteras saltem patentes Cæsar Friderico dedit, quas refert Tschudius, datas 21. Maij, in quibus pristini Ducis subditi permittebantur ad obsequium redire, et redière Turgovia, Diessenhoven, Stein, Seckingen, Rheinfelden, Laufenburg, Waldshut etc. Sed Schaffhusium se intereà in libertatem datà Sigismundo pecunia vindicaverat Imperij.

to. II. pag. 97.

Tschud. to. II. pag. 10. col. 2.

Rhenaugiam quod attinet, Hermannus de Sultz iàm se deprehensum advertit, quòd homagium à civibus extorserit, et Advocatiam inscio Rege sibi arrogaverit. adijt itaqs Sigismundum, tunc Brisaci existentē, nam die 21. Maij constantiam reliquerat, excusavitqs se nomine ~~eius~~ ipsius ac Imperij id fecisse, causatus insuper, varias querelas et gravamina contra Fridericum Rhenaugiensem habere. At Sigismundus, ut staret promissis, quæ Duci fecerat, litteras clausas ad Abbatem et comunitatem Rhenaugiensem scripsit, easqs comiti tradidit, ut Rhenaugiam præferret, cum mandatis, ut gravamina, si quæ haberent, Regi proponerent; cæterùm soluto juramentò, quod comiti de Sultz præstiterant, Friderico reconciliarentur, addita tamen libertate, si immediatè sub Imperio persistere mallent. Inscriptio litterarum ~~scilicet~~ sic habet: wir Sigmund von gottes gnaden Römischer Künig zu allen Ziten merer des Richs, zu ungaren, Dalmatien, croatien &c. Künig entpieten dem Ersamen, gaistlichen, unseren lieben, getreiwen, andächtigen dem apt zu Rinow, und den lüten gemainlich daselbs, unseren, und des Richs, lieben getrewen, unser gnad und alles gut. deinde refert reconciliationem cum Friderico factam, et pactum, quò hic promisit, satisfacturum se coram Rege querelis subditorum, si quæ moverentur, prout, ait Rex, ex mandato nostro pluribus aperiet comes Hermannus de Sultz. Deniqs subiungit:

Darum so

Darum so begeren, und bitten wir Euch, mit ganzem Ernste, das ir den obgenanten Fridrichen, gelübt und huldigen tuen, in der mas als zwischen uns geret, und verschriben stat: daran erzeigt ir uns sunderliche Dan-cknemi Kait und wan ir die gelübt und ayt getan, so sagen wir Euch solicher ayt, die ir uns und dem Rich vor getan habt lödig und los etc.

CXL. gegeben zu Brisach under unserem ufgetrucken Küniglichen insi-gell, nach Christi geburt in dem XIV.c Jar, und darnach in dem XVIII. Jar, des nechsten donnerstag nach S. Vits tag, idest, 13. Junij. ad Man-datum Domini Regis. Paulus de Tost.

Litteras has ab Hermanno Rhenaugiæ præsentatas fuisse, utiqs originales ipsæ testantur, sigillum verò deforis est, ut in litteris Missivis.

Die 25. Julij Dux Fridericus ipsemet Rhenaugiam venit, cum ingen-ti gaudio abs Abbate et conventu, ut liberator à pressuris Sultzensium exceptus. Postquam comunitati per eius Cancellarium ulricum (Rotulus cognomen omisit.) Litteræ generales Sigismundi Regis, quibus cunctis concedebatur facultas ad Fridericum revertendi, prælectæ fuerant, susceptus est de novo in advocatum, eiqs homagium præstitum. In tantam se gratiam Hugo Abbas apud Ducem insinuavit, ut cum re-deuntem in Tyrolim adlatus adequitando comitaretur, Dux Abbati secretum consilium aperiret, reversurum se nempe proximo autumno cum valido exercitu, atqs in pristinam potestatem subacturum, qui hactenùs renisi fuerant, interim duos equos phareratos comisit nu-triendos. Also (verba sunt rotuli:) Schid nun herr herzog Fridrich von Rinow, und wolt an die Etsch (fluvius Tyrolis Italiæ proximioris.) und rit abt Hug mit sinen gnaden by einer halben mil wegs, und ret sin gnad vil mit abt Hugen, und sprach: er wolt glich uf Martini Ko-men, und das land überhopt innemen, er welt ouch den hailigen berg (proximum ut puto winterturæ.) innemen mit Krieg; sin gnad befalch dem abt zwey turner Roß, und lies die zu Rinow Ston.

Igitur pro adventu Ducis necessaria paraturus Abbas Hugo suprà Mille sexcentos modios diversi generis frumenti coemit, cum quingen-tis plaustris vini, et quadraginta bobus etc. ut expensæ ultra duo Millia florenorum ascenderent, suma illo ævo permagna, quando teste Tschudio Bernates Imperatorem cum conjuge et toto comitatu plurium Imperij Prin-cipum Arburgi per aliquot dies excipientes trecentos florenos insump-serunt, et ibidem Cæsar totum Badenæ comitatum Tigurinis pro quinqs millibus florenorum oppignoravit. At vero res pessime cessit Hugoni; nam Hermannus hæc omnia sui in contemptum fieri exponens, primū quidem capitulares Religiosos contra Abbatem instigavit, qui causam tantarum expensarum ignorantes, tantas excitavere turbas, ut Abbas Schaffhusium se recipere cogeretur, haud dubie in Domum zur Tannen nuncupatam Monasterio propriam. Deinde Fridorico Duce in Tyroli per gravia negotia detento, ubi nimirùm, ut ludicro proverbio dicebatur, Rebelles sanavit à tribus liberans morbis nempe, Stein, Reüten, et gries, quæ tres Nobilium arces erant, eò, inquam, emanente Her-

mañus

mannus opiperam prædam ~~adortus~~ odoratus, cum quinquaginta armatis Equitibus Rhenaugiam ingressus totum comeatum expilavit. Rem ex rotulo audiamus: Des ansagens, des abt Hug minem herren Herzog Friderichen tat, des nam sich graf Hermann von Sultz ze fündschaft an, und machet den Convent usschweifig und ungehorsam abt Hugen, und vertraib in vom gottshus gen Schafhusen, und kam graf Hermann uff othmare XVIII. mit L. pferten gen Rinow, und lag da bis VI. oder mer wuchen, und fand da im Closter das vorgeschriben gut Korn, wein, fisch, fleisch, und wüst da gröblich; und als er von dannen wölt mit den Sinen, so must im abt Hugen geben II^c. idest zweihundert, guldin an barem gelt, und war da etwas geding begriffen durch den von Tengen zu Eglisau, als das der brief inhalt.

Litteræ hæ compromissoriæ datæ sunt ad initium sequentis añi 1419. quousqs nimirum executio Hermanni Comitis Rhenaugiæ perduravit. in his Nobilis de Tengen se vocat Hans von Thengen Fryherr zu Eglisau, erat enim vasallus Monasterij: articuli compositionis sequentibus exprimuntur: 1°. Das der vorgenant min herr von Rinaw Khainen anderen Kastenvogt haben noch nem̄en soll, den graf Herman̄ von Siner Kint wegen; scilicèt coactè. 2do. Es sol auch graf Hermann minen herren von Rinow fründlich halten, und ime das best tuen, wo er und das gottshus by Sinen eren, wurden, und fryhaiten, und darzu schirmen, als vere er mag ungefarlich. 3^tio. von der rechnung wegen etc. hic latius deducitur qualiter Abbas Hugo ad instantiam Comitis teneatur quot annis in eius præsentia coram Ep̄o constantiensi rationes dati et accepti reddere; posse moneri à Comite si defectus aliquis subrepat, si ultra annum diferatur exactio, liberum fore pro tunc Abbatem à reddenda ratione. Sigillatria appensa sunt Abbatis, Comitis, et liberi Baronis de Thengen. Datum an der nächsten mitwochen vor der Hailigen trÿ Künig tag, id est die 11. Jan. adeoqs feriis nondum finitis, adeò premebat Comes Abbatem. His pactis nondum conclusisiam fecit ordinationes quasdam Co Ursula Comitissa Rhenaugiæ die 2. Decembris anno 1418. unsri gnädige frow ursel von Habspurg hat uns genädiglich gelaßen beliben, als ir Vatter graf Hans, also, das sy uns lat alle uneliche Kint, mit allen rechten, die das gottshus hat zu elichen Kinden: hibÿ ist gesin Rudolf ir Vetter von Landenberg, der Schenck dazemal Vogt, und ir Landschriber, Dominabantur Itaqs Rhenaugiæ Comites.

CXLI.

Cf. IV. 7. in urbario.

Caput V.

70.

Caput V.

Ulterior Persecutio Comitum de Sultz contra Hugonem Abbatem.

Tres Superiori capite invasiones comitum de Sultz vidimus, nimirùm annis huius Sæculi undecimo, decimo quinto, et octavo decimo. Neqs pax illa coacta diu stetit, sed triennio nondum relapso discordiæ multò crudeliùs recruduerunt, ut priores illæ persecutiones solum speciem alicuius prodromi exhibuerint funestæ tragediæ, et quidem non unius, postea insecuturæ. Causa diræ vindictæ de Hugone Abbate sumptæ in monumentis nostris non exprimitur, sed omni dubio procul fuerit illa, quòd Hugo extortam Advocatiam Sultzensibus subtrahere, et Friderico Duci, cui dudum delata fuerat, clam restituere tentaret. Venit itaqs Rudolphus filius Hermanni, Ursulæ Maritus ad Monasterium, Abbatem capit, in vincula conijcit, in diversas arces deportat, ac deterrimis carceribus inclusum, tantum non enecat. Crudele factum præplacet verbis ipsius rotuli referre, ne quid durius dixisse videamur.

Anno XXI. Vigilia Michaelis, id est Anno 1421. die 28. Septembris. Kam graf Rudolf von Sultz gen Rinow, da was Abbt Hugo ze Schaffhusen von des gottshus wegen geschäfften. Graf Rudolf endbott dem Abt, das er zu im gen Rinow käme. der Abbt saß uff und rait zum graffen Rudolfen gen Rinow, und kam uff den inbiß dar, und hieß graf Rudolpfen waßer geben, wolt mit im gessen haben, und sprach: herr nem met waßer. also gieng der graf zu dem Abbt, und graiffte im in sein göller, und sprach: er ware gefangen. das traute er im nicht, sprach der Abbt. nach vilen worten must der Abt gon in ein stuben untz uff die nacht. also versprach der graf dem Abbt, und den Burgeren, das er den abbt nit von closter füren wölt. uf die nacht by den neun stunden nam der graf den abbt, und führt in die nacht durch vom Kloster gen Krenkingen uff ain Vesti, und was da by 4. tagen: do führt er in von Krenkingen gen Balm, da was er by 5. wochen, und hielt den abbt hert in der glenknuß, in türnen, und in ysen, an händen und an füeßen; alles des ansagens wegen, so er Herzog Fridrich geton hät. von Balm ward er gefürt gen Buchelsee das was Ludis von Landenberg. da hielt er den abbt aber hert in ysen und banden in blöcken wol. by tryen wochen. von Buchelsee widerum gen Balm, und was da von Martini untz uff vigilia Thomæ da Satentz syden abbt zu Balm zu angehender nacht durch, und morgens die den tag durch bis die nacht, das der abbt ab dem pfert nit kam, und erfrohr das pfert ze tot unter dem abbt, und die knecht wurden geberstbaft an händen und an fueßen. also was der abbt zu Neckerburg von Thomæ untz uff vigilia Purificationis Mariæ. id est 1. Februarij 1422.

Uf Vigilia Purificationis Mariæ saß der abbt zu Neckerburg aber uff mit tryen Graf Hermans knechten, und rittend die nacht durch uber den Schwarzwalt, und kam dick darzu, das weder pfert noch knecht nit möchten gon, noch ritten vor schne: und morgens den ganzen tag bis in die nacht, und kamen gen Castelberg. do der abbt gen Castelberg kam, da ließ in graf Hermañ

insließen

inschliessen in herte baut, ysen, und holtz, und wolt in erlempt, und ouch hungerstot haben, und hub graf Hermañ dem abbt für, er müste sterben, umb des ansagens, das er dem herzogen geton hett.

Ex hac relatione constat, totam Rhenaugiam capto Abbate concursum fecisse; cum comes cogeretur civibus promittere, Abbatem non aliorsùm deportandum. quade causa puto, primum in Krenkingen et non in Balm delatum ut nempe tutior, quò remotior prædaesset. Rudi seu Rudolfus de Landenberg, alibi dicitur cognatus ursulæ, forte frater Agnetis eius matris, ad quem arx Büchelsee spectabat, sita in Turgovia haut procul fischingen. Neckersburg castellum est infra Rotwilam ad ripam Nicari in colle eminens; unde non mirum, iter fuisse sine interposita mora gravissimum: quod tamen simili distantia iterum emetiendum erat in Castelberg arcem tam procul distantem, ut ab ea per Furstenberg redeundum esset constantiam. quod additur in relatione: umb des ansagen, das er dem Herzogen geton hett, haud obscure innuit, Hugonem ad Fridericum recursum habuisse. 9. IV. 70.

Inter hæc amici et cognati Abbatis præsertim Joannes Truchsesius de Diessenhoven dictus Molli, et vir Nobilis Münch de gachnang, vasalli Monasterij, miserandam Hugonis captivitatem deferunt ad Serenissimam Ducis Friderici uxorem, quæ ea tempestate opportune ex Tyroli in Sueviam devenerat. Rotulus eam vocat Katharinam, sed revera dicebatur Anna, nisi eam duplex nomen habuisse quis velit. Duas successivè uxores duxerat Fridericus: Prima erat Elisabeth Ruperti Romanorum Regis Filia mortua anno 1411. Altera Filia Ducis Brunswicensis, adeòqs ex prosapia guelfica, fausto omine, ut à progenitoribus fundato ac laboranti Monrio succurreret. Erat porro piissima fœmina solita nudis pedibus Ecclesias obambulare, Eleemosinis ac orationibus jugiter intenta, ac non sine boni odoris fama defuncta. Hæc igitur audito Abbatis ac Monasterij periculo, illico Archipræfectum suum iren Lantvogt graf Hansen von Thürstein ad Sultzensem comitem destinavit, ut Abbatem juberet salvum ex custodia in arcem Fürstenberg deportari, ubi ab amicis propriis exceptus deferretur ad Ottonem Episcopum Constantiensem, qui causam inter ipsum et comitem Hermannum examinaret atqs decideret. Itaqs jussu Ducissæ tandem dimissus Abbas die prima Martij anno 1422. Constantiam venit, postquam per medium ferme annum extremum squalorem carceris satis expertus fuisset.

Interea jugiter incubabant Monrio comites de Sultz Pater et Filius, eiusqs proventus sibi adeo arrogabant, ut nihil reliqui esset pro sustentatione Religiosorum, qui proin coacti Monrium atqs officium divinum deseruerant, prout constat ex litteris anno 1425. datis: das von mangel und gebrechens wegen die Munch vor unlangen zit von irem gottshus gewichen waren, als das gottshus an bechüglichait Gottesdienst ganz gewidwet und irseitz stund, das kleglich ist zehören. Expectabat Hugo Abbas adventum comitis de Sultz Constantiæ usqs ad festum S. Michaelis anni superioris 1422. adeòqs ultrà dimidium anni, ut controversia tandem Epi Judicio terminari posset: quò non comparente Abbas C XI. III.

Supradictum

Supradictum Nobilem de Gachnang cum aliis iterato ad Serenissimam Austriæ Ducissam ablegavit, quæ eodem tempore peregrinationem ad Beatissimæ Virginis Sacellum Eremitarum apud Suitenses instituerat. Miratur illa, Abbatem nondum Suis restitutum, atqs alterū archiprefectum comitem Wilhelmum Montfortium de Tettnang ad Epūm Constantiensem mittit, qui omnem operam daret, ut Hugo absolutus ad Monasterium Suum regredi permitteretur. Otto Episcopus convocato Cathedrali Capitulo Hugonem nemine accusante absolvit, eidemqs litteras patentes consignat, quibus Monasterio restitutus à cunctis præsertim Subditis Abbas ac Dominus Rhenaugiæ agnosceretur, quas ipse de consilio prudentum variis in locis, nempe Schaffhusij, Rhenaugiæ, Waldishuti, Rotwilæ, atqs Filingæ promulgari fecit.

At vero Comites de Sultz mandatis ac monitis Epi nec hilum detulerunt, quin imò quibuscunqs Subditis gravissime interdixerunt, ne census ullos Hugoni præstarent, aut ulla in re ei obedirent. quapropter Hugo ipsum Ducem Fridericum implorandum ratus omni prorsùs ope se destitutum conqueritur. nec querelæ effectu caruerunt, nam Fridericus sine mora Joanni Truchsesio dicto Molli ministeriali Suo atqs nobili de Gachnang in mandatis dedit, ut Abbati extrema inopia laboranti succurrerent, atqs pro assequenda plenaria restitutione auxilium ferrent. Delatus est ergò ad Friderici ditiones in Alsatiam, ubi fermè per annum in Tann et Alt Kirch comoratus causam Suam adiuvantibus hisce aliisqs viris Nobilibus egregiè peregit, atqs ad metam perduxit.

Et primò quidem obiniectas manus violentas in Abbatem et rapta bona Ecclesiastica per Judicem Regularium Conservatorem Abbatem Joannem ordinis Præmonstratensis Comites excomunicatos denuntiari fecit: Deinde apud Fridericum Ducem, qui tota Tyroli penitus subacta, tandem in Sueviam armatus venerat, acriùs institit, ut per Judicium Imperiale toto Imperio proscriberentur, nec non Hermannus Pater ab officijs tum Imperialibus tum Austriacis deponeretur: Abbt Hug, verba sunt Rotuli, bracht Graff Hermann von Sinem dienst zu Ulm, und zu Rottenburg, und lait im nider das Hoffgericht zu Rottwil. Sic enim contra infractores publicæ pacis juxta Bullam auream Caroli IV. procedendum erat, quo ex capite Hugo Comites detulerat: do nam Abbt Hug Graff Hermann für mit der Karolin für den Richter. Nec mirum tantis pœnis in eos animadversum fuisse, qui tempore pacis Ducem Austriæ à possessione Advocatiæ deturbare, et Monasterium Imperiale armata manu Suis usibus subijcere tentaverant. Fuit porrò pluribus in locis promulgata proscriptio, nimirùm Ulmæ, Rottenburgi, Rottwilæ, Rhenaugiæ, Basileæ, nec non apud Tann, Masmünster, et Ensisheim.

„Friburgi Brisgoviæ, Schaffhusii,

Cessit tandem coactus Hermannus Comes et ut proscriptione absolveretur, misit amicos ad Abbatem Hugonem, rogans, ut ad Monasterium revesteretur, ex quo cum familia se exiturum promittit, nec non satis

facturum

facturum pro damnis illatis, ac in posterùm nec in persona nec in bonis lesurum. Verùm Abbas dictis fidem non adhibuit, donec comes Iam pro se, quàm pro tota posteritate sua caveret, atq; omni prætendioni in perpetuum renuntiaret. Hoc tandem pacto restitutus Hugo in Abbatiam, collecti iterum Monachi, et Advocatia ad Ducem Friderieum reversa mense Septembri anno 1423. obtinuit deinde anno 1425. à Sede Apostolica confirmationem privilegiorum Abbas, pro qua iam anno 1420. sollicitaverat. Friderieus quosdam etiam homines proprios per hoc tempus Monrio donavit, ac insecutæ incorporationes Parochiarum in Jestetten, Rheinheim, et Etzingen, quæ postrema difficultate non caruit, ut suprà vidimus, ob Fuchsium eius Ecclesiæ Rectorem, cuius familia novam occasionem prabuit, quintæ persecutionis contrà Hugonem Abbatem, cui Mors Hermanni comitis hoc tempore intercedens requiem concessit ad decem circiter annos.

Caput VI.

Caput VI.

Altera Hugonis Abbatis Captivitas, eiusqs resignatio.

Plures fuere causæ dissensionum inter Truchsesios et Hugonem, præter eam quæ superiùs memorata est de Parochia Erzingensi. Tres erant fratres in Dießenhofen Truchsesij, Henricus, Joannes dictus Molli, et Joannes dictus Bütterli.+ Henricus cùm feudalem Monasterij advocatiam in Trutti Kon teneret, videbatur fines potestatis transgredi, cui Hugo per diversas Judices, et ipsum quoqs supremum Imperiale Judicium Rottwilense frena imponere tentabat. Compromissum tandem inter eos fuit anno 1427. in Burchardū Mayer de Jestetten, aliosqs viros Nobiles, qui utcunqs litem sopierunt. Sed cum articulus de censibus Monasterio præstandis nondum esset decisus, anno sequenti 1428. per Epūm Ottonem Constantiensem sententia in favorem Monasterij pronunciata fuit.

+ de his agit Stumpfius l. 5. cap. 18. aitqs, eos arcem Dießenhoven possedisse etiam postquam oppidum ad Helvetios devenit. Post Truchsesios arcem illam possederunt Nobiles de Randegg, quos excepère de Schellenberg, meminit quoqs Truchsesij canonici constantiensis. de altero sequentia scribit: diser Molle hat der XI. statt Dießenhoven vil widertriß erzeigt, und sich des Herzogen gunst und gnad überhebende den Burgeren vil trangs bevisen, dan er was prechtig, und achet zgar ring seinen nachbauren unruhe aufzeladen.

At verò præcipuam discordiarum materiam præbuit Piscina in Örlingen, quam Hugo Abbas anno 1429. pro utilitate Monasterij condere coepit, pessimo omine, dum in hanc usqs diem non minùs litium quam piscium ferax esse videatur. Hoc opus Truchsesij, qui bona quædam ac feuda ibi possidebant, omni vi ac conatu prohibere moliebantur. Adest testimonium Beringeri à Landenberg de grifensee sigillo ac manu eius munitum, quo fatetur se a Truchesiis Bütterli ac Molli instigatum fuisse, ut pariter se contra opponeret, nullo verò jure se id posse testatur montag vor S. Peter und Paul. 1429. confugit Hugo ad defensorem et advocatum Fridericum Austriæ Ducem, qui causam hanc decidendam comisit Wilhelmo comiti Montfortio in Tettnang. Sententia ab hoc Ravenspurgi lata anno 1230. quod Abbas in fundo proprio absqs aliorum detrimento piscinam, magna est enim instar lacûs, construere possit. Nihil hac sententia æquius videbatur. Nec quidquam tamen acquieverunt illi, sed factis potius quam juribus agendum rati, homines huic operi intentos turbant, et capiunt. Recurrit Abbas ad Dominos Territoriales Tigurinos, quibus illa tempestate titulo emptionis iam parebat comitatus Kiburgicus, persolutis nempe viginti quatuor florenorum millibus, quibus ab Austriacis comitissæ de Montfort in Bregenz oppignoratus fuerat. Neqs hi æquiorem judicem Wilhelmo Montfortio fore existimarunt, qui proinde rogatus à Tigurinis causam diutiùs per triduum discussit Schaffhusij, ac Rhenaugiæ piscinam iterato adiudicavit. Sed litteris quamvis dehortatoriis tam Friderici Ducis, quam Senatus Tigurini nec quidquam deferentes Truchesij, Abbatem diversis modis persequi non destiterunt, et quod caput est, Monachos ac subditos acriter in ipsum concitarunt, ut vel hac ratione ab Abbatia depellerent. Darnach (verba sunt rotuli) triben die Truchsäsen vil gfertz, sy machten dem Abbt Munch und arm lüt ungehorsam, sy stiftend dem Gottshus Krieg, durch arm Knecht, die dem Gottshus das sin namint, und ouch arm lüt fiengent. Terminus arm lüt non est vulgariter sumendus, nam hoc ævo usurpabatur pro subditis unterthanen seu etiam eigen lüt. Haltaus in glossario germanico affert chartam, ubi cives Dresdæ cum toto Magistratu vocantur arme lüt, et alteram de anno 1441. ubi etiam

X. IV. 7.

CI. L.

XIV. 16. 17.

X. IV. 11.

CILVII.

CIL.

Divites

divites inter arm lüt includuntur: das vor uns Komen sint unsere arme lut von sei ta, arm und Rich etc. Hæc deincops in nostris monumentis notari velim.

Inter hæc comes Rudolfus de Sultz occultis modis advocatiæ Rhenaugiensi in aula Cæsaris insidiari pergebat atqs anno 1430. à bono Sigismundo, in concedendis litteris nimirum proclivi, subreptitiè, non auditis quorum intererat, Diploma obtinuit, quo Teloneum et Moneta Rhenaugiæ ipsi concedebatur, oblitus nempe hæc ipsa Regalia iam antiquis Diplomatibus ab ipsomet confirmatis Monasterio collata fuisse. CXLVIII.

addit tamen Cæsar: wiewol wir und das hailige Rich zu solchen lechen recht hetten; ac postremò: unschedlich doch uns und dem hailigen Riche, und einem yglichen an sinen rechten. quin et agente eodem comite Imperator Henrico Schnezer de Krenckingen, qui probabiliter Schaffhusianus erat Sulzensium Præfectus in Krenkingen, administrationem criminalis jurisdictionis, quæ tamen Rhenaugiæ advocato competebat, nomine Agnetis et Ursulæ, et eius Filij Joanis, in Cleggöviam, Rhenaugiam, et Rottenberg, anno 1431. am nächsten Fritag nach S. Dionisien commisit. CL.

Tantis malis occursurus Hugo Abbas perfugium suum ad concilium generale Basileæ congregatum ab anno 1431. maximè in causa Parochiæ ~~in~~ Erzingensis contra Truchsesium habuit. et ut efficaciùs mederetur, ipsemet anno 1434. celebrato festo B. P. Benedicti navim conscendit, Basileam aditurus. Sed ecce! cum Eglisovæ portum peteret, capitur à servis Domini loci illius Joannis de Tengen ingrati nimirùm vasalli, et in arcem Balm deportatur, ne lateret, quorum instinctu hoc facinus perpetratum, licet Rotulus id potiùs Truchsesiis imputare videatur, qui rem sic describit: Doder abbt kam gen Eglisow under die brugg, da Ist. er uslenden: do kamen des von Thengen diener, und fiengend den Abbt, und furten in gen Balm, und laiten in in ainen thurn; Etwas zits darnach lager sunst hertigklich gefangen wol by 14. wochen, darnach ward er gefurt gen Küsenberg, da lager by 4. wochen, Kusenberg tum temporis ad Episcopum constantiensem pertinebat, quod primum anno 1497. comitibus de Sultz oppignoratum fuit. credibile est ergò eum in potestatem Epi traditum fuisse, qui pariter animo minùs propenso in Abbatem fuerat; Religiosi enim ex causis non expressis illum accusaverant, probabiliter, quòd eis constitutam annonam non præberet. Sed et Nobilitas Hegoviæ sub vexillo S. Georgii procul dubio à Truchsesiis armata fuit contra Abbatem. qui dum detinetur in carcere, venit Rhenaugiam Ursula Rudolfi comitis uxor, non invitis utiqs conventualibus, sed non modico Monrij damno ad Mille florenos æstimato: sed et Domum Schaffhusij, Abbatum nostrorum promptuarium, occupavit, ex qua in frumenti et vini pretio quingentos circiter florenos diripuit.

videbatur

Videbatur totus mundus in pernitiem Hugonis Abbatis coniurasse: quidam tamen ex amicis eius et consanguineis præsertim Henricus et Rudolphus de Almishoven Germani eius fratres ulterqs Henricus Nepos, deplorandam Abbatis causam ad concilium generale Basileam deferunt, in cuius aditu contra omne jus et fas interceptus fuerat. deputati à concilio Regularium protectores causam Abbatis in se suscipiunt, actumqs de eo liberando cum Episcopo Constantiensi fuit. dies indicitur Schaffhusij, ubi Episcopus morabatur, vigesima octava Julij prænotati anni 1434. Partes sanè inæquales fuêre; nam ex una parte stabant Episcopus nomine conventûs Rhenaugiensis, ursula comitissa, ac totus Equestris ordo Hegoviæ: ex altera duo tantum aut tres Abbatis amici. Quapropter controversiæ sequentem in modum compositæ. 1.º des Erstens, das der selb abbt Hug von Rinow sinem convent daselbs anbedingt gerecht werden sol vordem obgenanten Fursten und Herren otten bischof ze Constentz umb all zuspruch und anglag, so sy zu im hand, in præsentia tamen visitatorum ordinis, et cuiusdam deputati à concilio Basileensi ab Hugone postulandi. Econtra tamen ipse etiam cum conventus Rhenaugiensis satisfaciat Abbati et Rudolpho eius Germano Fratri, si quidquerelarum protulerint. 2.do Idem Abbas Hugo Dominam ursulam agnoscat Monasterij advocatam, nec alium advocatum ipsâ invitâ quærat. conceditur tamen municipio civitatis witodurensi frui, modò absqs præiudicio comitis de Sultz. quod ideo additum credo, quia witodurum oppidum erat ditionis Austriacæ. 3.tio Nobilitati Hegoviensi, ac in specie Henrico Truchsesio coram eodem Epo additis nonnullis arbitris respondeat Abbas. 4.to concilio Basileensi omninò renuntiet, et accusationes, quas contrà conventum, ursulam comitissam, et Nobilitatem detulerat, revocet, nec causam suam inibi ullo modo prosequi præsumat. 5.to Juret Abbas, se hæc pacta servaturum: amici quoque eius sub fide jurata spondeant, se Abbati nullô adiumento adfuturos, si quoquô modô contra venire intenderit. 6.to Tandem Hugo excustodia dimittatur, Rhenaugiam tamen non adeat, sed in domo Monasterij Schaffhusij, vel in alio loco comode moretur, quousqs prædictæ controversiæ finem sortitæ fuerint, interea ab Œconomis Monrij sustentationem congruam percepturus. Hæc pacta Schashusij conventa ab amicis Abbatis in arce Husenberg detento delata atqs proposita fuêre, quæ utiqs coactus squalore carceris acceptavit, atqs juramento firmavit. Instrumentum deinde dupplex expeditum atqs sigillis sequentibus munitum, imprimis Ottonis Epi constantiensis, deinde Joañis de Lupfen Landgravij in Stulingen, Domini in Hochennack, Caspari de Klingenberg nomine Equestris ordinis Hegoviensis, Hugonis Abbatis Rhenaugiensis, Henrici de Almishoven de Imadingen eius Fratris, Henrici de Almishoven de Neuburg junioris eius cognati. quæ sigilla delineata superiori parte videri possunt; Berhehen zu

CI. III. Schaffhusen an mitwoch nach S. Jacob des hailigen zwelfbotten tag 1434.

Dimissus post quatuor menses ex captivitate Hugo, cum nullibi tutus subsisteret, Basileam adijt, contra fidem datam in concilio causam suam prosecuturus. obtinuit enim litteras monitorias

Sub pœna

Sub pœna excom̄unicationis, quibus præcipebatur, ut omnes subditi Monasterij ipsi tanquam Abbati proventus quoscunqs solverent. unde conventus magis irratus eidem omnia necessaria subsidia denegavit, imò instigante ursula Comitissa alijsqs adversariis tractare cœpit de Hugone ab Abbatia penitùs amovendo. cum vero visitatio Basilea Rhenaugiam decreta fuisset, affulsit aliqua spes concordiæ. undè à conventu post festum omnium Sanctorum eiusdem anni ad Concilium missus est P. Ioannes de Heggelbach conventualis Rhenaugiensis, qui ab Henrico Abbate Præmonstratensi conservatore specialiter deputato impetravit suspensionem superioris decreti sub spe pacis proximè secuturæ. Porrò loca, ad quæ monitorium directum fuerat, fuêre sequentia; Rinow, Martel, Benckon, Truttikon, Elikon, altenburg, Andelfingen, Rinheim, Erzingen, Riedlingen, Buchberg, Nuküllch, glattfelden, Bulach, Laucheringen etc. Rotulus multis præteritis sum̄arie rem satis obscurè paucis exprimit. Darnach ward Er /. Hugo. / usgewunnen /. ex custodia liberatus. / Zum rechten uff den orden zu Basel /. ut causam prosequeretur. / da lag er etwas zits, und solt im das gotshus Rinow nach noturft zerun geben haben, das aber nit beschach. Hæc nimirum ad intentionem Abbatis scripta. also warbind die gräfin und der convent den Abbt ze enzenzen, und kam die bottschafft von Basel vom concilio, und ouch ander im Bischtum, von Ritterschafft und von äbbten.

C. III. 8.

Venêre igitur Rhenaugiam Missi à Concilio, unacum visitatoribus, ipsoqs Hugone Abbate, nec non et alij magnò numerò Nobiles et Abbates, pacem Mon̄rio restituturi. ubi cum diu luctatum esset, urgentibus plerisqs, ut Abbas deponeretur, tandem ipsius quoqs amicis optimum factu videbatur, si honesta pensione condicta Abbatiam resignaret. acta specifica huius resignationis desunt, unde de die non constat, licèt hoc adhuc currente anno 1434. et forsan in Novembri proculdubio facta fuerit. eam denique ex Rotulo sæpè dicto descriptam audiamus. Die fründ des abbts vom Lyb, und öch ander erber lüt uberreden den abbt, das er anhäch das gottshus, und ouch sich selbs fridsame, und ouch sin seele, und bedächte vil und vil beser uffsätz, die im beschen waren uffern, lyb, und guet unverschult; dan niemand sagen mächt, das der abbt dem gottshus das sin an kainen enden weder versetzt, noch verkauft hett, noch sunst an dem gottshus, an sinen lüten und gütteren kain unrecht gethon hett. Nach solchen fürgeben, auch nach solchem empfinden mancherlay unrechts, so dem abbt uswendig und inwendig, harten gefangknußen, mit besen mörderischen uffseten beschehen ist, und sonder das uffgebotten wart; da sach der abbt das gottshus und sich selbs an, das sy in friden köment, und das gottshus mer dan sich selber, und gab die abbty uff: doch mit dem geding, das man̄ das gottshus besorgen solt mit ainem erbarn from̄en mann; das layder!

nit beschehen

nit beschehen ist mit dem Engelberger. Sic finit Rotulus, et satis indicat, Joanne Kumber Abbatiam tenente fuisse conscriptum. Suspicor, auctorem illius ipsum et Hugonem quondam Abbatem, sic totus quantus in eo excusando versatus, ut ab aliquo conventuali aut alio Hugonis adversario certò exarari non potuerit. Ex eo, quod ait: Sonder das uffgebotten wart, satis liquet, resignationem non fuisse adeò spontaneam; laudandus tamen in eo, quòd non pertinaciter reluctatus iniquo tempori cesserit: Abbas certe meliori fato dignus, et pugil invictus, si membra sub capite continere scivisset.

Cæterum resignatio ipsi potiùs quam Monasterio profuit; nam in Martelen congrua sustentatione contentus multis annis supervivens mala peiora prioribus ex vicinia securus expectabat. Electus enim unus ex visitatoribus Joañes deserto Monasterio Engelbergensi, plerumqs etiam Rhenaugiâ abfuit, et in prædam diripientibus reliquit. Ursula pro comitissa pro advocata se gessit, ut constat ex quadam judiciali decisione, quam assistentibus Burchardo Mayer de Jestetten et Eberhardo de Senckenberg quamvis in favorem conventûs pronuntiavit, ut nempe certi census ex quadam piscatione præstentur.+

+ a. 1438. I. 1. 9.

Nec tamen Fridericus Austriacus advocatiam deseruit, quin anno 1436. iterato Truchesios ab usurpatione Piscinæ in Orlingen

X. IV. 17.

deterruit, ac tandem ad compositionem Monasterio provicuam compulit. Cùm porro in posterum Hugonis compersecutione nulla Rudolphi comitis de Sultz occurrat mentio, eum in aula Sigismundi Cæsaris versatum fuisse credo. certe anno 1436. adhuc vi-

chart. 938.

xisse constat ex charta quadam Hergotti. defuncto anno 1437. Sigismundo forte rediit, sed non diu supervixit; nam año 1439. jam Patruus eius Nicolaus Administrator Cleggoviæ fuit: qui opportune Religiosus Benedictinus ex Mon̄riô Airsaugiensi cum esset, administrationem quoqs Monasterij Rhenaugiensis com̄endante Episcopo suscepit Joanne abdicato. Verum bonus hic asceta videtur melioris voluntatis fuisse, quam potestatis, expertus duobus aut tribus Dominis serviri non posse, nec satisfieri comitatui Sultzensi, ac simul Monasterio sufficienter provideri. quocirca post sesqui annum administrationē Mon̄rij pæne derelicti abdicavit anno 1440. ubi nimirùm tres tantum Religiosi residui erant, reliquis pro sua quisqs sustentatione dilapsis.

Caput VII.

Caput VII.

Nova Sultzensium persecutio Sub Abbate Eberhardo II.

In hoc statu res Monasterij sitæ erant, cum Henricus ab Hoven Epus Constantiensis Eberhardum Schwager ex Nobili familia Schaffhusiana Abbatem præfecit. Advocatiam quod attinet, de hac enim in præsenti agimus, novum periculum ex Morte Friderici Ducis austriaci accesserat, quæ anno 1439. accidit, relicto unico filio decem annorum ex Anna Brunschwicensi cum immensis thesauris profuturis Friderico et Alberto Cognatis Successivè Tutoribus, quorum prior deinde Imperator. Utigitur Eberhardus novellus Abbas saltem ad tempus à comitibus de Sultz tutus esset, pacta quædam ad quinquennium duratura cum ursula Matre vidua, eiusqs tribus filiis Joanne, alvico, et Rudolpho inüt, quibus se obstrinxit annuatim pro quibuscunqs prætensionibus se daturum illis 1. fuder wein. 10. Muth Kernen. 10. Muth Roggen. 20. Malter haber. 1. Mast Swein. 2. Zins Swein. und 2. fuder höws. und sol aber solch dätting und bedingnisse mir und meinem Gottshuse an unser enfreyheiten, rechten, ehaften, und gewonhaiten, nach usgang der 5. Jar in allweg unvergraiflich, und unschedlich haißen, und sin. datum uf Sunentag nach dem hailigen pfingsttag año 1441. id est die 11. Junij. Collegit deinde Eberhardus dispersos Religiosos, et res collapsæ videbantur paulatim resurgere.

Tschud. to. II. pag. 284.

A. 1. 35.

Verum pax illa tamdiu non stetit, sed citiùs cum ultima propemodùm Monasterij pernitie interrupta fuit. Narratur tota causa in libello quodam centum facies implente, quem Eberhardus Abbas sæpiùs describi curavit, ut Alberto Archiduci eiusqs consiliarùs offerret, in quo etiam Diplomata et litteræ ad rem pertinentes continentur. Nostrum erit, facta quælibet ad ordinem chronologicum redigere, et subsidiis historicis illustare.

Occupabant igitur ad annum Christi 1443. Sultzenses comites Joannes, alvicus et Rudolphus arcem superioris portæ Rhenaugiensis: ursula verò eorum Mater in domo Custodis seu Sacristæ, qui simul Parochus ad S. Felicem et Regulam fuit, degebat. Pater comes Rudolphus ante aliquot annos defunctus debita quædam reliquit Monetario de Munsingen solvenda. Hic duos famulos Rhenaugiam misit, solutionem à filijs exacturos: illi verò solito Nobilibus more contumelijs affectos urbe expellere jubent. Clamantibus et justitiam implorantibus adest Schultetus cum Senatoribus, et ereptos de manibus Sultzensium in custodiam mittunt, eorum causam discussuri et audituri accusationem. Sat erat ad irritandos comitum animos, qui Senatoribus dira omnia cominantur. Postera die Schultetus cum Sociis ad

ad Eberhardum

ad Eberhardum Abbatem in Monrium veniunt, officia sua de-
-posituri, quod minis Comitum ferendis non eßent. dies erat
decima quinta Julij anni præmemorati 1443. Simul cum
his et reliquis Rhenaugienses cives, quibus pro in haud parū
molesti erant comites, ad Monrium congregantur, opem im-
pag. 226. -plorantes his verbis: quæ ex libello admetior: uf die clag, die
der Schulthais und Rätt tättend, rueffend die von Rinow
Jung und alt, die gemaindt, den obgenanten Herren und abbt
an, als iren rechen natürlichen herren, und rettend Jettlicher
insunders, das er inen ze hilff käm; den all eigenschaft und
gewaltsami sin, und aines convents und ires gottshus wär,
und alle gerechtikait der gericht inen zusprechen stund;
das sy denn si daby schirmind, dazu welten sy lyb und gutt
sezen, umb der willen, das der obgenant abbt und convent by
sinen fryhaiten und gerechtigkaiten belibe; dan sy alldes
Gottshus aigen lyt syent.

Abbas cum conventu cives verbis roborat, ac mutua fide
pro defensione data, Schultetum cum reliquis restituit of-
-ficiis pristinis, jubetq̃s, ut captivos creditores ex Imperia-
-li jure sex hebdomatas ac tres dies detineant, causam pos-
-tea ex more decisuri. Interea adeunt ursulam Matrem sp. supplicites
rogantes, ut Filios à conceptavindicta dehortari dignetur: Sed surdi etiam
ad Matris preces fuere comites. adhibiti sunt oratores ex proximo Magis-
-tratu Schaffhusiano: Sed frustra fuere omnia. Elapso igitur tempore
definito, vocantur comites per tres dies ad Judicium civicum; et nemine
comparente captivi dimittuntur impositô priùs juramentô, huius de-
-tentionis causâ nec de Monasterio, nec de civibus, nec de comitibus
ullam vindictam fore sumendam.

Inter hæc comites querelam deferunt ad Margravium Wilhelmum de
Rotelen Præfectum Supremum Domus Austriacæ in Alsatia, Brisgovia,
et Hercinia: accusant Rhenaugienses, quòd infracta pace violenter in
proprio eorum territorio captos abstraxerint, Wilhelmus per Magistra-
-tum Schaffhusianum monet Abbatem, ut comitibus satisfieri curet.
Respondit Eberhardus Margravio, nullam injuriam comitibus illatam
fuiße; den all aigenschaft und gewaltsami des gerichts aines Jegli-
-chen Abtz zu Rinow und sines gottshus wär rächt aigen. offert se tamen
promptum ad causam coram ipso dicendam. Dies indicta ad 29.
Novembris waldishuti, ubi partes comparentes causam utramq̃s ac-
f. 229. -riter egerunt. Inter alia dixêre Rhenaugienses: Es wär wol war,
sy hettend zwen gefangenen uffgehebt ze Rinow in den gerichten,
und sy nit wellen laßen in andere gericht füren, den dieselben
knecht das gericht und Rätt anruftind, dan sy ouch solches gelopt
hettind irem herren von Rinow dem Abbt, nieman rächtlos laßen,
noch uß denen gerichten füren; den das Gottshus ze Rinow stock

und galgen

und galgen hett, und alle aigenschafft und gerechtsami des gerichts aines Abbten wär: wol wan ain ubelthätiger begriffen wurd in den gerichten, da richte ain Schulthais in aines Abbten namen unt ans blutt, und geb den den Stab mit recht uff ainem Schirmer des Gottshuß, der nem den den Stab, und richte in des Gottshus ~~fryhaiten~~. ~~namen~~ über das blutt nach uswisung des Gottshus fryhaiten.

Ad probandum verò Captos non fuisse aliorsum aut ad alium Judicem dimittendos, efficaciter prolatum atqs prælectum fuit Diploma anno elapso 1442. à Friderico III. Imperatore Austriaco obtentum, in quo conceptis verbis privilegium de non avocando ad eo aliud Judicium extra Monasterij Jurisdictionem confirmatum fuit.

Margravius cùm frustra partes conciliare tentasset, decrevit causã diligentiùs esse discutiendam: quem in finem viros quosdam Nobiles nominavit, ex quibus quæquæ pars pro usu illorum temporum, Judicem arbitrum eligeret, quorum voto et consilio ipse Wilhelmus causam ultimato decideret. Abbas illicò unum ex propositis elegit: Sed Rudolphus et Alwicus Comites, absentiam tertij Fratris Joannis causati, reposuerunt, se cõmunicato cum absente consilio quendã electuros, quod tamen per totam hyemem urgentibus necquidquam Margravio et Abbate obtineri ab ijs non potuit, qui iam non iure sed facto causã agere decreverant, renovaturi, si per eos stetisset, tragœdias, quas Parentes ipsorum cum Hugone Abbate præluserant: Sed in hominem offenderunt præteritis malis cautiorem effectum, amicis potentiorem, et quem fortuna non usqsquaqs destituerat. En ex improviso se aperit scena.

Vix Pascha anno 1444. vernum tempus reduxerat, cum tertio festivo die, quando Rhenaugienses plerique, ut adhuc assolent, nundinarum causa Schaffhusij aberant, venit Joannes Comes 6. equitibus stipatus ad Monasterium Abbatem inquirens. Hic occultè monitus, portas observari præcipit, erant enim plures sicarij in Balm parati, et in arcem Lauffen averso flumine se recipiens, illicò Schaffhusium amicis rem nuntiari facit, qui cum triginta equitibus eadem die, erat decima quarta Aprilis, adproperant Abbatem defensuri, qui et ipse sub mediam noctem domum revertitur. Nobiles Schaffhusiani quidam his nominibus exprimuntur. Cunrad Schwager, Abbatis germanus frater, werner von Schinach, eiusdem affinis et propugnator accerrimus, wilhelm im Turn der alt, Hans von Grießen, Hans Hagizi, Hans von Risbach, Ruder im Turn der Rüßer, Hans von Fulach, cuius in bonis arx Lauffen erat, wilhelm und Rugger im Turn gebruder Zuder Haselstuden, Heinrich von Birchendorf, wilhelm im Turn der arme Jeck, scilicet qui paulo post sic cognominatus fuit.

Mane facto primores ex supradictis Comitem Joannem adeunt, causam, cur armati advenerint, proponentes, quòd nimirùm insidias paratas adversùs Abbatem amicum et concivem suum conspexerint: rogant, ut litem coram Margravio prosequi velit, et Rhenaugiensibus de indemnitate cavere. Dum ista conferuntur, supervenit alter frater Comitis Alvicus, qui tempus deliberandi petiit: verum dum mensæ

omnes

omnes accumbunt prandium sumpturi, uterqs comes navi usus, frustratò consiliō clàm secessit ad suos in arce Balm latentes. ut verò Abbatis et Rhenaugiensium securitati consuleretur, altera die id est decima sexta Aprilis venit Nobilis Vir Georgius de Geroldsegg, et post illum ipse consul Schaffhusianus cum quibusdam ex Magistratu, qui rem composuerūt, ut utraqs pars, quieta persisteret usqs ad festum Ascensionis Domini; quò celebrato compareret coram Episcopo Constantiensi Henrico de Heven, sententiam pro meritis causæ laturo. Verum intervenientibus bellicis turbis, primò quidem Judicium istud dilatum, deinde verò penitùs abruptum fuit, quamvis Epūs litigantes dicta die in oppido Stein conciliare studuisset.

" depositis armis

Caput VIII.

Caput VIII.

Occasione Belli Tigurini multa mala inferuntur Rhenaugiæ à Comitibus de Sultz.

Libellus Iudicialis, qui prima sui parte præsentem historiam in Specie quadam facti dispersim refert, sæpiùs mentionem ingerit belli, quod fœderati Helvetij contra Tigurinos Austriacis iunctos hoc tempore gesserunt, aitqs + pactas fuisse in diem S. Georgii, id est 23. Aprilis añi 1444. quo arma utrinqs iterum assumpta. quapropter necesse est ad gestorum clariorem notitiam belli illius quandam idæam ob oculos ponere, quod brevissimè ex Tschudio, qui rem fusè to. II. prosequitur, damus.

+ indutias inter partes bello implicitas

Variæ igitur causæ dissidiorum inter Tigurinos intercesserunt, præsertim ob bellum, quod anno 1440. ratione comitatus Toggenburgici exarserat, contendentibus inter se Tigurinis atqs suitiis testamenti ab ultimo Comite facti executores existere. Suitiis reliqui Cantones præsertim Bernates, uranij, Subsilvani, claronenses, Tugienses, et Solodorenses adstiterant. quapropter Tigurini non modico damno affecti, ad extrema prolapsi sunt, et anno 1442. oratores ad Fridericum Cæsarem submiserunt, qui eidem fœdus contra fœderatos offerrent, spondentes auxilium laturos, ut ditiones à Domo Austriaca avulsæ, præsertim Argovia, pristino Dominio subijciantur, comitatum quoqs Kiburgicum liberali donatione se restituturos. Imperator veteris iacturæ per Tigurinos perpessa memor, oratores Salisburgi occurrentes primò quidem in conspectum non admisit, sed de gratis eorum negotiis per subornatos meliùs edoctus, æniponti clementer excepit, quin et Norinbergæ occulta pacta conclusit; proficiscenti etiam ad coronam Imperij a quis grani accipiendâ jugiter comites adfuêre.

Subodoravit fœderatos, machinas strui in aula Cæsaris à Tigurinis. ut porrò certiora ediscerent, Badenæ conventum edicunt fœdus renovaturi. Sed Tigurini simulatione usi ultrò in fœdus euntes eorũ industriã eluserunt. aliò igitur consiliò arreptò, singuli cantones legatos ad Fridericum mittunt, confirmationem privilegiorum et im̃unitatum postulantes, atqs obedientiam, quam ut membra Imperij Cæsari deberent, spondentes. Negavit postulata Fridericus, indignos tutela Imperij pronuntians, nisi quæ Domui Austriacæ contra quinquagenariam pacem cum Friderico quondam Duce initam abstulissent, restituerent. Solodorenses soli diplomate Imperiali donati, quod nullam partem Argoviæ possiderent. Non dubitarunt ampliùs fœderati, pessima à Tigurinis Cæsari suggesta consilia, maxime quòd illorum oratores in aula proximos, imò in eadem domo cum Wilhelmo Margravio de Hochberg et Röttelen hærere conspicerent. Dimissi domum fœderatorum legati cum responso, Cæsarem proximè Helvetiis in oppido Tigurino adfuturum, quò per Alsatiam, Rhenofeldam, et Waldiskutum die 19. Septembris pervenit, et ingenti jubilo nec minori magnificentia exceptus est. Verum nec hoc ex loco mitiùs fœderatis respondit Cæsar. Die 29. Septembris Fridericus Tiguro Wittodurum profectus est, dehinc Badenam, Solodorum, Bernam, Burgundiam, Basileam perlustrans, Constantiam pervenit, ubi inter

alia loca

285

alia loca etiam Dießenhovium in sidem Austriacam recepit, datis Literis privilegiorum confirmatoriis die 26. Nov. Eadem opportunitate usus est noster Abbas Ebo Hazdus, et sequenti die Monasterium Imperiali protectioni committens, diploma, de quo iam sæpius facta est mentio, impetravit. Tandem Imperator per S. Gallum et Igrolim in Austriam se recepit.

Regresso Imperatore fœderati arctius institêre Tigurinis ut quæ Sua vindicabantur, aperirent; illis dißimulantibus tandem sine fuco postulant, ut fœderi cum domo Austriaca inito penitus renuntiarent: quibus id se facturos negantibus bellum indicunt die 20 Maij 1444. Nec mora, rendum paratos aggrediuntur, ac variis gladiorum conflictibus donec implorata per Wilhelmum Marggravium Henrici Episc. Constantiensis interventione, assistente quoq. Friderico Abbate Einsidlensi die nona augusti inducia initæ sunt ad sequentis anni diem S. Georgij duraturæ. Bernates et Solodorenses interim Lauffenbergam obsederant: sed audito inductarum nuntio damnis non modicis affecti discessêre. Nec animum destituit Episcopus, sed ad pacem firmandam diem indixit auf den Zwelfschuldigen Tschudius. ten tag, das ist der Heiligen 3. Kunig tag, quæ vera pro Chronologica notitia notari velim: sed interuenientibus impedimentis altera Badenam constitutus vigesimus Secundus Martij anni 1446. ubi ex consilio Basilœensi et splendidissimis Imperij Civitatibus ambo pacis conciliatores convenerant, quorum singuli pro singulis partibus starent. Ego Sebastianus tunc civitate Imperiali pro Tigurinis perorabat Conradus Schwager Frater Abbatis nostri. Sed magno licet labore, tamen effectum est nihil licium Tigurini fœderi Austriaco nuntium dare renuerent, animos addente Wilhelmo Margravio Supremo Austriacorum Præfecto. Itaq. ad diem S. Georgij finitis Indutiis ad arma conueniêre fœderati, omnesq. die trigesima Aprilis in Cloten haud procul Rhenaugia in territorio Tigurino convenêre. ubi consilio habito statuerunt, arcem et oppidum Greifensee, paulo semotius octo horas Rhenaugia distans, obsidere. Post acrem quinq. hebdomadarum resistentiam tandem se dedidit Joannes Landenbergicus cum

Hartmann adañum 1444. 72. comilitonibus, quitamen omnes exceptis undecim senibus et pueris contra datam fidem, præmissa nihilominus exhomologesi, agente potissimum Redingio patr. Reding, Suitiorum Capitaneo, capite truncati sunt. quam crudelitatem nequidem Helvetij laudant, sed eidem casus sinistros posteà secutos potissimum adscribant.

Tschudius pag. 412.

Hæc erat rerum facies, dum illa contigerunt, quæ iam ex facti Speciei libelli nostri relaturi sumus. Comites de Sultz tum ob vindicatos eorum creditores, tum ob insidias in Abbatem frustratas vindictam spirantes, postposita fide Episcopo data, Eberhardum ad Wilhelmum Marggravium, durantibus inducijs Tigurì commorantem deferunt, quod nuper Schaffhusianis magno numero armigeris constructis Rhenaugiæ arcem comiserit, Helvetijs recrudescente bello tradendam. Calumnia facilè patere poterat, cum Schaffhusium Imperij tunc oppidum neutri parti tunc adhæreret. verum cum bello instante omnia suspecta sint, Wilhelmus tum ex Turgovia, Austriacis tunc parente, tum ex Sylvanigra mox finitis Indutijs occupare Rhenaugiam imperat, eamq. funditus subvertere. Nemo latior

hoc mandato

hoc mandato comitibus de Sultz, qui exequendo se iungunt waldfoctio in waldshut, omnia qs necessaria parant ad prædam capiendam. At verò de periculo clam admonitus Abbas sine mora wernerum de Schi-nen et Joannem de Griessen ad Margravium destinat, calumniam ab-stersuros: qui tandem narrata rerum serie eò inclinarunt wilhelmū, ut mandato revocatò pontem duntaxat Rhenaugiæ waldvoctio destruere juberet, Turgovijs omnino abesse jussis. cum lateret adhuc, quam in partem fœderati impressionem facturi essent, timebatur, ne fines egressi alteram Rheni partem latè vastantes erumperent. Tantùm nihilominùs potuit wernerus apud Margravium, ut se jussurū Sylvarū Præfecto sponderet, ne plures duodecim militibus secum assumeret, neqs Ponti Rhenaugiæ priùs vim inferret, quam litteras ab ipso Margravio scri-bendas Abbati dedisset, quibus nomine Principum Austriæ caveretur, pontem restituta pace absqs impensis Rhenaugiensium fore restituen-dum. wernerus Rhenaugiam reversus gratum nuntium Abbati, Schul-teto ac Senatoribus aperit, silentio indictò donec litteræ prædictæ per Præfectum Sylvestrem Abbati traderentur. Interim ipse Rhenaugiæ diem festum S. georgij induciarum terminum præstolatur, quò man-data executioni danda fuissent. morantibus Sylvestribus wernerus magnò damnò discedit, æstimans mandatum de pontis destructione penitùs à wilhelmo revocatum.

Moram scilicet ingesserant secundæ Margravij litteræ, quibus Sultzensium propositum frustabatur. at hi instantiùs apud Præfectum Sylvestrem agunt, ut dissimulato posteriori mandatò irruptionem priùs conceptam exequeretur. venit ergo die 24. Aprilis summo mane tenebris nondum discussis non cū duodecim, sed cum sexcentis omninò Equitibus et peditibus, comitantibus comitibus de Sultz, quos ferunt comes vacuos secum tulisse, im-plendos nempe Monasterij spoliis. Magno impetu aggrediuntur pontem: cùm verò tabulatum in medio, die fahl bruck, elevatum iter interpoluderet, ingens concursus fit Rhenaugiæ, cives rerum, quæ suberant, ignari, hostium impetum repellunt, invasores aggre-diuntur, et dum illi spe Rhenaugiæ potiundæ amissa pontem subruunt, iaculis ac globis plumbeis laborantes petunt, Magistrū tormentorum, den buchsenmeister, cum duodecim vulnerant, ac nonnullos occidunt, unico ex Rhenaugiensibus levi vulnere affecto. Sic pons, qui sagittæ iactu suprà modernum, bey dem mülle weg steterant, quidem deiectus, hostes tamen ab ingressu Rhe-naugiæ prohibiti. unde waldvoctius intentionem Margravij duntaxat adimpletam videns, litteras eiusdem post factum Abbati submisit. tantam nihilominus apud wilhelmum indig-nationem incurrit, ut ad gravissimam punitionem evadendam fugâ in exteras regiones sibi consulere fuerit coactus. von diser geschicht wegen must der ~~Land~~ waldvogt Landrümig sin. ita li-bellus.

Interim

Interim ingens murmur populi Rhenaugiæ; cum enim in vulgus spargeretur, Abbatem atqs Senatores de ponte destruendo fuisse præmonitos, non ultimam mali causam in eos rejecerunt futuri conscios, aiebant, procul dubio sibi meliùs fuisse consulturos; rem studiosè reliquis omnibus occultatam; jam nunc ponte carentibus magnis impensis quotidiè Rhenum navibus trajiciendum. quas quidem querelas Comites de Sultz converso stilo suspicionem à semet abstersuri in Abbatem reijciendam, egregiè per subornatos, præcipuè per quendam Thomam, quem arci Præfectum, vogt, imposuerant, nutrire et augere adlaborarunt, simplicioribus imponentes, hac una de causa instigante Abbate Pontem fuisse deiectum, ne Comites libere comeare possent, quos privatis odiis insectaretur. invalescente indies populi tumultu, ac præcipuè, quod fœderati proximam belli expeditionem versùs Rhenaugiam facturi nuntiarentur, Abbas in domum Monasterij oppido Schaffhusiano inclusam, servandis rebus præmissis, se recepit, exemplum vicinorum secutus, qui loca tutiora quærebant.

Controversiam inter Abbatem et Comites quod attinet coram Episcopo agitandam, cùm induciæ pactæ ad festum Ascensionis Domini expirarent, partes in sequentem diem vigesimam secundam Maij in oppidum Stain convocatæ fuerunt. comparuère Comites eorumqs comilitones, comparuit etiam Abbas, et cum eo Wernerus de Schinen, Conradus Swager, Joannes de Griessen, Wilhelmus im Turn der alt; nec non Schultetus Rhenaugiensis cum Senatoribus, qui multis hinc inde dictis, postremo comitibus obijcientibus, quod eorum territoriū per violentiam violaverint, et decem libras annuas, ut quondam Comitibus de Habspurg non præstent: Responderunt his verbis: Nein, es

pag. 236. Synit ir, den alle aigenschaft, lüt und gutt, Zwing und bän Sy aines Abbts und Sines Gottshuss recht aigen, und hab öch stock und galgen, und nitt die herren von Sultz; und Sygend öch all frivel Klein und gross, je und je, und noch hüt by tag aines abbts Zwentail, des tritt aines Schirmers des Gottshuss, und ains Schulthaissen, und der Stat zu Rinow, jeglichen Sinen tail von dem tritten tail: und öch der blatz Sy jo und je und noch hüt by tag aines waibels des Gottshuss, und der Statt Knechten, daby wellent Sy noch by tag beliben. Episcopus renitentibus comitibus casso labore partes conciliare conatus, tandem novas inducias usqs ad festum S. Verenæ diem primam Septembris pacisci fecit.

Inter hæc Helvetij arcem Greifenseè gnaviter oppugnantes, ex castris Schaffhusium miserunt, postulantes, ut Rhenaugiensibus interdiceretur, ne damna eorum rebus, ut hactenùs factum, deiectionem pontis causati, inferrent, idqs litteris publicis caverent. adijt Abbas exercitum Fœderatorum, unacum Thoma Sultzensium præfecto. Erat quoqs in comitatu

Abbas

Abbas Schaffhusianus, et consul eiusdem urbis cum consiliarijs, nam hi omnes ab vastatione Helvetiorum sibi providere satagebant. Amannus Reding, de quo suprà, cuiusq; præcipua auctoritas in castris erat, minacibus verbis cautionem prædictam exigebat: quam cum renuisset Abbas, comeatus quidem pro reditu datus, posthac verò quidquid Rhenaugiæ cis Rhenum erat, penitùs excisum, exustum atq; direptum fuit, maximè postquam arce Greifensee in potestatem redacta exercitus in cloten redijt, ibi tredecim dies usq; decimam tertiam Junij moratus. Singuli deinde domum dimissi, ad diem Sancti Joannis Baptistæ eundem in locum rediêre Fœderati, atq; unanimi consilio caput adversariorum ipsam Metropolim Tigurinam obsidione cinxerunt.

Prævenit nihilominùs Abbas Eberhardus hanc obsidionem suis litteris, quibus Wilhelmo Margravio actorum à se in castris fœderatorum rationem exposuit, simul et facultatem reparandi pontis ob Rhenaugiensiũ querelas petüt. Rescripsit humanissime Princeps, inter alia ajens: So danck ich üch solichs guten willens, so ir dan zu miner gnädigen herrschaft von österrich und min hand; dan ich will es von üer gütte rümen, das ich hof, es soll gegen üch und ürem gottshuß erkent werden, da ich es den selbs verdienen und beschulden könt, wölt ich allzit willig sin etc. Pontem quod attinet, concessit, ut fieret hunc in modum, ut saltem pedes transiri, ac urgentibus circumstantiis facili negotio deyci posset. datæ litteræ die 9. Junij. Verum CLXIV.
Magistratus Tigurinus reà Wilhelmo percepta, ne quidem ponti pedali fidendum ratus die 18. eiusdem Mensis alteras ad Abbatem litteras misit, quibus maiorem in modum petüt, ut quæcunq; pontis reparatio penitus intermitteretur: als wir, pergunt, üweren gnaden des und allen guten sonder wol getruwent, in welher sach wir das um üch und üwrem gottshus, und all die uwren künint gedienen, wellen wir willig sin zu allen zitt. CLXV.
Litteræ hæ duæ authographæ in libelli facti specie omissæ fuêrunt, ut ad causam illam contra Comites de Sultz nihil facientes, hunc tamen in locum memoratu dignissimæ.

Hac tempestate populus ferox ex gallis, Anglis, alijsq; nationibus conflatus, pace inter gallum, anglumq; pacta per Alsatiam iter faciens in Basileæ finibus consêdit numerò ut aiunt sexaginta Millium Duce ipso Delphino Ludovico Caroli Regis filio. Hos vulgus à quodam capitaneo viro forti Jacobo de Armoniac Armoniacos, et in vernacula corruptè die armen Jecken, prout etiam in nostris monumentis fit, vocabat, aut etiam die walchen, schnaggen, et schinder, quod miseros accolas rebus omnibus, et quasi ipsa pelle nudarent. temerè multi suspicabantur, eos ab Austriacis contra Helvetios adscitos fuisse: alij econtra ab ipso Sumo Pontifice Eugenio IV. contrà concilium Basileense schismaticum, et antipapam Felicem, cui Helvetij plerisq; adhærebant. Missi ex fœderatorum castris Mille ducenti, qui certiora explorarent, cùm in antesignanos incidissent, eos fortiter aggressi magna strage repulerunt: sed ultra Brisam flumen, repugnantibus nec quidquam primoribus prosecuti, à toto exercitu excipiuntur, et die vigesima sexta Augusti ad unum omnes cæsi:

ex quibus

Ex quibus tam en triginta duo à Basileensibus ex arena collecti à vul-
-neribus convaluerunt. His nuntiis territi Helvetij obsidionem Tiguri-
-nam die 29. Augusti deserunt. Interim Armoniacorum pars Rheno-
-feldam, Seckingam, et Waldishutum usqs penetrat, et terrorem etiam
Rhenaugiæ ingerit. Abbas Eberhardus cives armatos esse jubet; qui jussa
f. 285. spernebant, ipso petente à Schaffhusianis tenti, et parere coacti. Tandem
ad festum S. Martini Barbarus hostis, ubiqs magnis crudelitatis vestigijs
derelictis, expilataqs Brisgovia et Alsatia in galliam se recepit à ger-
-manis fugatur. In Helvetia porrò alia rerum facies erat, cum Austria-
-cis auxiliis, quæ ipse Archidux Albertus Cæsaris frater adduxerat, Ti-
-gurini magnam partem amissæ ditionis receperunt Fœderatis ad fines
proprios tuendos repulsis. Conventus deinde imperij Villingam ad die
undecimam octobris eiusdem anni 1444. ad pacem reducendam indictus.
Dum hæc foris aguntur, propria ardet domus; Rhenaugia vastatione
omnium maximâ penitùs oppressa; quam modo post fata spectare juvat.

Caput IX.

Caput IX.

Alvicus Comes de Sultz Rhenaugiam armata manu occupat, et vastat.

Eodem anno Sæpe dicto 1444. die 20. Julij Comites de Sultz hæreditatem partiti, Alvico inter alia Rhenaugiam assignarunt: darnach Margarethe, Scribitur in Specie facti libello Judiciali præfixa, do tailtint die herren von Sultz mit ainanderen, und tailtint graff Alwigen Rinow zu. quapropter vix finem induciarum præstolatus, possessionem capere decrevit. dis Stund untz Bartholomæi, do Kamend die armen Jecken in das cleggow, und lagend untz Mauritij zu waldzhut. Henricus Epus constantiensis ob belli tumultus partes ad diem indictam tuto non posse comeare perspiciens, com one fecit litigantes, ut inducias ad diem primam Septembris expirantes prolongarent. Negavit hanc prolongationem Alvicus, sed diem decretoriam, quæ haberi non poterat, importune poposcit. Eberhardus Abbas à tot hostibus sibi timens Schaffhusij se incluserat, et cum eo och der Schulthas cuni Burli, und Haini Scherer der alt Schulthas, und Hansli Manz der alt, quos ipsa comitissa ursula iam præcesserat. A. I. 35.

Igitur Alvicus die octava Septembris festo Nativitatis B. V. Mariæ hora tertia pomeridiana cum Hugone de Landenberg, Jacobo et Rudgero Mulleris, Studleris, Tigurinis, aliisqs militibus stipatus, Rhenaugiam venit, et à civibus capite destitutis homagium extorquet und Schwurend im, als Sy ~~wer~~ for Sinen forderen hatten getan, dem gottshuß in allweg unfergrifflich. Deinde Monasterium ipsum aggreditur, invadit, occupat, et ex Domo Dei propugnaculum efficit. also lager mit Sinen Knechten in dem Gottshuß gutt mit großem gewalt und frewil, des ersten, Korn, win, Rinder, Schwin, Kuyen, und Schäff: dises alles war verwüst und verdan, und hatten Soldner, die richt man von des gottshuß gutt us, und macket bollwerch, und Lezinen in dem gottshuß und Leittbüchsen in dem crüzgang, und allenthalben, und zog uf dem land mit den Soldneren mit frewentlicher und röpplicher hand des gottshuß gutt in. Nec his contentus comes, Rhenaugienses cum Abbate commorantes citavit, ab iisqs sigillum civitatis, aliaqs documenta, quæ Schaffhusij posuerant, exegit. quibus renuentibus novum Schultetum Rudi Langnower, et Magistratum constituit, cives contra Abbatem et Senatores in rebellionem concitans, quôd eos hoc tempore ab hostibus tam infesto deseruerint. At verò Abbas datis ad Rhenaugienses prolixis litteris die 20. Septembris gravissimè sub fide juramenti præstiti prohibuit, ne comiti ullo adiumento præsto essent, neve illi census aut proventus ad Monasterium pertinentes exsolverent. Sed Alvicus in proposito perstit, novum civitatis sigillum (posteà tamen cum novo Schulteto cassatum) fabricari jussit, Rhenaugiensesqs adegit, ut in insula Rheni totum Monasterium mit ainem Sturm zaun concluderent. Unde capitulares quoqs die 3. octobris Monasterium deserere coacti sunt. asso do nun die Kappittel herren sachen die wütrig, so der von Sultz in dem iren gottshuß vollbracht, und ir Vatter und abbt vertriben was, und och die verwüstung, so in dem obgenanten Gottshuß beschach, nit gewenden möchtent, do wurdent Sy anhellicklich zu Ratt, und wichen zu irem Vatter und abbt

// militare

CLXII.

gen Schaffhusen

gen Schaffhusen an dem tritten tag des anderen herbstmonetz, mit namen herr Burckart Hagen von Bondorf. herr Caspar Hofmañ, herr Joannes von winterberg, Herr claus Rögger von wintertur, herr Hans von Rumlang; und aßo stund das hochwürdig Gottshuß ön allen Gotzdienst.

In alijs locis Rhenaugiæ Subiectis has inter turbas cuncta raptò agebantur, dum non solum pars una alteri census ac Decimas pendere prohiberet, sed etiam armata manu præriperet. Amici Abbatis non nisi centum frusta (Stuck) Schaffhusium protrahere poterant; reliqua comiti in prædam cessere. Similiter de Piscatu actum; vetavorat enim Abbas ad festum Sanctorum omnium, ne piscatores traderent Salmones comiti: at illi contra consuetum iuramentum Alvico præstiterunt, unò exceptò Haini Manz de Ellikon. Intereà duo capitulares Caspar Hoffmann, et Hans de winterberg, galeis et armis instructi, servisqs stipati Stationibus piscatorum invigilabant, piscesqs vi auferebant. Bone Deus! quæ salus bello? quæ cōmunicatio Monacho cum armis?

Ne tamen pietatem nostri deseruiße videantur, præcipuum recursum ad Deum optimum habuère, et die 17. Novembris votum solemniter in Sacello B. V. Mariæ Schaffhusij emisère: da klackt der Erwürdig abbt und och der ganz convent kläglich gott dem herren und der Mutter aller ärbärm Magt Marien, und hant sy angeruft an dem siben zehenden tag des tritten Manotes des obgenanten Jar in der cappell vor dem bild, das da in der er der Mutter aller ärbärmbd gemacht ist, umb die IX. vormittag, und hand also gott den herren, und die Mutter aller Erbarmbd angeruft, und damit gezezt ain Mäß, nun sinnen hinjemer Ewiglich all Sambstag vor der prim von unser lieben Trowen ze singen in irem Gottshuß ze Rinow, und ain Salve Regina in der complet och alle Sambstag gestift ze singen, zu ainem angedenckniß der Zerstörung des hochwürdigen gottshuß, und och damit gott den herren gebätten, das er inen zu einen rechten helf, und och das sy dem Gottshuß damit sin alten fryhaiten und gnaden behabint, und wider zu irem, und in ir closter helf: dazu soll mann all kloggen zemen lütten; und soll nun ewiglich ain angedachtnuß sin der niderlegung des Gottzdienst, und des vertriben, do der erwürdig abbt Eberhart mit sambt convent von graf allwig boslich verstoßen vas. Ad prædicta officia stabilienda aßignati sunt quidam census perpetui, tantamqs postea restituti exhibuère devotionem nostri, ut anno 1446. Speciales indulgentias à concilio

C. I. 10. Basileensi pro laicis etiam impetrarint, qui dictis officiis ad honorem B. V. M. Sabbatis interessent.

Supra ex Tschudio meminimus ad diem undecimam octobris eiusdē anni 1444. comitia vigil Vilingæ fuisse celebrata, quibus præsens præerat Serenißimus Austriæ Dux Albertus Friderici cæsaris frater. Ad hunc abs Abbate mißus fuit wernerus de Schinen ipsius affinis, miserandum statum Monasterij propositurus, et auxilium efficax imploraturus: Ruft in als ainen Lantzfürsten, und beschirmer des Lantz, das er dem obgenanten apt, sinen fründ, zu ainen rechten hulf gegen dem grafen von Sultz; den das obgenant gottshuß sinen anderen altforderen löblicher gedachtnis als von dem hailigen Romischen Rich zu beschirmen syg gestanden, und noch hütt bij tag im als ainem fürsten, und herren zu beschirmen.

Stand,

Stand, das er gar lütter in rechen Sol underwisen werden als hernach Stat. Dedit Albertus litteras, quibus, quæ petebantur, concessit: darnach und uf die Klag Schraib, und gebott der obgenant fürst und herr dem graffen, us dem Gottshuß zu ziechen, und zu sinen fürstlichen gnaden zu den rechten Kom̄en, und den apt und sin convent wider in ir gottshuß laßen.

Verùm mandatis non obtemperavit Alvicus. quapropter Abbas saltem tentaturus possessionem, notos illos capitulares ab armis non abhorrentes Burchardum de Hagen, et Joannem de winterberg Rhenangiâ misit die 27. octobris, qui claves ab administratoribus repeterent; novos enim pristinis eiectis substituerat comes. magno id illi præsumpsêre periculô, nam tumultu exortô vix, Deo protegente, incolumes evasêre: Indem besamlotent sich des tyrannen Knecht mit iren geweren, spießen, armbrosten, und suchtent die obgenant zwen convent herren, da half inen gott eweg, das inen nit enwurden. His itaqs nihil proficientibus, ipse Abbas Eberhardus statuit, Serenißimum Ducem adire, quod et fecit 27. Novembris: Do rait der vilgenant apt zu dem erstgenanten fursten uf Crastina cunradi in den obgenanten Jar, der dozumal ze wintertur was, und erklegt sich vor sinen furstlichen gnaden, wie der graf von Sultz im in sinem gottshuß läg, und das verdärbti, und das Landkündig mänigklich wär, und in und sin convent vertriben hett. Præsens tunc aderat comes Joañes de Sultz Alvici frater, qui licèt pro defensione eius loqui percuperet, tamen re adeo manifesta confusus potiùs silendum censuit. Itaqs Albertus utriqs parti diem indixit ad vigesimam primam Decembris, quocunqs locorum tunc existeret, jubet, accusationes et defensiones paratas haberent, se pro meritis causæ tunc pronuntiaturum.

Interim Eberhardus Abbas Schaffhusij debita plura contrahere debuit, tam pro sustentatione propria totiûsqs conventûs, quàm pro gravißimo negotio, Monasterij videlicet ab interitu vindicandi: pro quibus debitis amici et consanguinei Abbatis fidejussores se sistorant, ut nuper apparuit ex quibusdam chyrographis Schaffhusio communicatis. Dicitur quoqs hoc eodem anno à Comite de Sultz monetas cum insigniis Monasterij, et effigie S. Fintani mitrata, f cusas fuisse, ex quibus nonnullæ numophilatio nostro aßervantur: Verum plerægs afferunt annum 1622. aut 1623.

Caput X.

92.

Caput X.

Defensio Abbatis Eberhardi
Coram Alberto Duce,
Eiusqs in Monasterium restitutio.

Die 21. Decembris anno 1444. ut indictum erat, Diessenhovij, quo Albertus advenerat, comparuit Eberhardus Abbas cum toto conventu, nec non tribus Rhenaugiæ Senatoribus supra notatis, quibus se iunxerat officialis constantiensis cum quodam Curiæ Procuratore Epi oratores, wernerus de Schinen, conradus Schwager, Wilhelmus et Rügger im Turn, Hans von Griessen, Hans Hegenzi, Job von Schinen, Beringer von Landenberg, und herr Tongen von Rischach. Abbas brevit er accusationem suam format, quod nempe à comite Alvico de Sultz totum Monasterium occupatum fuerit, cum maximo tum cultus Divini, tum et temporalium detrimento. Pro comite respondit Hans von Rechberg, magni nominis vir, qui Tigurinorum capitaneus constitutus, non exiguam gloriam bellicam promeruit. Excusavit Absentiam Alvici, petens Judicij in alteram diem prorogationem, qua venturum comitem promisit. quo emanente idipsum postera luce repetiit, cui Wilhelmus von Stein moræ impatiens oggessit: Hans nun besich, das es morn nit wort syen. cui Hans: nain es herr; prisca nimirum germanorum vel inter Nobiles simplicitate. Tandem die 23. Decembris comparuit Alvicus comes, quem Archiduci præsentans Rechbergius causatus est multitudinem adversariorum: Bydem apt da sint official, Procuratores, und Schwäger und Schwägerli, und Hegenzi, und Hegenzeli, die ich nit Ken; und also hat der apt gar lüzel lassen reden. Econtra ex parte comitis paucissimos adesse defensores, Legatos quoqs Würtenbergios, qui expectabantur, nondum occurrisse; unde petit, ut ex scripto defensionem proponere liceret. Lecta sunt capita sequentia contra Abbatem exceptoria, quibus singulis Rhechbergius quædam viva voce pro confirmatione addidit.

1.° Eberhardum extraneum Monachum contra jus et voluntatem conventus ab Episcopo intrusum fuisse.

2.do Non observata ab eo pacta, sub quibus à comitibus admissus fuit in Abbatiam.

3.tio Agi contra diploma Ruperti Cæsaris, qui Rhenaugiam ante LXX. annos Habspurgiis unacum Laufenberg et Sylva nigra concessit: Item contra decreta posteriorum Imperatorum, quibus Theloneum, Moneta, et jus gladij comitibus assignatur.

4.to Rhenaugiam abs Abbate periculosissimo tempore desertam, se verò à civibus imploratum contra hostium incursus defensorè occurisse.

5.to Monachos contra fidem datam abscessisse, arma, galeas, loricas gestasse; conductos ab ipso pro officio celebrando divino clericos agente Abbate per Episcopum prohibitos.

6.to

6.to Prætextu municipij omnes proventus Monasterij Schaffhusium deduci: à Schaffhusianis captos Rhenaugienses; jus civitatis Tigurinæ tunc solum admissum, cum illa Helvetijs adhuc iuncta esset.

7.tmo Abbatem ad fœderatos in Greifensee cum quadraginta equis profectum, multa secretò collocutum fuisse.

8.tvo Prohibuisse Austriacis transitum: Pontem conservare voluisse, quò Helvetijs pateret exitus trans Rhenum.

His auditis Abbas petiit, ut articuli in Scriptis sibi traderentur, quò demonstrare posset, eos omni prorsùs veritate carere. negavit id Joannes de Rechberg, hoc solum largiens, ut singulis relectis Abbas singulas responsiones viva voce subijcere posset. contra institit vehementer Eberhardus, quo prolixiori certamine offensus Archidux, cùm constantiam ad festum Dominicæ Nativitatis celebrandum properaret, Sessionem solvit, jussis partibus, ut postera die, quæ erat vigilia præfati Festi in oppido Stein ad conspectum redirent. Sed intercessit Turing de Hallwil, et effecit, ut ob temporis angustias res differretur post ferias: unt' an den nächsten tag nach dem Zwelften tag, id est ad diem post Festum Epiphaniæ, ut suprà ex Tschudio advertimus.

Igitur die septima Januarij anno 1445. adsunt partes præsente Archiduce, comes causæ suæ diffidens per Margravium Wilhelmum de Hochberg Abbati et conventui inducias obtulit hac sub conditione, ut duo ex Capitularibus administratores Monasterij constituerentur, quibus et ipse suo nomine duos adderet ministros, dum ipse comes et Abbas rebus abstinerent. Refutata fuit propositio, respondente Abbate, se esse præsentem, ut calumnias impactas coram Alberto dilueret. Non quievit comes, sed per eundem Margravium totam Monasterij administrationem Abbati et conventui cessurū promisit. Perstitit tamen Abbas in sententia, audientiam postulans, quò posset se ab impositis purgare, ne vera haberentur, quæ cum gravissimo famæ et honoris detrimento prolata erant. Re ad Archiducem delata, Abbatem se audire velle respondit. Excepit Alvicus, abesse Nobiles viros suos amicos, qui pro more illius ævi in judicijs copiose produci solebant. Tandem Albertus pronuntiavit, totam causam, nullâ admissâ excusatione, fore Vilingæ ad diem 18.va Januarij decidendam, tametsi fortè ex alterutra parte nemo adesset.

Prædicta die Vilingæ consessus solemnis habitus, ubi Alberto Archiduci consiliarij adsederant: Der Hochgeboren und Edl Wilhelm Margraf von Hochberg herr zu Rötteln, die Edlen und wolgebornen graf Hainrich von Lupfen, graf Hug von Tettnang, herr hans von aich Canzler des obgenanten fürsten, und ain lerer gaistlicher und weltlicher rechten, herr andres von Holnegg Ritter und Kamerer des obgenanten fürsten, herr türring von Hallwil, Herr Berchtolt von Stain Ritter und Rat des fürsten.

Eberhardus Abbas sequentes adjutores habuit, præter conventum et tres civium Rhenaugiensium primores: der Edel Juncker Hans von

wissenberg.

wißenberg, Hans ulrich von Stofflen, Eberlin von Boswilderalt, Hans ulrich truchses von Dießenhoven, Albrecht von Friburg, Batt von Schönenstain, Bilger von Rischach, Beringer von Landenberg, Hug von Hegi, Hainrich und Jerg von Erzingen gebrüder, Hans truchsäs von Riningen, Wilhelm von Hödorff, herr Degen von Hunwil, victor von Münchwil, ulrich und walther von gachnang; So sint dis des aptz geboren fründ: Werner und Jopp von Schinen, cunratt Schwager, und Hans von grießen, ulrich von Rümlang, und Rugger im turn, Hans Hegenzi. omnes circiter triginta, præter servos armatos, quos numero ferme centum secum tulerant, ob metum Comitum, ut in hac eadem relatione habetur. Comiti Alvico de Sultz hi Socij adscribuntur: die Edlen, graff von Eberstain, graff Hainrich von Fürstenberg, graff hans von Sultz sin bruder, herr Jerg von geroltzegg, herr Hans von Falckenstain Ritter, Juncker Hainrich von geroltzegg, Hans von Rechberg, Stephan von Emerzofen, Hug von Landenberg, Hainrich von Almishofen, Rudi von Blumberg.

Cum Abbas defensionem suam in scripto libello afferret, id prohibere conatus est per procuratorem suum Alvicus: Sed Archidux edixit, se auditurum partes sive verbis sive scriptis causam suam proponerent. Itaqs Eberhardus libellum suum per Secretarium prælegi fecit, cui proximus ad latus adstitit Hans ulrich de Stofflen, post singulos articulos explicationem suam addens. Hic igitur incipit libellus sæpè dictus, præmisso titulo: durchlüchtiger, hochgeborner Fürst, gnädiger Herr! cum præcedentia ad facti speciem pertineant. Excusatur imprimis, quòd ordo in responsione ad articulos à comite nuper oppositos observari haud poßit, eo quod in scriptis comunicati non fuerint, ac proinde, prout memoriæ hærebant, repetendi fuerint. Prolixitatem deinde excusare neceßum erat, cùm solus iste libellus quadraginta paginas preßè scriptas contineat. Nos, cum pleraqs iam antecedentes facta supra adduxerimus, quæ pro historica notitia facere poßunt. Cæterum quæ responsa fuerint, aut responderi potuerint, ex historia nostra Lectori memoranda relinquimus. Itaqs

illa tantum ex responsionibus adnotavimus

ad 1.mū oppositæ fuerunt litteræ Epi constantiensis, in quibus continebatur, qualiter Eberhardus ad instantiam conventus Rhenaugiensis, abdicatis duobus Abbatibus Hugone et Joanne, ab eodem Epo Abbas fuit constitutus.

ad 2.dum Contra jura et consuetudinem post electionem Eberhardi fuiße pacta quædam ab Alvico et eius Fratre proposita, quod tamen Advocati Austriaci nunquam fecerint. Nihilominus intervenientibus amicis per Epum Henricum de Heven concordiam fuiße initam, et litteras mutuo factas, sed hactenus à comite nondum traditas, nec proinde ex sua parte obligatorias.

ad 3.tiū Quamvis annus prætensus in Diplomate Ruperti, qui año 1400. ellectus est, fallat, nisi forte sit mendum in numero, nihilominus sponte datum, Habspurgios Rhenaugiensem advocatiam pro feudo Imperiali poßediße, à quibus mortuo Joañe IV. ad Austriacos devoluta sit, Hermanno de Sultz Alvici Ævo propterea ab officijs depositò, quod eam involaßet, licet Rhenaugienses non nisi nomine Imperij, et sine præjudicio Monasterij

-terij homagium præstiterint. Idipsum excipere Diplomata comitibus de Sultz ab Imperatoribus data, in quibus ne verbum quidem de Avocatia Mõnrij exprimatur. Econtra Fratrem præsentis Ducis Alberti immunitates Mõnrij confirmasse, quæ jurisdictionem omnimodam, Thelonium, Monetam, et liberam Advocatorum electionem exprimant; propterea Diplomata in germanicum idioma Stilo Amplici huius ævi versa prælecta fuerunt, nempe Ludovici germanici de annis 852. et 858. Ottonis Magni de anno 973. Henrici III. de año 1067. Lotharij de anno 1125. Denique Bulla aurea Friderici II. de anno 1241.

ad 4tum Abbatem Rhenaugiam deseruisse ob instans belli periculum exemplo aliorum, et ipsius Matris comitissæ, comitem à civibus imploratum, ut ab hostibus defenderet, non ut Mñrium expilaret.

ad 5tum Monachos fuisse tumultu bellico ex Mñrio expulsos, atque ad vim injustam vi iusta repellendam coactos.

ad 6tum Municipium Schaffhusianum non fuisse ab Eberhardo Susceptum, sed iam ante centum annos Mõnrio proprium, quod iugiter consuesset, proventus tum ob comoditatem mercatus, tum ob securitatem à rapinis, in domo Schaffhusiana asservare. Rhenaugienses ad instantiam abbatis captos, qui renuerent mandatis belli tempore parere. Jus civitatis Tigurinæ à prædecessore suo Joañe Kumbar Tigurino contra voluntatem conventus susceptum, quæ non ultima causa fuerit depositionis Abbatis dissuluto interveniente Equestri ordine municipio.

ad 7tum In greifensee cum Schaffhusianis aliisque plurimis citatum comparuisse, sed minimè, quod exigebatur, Helvetiis de ullo subsidio cavisse, quod tamen comes per Thomam Præfectum suum fecerit. Nunc quoque plurimos in comitatu suo habere, quod sciret, quosdam comitis socios ipsi quoque Domui Austriacæ infensos esse.

ad 8tum Transitum per Rhenaugiam jugiter Austriacis patuisse, quod Ursula comitis Mater testari possit, permissum nuper Berenfelsio, et alia vice Hainrico de Erzingen, Pontis destructionem quod attinet, provocat ad Wilhelmum Margravium aliosque præsentes, qui testentur, mandata non à se, sed à Sultzensibus præterita.

His contra comitis exceptiones responsis Eberhardus multas super addidit querelas: quod pactis licèt iniquis non contentus, plurima importunè exigat à Mñrio aliàs laborante; Mulchtarum partem senatui Rhenaugiensi debitam retineri; Mortuarium, den fahl, contrà jus ab ipso exigi; Rhenaugienses contrà privilegium de non avocando, captos in arcem Balm duci, et judicari; Proventus plerosque ad profanos usus consumi, ut nec sustentatio congrua haberi, nec debitis ac stipulatis satisfieri possit etc. Cõmendatur itaque causa Serenissimo Principi, ut pro justitia et Dei honore eam decidere, et eiectos damno refecto restituere dignetur. Hic tandem post quadraginta, ut inquiebam, paginas, terminatur libellus Alberto Duci Vilingæ

in publico

in publico consessu oblatus ac prælectus; nam quæ sequuntur, pertinet ad alium libellum, qui eidem Principi causa nondum finita, anno 1418. die 27. aprilis Diessenhovij porrectus fuit.

Interim auditis partibus Albertus sententiam protulit, quâ jubebatur, Monasterium Abbati ac conventualibus restitui cum integra rerum omnium administratione: insuper partibus injunctum, ut litteris publicis sibi mutuo caverent, de nullo damno post hac inferendo, donec ultimato controversia ab Archiduce fuerit terminata. Restitutionem dictam gratanter agnovit Abbas Eberhardus in ingressu libelli proximi, dum ait: Do mich eur fürstlich wider in gwald und gewer gesezet, und mir min gotshuß in gaistlichen und weltlichen Sachen zu Regiren befolen hat. Litteræ illæ mutuæ à partibus datæ sic inchoant: wir Eberhart abbt und der gemain convent ze Rinow uff ain, und ich graf alwig von Sultz Landgraf im Cleggöw für mich, ouch Hansen und Rudolfen mine gebrüder ouch grafen von Sultz anderer sitz thun kunt mit disem brief etc. In his præterea ambo promittunt, se redituros ad judicium coram Alberto Duce uff den sonnen tag Ésto mihi, den man nempt der pfaffen fasnacht nächst kombt, id est ad diem 14. Februarij, eidemque tradituros libellos suos in scriptis: Klag und antwurt in geschrift sezen, und die übergeben. Capti quoque ex Rhenaugiensibus cum eorum bonis dimittantur, nec ulterius usque ad decisionem litis infestentur. Addit deinde Abbas pro se: wir abbt und convent vorgenant söllent och uf disen anlas und richtung uns widerum fügen in unser closter und gotshuß, allda singen, lesen, Regiren und alles das tun, so wir dan von alter här kand und schuldig und pflichtig sint ze tund, alles ungefährlich. Alvicus quoque pro se promittit, CLXVII. se interea abstenturum à prætensionibus, quas contra Monasterium sibi videbatur habere. Tria desuper confecta fuere instrumenta pro Judice singulisque partibus, atque sigillis firmata. geben ze Vllingen am mittwochen nach S. antonien tag, id est die 20. Januarij anno 1415.

Sic tandem Eberhardus Abbas, ope gloriosissimæ Virginis Mariæ singularis Monasterij protectricis à prima sui fundatione usque in hodiernum diem, cum suis in pristinam possessionem restitutus fuit, postquam Alvicus Comes à die 8. Septembris præcedentis anni Monasterium occupasset, totus vero conventus à die tertia octobris per quatuor fermè menses exulasset.

Caput XI.

Alvicus Comes Rhenaugienses Capit.

Arcem occupat Abbas:

quam restituere jubetur.

Judicium ab Alberto Duce ad diem 14. Febr. anni 1445. indictum haberi non poterat, ob invalescentes hoc ipso tempore cum fœderatis belli tumultus. Etenim Tigurini cum Wittoduranis et frauenfeldijs Duce Joanne de Reckberg die 28. Januarij erruptione facta magnam partem comitatus Tockenburgici et circa oppidum Wil pleraqs vastarunt, magna coactâ prædâ, quam insequentes Reckbergij industria frustra eripere conati fuerant. Econtrà Fœderati damna compensaturi die tertia Februarij circa Rhenum Superiorem versùs Feldkirchium igni ferròqs cuncta depopulati sunt. Basileenses cum Bernatibus in Trickital et inferiorem Rhenum irruptionem fecerunt, ~~Basileens~~ Patres concilii Basileensis cum Epo eiusdem civitatis tantis malis obviam ituri, partes Rhenofeldam ad diem 7.mâ Martij convocarunt, ubi Margravius de Hochberg pro defensione Austriacorum simul ac Tigurinorum prolixum libellum obtulit: Sed Fœderatorum oratoribus legere renuentibus re infecta discessum. Mirum proinde nemini videbitur causam Rhenaugiensem suspensam fuisse, quam nec Abbas restitutus vehementer urgebat. Tschudius.

Sed tamdiu quiescere non potuit Alvicus Comes, quin Rhenaugiensibus varia damna inferret, et jurisdictionem Monasterij usurparet. quapropter auxilium Alberti Ducis iterato implorare necessum fuit, ut iam ex altero libello, qui tamen anno primùm 1448. prodijt, refferemus. Licèt igitur in conventione authoritate Alberti pacta expresse cautum fuerit, ut à vi atqs injurijs abstineretur, nihilominùs Comes Alvicus die 24. Martij anno 1446. Judicium civicum (: fron gericht :) Rhenaugiæ coegit, cui ipsemet, propositum dissimulans, aliquamdiu amicè interfuit; cum ecce plures equites satelitesqs domum circumdant, undecim cives capiunt, reliquos juramento se constringere adigunt, nullum alium, præter Alvicum comitem agnituros Dominum. captivi in arcem Balm deducti tetro carceri includuntur. Abbas monitus se Schaffhusium ad amicos confert: quorum consilio postera die litteras ad comitem destinat, rogans ut ex pactis conventis captivis libertatem præstet, juramento reliquis remisso: üwer gnad, inquit, ist, als ich [illegible] uff gester zu Rinow gesin, und da der von Rinow etwie mainige, sunder by ainlifen gefangen, und hin gefürt, und die anderen zu unzimlich unbillichen eiden getrengt, über das doch die sachen zwischen üwer und minen, darinen die von Rinow och begriffen sint, vor unserem gnädigen Herzog albrech von österrich im Recht hangen etc. üwer andwort geschriben by dem botten: datum feria tertia an annuntiationis gloriose Virginis Marie anno XLVI. forte in copia erratum, cum hoc festum eo anno inciderit CLXIX.

-ciderit in feriam sextam. ad has litteras Alvicus respondit, se jure fecisse, quod fecerat: bitt üch och gar ernstlich und fründlich, mich füro umb die sachen unversucht, und unbetätingt zu lassen. datum feria secunda anno M. XLVI. quin ut preces magis essent efficaces, adhibuit quoqs Eberhardus interventionem Henrici Epi constan-tiensis, qui illicò per expressum similes ad comitem litteras dedit, inter alia scribens: begern wir von dir mit besunderen fliß, ernst-lich bitten, die Erbern lüt von Rinow söllicher ir glänckniße one endgeltniße ledig zu lassen. cum eadem die datæ sint litteræ, quæ

CLXVIII. Abbatis, opportet Epum adhuc fuisse Schaffhusij. verum eandem re-sponsionem Epus, quam Abbas, à comite tulit. Deniqs Eberhardus, nequid intentatum relinqueret, Albertum Ducem supplex convenit, ut monitorias ad comitem dirigeret. Fecit, quod postulabatur, albertus; sed in cassum omnia. uwer gnad /. sic alloquitur Ducem Eberhardus, tät im solicher maß ouch schriben: er antwort dem botten, er wölt üwren gnaden darum antwurten. de qua tamen responsione nihil constat.

Interim certum, captivos non fuisse dimissos, nisi postquam instan-tibus amicis promisissent, octingentos florenos pro litro solituros; ni fieret, tempore præscripto ad carceres sponte redituros. Abbas miseraconditione subditorum motus, cùm iam dies instaret, aut reddendæ pecuniæ aut libertatis cum periculo vitæ amittendæ, iam ampliùs morandum non ratus, quin vim vi repelleret, ascito amicorum Schaffhusianorum manipulo, inter quos præcipuus Wern-nerus de Schinen, arcem superioris portæ aggreditur, gregarios et Ministros comitis in vincula conijcit, et Rhenaugienses homa-gium pristinum renovare facit, annullato illo, quod coactè fece-rant Alvico; deniqs prohibet, ne quis comiti pecuniam titulo Litri persolvat, nisi alio legitimo Judicio adactus. Hæc dictæ arcis occupatio sine vehementi certamine non accidit, repug-nantibus, qui intus erant, ac tandem, qui evadere poterant, versus arcem Balm decurrentibus, ubi paratis navibus Rhenum transmearunt. An ipse comes huic certamini præsens fuerit, pro certo asserere non ausim; hæc enim strictè duntaxat in libello nostro adducuntur, licet ex posterioribus decisionibus certa atqs explorata reddantur. acta sunt autem mense Ap-rili ad finem vergente, licèt dies non exprimatur.

Dux Austriæ Albertus cum Diessenhovij esset, turbas istas per-cipiens, gravissime tulit, inducias sua auctoritate pactas à par-tibus fuisse violatas, missis à latere suo nuntiis exprobravit, atqs ad causam dicendam ad se citat. auditis utrinqs querelis et excusationibus mutuis, litigantes sine mora his conditio-

ne dissidia invalescerent

nibus

-ditionibus interim conciliat, ut captivi sine Litroutzings dimittantur, & Arx porta superioris ad manus ipsius Ducis in Sequestrum tradatur, interim quieti persistant, donec resumpta causa ac penitus dissensa decidatur. Dedit hac de re Albertus prolixum decretum die tertia Maij eodē anno iiiiᵒ. in quo inter alia ait: Endem sich aber zwischen bayden den ernanten partyen etwas unwillens begeben, also das der ermelt grave Alwig etlich zu Rinow gefangen, und in trōstung hat genomen: da entgegen der ernant abbt mit sinen fründen und heferen zu Rinow ist in komen, dadurch etlich in aide, und etlich in fängnisse genomen worden sint, p. wie sich dan die sach mit mer handlung verlossen hat, sölch ir nemw spen und zwidracht uns nit liebist, und habend darūf um des willen, das nit gröser unwill und unrat entstee, mit baiden tailen lassen reden, der sachen zu entschaiden uf uns zu komen, das sich also bayd tail haben verwilliget, und uns das vorgenant schloss Rinow uf recht zu unseren handen ingegeben, und sollen darūf alle gefangnen, die zu baider sit in der sach gevangen sint, mit samt dem Buhle Werners von Schinen knecht tāge gegeben werden. Pretensiones alias coram se dijudicandas decernit, in specie quoqs, ob graf alwig von der sach wegen zu wernhern von Schinen und anderen edlen, die by der geschicht gewesen sint etwas forderung mainte zu haben. Pro maiori pacis securitate huic instrumento sigilla ipsius Alberti Ducis, Abbatis atqs Comitis appressa fuerunt. Datum Diessenhoven in die inventionis S. crucis anno p. XLVI. CI. XXII.

Alia inventio nempe corporis S. Fintani his ipsis diebus Sumor-però recreavit Abbatem totumqs conventum, quod die octava Maij auctoritate Ep̄i in vicinia existentis p. comorabatur enim Schaffusij. p. solemniter exhumatum fuit. Bonum scilicet omen, fore ut ultima hæc persecutio titulo advocatiæ Monasterio il-lata brevi finem sortitura sit. Albertus Diessenhovio constantia adijt die 19ta Maij, ubi præsentibus multis Principibus, agente potissimum Ludovico Electore Palatino, cum hactenus vario marte pugnatum esset, inter Austriacos et Tigurino ex una, et Helvetiæ foederatos ex altera parte, pax tandem sancita est die octava Junij anno iiiiᵒ. Postea particularia gravamina Kaiserstulæ seu in solio Tiberij per arbitros complanata. Se-quenti anno iiiiᵒ. die 22. Maij comites de Sulz Joannes, alvicus, et Rudolphus, Matri ursulæ administrationem Areis Balm et Landgraviatus CI. XXI. Jochud. pag. 468.

et Landgraviatûs Cleggoviæ restituerunt, ut patet ex charta Hergotti 941. quam descripsit ex ~~aliis~~ archivio Thüngensi. Sequitur proinde, ante factam hæreditatis divisionem 20. Julij anno 1444. eandem administrationem, penès dictam comitissam fuisse; sed facta divisione vitalitium Matri constituerant in certis proventibus, ipsa plerumqs Rhenaugiæ in domo quadam (. quænam illa fuerit, non constat.) habitante, ut ex ~~certis~~ actis nostris elucet. Verùm ex causa quadam incomperta priori conventione soluta, hoc anno castrum Balm cum Cleggovia ursulæ restitutum fuit: Das Schloss Balm und die graffschafft im Kleggow, mit lüten, guten, und allen iren zugehörden, widerum ingenom̄en, und zu iren handen genom̄en hat. ita tamen, ut alienare aut oppignorare non liceret, atqs insuper alle die lütte zu dem Schloss Balm und zu der graffschafft im Kleggow, und darzu das Hoffgesint des huses Balm, wie die genant, und in was stätten sie sint, derselben unser frowen Mutter, und mir obgenanten grafen Rudolf von Sultz in gemein schweren und loben sollen. Cæterum divisio supradicta hæreditatis in suo vigore permaneat, teneanturqs com̄ uniter tres filij Matrem defendere: hād-haben, und vor unbillichem schützen und schirmen. Huic chartæ sigilla sua quoqs apposuere comites Eberhardus de Lupfen in Stülingen, Joannes de Tengen Nellenburg Hegow und Madoch, et civitas Schaffhusiana. Sed redeamus ad nostra.

Post sententiam illam à Duce Alberto die 3. Maij anno 1446. latam, captivi quidem utrinqs dimissi fuerunt: sed comes Alvicus, cum paulisper quievisset, ad genium suum reversus à Rhenaugiensibus, quos ex carcere dimiserat, post liminio quasdam expensas solvendas exegit: die turen lösi, und anders, so von der obgemelten vangnisse harlanget. quos cum illi prohibente abbate non solverent, eos per Judicium provinciale Cleggovianum proscribi fecit, quorum sequentia nomina exprimuntur: namlich Haini Rapolt, Cunij Keller, Clewi Lafanter, Haini Scherer, Hansfleming, Hans Manz, Clevi Hilti der elter, Clevi Manz, und Rudi Hannmann, alle von Rinow. Horum primum Rapoltum in Rheno navigantem ex arce Balm sagittis impetivêre, ut vix spolijs tamen relictis integer evaserit. Abbas Eberhardus im̄unitates et jura sua coram Judicio Cleggoviensi demonstrare conatus nihil obtinuit. quapropter Imploratus Dux Albertus ex Echinga die 27. Julij anno 1447. ad prædictum Judicium inhibitorias misit:

Darum

Darum verordnen wir an üch ernstlich begerent, das ir die vorgemelt acht abtügend und das daruber nit verrer gericht werde, sunder die aucht für uns zu recht wisent. CLXXIII.
quin mox ex Suevia discessurus Albertus Joanni Henrico Trucksesio in mandatis dedit, ut executioni prædictorum invigilaret. Non parentibus Cleggoviæ Judicibus, Rhenaugiensescum Trucksesio à Joanne ulrico de Hoflon Præfecto Austriaco in Suevia (. cæteroquin Abbatis nostri amico.) litteras impetrarunt, quibus die undecima Augusti eiusdem anni 1443. ambo Comites Alvicus et Rudolphus gravissime CLXXIV.
monebantur. Sed surdis fabula canebatur, quousqstandem Eberhardus abbas magnis impensis à Judicio Imperiali aulico Rotwilano decretum cassationis memoratæ proscriptionis obtinuit. Nullam sane occasionem prætermisit comes, quâ Monasterij jura impetere, sibiqs usurpare posset; cuius causa quoqs esse poterat, quod castrum superioris portæ Rhenaugiensis adhuc dum sub Abbatis potestate detineretur, nullô ex parte Ducis Alberti hactenus missô, qui eam in sequestrum reciperet.

Igitur Alvicus Abbatem ex parte debiliori aggrediendum ratus, non solùm ab eo Arcem adhuc detineri conqueritur, sed etiam ex titulo restitutionis per vim spoliat agit, ut ante omnia in possessionem pristinam tam arcis quam advocatiæ reponatur. Albertus Dux utriqs parti diem indixit Dießenhovẽn ad 27. Aprilis año 1448. ubi Abbas libellum alterum obtulit decem posteriores paginas implentem, in quo continentur ea, quæ acta sunt à Restitutione Eberhardi in Mõnrium anno 1445. conqueritur etiam abbas de alijs quibusdam casibus, quibus iura Mnrij infracta sunt, quod lictor Rhenaugiensis der Statt weibel, alijqs à Sultzensium subditis male habiti, verberibus affecti, et iaculis, mit der armbrust, impetiti fuerint: quod Præfectum Mnrij, den ambtman Huzlibrand, carceri includerit, XX. florenis mulctatum; quod homines quosdam proprios, à Friderico Duce Mõnrio quondam donatos repetierint, et Mortuarium ab illis exegerint etc. cum recensione eiusmodi factorum finit libellus alter: quid vero Abbas ad prætensam restitutionem in integrum responderit, continetur in sententia desuper lata his verbis: und setzt der abbt noch ver CLXXVI.
zu rechten (. provocaverat enim ad libellum fusiorem priorem iam anno 1445. oblatum.) Es möcht noch solt graf albick sih keiner gewer der vogtey noch dheinerley anderer gerectikeit da zu Rinow vernemen, noch furzühen, wan weder sin vatter noch er oder sin bruder dhein gerechtikeit da heten, dan sin vatter het als vor tryßig Jaren, in abwesen unseren vorderen fürsten des Hauws österrich, sich solcher vogtey unterzogen on empfelung und on alles recht. darum die von Sultz unbillich gewere

furziechen.

furziechen. wan dieselbt vogtey und die Statt dem gottzhaus zugehor von alter her, als auch das gottzhaws des gefryet sey: darnach wer die vogtey komen an das Haws osterrich, also das die von Sultz gar nichtz daran haben. aber da graf albik im also in das sin griffen, und die sinen gefangen hab als vorgemelt sey, und dheinerley recht wolt uf nemen, noch die gefangenen ledig lassen, haber, nach rath, darwider getan, und sich des schloss als des gottshaws gut widerum unterwunden, und getraw zu gott und den rechten, das die von Sultz darüber nicht sullen ingesezt werden in dheinerley wegen, als sy dan furbringen. Insistente Alvico in puncto restitutionis, replicavit Abbas, Monrium potiùs ab avo ipsius fuisse vi spoliatum.

Tandem consiliariorum votis collectis in hunc modum decisum: Zu recht aint rechtalich erkent, die von Sultz werden in die gewere irer gerechtichait zu Rheynaw eingesazt, und behech darnach, was rech sey, nach inhalt der anles. Declaratum simul fuit, executionem intra 6. Hebdomadas et 3. dies ita fieri debere, ut vi superioris conventionis arx Rhenoviensis tradatur com̄issario à Duce mittendo, qui eam comiti cedat, ac simul novum diem constituat, pro jure petitorio prosequendo.

Cum hac sententia fermè expirant acta nostra de præsentibus Sultzensium turbis, adeoq̄s ex aliis subsidiis supplenda. Dubitandū tamen non est, decretum restitutionis urgente comite fuisse executioni mandatum, ex quo facilè coniectare licet, quæ ingentia mala, perruptô obstaculô, Abbati ac Monasterio intulerit.

Caput XII.

Caput XII.

Arx Rhenaugiensis destruitur; Sigismundus Advocatus Salutatur: Albertus causam deserit.

Nondiu Comites de Sultz in possessione Arcis Rhenaugiensis per-
-stiterunti cum enim ex eadem arce sicut et ex castro Balm ijdem
comites non solùm Monrio nostro, sed et Schaffhusianis, quos acce-
-rimos Rhenaugiæ defensores experti fuerant, plurrima damna
inferrent, comuni consilio utraqs arx tot malorum origo anno 1449.
occupata, atqs destructa fuit. desumitur id ex quibusdam litteris,
quorum extractus ex Archivio Thüngensi à Perillustri et eruditis-
-simo Dño archipræfecto de Koller mihi traditi fuerunt. Scripserant
enim Schaffhusiani ulmensibus tunc confœderatis: wie es inen
mit Balm und Rinow glücklich und wohlergangen seye.
Responderunt hi tali consilio: man solle Balm zerstören, und
die wel Rinow den Schaffhuseren gehuldiget und gesworen, bege-
-rend sy zu wüssen, mit was gedingen die inen in iren und der
anderen fünf Stetten namen geschworen habend. Bene postulant
huius juramenti declarationem, quòd forte male intellexerant ul-
-menses; nam aliud esse non poterat, quam quod iterato Rhenaugien-
-ses Eberhardo Abbati utpote civi Schaffhusiano præstiterunt. nisi
fortè novum aliquod mutui fœderis pactum intercesserit.

Secuti sunt porro consilium ulmensium Schaffhusiani destructa
Balm, sub cuius nomine sicut sola arx intelligitur, ita et sub
nomine Rinow hic solam arcem intelligi necesse est, quam pariter
Schaffhusiani agente Abbante demolliti sunt.

Balmæ eversionem describit Stumpfius sequentibus verbis: Balm l. 5. cap. 37.
ist ein alt Schloss gewesen under Schaffhusen am Rhein auf einem
büchel vor Rinow den Kloster übergelegen, darauf wonet bey Kaisers
Fridrich des III. Zaiten ein gräffin und witwe von Sultz, die
letst des gebluts von Habspurg, mit zweien Sunen Rudolfo et
alevico, beyde Junge grawen von Sultz, deren diener legend etliche
burger von Schaffhausen und andere darnider, und beraubtend sy in
dem wilden tobel genent der Folckenbach, hirdurch aber die von
Schaffhausen zun woffen erweckt, by nacht das Schloss balm erstigent,
und darin nit alein die diener und röuber, sonder ouch die gräffin
sambt den obgenenten zwey Jungen grawen iren Sönen gefenck-
-lich annamend, und das Schloss Balm in grund verbrandtent.
Demolitio arcis non simul cum eius occupatione facta est, ut patet
ex litteris supra recitatis, aliisqs postea ab ijsdem Schaffhusianis
ad ulmenses datis, in quibus significant, quædam mercimonia ad
quemdam civem ulmensem spectantia in arce reperta fuisse.

quibus additur

quibus additur: es ist och das glögglin uf dem frowag türn zu Schaffhausen, so man Järlich am pfingst montag dieweil man in der wohl eines burgermeister stehet, und sonst durch das ganze Jahr nimer, dan ~~die~~ in Kriegs nöthen, geleutet wirt, in disem Schloss balm gehanget. Stumpfius suæ narrationi non solum nullam notam chronologicam addidit, sed etiam causam errandi præbuit, dum ambos comites de Sultz Juvenes adhuc et penè infantes facit, Tertius frater Joannes hoc tempore, imò iam priùs in aula Ducum ac Cæsaris versabatur. ante biennium castrum Balm adhuc integrum Matri Ursulæ à filiis restitutum fuerat, ut ex suprà dictis constat; Igitur Alvicus et Rudolfus annum vigesimum iam multum supergressi erant, et fortè à trigesimo non multum distabant. quapropter non credendum Stumpfio quoad differentiã temporis, dum sic pergit: die wittwe und Gräfin ward mit den Sünen ledig gelassen, di klagt sich diser gefänckniss und zerstörung des Schlosses Balm beÿ dem Kaiser Fridrich dem III. also hoch, das bemelter Kayser die von Schaffhausen in acht und Ban verkundet, auch dahin nötiget, das si sich mit der Gräffin vertragen, und in en ein grosse sum̃ geldts geben müstend. doch ward im vertrag Lauter bedingt, das die veste Balm hinfür nim̃ermer ob dem erdrich sölti gebuwen werden. Hirum als graff Rudolf mit der Zeit erwücks, und das Schloss balm widerum anfieng zu bauwen und mit grossen Kosten zu rumen, das fundament zelegen, und die Keller ze machen, do sahend die von Schaffhausen durch die finger dieweil der bauw noch under der erden gieng, als er aber ober der erden auffahren wolt, erwertend si den bauw aus Kraft des vertrags hinvor aufgericht. Fides quoad hæc ultima sit penes aucthorem: ego certè hanc simulationem Schaffhusianorum cum alterius impensis non laudarem, sed revertamur ad propria et ad arcem Rhenaugiensem.

Utramq; arcem simul eversam fuisse indicio quoq; mihi est, quod teste Eruditissimo Dño de Koller in dem Endwurf des alt und neuwen Kleggaus §. 24. Domina Ursula dehinc Waldishuti habitasse perhibeatur, procul dubio Rhenaugiæ in arce per decretũ Alberti Ducis restituta domicilium fixura, prout antea consueverat, nisi ad nihilum redacta fuisset. concludit suam narrationem supra laudatus Stumpfius hoc modo: Es war vil gehäders daraus, und deshalb auch nit die gringste ursach, das die Schaffhauser sich zu den Eydgenossnen verbundendt. cum porro hoc ipsum año 1454. contigerit, æquum est, ut credamus, priorem vastationis historiam paucis annis, adeoq; anno 1449. præcessisse. clarissimus Hergottus in notis ad chartam CCII. mentionem

geneal. dipl.

huius arcis

huius arcis facit, sic inquiens: eodem anno 1125. Castrum, cuius rudera ad portam Superiorem Monasterij /. scribere debuisset civitatis./ adhuc visuntur, olim inhabitabant Dynastæ de Sultz, quod ante tria Sæcula à quodam abbate Monasterij Rhenoviensis /. scilicet Eberhardo nostro./ destructum est. Stetit igitur arx illa 324. annis à prima sua erectione anno 1125. à Lenzburgensibus facta.

Destructa arce Rhenaugiensi Eberhardus Abbas videns sibi auxilio contra Comites de S[illegible] de Sultz alicuius præpotentis Principis opus esse, cum diffideret Alberto, quem Sultzensibus utpote consiliariis suis favere suspicabatur, consiliū capit recurrendi ad alterum Austriæ Ducem Tyrolis Dominum Sigismundum nempe Friderici IV. quondam advocati nostri filium, ad quem jus advocatiæ videbatur devolutum, nam Albertus tutelæ duntaxat titulo in Sigismundum minorenem, et administrationis anteriorem Austriæ Regionum, imploratus fuerat causarum atqs litiū arbiter. Igitur Sigismundus à tutela liberatus, advocatiam Monrij nostri perbenigne suscepit, protectionem ad promittens diplomate dato die prima Septembris anno 1451. in quo sic proloquitur: Nachdem wir von dem Ersamen, geistlichen, unseren lieben andächtigen dem abbt zu Rinaw, und dem convent daselbs angerufft sein, das wir als ir Kastvogt, si und ir gottshaus in unseren Schutz und Scherm zu halten geruhten; haben wir angesehen, das unser vorderen löblicher gedachnuß daßelb gottshaws in gnaden und Scherm gehalten haben, und haben den benanten Abbt und convent mit sambt irm gottshaws, der Statt Rynaw, und allen iren lüwten, und gütteren in unseren Schutz und Schirm genomen und empfangen p.: exigit nihilominus Sigismundus vicissim: das si sich widerum gegen uns verschriben, und verpflichten, das si uns als irem Kastvogt getrew, gewertig sein sollen. CLXXVII.

Acceptis his litteris Lætus abbas mox die 14. eiusdem mensis Septembris coram notario et testibus totam comunitatem Rhenaugiensem convocat, eisqs factum proponit, desuper eorum consensum postulans; cui prompto animo obsequentes, inter alia fatentur: bekanten sy, das sy dem vorgenanten minem herren von Rinow, ouch sinem convent und gottshus zugehörten von aigenschafft, hettend auch sinen gnaden, und sinem gottshus geschworen, der ayt bünd sy für alle ayde, und sy wöllend sinen gnaden ouch sinem convent und gottshus mit irem lib und gut nach irem vermogen, als sy das schuldig weren gehorsam, im bystendig und hilfflich sin, und ir lib und gut zu im sezen: und in der sach gen minem gnädigen herren Herzog Sigmund von österrich noch uswisung der obgemelten brieffen ains mit inen sin: De hac contestatione populi Rhenaugiensis plura in

Strumenta

Strumenta conscripta fuerunt à Notario publico Martino
CLXXVIII. Selder Clerico Augustensis dioecesis: Testes vero rogati præsentes
Sæpe laudatus Wernerus de Schinen, Hamman de Mandach, et Joan-
-nes Senglin.

Instrumento per Speciales ac decentes nuntios æni pontum
transmisso, fortè per Wernerum aut aliquem ex Conventu, Dux
Sigismundus die 20. octobris eiusdem anni 1451. omnia privilegia
Monasterij de novo confirmat, et ùt ait: durch ir erber bottschaft ge-
-peten, haben wir all ir, und irs gotts haws briefe, handvesten, rechten,
gnad, gab, fryhaiten, und gut gewonhaiten vernewet, bevestet, und
confirmirt, als ob si alle von wortt zu wortt hieinnen geschriben weren &c.
CLXXVIIII. gegeben zu inspruckg an mittwuchen vor der aileftausent Mayden-
dag 1451: Recuperatione Rhenaugiæ Dux Sigismundus in Spem erec-
-tus obtinendi quoqs Schaffhusium, egit apud Cæsarem Fridericum III.
ùt ab Imperio, cui ab anno 1415. unitum fuerat, iterum separatum
Domui Austriacæ restitui posset. cessère primum Schaffhusiani: Sed
cum Nobiles, inter quos Margravius de Hochenberg, et Wernerus de Schi-
-nen, conditiones duriores proponerent admiserunt hi per pontem le-
-gatos Helvetios, dum illi frustra ex altera parte, in der enge, via
versus Cleggoviam expectarent. Itaqs exclusis Austriacis fœdus ad
certum tempus cum Helvetiis initum est anno 1453. quod die prima
Junij sequentis anni confirmatum, ac denique ab anno 1501. factum
est perpetuum. De eodem anno 1453. extat charta in archivio nostro
freytagnach S. Galli tag, quô Domina ursula vidua de Sultz, eiusquè
filius primogenitus Joannes Judex aulicus, Hoffrichter, nomine
tam proprio quam reliquorum, scilicèt Alvici, et Rudolfi, advocatiâ
in ober Martelen Conrado am Staad Schaffhusiano pro 1200. florenis
V. 1. 9. vendunt, quam priùs loco feudi possederat. Derivabatur ab Habspurgo-
Laufenbergicis, quæ quædam propria in dicto pago possederant.

Inter hæc Albertus austriacus, ùt constat ex archivio nostro,
T. 1. 3. anno 1450. cesserat iterum Tigurinis comitatum Kiburgicumque
sub initium præcedentis belli ab ijs acceperat, pretium facilè
solutum, cum illi Mille suprà viginti Millia florenorum in
sumptus belli impensorum, ac tria Millia à Wilhelmo Margravio
pro debitis Tiguri contractis exigerent. tanti integer comitatus
Tschud. ton. pag. 562. constitit, nimirum 24000. fl. Multa et alia oppignoravit Al-
-bertus, solitus pecunias plurimas maximè in belli sumptus
profundere. Brisgoviam nihilominùs sibi propriam prudenter
rexit: et licet fratri suo Friderico Cæsari in austriâ, cuius
partem possidebat, admodum infensus extiterit, litterarum
tamen etiam inter arma Mæcenas universitatem Friburgi
multis additis proventibus fundavit. Nostra quod attinet,

idem Dux

idem Dux ad instantiam tam Sigismundi quam Abbatis, litteris die 12. octobris anno 1434. datis, causam, quam ut Judex et arbiter inter Rhenaugiam et comites de Sultz cognoverat, Brisaci remisit, his inter alia usus verbis: wir verkünden öch, das wir uns solcher sachen endschlochen in kraft dises briefs, und gunnen öch zu beyder sit, unver gerechtikait gen enander lust zu suchen, und zu bruchen, wie das unwer nottürft erhaischen: darauf wir auch unwer jedem sin ur. kund brief und geschrifften, deßhalb hinder uns gelait, widerum zuvolgen laßen us underer kanzlay. Hinc est, quòd authographa sæpe citatorum libellorum, non semel per partes descripta, et ad annum usque 1448. in nostro archivio supersint. utrum similia in archivio Thüngensi asserventur, me latet.

Caput XIII.

Caput XIII.

Suprema tandem comitum de Sultz persecutio.

Verùm his ab Eberhardo Abbate agitatis magis irritatos fuisse comites de Sultz, dubium nullum est. cum enim arce Rhenaugiensi non solum se spoliatos cernerent, verum etiàm spem omnem post excidium eam recuperandi amisissent, novum quòque Præpotentem Advocatum postulatum, causam vero abbertò desertam, maiora forte prioribus mala Monasterio intulerunt, et eo graviora, quo minùs clarè in actis nostris descripta reperiuntur. Recurrit denique ad Supremum Ecclesiæ tribunal Abbas, et Calixtum III. Summum Pontificem supplex imploravit, ut tantis malis efficax remedium adhibere dignaretur. causam comisit Pontifex Ludovico de Ludovisijs cameræ Apostolicæ auditori, qui litteras prolixas sigillis firmatas dedit Romæ prima die octobris anno 1455. quibus sub pœna excomunicationis comites citat, atque sub pœna mille marcarum auri, nec non privationis omnium bonorum, ut ab infestatione desistant, præcipit. Narratur in hoc instrumento, quòd Joannes, Albertus, et Rudolphus comites de Sultz oppidum et præfatum Monasterium ausu sacrilego cum eorum satellitibus vi atque violenter, ac manu armata intraverint, atque claves, quibus cellaria, horrea, atque possessiones, et domos eiusdem Monasterij aperuerunt, eisdem Religiosis abstraxerint, atque in eodem aliquamdiù permanserunt, vina, bleda, et alia victualia, unde ipsi abbas et Religiosi, ac eorum servitores et subditi sustentari debuerunt, consumpserint, nec non eosdem equos, bobus, vaccis, porcis, ovibus, aliisque bonis spoliaverint, ac aliàs præfatos Dominos Abbatem et Religiosos taliter pertractaverint, quòd ipsi necessariò dicto eorum Monasterio recedere, et loca aliena quærere atque penuriam pati habuerunt.

Ex quibus constat Tragœdiam de anno 1444. ab Alberico peractam, post undecim annos à tribus simul fratribus renovatam fuisse, atque Monachos iterum procul dubio Schaffhusium ad domum propriam comigrasse. de qua persecutione intelligenda sunt quæ habet Rumpfius to. II. l. 5. c. 18. pag. 81. graf alwig von Sultz hab bey zeiten Kaisers Fridrichs des III. einen abbt von Rinow bekriegt, uff in gegriffen, seine leüt beschediget, und etlichen seinen dieneren die händ abgehauen. einesmals ward der graf von einem seiner guten freunden gefragt, warum oder aus was für ursach er den abbt bekriegte, oder er nit besorgte, Sünt ze tuen, das er die geistlichen angriffe? uff das antwortet graf alwig von Sultz schimpflich, wie vor zeiten ein Römischer Kaiser seinen adsforderen zu iren wapen helle geben einen bischoffhut oder Infel auf den helm ze führen, und helle in en aber kein bischtum oder abbtey darzu gelichen, der halb er benötiget wurde, selbs nach einer abbtey oder

prælatur.

prælatus zu trachten, damit er die Infel nit vergeben fürte. Sic per jocum Divina humanaq; conculcanda sunt jura. Cæterum patet, Stumpfium de hac ultima sibi propriore ac notiore invasione loqui, cum dicat, manus violentas in Abbatem ac Religiosos injectas fuisse, nec non servis manus abscissas; si enim hæc ante annum 1448. contigissent, procul dubio in libellis illis judicialibus expressa fuissent, in quibus etiam minora quæq; per longum et latum enarrantur.

Sed enim cum Comites de Sultz non solum Rhenaugiæ, sed etiam Helvetiis, et specialiter Schaffhusianis eorũ fœderatis infensi essent, eisq; non modica damna inferrent, eorũ præsumptio hoc ipso anno 1455. Mense Septembri, antequam citatio Romæ expediretur, ab Helvetiis, renovato cum Tigurinis fœdere, repressa est. Nam denuntiatis Alvico inimicitiis teste Tschudio, totam Cleggoviam vastarunt, donec exactis, ne incenderent, pecuniis Sabbato post festum Nativitatis B. V. Mariæ induciæ pactæ, quæ deinceps prolongatæ usq; ad festum S. Georgij sequentis anni. Inter alios, quos damnis affecerant Sultzenses et Heudorfius ex Cleggovia erant Conradus et Joañes de Fulach Schaffhusiani Monasterij nostri Vasalli, quibus Eberhardus Abbas anno 1449. duos carros fœni, quos ex decimis in Wilchlingen in feudum habebant, permisit, ut oppignorarent, veluti testantur litteræ. verum occasione huius Helvetiorum eruptionis contigit in vicinia aliud, quod pressius Rhenaugiam concernit. Joannes Comes de Tengen et Nellenburg, Dominus in Eglisau, ubi curiam à Monasterio nostro, nec non advocatiam in proximè adiacentes vicos Höri et Seglingen nomine feudi habuit, præcedenti bello Helvetico viginti quatuor eorum commillitones pabulatum in Seglingen egressos jugulaverat. Huius damni memores Helvetij hoc eodem anno 1455. Eglisovam adoriunt, et occupant, nec non ad oppidum Tengen usq; progressi, id penitùs incendunt et concremant: qua in expeditione arx quoq; Hochenkreien Wilhelmi de Fridingen obsessa fuit. Induciis paulo post pactis, Eglisova cum Seglingen Tigurinis iam Helvetiorum Socijs, stipulatâ Tengensi certa pecuniæ sumã, permissa fuit. paucis interiectis annis eandem Dynastiam Tigurini duobus Fratribus Gradleris Nobilibus Moravis Sigismundi Ducis rebellibus vendiderunt, haud parvo circumjacentium austriacarum terrarum damno. adsunt in archivio nostro plures litteræ

to. II. pag. 582.

Q. 1. 4.

K. 1. 22. p.

F. 1. plures litteræ eorundem gradlerorum cum sigillis. Tandem iuxta pacta conventa anno 1497. Sæpe dicta Dynastia revendita fuit Tigurinis. Porro nexus feudalis ad Rhenaugiam aut vi aut oscitantia solutus fuit, ex quo comites de Tengen Eglisoviæ amiserunt, quæ à Gozberto II. Abbate nostro et comite iam Sæculo IX. fundata quondam fuerat. Census tamen annui hodiedum Monasterio persolvuntur. Sed exequamur, quæ de Sulzensium persecutione residua sunt.

Ferocia comitum de Sultz per Helvetios nonnihil repressa, sed non penitùs extincta fuit, quin Monasterium eiusq̃s subditos, quibusmodis poterant, infestare pergerent. Inter alia quendam Henricum Küllin hominem Monasterio propriù de Buchberg judicio Provinciali cleggoviæ opprimere conati sunt, ùt necesse fuerit magnis impensis iteratas sententias

M. 1. 9. 10. anno 1457. et 1458. inhibitorias et avocatorias à Judicio aulico Imperiali Rotwilano obtinere, quibus licet præfigatur nomen comitis Joannis de Sultz supremi judicis, tanihilominùs causa remittitur ad forum abbatis contrà judicium cleggovianum. Et hæc ultima sunt acta nostra, quibus necesse fuit, contra eosdem comites pugnare, cuius accerrimæ pugnæ causa alia non fuit, quam prætensum jus advocatiæ tanquam hæreditate per ursulam ultimam comitissam de Habspurg propagatum, resistentibus tamen de libera electione Advocatorum privilegiis nostris. adverterant proculdubio Abbates nostri, sæpe dictos comites potius emolumento inhiare, quàm protectioni Monasterij, quemadmodùm eventus docuit; ac proinde sine evidenti periculo Mõnrij comitibus deferre non poterant. quod porro pugnatam anceps tamq̃s diuturna extiterit, causa petenda ex rebus hoc tempore austriacorum incisis, prævalentibus ut plurimùm his in partibus eorum adversariis, nec non ex distantia et absentia eorum, dum multis alijs negotiis ac bellis occuparentur. cæterum indignari mihi nemo velit, quod comitum Sultzensium persecutiones descripserim, prout in actis reperi, à durioribus expressionibus, quæ subinde ibi occurrunt, consulto abstinui, quæ sicut res gestas plùs iustò exaggerant, sic econtra historici munus non est adulari, aut veritatem excusationibus non petitis obtegere. Dabitur futuris temporibus occasio, Illustres hos comites ex merito, et etiam in Monasterium ostensa propensione, debita laude non defraudandi.

Quod si iam advocatos huius Sæculi colligamus, post Joannem IV. Habspurgicum, qui anno 1408. decessit, paucos inveniemus,

inveniemus, nempe Friderici cum W. Ducem austriæ, quo decedente anno j'1239. tanquam tutor pupilli advocatiam administravit Dux Albertus, atq; ab anno j'1251. Sigismundus filius Friderici nomine proprio, de quo tamen præter litteras protectorias nihil memoratu dignum in actis nostris reperitur; præfuit tamen vel illis solis, et quæ eorum intuitu contigerunt advocatos intrusos, qui nempe non nisi coacte, reservatis juribus illis ad tempus admissi sunt. Si computemus, erunt Hermannus Comes de Sultz anno j'1253. et iterum interruptim anno j'1261. Rudolphius eius filius Maritus Ursulæ Habspurgicæ anno j'1291. ac denique Albericus filius Ursulæ ad annum j'1444. quos tamen identidem Duces Austriæ exceperunt. cum porro ad Historiæ nostræ meliorem cognitionem non solum præsentis sæculi, verum etiam subsequentium magnopere conducat notitia genealogica eorundem Illustrissimorum Comitum de Sultz, schema alias quod ad finem hujus sæculi subjicere placuit, maximam partem mutuatum ab Eruditissimo Domino de Kolles Cleggonio Supremo Præfecto.

Præterire hoc loco non possum insigne monumentum lapidi pretioso, ut volunt, inscriptum. Cum enim ante medium annum id est die 24. Julij anno j'1709. in augia Divitensi antiqua monumenta præsertim Mss. scrutaturus adessem, magnum illum Schmaragdum ex cavea eductum aversa parte perlustrans, sequentem inscriptionem adamante incisam legi: Ursula R & B Ttt ux Rudolf graff zu Sultz. ttt. Statim in mentem venit, hæc nomina significare ursulam ultimam comitissam de Habspurg eiusq; Maritum Rudolfum Comitem de Sultz, eaq; propria illorum manu inscripta fuerunt fuisse, licet reliquas post ursulam maioribus characteribus exaratas litteras, quid velint, explicare non possim: Sed forte cum à præcedentibus non nihil distent, ad aliud referendæ sunt. Cæterum monstrum illud nihil habet commune cum lapide, nullas matrices, quod in tanta magnitudine, ferme impossibile, mollitie à gemma recedit; luci oppositum, fuscum apparet, atq; non nullas bullas ac fæces exhibet, quales in vitro, potius opus fusile dixerim quod undiq; ad margines in rotunditatem æqualiter desinit, et in area sulcos in fusione causatos undulatim exhibet. Caroli Magni donum dicunt: et mirum: si non agnovit.

Caput XIV.

112.

Caput XIV.

Advocatia Rhenaugiensis

VII. Cantonibus deffertur.

Novam Epocham Advocatiæ Rhenaugiensis exordimur, scilicet Potentissimorum Helvetiæ antiquiorum cantonum, sub quorum protectione iam ampliori quiete frui licuit Monasterio nostro. Qualiter vero res acta sit, deficientibus prioribus documentis, ex posterioribus, aliisqs circumstantiis hauriendum est. Recruduit itaqs hoc tempore diuturna inimicitia inter Austriacos et foederatos, quibus non solum Tigurini se junxerant, sed multa quoqs austriacorum oppida protectionem expetentia se dederant, maximè postquam Ducibus austriæ inter se divisis extraneorum armis fecerunt locum. Mortuo enim Ladislao Alberti II. Cæsaris poshumo Hungariæ et Bohemiæ Rege atqs Austriæ condomino die 22. Nov. anno 1458. Albertus Dux animo in Fridericum Imperatorem fratrem suum minùs bene affectus, unacum Sigismundo, hæreditate se destitui querebatur. His itaqs inter se armis in austria graviter contendentibus.

Tschud. to. II. f. 592. pag. 595.

Anno 1460. an der alten fasnacht, id est die 3. Martij, præter Schaffhusium, etiam oppidum Stein novum foedus cum Tigurinis iniit. novaqs occasio orta ex supra dictis duobus Nobilibus de grädler, quos Sigismundus exilio ac bonis mulctaverat, Tigurini verò protectione ac municipio, tradito oppido Eglisau, donaverat. Hi adlectis circumquaqs socijs Austriacos damnis quibuscunqs afficere non cessabant, inter alia arcem Sonnenberg in Turgovia adorti. Ex alia quoqs causa laborabat Sigismundus; cum enim Nicolaum de cusa cardinalem, quod absqs consensu suo utpote Territorialis Domini Brixinensis Episcopus fuisset electus, in arce Brunegg obsessum et captum custodiæ tradidisset, à summo Pontifice excomunicatus fuit, Fœderatis ad arma contra ipsum concitatis. Itaqs die 14. Septembris anni memorati 1460. Raperswilam nullo obstante occupant, ac sibi fœdere perpetuo iungunt, die 23. Sept. Turgoviam invadunt, recepto in fidem oppido Principali Frauenfeld; de qua re sic loquitur Tschudius: Sie zugend mit ein ander gen frowenfeld, do swur in endie statt, und ein teil der Landschafft Turgöw zu der siben orten handen, und gab mann denen von frowenfeld und der landschafft bürgen her nach usden siben orten, si bi ir fryheit und rechten beliben ze lassen. + Deinde Diessenhovium adoriuntur, cuius cives dilationem impetrant, causati, quòd Eleonoræ Filiæ Regis Angliæ uxori Sigismundi homagium præstitissent, ad arbitros Schaffhusianos rem relaturi. Interim unitis viribus Wittodurum obsident, quod tamen à Nobilibus ibi congregatis fortiter ac diutiùs defensum est.

597.

Buling. in chron. Ms. p. 607.

Tschud. pag. 602.

+. Inter codices Ms. papyraceos N. 182. Scripto anno 1575. pag. 148. extant 4. copiæ ex Scriniis oppidi fraunfeld. 1a est notitia de occupatione edicti oppidi. 2da exhibet juramentum præstitum. 3tia privilegiorum confirmatio ab Helvetiis 7. cantonibus data montag vor S. catharina tag. 4ta arcis permissio zu einem offenen hauss Helvetiis facta sub à Sigismundo de Hochen landenberg.

pag. 608.

Placet aliquos ex Bulingero describere: Hans und Hainrich Truchsessen von Diessenhofen, Jacob (forte rectius Job.) von Schinen, Hainrich und Jacob von Erzingen, Albrecht von Fryburg, ulrich von Rümlang, plures de Landenberg, caspar von aspach, Hans der alt und der Jung von Griessen, wilhelm und Belgeri von Höwdorff,

Höwdorf, Conrad Harderer von Bentringen, Turing von Halwil, Itel Hans von Krenckingen, Hainrich von Offertingen etc. quin et Dießenhofij cives à Wernherode Schinen Abbatis nostri affine, persuasi, partes Austriacas resumunt, eidemqs Capitaneo cum 200. millitibus urbem defendendam committunt. Hinc Helvetij et Schaffhusiani alijqs se junxerant, obsidione Wittodurana remissa, Dießenhovium cingunt, pars è regione ad vicum Geilingen se sistit, pars ad vallem S. Catharinæ, ubi B. Nicolaus de Flue Subsilvanios duxisse traditur, atqs impedijsse ne Monasterium exuerentur, quamvis alij hoc referant ad bellum præcedens de anno 1740. Tandem die 28. octobris oppidum Dießenhoven se dedidit novem cantonibus Berna et Schaffhusio cum septem veteribus computatis, honestis tamen sub conditionibus, ut nimirum cives legibus ac immunitatibus frui possent, atqs Wernerus de Schinen cum præsidio illæsus obire permitteretur. Ad Wittodurum oppugnandum deinde regressi Fœderati, id tamen nulla vi vel arte evincere potuerunt, multis suorum desideratis, donec ad diem undecimam Decembris per Ducem Bavariæ inter Austriacos Fœderatosqs pactæ sunt induciæ ad Festum Pentecostes sequentis anni duraturæ. Interim omnia loca, quæ Helvetij occupaverant, in eorum manibus relicta, quin etiam dimissa, et firmata constantiæ in pace, quam Sigismundus tunc cum Fœderatis ad quindecim annos iniit. Wittodurum quoqs posteà pro 10000 florenorum Tigurinis oppignoratum.

Tschud. pag. 606.

Tschud. pag. 609.

pag. 612.

In hoc rerum turbine Rhenaugiæ Advocatiam ad Helvetios devenisse, certum est atqs exploratum, cum deinceps nihil negotij Monasterio nostro cum austriacis, nihil cum Sultzensibus intercesserit, sed mox protectionem Fœderatorum in rebus occurrentibus experti sumus. Id factum procul dubio, dum ijdem oppidum Frauenfeld occuparunt, non vero dum Dießenhoven obsederant, cùm hic plures septem cantonibus adfuerint, advocati verò nostri soli antiquiores agniti sint. Scribit sane Tschudius post deditionem Frauenfeldæ plerosqs adiacentes illuc convenisse, ut eorum protectionem expostularent, quos illi benigne susceperunt, non solum litteris, sed et obsidibus datis, quibus spondebant, eorum privilegia, iura et immunitates se conservaturos. Sed ipsum Tschudium audiamus: Als nun Frowenfeld und ein theil der Landgrafschaft Turgow hievor an 26. tag Septem. geschworen hattend, do war die ubrig Landschaft auch genöt, die Kamend ouch gen Frowenfeld und schwurend allda den 7. orten in maßen wie die von Frowenfeld, und die ubrigen grafschaft lüt ouch getan hattend, das geschach am Sonntag vor S. Gallen tag, idest die 13. octobris, und gabend allda die 7. orth denen von Frowenfeld und der grafschaft Turgäu bürgen, sy bi iren freyheiten blyben ze laßen.

pag. 605.

Inter hos

Inter hos Eberhardum Abbatem numerandum esse, dubitandum non est, licet Rhenaugia ad Turgoviam non pertineret, videretque tamen Austriacos omnibus vicinis terris exutos fuisse, atque adeo non solum a Duce Alberto sed etiam à Sigismundo desertum. Secutus est nempe exemplum reliquorum sub Austriacis auspiciis hactenus constitutorum, atque non modico Monasterij proventu potentissimorum patronorum tutelæ se se comisit. Schaffhusianus erat, procul dubio concivium consilio usus, eos Advocatos elegit, quorum fœderi se illi junxerant, licèt forte Wernerus de Schinen abnueret, quem reperio jugiter austriacis partibus adhærentem. anno 1357. Præfectus p. vogt. erat in Neukirch ab Episcopo constitutus, quod oppidum primùm anno 1320. coemerant.

chronic. Schaf. pag. 333.

Cæterum Rhenaugiam non vi coactam ad partes Helvetiorum transisse, constat ex eo, quod Fœderati nunquam oppido nostro vel Monasterio pedem intulerint, quapropter Eberhardus, præhabito conventûs Rhenaugiensium consensu, sponte advocationem Septem cantonibus obtulit, Missâ Frauenfeldam honesta ac decenti legatione. Sanè ipsi Protectores nostri publicis literis anno 1351. die 23. Junij fassi sunt, eos liberè abs Abbate et conventu Rhenaugiensi in advocatos electos ac legatos fuisse. Præmissa enim diuturna deliberatione, cùm rem hanc, qualiter nempe Rhenaugia ad Septem cantones pervenerit, Legati ad referendum ut vocant, Principalibus Dominis suis domum sumpsissent, postmodum unanimi commissione obtenta hanc propositionem confirmavere: das ir, des gotshaus Rheinau, vorderen, us allerley bewöglichen ursachen, unsere Herren und eberen von den siben orthen Zürich, Lucern, Ury, Schweitz, Underwalden, Zug, und Glarus, uf frejem willen zu schutz und schirmherren über das gotshus Rynow erkiset und erwölt, by iren freyhaiten, gerechtikeiten, und alten harkomen zu handhaben, zu schutzen, und zu schirmen.

CCXXXIX. Factum id est ex privilegio antiquissimo, liberè eligendi advocatum, qualiter vero antiquis Septem cantonibus Berna demum hoc sæculo anno 1712. accesserit, suo loco videndum.

Caput XV.

Caput XV.

Advocatorum Helvetiorum Acta protectoria Per residuum huius Sæculi.

Vix biennium effluxerat, ex quo Rhenaugia protectionem Fœderatorum expetierat, cum occasio se præbuit, eorum officia experiundi. cives namqs oppidi cum pro comunibus oneribus sustentandis ad tributta solvenda, quæ annuatim sum̄am 60. florenorum explebant, adigerentur, conquesti sunt, bona quædam, et inter hæc piscationes, à Monasterio coemi, quæ cùm à præstantissima tionibus im̄unia censerentur, aliorum onera plus justo redderentur graviora. controversia, cum ipsum Mn̄rium concerneret, delata ad Helvetiæ legatos septem Cantonum Tiguri congregatos. Hi rem discusserunt, non tanquam judices, sed ut amicabiles compositores: do es nit rechtlich uf uns gestanden ist, geben wir inen in der güttlichkeit die underweisung, das uns bedunche; atqs in favorem Monasterij pronuntiarunt, ad mentem R. P. Nicolai Rugger conventualis ibi præsentis, cui Eberhardus Abbas administrationem comiserat, bona nimirum feudalia seu Emphiteutica, quæ ob non solutos annuos canones ad manus Monasterij restituta fuissent, utiqs ab omnibus Steuris deinceps libera fore. licet dum civium usui inservissent, eiusmodi im̄unitate non fuissent prædita. Eodem in loco Rhenaugienses aliud detulerunt postulatum: von der brugg wegen da hätte das Gotshaus einen zoll, und nem den doch nit. Rogabant itaqs, ut cessio huius juris tellonearij persuoderetur administratori, pro cuius emolumento promittunt, Pontem sartum tectum se conservaturos. Respondit administrator, petitum sibi planè improvisum esse, nec integram resolutionem. Decrevêre igitur oratores, proximè Com̄issarios ex Tigurinis Rhenaugiam esse mittendos, qui rem explorarent. Fatebantur utiqs Rhenaugienses, jus Thelonij penes Mon̄rium esse: eius porro exercitium procul dubio intereà impeditum fuerat à comitibus de Sultz, qui simile jus prætendebant contra notoria Mon̄rij privilegia. Litteræ hæ primæ Helvetiorum atqs prolixæ datæ sunt am freytag nach S. antonientag, id est die 21. Januarij anno 1464. cum sigillo, nomine omnium, consulis atqs Senatus Tigurini. CLXXXIII.

Quid com̄issio Tigurina ratione Thelonij Rhenaugiæ peregerit, litteris mandatum non est, ex taxa tamen, quam post biennium Zinstag post corporis christi Badenæ septem Cantones Rhenaugiensibus præscripserunt, constat, civibus à

in Monrio

à Monasterio ad tempus emolumentum Thelonij concessum
CLXXXIV. fuisse cum obligatione Pontis conservandi; in qua charta se-
-quentia leguntur: Hans Rüffli der Schulthes hat uns erzellt,
das si an der Bruggein merklich gütt verbuwen, und in
eren habend, und die hinfur däglich Buwen, und in eren
haben müssen. videtur itaqs à destructione prioris pontis
facta anno 1444. plures annos intercessisse donec erigeretur
novus, Austriacis promissum differentibus, atqs Sultrensium
turbis opus impedientibus, quousqs Rhenaugienses necessitate
compulsi ob fundos ex altera parte Rheni Rhenaugiam spec-
-tantes, ac quotidiana negotia peragenda, manus operi darent.
Erectus porrò novus pons fuit non in priori loco an dem
Mülle weg versus rivum der Schalmen graben, sed trecentis
circiter passibus inferius, ubi modò visitur. Ex quadam igi-
-tur æquitate ad compensandas impensas, proventus Thelonij
à Mon̄rio civibus permissi sunt. Eadem Thelonij taxa confir-
H. IV. 4. -mata fuit anno 1485. quarundam litterarum argumentò.
Et ut reliqua, quæ ad hanc rem pertinent huius sæculi exe-
K. I. 28. quamur, anno 1498. die 2. Augusti, cum cives ob defectum lig-
norum se nimium gravatos conservatione utriusqs pontis
tam in Turgoviam, quam in Cleggoviam, vocati sunt septem
cantonum legati Rhenaugiam in Monasterium, ubi compro-
-missò ex utraqs parte factò, cassata quoqs conventione coram
Gottardo Principe S. Gallensi anno incerto facta, arbitrium
ediderunt, ut pro reparatione pontis si cives supplices pe-
-tierint, Ligna necessaria gratis è Monasterijo ylvis permittan-
-tur: cæterùm unicò florenò quotannis solutò Monasterium
cum omnibus ad id pertinentibus et quomodolibet adhærenti-
-bus etiam mercimoniis perpetuò im̄une à præstando Thelonio
permaneat. Duo adsunt huius laudi instrumenta, eo quod
etiam alterum civitati datum sequenti sæculo anno 1563.
Mn̄rio restitutum fuerit una cum ponte et universo jure The-
-lonij. Legati Helvetiorum tunc anno 1498. præsentes alte-
K. I. 29. -ram quoqs controversiam ratione tributtorum ex bonis
ad Mon̄rium reversis solvendorum simili fermè modo de-
-ciderunt, ubi mentio quoqs fit domus Parochialis in Monte.

Ratione tributtorum similis causa agitari cæpit anno
K. I. 18. 1466. cum enim Rhenaugia recens fuisset Helvetiis accen-
-sita, adiacentes Turgovij atqs Kiburgii suis in partibus
eam adnumerare tentarunt, quò sua onera multiplicatis
contribuentibus leviora facerent. Verum P. Nicolaus ad
ministrator

-ministrator adüt Dominos Advocatos Raperswilæ congregatos am Zinsttag nach unser frowentag im Herbst, ut Tschudius quoqs meminit, to. II. pag. 655.
atqs demonstravit, Rhenaugiam Dynastiam ab utrisqs provinciis prorsùs separatam esse, atqs sub dominio Abbatis et Monrij, immediatam septem veterum cantonum protectionem agnoscere. Supersunt litteræ, quibus Nobilitas Turgoviæ (die gerichtsherren) fatetur, nihil Rhenaugiam cum ipsa quoad onera habere comune. verum necesse est, ut ad Belli tumultus revertamur.

Non obstante pace inter Austriacos et Fœderatos pacta in quindecim annos, Nobilitas partibus austriacis in vicinia favens multis iniuriis Helvetios lacessere non desistebat. Præcipuè Mülhusium ex Alsatia, et Schaffhusium ex vicinia nostra impetebantur. Peregrinus de Hodorf quondam præfectus et consiliarius Sigismundi Ducis Joannem am Staad consulem Schaffhusianum cæpit ac Vilingæ captivum detinuit, donec pro libertate Mille et octingentos florenos promitteret. Querebatur Hödorfius, quòd conradus et Joannes de Fulach arcem Laufen armata manu occupassent, quos propterea Rotwilæ Judicio Imperiali aulico proscribi fecit. + Pacem restituere conati sunt Episcopi constantiensis et Basileensis, necnon Rudolfus comes de Sultz, sed frustra; nam Sigismundo Duce negante, se conscio factam illam rapinam seu plagium, et impensas solvere renuente, Fœderati anno 1467. subito exacerbati erumpunt, Schaffhusium validò præsidiò munivit, Hegoviam et Sylvam Herciniam depopulaturos minantur.

+ de qua re agens Stumpfius l. 5. pag. 79. ait. Albertum Ducem aõ inni. arcem Laufen obsedisse, elapsisqs per funem è rupe præsidiariis uno excepto, tradidisse Hagenbuchio, qui à prædicti Fulochiis arcem recuperantibus interfectus sit.

Inter alias rapinas et vellitationes quidam Sub Sylvanus Caspar Koller non nullis sociis adlectis waldishutum usqs progressus quosdam captos unacum spoliis Rhenaugiam reduxit, atqs civium custodiæ commendavit. At hi paulo post elusis custodibus incolumes ad propria redeunt. Remita describit Tschudius: es zugend etlich Knecht von underwalden nemlich caspar Koler, und ander für Rinow hin ab bis vilnach gen waldzhut, und fiengend etlich Knecht von waldzhut, und furtentz gen Rinow, und befalchtend die denen von Rinow zu bewaren: also Kamen die selben gefangnen von Rinow hinweg; des Kamen die von Rinow von dero von underwalden wegen hernach in grossen Kosten. Etenim Sub Sylvanij graviter indignati restitutionem captivorum unacum spoliis postulabant, ut constat ex pluribus recessibus conventuum Helvetiorum tam in archivio nostro, quam apud Tschudiũ. K. 1. 18.
cùm verò Sub Sylvanensium postulatum præstari non posset,

pag. 678.

volebant ut

volebant ut tres vel quatuor Rhenaugiensium cives Subsylvaniam sisterentur, qui pro quadringentis et octogint aflorenis caverent. Excusantibus sese Rhenaugiensibus, et nescio quid iuris in ipsum casparum Koler, rei totius incentorem prætendentibus, reliqui Cantones litem componere adlaborabant: et primo quidem salvum conductum pro Rhenaugiensibus à Subsylvaniis postulârunt, donec causa cōmuniter à Fœderatis excuteretur: deinde hôc duriùs denegatô aperte Rhenaugiensibus patrocinari cœperunt, graviter dehortantes Subsylvanios, ut à postulatis desisterent, Rhenaugienses aliàs in suam tutelam ac defensionem suscipiendos. Tschudius sequentem quæstionem à Legatis Fœderatorum Lucernæ die 21. Jan. anno 1468. congregatorum, ad Principales Dominos domum referendam describit, quæ in archivio nostro desideratur: Das der Eydgnoßem meinung sige, das die von underwalden iren Landmann Casparn Koler ouch in das recht für die Eydgnoßen botten bringend, das er denen von Rinow gerecht werde: ob aber die von underwalden das nit tun, und daran nit ein benügen haben woltind, sunder das sie meintind, die von Rinow söltend sich in ir land stellen, und sie darum überziechen wöltind, ob dann die Eydgnoßen die von Rinow nit darvor schirmen wöllen vor denen von underwalden, und die von Rinow zu hand haben, und mann sie davon mane.bz quæstionem in affirmativam partem à cantonibus decisam fuiße constat, cum Subsylvanij à postulatis tandem desisterent, et Rhenaugienses à magno metu liberarent, quamvis periculum non ipsum Monrium sed eius subditos concerneret.

Inter hæc prohibente Papa ac Cæsare ob bellum Turcicum (: constantinopoli anno 1453. deperdita fuerat.) Helvetij primo impetu cohibito, reversi quidem in patriam suam tunc sunt. + at anno sequenti 1468. pos festum S. Joannis Baptistæ Fœderati ex improviso Cleggoviam invadunt, quod connivente comite Höudofius inde quædam damna intulerit: agens, inquit Tschudius, zugend die von Schaffhusen sambt den zuſözeren in das Cleggau, so der grawen von Sultz was, us welcher Herrschaft der von Höudorf ouch schaden geton, ungewert des grafen halb, nament also Jungen das Stättli und das Cleggow inne. Ex altera parte reliqui Helvetij in Suntgoviam et Nigram Sylvam erumpunt, et obvia quæque vastant. Abbas S. Blasij cum quatuor conventualibus in occursum progreßus pactis tribus florenorum Millibus, quorum medietatem præsenti pecunia solvit, ulteriorē depopulationem

+ obßitqs eodem anno 1467. Sigismundus wittodurum Tigurinis, reservatis oppidi juribus. Tschud. pag. 670.

pag. 686.

-pulationem impediit. Denique unitis viribus waldishutum cin-
-gunt, tanta copia, ut hactenus nunquam tot Helvetij simul armati
conspecti fuerint. optimo tamen presidio munita urbs erat, summum
capitaneum agente Milite veterano noto nobis wernero de Schinen,
und der Statt was houbtmann der alt herr wernher von Schinen
Ritter. Hoc defensore oppidum per quinque hebdomadas inexpug-
-nabile perstitit, donec die 27. Augusti cum Duce Sigismundo pax
conciliata fuit, in qua speciali articulo indemnitatis ac immunitati pag. 691.
Monasteriorum provisum.+

+ copia antiqua huius codicis habetur in M. papyrac. N. 182. pag. 102.

Sub initium huius belli quidam ex Nobilibus Rhenaugiensibus Hamman
de Mandach, fortasse, quod ratione captivorum waldishutensium con-
-scientia male facti laboraret, Rhenaugia excesserat. Id Foederati
indigne ferentes, confecto bello in conventu Tiguri habito die S. Luciae
eiusdem anni 1468. haec inter alia ad deliberandum sumpserunt;
Item so hat sich Hamann von Mandach, als der Krieg an gon wolt
von Rinow, do er sinen sitz hat, getan, und sich gen Zell in der Herr-
-schaft von Osterrich schloss gezogen; was man darum mit im reden, K. f. 18.
oder ob mann in me da lassen wölle? Reperitur nihilominus idem
Hamann de Mandach posthac Rhenaugiae inquilinus. alius articulus
eiusdem recessus apud Tschudium legitur, ex quo apparet oppidum
Thungen cum Cleggovia aliquamdiu pignoris loco à Schaffhusianis
retentum fuisse: item ob mann die Statt Tungen mit sambt der pag. 695.
nutzung denen von Schaffhusen hinfür mer lassen, oder wir Eyd-
-genossen die zu unseren handen nemen wellend an unseren cos-
-ten, diweil doch denen von Schaffhusen um ir fordrung gnug
beschiss. Certè intra hoc tempus ad festum nempe S. Martini
Schaffhusiani auctoritate sua confirmaverunt emptionem à CLXXXV.
Monasterio nostro factam tertiae partis Jurisdictionis in Jestetten.

Ratione huius Bassae Jurisdictionis in Jestetten anno 1487.
gravis controversia exorta est intra alvicum, et Rudolfum co-
-mitem de Sultz, quorum alta jurisdictio propria, et Georgium
ac Joannem wilhelmum Nobiles de Junteler, qui tam nomine
suo, quam reliquorum Jurisdictionum bassam ibi exercentium
egerunt. quidam alricus Gägging ob delictum perduellionis, cum
se in arce Jestetten praedictis Nobilibus proprium abdidisset,
requisitus fuerat nomine Sigismundi Ducis per Joannem de
Hoidorf à Comitibus de Sultz. Hi cum verbis nihil proficerent,
praetendentibus Junteleriis ex antiquissimo jure et immemoriali
consuetudine penes Dominos jurisdictionis Bassae jus disquisi-
-tionis

-tionis esse, a nullo Judicio tradendus esset, reus, maximè cum ille
delictum negaret, ad arma veniendum rati ulricum vi ex arce
Jestetten abstrahere molìebantur. † Intercessère Septem cantones
à Suntelerijs implorati, atq; primùm Tigurj, deinde Badenæ mon-
-tag post Michaelis præsentibus utrisq; partibus atq; acriter rem
urgentibus, sequentem sententiam pronuntiarunt: Zu recht er-
kent und gesprochen, das ulrich Gägging am ersten für die
Kleinen gericht zu Jestetten gestellt, quatenus interea schaff-
-Rusiànis in Sequestrum datus, und daselbst pfilnd werden solle,
ober den Hochen gerichten zu rechtfertigen zugehöre oder nit.
Hæc sententiâ sequentj anno 1375. in favorem Monasterij à Su-
deratis vidimata fuit, ùt testes sunt Litteræ cum Sigillis.

† credibile est, hanc arcem Suisse illam, quæ in colle, ubi modo sacellum Laureta- -num visitur, sub nomine Ulel- -burg seu Ulenburg Retij; nam reliquæ arces recentiores sunt.

" Sæculo M. f. 15. et 18.

Rem hanc Stumpfius cum quibusdam alijs circumstantijs describit, L. v. cap. 32. pag. 116. cujus verba ad metier: Darnach anno Christi 1488. j. certum ester Litteris primis originalibus n. 13. ponendum esse annum priorem 1487.) als Herzog Sigismunden von osterrich etwas untreuw von etlichen seines adels und dieneren, die im mit pradict das Ytschland understunden ze verkaufen, begegnet, welche deshalb Landsflüchtig wurdend, do ward derselbigen einer, genend der Gägging im Cleggow auf dem schloss Jestetten im grafschwicken von sulz hochen Herrlichkeit gelegen, enthalten, durch einen edelmann darauf sesshafft, Ries der Sunteler, welches der graf belägeret, im kurtzt den Gäggingen zesachen. dieweil aber ob- -gemelter Suntelerin frowen von Lucern, und deshalb zu den Lucernern zu flucht hat, woltend dieselbigen iren fründ nit lassen zu grund gon, understundend sich wider den grafen uf- -zelainen. aber der unrad ward durch die von Zürch hingelegt. Jutrigo adjunctis etiam cæteris cantonibus, auf das bemelter graf Alwic bey der Statt Zürch mit der Landschaft Cleggow, das ist der grafschaft Tüngen und Balm, für sich und seine nach- -komen ein Burgerecht aufnam, darmit er mit solcher Landschaft Rin für desto mer fridens hette? Et hoc quidem municipium pactum fuisse anno 1488. libenter credo. cæteram de sententia à cantonibus lata nihil scivit Stumpfius. constat autem ex his, Jestetten simul cum alten burg in protectionem Septem Cantonum unacum Monrio susceptam fuisse, idq; à vicinis agnitum.

Anno 1491. cum eis inter cives Rhenaugienses et Abbatem Conradum aborta esset ratione juris Spolij, idem Abbas coram Foederatorum deputatis sponte declaravit, se in posterùm à Muliere decedente sine filia innupta receptorum vel lectum K. 1.25. vel vestimenta jactione sibi reservata.

cum eadem

cum eadem controversia recrudesceret anno 1494. ob quandam filiam Rhenaugiensem in Wisli Non nuptam, sed non dotatam; decisum fuit à Fœderatis Tiguri die 21. Jan. deberi Spolium utrumqs tam lecti, quam vestimentorum, eo quod filia extra Rhenaugiam locata fuerit. K. I. 27.

Anno 1493. cùm Abbas Rhenaugiæ elimatos vellet Judæos: cives econtra, procul dubio propter debita, quibus ijs tenebantur, eos retinere cuperent, decisum est Badenæ juxta mentem Abbatis. K. I. 26.

Eodem anno cum Episcopus Constantiensis Subsidium charitativum à clero et Monasterijs pet exposceret; Fœderati non nisi sub gravibus conditionibus in Helvetia id permiserunt. quadere famosæ illæ litteræ, vulgo der pfaffenbriefs dictæ, fuerunt compositæ, quas in archivio videre est. C. III. 17.

Anno 1499. recrudescente Bello inter Austriacos et Fœderatos, ab his præsidium Rhenaugiæ imposi tum fuit, prærequisito tamen Abbate die 4. Aprilis, ut illud admittere ac tollerare velit his periculosis temporibus, donec melius fiat, ut scribit Rmus Abbas Bernardus. Stumpfius loco suprà citato quædam hoc bello in Cleggovia gesta recenset, quæ tamen à nobis pro sequenti sæculo reservata sunt.

Caput XVI.

122.

Caput XVI.

Feuda hoc Seculo collata.

Revertimur ad librum illum feudalem membraneum, qui Seculo præcedenti ab anno 1230. conscribi capit, ex quo feuda tunc collata, et usq; ad paginam 18tam notata, supra dedimus. Distinctiùs hoc Seculo proceditur, ubi singulis abbatibus propriæ feudorum collationes adscribuntur: aliqua tamen emissa fuisse, ex litteris reversalibus, quæ in nostro archivio extant, constabit. Sic de anno 1413. adsunt litteræ Familiæ hodiedum nobis notæ: von Claus Ledergerw, und Hans Sin Sun, wegen dem halben Hof zu Glattfelden, so sie von abt Hug zu lehen empfangen. Sigillum Burchardi Mayer de Testetten. Negs tamen omnia feuda ex præsenti libro exscribere vacat, sed situ in superioribus observato præcipua tantum et Nobilium personarum, quarum obligatio inter alia fuit, prout ipsi latentur in quibusdam litteris nostris, ut singuli saltem cum uno servo et duobus equis abbati, quando poposcerit, præsto essent. Sed iam ad feuda ab Hugone Abbate collata, quæ inscribi capta sunt anno 1413. Titulus sic habet.

Z. l. ii.

K. l. 149.

Dis sint die Mannlehen des gotzhus von Rinow, die empfangen sint von Abt Hugen abt von Almishoven anno MCCCC. nono. usqs undecimo anno, Michaelis et ultra.

Truchsess. Item herr Heinrich und Molli die Truchsessen hant empfangen die vogtig ze Trutticon. Item Molli den Hof zu gross Andelfingen. pag. 18. et 67.

Landenberg. Brik von Landenberg von der hochen Landenberg das vär, und den hof zu klein andelfingen.

Hödorff. Hans von Hödorff den pflantzer und den hindorhof ze Rinow, et pomarium zu altenburg. pag. 18. et 69.

Testetten. Heinrich von Testetten, gesessen zu ow, Bonum in Riedlingen, et Langenlolo. Idem alia feuda suscepit anno 1414. pag. 19.

Trullereus. Haman Trullereus ze arow decimas in Benken.

Mullinen. Herr Haman von Mullinen sesshaft zu Brugg, das Ritterlehen inder ow. Item anno XXV. hat Sin Sun alle lechen empfangen. pag. 17.

Schnezer. Hans schnezer duas partes Decimarum in wisswil. adsunt litteræ reversales c. l. 18. de anno 1411. quæ ostendunt, idem feudum obtinuisse eius filium, Der fest Hainrich schnezer.

Äscher. Hans äscher von Zürch decimas in Riederen, et Bonum in Mach. pag. 17.

Hubscher. Peter Hübscher plura bona in wilchlingen.

Götz Schulthais

Götz Schultheis von Schaffhusen Sylvam Rüblis Büchel vineam prope andolfingen et prata im wangental. pag. 18. — Schulthais.

Götz am Rad advocatiam in ober Martelen. — am Stad.

Conrad von Tulach advocatiam in Buchberg, Rüdlingen et Elli Kon. — Tulach.

Hainrich Tribold advocatiam in Benckon, et decimas in wilgenspuch. — Tribold.

Herr götz von Hünenberg bonum in osterfingen. pag. 19. — Hünenberg.

Conrad Schwager f. frater Abbatis nostri Eberhardi. f decimas in erlingen et niderschlat. — Schwager.

Friedrich von Endingen einen hof und Zehenden Zu Berwangen. — Endingen.

Have et alia quaedam Hugo Abbas contulit, donec a' comitibus de Sultz acrius exagitaretur.

Joannes Kumbar Abbas etiam non nulla feuda distribuit, quae tamen huic libro inserta non sunt; Sic anno 1435. am Sambstag nach S. Gertruden tag, Joanni Friderich de waldshut dedit bonum in Erzingen et Harthausen, prout ostendunt litterae reversales — Friderich o. l. 17.

De Nicolao de Sultz administratore Rhenaugiensi pariter nihil speciale in isto libro memoratur, contulisse tamen quaedam feuda testes sunt litterae reversales de anno 1470. quibus cius cognatus Beringerus de Hochen landenberg fatetur se accepisse Klein andelfingen und die Brugg daselbs von dem Erwürdigen herren, herren Niclausen von Sultz Statthalter und verweser der Abby Zu Rinow, auch Fürmunder der Landgrafschaft in Cleggow. V. III. 2. — Hochenlandenberg.

Sub abbate Eberhardo licet tempore iniquo sequentia data sunt feuda; quae a' pagina 20. recensentur.

Heinrich von Sultz, alias halbgraf, hät empfangen handen Friedrichs von waldzhut lehen ao 49. haec sunt formalia libri: litterae tamen feudales in originali adsunt, quae datum anni praecedentis praeferunt am donstag nach S. Martinstag 1448. in quibus vocatur, der Fest hainrich von Sultz unsers gnädigen Herren von Österrich Kuchymeister. o. l. 20. anno 1468. idem feudum vendidit Joanni de waldkirch. o. l. 23. anno 1468. jam mortuus erat. o. l. 26. — Sultz.

Hans Lib von Schaffhusen census uberes in griesheim anno 49. hoc feudum iam habuerat pater eius Joannes, et ante eum Nobiles im Turn, recurrit iterum pag. 29. anno 1467. iterum hoc feudum recepit, prout testantur litterae o. l. 25. in quibus vocatus der Erwurdig Licentiat der Rechten und advocat des Bischöflichen hofs Zu constantz, Sun des Hans Lib. — Lib.

Jacob von der Hochen landenberg, das Var und hof Zu andelfingen. — Hochenlandenberg.

-fingen. anno 50.

Anno 1453. Eberhardus abbas, licet in hoc libro omissum fuerit, duas partes Decimarum in Dettickhoven, quo ab anno 1358. in

waldsperg. feudum à Monasterio habuit Familia de waldsperg ad instantiam udalrici de waldsperg contulit Jacobo Hoppler nomine

winterthur. Hospitalis in winterthur. die 18. Maij P. 1. 9. cæterum año 1478.

Hoppler. Mörler. Sub abbate Nicolao agente Alberto Mörler Monasterij præfecto per comutationem redierunt ad Monasterium unacum quibusdam censibus ibidem in Tettrickhoven, locô quorum Hospitali cessa fuerunt quædam prædia in oberweiler, Tegernau, Humliken, Henkart, et Flach. P. 1. 10.

Trullereus. Ulricus Trullereij den halben Zehenden zu Bencken. in libro post multa alia f. 22.

Pro coronide additur Fundorum et pascuorum inspectio, quam

Rheinaw. civitas Rhenaugiensis locô feudi ab Eberhardo Abbate recepit: die von Rinow hand die gemein Marck zuo lehen von einem herren und abbt von Rinow, empfangen allweg ein Schulthais und die Rätt, so dick ein nüwer herr wird, ist empfangen von abt Eberharden anno Mcccc. LVII. Jar. hoc porro in Spacio vacuo Superiùs notatum pagina Septima.

Sub Successore eius Nicolao Rugger Abbate nulla in præsenti codice reperiuntur feuda notata. jam sæpiùs Superiùs tamen notavimus

waldkirch. anno 1466. ab eo collatum fuisse Joanni de waldkirch, quod habuit Heinricus de Sultz. O. 1. 23. et anno 1467. Joanni Lib. Licentiato. O. 1. 25. adsunt et aliæ litteræ de anno 1477. quibus idem abbas memoratum bonum in Erzingen contulit conrado de waldkirch filio Joannis, qui vocatur Burgermeister zu Schaufhausen. O.

Abbas Laurentius à Rischach ad finem anni 1478. Feuda renovaturus, eadem huic libro à pagina 24. inscribi curavit fecit sub hoc titulo:

Dis sint die lehen, so ain Gottshuß Rinow haut LXXVIII.

Tengen. Imprimis præmittuntur feuda, quæ Illustres Comites de Tengen haut multis abhinc annis possederunt, procul dubio ex intentione eadem resuscitandi à Nobilibus de grädler, quibus Tigurini nobile Feudum vendiderant. Sic itaqs legitur:

Item Nobilis Dominus Joannes de Tengen Miles habuit curiam in Eglisaw nomine advocatiæ, et advocatiam in glatfelden, et in Zweintal. Item Domicellus Joannes de Tengen habuit advocatiam in Höri, et in Seglingen, Item Dominus Rudolfus de Tengen de

waßerstelz. waßerstelzen habuit decimam in Regen superiori. Item Joannes

wartenfels. nobilis de Tengen, qui dicitur de wartenfels habuit bonum in Ensishaim, quæ forte dicitur Hoffstett.

qua ratione

Qua ratione hæc feuda amissa fuerint post annum 1455. supra cap. XIII. memoratum est. † Extant quædam antiquiores chartæ in archivio nostro de nobilibus de Tengen, ex quibus erui potest, quàm subitò titulis ac possessionibus excreverint, non minori celeritate deficientes. In litteris de anno 1363. quibus vendunt decimas in Reggen, quas feudales habebant, vocantur die Edlen Hans, Rudolff und Juncker Fridrich gebrüder von Tengen. O.V. 5. In aliis de eadem re ad annum 1411. quidam seipsum vocat: Ich Hans von Tengen Fryherre zu Eglisow. O.V. 11. circa idem tempus quidam Præpositus Joannes de Tengen fuit in Embrach eiusdem Monrii Canonicorum magnus benefactor, cuius sigillum ex litteris dedimus superiori parte. Denique anno 1425. iàm plenò titulo comparet: wir graf Hans von Tengen, graf zu Nellenburg, Landgraf im Högow, und in Madach, und herr zu Eglisow. O.V. 12. # Hodie comitatum de Tengen possident Principes de aursperg, Nellenburgum Domus austriaca, Eglisau Tigurum. Clarissimus Hergottus geneal. Diplom. tom. I. pag. 270. affert inscriptionem cuiusdam tumuli in Ecclesia Wettingensi in hunc modum: anno Domini MCCCLXXXI. obiit Joannes Miles Nobilis de Tengen cognomento wartenfels. procul dubio ille fuit, cuius litteras supra attulimus de anno 1363.

Post ista de Nobilibus de Tengen in libro nostro Feudali prænotata, iàm sequuntur Feuda, quæ actu collata sunt ab anno 1478. à Laurentio abbate de Rischach, ubi non ampliùs dicitur habuit, sed haut ze lehen empfangen. cum vero eius regimen paucis annis absolutum fuerit, eius successor Joannes conradus de griessen singulis propè feudis adscripsit data, quando et ipse hæc eadem elargitus est, addens porrò et ipsius sola, quæ simul inter se diversa ad numerum circiter ducentorum excurrunt à pagina nimirum 24. usque ad paginam 81. quò ad annum 1498. Feuda Abbatis Henrici de Mandach incipiunt. Nos aliqua adscribimus.

Rudolfus de Fulach antea Conradus, Advocatiam in Riedlingen, Buchberg, et Elikon. et additur: haut vor ziten gehebt der Edel herr herr Hans von Tengen. — Fulach.

Jacob von Hochen Landenberg zu begi. Item Sigismund eius frater, et filii: Item wolf, et Burchard de Lungingen. Item Berchtolt et Lienhart de Stein, advocatiam in Truttickon et Kleinandelfingen, prout habuerunt Truchsesii in Diessenhoven. Item ein hoff: posteriori manu additur: Item das vas uber die Tur ist von dem Landenberg kommen an die Stat Zürch: quæ hodiedum feudum hoc agnoscit. — Hochenlandenb. Lungingen. Stain. Zürch.

Götz et conrad am Stad, advocatiam in obermartelen, et decimas in Truttikon. Item Egli am Stad Bonum in Jestetten et Baltersweil. — am Stad.

ulrich Trullerey

+ anno 1457. hoc feudum adhuc integrum stetisse videtur, cum abbas Eberhardus prædiū in Seglingen Henrico Signi elocavit, cum onere præstandi Mario 12. modios siliginis, et Domino de Tengen titulo advocatiæ, quæ ab antiquo præstanda erant. Z. 1. 13.

Posterioribus annis diminutus fuit titulus. sic in litteris de a. 1478. quibus nexum feudalem remittit auf den hoff Atheim, quem nobilis de winckelhaim Hospitali Schaffhusiano sine consensu vendiderat, se nominat: wir Joannes von Tengen, grawe zu Nellenburg etc. N. 1. 20. sic in litteris feudalibus für den Locher hoff de anno 1488. alius se nominat. wir Jacob grawe zu Tengen. N. 1. 25. cæterum Nobiles de Tengen ad annum 1330. dictos fuisse de wartenfels scimus ex lib. Feud. pag. 6.

Trullerey — Ulrich Trullerey Burgermeister von Schaffhausen, advocatiam in Bencken, quam habuit Hans Tribold. litteræ adsunt. W. IV. 12.

Tribold. # Conrad Hegentzer von Schaffhausen einen Zehenten zu nider Schlat. Mörlan. — Wilhelm von Mörlan, advocatiam zu oberschlat, ahags Bona, pag. 27.

im Thurn. — Rüdger im Turn, ainen hoff und zwei theil Zehenten zu Berwangen, et Bonum in osterfingen, pag. 28. et 29. Decimas in Berwangen postea vendidit Monasterio 1492.

Tulach. S. agnes. — Wilhelm von Tulach nomine Magistræ et conventûs S. agnetis Schaffhusij, zweij theil Zehenten zu wiswil, litteræ antiquiores adsunt de anno 1430. C. 1. 21.

Buman. — Heinrich Buman Statschreiber zu Schaffhusen Bonum in Truttikon, quod postea ad Nobiles de Mandach devenit. pag. 30.

wald Kirch — Hans et conrad ejus filius de wald Kirch Bonum in Erzingen, pag. 25. litteræ adsunt C. 1. 29. quibus dicitur hoc feudum derivari ab Henrico de Sultz: fuisse collatum Joanni de wald Kirch quondam Burgermeister Schaffhusij à S. Nicolao administratore, deinde abeodem jam Abbate ejus filio Conrado anno 1477. tandem ab Abbate Laurentio anno 1479. ut hoc loco notatur, et in alijs litteris C. 1. 30.

Spital. — Hospitali Schaffhusij Bonum in Ebringen.

Roder. — Joanni Roder anno 1480. collatum est molendinum inter Rheinheim et Recken, pag. 36.

Aller Heiligen. — conventus OO. S. Schaffhusij, Bonum in osterfingen, pag. 46.

Roßberg. — Werner von Roßberg, Bonum, ibidem.

Betmaringen — Fridrich von Betmaringen, ibidem.

Cron. — Adam von Cron des Raths zu Schaffhusen. ibidem.

constantz. — Die Chorherren zu Constentz ein gut zu Flach, so vor Zeiten gehebt otto von Calm pag. 52.

Calm. — Deinceps à pag. 52. alia feuda in hoc libro ad certos titulos locorum rediguntur, aliqua tamen subnectimus.

Mandach. Gachnang. Golden berg. — Heinrich und Haman von Mandach, haut jetz empfangen Baltasar von gachnang zu golden berg, Bonum zu Dorf. a. 1480. pag. 54.

S. Catharinathal. — Die Frowen zu dem oberen closter ein gut zu Tetwil. manu posteriori in margine adscriptum: Hans Scharf genant der Schmid Hofmeister des gotts Hus Dießenhoven hat dis lehen empfangen. a. 1522.

Hopplers. — Andres Hopplers, Bonum in Jestetten.

Peter von

Peter von wellenberg. ibidem. — wellenberg.

Hans von Randegk Ritter, bonum in Truticken cum Advocatia anno 1479. hernach Caspar Sin Sun anno 1480. pag. 59. hernach Sin bruder Baltasar anno 1484. pag. 67. — Randegk.

Hans von winkelhaim hat vor Ziten gehebt bonum in Truttiken, jezt hans Mor. ist halb eines abbt von Rinow, und halb eines conventz. pag. 61. — winckelhaim. Mor.

Die Frowen im Paredis, ein hoff zu Truttiken, den gehebt wilhelm von Fulach, cuni Payer, und Hans von winckelhaim. pag. 62. — Paradis. Payer.

Burchard Steiger empfangt anno 1479. einen acker zu Rinow in der ow, Stost an des custos bomgarten, und ist daruf vor Ziten durch herren Niclausen von Sulz Statthalter des closters Rinow ein pfand Schilling geschlagen fur LXXX. gulden. pag. 66. — Steiger.

Clewi Ringk, einen Zehenten zu Truticken. — Ringk.

à pag. 68. Sub titulo Rinow plurima enumerantur Feuda. inter alia fit mentio veteris et novi pontis: ein infanglyt by der nuwen bruk; item ein wingarten und acker by der alten Bruck. manu recentiori additur: Ist zu ackeren worden, ist Mañlehen, haben vindi Mullers Sön zelehen. item pag. 71. ein bomgarten an Eglishalden by der alten bruck.

Jos von goldenberg ein wingarten zu Rottlouben. pag. 69. — Goldenberg.

Die Schuzenbruderschafft zu Schaffhusen einen wingarten und trotten zu altenburg. pag. 72. — Schaffhausen.

Hamann von Mandach ain huss ze Rinow, das haut jez Heinrich von Mandach Sin Sun. pag. 73. cuius avus item Henricus. — Mandach.

Hans von Fulach ain huss Trostnegk: Jezt Hans Schwent von Zürch manu posteriori 1498. — Fulach. Schwend.

Der von balb oder Mörlan huss haut Jezt conrad grüber. pag. 73. — Balb. Mörlan.

Adduntur denigs die Ritterlehen zu Rinow, fermè prout praecedenti Saeculo ex pag. 8. notatum fuerat, ita tamen, ut ex duodecim solum numerentur octo.

Hactenùs Feuda Abbatis Laurentij, quibus secunda manu plerumqs addita fuit collatio facta abs Abbate Joanne conrado. Deinceps veniunt alia à pagina 74. quae tantum collata fuerunt.

Sub Abbate Jo:

Sub Abbate Joanne Conrado.

Reichenbach. Heinrich Reichenbach von Kempten zwey theil der vogtey im Flachthal anno 1491.

Landenberg. Beringer von Landenberg den hoff zu Klein Andelfingen. año 1490.

Hegner. Gebhard Hegner von winterthur bonum in Flach, quod Pater eius

Gachnang. à Nobilibus de Gachnang emerat. anno 1494. pag. 76. Eadem Familia hodiedum id feudum agnoscit.

Giel von Gielsperg. Grottburg. Rudolf Giel von Gielsperg genant von grottburg den tritten theil der vogtey im Flachthal. anno 1493. pag. 77.

Albrecht Ruodi Albrech von Trullikon ein wis. ibidem pag. 78.

Hans Pfiffer alt Schulthas haut das Ritterlehen und huss uf dem

Jünteler Rain, sin lehentrager ist Gerg Jünteler. anno 1498. pag. 80.

Mandach. Sebastian von Mandach haut das Ritterhuss zwischen Frostneck und Piffershuss, das sin Vatter ingehebt. ergo filius Henrici, nepos Hamañ, pronepos Heinrici. anno 1468. pag. 81. Recentior manus addidit: ist an das Gottshus erkaufft 1612.

Alia plurima omittimus: nec tamen omnia huic libro inserta fuisse, constat ex litteris P. I. 12. quibus Rudolf Escher von Zurch

Ascher. empfangt den zehenten zu Riederen anno 1485. den Hans Escher chorher zu Zurch zu lolen gehabt. Has Decimas idem Rudolfus factus Præfectus Kiburgi anno 1491. abbati Joanni Conrado vendidit pro 144. florenis P. I. 13. Reliqua feuda huius libri sequenti sæculo sequentur.

Appendix de Urbariis.

Urbaria affinitatem quandam habent cum libris feudorum; quemadmodum enim ex fundo feudali servitium personale, ita ex censuali reale præstatur. Extant porro in archivio nostro urbaria æquè antiqua, et quidem huius sæculi circiter octo tam membranacea quàm papyracea, quæ modo non vacat excutere. Supersunt autem duo antiquissima iam sub initium præcedentis sæculi exarata, quæ saltem hoc loco adnotare operæ pretium duxi. unum est pergamenum in folio scriptum anno 1331. alterum chartaceum quidem in quarto, sed meo quidem judicio, ut character et stilus ostendunt, adhuc antiquius, et forte illud, ad quod se pergamenum refert pag. 8. his verbis: wie der rodel oder das urber wist. Membranaceum his verbis incipit: Assit in principio Sancta Maria mecum. Scriptum anno XXXI. prima dies Marcij. quod vero annus 1331. intelligendus ~~est~~ sit, indicat renovatio recentiori manu eidem libro sub initium sæculi XV. inscripta paginis 3. 26. et 29. ubi disserte annus C. S. XXXII. exprimitur id est 432. ergo originale huic renovationi centum annis antiquius est. deinde pag. 34. aversa, manu secunda, hæc adduntur: Item es ist zu wissen, das der hoff ze osterfingen geliken ist mit dem geding, das si die nächsten

VIII. Jar

VIII. Jar Jarlich geben sont VI. mo. ti. VI. mo. ave. datum die Georgij
ao dñi MCCC. LVI. Neceße est ergò reliqua priùs Scripta fuiße.
Denigs nonnulla loca in hoc urbario continentur, quæ eòdem sæc. XIV.
alienata fuerunt; proinde recentius esse non potest. Herago loca
huius urbarij Subijcimus.

Locus.	pag.	Locus.	pag.
Obermartel	1	in Riederen	31.
Nider martel	2.	Bül	33.
Kryenried	3.	altlüren	33.
Rod	3.	Walterswei l.	33.
Orlingen	9.	Cappel	34.
Andelfingen	10.	Jetti Khoven	34.
Ellicon	11.	Husen	34.
Benckon	13.	osterwingen	34.
Manhusen	18.	Gahlingen	36.
Mörla	18.	Beringen	36.
wilgis buch	16.	wiechs	36.
Schlatt	16.	Uttenhoven	36.
Rutlikon	17.	Buchberg	36.
Sachen husen	17.	Rüdlingen	39.
Jrutti Kon	18.	Walddorf	41.
Flauch	21.	altenburg	42.
Holti Kon	21.	Jestetten	44.
wiler	22.	wastalingen	45.
Oberwil	22.	Buchs	45.
Jegerlow	22.	Hundwangen	45.
Henckart	22.	oberhasla	46.
Jnwiden	23.	Metmanhasla	46.
Buch	23.	Winkel. Höri.	46.
Bettingen	23.	Zweintal	47.
Buckenried	23.	Glatfelden	47.
Dillendorf	24.	Rinhan.	47.
Erzingen	28.	Baldingen	47.
Jrasadingen	27.	Seglingen	48.
Bechberg	29.	Wulgenbach	48.
wizwil	30.	Löffingen	48.
griesham	31.	Tuttishusen	48.

Forro loca alienata inter alia Sunt: Löffingen, Baldingen,
Beringen, oberwiler, Jegerlo, Holticon, quod alibi vocatur Humli-
Kon p. ad locum Baldingen adscribitur annus 88o. procul dubio
1088.

Urbarium alterum papyraceum multò antiquius latinis ter-
minis plerumq; conceptum, nulla unquam puncta super litteram
i habet,

i habet, quartamen in priori aliquando sed raziliis reperiuntur, aliqua ex eo loca memoratu digniora subjicio:

Locus.	pag.	Locus.	pag.
Rechberg — " — " — " — " —	5.	Sachsenhusen — " — "	42.
gravenhusen — " — " — " —	7.	Andelfingen. — " — "	53.
Tillendorf — " — " — " — "	7.	oberwile. — " — " —	57.
Ruttihusin. — " — " — " — "	7.	Henckart. — " — " —	57.
Gachlingen. — " — " — " —	11.	Jegerlo. — " — " —	60.
Bingen. — " — " — " — " —	11.	Rinhaim. — " — " —	61.
wiechs. — " — " — " — " —	11.	Bangstetten. — " —	61.
wastarshingen. — " — " —	22.	Lauchringen. — " —	62.
Rinow. — " — " — " — " —	30.	Kusach etc. — " —	62.
Hundwangen. — " — " — " —	32.		
Buchsen. — " — " — " — " —	39.		
Baldingen. — " — " — " —	311.		
Martella Superior et — " —	62.		
Inferior Martella. — " — " —	4.		

Facile patet, nec in hoc nec in altero urbario omnia et singula loca contineri; praterquam quòd hoc vetustius etiam mancum sit, aliquot foliis deficientibus. Ad Lauchringen sequentia addnntur: claus Friburger de Jüngen de agro uno in Lauchringen etc. eodem folio 62. Bonum in Halkam etc. qui census controversiam plus quam centenariam excitavit contra Principale Monrium S. Blasij, ante triennium tandem feliciter in favorem nostrum decisam per Laudum Franob. et Eruditissimi Dni de Koller archi praefecti in Thuengen.

Dum ista urbaria in suo loco ad archivium deposto, Invenio aliud eiusdem aetatis de anno nimirum 1358. quod compactum est alteri de anno 1400. Incipit illud prius et antiquius a folio primo et implet nonaginta facies satis nitide pro illa aetate scriptas in formis papyraceis medianis seu minoris folij. Initium sic habet: C'rzingen anno Mccc LVIII. Idem character perdurat, nisi cum secunda manus quaedam adiecit: quodum pagina 9. adscripserit annum XXIII. facile in errorem induxit eum, qui in fronte notavit, a illa pagina nona inchoare urbarium de anno 1323. verum haec manus utpote recentior est de anno 1423. quae pauca adiecit illis, quae cuncta similibus litteris exarata sunt anno 1358. praeterquam quod praeposterum sit credere, posteriores eorundem foliorum partes scriptas fuisse triginta quinque annis antequam meridietates anteriores inscribantur. Nolo praeterire tam praeclarum antiquitatis monumentum, quin syllabum locorum pariter adiungam.

Urbarium de anno 1358. 131.

Locus.	pag.	Locus.	pag.
Ertingen	1.	Cappelle.	48.
Rechberg.	9.	Husen.	49.
Wißewil.	13.	Martella Superior.	49.
Ostravingen.	15.	Martella inferior.	58.
Grießehain.	18.	Rod.	61.
Bůl.	21.	Örlingen.	61.
Riedin.	21.	Sachsenhusen.	63.
Tutyhusen.	21.	Bencken.	64.
Buggenriet.	22.	Manhusen.	71.
Bůchberg.	23.	Wülgenspůch.	72.
Balterswile.	26.	Schlat.	72.
Ruedlingen.	28.	Trueticon.	75.
Balb.	33.	Trůllicon.	81.
altenburg.	36.	Andelvingen.	83.
Rinowa.	39.	Atlikon.	85.
Walstekingen.	43.	Oberwiler.	86.
Hůnewangen.	43.	Tegerlo.	86.
Buchs	44.	Henckart.	86.
Metmenhasla.	44.	Flach.	87.
Hori.	45.	Rinham.	88.
Zwaindal.	45.	Loucheringen.	90.
Glatfelden.	46.	Inter alios Heini von ach von Tůngen etc.	
Seglingen.	47.		
Bulach.	46.		

In urbario annexo de aõ 1400. pag. 92. Baldingen. Rinhain. Löchringen. Dangstetten. Küßach, ubi item bonum in Hailghain. Küßenbg etc.

Caput. XVII.

132.

Caput XVII.

De Hominibus Ligiis.

De his agere cœpimus præcedenti Sæculo: hic continuanda est materia. Legi nuper in Epitome Historiæ Monasterij S. Blasij scripta à R. P. Stanislao Wülberz ad annum 1140. Welphonem Ducem Spoleti in præsentia Friderici Suevorum Ducis donasse tria mancipia, quibus addit clarissimus aucthor: Tanti nimirum illo ævo veniebant mancipia, ut magni Principes in publicis tabulis in remedium tum suæ tum omnium Parentum animarum ex illis solennes facerent traditiones? Huiusmodi exempla superiori Sæculo vidimus; nunc cōmutationes duntaxat annotabimus, illos solum adscribemus, inter quos factæ sunt, cum prochronotaxi historiæ oppidò conferant, quam tamen verbis litterarum damus, ut ubi necessarium fuerit, ad dies mensium accomodari possit. Itaq; anno

et omissis nominibus hominū propriorum, illos

1408. an dem nächsten freytag nach der ufart cōmutationem huiusmodi fecit Joannes Abbas S. Blasij cum Abbate Conrado Rhenaugiensi.

1408. walpurgæ: Priorissa de valle S. Catharinæ, cum eodem Abbate.

1408. den achtenden tag des tritten herbstmonats, idest Novembris die abbtey Zürch cum eodem Abbate. Sequentes cōmutationes factæ sunt.

CXXX.

Sub Hugone abbate de Almishoven.

1413. mentag nach unser frowen tag ze herbst graf Rudolf von Sultz, und ursula geborn von Habspurg. aliam ijdem fecerunt hoc anno lunæ post Mathæi.

1416. Der Degen (Decan.) und das Kappitel von Zurzach, montag nach dem Balmtag.

1417. an S. Mathyas tag, die Abbtissin des Closters Paradis.

1418. Sambstag vor ulrich, Juncker Heinrich von Erzingen.

1423. Sambstag nach dem hailigen creützt tag ze herbst, ulrich abbt Sanct Johansen im Thurtal.

1423. an S. Lucien tag, Joannes abbt von S. Blasi.

1423. an S. Michels abent, Hans ulrich von Tettingen.

1424. Im Ingendem Jarstag, Joannes abbt von S. Blasi.

1424. mentag ante Jacobi, Hans Fribold von Schaffhusen.

1424. vigilia S. agathæ, Hans Heinrich, und Bick gebruder von almshoven von Imendingen, mit abbt Hugen irem bruder.

1426. Freytag nach der pfaffen fasnacht, ergeben sich einige freywillig dem Gottshus Rinow, by dem Landgericht, so gehalten worden uf der halden by Rinow, under Graf Rudolf dem Jungen.

1426. Donstag nach S. agatha, anastasia abbtissin in Frowenmünster.

1426. Donstag nach Bartholomæi, Götz am Stad von Schaffhusen.

1427. dinstag post Blasij. Joannes abbt von S. Blasi.

1429. Freytag post Mathiæ, wilhelm Nyhart Probst zu Ittingen.

1434.

1434. Sambstag nach der 11000. Mägden tag, Hainrich von Erzingen der Elter erlaßt umb geld etlich Leibeigne, sine addito nomine Abbatis.

Sub Abbate Joanne Kumbar.

1436. mentag nach unser Frowentag, als si geboren ward, Heinrich von Erzingen mit dem herren herren Johansen von Gottesgnaden apt des Gottzhuse ze Rinow.

1436. am nächsten guten tag vor S. Gallen tag, Joannes abbt aller hailigen zu Schaffhusen.

1438. Zinstag vor dem hailigen wineestentag, die graffin ursula, mit dem herren abbt und convent zu Rinow. Nomen Abbatis hic non exprimitur.

Sub administratore Nicolao de Sultz.

1439. den 29. Maij bruder Hainrich Rentz Probst Gottshuses ze Berowe, mit dem wirdigen herren, herren Niclausen von Sultz, Statthalter und verweser der abbtye ze Rinowe. des

1439. Dunstag vor S. Felix und Regula, Fridrich Probst zu Riederen, mit dem erwürdigen herren, herren von Sultz, Statthalteren und verweseren der abbtye ze Rinove, auch für munder der Landgraffschaft im Cleggow. Niclausen

1441. Freytag nach S. Nicomedis, ulrich von Rümlang zu guttenburg verzicht sich in seinem und seines bruders namen des Rechts der leibeigen Schaft einer frowen, so zu Rinow verheuratet.

Sub Eberhardo Abbate Schwager.

1443. Dunstag vor S. Peter und Paul, Hans Stulinger zu Eglisaw.

1443. Freytag nach S. Gallen tag, graff Johans von Sultz.

1451. Zinstag nach S. Jacobs tag, Frow Priorin des closters Töß.

1452. Freytag nach mitten Mayen, Caspar abbt von S. Gallen.

1461. Donstag nach dem hailigen oster tag, graff Rudolf zu Sultz, mit dem wurdigen und gaistlichen herren Eberharden appt des Gottzhuses zu Rinowe, unseren lieben herren und Freünd.

Chartæ hæ omnes ac subsequentes habentur in Cista G. IV. archivii nostri, quibus numero 70. admiscetur ordo, quo regulatur taxa sumenda loco mortuarij, des Fals und des laß, ex urbario descripto anno 1464.

Sub Nicolao Rugger administratore.

1464. Samstag nach S. Laurenzentag, Frow Priorin vos S. Catharinen thal, mit dem Ersamen gaistlichen herren Niclaußen Rüdger pfleger des Gottzhus ze Rinow.

1464. mentag vor unser lieben Frowen tag der verschidung, Hans von Randegg Ritter, vogt mines gnedigen herren von constentz, erlaßt eine Frau, die sich verheiratet mit haini grießer von Seul,

der dem

der dem erwürdigen und gaistlichen Herren abbt und gotzhus zu Rinow mit eigenschaft Rines libs zugehört. Nomen Abbatis non exprimitur.

1486. Mitwoch vor dem Suntag, als mann inder Kailigen Kirch singt Letare, Hainrich von Randegg Ritter, vogt deshuses zu Küsenberg, an Statt und im namen des hochwürdigen Fursten und herren, herren Burchartz Bischof zu costentz, mit dem erwurdigen gaistlichen bruder Niclausen Rugger Cellerer des erwirdigen gotzhus zu Rinow. Pronomen bruder hic rarum est, cum aliàs constet, Nicolaum fuisse Sacerdotem; quid de Bruder Heinrich præposito in Berow, quem supra ad annum 1439. vidimus, sentiendum Lectores viderint alij.

Sub eodem Nicolao jam Abbate.

1487. die 2. Junij, Hainrich Schmid der zit obervogt im Cleggow des Roch edlen wolgebornen Grauf Rudolfen von Sultz Landgraf im Cleggow, und ander Rinen gnaden Brüder, mit dem erwürdigen herren Niclausen von gottesgnaden apt zu Rinow meinem gnedigen herren.

1488. den achtenden tag des monats abrellen, Hainrich Schmid von Erzingen der zit obervoct im Cleggow, cum eodem etc.

1490. uf Fritag vor der alten vasnacht, Heinrich von Erzingen, Sesshaft zu waltzhut, tauschet adelhait Schmidin, die im und Rinen vorderen von eigenschaft wegen zugehört haut, mit dem erwürdigen herren H. Niclausen von gottesgnaden etc. An idem Henricus in istis tribus litteris?

1478. an S. Sebastians tag, Priorin und Convent zu S. Catharinen thal, mit abbt Niclausen ꝛc.

Sub Abbate Laurentio.

1480. Hans grobel des Rates zu Zürich, und diser zit vogt der Herrschaft Andelfingen, mit dem hochwirdigen Herren, herren Lorentz geboren von Rischach, appt des erwirdigen gotzhus zu Rinow. titulus Hochwürden hic primo comparet. uf möntag vor S. Joannistag.

Sub Abbate Joanne Conrado.

1484. Uf S. Georgen tag aubent, Johans von gottes verhengde abbt des gotzhus zu Crützlingen, mit dem erwurdigen gaistlichen herren herren Johans Conrad etc;

1485. uf mitwoch nach usgender osterwuchen, die wolgebornen grafen allwig und Rudolf von Sultz.

1488. an S. Sebastians aubent, Frow Priorin von S. Catharinenthal. Item alia commutatio eiusdem anno 1492. mentag nach S. Franciscustag.

1491. an S. agtha aubent, Gothart apt zu S. Gallen. Item anno 1495. et 1497. ubi Gothardus vocat Conradum Abbatem nostrum. den erwirdigen

digen geistlichen Herren Joann Conrad von Gottes gnaden abt des gotzhus Rinow unseren lieben Herren und Vetter.

Haec ad Historiam nostram conducibilia, aliis omissis, notanda duximus, quanti porro adhuc dum aestimaretur istud jus proprietatis, patet in anna gaßerin, quae cum anno 1404. sine consensu abbatis Hugonis Rhenaugiae wittodurum secessisset, per Judices arbitros, ut moris erat hoc avo, condemnata fuit, ut jus piscandi in Rheno, quod loco feudi possidebat, amitteret, et insuper 30. florenos Rhenanos in poenam solveret.

Caput XVIII.

Caput XVIII.

Abbates Sæculi VII. Christi XV.

XXXV.

Conradus IV. de Gisingen.

Superiori Sæculo vidimus Conradum de Jestetten Abbatem, vulgo Curesel, obijsse die nona Novembris anno 1404. cùm die
CXVIII. 31. octobris adhuc recepisset donationem Molendini in Kren-
-kingen, ubi vocatur Abbas et Princeps: quo titulo præsenti Sæculo usi sunt eius Successores fermè omnes. O. 1. 31. an. 1481. Eodem igitur anno 1404. ad finem vergente, quamvis dies lateat, electus fuit Successor Conradus de Gisingen ex familia Nobili. Primæ eiusdem
O. 1. 12. litteræ datæ sunt am Sambstag nach dem Maientag anno 1405. quibus Joanni Fridrich de Waldshut concedit feudum in Erzingen et Hart-
-hausen, quod priùs habuerat Henricus Schneveli de Schaffhusia: Sigillum integrum ex eo pendet. Superiùs adduximus ex litteris eius nomine datis duas permutationes hominum ligiorum, et tertiam
CXXX. ex copia per Illustrissimum Dominum de Zurlauben comunicata.

Memoratu dignum evasit eius regimen ob mortem ultimi advocati Joannis IV. ex domo Habspurgo-Laufenbergica; post quem, consiliò cum conventu et Rhenaugiensibus, nec non cum Schaffhusianis et Wal-
-dshutensibus, quorum municipio Monasterium gaudebat, præhabitò, novum advocatum elegit Fridericum IV. Ducem Austriacum, post-
-positis comitibus Montisfortis, et de Sultz, quorum posterior adeo graviter eam iniuriam tulit, ut vi adhibitâ cogeret Rhenaugien-
-ses in verba sua jurare, donec à Friderico coercitus, eidem ad tempus quietè eam advocatiam reliquit, veluti suprà rem fusiùs comemoravimus. Abbas Conradus sæpiùs nominatur in illo rotulo hac dere conscripto. breve regimen ad quinquennium non per-
-duxit; nam die 12. Julij anno 1409. mortuus locum Successori mox morituro dedit, ut ex instrumento electionis jam afferendo patebit.

XXXVI.

Henricus VII. de Betmaringen.

De hoc Abbate nihil superest, præter confirmationem ab Al-
CXXXII. -berto Epo constantiensi impertitam, cui instrumentum elec-
-tionis inseritur. Ex hoc porrò discimus, Conrado Abbate pridie defunctò, statim altera die, id est 13tia Julij capitulares ad eligendum convenisse, nempe Joannem de Aitlingen, Burchardū de Schönstein, Hainricum de Bettmaringen, Hugonem de Almishoven, Hainricum de Mandach, et Joannem de Heggelbach. Pro scrutatore constituerunt Burchardum Hagen Capellanum Mūrij, qui scrutinio diligenter excusso, reperit Heinricum de

Betmaringen.

Betmaringen fuisse electum, quem protin promulgavit consentientibus omnibus; ipse tamen nonnihil renitente, et imparem se oneri fatente, cui tandem non tam timidè, quàm devotè se subnisit. Post promulgationem populo factam, electus ad ecclesiam et super altare, atque in cathedram abbatialem deductus fuit, subjuncto cantico Te Deum Laudamus. Instrumentum electionis ipso transmissum, qui per edictum tam Constantiæ quàm Rhenaugiæ ad valvas ecclesiæ affixum, contradicentes, si qui forent, citari fecit, ac Denique die 25. Augusti, cum in Mourio Paradisi moraretur, confirmationem præsenti Abbati impertit, mandans Joanni de Aitlingen pusstodi, ut suo nomine electum in possessionem abbatiæ, et omnium ad eam pertinentium introduceret.

Electio sanè probabilis, et à plurimis expensis ac cæremoniis expedita. Describitur porrò in eodem instrumento electus Vir providus, ac in spiritualibus et temporalibus plurimè circumspectus, in Sacerdotio constitutus, expressè professus Regulam et ordinem S. Benedicti, ætatis maturæ, scientia et litteris, ac morum gravitate commendandus. Huius Abbatis probabiliter patria fuit insignis Bonefactrix Domina Margaretha de Betmaringen nata de Tetingen, quæ post quindecim annos Mourio rem ecclesiasticam in Jestetten donavit. Cæterùm præter nomen vix quidquam de eo superest, cum vix unum vel alterum mensem præfuerit, eodem anno suæ electionis defunctus. C. III. 6.

XXXVII.

Hugo ab Almishoven.

Ex Nobili familia, cui nomen à vico quodam inter Hissingen et Donesthagen sito. Initium Regiminis Hugoni analistæ nostri hactenùs statuerunt ad annum 1411. quod aliàs vita antecessoris nimiùm decurtanda foret. Sed non sumus nos vitæ ac necis arbitri. certe si quid monumenta cœva valent, Hugo eodem anno 1409. quo Conradus electus fuit Abbas. Invictè id probat titulus libri feudorum, qui pagina 16. sic habet: Dis sint die Mannlehen des gotshus von Rinow, die empfangen sint von abt Hugen, abt von almishoven, anno MCCCC. nono, usgspundecimo anno, Michaelis et ultra, quibus apertè asseritur, anno 1409. jam aliqua feuda collata fuisse ab Hugone, quæ quidem primùm conscribi cœperunt anno 1411. circa festum S. Michaelis, quibus ultrà, id est, aliâ feuda postmodum conferenda, addenda forent.

Hinc prioribus

Hinc prioribus viginti circiter feudis primæva manu exaratis nullus additur annus, quod nimirum adid usqs tempus nempe annis 1409. 1410. 1411. fuerint collata: at vero reliquis feudis posteriori manu additis adiunguntur anni certi 1414. 1420. aliqs. Certum est igitur, Hugonem iam ao 1409. Conrado de Betmaringen in regimine successisse, quæ ratio fuit, ut à Scriptoribus nostris Conradus aut incognitus, aut studiò omissus fuerit: qui vero illum agnoverunt, Hugonis initia ad annum 1411. distulerunt argumentò cuiusdam compromissi eodem anno facti inter Hugonem et conventum ob graves quasdam discordias et actiones; non advertentes, eò ipsò regimen Hugonis anteponendum esse, cum diutiùs discordiam perdurasse, ac sæpiùs actiones repetitas fuisse, ex ipso compromissi instrumento constet. His igitur controversiis necessariò tribuere debemus annum 1410. cum Hugo anno 1409. iàm ad finem vergente electus, et ad initium anni 1411. reddita pax fuerit.

Quadere tam graviter inter se contenderint Abbas atqs conventus, non exprimitur; cùm vero electio nullatenùs in dubium vocata fuerit, credibile est, redditus annuos abs Abbate Religiosis præstandos, uti sæpiùs hactenus contigit, materiam litis subministrasse. Arbitri tandem constituti:

CXXXV. Nobilis ac generosus Dominus Domicellus Ioannes de Tengen Baro et Dominus in Eglisow, Ioannes de Haydegg et Burchardus Mayer de Iestetten, tanquam amici ipsorum confidentissimi Testes: Berchtoldus Abbas omnium Sanctorum de Schaffhusa, Waltherus de F. præpositus in Var, Fridericus Plebanus Lott Stettæ, Hainricus Plebanus in Rinow, Ioannes Vogelli capelanus Dni Abbatis Rhenougensis; Ioannes de Rischach, Eberhardus de Rischach, armigeri; Fridericus de Betmaringen advocatus in Rinow, id est officialis seu præfectus; Hainricus Fridrich Schultetus; Hainricus Keller, Hainricus Gudelgos, Hainricus Scherer, oppidani oppidi in Rinow; Burchardus Winmann, Rudolfus Goldschmid, cives Schaffhusiani; Ioannes de Hegelbach advocatus in Ach, et Ioannes Marti de Ach. Partes litigantes: Hugo Abbas, et Capitulares sequentes: Burchardus de Schönstein Custos, Nicolaus de Imendingen Cellarius, Hainricus de Mandach, camerarius, Ioannes de Hegelbach, et Ioannes de Rümlang. Hi igitur matura deliberatione sæpiùs præhabita super controversiâ, discordiâ, contentione, ac actionibus omnibus

et singulis

et singulis qualitercunqs inter prædictas partes, abba-
-tem scilicèt et conventum, usqs in hodiernum diem comu-
-niter vel divisim subortis compromiserunt. Notarius, qui
hoc instrumentum fecit, fuit Joannes Wessler clericus de
Schaffhusa. datum est anno 1411. undecima die mensis Feb-
-ruarij, in stupa minori Domûs habitationis venerabilis
Patris et Dñi Dñi Hugonis Abbatis. cæterum laudum ipsum
huius controversiæ, procul dubio æqs litteris mandatum,
desideramus. Recruduit tamen post liminiò eadē discordia,
ùt paulo post videbimus.

Inter hæc Hugoni Abbati non minùs acriter contra Herman-
-num comitem de Sultz pugnandum erat; præmortuis enim duo-
-bus Abbatibus, qui Fridericum Austriacum advocatum ele-
-gerant, effecit tandem, ùt Hermannus advocatiam dimittere
cogeretur anno eodem 1411. am mittwoch nach S. Ulrichstag, C XXXIII.
id est die 8. Julij. econtra à Friderico Duce litteras protec-
-torias obtinuit 24. Augusti insequentis. Sub cuius tutela C XXXIV.
cum securus aliquamdiu degeret, ab ipso Imperatore Sigismundo
confirmationem privilegiorum impetravit anno 1415. in C XXXVI.
concilio generali constantiæ, cui omnes catalogi præsentem
fuisse Hugonem testantur. Tschudius tamen, deceptus primâ to. II. pag. 109.
litterâ H. Henricum nominat, quem Hugonem scribere de-
-buisset; inter primos tamen eum collocat, qui cum pluribus
personis, quàm plerisqs alij, nempe cum decem adfuerit. Verum
eodem anno, proscriptô Fridericô, eadem privilegia ab Hermaño C XXXVII.
comite violata persensit. quin et visitationem ordinis regu-
-larem ex concilij decreto admittere coactus est anno 1417. B. I. 27.
à Sigismundo nihilominùs alterum diploma impetravit,
quô Monrium liberatur à molestiis creditorum Domûs Laufen-
-burgo-Habspurgicæ eodem anno 1417.

Sequenti anno 1418. cum Sigismundus Cæsar litteras resti-
-tutorias Friderici Ducis Hugoni Abbati transmisisset,
pristinum advocatum Rhenaugiæ cum ingenti gaudio excepit,
eidemqs cum exercitu reditum spondenti. necessaria magnis
impensis præparavit. at eo emanente, à comitibus de Sultz di-
-rissime vexatus, pacem iniquam, conciliante Joanne de Tengen,
pacisci coactus fuit ad initium anni 1419. Nec diu tamen
pax illa stetit, sed anno 1421. à Rudolfo Hermanni filio
in vincula coniectus, diversis itineribus ac remotis carceribus
ad mortem fermè fatigatus fuit, prout pluribus suprà ex

Rotulo suppari

Rotulo Suppari retulimus, in quo Hugo vel inter extrema mala perpetuò Princeps vocatur. Sequenti anno 1422. per Annam Friderici Ducis coniugem liberatus, causam in utroqs foro tam Imperiali quam Ecclesiastico ita peregit, ut Sulzenses advocatiam cedere Friderico cogerentur.

Respirans paululum Hugo Abbas anno 1425. die 28. Februarij Parochiam insignem in Berg contulit Baltasaro Sprezinger Præpo-
T. III. 4. -sito S. Mauritij Zofingæ cum onere, ut litem, quæ super jure Patro-
-natûs vertebatur, prosequeretur, et evinceret; unde Parochiæ illi nomen
Præposituræ adhæsit. eodem anno 1425. confirmationem apostolicam privi-
CXLII. -legiorum à Martino V. impetravit, atqs anno sequenti incorporationem Parochiarum in Jestetten, Orzingen, et Rheinheim Monrio sua industriâ conquisivit. anno 1430. Piscinam maiorem in Örlingen effodere aggressus, plurima adiacentia prata agrosqs coemit: inter alia à Conrado Schwager Nobili Schaffhusiano den Büllhoff zu Örlingen; von den Mörgen den Zehenten zu Wilgisbuch etc. diras lites cum Truchsesiis de Dießenhoven propter dictam piscinam expertus, quæ eum tandem penitus submerserunt. Dum Hugo propter has controversias anno 1431. Basileæ moraretur, Rhenaugiæ cives lætam ac honestam inter se Societatem familiaris compotationis, die trinck Stuben gesellschafft, instituerunt, eamqs certis legibus circumscriptam à conventu et capitulo Rhenaugiensi, datis litteris cum sigillo maiori confirmari obtinuerunt, quæ in hunc usqs diem cum non modico proventu illæsa permansit. jus huius Societatis penes certas tantùm familias ~~tantum~~ residet, et ad primogenitum hæreditate transit. In propria Societatis domo Cauponem habent, et delinquentes vino mulctant. unus conventualium cum Scholari ijsdem privilegiis gaudet, quibus hodie Prior conventus utitur, eorum conventibus præsidens; nec dedignantur Abbates, quin
CLI. et Principes eorum Societati inscribi, mortuis etiam per Sacra parentant.

Anno 1432. ultima Mercurij aprilis, id est 30 aprilis, quæ eo anno in mercurium incidebat, Hugo Abbas Ärzingæ Judicium publicum habuit, ubi per Nicolaum Rubin Scribam jura Monasterij prælegi fecit, in quibus continetur, quemlibet colonum teneri, abbati juramento se obstringere; bis in anno, verè scilicet et autumno, iudicium habendum, in quo usqs ad sanguinem delinquentes puniendi, duabus mulctæ partibus ad Abbatem, tertia ad advocatum pertinentibus; causæ, quæ ibi terminari non possunt, esse Rhenaugiæ in dem Keller gericht prosequendas; Sylvarum inspectores, Pastores, coloni singuli de novo instituendi; Sues in autumno per totum vicum nullo prohibente pasci ac saginari posse, et cætera huiusmodi; quæ omnia Vilani recognoverunt; desuperqs
CLII. instrumentum publicum per Notarium Ulricum Mader de Ulma clericum Constantiensis Diœcesis confectum est. Notatur quoqs in urbariis huius

Sæculi

Saeculi, cauponam, vulgò Tavern, privativè pertinere ad jus solius Monasterij in tota villa Aerzingana. O. l. 10.

Invalescentibus turbis cum Truchsesiis, ac Comitibus de Sultz, Hugo Basileam ad concilium rem delaturus à servis vasalli sui Joannis de Tengen Eglisovae capitur, et Sultensibus traditur. Interim conventus Rhenaugiensis cum ursula comitissa rem adversus Abbatem agitat, et ad Episcopum defert, nec non Equestris ordo Hegoviae nonnullas querelas opponit. Tandem anno 1434. per compromissum discordia utcunque sopita, et Hugo ex captivitate dimissus, Basileae contra fidem datam causam prosequitur: sed à conventu plane desertus cogitur Abbatiae renuntiare, retenta sufficienti pensione ex redditibus in Martelen. Rotulus eum liberè resignasse ait: econtra species facti libello Judiciali praemissae eum fuisse per visitatores ex concilio depositum. Coniungamus utrumque, et sponte coacte abdicasse, et abdicatum fuisse dicamus, cuiusmodi exempla peregrina non sunt. Caeterum fuit Hugo laudabilis constantiae Abbas, quin et inter persecutiones gloriosus fuisset, si cum domesticis suis conventualibus concordiam alere studuisset, qua posthabitâ necesserat, vel justissimam causam succumbere, nam regnum in se divisum desolabitur. Rem oeconomicam Monasterij promovere sategit, jurium conservator fortissimus, ut vel ex eo constat, quod post successorem suum et administratorem Nicolaum de Sulz, iterum à capitularibus pro administrandis negotiis anno 1440. expetitus fuerit. quapropter falluntur ij, qui eius mortem citiùs collocant, falluntur etiam reliqui, qui obijsse existimarunt die 29. Novembris anno 1441. ut enim diem emortualem admittamus, certum est tamen, eum decennio insuper supervixisse, et pervenisse usque ad annum 1451. quo eius testimonium adhuc viventis coram Judicio provinciali Leggoviae adducitur: und ob das nott tät, so wolt er /. wilhelmus. am Stad./ des wol Kundschaft von im /. abbt Hugen./ haben. quod ad hoc saltem felix, quod ex proxima villa Martelensi ingentes revolutiones Monasterij ipse securus spectaverit. Cl. III. A. V. 7.

XXXVIII.

XXXVIII.

Joannes II Kumbar.

Huius Abbatis meminit Stumpfius in Catalogo Abbatum Engelber-
L. VII. c. 3. gensium sequentibus: Joannes Kumbar der 22te haushalter regirt
übel, verkaufft die weingärten zu Bül und andere des Clostersgütter.
er was hievor ein Johanit gevesen, und verzeret gut im concilio zu
Basel. Er hieß der Kumbar, und was sein regirung dem namen nit
ungemäs. do er die abbtey verdarbt, erwelte er betrüglich Johansen
von wida probst zu Lucorn an sein statt, und zoch er den Kopfaus
der halfter. Johan von vyda der 23te Hausvatter regirt bey 2. Jaren,
und war mit listen durch Johan Kumbar vorgenent umb ein sum
geltz abkaufft. Johan Kumbar war zum anderen mal abt mit hilf
der Eydgenoßen, regirt wenig jar übel; darnach ward er abbt zu Ri-
now, da hielt er in maßen haus, daser kum mit ganzer haut en-
tran, und starb im elend und armut zu constentz. Similia habet
to. v. pag. 1056. gallia christiana: Joannes II. Kumer antequam Monachus Presbyter
ordinatus Johanitorum, cum per 9. annos præfuisset (Monasterio
Engelbergensi) valde negligenter, anno 1430. Joanni de wida præ-
posito Lucernensi, quod Murium Murbacensi subiacet, abbatiam
resignavit, non multò post eam repetiturus. Et aliis interiectis.
pag. 1059. Joannes Kummer, aliàs Kumbar, qui suprà favore 200. aureorum
obtinuit apud confœderatos Helvetios pagos, ut Joannes de wida,
quem sui loco præfecerat, abbatia privaretur, et ipso simoniacus
eandem rursus arriperet; illam vero sex annis ea vice gubernavit,
seu potiùs dilapidavit; qua postmodum dimissa Rhenoviensem anno
1437. invasit, et hac tandem exul miserè obijt constantiæ XVII.
Kal. aprilis anno incerto. Hanc porro cōmutationem annorum
galliæ christianæ falsam esse, statim apparebit ex monumentis
nostris.

Anno 1432. In congregatione ordinis Benedictini Provinciæ Moguntinæ
habita Augustæ, cui interfuit quoqs Hugo abbas noster, in visitatorem elec-
tus fuit Joannes Kumbar tunc abbas Engelbergensis; et sequenti anno
1433. die cinerum Rhenaugiæ actu instituit, ut suo loco videbimus.
cùm verò constet ex rotulo sæpè dicto anno insequenti ad finem
tendente, dum Hugo abdicatus fuit, iterum Rhenaugiæ comparuisse
visitatores ordinis; suspicor, eundem Joannem Kumbar præsentem
iterato fuisse, et Hugone abbate deiecto, se se pro successore in-
sinuasse. certè rotulus ad finem indicat, immediatum Hugonis suc-
cessorem fuisse Joannem: und gab) abbt Hug.# doch mit dem geding,
die abbtey uff) das man das Gottshus besorgen solt mit ein erbaren frōmen mann,
das layder! nit beschehen ist mit dem Engelberger. comparet sanè

Joannes

Joannes in monumentis nostris anno 1435. in augusto abbas Rhe-
-naugiensis, ergò non primum anno 1437. Sed potiùs ad finem
1434. electus fuit abbas noster, ad quem annum eum reponit
Bucelinus in constantia Rhenana: anno 1434. Rhenaugiæ Hugo
ab Almishoven extinquitur, succedit Joannes Kumbar. extinguitur
Hugo nempe civiliter, non naturaliter.

Itaqs Joannes anno 1435. montag nach S. Laurentij occurrit
in quadam charta Judiciali Rhenaugiæ, in qua vocatur der N. 1. ii.
erwurdige gaistliche herr, herr Joannes von gottes gnaden apt
zu Rinow min gnadiger herr. Deciditur in ea contra Tritschi
schilling altenburgensem, competere Monialibus Peginis ibidem,
denen ebosen gretle, anneli, und ursele, liberum accessum per eius
agrum ad eorum claustrum, zu irem closter. discimus ex hoc documento,
controversias altenburgicas Rhenaugiæ in Judicio nomine abbatis
pertractatas fuisse: discimus ulteriùs, has virgines tunc altenburgi
in forma alicuius coenobii collectas fuisse, cum sorores Rhenaugiæ iam olim
expirassent, quarum defectus procul dubiò persecutionibus internecinis
advocatorum adscribendus. Eiusdem anni 1435. adsunt litteræ feu-
-dales am Sambstag nach S. Gertru den tag, quibus Joannes abbas confert
Joanni fridrich de waltshut feudum in Erzingen et Harthausen. comutationes C. 1. 17.
quoqs hominum ligiorum anno 1436. huius abbatis nomine factas, supra
vidimus. cùm verò his omnibus in litteris dicatur abbas tantum Rhenau-
-giensis, concludendum, dimissam ab eo fuisse abbatiam Montis Angelorum,
cum nostram invaderet, ad eundem annum 1436. Hottingerus in Historia
sua Ecclesiastica scribit, Monachos Benedictinos congregationem genera-
-lem Basileæ celebrasse pro reformatione ordinis, ac mox Joannem Ab-
-batem Rhenaugiensem missum ad Mn̄rium Murense, cum esset illius
Mn̄rij visitator, cui juramentò præstitò obsequentes se fore promiserint
Georgius abbas cum undecim conventualibus die 13. Januarij año 1436.
Igitur Trithemio teste, illa congregatio anno præcedenti die 26. Junij
celebrata fuerat, cui omnes Abbates Moguntinæ provinciæ ex decreto
concilii interesse debebant, et Joannes abbas noster unacum pluribus
abbatibus determinatus fuerat visitator non unius tantum Mon̄rij pro
introducenda reformatione Bursfeldensi.

Regressus ad concilium Basileense Joannes die 2. Novembris
anno 1436. impetravit ab eodem confirmationem privilegiorum,
cui in fine additur anathema contra persecutores et privilegiorum
infractores, haud dubie comites de Sultz, de quibus tamen his annis
silent acta nostra, fortè, quod in aula Cæsaris comorantes, ut sæpiùs
solebant, administrationem Cleggoviæ ursulæ Matri reliquerint, cuius
adsunt quædam chartæ his annis datæ. cæterum Fridericus Dux aus-
triæ etiam sub hoc abbate tutelam suam super Mon̄rium declaravit
litteris datis

Litteris datis anno 1437. quo anno Joannes abbas die 8. Maij ab Eugenio IV. Summo Pontifice iteratam incorporationem obtinuit Ecclesiarum in Erzingen, et Rheinheim, quæ diversis difficultatibus hactenus suspensa fuerat. Tandem anno 1438. die 14. octobris per compromissum possessionem adiit Parochiæ in Erzingen, cedente ulrico Truchesio pensione uberi contento. Possessio verò Parochiæ in Rheinheim iam anno 1437. die 27. Septembris adita fuerat per P. Joannem de Hegelbach Monachum Rhenaugiensem et Notarium publicum. Hæc ferè sunt, quæ laudabiliter gessit Joannes, nisi quod anno 1438. piscationem quamdam redemerit die 28. Februarii, quam quidam feudi locò possederat.

Verum mala, quæ intulit, proponderare videntur bonis; nam neglectò propriò Mnrio, continuis itineribus magno comitatu magnas fecit expensas, ac pro debitis expungendis anno 1437. decimas aliquas Jestettæ oppignoravit pro 106. florenis, alios etiam census eidem

CL. XVI. Ecclesiæ pro florenis quinquaginta duobus. quin et ipsi capitulares Domi debita contrahere coacti sunt; quadere in litteris quibusdam

G. V. 7. oppignoratitiis ita loquuntur: alsder erwirdig herr herr Joannes unser apt jezunt etwilang zit und menig Jar nit by uns in unserem gottzhus, sonder an frembden enden gewesen und noch ist, und unser gottzhus durch bekümernuss in väl und beschwerungen in menger lay wege, so uns zugefallen sint, in gross schwer schulden kom̄en ist etc. item; Diweil wir nieman haben, der sich des gottzhus aniemo, als nottürftig etc. mutuos tunc acceperant trecentos florenos, quæ summa quanti æstimanda mox patebit, ubi res ferme ad bellum devenit. Hæ litteræ quidem paulò post datæ sunt, nempe anno 1441. dinstag nach unser lieben Frowen Liecht mes, idest die 6. febr. nihilominus quale fuerit abbatis huius regimen, satis clare ostendunt.

Intereà circa annum 1438. Joannes Kumbar municipium civitatis Tigurinæ, ubi is natus erat, nomine Mnrij contra voluntatem tamen capituli suscepit: verum cum Tigurum eò tempore Helvetiis reliquis foedere iunctum esset, tantam invidiam abbati concitavit, ut ei iisdem deijciendi, sublatò municipio, ansam præbuerit. Resitaqs ad Epum constantiensem defertur, qui auditis querelis Joannem constantiam evocavit anno 1439. et abbatis titulo eidem interim relicto, eum ab administratione amovit, quam Nicolao de Sultz com̄endavit, occasione forsitan arrepta, quòd Tutor esset cleggoviæ. Etenim ex archivio Thüngensi referente Perillustri Dño archipræfecto de Koller, constat, ursulam comitissam anno 1439. administrationem cleggoviæ resignasse filiis, qui fortè absentes Nicolaum Patruum Tutorem et administratorem rogaverint, licèt eius regimen in cleggovia haud diuturniùs

fuisse videatur:

fuisse videatur, quam Rhenaugiæ. Ioannem intereà constantiæ inopia pressum, scribunt alij, atqs die 11. Decembris anno 1440. obijsse. certum est ex monumentis nostris, eum ad initium anni 1441. adhuc in vivis fuisse: gallia christiana diem fatalem assignat 16. Martij. qui si verus est, reijciendus est ad annum sequentem, nam electo Eberhardo adhuc vivebat, ut ex nota specie facti constat. Resignavit igitur vel invitus circa festum Pentecostes anno 1441. nec diu supervixisse videtur. certè anno 1444. 17. Julij iam dicitur defunctus. B. 1. 34. testantur scriptores nostri corpus defuncti constantiæ Rhenaugiam delatum, sed ignobili loco absqs omni inscriptione conditum. Potuissent trittam illam apponere: Intravit ut vulpes, regnavit ut Leo, nempe per fastum, eiectus fuit ut canis. de animatamen post diutinam purgationem speremus meliora.

Nicolaus de Sultz administrator.

Teste Bucelino fuit is filius Hermanni IV. Comitis de Sultz, ac proinde frater Rudolfi, qui fuit Maritus ursulæ natæ de Habspurg. In Germania sacra idem testatur, Nicolaum fuisse Monachum Hirsaugiensem et Priorem in Reichenbach, qui Prioratus à S. Wilhelmo Hirsaugiensi fundatus perpetuò Principali Mon̄rio subiectus erat, licèt teste Trithemio, Reichenbacenses in concilio Basileensi tentaverint, sed frustrà, se ab obedientia Hirsaugiensium subducere. certè Nicolaum fuisse Monachum ordinis S. P. Benedicti, ipsemet fatetur in litteris resignationis mox offerendis.

Quo tempore administrationem Mon̄rij nostri susceperit, litteris quidem consignatum non est, id tamen procul dubio factum ad initium anni 1439. Etenim anno 1438. Zinstag vor dem H. winacht tag ursula Comitissa com̄utationem fecit cum abbate et conventu, mit dem herren apt und Convent, ex quo patet saltem, Nicolaum nondum fuisse administratorem: verùm quia nomen abbatis contra ~~nomen~~ morem non exprimitur, videtur, eum non fuisse in Mn̄rio præsentem, aut ad Ep̄um jam delatum.

Primæ litteræ Nicolai de Sultz datæ sunt die 29. Maij anno 1439. in quibus vocatur: Der erwirdig Herr herr Niclaus von Sultz Statthalter und verweser der abbtye zu Rinowe. Secundæ eodem anno Dunerstag vor S. Felix und Regula, in quibus dicitur: der erwirdig herr herr Niclaus von Sultz Statthalter und verweser der abtye zu Rinowe, auch vormunder de Landgraffschaft im Cleggow. Tertiæ litteræ reversales de 23. aprilis anno 1440. quibus Béringerus de Hochenlandenberg, affinitate aliqua propter ursulam ipsi coniunctus, fatetur, se recepisse feudum in Kleinandelfingen cum ponte et transitu per Thuram à Nicolao sub eodem titulo administratoris CLVII.

tam cleggoviæ

tam Cleggoviæ quam Rhenaugiæ. Denique eius Resignatio facta est die 29. Julij eiusdem anni 1440. unde patet, administrationem ipsius sesquianno longiorem non fuisse. Testatur hoc instrumento, administrationem nostri monasterij ipsi comissam fuisse à Rmo Epo Constantiensi, abbate Joanne, et conventu Rhenaugiensi, quibus et rationes dati et accepti reddiderit, salario, quod stipulatum fuerat, recepto: rogat, ut onus omnes deponere sibi liceat, licet pacta ad plures annos se extenderint; litteras contractus se iam restituisse Episcopo,

CLVIII. quibus juramento interposito, et proprii sigilli impressione renuntiat. Expertus nempe Bonus vir fuerat, impossibile esse duobus Dominis servire. Credibile est, eundem expirante etiam tutela Cleggoviensi ad Mnrium suum Reichenbacense aut Hirsaugiense remeasse. Mors eius in Necrologio nostro ponitur ad diem 11. Decembris. annus latet.

Mirum planè, Monrium nostrum tot Pastoribus superstitibus desertum nihilominus fuisse. vivebant adhuc Martellæ Hugo, Joannes Constantiæ, Nicolaus discessit: Monachi coacti administrationem Hugoni ab Almishoven deferunt; sic enim testantur litteræ, de quibus plura memoranda restant, ad diem 6. Februarij anni 1441. wiwolapt Hug, dem das Gottzhus, dozumal von bett wegen empfolen was, den vorgedachten brief nit versiglet hab, so sie im doch wol wissend, und ingedengkt, das der Kauf von sinem vatter beschehen, und das gut an des Gottzhus nutz Kom en sige. agitur nempe de mutuis eo die acceptis pecuniis à Wilhelmo am Stad, pro quibus oppignorati fuerunt census 36. frustorum annis singulis præstandorum ex vicis Riedlingen et Buchberg. hic contractus illo ævo vocabatur Emptio-venditio cum pacto reulitionis, licet revera mutuum cum enormi usura fuerit; quale enim interesse pro 300. florenis 36. frustorum? huius rei plura exempla prostant in actis nostris. vocatur in his litteris iterum Hugo administrator: der dozumal des Gotzhus pfleger was. recte tamen meo judicio illi contractui non assensit. mentio quoque fit abbatis Joannis sub nomine des Engelbergers, tanquam absentis et ab administratione remoti. Conventuales ut mutuas peccunias acciperent, litteras publicas Schaffhusij, do unser Gottzhus burger ist, per Burgermeisterum et Senatum expediri rogarunt, quæ invasioni cuidam anno 1451. occasionem dederunt. adeò interim fuit deplorandus Mnrij Status, ut plerique Religiosi sustentationem quærituri aliorsum secesserint, remanentibus duntaxat in Monrio tribus. Sed enim Deus optimus non diu tanta in desolatione Mnrium nostrum jacere permisit, sed novam stellam eodem verè exoriri fecit in Abbate sequenti.

XXXIX.

XXXIX.

Eberhardus II. Schwager.

Recurrit iterum parvus Rhenaugiæ conventus tot Pastoribus orbatus ad Epum constantiensem Henricum de Höven, qui Joanne quoqs Kumbar abbatiâ penitus cedente, Abbatem constituit Eberhardum Schwager ante festum Pentecostes incerta die año 1441. ita tamen enim ipse testatur in Specie facti contra Sulzenses comites, sibi comissam fuisse abbatiam ab Epo petente tam conventu quàm Joanne Abbate. Ex quonam Mnrio Eberhardus assumptus fuerit, certò non constat: Hirsaugiensis, prout administrator de Sultz, creditur hactenùs non improbabiliter fuit. Cæterum ex Nobili familia Schafhusiana oriundus erat, cuius frater Conradus Schwager vasallus Mnrij iam anteà in chartis nostris notus.

Præprimis Eberhardus, cum comites de Sultz eum in abbatiam admittere tergiversarentur, eos penitùs ab administratione proventuum Mnrij submovere fategit; viderat enim inopiam inde maxime provenire, quod ijdem comites tunc toti abbatiæ incubarent, ut ait in sæpe dicta Specie facti, atqs fructus meliores in proprios usus converterent. quapropter meliùs judicavit, suppressa interim advocatiæ quæstione ad certum tempus nempe quinqueñium de certa annua pensione, licèt iniquantqs nimia, pacisci, ut eò liberiùs negotiis Monasterij disponendis incumbere posset. Signata fuêre hæc pacta in octava Pentecostes, unde constat, electionem haud longiùs præcessisse. de anno quoqs mihi ampliùs dubitandum non est, quando ex comunicatione Illustrissimi Domini de Zurlauben constat, Eberhardum anno 1441. die 27. octobris comutationem hominum ligiorum fecisse cum Abbatissa Turicensi. Rebus mox in meliorem formam redactis, Monachos exules à se congregatos fuisse, testatur; annoqs sequenti 1442. sibi de suprema protectione providere Satagens, à Friderico III. Imperatore privilegia et libertates cum augmento confirmari obtinuit. cuius necessitatem instans annus 1443. ~~quos~~ declaravit, quandò occasione creditorum quorundam Domûs de Sultz vehementiùs exagitari cæpit.

CLX.

CLXI.

Anno 1444. die 8. Februarij emit Eberhardus pro 800. florenis tertiam partem villæ Jestetten, mit Lüth, gutt, mit Zwing, gerichten, und bennen, mit nuzen, vällen, gülten, renten, ehaften, herlichkeiten, und zugehörten, ouch ir hus daselbst zu Jestetten à Nobili Domina Margaretha de Tettingen nata de Randenburg. Subscripsit quoqs et sigillum apposuit eius gener Filiæ Maritus Ulricus de

CLXV.

Rumlangin

Rumlang in gatenberg. ultimò confirmata fuit hæc emptio coram Magistratu Schaffusiano anno 1468.

Superest in sacrario nostro quædam theca cuprea deaurata, quam delineatam adiunxi commentario invitam S. Fintani. Hæc sequentem exhibet inscriptionem: anno Dñi MCCCCXLIII. completum est hoc opus per venerabilem Dñum Eberhardum Swager abbatem in Rinow. Huic Thecæ inclusum fuit caput S. Fintani, cum post biennium eius sacræ Reliquiæ exhumatæ fuissent. constat tamen ex inscriptione, pro aliis Sanctorum Reliquiis principio destinatam fuisse arcam, postè S. Patronorum, quorum effigies ibi incisæ cernuntur, nempe S. Petri S. Mauritij, S. Blasij, S. Januarij, S. Christophori, S. Ægidij, S. Barbaræ, S. Mariæ Magdalenæ, S. Apoloniæ, S. Verenæ, S. Margarethæ.

Eodem anno 1444, die 8. Septembris comite Alvico de Sultz, Monasterium hostiliter occupante, Schaffusium exulare coactus est Eberhardus, quem brevi subsecuti sunt reliqui conventuales, qui omnes in propria domo Zur Tannen morabantur, est enim amplissima, imo duplex aut triplex, quæ tamen his diebus abeodem Domino de Bayer iterum coempta fuit. Necesse fuit ibi aliqua debita contrahere, cum plerisque redditus à Comite de Sultz detinerentur. Fidejussores pro iis debitis Stirotamici abbatis, conradus Swager, Wilhelmus im Turn der elter, Hans Heggetzer, et wilhelm im Turn Zur Haselstuden, prout ex Schediasmate quodam Swagerorum communicato notavit Dñus abbas Bernardus.

Abbas Die 17. Septembris cum conventu in Sacello B. V. Mariæ Monasterij omnium Sanctorum votum fecit, singulis diebus Sabbathinis cantandi Missam votivam, et Salve Regina post completorium. Recursum deinde habuit ad Austriæ Ducem Albertum villingæ, à quo litteras monitorias nisi profuturas impetravit. Simili effectu præsentem adversarium impugnavit die 24. Decembris Diessenhovij, quin abeodem plurimis accusationibus oneratus fuit.

Anno 1445. die 10. Januarij villingæ calumnias efficaciter repulit, jura Monrij copiosissimè defendit, atque restitutionem realem in Murium evicit. Verum cum paulò post alvicus Comes quosdam Rheinaugienses ex domo publica captivos abduxisset, querelas interposuit Eberhardus, et litteras monitorias tam ab Epō constantiensi, quam à Duce Alberto impetravit, aliisque modis effecit, ut captivi dimitterentur quidem, quin tamen comes desisteret aliis modis vexare Rheinaugienses. Hæc compendiō loco dicta sunto ex fusiori illa facti specie, in qua Eberhardus pariter sæpiùs Principis nomine compellatur.

Anno 1446. die 15. Novembris ipso festo S. Fintani, inter tot turbas ingentiì jubilo reperta sunt Reliquiæ seu potiùs integrum corpus eiusdem S. Tutelaris nostri, cuius cultus in officiis publicis aliàs jam à tot sæculis perduravesat. Inventum est autem in tumulo hactenùs

ignoto

ignoto proppe chorum haud procul abeius recludorio, ubi Patrimaltare adeius honorem dedicatum fuit magna cum populi devotione. Scribitur enim adannum 1470. was uff S. Findans altar gevelt, wachs oder werch, und gelt, ist eines Custors. Facta est autem c.1.9. ista exhumatio auctoritate Episcopali, desupergo confectum instrumentum per Joannem Linch Vicarium generalem, et quot annis dies anniversaria huius inventionis solemniter celebrata. Sacra corporis Reliquiæ variàsin arcas dispositæ atgo altaribus impositæ fuerunt; quarum quodam tempore deperditæ, reliquæ vero anno 1744. ab Abbate Benedicto iterum in unum sarcophagum collectæ. Hodie in loco tumuli Mausoleum visitur ex lapide historiam S. Patri insculptam exhibente.

Interea cum Eberhardus ope Schaffhusianorum arcem Rhenaugiensem ad superiorem postam vi occupasset, comites de Sultz spoliatos se quærentes, restitutionem die 7. aprilis anno 1446. Diessenhoviis obtinuerunt. Verum cùm Schaffhusiani graviter à Sultzensibus offensi anno sequenti 1447. arcem Balm occupassent, pariter abillis, nec invito quin et monente imò juvante Eberhardo arx Rhenaugiensis ex altera Rheni parte, undetot mala prodierant, destructa fuit. parum enim utrorumq; securitati consultum fuisset, nisi utrumq; monimentum, quo Rhenus claudebatur, fundituseversum fuisset. confugit deinde Eberhardus, relicto Alberto ad regimundum archiducem, à quo anno 1454. litteras consecutus est, quibus tutorem et advocatum se fore adpromisit, relictis Monasterio his juribus et libertatibus, quaspropter Rhenaugienses subditos novum Romagium Monasterio præstarifecit.

Gravis hocanno 1455. controversia decisa fuit in causa trecentorum Rorenorum, quos conventus, ut supra indicavimus, à Wilhelmo am Stad anno 1444. mutuò acceperat, cum enim colani in Rüdlingen et Buchberg annuum censum 30. frustorum aliquotiès Wilhelmo præstare negligerent, ideirem ad Abbatem Eberhardum defert, qui debitum contra juris formam contractum solvere renuit, sed ut filius Wilhelmi ait, Sonder haut der abbt von Rinaw sinem vatter und ime schnöde wort erbotten. Hominas intentante, Eberhardus recurrit ad Episcopum et ad Magistratum Schaffhusianum, ut lis componeretur, sed Wilhelmus maxè impatiens totam prætensionem cessit filio æquivoco, quem vocabant Wilhelm am Stad dem Jüngern. Hic Juvenis ferox 70. Equites cum 29. peditibusconduxit, hinego manipulum centum omnino armatorum in arcem Almut Wilhelmi de Rendorff latentem intempesta nocte ambas villas Buchberg et Ruedlingen aggredi jubet, domos effringit, spoliat inermes, atgo sex primores secum captivos abducit, non nisi solutodebito redituros. † In eo tumultu cumquidam villanorum, die arma clut, se se apponerent, unus occisus, alij graviter vulnerati atgo pes-

cussi

am Stad anno 1444. mutuò acceperat, cum enim colani in Rüdlingen et Buchberg annuum censum 30. frustorum aliquotiès Wilhelmo præstare &c.

† castrum Almut antiquitùs Rendorffiorum adjacet villæ Hagnaw teste S. Wilibrord adannum 730. haud procul Aichen.

-cussi: den er und sin helfer habint ein vom leben zum tot gebracht, die gefangnen, nachdem si gefangen sint mißhandlet, gewendet und geschlagen. Rursus occisi hominis necem vindicatura agrestis furca proximum equitem potens eius equum transfodit.

Spoliati Rüdlingenses et Buchbergenses causam ad Iudicium provinciale Leggovio nomine Ioannis comitis de Sultz institutum deferunt: at sententia contra ipsos in favorem Wilhelmi lata fuit, ratas nimirum habendas esse litteras oppignoratitias Rhenaugienses à Magistratu Schafhusiano expeditas, quibus concedebatur, ut solutione non secuta pignori manus injicere liceret; licèt enim abbatis subscriptio defuerit, consensum tamen administratorem Hugonem fuisse, et pecunias mutuas in rem Monasterij versas, cuius testis producitur Hugo abbas resignatus: und ob das nöt tät, da wolt er des wol kundschaft von im haben. Cæterùm damnificatis recursus conceditur contra conventum Rhenaugiensem, si ultra debitum ac propriam moram vel culpam gravatos se æstiment. quin et in expensas ijdem actores condemnati sunt, eo tamen pacto moderatas, ut pro singulis equitibus medium florenum, pro peditibus quartam partem, ein ortsgulden, solvere cogerentur. Cùm verò Wilhelmus nobilibus Equitibus spolia ipsa, atque singulis quatuor florenos promisisset, decretum, ut ad hæc non teneantur condemnati, quin potiùs rapta omnia in summam soluti deputentur, residua restituantur, equum occisum, quem eques 27. florenis æstimabat, homine occiso compensatum sore. Heudorfio Wilhelmus promiserat tertiam partem æstimationis captorum, à qua præstanda absolvuntur Rustici, eadem causa, quòd capti cum spoliis, die gefangne und die nahme, id est, res captæ, die genommene sachen, significat enim nahme teste Haltaus iustam rapinam, si non fuerint in arcem allmut deducti, sed procul dubiò in locum immediat expertinentem amstadio. Nihilominus expensas ab armatis in almut factas 18. libras um, aliosque 22. florenos solvere coguntur, compellantur. Facta sunt huius sententiæ duo per magna instrumenta appensis sigillis Iudicij provincialis, am mittwoch nach Sulpitius tag, id est die 9. July anno 1455. quorum alterum in archivio nostro

R. V. 7. asservatur, procul dubio cum persolutâ pecuniâ census liberatus, et instrumentum Monasterio traditum fuit. Mirus processus! à moribus nostris profectò alienus. Post quindecim circiter annos Peregrinus de Heudorff propter quasdam prætensiones Ioannem am Rad Burgimagistrum Schafhusiæ captum Rüdlingæ abstraxit, eumque 1800. florenis æstimavit, quæ res ingentis fœdi incentivum fuit, ut suo loco videmus, an hæc controversia connexionem quandam habuerit? me latet, Peregrinus saltem eiusdem familiæ extitêre.

Hisce annis cùm Comites de Sultz non solum per Iudicium provinciale, sed etiam gravioribus modis denuò insultarent Rhenaugiæ, eosdem Eberhardus ad Summum tribunal Ecclesiasticum Romam detulit, unde fulmina excommunicationum vibrata fuêre anno 1455. Tandem his omnibus malis

hic abbas

Hic Abbas finem fecit, cum anno 1460. occupantibus Turgoviam Foederatis Septem cantonibus Monasterium commendavit, eosqs Advocatos elegit, cessantibus posthac penitùs Sultzensium inimicitiis. quin anno sequenti 1461: donerstag nach dem hailigen ostertag id est die 19. aprilis comes Rudolphus in quadam permutatione Eberhardum amicum vocare non dubitavit, titulo hactenùs nunquam audito: mit dem wirdigen und gaistlichen herren Eberhart abbt des Gottzhus zu Rinowe, unseren lieben herren und freund. Ex qua etiam charta certò constat, falsam esse eorum opinionem, qui Eberhardum ante biennium anno 1459. mortuum existimant. Imo negotia tantum administratori pertractanda commisisse anno 1463: et usqs ad annum 1466. supervixisse, ex statim dicendis constabit. In delineatione veteris Ecclesiæ subdit. A a. Sequentia leguntur: Ad scalam cathedræ sunt duo sepulchra eiusdem longitudinis et latitudinis, primo insculpta sunt duo peda pastoralia, secundo tale signum ✱. cum inscriptio pedibus proterentium deleta fuerit, credibile tamen est, hunc Eberhardum nostrum, et successorem eius Nicolaum ibi sepultos fuisse, cum reliquorum omnium epitaphia integra perstiterint, nec ratio ulla suadeat, ut antiquiores abbates ibi collocemus. G. IV. C. I. 118. b.

Nicolaus Rugger administrator.

Eberhardus Abbas cùm Monasterium in tuto collocasset, se autem viribus deficere persentisset, ut ad negotia obeunda se imparem crederet, onus Regiminis in R. P. Nicolaum Rugger wittoduri natum transferre decernit, ut eò quietiùs ac securiùs animæ suæ saluti consuleret, et ad tremendum mortis articulum se disponeret. Equidem anno 1463. P. Nicolaum jam fuisse administratorem ex eo liquet, quod eodem anno freytag nach S. antonientag, id est 21. Januarij causam contra cives Rhenaugiæ coram deputatis Helvetiorum Tiguri peregerit, in quorum litteris vocatur der gaistlich herr Niclaus pfleger des Gottzhus Rinow. Negstamen mortuum tunc credit Eberhardum R. P. Geroldus, cùm in charta permutationis cum Joanne de Randegg Equite et Epi constantiensis Præfecto Kaisersthulæ sæpiùs et quidem sexties asseratur, eum contractatum celebrari cum abbate et conventu Rhenaugiensi: möntag vor verschidung unser lieben Frowen anno 1464. dem erwirdigen und gaistlichen herren dem abbt und Gottzhus zu Rinow. Item: dem ist also, das dieselb änlin des obgenanten abtz und sins Gottzhus zu Rinow und sin er nach Komen recht leibaigen haissen, und sin sol. Igitur vixit Eberhardus adhuc anno 1464. quid ni dicamus, eum per biennium sequens superstitem, cum nulla extet ratio, cur iam credamus electum fuisse abbatem successorem, donec prædecessor morti debitum solvisset, quod factum existimo anno 1466. die 17. Septembris, ut Necrologia nostra habent, certè Nicolaus Rügger anno eodem die 30. Nov. adhucdum sub nomine administratoris comparet: der Erwirdig und gaistlich bruder Niclaus pfleger des erwirdigen Gottzhus zu Rinow. at verò in litteris sequentis anni 1467. die 3. Junij vocatur: der Erwirdig herr Niclaus von Gottes gnaden

CL. XXXIII. B. I. 39. G. IV. 72. L. I. 12. G. IV. 73. G. IV. 74.

Gottes gnaden apt zu Rinow, gnädiger herr.

Hic igitur tempore suæ administrationis anno 1463. bona Monrij à tributis vindicavit anno 1464. Theloneum ad pontem civibus sub certis conditionibus cessit: eodemqs 12. libras pro anniversario suo fundavit: item sententiam tulit, quâ leprosi, die gute Kinder, censum Ecclesiæ S. Felicis et Regulæ dare compelluntur. anno 1465. in conventu Fœderatorum Rapersvilæ liberavit Rhenaugienses à tributtis contra Kiburgenses. Denique anno 1466. adhuc nomine administratoris, des pflegers venit in festo S. Andreæ, ubi quandam Piscationem feudalem Monasterio restitui fecit.

B. l. 39.

C. l. 14.

I. l. 12.

XL.

Nicolaus Rudger, sive Rugger.

Witoduranus, antea administrator, abbas electus ad finem anni 1466. aut ad initium 1467. Vir doctus, ut Mss. testantur, strenuus, et œconomus optimus, qui dormitorium versus Rhenum ædificavit, dirigente opus Fratre Laurentio à Rischach, cuius nomen cum insignis parieti insculptum erat.

Ms. CXLII. Superiori Sæculo adductum n. 15. item XXI. et XXII. hoc Sæc. cap. 22.

Anno 1468. Emptionem partis villæ Iestettensis, quæ hactenus ob varias difficultates remoram passa erat, ad optatum finem perduxit.

Anno 1470. Cives Rhenaugienses die 3. Junij à Burchardo de Peyer Schafhusij, præhabito Abbatis consensu, mutuos acceperunt 100. florenos, pro quibus eidem vendiderunt 10. frusta annuatim solvenda, en pallium usuræ illo ævo asuetum, sub conditione, ut ad imperium abbatis redimeretur.

Anno 1471. cum pagus osterfingen omninò flammis consumptus fuisset, et agri inculti manerent, lis orta contrà dominum de Tulach, an nempe ipsius census advocatitius, das vogt recht, oder die vogt Stuck, præferendus esset censibus Monrio debitis? Sententia potiori parte in favorem Tulachii decisa, reservatis tamen pratis, die Seewisen pro Monasterio.

Anno 1472. ex comissione Sixti IV. Eberhardum de Rischach chartusianum absolvit, ut redire posset ad S. Blasium, factus deinde abbas est. P. Wülbertz.

Anno 1474. Decimæ controversæ zu Robstangen inter abbatem S. Blasij et Monasterium Monialium Riederense ex una, et Rhenaugiam ex altera parte, in æquales partes per compositionem divisæ.

Anno 1476. Prædium in hæri feudale Monasterio, ob census non præstitos adiudicatum à Cläs Siber vogt zu Eglisau des gnädigen herren Bernhartz grader, causam agente Fest Juncker albrecht Mörler vogt des Gottzhus Rinow.

Z. l. 14.

O. v. 14.

Alia multa hic abbas Monasterio coemit. anno 1471. den halben theil des Kamer zehentens zu Rinow. anno 1473. die 31. Maij decimas vini et frumenti in Reckingen. etc. Litteræ desuper expeditæ per judicium

provinciale

Provinciale Cleggoviæ, agente Juncker albrecht Mörler vogt des Gott=hus: eædemq; post decennium 1483. aliis litteris provincialibus ratificatæ fuerunt, cum venditor de pretio 10. fl. remisisset, ut sui memoria in sacris fieret. C. V. 15.

Anno 1478. Hospitali Witoduræ in patria sua census et bona propria Mürij, in Oberwiler, Tegerlow, Humliken, Henkart et Flach cessit, atq; in vicem recepit duas partes decimarum in Tettickhoven, quas Hospitale nomine feudi hactenus possederat.

Eodem anno 1478. Sequentia leguntur in fragmentis rotulorum: Herr Lorentz von Rischach accepit von der Schuler wegen der 4. Kleinen post galli etc. erat forte Scholasticus. Item accepit min herr Lorentz /. quomodo loquendi abbatem designari certum est./ uf dominica oculi ad 79. quæ incidit in diem 22. Februarij, igitur intra illud tempus mortuus est Nicolaus. Verum ex libro Feudorum constat, iam exeunte año 1478. Laurentium ad Abbatiam promotum; quapropter haud diu post galli cantum cecidisse Pastorem Nicolaum credibile est. Necrologium obitum eius ponit ad diem 9. Decembris. Verum omnes dies illi his temporibus ibi notati mihi suspecti, imò arbitrario positi videntur; cum enim dies emortuales haud amplius calendariis librorum Ecclesiasticorum, ut antiquitus moris erat, insererentur, sed in libris specialibus Necrologiorum et anniversariorum, hi autem malitiâ hominum tempore defectionis discerpti atq; destructi fuerint; solum ex coniecturis novum Necrologium quoad hos compositum fuit, adeoq; melioribus argumentis semper locus relinquitur. quod si ergo Nicolaus primum die 9. Decembris obiit, vix eius successor eo anno eligi potuit, multò minus cogitare de feudis tanto apparatu, ut hactenus nunquam, libro inferendis. de sepulchro Nicolai ex coniectura iam aliquid diximus. B. I. 40.

XLI.

Laurentius à Rischach.

In libro feudorum pag. 211. ubi sequuntur feuda ab hoc Abbate collata, sequens titulus pulchro charactere inscriptus legitur: Dis sint die lehen, so ein Gottshus Rinow haut LXXVIII. ad finem igitur huius anni electus fuit abbas, cum prius inspector ædificiorum, et Scholasticus fuerit. Benedictionem tamen abbatialem primùm suscepit constantiæ ad initium sequentis anni 1479. cum in rotulis ad hunc annum expensæ ibi factæ legantur. inter alias pro primis fructibus notantur 260. floreni. In alio fragmento leguntur 25. floreni annui pro consolationibus. in alio item ad annum 1482. 30. floreni pro chritativo subsidio. C. III. 12. 13. n. 14.

Nobilis familia

154.

Sæc. XV. cap. 18.

Nobilis familia Rischachiorum multos viros insignes protulit, qui dicuntur enumerari ac cum insigniis depingi in quodam Ms. Missali S. Blasiano, ubi sequentia leguntur: ab anno 1474. usqs 1499. regnavit Laurentius à Rischach huius loci abbas. Nescio an Scriptor seu pictor potiùs erraverit in annis quam in loco; si enim sub termino huius loci intellexit Rhenaugiam, quomodo tam enormiter antevertere ac producere potuit abbatis istius Regimen? eodem in Ms. hæc posteà subiungi dicuntur: Eberhart von Rischach zu Hochen-Stoflen ist der 28. abbt zu S. Blasien gewesen im Jar 1482. und hat 9. Jar regirt... und des nachbenanten Prælaten von Rinow leiblicher bruder gewesen, und beide zumal regirt. Hic abbas Eberhardus S. Blasij germanus frater Laurentij nostri cum anno 1482. electus fuisset† Benedictionem suã abbatialem Rhenaugiæ solemniter celebravit, ut colligitur ex rotulis æconomicis, in quibus sequentia continentur: Item 1. ℔. 3. ß. Findin Scherer, so ains herren von S. Bläßis Knecht und volk uf sin erste Meß verzert haben, und 1. mod. avenæ verzert. Item VI. ß. uf herren Vasnacht Herren von S. Bläsis erster Meß umb Fisch hansen Schwizer. Primam Missam interpretor Benedictionem.

† in præsentia abbatis nostri teste F. Wülbertz ad hunc annum,

Rmus Abbas Bernardus testatur, huius abbatis effigiem cum mitra depictam visam fuisse in domo Societatis Rhenaugiensis, vulgo auf der Stuben: hodie non extat ampliùs. Titulum hochwirden ei primum tributum suprà vidimus. Liber Parochialis Rheinheimensis habet, sub abbate Laurentio de Rischach institutam ibi fuisse confraternitatem sub titulo et protectione S. Michaelis archangeli. In litteris quibusdam reversalibus de anno 1482. Dinstag vor S. Niclaustag, vocatur: Der Hochwirdige Fürst und herr, Herr Lorentz von Gottesgnaden abbt zu Rinow.

O. 1. 31.

Eodem anno 1482. emit abbas Laurentius partem quandam decimarum in wilchlingen, vulgo den Hegenzer zehenten, de quo sequentia leguntur in urbario coævo: Item zu wilchlingen ist gelegen ein zehent, haut gehabt wilhelm Hetzgi vogt zu der zit Nukilch, habent wir abbt Lorentz von Rischach kaufft umb 126. guldin. actum oculi 82. Hæ decimæ exemptæ sunt à quarta Episcopali, cum aliæ decimæ ibi jam ad Monasterium pertinuissent. Litteræ desuper expeditæ fuerunt Schaffhusij Zinstag nach Verenen anno 1482. ubi vocatur venditor wilhelm Hegenzer. Eodem anno Lauentius census quosdam altenburgi Monrio comparavit: et conventus bonum Trukenrein in Jestetten: ubi prærogativæ Jurisdictionis asserta fuit, dum quidam Hans Burckart von Jestetten eidem insultans mulctatus, captus, carceri mancipatus, et juramentum de non vindicando, vulgo urpfed deponere ~~conatus~~ actus est abbati Laurentio, nec non wilhelmo Fulach, et wilhelmo Junteler condominis.

G. 1. 7.

N. 1. 22.

M. 1. 14. et 13.

Idem jam priùs

Idem iam priùs factum à Clevi Müller 1473.

Obiit laudatissimus Abbas post paucorum annorum regimen die 10. Februarij anno 1483. uti habetur notatum in Calendario cuiusdam Breviarij Ms. his verbis: Mense Februario die 10. obiit Dnus generosus Laurentius de Rischach abbas Monasterij Rinagensis anno Dni 1483. Sepultus fuit prope altare S. Nicolai, ac parieti proximo sequens inscriptio incisa, quæ conservata fuit in Idea veteris Ecclesiæ: Venerabilis in christo Pater ac Dominus Laurentius de Rischach, abbas huius Cœnobij, cuius anima in christo requiescat, anno Dni MCCCCLXXXIII. Fallitur igitur Bucelinus, dum ad annum 1481. in constantia Rhenana sequentia scribit: obijt Laurentius Rhenoviensis nobilis Abbas de Rischach, succedente Ioanne conrado de Grießen.

N. CCLIV.

C. III. 180. 6. Litt. Z.

Pro eo nominatim atqs pro Eggio de Rischach Fratribus suis constitutum fuisse anniversarium in S. Blasio ab Eberhardo abbate ex bonis hæreditariis in Imendingen et Buch testatur P. Wülbertz ad annum 1485. Eggius et agatha ibidem notantur eorum parentes.

XLII.

Ioannes Conradus de Grießen.

Ex nobili familia antiquorum Benefactorum nostrorum+ de qua videatur Iselin in Lexicon, quemadmodum et de alijs familiis occurrentibus, quibus otium mihi non est immorari. acta electionis eius, sicut et aliorum, interciderunt: credibile tamen est, eodem adhuc mense Februario anni 1483. surrogatum fuisse prædecessori, cum mox occurrat in monumentis nostris. Sic litteræ emptionis Decimarum in Reckingen datæ sunt donerstag vordem hailigen Balmtag anno 1483. qui hoc anno incidit in diem 20. Martij. Emptæ fuerunt hæ decimæ à Ioanne Dießenhover von Töngen per 80. flor. et litteræ dictæ expeditæ in judicio provinciali Cleggoviæ nomine Rudolfi comitis de Sultz, causam procurante Hans Mantz vogt seu officiali des hochwirdigen herren herren Johans conraden apt zu Rinow. Sic die 9. Maij seu am freytag nach unsers Herren ufart, idem officialis Hans Mantz nomine des erwirdigen herren Johans conraden apt des Gottzhus Rinow, in Judicio publico Kiburgico in Truttikon habito, sententiam prosperam obtinuit contra homines ligios ratione spolii. Sic denique in libro feudorum pag. 32. legitur: Baltasar von Gachnang zu Goldenberg haut empfangen di Vogtye zu Flach, von minem herren apt Johan conrad feria tertia Pasce 83.

+ qui et feudum nobile ein Ritterlehen præcedenti sæculo habebant Rhenaugiæ. Lehenbuch. fol. 11.

O. V. 15.

X. 1. 9.

idest die

Id est die prima aprilis anno 1483. cæterum feuda omnium plurima contulisse hunc abbatem vel saltem reliquis accuratiùs describi fecisse, suprà vidimus.

M. 1. 15. Anno 1487. Montag post Michaelis Joannes Conradus Abbas à Fœderatis Tiguri impetravit confirmationem et vidimationem juris præcognitionis in causa criminali Jestettæ. Eodemqs anno die 11. Novembris à Maximiliano I. Rege Romanorum electo confirmationem omnium privilegiorum Monrij obtinuit.

Anno 1485. et 1487. appellationes à judicio civico Rhenaugiæ
K. 1. 23. 24. factas recepit ac diiudicavit, nach recht und altem her Kom̄en. anno 1493. Judæos contra voluntatem civium ope Fœderatorum Rhenaugia eliminavit. anno 1495. cum lis exorta fuisset inter Com̄unitatem Martellensem et Joannem Müller ratione Pascuæ, Henricus Schwarz officialis Monrij sententiam tulit zu Rinaw in Closter mentag nach dem hailigen Crütztag zu Majen. Sigillum Abbatis appensum forma nova, non enim ipse abbas
V. 1. 13. repræsentatur uti in litteris C. III. 16. Sed duplex scutum, quod per pedum pastoralem secatur, supereminente Mitra, à dextris Salmo Mn̄rij, à sinistris insignia de griessen.

V. 1. 16. Litteræ sequentes eiusdem cistæ habent sententiam à Magistratu Tigurino pronuntiatam, cum eiusdem sigillo, in favorem abbatis et Monasterij, qua adjudicantur duæ partes mulctarum in Martelon Monasterio, tertia parte dem vogt herren relicta, contra Joannem de Tengen, Vasallum Monasterij, et eo tempore Præfectum Episcopi Kaiserstulæ, burger zu Zurch, und vogt zu Kaiserstul, zinstag nach der uffart anno 1497. causam dixere, der fest Heinrich Schwarz, undersam claus Surt, ambtlüt der erwirdigen aptz etc. V. 1. 12.

Anno 1489. gravis controversia agitata fuit coram Episcopo constantiensi contra Moniales S. Agnetis Schaffhusij ratione decimarum conabis in wiswil et Erzingen, cum enim à laudo
O. 1. 35. præcedenti appellasset abbas, Moniales appellationè deferre renuerunt: sed Ep̄us appellari posse decrevit. post multas con-
tentiones troversias res magis in favorem Monialium decisa. Moniales quoqs in altenburg censum quendam Rhenaugiæ in Judicio civico confirmari fecerunt, procurante causam claus Surt officiali Mn̄rij præcipuè nomine Adelhaidis, quæ eius filia
V. 1. 11. videtur fuisse, am guten tag vor Judica anno 1493. Idem claus
N. 1. 24. Surt anno 1486. halt gericht auf der Pfaltz seu in cancellaria Monasterij, quod erat amplum et pulchrum ædificium eiusmodi

Judiciis

Judiciis destinatum, ut testantur ij, qui viderunt; nam primum ad initium huius Saeculi destructum fuit, residua soli turri rotunda ad littus Rheni et laevam ingredientibus in Ecclesiam, quae hodie dum punitioni delinquentium deservit. Claus Surt posteà, procul dubio in gravescente aetate pensionem annuam assignatam accepit. B. V.

Anno 1488. Fundata est capellania in Erzingen, et anno 1492. Parochia Balterswilana, proventus praecipuos contribuente abbate Joanne conrado, cum iam ut in litteris dicitur, à tempore immemoriali extincta esset. res tamen primum anno 1515. perfecta fuit. anno 1488. Jestettae Sacellum B. Hixtae, quae filia S. Notburgae Novem gemina dicitur, renovatum, et anno 1491. die 17. augusti consecratum fuit, devotione et concursu populi invalescente. Eodem anno 1488. in Parochia Bühl mortuo Petro Rüdiger vicario absqs praevia redemptione, Abbas Joannes conradus haereditatem adijt, cognatis tamen ex gratia 15. florenos dedit. anno 1489. Rolandus Göldin Tigurini Burgimaisteri filius, et Praepositus Lindaviae, à Mõnrio Parochiam in Berg consequitur. anno 1498. cum in eadem Parochia Berg per primas preces Caesaris vicarius constitutus Henricus Gamp decessisset multis debitis relictis, per arbitrum archigramateum Schaffhusij nomine Spolij Mnrio adiudicati fuerunt libri, utiqs impressi, quorum ex primis typographiis plures adsunt in Bibliotheca nuper collecti. E. I. 23. 24. F. IV. 1. F. I. 5. T. III. T. III. 5.

Anno 1486. Idem Abbas vendidit villam Mörlen, à prima fundatione Mnrio adpertinentem pro 128. florenis: mutuosqs accepit quadringentos florenos à Mnrio vallis S. Catharinae, oppignorata villa Jestetten. quas tamen pecunias male non impendit, ut qui non solum debita trium Millium florenorum expunxit, sed etiam quam plurima pro Mõnrij utilitate coemit, quorum sillabum ex rotulo coaevo subijcimus, adiunctis alijs monumentis. B. I. 44.

Anno 1490. Dinstag nach S. Michels tag den Murckat hof von Clevi von au: emptio confirmata per Judicium provinciale Cleggoviae in ponte habitum auctoritate Alvici Comitis de Sultz Imperialis Judicis Rottwilae, procurante Nobili viro, den Juncker Hainrich Swartz mines gnedg herren und des Gottzhus Rinow vogt. Q. V. 13.

Anno 1491. quidam census annui in Wilchlingen: Item census pecuniarios CC. Librarum à Swarzio Constantiensi ab arce Kastell. C. III. 16.

Anno 1492. Emptio Decimarum in Rechberg per Judicium provinciale ratificata. item anno praecedenti 1491. Decimae in Riederen emptae per 226. libras, quas jure feudali antea à Monasterio possederat C. I. 38. P. I. 13.

Rudolfus

Rudolfus Äscher Præfectus in Kiburg. Item Decimæ ufaspa, vulgò
Q. 1. 8 aspa zehenten, à quarta Episcopali liberæ in Trasadingen, von
Albert von Nüneck Ritter von Rodis, festo translationis S. Fintani.
P. III. 5. Item pars Decimarum in Berwangen à Rudger im Thurn anno 1492.
N. 1. 28. Anno 1493. Friboldt zehenten zu Jestetten von dem Spendambt zu Schaf-
fhausen. Item den zehenten zu Benken per 1700 fl. von Hans Trullereus,
W. 1. 13. so er zu lehen gehabt, mentag vor S. Benedict des hailigen abbtz tag.
E. IV. Anno 1494. den zehenten ab den Freuen Hoffen zu Erzingen.
Anno 1496. den hoff zu Klein andelfingen, von Beringer von hochen-
Y. III. 6. Landenberg, Sigismuntz son, der er zu lehen hatte. Item Piscationem
I. 1. 14. Rhenaugiæ.
Anno 1497. quidam agri in Zweidlen empti fuerunt; quadere extant
Z. 1. 16. litteræ expeditæ per Præfectum Tigurinum in Eglisau, quæ dinastia
eò ipsò tempore à Nobilibus de grædler revendita fuit Tigurinis.
Sub regimine huius abbatis duæ visitationes Regulares Congregationis
Bursfeldensis modico cum effectu habitæ sunt Rhenaugiæ, una 14. octob.
1485. altera 14. Nov. 1489. anno 1486. die 6. Martij interfuit abbas Joa-
nes Conradus solemni translationi S. Galli, velut authentica nostra
habet Dedicationi: ubi ab Abbate Udalrico Reliquias aliquas eiusdem
C. 1. 9. Sancti dono accepit, adiuncto instrumento.
Idem abbas paramenta Sacerdotalia, vulgo ornatus, cum pluviali et
B. 1. 45. tunicis Leviticis fieri curavit. Rubri coloris ornatus renovatus fuit
anno 1626. an adhuc extet, ignoro: alter viridis coloris certò certiùs
C. 1. 9. adhuc extat opere damasceno, qui pariter anno 1636. renovatus fuerat,
additis ansis flavi coloris, relictis tamen insigniis huius abbatis, quæ
in ima parte ornamentorum, ego sæpius oculis meis vidi. Nunc instar
novi ornatus comparet, renovatus à Rmo abbate Romano, additis ansis
deauratis, sed abolitis scutulis tam antiquis.
Laudatissimi huius abbatis regimen præsertim in proventibus Mo-
nasterij augendis, ad ultimum non sine quodam ipsius culpa turbatum
fuit. cùm enim ob senium cæcitate atqs infirmitate depressus se
imparem labori ferendo experiretur, in unum ex conventualibus,
licèt virum egregium, nimia propensione affectus, R. P. Mathiam Stöck-
helin von Stockburg non solum onus sed et honorem transferre statuit.
Venit ergo in Capitulum, et eundem Patrem administratorem, seu po-
tiùs coadiutorem proclamavit. Reliqui conventuales id capituli juri-
bus ac liberæ electionis officere timentes, eam promotionem acceptare
renuerunt. Imploravit itaqs abbas Episcopum constantiensem, et
Fœderatos advocatos, qui nuntios Rhenaugiam destinarunt, ubi in
præsentia Vicarij generalis, et gotthardi abbatis S. Galli, udalrici
antecessoris, et abbatis nostri cognati, R. P. Mathias in officio tamen
solius negotiorum administratoris confirmatus fuit. Quadere mentio

fit in

fit in recessu Helvetiorum Badensi anno 1496. ad Dominicam quasi modo geniti, quae eo anno incidit in diem 11. aprilis: Herr abb Zu Rinow setzt mit consens der Löblichen Turgaus regirenten orten, wegen alters und blindhait ainen pfleger, welcher Jahrlich ime, und ainem Landvogt im Turgaw, oder von die Löbliche orth ordnen, rechnung ablegen soll, reservirt sich aber (. der abbt.) alle gewaltsame. Exhinc patet, ipsum abbatem occasionem dedisse Dominis Advocatis, sese in electionem et administrationem intromittendi, quod hactenus nunquam factum, saltem ab Advocatis agnitis. B. 1. 45.

Confectum fuit super hunc actum à Nuntiis Foederatorum instrumentum, in quo nihil de spo successionis P. Mathiae Stäckelin continebatur, imò exprimitur, eundem ab administratione amoveri ab abbate posse, si in rationibus, quae annuatim eidem in praesentia conventus, et deputati ab Advocatis reddendae forent, minus habens inventus fuerit. at verò P. Mathias, hoc non contentus, ab Epo aliam quandam confirmationem, procul dubio favente abbate, elicuit, quae capitularibus planè suspecta videbatur, aut fortasse haud obscurè successionis spem faciebat; non enim ampliùs extat. Itaqs irritati Reliqui quinqs Conventuales, cum P. Priore Henrico de Gertringen, conventionem juratam, et majori conventus sigillo munitam die 27. Maij eiusdem anni fecerunt, qua promittebant, se jura et immunitates Monrij contra quoscunqs defensuros. quem in finem Badenam ad conventum Foederatorum recurrunt, et die 18. Junij litteras patentes obtinent, quibus isthaec Epi confirmatio declaratur nullius roboris, ac recensitis, quae in hac re eousqs pertractata sunt, de novo ratificantur priores illae Nuntiorum Helvetiorum litterae Rhenaugiae in praesentia Vicarij Generalis emanatae. B. 1. 46. B. 1. 47.

Rebus ita constitutis impossibile erat, pacem inter membra Monasterij consistere, cum offensus administrator et reliquis invisus dominaretur. Turbae, quae hac occasione acciderunt, proch dolor! ex publicis Recessibus Helvetiorum, cum scandalo utiqs saecularium, colligi possunt. Haec enim de his leguntur: 1498. Zu Baden: Es sollen die alten Botten (. qui prius Rhenaugiae fuerant.) gen Rinaw reisen, si von irem unrichtigen wesen ab- und zur brüderlichen lieb und rue vermanen, auch den span mit dem apt gütlich oder rechtlich endscheiden. Item eodem anno Zürch Simonis et Judae: Die Botten von Schwitz und Clarus sollen wegen denen unruhen zu Rinaw hinus ritten, und darin handlen. Nec dubium, quin advenerint, licet litteris mandatum non sit, atqs tandem in partes capituli inclinati fuerint, persuaso Abbate Joanne Conrado, ut dignitatem resignaret, libera electione conventui relicta. nam haud diu post alius recessus legitur eiusdem anni 1498. Zürch nach Othmari: Es soll ain neuwer

abbt gen

abbtgen Rinaw in Beysein der Bischöflichen constantz'schen, und Eyd genossischen gesanten Erwelt werden. quod etiam factum ad finem Mensis Novembris aut initium decembris; nam acta inter-cid erunt, aut potiùs tempore insecutæ defectionis à Tigurinis cum alijs pluribus ablata sunt.

Cæterùm hoc eodem adhuc anno electum fuisse Henricum de Man-dach, contrà plerosqs, qui eius electionem differunt post medietatem

N. 1. 5. sequentis anni 1499. invicte probatur ex litteris feudalibus, quas idem Henricus dedit anno 1499. Zinstag nach S. agnesen tag, id est die 22. Januarij ubi Sixto würth zu Eglisau das lehen zu Balm contulisse continetur. cum igitur abbas Joannes conradus abierit die 11. Augusti eodem anno 1499. evidens est, eum abbatiam resignasse, atqs Henricum de Mandach reliquis juniorem ac omnium ultimum capitularium votis P. Mathiæ Stächelin prælatum fuisse. constat tamen, eundem Patrem adeò gnaviter oeconomiam administrasse, ut in ipso electionis die actu de novo in officio suo confirmaretur, juberetqs Juveni abbati in negotijs præsto esse.

Sepultus fuit abbas Joannes conradus de grieszen in dextro latere chori S. Fintani cum hac inscriptione parieti proximo aureis lit-teris affixa:

obüt venerabilis in christo Pater ac Dominus Joannes conradus

C. 1. 180. B. Litt. D. de grieszen, abbas huius Coenobij, cuius anima in christo requies-cat, quarta die Mensis Augusti anno Dñi Mcccc xcix.

Caput XIX.

Caput XIX.

Monachi Sæculi VII. seu XV.

Religiosorum nostrorum nomina ex diversis monumentis importuno labore expiscari necesse est, objacturam iùt id centies deplorem, Necrologiorum nostrorum, adsunt tamen in actis nostris quatuor diversi Ruinis Sæculi catalogi, ubi Conventuales simul recensentur: primus est de anno 1409. In instrumento electionis abbatis Henrici de Betmaringen 1 secundus de anno 1411. in compromissoratione querelarum contra Hugonem abbatem; tertius de anno 1443. in specie facti contra comites de Sultz 1 quartus de anno 1496: in confœderatione capitularium pro defensione jurium. Hos igitur enumerabimus, adiunctis aliis, quos nobis charta et fragmenta suggerent.

In electionis Instrumento Henrici de Betmaringen de anno 1409. Sequentes scribuntur adfuisse electores: B. I. 24.

Joannes de aitlingen.
Burchardus de Schönstein.
Hainricus de Betmaringen.
Hugo de almishoven.
Hainricus de Mandach.
Joannes de Heggelbach.

De Henrico de Betmaringen et Hugone de almishoven jam satis actum ubi de abbatibus.

Joannes de aitlingen iam præcedenti Sæculo occurrit, cuius Pater Benefactor Monasterij, et duo eiusdem familiæ Henrici abbates erant. hoc anno 1409. custos fuit et primaria in conventu persona, cum nullus Prior adesset, cui proinde Episcopus negotium demandaverit, ut suo nomine neoelectum in possessionem realem abbatiæ introduceret, ut ex instrumento constat, cum anno 1411. haud amplius memoretur, procul dubio anno 1410. Senex obierat.

Burchardus de Schönstein anno 1411. die 11. Februarij iam custos B. I. 25.
suffectus erat. Ipso procul dubio sub titulo Prioris occurrit ad annum 1408. in quadam charta, ubi pro sororibus in altenburg litem quanda evicit der erber herr herr Burchart Priol in dem Gotzhus zu Rinow. N. 1. 11.
cum nomen prioris peregrinum tunc Rhenaugiæ esset, puto eorum nomen prioris peregrinum tunc Rhenaugiæ esset, puto eorumque ultimam litteram scriptam fuisse; idenim officium primus consecutus est post visitationem habitam anno 1423. ubi præcipitur, ut prior constituatur. obiit ante annum 1443.

Hainricus de Mandach dicitur à nostris Schaffhusianis; sed cur non possit dici Rhenaugiensis, cum eius familia ego habitaverit Rhenaugiæ, ibi ego nobile feudum possederit & vocatur Camerarius

in compromisso

In compromisso de anno 1411. ad annum 1443. non pervenit. Eidem æqui-
vocus ad finem huius Sæculi factus est Abbas.

Joannes de Heggelbach memoratur quoqs in compromisso de anno 1411.
A. 1. 102. Item anno 1429. wittoduræ per Notarium publicum describi ac vidi-
mari fecit præcipua diplomata archivij nostri, in quo instrumento
vocatur Honorabilis ac Religiosus conventualis. anno 1434. contra
X. 1. Abbatem Hugonem nomine conventus concilium Basileæ adijt, ibiqs
C. III. 8. Suspensionem cuiusdam decreti procuravit. anno 1436. Scribitur
X. 1. herr hans von Heggelbach conventual, itemqs anno sequenti 1437.
C. 1. vivere desijt ante annum 1443.

In compromisso de anno 1411. Sequentes nominantur Religiosi
Fratres:
Burchardus de Schönstein Custos.
Nicolaus de Im̄endingen Cellerarius.
Hainricus de Mandach Camerarius.
Joannes de Heggelbach. et
Joannes de Rumlang.
Monachi.

Nicolaus de Im̄endingen cum in præcedenti catalogo de anno
1409. non reperiatur, consequens est, eum intra hos annos nempe
anno 1410. professum fuisse. quia vero anteponitur Henrico et Joanni,
ante ipsum professis, videtur id tunc fieri consuetum, eo quod fuerit
Cellerarius. Hugo illius temporis Abbas, cum familiæ esset almisho-
ven de Im̄endingen, forte eius Cognatus eum suscepit atqs promovit
jam anteà fortasse Sacerdotem. anno 1419. herr Niclaus von Im̄en-
V. 1. 6. dingen Convent Bruder Kaufft für sich und seine erben einen
Zehenten und grund zins zu nider martelen umb 50. gulden mon-
tag nach mitt fasten. Item anno 1440. Scribitur Nicolaus de Im̄en-
B. 1. 34. A. dingen Closter bruder, quæ repetita fratris nomenclatura eius
Sacerdotium reddit dubium. expiravit ante annum 1443.

Joannes de Rümlang cum die 11. Februarij iam fuerit monachus,
quod anno 1409. nondum fuit, sequitur cum Nicolao professum fuisse
anno 1410. anno 1443. iterum comparet, et anno 1444. notatur
pervenisse ad annum 1460. dicitur Tigurinus, arx nobilis Rumlang
in territorio Tigurino sita est haud procul a cloten et clattbrug ad
illum rivum.

Rudolphus de Rischach, licèt in catalogo de annis 1411. et 1443.
desit, certum tamen est, intra hoc tempus Monachum Rhenaugiæ
fuisse, cum in instrumento Incorporationis Parochiæ in Jestetten,
quæ facta est per Joannem Abbatem in Stein anno 1427. die 5. Sept.
resignante Dño

Resignante Dno Joanne Treger olim Parocho, testis adducatur his verbis: Fratres Rudolfus de Rischach et Burchardus de Hagen eiusdem Monrij in Rinowe. certô argumentô, plures Religiosos adfuisse, quorum nomina interciderunt. Sub finem huius Sæculi duo alii eiusdem familiæ de Rischach comparent, unus abbas alter Monachus. D. IV. 5.

Species facti, Libello contra comites de Sultz præmissa, testatur, hoc eô tempore adfuisse Religiosos anno 1443.

Herr Burchart Hagen von Bondorf.

Herr Caspar Hoffmann.

Herr Hans von Rumlang.

Herr Niclaus Rugger von wintertur.

Herr Hans von winterberg.

Burchardus Hagen de Bondorf iam anno 1427. testis erat Jestettæ, ut mox dictum? vixit adhuc anno 1464. de quo in rotulis oeconomicis sequentia leguntur: Domino Burchardo teneor ei j. ℔. ß. j. mo. tr. ii. mo. ave. und bleibter mir Schuldig j. q. Silig. B. I. 39. + imô anno 1409. Capellanus Scrutator electionis instrumentum elegans scripsit. CXXXII.

Caspar Hoffmann prædia duo in Jestetten nomine Monrij emit anno 1452. als anwald des Gottzhus der ersam Priester herr Caspar Hoffman ein conventual des Gottzhus zu Rinow. In supradicto Rotulo de anno 1464. eiusdem fit mentio: Dnus Casparus teneor ei etc. Item Casparus Hoffmann conventualis. N. I. 13.

Nicolaus Rügger administrator ad annum 1463. abbas ad annum 1467.

Joannes de winterberg Strenuus ac manu fortis, occurrit in ijsdem rotulis de anno 1464. winterberg teneor ei etc.

Nicolaus Has, de quo aliud non restat, quàm quod anniversarium fundaverit XX. libris. für das Jarzit herr Niclausen Hasen convent herren, ad annum 1464. B. V. 14.

Erhardus Hoppler occurrit anno 1445. herr Erhart Hoppler conventual zu Rinow. ergo vel inter turbas Monachus factus est, cùm anno præcedenti 1444. non memoretur inter eos, qui Schaffhusium concesserunt. Eiusdem nomen habetur in rationum rotulis ad annum 1472. anno 1478. Stetit in Judicio Eglisovæ nomine conventûs, herr Erhart Hoppler convent herr, et evicit causam contra quosdam Colonos, qui sine præscitu bona inter se diviserant. Judicium Eglisovæ habitum nomine Domini Bernardi Grader Freyherr, dan ersten mentagim Brachet. de obitu non constat. B. I. 34. 40. Z. I. 15.

Bernardus de Jestetten. In quodam Calendario Ms. ad diem 20. octobris hæc adscripta leguntur: hic indutus est Bnhardus de Jestetten anno 1448. quidam legunt Burchardus, eo quod prima N. LX.

Syllaba

Syllaba Syncopata sit; sed cum littera n. huic nomini non quadret, potius legendum puto Bernardus. Super est quædam tabula, in qua historia crucifixionis Domini repræsentatur: ex uno latere orat de genu quidam Religiosus indutus habitu nostro, ex altero Sæcularis, forte eius Pater vel Frater: in summo prostat annus 1449. Sed scutum adiectum prodit familiam Junteler. aut ergo hic est alius quidam Religiosus, aut certè, ut ego quidem arbitror, idem cum Bernardo de Jestetten, eo quod familia Jünteler hoc ævo condomina fuerit in Jestetten, et inde fortasse ille
P. IV. 8. Bernardus nominatus fuerit. habitabat Jestettæ Juncker georg Junteller, et cum uxore Dorothea Englin donatione facta ibi Salve Regina cantandum instituit anno 1487. Idem feudum Rhenaugiæ nomine Schulteti accepit anno 1498. Lib. Feud. pag. 80.

In Rotulis sæpè dictis quædam nomina miscentur aliorum Religiosorum nominibus, quæ proinde pariter ad Religiosos pertinere non dubito, licèt in aliis catalogis ac monumentis non occurrant. Sunt autem sequentes:

Conradus Schwend.
Hans Conrad von Grießen.
Lorentz von Rischach.
Thias Stächelin.
der Mörler.
der Munchwiler.

Joannem Conradum et Laurentium abbates factos fuisse scimus; ex hoc tamen discimus, illum ante hunc fuisse professum, licèt in abbatia successorem.

Conradus iam occurrit in rotulo de anno 1464. item de año 1472. cui varia cognomina hactenus dederunt nostri: verùm non dubito, illum ipsum esse, de quo in alio ~~loco~~ rotulo de anno 1481. scribitur: herren
B. 1. 41. ~~hans~~conrad Schwend leibting XX. guldn. herren hans conrad VIII. guldn. cum enim jungatur religioso post biennium in abbatem promoto, eodemqs modo annua pensio refferatur, quis dubit et fuisse Religiosum? porro Schwend familia nobilis Tigurina, ubi hoc ævo consulem habuit. De duobus postremis Mörler, et Munchwiler res adeò expedita non est, quin dubitare liceat, an non tantum fuerint Scholares; sic enim habetur in rotulo de anno 1476. Schuel rechnung, oder der Jungen herren, fur den Schwend... von des göldlin geld... dem Morler zu einem Scribzug... dem Münchwil an den beltz,
B. 1. 40. und gürtel etc. quia tamen et Schwend et göldlin erant Religiosi, imò ijdem Mörler et Munchwiler in alio rotulo de anno 1479. miscentur et reliquis Religiosis Hoppler, gertringer, Stächelin etc. credibilius est, eos pariter factos fuisse Religiosos. Familia Mörler Schaffhusiana iam præterito sæculo feudum à Monasterio habuit. Lib. Feud. pag. 5.

Benedictus et Josephus Laffeter Tigurò Rhenaugiam año 1731.

transcripti

Transcripti fuerunt, quòd nimirum vixerint circa annum 1480. quod incredibile est, licèt nihil de illis in monumentis nostris occurrat, maximè cum ab anno 1443. usqs ad annum 1496. descriptus conventus nusquam fuerit, rotuli autem illi et Lazari sint maximam partem manci, et non omnes ibi adnotati reperiantur Religiosi.

Mathias Stachelin de Stockburg, quem supra reliquimus forte anno 1474. unacum Laurentio de Rischach professus fuit, cum antè non compareat, occurrat vero in rotulis anno 1476. et 1479. Præcedenti Sæculo vixit Monachus quidam noster Burchardus Städ-helin de Cappella, an eiusdem familiæ? alii videant. Anno 1488. B. 1. 42. 2.
Jam cellerarius erat. anno 1495. cum Joannes Conradus Abbas administratorem cooptavit, et coadjutorem obtrudere conventui conatus est. anno 1497. auf S. Margarethen tag nomine Abbatis, V. 1. 18.
cum à Judicio civico in certa quadam causa appellatum fuisset, ipse sententiam tulit, cui chartæ sigillum illud Abbatis in formam novam appensum est. anno 1498. electò novo Abbate ipse nihilominus in administratione confirmatus. Supervixit usqs ad annum 1525. vir non solum industrius, sed et doctus, qui naturalia quædam de animalibus conscripsit, magnosqs et pulchros codices pro choro conscribi fecit.

Ultimus Catalogus Religiosorum anno 1496. continetur in confœderatione capitularium facta pro defensione jurium contra abbatem et quoscunqs alios, omisso tamen P. Mathia Stachelin, in quem collim abatista conventio. Sunt autem sequentes: B. 1. 46.

Hainricus Prior.
Jodocus Custos.
Wilhelmus de Fulach.
Burchardus de Rischach.
Melchior de gachnang.
Hainricus de Mandach.

Presbyteri.

Fortasse alij aderant Fratres non Presbyteri, uti Stephanus de Heudorf, quos jura capitularia non concernebant.

Hainricus de gertringen reperitur in rotulis de annis 1472. 1476. et 1479. in alio rotulo ad annum 1485. notatur das Jarzit Herren Hainrich von Gertringen Priors, igitur illo anno huic officio iam deputatus erat, procul dubio post visitationem eo ipso anno die 14. octobris Rhenaugiæ institutam. quamdiu vixerit

Quam diu vixerit, mihi nondum constat.

B. 1. 42. Jodocus de Goldenberg de Flaach, iisdem in rotulis scribitur, quibus Henricus de Gertringen. anno 1483. dicitur Groß Keller. post decennium anno 1493. factus est custos, unde mitwoch vor S. Lucien

N. V. 7. tag emit pro lumine perpetuo 1. mo. tri. decem florenis, ex quodam fundo in Balm, à quo alii census debebantur theils dem Gotthus theils dem convent.

Wilhelmus de Fulach vir ingentis meriti postulatus abbas et Princeps Fabariæ. Henricus de Mandach non inferioris virtutis, licèt junior electus abbas noster anno 1498. Melchior de Gachnang nobilis familiæ, de quibus sequenti sæculo, quô maiorem partem floruerunt, agendum. de Melchiore id tantùm adverto, errasse eos, qui ex Ms. n. 162. ad diem 13. aprilis legerunt, eum anno 1498. Primitias suas celebrasse, cum in conventione illa capitulari numeretur inter Presbyteros jam anno 1496. Sic igitur ipsemet scripsit: Ego Frater Melchior de Gachnang divina auxiliante /. gratiâ omissum./ cantavi Primitias 1. 98. quæ notæ significant annum 94. non vero 98. prioribus numeris syncopatis.

Burchardus de Rischach probabiliter sub abbate Laurentio circa annum 1480. in monasterium venit, cuius forte ne poserat. certè Burchardus iste diem obitus sua manu ad 10 Februarij adscripsit Ms. calendario n. CCLIV. qui dies emortualis Laurentij abbatis aliàs nos lateret. id autem colligo ex aliâ eiusdem manus inscriptione ad mensem augustum, quæ sic sonat: anno ab Incarnatione Dñi 1502. in die S. Dyonisij et sociorum eius obiit validus Rudolfus de Rischach pater meus, cuius anima in pace requiescat. huius ergò filius erat Burchardus monachus noster.

Jam colligamus catalogum confratrum nostrorum, quos monumenta adhuc reliquerunt, eosqs additis annis, quibus vixerunt, et officiis breviter describamus.

Joannes de Aitlingen custos 1409.
Burchardus de Schönstein custos 1411. Prior 1435.
Hainricus de Betmaringen abbas 1409.
Hugo de Almishoven abbas 1409.
Hainricus de Mandach 1409. camerarius 1411.
Joannes de Heggelbach 1409. 1411. 1429. 1434. 1436. 1437.
Nicolaus de Imendingen 1411. 1419. 1440.
Joannes de Rumlang 1411. 1443.
Rudolfus de Rischach 1427.
Burchardus de Hagen 1427. 1464. 1443.

Caspar

Caspar Hofmann 1443. 1452. 1464.

Nicolaus Rugger 1443. administrator 1463. abbas 1467.

Joannes de wintenberg. 1443. 1464.

Eberhardus Hoppler 1445. 1472. 1478.

Bernardus de Jestetten 1448.

. . . . Lünteler 1449.

Nicolaus Has. 1464.

conradus Schwend. 1467. 1472. 1481.

. . . . . Merler 1472. 1479.

. . . . . Munchwiler. 1472. 1479.

Joannes conradus de griessen 1474. Abbas 1480.

Laurentius de Rischach 1474. Abbas 1478.

Henricus de Gerstingen 1474. 1479. Prior 1485. 1496.

Mathias Stähelin de Stockburg 1474. cellerarius 1485. administrator 1496.

Benedictus Lafeter 1480.

Josephus Lafeter. 1480.

Jodocus de goldenberg cellerarius 1480. custos. 1492. 1496.

wilhelmus de Tulach 1496. abbas Tabariensis 1508.

Burchardus de Rischach 1480. 1483. 1496. 1502.

Melchior de gachnang. 1494. 1496.

Hainricus de Mandach. 1496. abbas 1498. obijt 1529.

Insignia singulorum Religiosorum nostrorum depicta conspicere licet in operose catalogo Rmi abbatis Bernardi de Rusca, quem integro tomo conscripsit, melius facturus, si monumenta, unde singuli excerpti, citasset, ac meliori crisi usus fuisset, veluti, ut ex centum unum exemplum adducam, dum pag. 103. scribit Hainricum de gerstingen adhuc fuisse priorem anno 1458. subscripsisse juramento capitulari 1496. et obijsse 1484. opportuit revixisse.

Caput XX.

Caput XX.

Disciplina Sæc. XV.

Ex instrumento abbatis Henrici de Betmaringen de anno 1409. constat, Electionem celebratam fuisse à Solis capitularibus nullo extraneo nec Ecclesiastico nec Sæculari interveniente, eamque ratam atque legitimam agnitam

B. 1. 24. fuisse ab Epo, ad quem ordinatio pertinebat.

Ex alio instrumento compromissi, quò Religiosi omnes in nobilem virum Joannem de Tengen aliosque Sæculares compromittunt, patet, graves ac diutinas discordias intercessisse inter Abbatem Hugonem et conventum

B. 1. 25. anno 1411. quò nihil perniciosius Monasticæ disciplinæ esse potest. Cùm verò Sæculares compromissarii fuerint electi, proculdubio res controversa, quæ non exprimitur, attinebat temporalia, nimirum redditus annuos singulis dandos, quorum causa iam superiori Sæculo lites quasdam exortas meminimus. Neque enim alia disciplina in præsenti servata. constat ex rotulis rationum, pensiones singulis tributas fuisse, quas

B. V. 14. pro necessitate et arbitrio privatim administrabant: et superest specificatio, quid cuique pro anniversarijs dandum. quin et vitalitia à suis consanguineis annuatim accipiebant: ac nonnunquam iam Religiosi tales census parata peccunia emebant, aut anniversaria pro se ex reservatis fundabant. Nonnulli in officiis constituti, ut custos, et cellerarius, in separatis domibus habitabant, non minùs quam ipsi abbates.

Ut clariùs intelligantur ea, quæ pro reparatione disciplinæ in Mo-

Chronic. Hirsaug. nrio nostro acta sunt necesse est, ut ex Trithemio breviter repetamus, quæ concilium Constantiense hac de re constituit. Itaque Patres concilii olim considerantes ordinem nostrum florentissimum in utroque statu pæne collapsum, idque magnam partem provenire ex eo, quod capitula triennalia, atque visitationes Monasteriorum ex à summis Pontificibus decretæ, negligerentur, decreverunt, ut eiusmodi capitulum seu conventus celebraretur ipsis præsentibus Constantiæ anno 1417. et ad id omnes abbates provinciæ Moguntinæ citaverunt, præcipientes sub pœna excomunicationis, ut ad diem ultimam Februarij in Monasterio Petri Domus comparerent, aliàs dignitate abbatiali mulctandi. Enumerat deinde Trithemius omnia Mnria, quorum abbates aut per se, aut legitimo impedimento intercedente per procuratores adfuerunt. Ex Dioecesi constantiensi sequentes nominat: S. Galli; S. Gregorii in Mure (forte S. Martini) Campidonense; S. Blasij; alper Spachense; S. Mariæ ad Eremitas; Zwifalten; S. Petri; Rinaugia; Isna; Steina; S. Ruperti (forte Trutperti) S. Marci in augia Maiore; Petri domus; Brigantium; Schaffhusen; ochsenhausen; wiblingen; S. Joannis; Fischingen; Blaubeuren; Montis Angelorum; weingarten; walseinhausen; sunt numero viginti sex. quorum plerique in propriis personis comparuere, inter quos et Hugo Abbas noster, unacum reliquis totius provinciæ, qui simul numerum 120. explebant.

Die igitur

Die igitur præstituta 28. Februarij Capitulum diu hactenus intermissum celebrari cœpit, cui præsederunt à concilio deputati duo abbates extranei, qui formam præscriberent Capituli celebrandi, nimirum Ludovicus Trenorchinensis Coenobii abbas Gallus, et Thomas Eboracensis anglus: quibus additi sunt præsides ex nostris Sifridus abbas in Elwangen, et Joannes Monasterij S. Georgii: Multa ibi pro reparatione disciplinæ constituta sunt utiliter, præsertim ut visitationes et capitula singulis triennijs instituantur, quod et diligenter observatum, saltem quoad capitula, quorum constitutiones collegit et edidit Trithemius anno 1493. Porro singuli abbates in primo illo capitulo Constantiæ adigebantur sub jurejurando ad promittere, se servaturos, quæ tunc ibi decreta forent, atque intra spatium unius anni manum ad reformationem actualem adhibituros. Visitatores quoque electi, prohac vice in proximum annum Moguntiæ anticipandum, referrent, quæ viderint. Neque concilii labor frustaneus fuit, ex eo enim reformationes postmodum dictæ Castellensis, Mellicensis, et Bursfeldensis, exortæ sunt, quarum posteriorem reliquis potiorem Joannes Monachus ad Rheinhausen procurator abbatis sui Moguntinæ Dioecesis inchoavit primum in Monasterio Clusensi, deinde in Bursfeldensi tunc pœnè desolato atque pauperrimo, adiuvante Joanne de Rode abbate S. Mathiæ civitatis Trevirensis. Excrevit subinde congregatio ista ad 88. Monasteria, quorum tamen unicum in Dioecesi Constantiensi nempe Albespach situm erat. Sed redeamus ad nos.

qui singula Mnria perlustrates ad proximum capitulum,

Non constat ex monumentis nostris, visitationem ante annum 1432. Rhenaugiæ habitam fuisse. In quodam tamen instrumento authographo sequentia continentur. Post capitulum Constantiæ in Mnrio Petri domus in præsentia Deputatorum à concilio habitum, cum illicò visitationes institutæ fuissent, multos abbates refractarios fuisse renuentes reformationem admittere. Hinc idem concilium Decanis Ecclesiarum Constantiæ, Bambergæ, et augustæ in mandatis dedit, ut eos censuris Ecclesiasticis ad parendum compellerent die 1. Novembris eiusdem anni 1417. an Rhenaugiæ visitatio usque ad annum 1432. instituta fuerit, non exprimitur: eo tamen anno cum visitatores advenissent, Hugo abbas visitationem recusavit, seque à Monasterio absentavit. Quapropter Joannes Lüti Decanus Ecclesiæ Constantiensis executor à concilio olim deputatus ad instantiam visitatorum per publicas hasce litteras eidem abbati Hugoni præcepit, ut intra 15 dies visitationem admittat, alias pro denuntiato habendus. datum Constantiæ die 22. decembris anno 1432.

63. 1. 27.

Cessit tandem Hugo, et visitationem admisit. Visitatores erant Joannes abbas Engelbergensis, et abbas Zwifaltensis, quos capitulum octavum die 11 Maij anno 1432. constituerat. Sed cum Zwifaltensis per gravia negotia sui Monrij impeditus fuisset,

venit solus

Venit Solus Ioannes Kumbar anno 1433. et die cinerum visitationem habuit. Monasterij Statum in recessu ipsem et sic describit: Invenimus abbatem et conventum minus solicitos in Regulari disciplina, et modicum exercitatos in Cæremoniis Monachalibus, similiter et in observantia Refectorij et dormitorij negligentes; imo aliqui propriis dominibus specialibus et quasi propriis usi sunt. Invenimus tamen ornamenta, libros, et calices et alia necessaria ad divinum cultum unacum Structuris et ædificiis Monrij laudabili satis et competenti statu. quibus subiungit: abbatem et conventum statim obedienter se submisisse regulari disciplinæ ac reformationi. Inter alia observari præcipit: ut clausura custodiatur, nemo extraneus introducatur; Mendicantes ad ordinem non recipiantur; sine licentia et Breviario non exeant; tonsuram et vestes secundum decentiam regularem deferant, quod cum bis maiori cum emphasi repetat, videtur nostros in his aliis Monachis conformes non fuisse. Ulterius vetat, ne feria 4. et in adventu carnes comedantur; ne conspiratio aut diffamatio contra abbatem fiat; ne in propriis domibus, sed in cameris uno in dormitorio comorentur. Singuli sine mora cuncta in manus abbatis etiam litteras consignent; privati redditus tollantur; claves exeuntes abbati tradant; Prior providus et discretus statim eligatur; quilibet sacerdos adminus semel in hebdomate celebret divina etc.

Quod ista tam parum observata fuerint, causa reijcienda, tum in turbas ob persecutionem advocatorum prætensorum eodem tempore recrudescentes, tunc in ipsum hunc visitatorem, cui Rhenaugia adeò placuit, ut dimissa propria abbatia hanc arriperet, sed per fastum, et itinera, diutinamqs absentiam, magno comitatu provicisci solitus, in tantum pessum daret, ut Religiosi debitæ contrahere, imò aliqui pro victu discedere cogerentur. quod verò abbatem Augonem concernit, adeò lites cum conventu sopitæ non sunt, ut mox in apertum prodirent, comitissa ursula primum, deinde Episcopo partes conventûs tuente. Priorem quidem statim instituit P. Burchardum de Schönstein, utinam et reliqua effectui mancipasset. Sed fortasse non potuit. certè dissensio non sublata, donec anno sequenti 1434. resignaret, hoc duntaxat proventu, ut cum disciplina etiam res oeconomica interciderent.

Anno 1435. Consilium Basileense ad normam constantiensis convocavit abbates ordinis nostri pro disciplinæ reformatione promovenda. die 26. Julij celebratum est capitulũ nonum in ea urba in Monasterio Prædicatorum, ubi Tridericus è S. Blasio Postulatus abbas augiæ, et Ioannes de Steina Præsides erant. Ioannes de Rode constitutus visitator generalis:

præter quem

Præter quem alii 12. nominati, qui singula Monasteria reformarent, inter quos et noster abbas Ioannes Kumbar unus fuit, ut constat ex visitatione in Mnrio Murensi habita. anno 1439. capitulum decimum Norimbergæ præsidente Nicolao abbate S. Blasij aliisqs tribus, ubi prælectum et acceptatum fuit decretum concilij Basileensis pro reformatione ordinis, quod incipit: Sacro Sancta generalis Synodus. id ipsum decretum posteà Rhenaugiæ præscriptum. Notat adhunc annum Trithemius, in tota Europa 32. esse nostri ordinis provincias, et in germania sex: in provincia Moguntina, ad quam reducitur exempta Diœcesis Bambergensis, numerari Monasteria 120. ex quibus tamen decem eodem adhuc sæculo, cum reformationem suscipere reformidarent, ut aiunt, sæcularisata fuerint, factis ex malis Monachis peioribus canonicis. heu! quot Monria alia reformatio seu verius deformatio nobis hactenus non abstulit. eodem anno 1439. Schismate in concilio Basileensi invalescente, deposito Eugenio IV. electus felix V. cui Tæderati adhæserunt.

Sub Eberhardo Schwager abbate nostro, continuis persecutionibus exagitato, disciplina regularis efflorescere haud potuit. ostenderunt se tamen jugiter nostri incultu divino et Sanctorum ferventes, et Monasterio restituendo avidi. ita enim loquuntur in litteris datis anno 1441. wir als glider des Gottzhus mit ganzem gemüt geneigt sint zu einer widerbringung unsers Gottzhus, als das gott der allmächtig wol weist. + In exilio quoqs Schaffhusij constituti, religionem suam atqs fiduciam in divinum auxilium interventu Beatmæ Virginis singularis Monasterij protectricis non sine mirabili effectu ostenderunt, paulò post in integrum restituti, et in pignus divinæ protectionis accepto inæstimabili thesauro Sacri corporis Divi Fintani, qui cum permagno in cultu hactenus esset, ut non solum Rhenaugiæ, sed et in reliquis locis Mnrio subditis eius festum sub præcepto abstinendi ab opere manuum celebraretur, post inventionem tamen Sanctarum Reliquiarum magno pere adaucta fuit devotio, novo altari in loco sepulchri erecto, totoqs illius chori laqueari factis vitæ ipsius Sancti depicto. Missæ quoqs quatuor diversæ compositæ atqs præscriptæ, nimirum pro festo, translatione, votiva per annum, atqs tempore Paschali. Pro maiori etiam populi concursu promovendo, eodem anno 1446. idibus octobris obtentæ fuerunt indulgentiæ pro visitantibus Ecclesiam nostram à Ludovico cardinali arelatensi legato de latere concilii Basileensis Francofurti concessæ. quas ordinarius anno sequenti ratas habuit die 3. Martij. Deniqs ipsum Concilium eodē

B. 1. 37.

+ chorum et officia divina magna solemnitate et prolixitate habita fuisse, constat ex Ms. L. XI. cuius schema infra dabimus n. 8.

B. 1. 36.

B. 1. 22.

C. 1. 10.

C. 1. 12.

-cilium eodem anno 1447. nono calendas aprilis similes imò
C. 1. 13. maiores indulgentias concessit.

Circa annum 1476. in rotulis rationum mentio fit Scholæ,
B. 1. 40. quæ Rhenaugiæ nunquam defuit, licèt viri docti raro prodierint:
quin defectus disciplinæ in visitationibus reijcitur quoqs in
litterarum neglectum. in quodam urbario de anno 1478. descri-
-bitur census annuus des Sangerambts. pag. penultima. +

+ constat quoqs ex charta C. 21. anno 1431. tempore licet tur-
-batissimo Scholam perdurasse, ubi Scholari cum conventuali-
jus Societatis Rhenaugiensis reservatur.

Tandem anno 1485. die 14. octobris diu intermissa visi-
-tatio reassumpta fuit per Gregorium S. Stephani Herbipoli,
et Conradum in Wiblingen abbates, qui visitatores deputati
fuerant in Capitulo habito anno 1484. die 24. aprilis, cui inter
præsides ipse quoqs Trithemius præsedit Moguntiæ. Mõnrij
nostri Statum sic dicti Visitatores exponunt: Reperimus
ipsum (Mnrium) quoad temporalia competenter, sed inor-
-dinatè dispositum, quoad Spiritualia verò pæne collapsum:
Inordinatam dispositionem temporalium proculdubio in-
-telligebant, quòd abbas et conventus distinctos, ac fermè
singuli speciales redditus possiderent. causas collapsæ dis-
-ciplinæ aferunt S. Scripturæ ignorantiam; defectum seu pau-
-citatem Religiosorum; negligentiam in institutione Novi-
-tiorum, et quod abbas maiorem curam temporalibus quam
Spiritualibus impendat. ordinatur deinde imprimis cultus
divinus et horarum canonicarum persolutio, ad quas tamen
præsertim Matutinum, Primam, et Vesperas, signa non
tamdiu ut hactenùs protrahantur; diebus singulis culparum
capitulum instituatur; sigillum conventûs sub tribus dis-
-tinctis clavibus custodiatur abs abbate, Priore et Seniore;
Tonsura duos transversos digitos lata geratur, vestesqs decentes
abolitis pretiosis; Exeuntes scapulari induti sint, et pallio,
cui caputium annexum; Lineis camiseis minimè utantur;
nec dormiant in plumis, sed super madratias; uno in refectorio
cõmuniter comedant ex singulis scutellis, nec unquam desit
lectio; silentium ubiqs observandum; Post mensam Spiritua-
-lia uno in loco congregatis per horam aut dimidiam præle-
-gantur; Extranei, maxime alterius sexus, cuiuscunqs digni-
-tatis sint, intra septa Monasterii non admittantur; neqs exea-
-tur clausurâ sine licentia, quæ sine gravi causa non detur;
Balneum intra clausuram habeatur; ad Novitiatum deinceps
juxta Regulam S. P. Benedicti Nobiles et ignobiles, pauperes
et divites suscipiantur; abbas exemplo præeat reliquis in

choro

choro, et in refectorio reficiatur; singulis annis coram conventu
sum arcam rationum computationem faciat, ut exinde status Mo-
nasterij quoad oeconomiam capitulo innotescat; vitentur serotinæ
sessiones; vestiarium sit unum omnibus commune; omnes recessus
hactenus in capitulo ordinis à tempore concilij constantiensis con-
stituti describantur, et observentur; sicut et decretum concilij
Basileensis pro reformatione Monachorum, quod incipit: Sacro-
sancta generalis Synodus; Ex cæremonialibus trium observantiæ
rum unum, quod abbati visum fuerit, scribatur, et in usum re-
ducatur. Nomine verò cæremoniarum heic Trithemio intelligun- pag. 526.
tur constitutiones et observationes trium reformationum Cas-
tellensis, Melliccensis, et Bursfeldensis; ex quibus tamen duo
priora haud diu in Monasterijs observata fuerunt, receptis plu-
rumq; posterioribus, quas Conradus abbas S. Joannis in Vin augia
edidit. Postremò in isto visitationis recessu abolentur omnia
officia et beneficia ex proventu funeralium, et pecuniæ quas
ab abbate pro dispositione privata accipere soliti erant, utq;
ista certiùs observentur, jubetur, ut Prior in singulis angarijs
prælegi faciat, secundo refectione, exceptopane et aqua, mulctandus,
donec lectio reipsa sequatur.

Anno 1489. die 9. mensis Novembris tertia habita est visitatio
per conradum abbatem de wiblingen, qui præcedenti visitationi
interfuerat, et Bartholomæum S. crucis in werden Augustensis
Diœcesis abbatem, qui in capitulo Moguntino die 6. Maij anno 1487.
habito visitatores constituti fuerant. In hac visitatione recog-
num superioris confirmarunt, præcipientes, ut tandem exe-
cutioni mandaretur, sub pœna in proxima visitatione impo-
nenda; quia, inquiunt, eam in nullis suis articulis invenimus
observatum: idq; eidem charta adscripserunt, appressis de no-
vo sigillis. quòd verò etiam post hanc visitationem à suis visi-
natoribus non recesserint, cunctaq; in priori statu perseveraverint,
colligitur, ex visitatione primùm sequenti seculo anno nimirùm
1508. instituta, ubi visitatores eandem chartam simili fermè modo
confirmarunt, subscripserunt, et sigillis denuò munierunt, certo
argumento, nullam aliam interea visitationem fuisse habitam.
adeò grave atq; durum est, inolitam consuetudinem ex alteram
naturam exuere. Hæc nimirùm gloria servabatur ad finem se-
quentis seculi Gerardo I. Zurlaubio, qui perruptis gravissimis
obstaculis Disciplinæ formam Bursfeldensi haud inferiorem tam fe-
lici ac constanti effectu introduxit, ut auxiliante divina gratia in
hodiernam usq; diem sine interruptione perdurarit. Ludri cam

N°74. Sæc. XV. cap. 20.

Ludricam refert historiam Trithemius ad annum 1486. de quodam Abbate, cuius nomen reticet, qui tamen ex actis nostris prodi facile fortassis potest. Dum enim in laudes B. Nicolai de Flue Cremitæ Helvetii prædictus historiographus effunditur, testatur se ex ore Conradi Wiblingensis abbatis cognovisse, quod cùm ex comissione capituli Bursfeldensis Monasteria Dioecesis Constantiensis visitaret, curiositate magis quam devotione ductus, prædictum Cremitam, qui longe latèqs sanctus prædicabatur, cum collega adierit. alter iste abbas, aliàs vir doctus ac pius, sed nonnihil avaritiæ labe infectus, inter alia Beatum virum multis verbis urgebat, ut sibi ediceret, in quonam propriè avaritiæ Malitia consisteret? aliquamdiu tergiversatus vir sanctus, tandem respondit: quid me interrogas vir docte, qui meliùs malum illud agnoscis, dum 26. plaustra vini exiguo pretio coempta, elapsò annò carò vendidisti, sed Deo permittente utrumqs vinum et pretium vendidisti? Revera autumno copiosò singula plaustra 6. florenis Rhenanis emerat, atqs iratò Bachò pro 24. florenis vendiderat: sed Epus rem edoctus aliorsum vinum transferri jusserat, priusquam ab Emptore pretium solutum esset. Beatum Nicolaum ultra 60. leucas ab eo loco dissitum fuisse asseverat Trithemius, ut non nisi divina revelatione factum nosse posset. utinam! qui similibus negotiationibus inhiant, præconium viri pii ac docti cæteroquin mererētur.

Sed claudamus hanc materiam charta quadam ex archivio nostro, quâ Abbas Joannes Conradus die Jovis ante Dominicam Misericordias anno 1493. fatetur, se accepisse evocationem ad proximum capitulum Hirsaugiæ celebrandum Dominica Jubilate: excusat præsentiam suam ob senium et infirmitatem, atqs Henrico abbati omnium sanctorum Schaffhusii comissionem impertitur, ut jurare velit in animam suam, excusationem esse legitimam, se tamen determinandam soluturum, atqs servaturum, quæcunqs decreta fuerint. Miror, hanc chartam cum sigillo formæ antiquioris originaliter in nostro archivio permansisse, cum potiùs Schaffhusii aut Hirsaugiæ quærenda esset. Sed forte etiam abbas Schaffhusianus domi remansurus erat; quapropter remisso hoc chyrographo, aliud alteri abbati dirigendum erat. De hoc capitulo sequentia scribit sæpiùs laudatus Trithemius, per omnia actis nostris conformis, ad annum 1493. Eodem anno Dominica 3tia post Pascha, quæ fuit 25. aprilis celebratum fuit provinciale capitulum hic in isto Mnrio Hirsaugiensi, in quo præsiderunt Joannes Trithemius tunc Spanheimensis, Conradus in Wiblingen, Bartholomæus S. Crucis in Werdea, et Andreas Montis Monachorum propè Bambergam Monasteriorum ordinis memorati abbatis.

C. III. 16.

Caput XXI.

Caput XXI.

Officiales, Schulteti, Plebani Rhenaugiæ.

Jurisdictionem à Regibus et Imperatoribus Monasteriis concessā primitiùs administrabant advocati electi iuxta formam in Diplomatibus præscriptā. Ne tamen nimium advocati dominarentur Mon̄riis, amabant abbates, teste Rm̄o Dering, liberos quidem homines, sed non potentissimos ad id munus destinare: quod primis sæculis à condito Mn̄rio factum, ex historiâ nostra constat. Talis erat Wicharius Wolveni abbatis advocatus anno 871. et Hilteradus advocatus Ruperti abbatis anno 912. aliq̄s licèt pauci primis sæculis notati. verum cùm viri præpotentes aviditate bonorum ducti, postea, tum vi, tum favore principum, advocatias involassent, suppressis minoribus advocatis, illi quæq̄s pro lubitu fermè disponere coeperunt. quod quidem Rhenaugiæ sæculo duodecimo et decimo tertio sub advocatis de Lentburg et Krenckingen magno suo damno persensit, ut dum alia Mon̄ria maxima sumerent incrementa, ipsa licèt optimis sominibus sata, tamen excrescere magnopere haud potuerit.

Reichs geschicht. to. 1.

XIII. XXVII.

Quapropter ad exemplum aliorum etiam abbates nostri jurisdictionem ordinariam per minores advocatos et officiales administrari jusserunt, relictâ in arduis duntaxat rebus advocatiâ honorariâ viris ex prima Nobilitate natis. Id factum in Mn̄rio nostro, postquam advocatiâ per auream Bullam Friderici II. anno 1241 redempta, quandò abdicatis Krenckingensibus statim anno 1243. in eorundem Nobilium instrumento occurrit ante cæteros Mn̄rij ministros adscriptus. Chōnradus advocatus. quod deinceps submitiori iam Habspurgicorum advocatiâ continuatum fuisse, monumenta nostra testantur. Igitur, quos hodie officiales seu Præfectos dicimus, revera sunt advocati minores, ad pristinum quoq̄ tamodò institutum revocati: quo nomine nonnunquam in chartis nostris occurrunt. licèt plerumq̄s teutoni cō verbo Vogt, quod, antiquitùs proprie advocatus, prout sub nomine vogtey advocatiam seu jurisdictionis exercitium intelligebant, vocarentur. Sæpiùs quoq̄s dicuntur ambtmann, anwalt, et Schreiber, seu Scribæ, quo nomine primitùs ipsos officiales præcipuos compellatos fuisse apparet, licèt posthac ab ijs tanquam subordinati bene distinguerentur, quos hodie Secretarios et Registratores vocamus. hodie apud nos retentum fuit est vetus vocabulum vogt, seu obervogt, quod cæteris per villas dispersis sit præfectus.

L. XVI.

Sæculo decimo quarto in nostris monumentis huius officii quidem fit mentio, sed nomina propria illorum, qui administrabant non exprimuntur. Erat porro illa ætate divisa jurisdictionis administratio inter Schultetum oppidi, et officialem Mn̄rij, ita ut singuli singula, omnia tamen nomine abbatis, ut in chartis exprimitur, diiudicarent.

Quapropter

Quapropter anno 1386. causa quædam à conrado de aitlingen Schulteto
K. I. 11. Rhenaugiæ ad forum des Ambtmanns remissa fuit sub abbate Curesel
de Jestetten. Hoc autem Sæculo decimo quinto plurimi suis nominibus
designantur, inter quos sunt quidam viri nobiles seu Equestris ordinis:
cumqs subinde plures iisdem annis memorentur, dubium nullum est,
non uni duntaxat, hanc curam comissam fuisse. Scripti fuerunt hac-
tenus quidam eorum catalogi: ego autem iisdem verbis eos prodam,
quibus continentur in chartis.

1411. Tridericus de Betmaringen advocatus in Rinow sic scribitur:
CXXXV. inter alios testis in compromisso inter abbatem Hugonem et conventum:
nec incredibile est eum anno 1409. ab eiusdem familiæ abbate Henrico
de Betmaringen fuisse constitutum.

1416. Claus Külli von Rinow zu disen ziten vogt des Erwirdigen
CXXXVIII. gaistlichen herren abbt Hugen des gottzhus zu Rinow mines gnädigen
herren saß zu gericht zu Rinow in der statt unter der linden an
offner straß. ibi Henricus Scherer Schultetus nomine Verenæ oswald
cedit an den Richs stab, et donat Monrio omnia bona sua. Sigillum
civitatis Rhenaugiæ.

1431. Clevi Rubli der Scriber von Rinow. Saß mit verbantem
K. I. 14. gericht offentlich ze gericht ze Rinow vor dem Keller an statt und
im namen des Erwirdigen gaistlichen herren abt Hugen des gott-
zhus zu Rinow miner gnedigen herren.. Zu urkunt so ist diser brief
mit recht und mit urthail mit des obgenanten mines gnedigen herren
abtz Hugo insigel offentlich versiglet. etc. Idem occurrit in Instru-
mento Ulrici Mader Notarij: Directus Nicolaus Rüblin Scriba ipsius
CI. II. C. IV. 17. Domini abbatis. Item anno 1438. Nicolaus der Schriber.

1437. Vir venerabilis Joannes Schrädi Syndicus et procurator
C. I. 8. Mnrij Rhenaugiensis, nominatur in prolixo instrumento executorio
incorporationis Parochiarum in Rhein heim et Erzingen, quaprop-
ter R. P. Geroldus eum officialibus nostris accenset. Verum suspicor,
hunc pro illo actu duntaxat procuratorem constitutum fuisse. certè
n. 7. in instrumento præcedenti de eadem materia noster R. P. Joannes
de Hegelbach pariter sæpius vocatur Procurator et Syndicus.

1447. In libello, quod anno sequenti Eberhardus Abbas obtulit
A. I. 35. Alberto Duci, dicitur, quòd Huzlibrant ambtmann Monrij à comi-
tibus de Sultz fuerit captus, et XX. libris æstimatus, de quo
proinde non dubitandum, licet in catalogis hactenus fuerit omissus,
forsitan quòd alius etiam memoretur eodem anno.

1447. Joannes Mettmann Schriber und ambtman, des Erwir-
digen herren herren Eberharts abt des gottzhus zu Rinow macht-
M. I. 7. bot. ita nominatur in litteris à Judicio Imperiali Rotwilæ datis
sub nomine Joannis comitis de Sultz, quibus prohibentur cives

Rhenaugiæ

Rhenaugiæ trahi ad finem forum Judicij provincialis Cleggoviæ. an idem iste fuerit cum Stadlibrant, quod fortè vulgò dicebatur, ignoro.

1457. der wolbeschaiden Hans Senglin vogt zu Rinow im namen und an Statt mines gnedigen herren Eberhart abbt des gotzhus zu Rinow. Ita dicitur in litteris datis witoduræ nomine Magistratûs Tigurini. In aliis ibidem datis anno 1459. memoratur: der wolbeschaiden hans Senglin, als ain vollmächtiger gewaltzbott mines gnedigen herren abbt Eberharten. Item in litteris de anno 1467. der Ersam und beschaiden hans Senglin ain ambtman mines gnedigen herren von Rinow. occurrit iam in Instrumento publico de anno 1451. testis unacum wernero de Schinen, et Hamanne de Mandach. Dicitur à S. geroldo Ecclesiæ oriundus. X. W. 25. X. W. 22. C. I. 24. CL. XXVIII.

1461. Claus Surt Vogt, de quo teste S. geroldo in quodam antiquo registro sequentia leguntur: Claus Surt alter vogt hat ain Lypding 5. mutt Kernen, 5. mutt Roggen, und nach Sinem abgang Sin wijb, die er itzt hat, 5. m. Ker. 5. m. Rog. obiit anno 82. 83. V. 14.

1470. Conrad Stollinger ambtmann mines gnedigen herren von Rinow, Erscheint zu Ettingen, da das Landgericht gehalten worden von dem für nomen und wisen Ulrich antenritz obervogt im Klaggow im namen des wolgebornen herren Rudolf graven von Sultz. C. I. 27.

1478. Der Ersam fest albrecht Mörler vogt des Gotzhus zu Rinow, an Statt und von Bevelchs wegen des Erwirdigen gaistlichen herren, herren Niclausen abtz und Sines convents. Item in aliis litteris de anno 1476. iam occurrit sub nomine: Juncker albrecht Mörler anwalt des Gotzhus Rinow. P. I. 10. Z. I. III.

1480. Nicolaus Lafeter à Rino abbate Bernardo in suo catalogo hic inter officiales Monasterij numeratur, sed ut apparet, sine citatione monumentorum.

1489. Der Ersam und wis Hans Mantz Vogt des Hochwirdigen herren, herren Hans Conraden abt des gotzhus zu Rinow. Hic sæpius alternatim, factus est Schultetus Rhenaviæ ante et post præfecturam. O. V. 13.

1485. Hans wyller zu diser zit mines gnedigen herren von Rinow vogt und ambtmann. Ita vocatur in litteris Ecclesiæ datis sub nomine Nobilis viri Bernardi Gradner Freyherren zu Eggisau. K. I. 22.

1486. claus Surt vogt des closters Rinow saß daselbst offentlich zu gericht uff der pfaltz an Statt und im namen des Erwirdigen gaistl. hr. hr. Johans Conrad abbt desselben closters Rinow mines gnedy. herren. ad distinctionem Superioris, quem ad annum 1484. notavimus, iste vocatur alibi Niclaus Surt der Jünger, licèt posthac etiam ad distinctionem subsequentium dicatur der elter vogt. 1487. N. I. 24.

1487. Joannes Schnat, et

1492. Hainrich Schnoller, quos adducit Rmus Bernardus

X. l. 11. inde probabilitatem quandam nanciscuntur, quia plures adfuisse officiales constat, quorum tamen nomina in chartis non exprimuntur. +

+ anno 1488. Jacob von Hasenstein cum aliis officialibus causam pro Mnrio dixit Tiguri.

1495. Hainrich de Schwarz vogt des Erwirdg. gaistl. sb. sb.

X. l. 11. V. l. 13. Johans Conrad abt etc. Litteræ à Magistratu Tigurino datæ año 1497.

V. l. 12. hæc habent: Das für uns zu recht Komen sint der Erwirdg. gaistl. sb. Johans conrad abt zu Rinow ambtlüt und anwelt, nemlich der vest Hainrich Schwartz, und der Ersam claus Surt: quibus omninò terminis etiam in aliis litteris compellantur. Porro Hainricus Schwarz nobilis constantiensis erat, prout patet ex alia charta in qua dicitur: der fest Juncker Schwartz.

1498. et 1521. Marcus Rusinger.

1499. et 1508. Joannes Sebastianus de Mandach propriore sisto vadem Rmum Bernardum meliorem Abbatem quam criticum. de secundo res certa est, occurrentqs alia sæculo sequenti dicenda: Interim præterire non possum duo instrumenta, quæ licèt primum anno 1510. confecta sint, plurimum tamen respiciunt præsens sæculum, et ad illustrandam historiam officialium nostrorum mirificè conducunt. cùm enim coloni agrorum maximè in Martelen tergiversarentur singuli manipulos die vogt garben contribuere, testimonia desuper antiquorum officialium collecta sunt. Imprimis deposito

V. l. 26. Juramento mit gelerten worten sagt Juncker Hainrich Schwarz, das er etwas bij oder ab den zwainzig Jaren vogt im Gottzhus bestellt worden, und in der Solt uf die vogt garben och der fählen und anders anzaigt, und zu verfolgen zugesagt p. testatur deinde, se dictos manipulos annuatim accepisse, Deinde sagt claus Surt och burger zu Rinow, das er im Gottzhus Rinow try abgestorbenen herren gedient habe, und by der zit derselbigen herren, by sechs oder siben vögt andiensten im Gottzhus gewesen sint, und im das wüßent sy, das denen vögten allen allwegen die vogt garben gegeben worden sindt: Er sie och vogt gewesen, und im och allwegen die vogt garben gesant worden; und als Jungker hainrich Schwarz im nach och vogt worden wäre, darnach nach Jgr Hainrich Schwarzen, er wider gedient hab, umb by den vir Jaren die vogt garben ingenomen etc. In eodem Instrumento habetur, tunc nempe anno 1510. der alt hans Pfifer vogt, und hainrich Surbegk Schriber im Gottzhus fuisse.

Secundum instrumentum datum est eodem anno à Magistratu

V. l. 27. in Nukilch jussu Rmi Epi Hugonis, ubi ad instantiam Henrici Surbegken als vollmächtigen anwalt und Scriber des Gottzhus Rinow, Bastian von Mandach Regiment vogt zu Nukilch uf geswornen ayde gesagt, das etwas ungeverlich zit by ailfg Jaren er von herren Mathias Stächelin conventheren und zu der zit pfleger des wirdigen Gottzhus zu Rinow als vogt angenomen und bestellt worden: demnach

Sye er by

Sye er 8y acht Jaren Vogt gewesen, und habe allweg die vogtgarben in deselbigen gotzhus dorferen und flecken zu Martelen und andere enden im Turgaw und baydertail Rins von ein em jeglichen Mayer und armen mann, der mit dem pflug Buwte empfangen etc. Confirmatur ex his instrumentis, quæ supra de officialibus seu advocatis minoribus diximus. Cæterum post medietatem sequentis sæculi uberes proventus iis fuerunt constituti.

Oppidi Rhenaugiæ.

Jam manui mus, Iurisdictionem partim, et forte citius per consules Rhenaugiæ seu Schultetos fuisse administratam. Horum verò potestatem à Monasterio et Abbate dependentem et auferibilem declarat ipsa forma electionis, quam Eberhardus abbas in libello Iudiciali anno 1418. sic describit, dum Albertum Ducem Austriæ sequentibus alloquitur: Durchlüchtiger Hochgeborner Fürst gnediger Herr: Ist von alter har Kom̃en, wenn mann ainen Schulthaissen ze Rinow setzen sol, das solle schehen in Cyweesen ainer apt, sunder och in dem gotz huse. und so Komet dan der alt Schulthais, und andwurt dem apt das Insigel, und die Schlüssel, und empfilcht dann # dergleichen der waibel den Stab, ain apt dem Nüwen Schulthaissen, den die gemaint erwelt hät, das Insigel und die Schlüssel, und dem weibel den Stab: derselb Schulthaiss und der weibel schwerend, oder gelobend dann, wie ain apt will, dem apt und dem gotzhus, alsdann har Kommen und gewanlichen ist. und welche zit im jare ain Schulthaisse sich spithielte, nachdem sich gespürte, und billich were, so möchte ain apt den Schulthaissen endsetzen, und ainen anderen lassen wellen. A. I. 35.

Catalogum sistimus, prout R. P. Petrus laboriosissimus archivista conscripsit: et quidem ubi in margine præter classem et cistam etiam numerus chartarum notatur, ego ipse nomina consulum reperi: reliqua, qui vult et potest, scrutetur. K. VI. 1429.

1015. Albrecht Schult hais ze Rinow. Z. I. 4.
1313. Eppi Schult hais ze Rinow. I. I. 14.
1360. Nielaus Runolf Schult hais. B. V. 17.
1384. der from und fest cunrad von aitlingen Schult Hais zu Rinow. B. V. 13.
1395. der Erber und beschaiden werner eppfersheimer der zit Schulthais ze Rinow, nimbt zu sinen handen ußain Mutt Kernen, so wendel Zimerman und anna sin frow an S. Regula Kirchen gestiftet haben, ze besserung von des totschages wegen Se Hugler der pfiffer laider geton het an Züllin selgen den pfiffer, zu Mächtilen. R. I. 2.
1415. Hainrich Dietrich. C. III.
1418. Hainrich Scherer. B. V.
1420. Bertschi Kunzel Schuet hais ze Rinow. X. IV. 8.
1422. Cuoni geburli Schult hais ze Rinow. K. I. 14.
1434. Der from und fest Jungker Hammann von Mandach Schulthais zu Rinow. N. I. 10.

1442.

A. I. 25. 1442. Hainrich Scherer. *

Ibidem. 1444. Ruodi Lenglower, Intrusus à comitibus de Sultz.

Ibidem. 1446. Hainrich Scherer restitutus.

A. I. 38. 1451. Mantz. Hans Mantz.

Rotulus. 1466. Hans Rüfflin.

K. I. 20. 1471. Hans Mantz. iterum.

K. I. 1472. Hainrich Scherer iterum.

G. IV. 78. 1474. Hans Mantz. iam tertium consul Münrio devotissimus. A. I. 38.

M. I. 1478. Oswald Schwizer.

R. V. 10. 1481. Hans Mantz. quartum consul, Deinde officialis seu Præfectus.

M. I. 1482. Oswald Schwizer iterum.

K. I. 29. 1485. Hans Fysser.

X. I. 11. 1488. Quintum consul Hans Mantz. causam dixit Figuri nomine abbatis Joannis conradi: diefromen festen und ersamen Jacob von Hasenstein, Hans Mantz Schulthais zu Rinow, und claus Suter. quapropter Jacob Hasenstain videtur fuisse officialis Münrij et Pater Plebani primi apostatæ. Rem evicerunt ratione novacium in Trutti Kon contra Margaretham am Stat, cuius advocatus erat: der Streng und fest her conrad Schwend Ritter und der Statz.

Rotulus V. I. 26. 1492. Hans Fiser iterum a. 1850. Vogt.

I. I. 14. 1496. Ruedi Simler Schulthais zi Rinow sass daselbs an Statt und im namen des erwirdy. und gaistly. H. H. Johans conrats abbt des Gotzhus Rinow mines gnedigen herren an rissstatt offentlich zu gericht, und kam fur mich de Erwirdy. und gaistlich Mathias Stäckeli der zit Pfleger des Gotzhus uber bevelch des gedachten mines gnedigen herrent. Redempta fuit Fiscatio in Elli Mon.

Rotulus. 1499. claus Schmid.

K. I. 30. 1501. Rudolf Simler iterum consul.
De reliquis Sæculo Sequenti.

Plebani.
Ecclesiæ S. Nicolai in
Monte.

Licet Parochia ista Rhenaugiæ anno 1298. Regularis effecta fuerit, nihilominùs per Sæculares Presbyteros administratam fuisse constat, Eorum Syllabum Subjicimus, quantum ex monumentis erui possunt.

K. I. 7. 1330. Conradus Lutpriester de Rinow.

U. I. 6. b. 1356. Joannes de Diessenhoven, ita se ipsum vocat in excerptis libri Anniversariorum iam deperditi.

CXXXV. 1411. Henricus Plebanus in Rinow testis adducitur in compromisso inter abbatem Hugonem et conventum, unacum Joanne Vogelli Capellano Dñi abbatis.

1430.

1430. Herr Hermann ain Lütpriester zu Rinow haut vor ziten den wurzacher ingehebt. — Liber Feudorum.

1484. Joannes Ruger comparet in rotulis rationum, in quo quidam alii plebani occurrunt, unde forte et ipse Plebanus usqs adhunc annum; nam eodem — B. 1. 39.

1464. Hans Tröger seu Trager notatur in rotulo Eccliæ S. Nicolai, qui anno 1427. Parochia Gestettensi in manus Monasterij resignata, Renaugiam obtinuit, et obiit 21. Nov. 1475. iuxta citatum extractum Libri anniversariorum. — L. 1. 5. C.

1476. Laurentius Nusburger, de quo in eodem extractu sequentia leguntur: die 26. Jan. anno 1477. ward gemacht der tafstein S. Nicolai sub Dño Laurentio Nusburger de wintertur: vixit adhuc 1480. — L. 1. 5. F.

1488. Dominus Michael Ferrifaber, Scholasticus et Plebanus Eccliæ S. Nicolai Rhenaugiensis. Ita testis nominatur in Instrumento Cpi Constantiensis ratione appellationis contra Mnrium S. Agnetis. — O. 1. 35.

1492. Herr Heinrich Rotpletz Lutpriester ufdem Berg, hat den Kirchenrodel beschriben: ist gestorben anno 1519. Hunc excepit Dietericus Hasenstein procul dubio filius supra memorati Jacobi, qui primus in defectione comuni fidem deseruit, et parochianos ad deserendum induxit, cui proinde adscribendus defectus monumentorum de ista Ecclesia parochiali eiusqs Plebanis, qui libros adpertinentes aut distraxerit, aut destruxerit. Corpus Beneficij describitur in registro nostra computationum sequentibus. Item das corpus der Pfarr Rinow ufdem Berg ist Järlich 15. Inutt Kernen, 15. Inutt Siliginis, 10 Malter haberen, 5. Som und 4. firtel win, ain anrößig Karren how, und ain fuder Strow. Nec non quædam ratione anniversariorum, quæ ibi adduntur. Sed de his satis. — L. 1. 5. K. — L. 1. 5. K.

Caput XXII.

Caput XXII.

Mss. Sæculi XV.

1. Ms. CXXXIV.

Libellus precatorius, cui præmittuntur Regulæ pro conficiendis calendarius. Inserviebat usui Rmi abbatis Joannis Theobaldi, qui plura hinc inde inscripsit, ut pag. 53. accessum ad Missam etc. pag. 148. habetur non inelegans instructio tam confitentis, quàm confessarij. Pag. 249. manu posteriori adijcitur ordo pro Monachis, magis privata respiciens, piissime tamen conceptus, sed, ut arbitror, ex antiquo descriptus.

2. Ms. XXI.

Psalterium pro choro scriptum in foliis membranatis, cuius Epocha notatur his verbis pag. 125. Finita sunt hæc duo psalteria (indicatur sequens.) anno Dni 1459. circa festum Purificationis gloriosæ Virginis Mariæ, sub abbate Eberhardo, procurata et comparata per Fratrem Nicolaum Rudger, professum huius Mnrij, in honore gloriosæ Virginis Mariæ, et S. Findani, et aliorum Sanctorum, quorum Reliquiæ sunt reconditæ in hoc Monrio: orate pro nobis vos Fratres carissimi, et pro Bnfactribus nris. pag. 74. Sequuntur toni ad psalmos, secundum quod tonantur in observantia ordinis S. Benedicti. ubi notandum, eos tonos in initiis et finalibus concordare cum modernis, sed in medio habere inflexiones, quas modo omittimus. pag. 77. In lytaniis inseruntur Patroni nostri, atqs etiam Sancta Notburga Patrona in Bühl. pag. 79. habentur hymni à modernis ut plurimum diversis. pag. 117. officium defunctorum cum geminatis lectionibus; nam singulis lectionibus modernis aliæ lectiones minores præmittuntur.

3. Ms. XXII.

Psalterium alterum præcedenti omninò simile, cui in fine pariter additur, procurante S. Nicolao Rudger fuisse exaratum. leguntur præterea hæc verba: anno 1610. recompacta. Fortassis adhuc inserviebant pro choro.

4. Ms. XCIV.

Breviarium Romanum præmisso Calendario et rubricis pro eodem, scriptum pro Dioecesi Constantiensi anno 1468. ut ultima pagina notatur ad initium codicis hæc leguntur: Mnrij Renoviensis dono Joannis Hermanni à Triburg. 1653. nihil memoratu dignum occurrit, præterquam quòd invitatorium die Epiphaniæ omittendum præscribatur ob Herodis invitationem.

5. Ms. LXI.

Breviarium magnum pro choro nostro Renaugiensi anno 1484. conscriptum, ut habetur pag. 224. opus præclarum, ex quo saltem disciplina chori tunc observata cognosci potest. Officia à modernis adhucdum plurimum discrepant. antiphonæ O. ante Nativitatem habentur duodecim. Sabbato Sancto post Completorium Cantatur Salve

pag. 11 56.

Regina

Regina ex voto emisso anno 1444. Laudes non nunquam bis cantabantur, ut in inventione S. Crucis, de S. Alexandro quoqs et Socijs. Festum Translationis S. Fintani Solemniter habetur. In Translatione S. Benedicti officium à festo diversum. Solemnis Commemoratio Reliquiarum de Faventia. In vigilia S. Fintani Speciales lectiones. officium infrà octavam et in octava S. Fintani. officium eiusdem in tribulatione: item tempore Paschali. Processiones post Vesperas in omnibus festis duplicibus instituebantur, et ibatur quotidie ad Mausolæum S. Fintani cantando antiphonam eiusdem Sancti interposito Magnificat, et addita oratione: Item Missa prima votiva Singulis Sabbatis de B.V. quæ tamen in Festis præcipuis et eorum octavis omittebantur, sicut et Vesperæ Defunctorum, aliàs quotidie recitandæ. octava conceptionis B.V. Solemniter celebratur, sicut libri indicant, inquit, ex fundatione nempe Speciali, de qua suo loco. Festa Sanctorum in Hebdomadam Sanctam incidentia anticipantur. In Coena Domini et Parasceve ignis benedicebatur in cimiterio infra claustrum in horto: Sabbato Sancto in cimiterio Maiori ante Ecclesiam. In Mandato abbas lavat pedes tribus pauperibus, deinde Singuli Domini tribus aliis. Post prandium lavantur pedes Fratrum de conventu præcinente Diacono, qui dum dicit: Surgite eamus hinc, itur in abbatiam ad collationem. Die Parasceves ad horam Sextam prædicatur Passio: Sub Missa Sacerdotes et Iuvenes de Conventu communicant. In nocte Resurrectionis Matutinum hora undecima, inde abbas indutus elevat corpus Domini nudum intonando Te Deum Laudamus, quo finito reponit in calicem: Locò Benedicamus, cantatur, Christus ist erstanden. Quarta feria Paschæ feriatur instar præcedentium. In Festo B. Felicis et Regulæ processio ad eorum Ecclesiam, et Missa prior Solemnis. In die animarum multæ orationes pro Singulis Perme Sepulchris. Festum Dedicationis in ipsa die S. Fintani, cuius officium Solemniter habetur die Sequenti. Porrò quæ à pagina 365. notavimus continentur præter multa alia in Speciali directorio, quod observatum fuisse hoc Sæculo non dubito, licèt ad finem ista legantur: conscriptus et utcunqs resarcitus à Ioanne Krug Tugiensi Rinoviæ a. 76. id est 1576. is Parochus Erzingæ fuit anno 1578. NB. Missale magnum probabiliter Scriptum Schaffhusij, cum in eo contineantur Festa B. Leguntij, Fidis, et Eberhardi die 20. Febr. Præmittuntur Calendarium, in quo habetur die 3. Mar. Kunigundis viduæ. 10. Mar. conversio S. M. Magdal. 13. Mar. Hainrici Cæsaris. 19. Mar. Joseph Iustus Nutritor. 2. Maij. Sigismundi Cæsaris. 19. Sept. et 18. oct. Ianuarij et Soc. Imperitia Scriptoris utiqs se prodit. In Missa vigiliæ Nativitatis Dñi præscribitur ter repetendum Introitum, lectio quoqs dupplex ex Novo et veteri testamento pro more antiquo: prout et alia à modernis discrepantia.

140. 141. 156. 186. 195. 198. 217.

pag. 365.

NB. 6. Ms. IX.

7. Ms. LII.

7. Ms. LII.

Missale Rhenaugiense Scriptum Statim post annum 1446. quo inventum est corpus S. Fintani, cuius Missa ponitur pag. 208. Sicut et in ipsius festo, et aliorum Patronorum nostrorum. Caeterum convenit plerumque cum superiori Missali.

8. Ms. LVIII.

Annotatio Missarum festivarum per annum: Item invitatoria, versiculi, Responsoria, Lamentationes cum notis choralibus modernis, Scripta pro choro Rhenaugiensi prout festa inserta docent, praesertim Translationis S. Fintani, vigiliæ, et octavæ eiusdem, Reliquiarum de Javentia etc. pag. 93. invitatorium cum notis, et alia huiusmodi, ex quibus sequitur, etiam Matutinum fuisse decantatum. Benedicamus, Ite Missa est, et Deo gratias cum diversis additis e.g. Deo et Mariæ filio etc. pag. 135. habentur Lamentationes singulæ cum diversis pulchris melodiis. In Præconio Paschali omisso versu o Felix culpa additur etiam pro Abbate N. et Rege gloriosissimo N.

9. Ms. XXIV.

Missale antiquum nec Sæculo præsenti inserius, quod plerasque secundum morem antiquum à modernis disparem continet in excerptis ab A. R. P. Basilio Subpriore videre est. Ego id solum adverto pag. 24. præscribi Præfationem de S. Trinitate in Dominicis à Purificatione usque ad Dominicam Palmarum, altera de Jejunio Solùm in feriis retenta.

10. Ms. VIII.

Liber permagnus choralis pro tempore æstatis, in quo non solùm invitatoria, sed etiam Responsoria prolixa et antiphonæ ad Matutinum in Dominicis cum notis modernis signantur, quorum numerus pro choro monastico inservisse declarat.

11. Ms. XVI.

Simile antiphonarium pro choro nostro Rhenaugiensi tempore vernali, continens tamen eâdem primæva manu officia propria de S. Fintano, et S. Januario cum notis modernis.

12. Ms

12. Ms. CXXXVIII.

Psalterium Davidis, cum Canticis, Hymnis, et quibusdam offi-
-ciis de Communi Sanctorum.

13. Ms. CXLVI.

Variæ preces, officium Defunctorum, cursus Marianus in aliqui-
-bus præsertim psalmis à nostro nonnihil diversus, cui præfigitur
Calendarium. videtur esse ex Mnrio omnium Sanctorum Schaffhusij.

14. Ms. CLIV.

Psalterium S. Hieronymi seu Breviarium S. Hieronymi in
psalterium, quod Wallarvius to. 7. edidit post genuina S. Hie-
-ronymi opera. compositum est ex precibus Jaculatoriis et piis
suspiriis ad modum psalmorum, et officii canonici. pag. 4. præ-
-mittitur rubrica prolixa, similis sequenti, quæ extat pag. 52.
Revelatum est à Spiritu Sancto, quod, qui qualibet die dixit sb.
præmissam oratiunculam, aut semper portavit, gladio non
peribit, nec alias. Cæterum libellus est pulcherrimus scriptus
cum litteris initialibus pictis, auro phrigiatis, serico tectis, ne
miremur hæc recentiori calamo adscripta: Dis Büchlin sant
Hieronimus psalter gap unser gnedige frow von österrich un-
-serem erwirdigen Vatter Hainrich Fabri selgen, und er gab
es Schwester Ursula Schamfigin, das sy es ir lebtag solt han,
und nit solt en weg gen: aber wen sy abgieng, so solles allem
convent dienen in der gemeinde. Posterior addidit: Ex libris
Oswaldi Lätter Sacerdotis 1651. Denique quidam ex nostris: Nunc
Monasterij Rhenoviensis ex hæreditate. Meliorem locum li-
-bellus iste nancisceretur in Bibliotheca augusta windobonensi:
nec impossibile videtur, Nomen austriacæ possedricis divinare,
cum ad finem huius sæculi videatur scriptus, quandò jam nu-
-merus earum diminutus. Adscribendus ergò libellus aut
Eleonoræ Sigismundi Ducis coniugi defunctæ anno 1480. aut
Mechtildi uxoris Ducis Alberti filiæ Ludovici palatini defunc-
-tæ anno 1482. vid. Hergott. Monum. aust. to. 3. p. 2. pag. 121.
et 131.

15. Ms. CLVI.

15. Ms. CLVI.

Libellus precatorius continens orationes pulcherrimas devotionales, quibus tamen subinde præfiguntur rubricæ à præsumptione seu superstitione haud im̄ unes. Scriptum à Religioso nostrate autumo. pag. 117. habet: de parentela et origine S. Benedicti abbatis Patris nostri. cuius initium: Justinianus Imperator avus S. Benedicti fuit. pag. 122. De Dignitatibus et magnificentiis ordinis S. Benedicti. initium: Papa Ioanes XXII. qui præfuit sedi apostolicæ anno Dñi 1317. etc. finis: unde inter cætera Laudabilia eiusdem ordinis anno Dñi MCCCC XVII. in Sacro concilio Generali constantiensi ante valvas Ecclesiæ Mñrij Petri Domus cum magnis litteris scriptum fuit: Sex Millia et sex centa sunt adhuc Mñria ordinis S. Benedicti. Libellum hunc hoc sæculo scriptum fuisse constat ex anno adiecto ad calcem pag. 186. ubi legitur annus 1499.

16. Ms. CLVII.

Libellus precatorius plurrimis et elegantibus decoratus iconibus, super auro fulgenti depictis, præmittitur enim Imago Sancti cuiuslibet orationibus ad eum directis, quamvis aliquæ excisæ insolenter fuerint. pag. 367. adijcitur manu recentiori officium canonicum de S. Fintano. In folio prævio hæc leguntur: Sum Mñrij Rhenoviensis sub abbate Theobaldo, ex quo tamen ætatem libelli nonnemo perperam depressit.

17. Ms. CLVIII.

Libellus devotionalis variis imaginibus adornatus, quæ eundem artificem habuisse videntur, quem habuit libellus Serenissimæ Ducissæ austriacæ, quamvis pro Monacho benedictino conscriptus fuerit, cuius effigies toties comparet, nempe pag. 26. 101. 119. et 135. In folio anteriori sequentia leguntur: Ex dono R. D. Ioannis Mirtelli conventualis S. Blasij et Parochi in Lusthaim intimi sui amici, in perpetuum eorum amicitiæ vinculum tenet me mancipio Ioannes Krug, tunc temporis Plebanus in Erzingen, anno restitutæ salutis 1584. Hic Ioannes Krug Directorium Rhenaugiense restauraverat, alteri codici annexum, de quo suprà sub n. 5.

18. Ms. CLIX.

18. Ms. CLIX.

Libellus teutonicus præter ætatem nullius momenti: præfert titulum: Erscheinungen alicuius inclusæ. misera sua conditione indicat materiam, quam continet.

19. Ms. CLXI.

Libellus Devotionalis latinus, à pag. 145. germanicus. ab initio Incipit Rosarium Gloriosæ Virginis Mariæ, in quo cuilibet Salutationi angelicæ proprium tribuitur mysterium.

20. Ms. X.

Missale magnum juxta chorum Constantiensem, in quo secundum morem ævi huius plura continentur diversa. manus temeraria litteras initiales pictas excidit.

21. Ms. CLXII.

Cursus B. V. M. officium Defunctorum, precèsqs aliæ devotionales, præmittitur calendarium, cui ad diem 13. aprilis adscribitur: Ego Frater Melchior de Gachnang Divina auxiliante (gratia) cantavi primitias 194. id est anno 1494. ad diem 9. Sept. idem notavit: In illa die mortua est Mater mea. Religiosum nostrum scripsisse hunc libellum patet ex Festis S. Fintani, Dedicatione etc. R. P. Georgius Sebastianus Harzer de Salestain anno 1576. ut ipse notavit, possedit hunc librum, eidemqs varias preces de suis Patronis addidit. Post quem eundem habuit Casparus Æbli claronita professus anno 1581.

22. Ms CLXIII.

Materiam criseos moveri potest iste libellus precatorius variis imaginibus illustratus, qui eundem omnino scriptorem atqs pictorem habuisse videtur, quem habuerunt libelli suprà recensiti sub numero 14. et 17. quomodo enim ista conveniant, criticus mihi dicat: austria, S. Blasius, Rhenaugia? nam Rhenaugiæ scriptum fuisse hunc libellum, testantur suffragia pag. 257. de nostris tantùm B. Patronis, et oratio post psalmos Pænitentiales, quæ sic sonat: Domine ne respicias peccata nostra, sed ad deprecationem Genitricis tuæ S. Mariæ, et per eius S. merita, et per intercessionem Sanctorum Petri et Pauli, Findani, Benedicti, Blasij, Januarij, Mauritij, istorum et omnium Sanctorum tuorum adiuva nos, sicut tu vides necessitatem nostram,

qui vivis etc.

qui vivis etc. pag. 288. præmissa imagine celebrantis à nostra ætate non abhorrentis, præscribitur accessus ad Missam, cum orationibus ad induendum et introitum, à modernorum ritu planè diversus.

23. Mss. CXXVIII.

Nocturnale secundum consuetudinem Monasteriorum Sublacensis et Sacri Specus, pag. 269. Scriptor huius codicis unacum ætate Seipsum sequentibus prodit: Explicit Nocturnale scriptum per fratrem antonium de augusta, Monachum Mnrij Sacri Specus et Sublacensis anno 1497. die veneris sexta mensis octobris. Sequitur ordo ad communicandum infirmum, et visitandum in extrema unctione, nec non commendationis animæ, et exequiarum, quæ à hodiernis ritibus non admodum discrepant. Pagina ultima idem scriptor hunc versum addidit, cum quo et animum meum coniungo: Rogo penna cessa, quia manus est mea lassa. F. A. id est Frater antonius.

Hactenus codices Mss. in pergameno, qui cum omnes de officiis divinis et orationibus privatis tractent, per usum frequentem satis ac devoti attriti, indicant tamen, studia reliqua fermè à Monachis nostris exulasse. Inquiramus nihilominus papyraceos, qui forte alias quoque materias exhibebunt.